

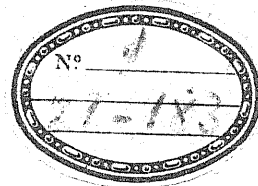
73

22A-4-12

Sha-h-M

Box

P. A. Padadumtu

1	0
2	a
3	25
4	228

2 400 40

De Collegio della comp^a de Jesus de Granada B^o

IOSEPHI

R-9920

A C O S T A E
È S O C I E T A -
T E I E S V,
C O N C I O N E S D E
A D V E N T V.

Id est de omnibus Dominicis & Festis die-
bus à Dominica vigesimaquarta post Penteco-
sten vsque ad Quadragesimam.

*Quarum numerum & locum Index
initio præfixus ostendit.*

Res verò, & insigniores Scripturæ locos tractatos
duo alij Indices continent.

S A L M A N T I C Æ,

Apud Ioannem, & Andreã Renaut fratres.

M. D. XCVII.

0577-57

IA T R O O A

A T I O R E

E R E M O N O M O

...

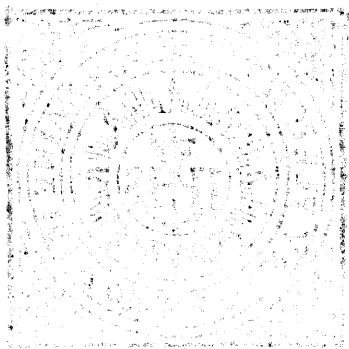
...

...

...

...

...

...

...

...

Licencia del Padre Christo- ual de Ribera, Prouincial.

CHRISTOPHORVS de Ribe-
ra Prouincialis Societatis Iesu in Pro-
uincia Castellæ, potestate ad id mihi
facta à Reuerèdo admodum Patre Claudio
Aquaiua Præposito nostro Generali, facul-
tatem concèdo vt Conciones de Aduen-
tu, à Patre Iosepho de Acosta nostræ Socie-
tatis, olim Sacræ Theologiæ professore com-
positæ, & eiusdem Societatis grauium, do-
ctorumq; hominum iudicio approbatæ, ty-
pis mandentur: in quorum fidem has literas
manu nostra subscriptas, sigilloque nostro
munitas dedimus. Vallisoletij die prima
mensis Februarij, anni 1597.

*Christophorus
de Ribera.*

J 2

Approbacion del libro.

PER LEGI ex mandato Regij senatus
librum *Concionu de Aduentu*, id est de
omnibus Dominicis & festis diebus à Do-
minica vigesima quarta post Pentecosten
vsque ad *Quadragesimam*. Reuerendi admodum Pa-
tris Iosephi Acoſta è Societate Iesu, qui sanam, Cã-
tholicam & grauem continet doctrinam, multa ac vã-
ria eruditione, dignus ut pro communi utilitate in lu-
cem detur. *Madridi 10. Aprilis 1597.*

Andreas à Capella, Episcopus
Vrgellitanus.

Summa del Priuilegio.

CONCEDIO la Mageſtad del Rey don Phi-
lippe nuestro señor al Padre Ioseph de Acoſta
de la Cõpañia de Iesus, que por espacio de diez
años que se comiençan a contar delde la data de
su cedula, ninguno pueda imprimir ni vender este libro
intitulado, *Conciones de Aduentu*, fino el mesmo, o quien
su poder tuuiere, sopena que el que lo contrario hiziere,
pierda los libros y moldes, y aparejos: y mas incurra en
pena de cinquenta mil marauedis por cada vez: la tercera
parte para quien dello denunciare, y la otra para el juez
que lo sentenciare, y la otra tercera para la camara de su
Mageſtad. Diose en Madrid a veynte y quatro dias del
mes de Abril, de mil y quinientos y nouenta y siete años.

Q V O D I N H I S C O N C I O N I B V S , P A -

trum potius quàm recentium con-
cionatorum, vltus sit re-
quirendus.

P R O L O G V S A D L e c t o r e m .

Conciones in *Quadragesimã*
ederem superiori anno, præfatus
sum, me id opera suscepisse porif-
sum è experiendi gratia: si res suc-
cederet fore pie Lector & erudite,
ut de *Aduentu* & de reliquo tem-
pore in lucem, tam de Sanctis, atque alia complures
extraordinaria conciones prodirent. Res hæcenus,
Christi benignitate, bene processit: atque illud opuscu-
lu, quanuis in eo genere multa iam pridem edita, mul-
ta à multis edantur quotidie, tamen neq; ingrati ne-
que superuacaneum visum est, vix præsertim prima-
rijs, & doctrinæ, ac prudentiæ laude præstãtib; quo-
rum ego auctoritate ad ductus sum, ut ceptũ semel cur-
riculum, quoad vires & vita suppeterent, persequi
non desisterem. Itaque quod erat or dine temporis pri-
mum futurum, secundũ volumẽ excudimus de *Ad-
uentu*,
¶ 3 uentu;

uētū, in quo à Dominica vigesima quarta post Pentecosten, usque ad Quadragesimā, Dominici, & festi dies interiecti continentur, cocionibus duabus & sexaginta comprehensi. Speramus hanc quoque partem nostri laboris, diuino annuente numine, non minus vtilem, fortassis etiam gratiorem futuram: quòd in ea id accuratius obseruatum sit, quod in nostris Conciombus vel præcipuè placere plurimis intelleximus, ut cum diuina scriptura, tum Patrum testimonia non modo apè fideliterq; ponantur, sed etiam accurrate, quoad res patitur, elucidentur. Nam mihi fateor, ea laus Ecclesiastici concionatoris visa semper est prima, si scriptura sacra, & sanctorum Patrum, cum verborum grauitati, tum sententiarum soliditati maxime inhareat, hisq; ne potissimū ornamentiis decoretur: ut nō tam sua, quam Spiritus sancti verba, afferre videatur. Id Salomon scilicet sibi voluit, cum in fine Ecclesiastice, id est

Eccles. 12. concionatoris, sic scriptum reliquit: Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clauis in altū defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno. His amplius fili mi ne requiras. Nam quid præterea queri possit nō video, nisi quod inane, atque inutile futurum sit, ac solum mulcendis auribus comparatum.

Sed quoniam nostri operis reprehensiones quædam etiam exiuerunt, de his quoque non nihil dicam. Duas igitur res in eo, vel desiderari vel vituperari, ad me est allatum. Nam Conciones nostras nonnulli

nonnulli non bene se intelligere. questi sunt, latini sermonis obscuritate impeditos. Quidam bonas quidem neque vulgares cum faterentur, tamen pleniores ac locupletiores desiderabant. Ac prioribus illis hoc tantū responsum sit, me Latine scribere, Latine scientibus, quibus sat scio neque oratio obscura, neque impedita videbitur, neque rebus fortasse, quas tractat, indigna. Quod si qui concionari volunt, neque Latinas conciones intelligunt, habent vulgariū plus satis, quæ dissimulato titulo passim eduntur in lucem. Habent præterea sermonarios suos ita Latinos, ut à vulgaribus Latinis putentur, à Latinis vulgares verius censeantur: quorū stylus à rerum diuinarum, quas tractat, grauitate plurimū abest. Hos ergo missos faciamus: ad illos alios peritiores nos cōferamus: quorū votis mea quoq; vota cōsentire profiteor. Aut pleniores se, atque vberiores cōciones desiderare. Et ipse equidē desiderē. Det ipsi: ego libenter accipiā, vnde quod minus plenu est impleatur. At si quæ à nobis afferuntur, nō mala esse fatentur, nō inepta, nō vulgaria, nō usurpata demū de alieno, æquius profecto est, ut id probet, gratūq; habeant, quod affertur, quam ut vituperent quòd nō amplius affertur. Ego enim cōfirmare possum (absit inuidia verbo) me in toto hoc opere ne paginā quidē vnā usurpasse, ac deriuasse ad cōciones nostras de alienis: quod sic se habere plane intelliges, siue manu scriptas siue typis ita traditas lector euoluas. Labores hosce nostros qualescunq; & cogi-

Et cogitata hæc, ex Scriptura, & patribus & ipso usu
diuini verbi tractandi collegimus, Dei potissimum be-
nignitate. Ex quibus si non tota concio alicui contexi
posse videbitur, sumat partem quam probauerit, adij-
ciat ipse de suo, quod deesse animaduernerit. Neque
enim vel imperitis omnino scribimus, vel ijs, qui sint
memoriter rati, quæ legerint, reddituri. Adde hæc
quod cum in plerisque, Euangelijs, præsertim celebri-
oribus, non vna tantum concio scripta sit, sed duæ vel
tres, sæpe quatuor, plures inter diuina, quid vetat, ex plu-
ribus colligere nostris, quod vni suæ quisq; sufficere
existimet? quippe de indistincta longiores conciones non
seripsimus, ne molestia & diuturnitas afferrent prolixitate.

Atque hæc diximus, tanquam inopiam, ac pauper-
tatem quandam in nostris concionibus excusamus. At
verò aperius, liberiusq; dicendum est, plerosq; eorum,
qui copiosiores conciones expectant, nescire plane quid
expectant: idq; recuperare præ inscitia, quod deberent
valde probare. Et vni recte prænotus grauius ac sa-
pientissimus, si quis alius nostræ ætatis concionator, Ma-
gister Ioannes Auila, censebat, id vitio vertendū con-
cionatori in serendo Dei verbo, quod agricolæ in grano
terræ mandando. Neque enim spisse & dense, aiebat
Diuinus illa vir, seminandum, sed ita ordinatè ac mo-
deratè, vt sementis sementi impedimento ne sit. At-
que est ea laus maxima oratoris, aptè & distinctè di-
cere. Pleriq; verò hoc tempore in summa id laude po-
nunt,

nunt, si tot & tanta tamque celeriter dicant, vt audi-
tores, rerum multitudine oppressi obstupescant, & ni-
hil aliud, quam admirationem vel scientiæ vel eloquē-
tiæ concionatoris, ex ecclesia Domum referant. Horū
quam sit exiguus vsus, quamque à dignitate verbi
Dei alienus, quis non videt? Est enim id summopere
curandum verbi ministro vt ea dicat, quæ prosint, &
eo modo dicat, vt prosint. Quo circa Paulus Apосто-
lus quinq; verba dicere malebat in Ecclesia sensu suo,
vt alios instrueret, quam decem milliæ in lingua. Id est,
pluris habebat vtilitatem paucorum, perceptorumq;
sermonum, quam admirationem & stuporem de mul-
titudine mirabilium inuicatorumq; collectum. Iam
si quis eam lucem afferat rebus, sententijsq; concionū,
quas legerit, quam auditorum frequentia varietasq;
requirit, in quo maxime concionatoris versatur offi-
cium, non is facile tennes & exangues conciones for-
tassis accusabit, quas diuturno nos vsu, commode ex-
plicatas & dilatatas, minimè inopes haberi perspexi-
mus. Caterum si concionū gloria ea statuitur, vt mul-
ta, vt noua, vt exquisita, breuiter celeri oratione attin-
gantur, quod vulgus laudat, quod admiratur & suspi-
cit, ego me ab eo genere concionandi non modo fateor
alienum, se id etiam existimo perniciosum Ecclesia
Dei, neq; doctrina, neq; grauitate Euangelica dignū.

An vero in hoc errem, alij censeant, si erro, cum
Hieronymo certè, cū Augustino, cū Gregorio vtroq;
me erra-

1. Ad Corint.
14.

Hierony. in
epist. ad Nepo-
tianum.

me errare nō dubito. Nā Hieronymus quidem ita ad
Nepotianū scribit: Docente te in Ecclesia non clamor
populi, sed gemitus suscitetur: lachryma auditorum,
laudes tuæ sint. Sermo presbyteri scripturarū lectione
cōditus sit, nolo te declamatorē esse & rābulā, garru-
lumq; sine ratione, sed mysteriorū peritū & sacramē-
torū Dei tui eruditissimū. Verba voluere, & celerita-
te dicēdi apud imperitū vulgus admirationē sui face-
re, indoctorū hominū est. Nihil tam facile, quam vile
plebeculā, & indoctā concionē linguæ volubilitate deci-
pare: quæ quidquid nō intelligit, plus miratur. Hiero-
nymo Augustinus plane consentit, cū Ecclesiasticū
doctorē instituit. Qui verò affluit, inquit, insipienti
eloquentia, tātō magis cauedus est, quātō magis ab eo
in ijs quæ audire inuile est, delectatur auditor, & eū
quia diserte dicere audit, etiā verē dicere existimat.
Hæc sententia nec illos fugit, qui artē Rhetoricā docē-
dam putarunt. Falsi sunt enim sapientiam sine elo-
quentia parum prodesse ciuibus, eloquentiam vero si-
nē sapientia, nimium obesse plerumque, prodesse nun-
quam. Quid Gregorius? mirifice sane inuehitur
in eos prædicatores, qui laudes auditorum captant:
Maxime, inquit, si auditores nostri & semper lau-
dant quod audiunt & nunquam quod laudant sequū-
tur. Hanc inanem loquendi gloriam prædicator egre-
gius fugerat, cum dicebat: Non enim sumus ut pluri-
mi adulterantes verbum Dei. Adulterari namque
verbum

August. lib. 4.
de Doct. Chri-
stia. cap. 5.

Greg. lib. 22.
Moral. c. 1. 7

2. Coti. rnz.

verbum Dei est aut aliter de illo sentire quam est, aut
ex eonō spiritales fructus, sed adulterinos fetus qua-
rere laudis humanæ. Nec à Magno Gregorio Gre-
gorius Theologus dissentit, qui omnium optime verbi
Dei Ministri partes tradere mihi videtur, cuius ver-
ba sunt hæc: Verbi Divini distributionem, quā om-
nes hæc ætate profitentur, si quis est qui audacter su-
scipiat, aut cuiusuis ingenij esse censet huius solertiā
animiq; aciem miror, ne dicam stultitiam. Mihi qui-
dem nequaquam res ea leuis momenti, nec parvi spi-
ritus esse videtur, vnicuique verbi perinde ac tritici
mensuram dare, ac dogmatum nostrorum veritatem
cum iudicio dispensare. Et idem post pauca. Et ad
hæc quis Idoneus? non enim plerisque similes sumus
qui veritatis doctrinam cauponum ritu adulterant,
homines vaniloqui, voluptatibus suis obsequētes, easq;
verbis aucupantes, ut sic maxime populi existimatio-
ne floreat, grauisimum sibi ipsis detrimentum imo
exitium afferentes. Et postea: Illud exploratum ha-
bentes, præstare candidam aurem summittere, quam
stolidam linguā mouere, laudabilius duximus, ea quæ
dicenda & facienda sunt, addiscere, quam quæ nesci-
mus docere. Præclare enim cum eo agitur, cui vel al-
tissima senectus doctrinam canam attulerit, eamq;
vim habentem, ut conuersioni animarum vilitati at-
que adiumento esse queat. Quæ tanti Patris oratio
quæ nostrum non pudefaciat? aut quis doctrinam

Gregor. Na-
ziæze. in Apo-
logico de sua
fuga.

quam vocat canam, & vtilem animarum conuersio-
 ni non expetat, atque omni alia inutili farragine reie-
 cta, sequatur? Quare Sanctorum Patrum & dicta
 & exempla in Ecclesiasticarum concionum forma si
 sequimur, quanuis non adeo assequamur, vituperare
 nemo debet, laudare certe atque imitari p̄y atque
 eruditi volent. Ac si quid opis ex nostro labore con-
 secuti fuerint, vt Deo omnium autori meritas gra-
 tias agant: nosq̄ vt participes simus Euan-
 gely, benigne precentur, etiam, atque
 etiam petimus.

INDEX CON- CIONVM, QUÆ IN HOC opere continentur.

I N Dominica vigesimaquarta post Pentecosten Con- ciones quatuor.	pag. 1.
Dominica prima Aduentus Conciones quatuor.	p. 39.
Dominica secunda Aduentus Conciones tres.	pag. 76.
Dominica tertia Aduentus Conc. tres.	pag. 99.
Dominica quarta Aduentus Conc. tres.	pag. 124.
In Natiuitate Domini Conc. quinque.	pag. 151.
In festo S. Stephani Conc. vna.	pag. 197.
In festo S. Ioannis Euangel. Conc. duæ.	pag. 205.
In festo SS. Innocentium. Conc. duæ.	pag. 225.
Dominic. infra octauas Natiuit. Conc. vna.	pag. 244.
In Circuncisione Domini Conc. quatuor.	pag. 253.
In Epiphania Domini Conc. quinque.	pag. 293.
Dominica infra octauas Epiphan. Conc. duæ.	pag. 341.
In octaua Epiphaniæ. Conc. vna.	pag. 364.
In Dominica secunda post Epiphan. Conc. duæ.	p. 372.
Dominica tertia post Epiphan. Conc. tres.	pag. 397.
Dominica quarta post Epiphan. Conc. duæ.	pag. 421.
Dominica quinta post Epiphania Conc. duæ.	pag. 438.
Dominica sexta post Epiphan. Conc. duæ.	pag. 466.
Dominica in Septuagesima Conc. quatuor.	pag. 472.
Dominica in Sexagesima Conc. quatuor.	pag. 516.
Dominica in Quinquagesima Conc. tres.	pag. 301.

ERRATA.

P Ag. 17. lin. 32. incredibili. lege incredibile. p. 29. li. 30. patrū
 leg. patrū. p. 46. li. 28. manuis. le. manicis. p. 38. li. 24. Dici. le.
 Dicit. p. 63. li. 2. celeberrimæ. le. creberrimæ. p. 54. li. 20. actus
 le. astris. p. 72. li. 10. tanta. le. tantò. p. 78. li. 21. Arabo. le. Acabo. pa.
 103. li. 27. principium. le. principum. pa. 136. li. 33. auertissent. leg.
 auertissem. p. 138. li. 6. sordibus. le. sordidas. p. 148. li. 26. humano.
 le. humana. p. 156. li. 12. librabi. le. librabat. pa. 163. li. 20. ægros. le.
 agros. p. 189. li. 11. ex terminis. le. exterminij. p. 208. lin. 24. cœpit.
 le. cepit. p. 235. li. 16. patri. le. patria. p. 248. li. 4. Domine. le. Domi-
 ni. p. 266. li. 30. idq; le. isq; p. 263. li. 24. dextra. le. dextræ. p. 167.
 li. 12. calicagabamus. le. caligabamus. p. 323. li. 33. habituram. le. ha-
 biturum. p. 325. li. 27. ille improbâre. le. illa improbâre. p. 333. lin.
 32. aliud. le. haud. p. 338. li. pen. imitari. le. imitati. p. 344. li. 27. ob-
 structos. le. obstrictos. p. 345. li. 8. suoq; l. suo quoque. p. 346. li. 17.
 graui. le. grauis. p. 336. lin. pen. suscitauit. le. suscitauit. p. 348. li. 33.
 c. le. cum. p. 380. li. 30. conuiuuiū. le. cōnubium. p. 381. li. 20. feruēt.
 le. feruent. p. 387. li. 5. Chana in. le. in Chana. p. 388. li. 18. laniores.
 le. latiores. p. 390. li. 10. fundauerā. le. sudaueram. p. 392. li. 33. Abi-
 gad. le. Abigail. p. 397. li. 6. potest. le. potes. pag. 406. lin. 10. solent.
 le. solet. pag. 413. lin. 12. autoritas. le. autoritatis. pag. 451. lin. 4. si
 innoxiam. le. si innoxium. pag. 454. lin. 23. Iosaph. le. Iosaph-
 hat. pag. 486. lin. 3. colonos. le. colonos. pag. 498. lin. 11. 12. ma-
 nuū. le. manum. pag. 526. lin. 6. adolendū. le. alendum. pag. 522. lin.
 2. debet. le. debet, non debet. p. 536. li. 31. iusta in. le. iustam. p. 538.
 li. 23. cumulati. le. cumulatē. pag. 542. lin. 1. tuas. le. tuos. li. 2. via. le.
 vie. pag. 546. lin. 7. acceptam. le. acceptum. pag. 549. lin. 18. gemi-
 nus. le. gemimus. p. 550. li. antep. cōfortitia. l. confortia. p. 560. lin.
 19. auditores magnā paratores. le. rem audituros magnam paratio-
 res. p. 562. li. 23. mediantur. le. meditantur. p. 567. lin. 5. abstinentiæ.
 le. abstinetia. p. 581. li. vlt. cōmunē. le. cōmune. p. 583. li. 5. polyce-
 to. le. polyeleto. p. 585. li. 17. quam. le. quam ampla. li. 34. curamus.
 le. curamus.

Con estas erratas esta correcto este libro conforme a su
 original. En testimonio de lo qual lo firme. En Sala-
 manca oy 27. de septiembre 1597. años.

El Corrector, &c.

Manuel Correa
 de Montenegro.

1.

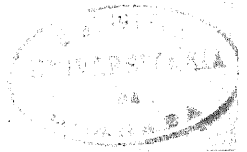
D O M I N I C A
V I G E S I M A Q V A R T A
P O S T P E N T E C O S T E N,
C O N C I O P R I M A.

Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat, &c. Matth. 24.

NON sine magna ratione, confilioque perituli Ecclesia provida mater, & sapiens, Dominicam hanc constituit totius anni ultimam, eamque hærere voluit primæ Dominicæ aduentus, quæ caput est, atque initium Ecclesiastici temporis; neque disiungi has duas inter se passa est, quanuis supersint aliæ de numero earum, quas vagantes vocare solemus: sed ita eas interponi iussit, ut hæc semper esset extrema, totusque annus hoc tantquam optimo limite clauderetur. Cuius rei si causam ex me queritis, cum nihil agat Ecclesia Christi, nisi considerate, & prudenter, illam facile afferre possum, quod hæc ultima Dominica summopere cum illa prima cõsentiat, sitque vtriusque argumentum idem, finis sæculi, diesque iudicij: idem proinde vtriusque institutum, & communis utilitas, timor Dei, & bonæ vitæ integritas. Perfecto enim circulo, ut Philosophi tradunt, idem est punctum, & initium, & finis. Itaque annum constat tunc esse perfectum, ut Macrobius etiam scribit, [cum Sol ad id signum
Pars prima, consultò Ecclesiam initio, & exitu anni, Iudicij diem proponere.
Macrob. Saturnal. libr. 1. cap. 4.

A se denuo

*Virgil. 3.
Æneid.*

*Aristo. 1. de
calo.*

*Dionys. de
diuin. nom.*

*c. 4. p. 1. de
Eccles. hier.*

*c. 3. p. 3.
Exod. 20.*

*Greg. homil.
25. in Euan
gel.*

Leuit. 3.

Eccles. 12.

Eccli 7.

*Boet. lib. 5.
de consolat.*

Philos.

se denuo vertit, ex quo digressus est,] ac propterea annum dictum censet idem, quod [veteres, an pro circumpo- nere solerent.] Est autem annus magnus, circuitus solis, quod Poeta innuit, [Interea magnū sol circumuoluitur annum.] Perfectissimum autem motum esse circulare, non solum Aristoteles in Physicis sensit, sed etiam Dionysius in Mysticis, ac Theologicis docuit, qui præterea Ecclesiastici moris, quo sacerdos ex altari incensum per templi circuitum circumferens ad altare rediret, eam rationem affert, finem esse diuiniorum, ad prima & præstā- tissima reditum. Quæ eò pertinent, ut perfectio in circu- lo quodam sita esse intelligatur. Quapropter Deus lege veteri non modo caput, sed etiā caudam animalis offerri iussit in sacrificio, docēs nimirū nos, ut Gregor. animadu- ertit, eā sibi probari victimā, id est Christianæ vitæ rati- onem, in qua primis extrema respōdeāt. Nihil verò est hominibus magis salutare, quā sine omniū rerū confide- rato, Deum timere. Id Ecclesiastes Spiritu sancto plenus magnificè præcipit his verbis. [Finē loquendi omnes pa- riter audiamus: Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo, & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue ut intelligentius alij le- gunt, abscondito, siue bonū siue malū sit.] En omniū Ecce- listicarum cōcionum finem præclarū, Deum timere, & mādati eius parere: en ad id consequendū, & præstādum singulare, eximiumq; remediū. [Cuncta quæ fiunt, ad- ducet Deus in iudicium.] Nempe qui huc oculos semper conijcit, qui hinc annum exorditur, atque huc rediens tā- quā certissimo termino claudit, is vel peccaturus est nun- quam, vel si quid aliquando peccauerit, celeriter emēdet- necesse est: iuxta Sapientis præceptū. [In omnibus ope- ribus tuis memorare nouissima tua, & in æternū nō pec- cabis.] Quæ ratio vitæ instituendæ, ut est à diuino Ecce- listæ proposita, sic etiā ab optimo authore Seuerino Boë- tii cōprobata: cuius de philosophiæ cōsolatione præcla- ri operis extrema clausula est illa memorabilis: [Auerfa- mini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas spes, animū sub- leuate,

leuate, humiles preces in excelsa porrigite. Magna vo- bis est, si dissimulare nō vultis, necessitas in dicta probita- tis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernētis.] Ergo ad omnem bene instituendæ vitæ rationem valet iudicij diuini cogitatio: quam nunquā deponi à nobis debere, sa- pientissimæ Ecclesiæ docet, dum iudicium vltimum, & fi- nem decernit esse anni præsentis, & sequētis exordium.

Quamquam autem vtriusque Dominicæ, ut dixi, argu- mentum est idem, iudicium vltimum modo à Matthæo narratum, mox à Luca commemorandum: tamen interest aliquid: est propria quædam tractatio vtriusque Domi- nicæ: atque ad hanc præcipue pertinent ea, quæ antecede- dere debent iudicij diem, illa præsertim immanis persecu- tio Antichristi, de qua rectissime intelligitur, Christus apud Matthæum dicere. [Cum videritis abominatio- nem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta stan- tem in loco sancto:] ad sequentem verò potius pertinet ipsa executio iudicij: terribilis. Quapropter quæ de An- tichristo opus est scire, quæq; Ecclesiæ vehemēter prædi- cari vult, in his exponēdis, & explicādis nō inutilem ope- rā, difficilem certè posituri sumus. Atque illud principio dicendū est, quæ nā sit ratio; quæ necessitas, populi Chri- stiani de Antichristi tēporibus cōmonēdi. Etenim mil- le iam & quingenti anni abierūt, ex quo Antichristi ad- uētus prædicatur: & diligenter, accurateq; prædicatur: & quotannis ex instituto prædicatur: neq; tamen Antichri- stus ille, aut venit hætenus, aut etiā nūc vēturus apparet. Cur in re tā remota tāta sedulitas? tāta properatio in mo- ra tā lōga? Nōne frustra id studij infumiputes? Nōne deci- pi, falliq; fideles, dū quotidie eo timore exagitatū, cuius nullum est certum indicium in præsentia, nullū per tot annos periculū extitit? Non dubium est, quin multi eius- modi cogitatione pulsentur, ea quæ de Antichristo, & fine mundi prædicantur, magis ad terrendos homines, & in officio continendos, quam ad vllum certum euen- tum esse composita. Neque verò Spiritum sanctum effu- git, fore, qui ita existimarent, quos testimonio Petri

2. De Anti- christo nunc dicendum.

1. Petr. 3.

fic refellit. [Venient in nouissimis diebus in deceptione illufores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: ubi est promissio, aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ.] Quorum calumniam, & mendacium statim confutat adiungens: [Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti.] Itaque quod Deus differt, & prorogat mundi finem, atque illam sæuisimam tempestatem, qua orbis Antichristo furente iactandus est vniuersus, salutis hominum Deus consultum vult, vt longo interuallo respiscere improbi, sanarique possint. At enim si tandiu se rem extensurum, ac protracturum Deus nouerat, quid opus fuit, tanto ante homines territare? Quid ea munitari omnibus, quæ ad paucissimos tandem pertinerent? Habet ea quæstio non parum utilitatis, si penitus explicetur: non vt curiosæ interrogationi, sed vt modestæ, & circumspectæ disciplinæ satisfiat. Aderit diuinum numen, vt spero, dicenti, & rem vobis scitu admodum necessariam exponenti.

3 *Ideo tanto ante prædici aduentum Antichristi, vt paratiores sint ij, in quos incidet.* Tres mihi videntur esse causæ, propter quas longè antequàm veniat Antichristus, assiduo, & continuato sermone illius furis aduentus ab Ecclesia fidelibus promulgetur. Prima est illa, quod res est tam magna, discrimenque tantum, vt quauis ad solos vltimos homines proprie pertineat, tamen quo perueniat ad eos, quorū inter est, opus fuerit longa ferie omnes interpositos admoneri, vt alij alios vicissim moneant. Sic enim in naui fieri videmus, cum ingruit fœda tempestas, præcipiente Nauclero quid facto opus sit, & nautis alios alijs voce excitantibus, donec is accipiat imperium, qui operam nauaturus est. Neque nauiculatorum solum ea est ars, sed militiæ etiã inuolabilis, cum Imperator aliquid iubet, quod ad extremum agmen pertineat, medios omnes manipulos vociferari, & acceptum imperium sequentibus reddere, vsquè ad eos, quorum est iussa persequi. Nihil est enim

est enim eo ordine, & disciplina salutarius: cuius proinde vel exigua negligentia capite plectitur. Ita profus quoniam fideles omnes vnum corpus efficiunt, vnum eundemque exercitum iussu Imperatoris, necesse fuit ad salutem vniuersæ Reipublicæ, per primos & medios præcepta Christi ad extremos vique manare. Etenim fratres, quàm sit ea acerba, & atrox futura tempestas, ipsum Deum nostrum docentem audire licet. [Erit enim tunc, inquit, tribulatio magna, qualis non fuit ab initio, neque fiet.] Quod eodem modo affirmat Gabriel Angelus apud Daniele. [Veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud.] Quantum verò remedium sit, quantum robur ad confirmandos animos fidelium, & muniendos aduersus omnem eum impetum Satanæ, nouisse periculum prædictum à Domino, vt verbo Dei iam ante instructi milites Christiani dimicare fortiter possint, vix verbis exprimi potest. Nullum erit certius, validiusque præsidium: quod intelligens Christus expressè monebat. [Ecce prædixi vobis.] Quam ob causam tantopere prædicit? [Dabunt, inquit, Pseudochristi signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.] Huic ergo tam horribili procellæ opponitur rupes fortissima verbi Dei. Quocirca videte diligenter, quanta sint diuinæ Scripturæ præsidia, quæ omnem miraculorum vim superent. Nihil est enim diuini Verbi auctoritate robustius. [Licet Angelus de cælo euangelizet vobis, præter id quod accepistis, anathema sit.] Paulus quidem ita cen-
Galat. 1.
 fuit. Quid Petrus? [Habemus, inquit, firmiorem prophetarum sermonem: cui benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies eluceat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.] Firmius testimonium, vt etiam Beda censet, Petrus asserit ex prophetico
Beda, & Galat. 1.
 sermone peti quam ex ipsa transfigurati Christi oculata fide: erat enim de ea re oratio suscepta. Non igitur fides
Pet. 1.
 Christiana ex Scripturis minus, quàm ex miraculis stabilitur. [Et signa quidem infidelibus data sunt, scripturæ
1. Cor. 14.

1. Cor. 14. fidelibus.] Idcirco primæua Ecclesia miraculis abundavit, cum essent infideles vocandi ad fidem: at vitima Ecclesia cum fideles vocati iam sint. Pius scriptura, quam miraculis nititur. Ergo tanto ante hæc prædicta sunt, & tam longa serie temporum ad extremos usque manabunt, ut auctoritate diuinæ scripturæ, qua nulla potest vis esse validior, omnes diaboli, & primogeniti eius Antichristi machinæ disijciantur, atque euertantur. Quare Angelus cum Daniele stupentem rerum admirabilium prædictione, atque attonitum aspexisset, adiunxit: [Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum usque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.]

4 *Timorem salutarem unicuique in-cuti cogitatione illorum temporum horribilium.* Dixi vnam eius rei causam, quam proposui, accipite alteram. Tametsi enim aduentus Antichristi in extremos illos incidat, qui tunc superstites futuri sunt: tamen eius rei cognitio, & consideratio nobis omnibus utilissima est, neque cuiquam mortalium superuacanea tantarum rerum prædictio videri debet, propterea quod timorem Dei summo opere salutarem hominibus, etiam atque etiam iuuat, & promouet. Diuum Chrysostomum audi, quid cogitatio earum rerum terribilium, quæ iudicij diem præcedent, in animo illius ageret, quanto opere eum permoueret, quibus lachrymis, quo gemitu impletet: [Væ mihi, inquit, de die illo terribili: qui cum oporteret nos expositione istarum rerum gaudere, dolemus, & mœrore conficimur. Nam me quidem cum hæc in mentem veniunt, horror inuadit terribilis, & amarissime perflens ex profundo corde ingemisco. Et quanuis nihil horum ad me spectaret, illa tamen quæ sequuntur, vehementius me perturbant. Propterea lachrymis confundor, quod à tanta gloria cauros nos video.] Tu igitur Chrysostomum imitare, & lachrymis prosequere historiam hanc lamentabilem, cum præsertim ignores, Vtrum aliqua eius pars ad te peruentura sit. Nam cum mysterium sit ad eò occultum, ut ipsos quoque Angelos lateat, cumque nemo sit mortalium, qui sciat, an

Chrysost. homil. 77. in Matth. ad se

ad se res illa tam horribilis & sæua pertineat, necesse est omnes, nisi desipiant, timere, ac formidare, sequè ad id tempus, si fortè incidat, parare, & munire. Ut enim aduentus Christi, tametsi in Apostolos, & eius ætatis homines incidit, tamen antecedentibus etiam Prophetis, & iustis profuit eius expectatio, desideriumque: sic metus contra, & formido ignorantibus definita tempora Antichristi, non potest non esse perutilis: est enim timor rerum arduarum, quæ contingere possunt. Habet autem hoc timor verbo Dei incussus, ut mirificè auellat animos hominum à cupiditatibus & illecebris secularibus. Id nos abunde experti fumus narratione tragœdiæ illius lamentabilis, ac funestæ, quam acturus est Antichristus, lachrymas, & suspiria, & gemitus, cordis denique compunctionem maximam auditoribus excitari, neque timor ille otiosus, & inanis esse potest, qui mentem statim, cogitationemque ad meliora conuertit, vitamque instruit, mores Christianos instituit, talem denique se quemque præstare persuadet, qualem tempora illa tam dura, & acerba desiderant. Obitus diem & horam, idcirco Deus voluit esse nobis incertam, ut omni die atque hora nos ad obitum componeremus. [Estote, ait, parati, quia nescitis horam, neque diem.] Tantundem de aduentu Antichristi cunctos commonitos esse voluit, itaque ait. [Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate.] Neque verò ea est exigua utilitas, quæ ad omnes manat, cum eius tempestatis immanitatem considerantes, & virium suarum infirmitatem metientes, ad preces se homines vertunt, Deum obnixè deprecantes, ne se in tam aspera tempora, ac tam periculosa reseruet. Quod quidem genus precum Saluator noster valde commēdat, & probat per Lucam ita nos adhortans. [Vigilate omni tempore, orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt.] Neque enim dubitari vllò pacto potest, quin multi Dei clementia salui futuri sint, qui si in illas tentationes, & discrimina sæuissima inciderent, omnino perituri fuissent. Et enim si electi illorum temporum,

*Matth. 25.**Marc. 13.**Luc. 22.*

Aug. 20. de cinit. c. 8. quos merito Augustinus & Prosper, & Hippolytus Martyr asserunt fore clarissimos, atque ipsis propemodum *Hippol. de consum. seculi.* Apostolis pares, prioribus certe martyribus superiores, tamen magnitudine tempestatis illius ita sunt perturbandi, & obruendi, ut oporteat diuinam prouidentiam breuitate temporis periculi magnitudinem compensare, quid existimandum est de cæteris imbecillis, & infirmis? [Nisi breuiati fuissent, dies illi, ait Dominus, non fieret salua omnis caro.] Ergo in timore Dei, in præparatione animi, in orationis & precum ardore maximus fructus ad omnes fideles redudat, ex eius tristitiæ truculenta commemoratione.

Antichristi aduentum eiu. ad unum quemque nostrum pro suo modo perire. Postremo illa quoque ratio vera est, aduentum Antichristi idcirco omnibus denuntiari, quod nemo ab eo alienus sit. Nam etsi persona illius nequissimi, quem magnū Antichristum Augustinus appellat, nondum existat, neque possit per se, nisi in suæ ætatis homines grassari, tamen per antesignanos suos, & præcursores, in omnes Christi milites dimicat, atque configit. Egregie Gregorius admonet: [nemo sibi blandiatur, & idcirco se à tali occasu extraneum credat, quia ad illius tempestatis procellam peruenire se non existimat. O quanti illius tentationis tempora non viderunt, & tamen in eius tentationis procella versantur!] Est quidem vnum illud totius nequitiae, & impietatis caput, cuius sunt membra, quicunque eius moribus, & spiritu teterrimo imbuti sunt. Quare opportunè nos admonet Ioannes Apostolus: [Filioli nouissima hora est: & sicut audistis, quia Antichristus venit: nunc Antichristi multi facti sunt: vnde scimus, quia nouissima hora est.] Nouerat probè Ioannes dies & annos restare plurimos vsque ad Antichristi aduentum, qui mille annorum Ecclesiæ regnum sepius cecinit: tamen nouissimam horam adesse pronuntiat, & Antichristum iam venisse, imo Antichristos multos, propterea quod vnusquisque, quod ad se pertinet, putare debet, mundi finem venisse, siquidem tunc cuique mundus finitur, quando ipse mundo finitur. Præclare est ab Augustino dictum. [In quo quemque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc cum comprehendet mundi nouissimus dies, quia qualisquisque in die isto moritur, talis in die illo iudicabitur.] Quauis autem Antichristus ipse nondum apparuerit, discipuli tamen eius, & satellites negotium perditionis vrgere non cessant. Sunt verò filii, quod mireris merito, eius parentis, qui nondum est natus, sunt discipuli præceptoris nihil adhuc docentis, membra caput suum antecedentia nouo modo: quicunque artes, & dolos illius sceleratissimi meditantur; quales maxime sunt hæretici, & hæresiarchæ, quemadmodum Hieronymus, Augustinusque tradunt, nempe Hebion, Cherintus, Marcion, Manes, Arius, Eunomius, Dioscorus, Macedonius, Wicleffus, Lutherus, Calvinus, cæteraque humani generis pestes, quales etiam tyranni Christi Ecclesiam vastantes, Nerones, Domitiani, Decij, Maximini, Diocletiani, & cæteri, quos nostis fidei persecutores: in quo numero Athanasius Constantium ponit, quem tum Antichristum, tum Antichristi præcursorem censet: quales denique omnes ij sunt, quos describit Apostolus verbis dilucidis: [In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obediētes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei: habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.] Has esse scitote notas discipulorum Antichristi, quas Paulus copiosè persecutus est, ut ex ijs tanquam vngue leonem, quos vitare oporteat, diligentissimè hostes Christi cognoscere possitis. De quibus pariter Petrus, & Thadæus Apostoli in suis Epistolis vaticinantur. Rectè Hieronymus [Aduersarius Christi est & Antichristus, cui præcepta displicent Christi.] Neque verò vllum est tempus, neque ætas vlla, in qua Antichristus per hosce suos ministros bellum Christo facere cesset: sine.

Aug. epist. 80. ad Hesichium. Hierony. in 24. Matth. & in 2. cap. Abacuch. Aug. lib. 2. contra aduersarium. Ierony. in 2. Tim. 3. Athanas. in epist. ad solitariam viam. agentes.

quod verbis quidem breuibus, & obscuris, sed disertissimis Paulus significauit, scribens ad Thessalonicenses in hunc modum. [Et nunc quid detineat, scitis, ut reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum, ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. Et tunc reuelabitur ille iniquus.] Mysterium iam operatur iniquitatis. [Ac si diceret, ait Gregorius: Tunc Antichristus manifestus videbitur: nam in cordibus iniquorum secreta sua iam nunc occultus operatur.] Mysterium igitur iniquitatis vocat Antichristi aduentum, illudque iam operari affirmat pro eo, quod partes & artes Antichristi eius satellites prosequuntur: quod de Nerone, & Imperio Romano proculdubio sensit, usque dum de medio fieret, & regno Christi perpetuo cederet, iuxta Danielis prædictionem. Ergo quod ad rem facit, debet se quisque parare, & munire Christi præceptis, & consilijs aduersus artes, & vim, & copias omnes Antichristi, idest impiorum hominum, qui seruos Christi semper oppugnant. Scriptum ab autore graui & antiquo est in hunc modum. [Antichristus multos habet suæ malignitatis ministros, ex quibus multi in mundo præcesserunt, qualis fuit Antiochus, Nero, Domitianus. Nos quoque nostro tempore Antichristos multos nouimus esse. Quicumque enim siue laicus, siue canonicus, siue monachus contra iustitiam uiuit, & ordinis sui gloriam impugnat, & quod bonum est, blasphemat, Antichristus est, minister Satanæ.] Quod est sane verè ac sapienter dictum. Iam vero grauissimam tentationem, atque acerbissimam tribulationem in ultimo vitæ exitu impendere sibi, nemo dubitet, & tunc ei futuram tribulationem, cui parem nunquam expertus sit. Tunc enim maxime Princeps mundi huius furit, & fremit, atque omnibus machinis fidem, & pietatem sanctorum tentat, atque impetit, neque est quisquam, cui parcat ille nefarius, qui Christo ipsi morituro non absuit. [Venit, ait, ipse Christus Princeps mundi huius, & in me non habet

Gregor. 29.
moral. c. 3.

Dan. 2. &
7.

In 9. tom.
Aug. in tra
ctat de An-
tichristo.

habet quicquam.] Quæ cum ita sint, non erunt res Antichristi negligenter cognoscendæ, quæ ad omnes nos ijs, quas diximus, rationibus, valde pertineant. Eas alia concione exponemus, nunc ad preces, quæ poterimus maxima deuotione nos conuertamus. Ioan. 15.

IN EADEM DO- MINICA CONCIO S E C V N D A.

*Cum videritis abominationē desolationis,
qua dicta est à Daniele, &c. Matt. 24.*

DE Antichristo in Ecclesia Dei celebrissima, & antiquissima metio est, i De Anti-
christo esse
dicendum,
idque expro-
batis auto-
ribus. tanquam de re tum magna per se, tum fidelibus summopere necessaria. In qua quidem re multa à multis iactantur vana, & fabulosa: multa etiam certa, & scitu dignissima plerisque latent. Itaque missis ijs, quæ fidem non habent idoneam, ea afferemus, quæ à probatis autoribus acceperimus, quæ quæque sacrorum librorum præcipuè authoritate nitantur. Quauis enim pleraque Apostoli de Antichristo sermone potiùs, quàm scripto traderint, ut Paulus non semel insinuat: tamen sunt in diuinis literis plurima memoriæ commendata. Attingam verò summam præcipuos locos, ut ij, quibus per otium licet, copiosius eadē peruestigare valeāt. In veteri quidem instrumento Daniel maxime scribit de Antichristo capite septimo, & octauo: fusiùs vndecimo, & duodecimo. In nouo Christus apud Matthæum hoc ipso vigesimo quarto capite. Paulus ad Thessalonicenses epist. posteriore cap. 2.

Omnium

Omnium copiosissime Ioannes in sua Apocalypsi, cum sæpe alias, tum maxime capite vndecimo & duobus sequentibus. Sanctos patres in horum lecorum tractatione consulite, præcipue Hieronymum in Daniele, Gregorium Magnum in caput quadragesimum Iob, Anselmum, & Thomam Aquinatem in epistolam Pauli iam dictam. Ricardum de Sancto Victore autorem valde bonum & grauem in Ioannis Apocalypsim. Scripsere præterea complures propria ea de re opuscula, aut aliàs de ijs ex professo differuerunt: Irenæus quidem Episcopus, & martyr fusè in quinto libro contra hæreses, Hippolytus & ipse martyr proprium ea de re tractatum edidit. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi decimaquinta. Aurelius Augustinus toto libro de ciuitate Dei decimonono, ac vigesimo: Ioannes Damascenus libro quarto de fide orthodoxa capite vigesimoseptimo. Prosper Aquitanicus in libro, quem inscripsit dimidium temporis, per capita plusquam duodecim diligentissime scripta. Sunt alij etiam autores idonei, sed hos maxime nominauimus, quod ex ijs tanquam ex fontibus ea hauserim, quæ vobis hodie propinabo. Neque otiosam, vel etiam ambrosiosam hanc meam scriptorum nominationem, existimetis, velim, cum ea dicturus sim, quæ multis ficta, & commentitia videri queant, nisi idoneis autoribus confirmentur.

2 Tempus Antichristi aduentus, & persecutio- nis illius. Principio de tempore Antichristi censeo dicendum, Vtrumne possit aliqua ratione definiri, quando ille venturus sit. Nam fuere, qui certum seculum, imo etiam annum designare sint ausi, quo sit appariturus, diem quoque non defuere, qui dicerent ipsam Pentecostes, quo Spiritus sanctus est missus, initium eius tyrannidi præbiturum. Tanta est hominum temeritas, vel potius amentia eo velle progredi, & irrumperè, quo ne familiarissimi quidem Dei amici fuerint admissi. Etenim eam rem celatam voluit, atq; occultam mortalibus omnibus, altissima numinis prouidentia. Quid dixi mortalibus? Ipsos quoque angelos, sanctos, & beatos latet. Apostolis interro-

interrogantibus, [Dic nobis, quando hæc erunt?] Christus respondit, [De die autem illo nemo scit, neque Angeli caelorum, nisi solus Pater.] Diem porro iudicij, proxime sequi aduentum Antichristi, scripturæ declarant. Ergo neque rationatione teneri potest, cum ex sola Dei voluntate, & consilio pendeat, neque reuelatione cuiquam hominum prodi credibile est, quod ipsos Apostolos nescisse scimus. [Non est, inquit, vestrum nosse tempora, vel momenta.] Quibus verbis, vt Augustinus habet egregie, omnium de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iussit. Itaque cohibenda, ac frenanda quorundam audacia est, qui certissimum asserunt iam esse pro foribus Antichristum. Paulus contra præcipit, [Vt non cito moneamini, quasi instet dies Domini.] Daniel se non satis intellexisse rem eam professus est: & audet quisquam eius sibi rei cognitionem vendicare, quam se ignorare Apostoli, & Prophetæ confitentur? Neque vero sanctorum Patrum testimonijs turbari quisquam debet, instare mundi finem, & crebro, & aperte confirmantium, quorum est partim pia ad mores corrigendos cohortatio, partim ex vsu, & more scripturæ oratio profecta. Nam cum sæpe sacræ literæ doceant diem Domini appropinquare, & cito eum esse venturum; qua id ratione intelligi debeat, satis nos Apostolus Petrus erudiuit, mille annos apud Deum esse tamquam diem vnum. Quamobrem præclara lumina Ecclesiæ Augustinus, & Thomas, vsque eo censent iuxta scripturas non posse breuitatem futuri temporis demonstrari, vt totidem annos extendi mundi ætatem post Christum natum, quot ab orbe condito ad Christi aduentum priorem numerantur, nihil repugnet. Nō est ergo properandum sententijs de fine mundi, & aduentu Antichristi præcipitatis, At neque cōtra securi esse debemus, quasi nostra seculo, & ætate nihil sit formidandum. Nam quod est omnium mundi interitus signum certissimum, vt Augustinus egregie disputat, illud est, quod perspicue Christus prædixit. [Prædicabitur Euangelium in vniuerso mundo,

*Matth. 24.**Actor. 1.
August. lib.
18. de ciuitate ca. 35.**2. Thess. 2.
Dan. 12.**1. Pet. 3.
August. lib.
83. q. 58.
Tho. in ad-
dit. q. 88.
art. 3. ad 3.**August. in epi-
stol. 78. &
80. ad He-
sychium. ca.
ius senten-
mundo,*

tiam probat mundo, & tunc veniet consummatio.] Ille autem nostro seculo Euangelium promulgatum pluribus, & maiori- bus orbis regionibus, quam fuerit totis ante sexcentis, & duplo annis, ex historia Indica notissimum est. Quantum verò restet orbis patefaciendum, & quibus gentibus non sit annuntiatus Christus, quanto item spatio temporis, id quod restat, peragendum sit, nouit profecto mortalium nemo. Quare suspensas, & in vtramque partem paratas esse voluit hominum mentes, qui rem tantam sic expectari voluit, vt siue diutius differatur, siue celeriter fiat, nihil summæ veritati repugnet. Quauis autem quo tempore veniat Antichristus, Scriptura non prodat: tamen quanto tempore duret eius imperium, vel potius tyrannis, ne dubitatione desperaremus, certiores omnino nos fecit, nō amplius, quā annos tres cum dimidio eam tempestatem grassaturam. Sic Daniel, [cum eleuasset dexteram, & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuētem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis:] hoc de regno Antichristi prædictum alius locus eiusdem Prophetæ indicat. Vbi de Antichristo agens sic ait. [Et tradentur sancti in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.] Intelligi verò tempus annum more Scripturæ Hieronymus vna, Augustinusque tradidere, qui tempora ne plura duobus annis acciperentur, in Græco, tum etiam Hebraico non plurali, sed duali numero haberi adnotarunt. Id etiam pro certo confirmat Cyrillus. Atque vt esset, testator eares, annorum rationibus numero mensium, atque item dierum spatia eadem regni Antichristi, vt Prosper quoque animaduertit, circumscripta legimus. Et Ioannes quidem in Apocalypsi ciuitatem sanctam calcandam tradit per menses quadraginta duos, quod de vltima Ecclesiæ persecutione prædici omnes consentiunt, & ratio ipsa institutæ prophetiæ docet. Daniel verò dies apertissimè numerat ita scribens. [Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta,] cui

Dan. 12.

Dan. 7.

Hieron. in 12.

Danielis.

Aug. li. 20.

de ciu. c. 23.

Cyrill. Hierosol. catech.

15.

Prosp. lib. 3.

prædict. di-

uin c.

Apoc. 11.

Dan. 12.

cui Ioannes congruit scribens, mulierem hoc est Ecclesiam fugisse in solitudinem. [Vbi habebat, inquit, locum paratum à Deo, vt eam pascat diebus mille ducentis sexaginta.] Fortasse ante fugam per mensem, id est, dies triginta, qui ad summam Danielis defunt, patietur Ecclesia persecutionem Antichristi. Menses igitur quadraginta duo, ac dies mille ducenti nonaginta, quos refert Daniel, efficiunt liquidò annos tres, & dimidium, diebus additis decem, vt omni ex parte cōstet eam procellam non amplius desæuituram, ne desperatione fracti fidelium animi vehementissimè turbinis magnitudinem ferre non possint: magnam plane diuinæ bonitatis prouidentiam.

De tempore hæc, de ipsa persona Antichristi iam 3 De natu dicam. Quidam eum, in quo errauit Hippolytus, non ra, origine, hominem, sed dæmonem futurum opinati, specie hu- & educatio. mana, aut etiam sibi carne copulata, quod videtur sen- ne, & nomi tire Rupertus, Antichristum perinde ex dæmone & ne Antichri. homine vnam personam asseruerunt, vt Christum ex sti. diuina & humana natura, confitemur. Verum id de Antichristo commentum fides catholica respuit. Erit (vt Hieronymus & Patres consentiunt iuxta Scripturas) natura homo vt cæteri, procreatus ab hominibus, Hierony. in 11. Dan. ut cæteri: ex fornicatione autem non ex legitimis nu- Hippolyt. de consum. mun. di. ptijs oriturum, Hippolytus Martyr, & Ioannes Damascenus affirmat. Primogenitum fore Satanæ, hominem peccati, filium iniquitatis, multa que talia sacrae literæ tradunt, vt incredibilem, ac singularem eius malitiam intelligamus, in quem se diabolus totum transfunder ex ipso vtero matris, quemadmodum probati authores memoriæ commendarunt. Paulus aduentum illius fore secundum operationem Satanæ scribit in omni virtute: summam hominis cum diabolo coniunctionem significans, Non in persona, aut substantia quod fieri est impossibile, sed in potestate, & operatione, qualis est instrumenti aptissimi, cum artificis peritissimi manu coniunctio. Quod ad genus

Apoc. 12.

De natu ra, origine, & educatio. ne, & nomi ne Antichri. sti.

Hierony. in

11. Dan.

Hippolyt. de

consum. mun.

di.

Damasc. 4.

lib. de fide,

cap. 27.

2. Thess. 2.

Ruper. lib. 8.

in Apoc. Da

masc. lib. 4.

de fide. cap.

27.

Irinæus lib. 5. ca. 30. ex illo Hier. à Dan. auditus est fremitus, &c. ad genus attinet, scribunt Irinæus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Prosper de tribu Dan futurum, idque probant ex vaticinio Iacob, & Hieremiæ. Patriam ei Babylonem assignant Gregorius, & Hieronymus, & alij plerique patres vetusta traditione, vt plurima alia. Initio non clarum, & nobilem, sed obscurum potius, & infimo loco natum. Hieronymus tradit. Ex illa prædictione Danielis, [& stabit in loco eius despectus.] Item ex illa eiusdem. [Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum.] Cornu paruulum intelligi Antichristum sequentia manifestè ostendunt, paruulum verò quemadmodum Theodoretus, Hieronymusque demonstrant, propterea dicit, quod in Iosue 22. initia habiturus sit obscura, & ignobilia: ex quibus tamè co potentia, diaboli arte peruet, vt omnes, qui vnquã fuere Principes, & Imperatores, imperij magnitudine superet. Occultè hunc nutriendum vsque dū negotij gerendi opportunitas detur, Damascenus scribit. Neque nomen etiam illius perfugæ scriptura diuina tacuit, sed tamen ita prodidit, vt antequam ille appareat, quale sit, scire non liceat; cum emerferit, tunc liquido constare queat. [Qui habet intellectum, ait Ioannes in sua Apocalypsi, computet numerum bestia. Numerus enim est hominis; & numerus eius sexcenti sexaginta sex.] Quod ænigmatis modo dictum illud significat, Græcos characteres, (in qua lingua Ioanes scripsit, quæque literas habet pronumerorum notis) conficientes nomē Antichristi, reddere summam, quam dixit: quæ summa cum infinitis prope mixtionibus characterum effici possit, nullo modo in præsentia definire possumus certum Antichristi nomen. Cum verò & Antichristus se se prodiderit, & ad alia indicia etiam nominis compositio accesserit, notis constans numerum sexcentorum sexaginta sex efficientibus, tunc planum omnino fiet, illum, illum ipsum esse Antichristum, quem diuinæ autoritates tam longe ante prædixerint. Ob id enim traditum eum numerum vere, ac sapienter beatus Irinæus admonuit. De natura,

tura, origine, natalibus, educatione, nomine Antichristi, hæc ferè sunt, quæ fidem merentur. Multa alia, quæ feruntur futilia, & commentitia, vt ait quoque Chrysostrumus, repudiare potius, & tutius est, ne incertas notas quærentes, decipiamur.

Iam mores, & genus vitæ istius Christi hostis cognoscite. Se quidem sanctum imo omnium sanctissimum simulabit, ijsque artibus vtetur, atque ea specie probitatis se mortalibus insinuat, vt innocentiam, ac sanctitatem eius summam plerique hominum & admirentur, & prædicent. Erit enim caput eorum, de quibus scribit Paulus in hypocrisi loqui mendacium. [Habentes quidem speciem pietatis, sed virtutem eius abnegantes.]

Quanta autem futura sit opinio sanctitatis, scribit Gregorius Papa non semel. Damascenus quoque in exordio Regni sui illum bonitatem simulaturum. Cum verò fuerit factus dominator, inquit, Ecclesiam persequetur. Hippolyti martyris oratio sic habet. [In primordijs suis Antichristus clemens erit; quietus, religiosus, odio habens iniustitiam, detestans munera, obseruans sacerdotes, honorans senes, scortationes, & adulteria repudians, hospitalis studiosus pauperum, pupillos, & viduas defendens, dissidentes concilians, nullum diuitiarum studium præ se ferens. Atque hæc omnia faciet consilio fraudulentio, quo circumueniat omnes, vt se regē creent. Nam vbi populi tantas virtutes eius perspexerint, vno consensu conuenient ad creandum illum Regem.] Hæc ille. Huius igitur fraudulentissimi hypocritæ erunt scelera plurima, atque immanissima, vt cum ipso Principe tenebrarum de malitiæ magnitudine contendat, qui proprio nomine ab Apostolo vocatur homo peccati: nam superbia, quod est omnium vitiorum caput, incredibili pugnet in Deū ipsum. Cuius superbiæ magnitudinē Paulus his verbis declarat. [Qui aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.] Pro Deo se colendum, & adorandum exponit, ac tem-

4. *Quam superbis, quæ improbus Antichristus sit futurus.*
2. *Tim. 3.*

Gregor. lib. 32. moral. c. 12.
Damas. lib. 4. c. 27.
Hippolyt. in orat. de consum. mundi.
2. *Theff. 2.*

pla sibi sacrari faciet, in quibus vt numen diuinum ab omnibus adoretur. Id etiam Christus in hodierno Euangelio docet. [Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta stantem in loco sancto.] Sic enim Hieronymus, atque optimi authores accipiunt. Eandem superbiam immanitatem Daniel notat alijs verbis. [Et dirigetur dolus in manu eius, & cor suum magnificabit, & in abundantia rerum omnium occidet plurimos, & contra Principem principum consurget.] Idem quoque copiosius: [Et faciet iuxta voluntatem suam Rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magna, & dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio.] Sed videte monstrum terribile, hic tam superbus, & elatus tyrannus, qui Deo ipsi omnipotenti bellum mouebit, & se victorem haberi volet: tamen foedissimis, & obscenissimis flagitijs contaminabitur, cum fornicationum, & stuprorum: tum verò idololatriæ impurissimæ. Fidem mihi res incredibiles affirmanti minime habetote, nisi eas diuina autoritate certas, munitasque cognoueritis. Sic enim idem Propheta Daniel de eodem Rege, atque hoste Dei superbissimo scribit. [Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentijs foeminarum: nec quemquam Deorum curabit: quia aduersum viuersa consurget. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, & Deum, quem ignorauerunt patres eius, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis, & faciet, vt muniat Maozim cum Deo alieno.] En qui se Deum salutari, adorarique coget, ac Deum altissimum oppugnabit, tamen Deum Maozim commentitium, & ipse adorabit, & alijs proferet adorandū. Ioannes nomina blasphemiam capite bestiam huius ascripta vidisse se narrat, tum os eius apertum in blasphemias in gentes aduersus Deum. Dicit omnino non potest, quanta sit superbiam magnitudo, quæ blasphemiam, & impietatis in Deum imprudentia, quæ in homines sauitia, atque crudelitas,

*Dan. 8.**Dan. 11.**Dan. 11.**Apoc. 13.*

delitas, quæ denique libidinis impurissimæ, & proiectissimæ idololatriæ absurditas, vt parentum omnium ætatum seculis inauditum infelicissimus orbis procreaturus, visurusque sit. Nam quod ad libidines, & supra Antichristi attinet, quidam eum ab ijs carnalibus vitijs alienum faciunt, sed non rectè. Licet enim castitatem initio simulaturus sit, vt Hieronymus etiam dixit, tamen reuera erit libidinosissimus, atque impurissimus leno, vt etiam beatus Prosper affirmat, qui eum Neronis scribit luxuriam, & spurcitiam, & sauitiam habiturum: idque ostendit ex Scriptura. [Erit in concupiscentijs foeminarum.] Quod si alij interpretes aliter transtulerunt, tamen nostram vulgatam esse nostis authenticam. Ob id etiam Antiochus figura fuit Antichristi, quem fuisse impudicissimum Hieronymus scribit. Ob id Nero à multis etiam creditus Antichristus. Denique vitiorum omnium sentina in vnum confluet. Atque ex his veluti notis discipulos Antichristi hæreticos, prauosque vitæ ac doctrinæ corruptores agnoscatis licet. Quæ verò futura sit hominis procacissimi mens in Ecclesia Christi affligenda, qui conatus, qui euentus, qui tantum exitus, alia Deo fauente conuisione exponemus.

Prosper lib. 3. predict. de uin. cap. 8. & 9.

B 2 I N

IN EADEM DO-
MINICA CONCIO
TERTIA.

*Cum videritis abominationē desolationis,
qua dicta est à Daniele, &c. Matt. 24.*

*Antichri-
stū ad sum-
mum totius
orbis terra-
rum impe-
rium armis
perueniturū.*

NATURA comparatum est, ut fu-
tura mortales, quo occultiora sunt,
eo amplius nosse desiderent. Quæ
planè sciendi cupiditas cum in res
superuacaneas, minimè que concess-
as fertur, iure reprehenditur, & cu-
riositati tribuitur: eadem si ad op-
portuna, & salutaria capiendā con-
silia, atque impendentem perniciem deu-
itandam folerter adhibetur, fructum affert non minus vtilem, quàm iucun-
dam. At futurorum indagatio sanè nusquam vel tutius
vel fructuosius laborat, quàm in Antichristi rebus cogno-
scendis, quas Scriptura quidem copiose tradit, sed eo ob-
scurius, quo acriori studio cognoscantur. Quare attentè
vos audituros res maximas, ac summopere scitu necessa-
rias minimè dubito. Igitur de hominis sceleratissimi in-
genio, & malitia dixisse me scitis. Hodie res eius gestas,
& facinora insolentissima, quantum cognoscere licet ex
diuinis literis, & maiorum probata auctoritate, perstrin-
gam. Idque ut præstem, erit primum dicendū de regno,
bellisque tyranni, omnium, qui vnquam fuere, potentis-
sini. Deinde de Ecclesiæ Christianæ deuastatione, &
persecutione sæuissima.

*Antichristū
obscurō, &
ignobili ge-* Atque humilia, obscuraq; exordia Antichristi futura,
natales ignobiles, nullum hæreditarium Principatum,
nulla maiorum claritate, nullo iure regnandi, omnia vul-
garia

garia, & abiecta vsque dum ex ijs veluti latebris erumpat *vere, atque*
pestilentissimus anguis, ac breui in magnam potentiā ve *infimo loco*
niat, manifestè Scriptura sancta declarat. Sic enim Da- *futurum tra-*
niel habet: [Et stabit in loco eius despectus, & nō tribue- *dunt Hiero.*
tur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnū in *in 11. Dan.*
fraudentia.] Hunc locū intelligi de Antichristo non so- *Theodor. 7.*
lum Hieronymus certo cōfirmat ex auctoritate omniū *Dan. Da-*
ecclesiasticorum veterū, verū series quoque ipsa prophe- *mas. 4. de si-*
tiæ vsque ad supremum, planissimū facit. Quod in locum *de. c. 27. Pe-*
Seleuci Antichristum propheta successurum dicit, pro- *reirus li. 14.*
phetica phrasi vtitur, vt declaret in impiorū regno domi- *in Dan.*
naturum. Fortassis etiā in ea regione Asiæ initium regni *Dan. 11.*
Antichristi futurū sit: idq; est verisimile. Cætera aperta *Quidā vt Be-*
sunt fore hominem despectū, & vilem, minimè regio ge- *ned. Pereri-*
nere, aut educatione: ad regnum verò malis artibus irre- *rus de An-*
pturū. Idem significant alio loco illa eiusdem Prophetæ *riochō, Epi-*
[Post regnū eorū cū creuerint iniquitates, cōsurget rex *phane Da-*
impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabi- *niele m loqui*
tur fortitudo eius, sed nō in viribus suis, & supra quā cre- *ad literā vo-*
di potest vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet.] *lū sedita ve*
Vires illi proprias defuturas dicit ad arripiedū principa- *eadē de An-*
tum, pro eo quod neq; iure, neq; potētia ad regnum nita- *tichristo ple-*
tur, sed fraude, & dolo malo. Successu verò elatus maiora *ninus intelli-*
aggredietur, vsq; dum orbe terrarū deuictō, ad summā po- *gatur, & ve-*
tentiā, atque incredibilem magnitudinem perueniat. Id *rius: cuius*
apertius dixit Daniel, cū descripsit cornu paruulum qui- *figura An-*
dem initio, sed quod in eā potentiā cresceret, vt tria cor- *tiochus exti-*
nua prorsus cōteret, septem reliqua superaret. Erit ergo *tit.*
Rex, Antichristus dolo & fraude, ex tenui verò, & infir- *Dan. 8.*
mo principatu paulatim crescet, & bella multa, ac varia *De Antio-*
administabit: in quibus vincet, interdum etiā vincetur. *cho quidē ea*
Sed prosperitate ingenti, tandem reges sibi obsistētes vel *sūt dicta, sed*
subiget, facietque tributarios, vel omnino vastabit, euer- *personā An-*
tetque. Ita enim habet Daniel. [Et ascendet, & superabit *tichristi gerē*
in modico populo: & abundantes, & vberes vrbes ingre- *te, vt Theo-*
dietur, & faciet, quæ nō fecerunt patres eius, & patres pa- *dor. docet.*
trū eius rapinas, & prædam, & diuitias eorū dissipabit, & *Dan. 7.*

Apoc. 11. contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc usque ad
Apoc. 11. tempus.] Hunc immanem tyrannum domita & vastata
Apoc. 13. Asia in Europam traiecturum mari, non audeo pro certo
Dan. 11. affirmare. Verum mihi in sacras literas intuenti, sit pla-
Apoc. 17. nè valde verisimile. Nam in Apocalypsi Ioannes dicit
 & 18. hanc bestiam de Abyllo, & de mari, quod idem est, ascen-
Dan. 7. suram, quod non potest spiritualiter bene exponi: cum al-
Legedi sunt teram bestiam, præcipuum scilicet ducem, & prædicato-
de hacre in rem narret eodem capite de terra ascensurum. Deinde
repretes A- aduersus Romanam urbem, & gentem dimicaturum aper-
pocalypseos, tè, asserit Daniel. Ioannes vero apertissimè urbem Romã
presertim ab Antichristo, & illius sectatoribus Regibus delendã, atq;
nosser Ribe ultimo incendio tradendam. Præterea alio loco Daniel
ra, qui de ea cum quatuor bestias, & quatuor cornua commemoras-
Roma p An set, quæ exposuit esse quatuor regna, siue monarchias
tichristu su- quatuor, in ijs Romanam vltimam fecit omnium poten-
tura vastata tissimam, quam tamen ab Antichristo concidendam, la-
zione doctis- befastandamque docet illis verbis: [Bestia quarta regnũ
simè scribit, quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis:
cut asipula & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit, & com-
tur B. Pro- minuet eam. Porrò cornua decem ipsius regni decem rē-
spe. li. 3. c. 7. ges erunt: & alius confurget post eos, & ipse potentior
Irimaus lib. erit prioribus, & tres reges humiliabit.] Irimaus, Hippo-
 5. c. 26. lytus, Cyrillus, Theodoretus, imo vt Hieronymus cen-
Hippol. lib. set, omnes antiqui Patres consentiunt, decem numero
de Antichri Reges in imperio Romano futuros: ex his alios poten-
sto. tiores, alios infirmiores, quo tempore Antichristus re-
Theod. in 7. gnare cœperit, quorum tres bello perdat, cæteri metu
cap. Dan. pareant, omnes Antichristo seruiant, ac demum in ip-
Cyrl. Hier. sam urbem Romam desæuiant, vt habet Apocalypsis.
catech. 15. Augustinus tamen, & Gregorius numerum eum magis
Apoc. 17. spirituali modo accipi volunt: ne si minus is numerus
Aug. li. 20. extet, fideles incautos opprimat Antichristus. At tanta
de ciu. c. 23. concordia veterum non potest certè nisi traditione con-
Gregor. lib. stare. Illud est certum atque perspicuum eo peruentu-
 32. moral. ram Antichristi potentiam, vt nullius Regis ei vel Rei-
 66p. 12. publicæ copiæ resistere queant, quin totius orbis potia-
 tur

tur imperio: & eo magnitudinis veniat, quo neque Ale-
 xander Magnus, neque Iulius Cæsar euasit. Quanto au-
 tèm temporis spatio summum orbis imperium bellica
 vi armorumque apparatu consecutus sit, non tradunt
 diuinæ literæ: quanuis computent regni Antichristi an-
 nos tres cum dimidio. Id enim tempus expressè à die,
 quo iuge sacrificium abstulerit, numerandum docent.
 Quod erit sanè cum deuicto ac domito armis orbe ter-
 rarum tanquam dominus orbis Christo Deo, atque eius
 Ecclesiæ bellum funestum, atque exitiale mouebit, in-
 terdictoque omni panis cælestis vsu, Eucharistiam ne-
 que seruari in ecclesijs, neque offerri vlla ratione per-
 mitteret. Ego complures annos duraturabella Antichri-
 sti non dubito, donec ad summum imperium, nemine
 mortalium arma illi infesta mouere iam audente, per-
 ueniat. Quod sane tempus licet diuturnum pro rerum
 tamen gestarum magnitudine breuissimum erit. Ea inau-
 dita & incredibili felicitate elatus infelix ille, terrenis
 debellatis principibus, contra cælestem Principem ar-
 ma uertet.

Itaque ex eo sumet initium Ecclesiæ Christianæ per-
 secutio truculentissima, quam perspicuè, & copiosè di-
 uina Scriptura commemorat. Erit enim illius tartaræ
 furia summa cura conatusque omnis in debellando Chri-
 sto, & Christi nomine ex toto penitus orbe exterminan-
 do. Ideo Antichristus merito appellatur. Itaque
 fidem catholicam oppugnabit, religionem omnem euer-
 tet, sacros ritus, piisque Ecclesiæ ceremonias abole-
 bit, præfules Ecclesiasticos opprimet, clerum, ordi-
 nemque Hierarchicum perdet, instituta regularia pes-
 sumdabit, templa, atque altaria deturpabit: præcipuè
 verò, ac maxime in viuificum Eucharistiæ sacramen-
 tum, in quo verè ipse Christus continetur insaniet. Ne-
 que vel missas celebrari, vel synaxim agi vsquam sinet.
 Quamobrem cogentur fideles, vrbes deserere, loca deser-
 ta & semota quærere, in latibulis, atq; abditis antris clam
 sacra facere, nusquam cōsistere tutum erit. Satellites ille

Dan. 12.

2 Antichri-
 stum adepto
 orbis impe-
 rio grauissi-
 mam Eccle-
 siæ Christi
 persecutionē
 moturum.

suos, atque carnifices quoquo versus mittet: vt vbique Christo abiurato ipse tanquam verus Messias, verus mundi Saluator, & Dominus agnoscat, & quod horrent aures, pro Deo adoretur. De hac immani, qua totus iactabitur orbis, tempestate, Christus sic loquitur, [Prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta stantem in loco sancto (qui legit, intelligat) tunc qui in Iudæa sunt, fugiant admōtes] & post pauca: [Orate autem, ne fiat fuga vestra hyeme, vel sabbatho. Erit enim tunc tribulatio maxima, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit. Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.] Tempus verò huius procellæ, quod Christus breue futurum prædicit, erunt anni tres cum dimidio, cuius initium sumendum est, ex quo tempore Antichristus sacrosanctum altaris sacrificium tollet. Qua de re Daniel ita vaticinatur [sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret, & putabit, quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manus eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.] Augustinus, & Hieronymus (vt alias iam dixi) notant tempora poni in duobus, vt duo tempora duos annos designent. Idem Propheta eadem de re hæc: [Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium, & dabunt abominationem in desolationem. Et impij in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autē sciens Deum suum obtinebit, & faciet, & docti in populo docent plurimos, & ruent in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & in rapina dierum] & post pauca [& faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magna, & dirigitur, donec impleatur iracundia perpetrata quippe est definitio, & Deum patrum suorum

*Matth. 24.**Dan 7.**Hierony. in**Dan. ca. 12.**Aug. lib. de**ciuit. c. 23.**Dan. 11.**Cyrill. Hie-**rosol. catech.**15.**Dan. 11.*

suorum non reputabit.] Quæ quidem omnia de Antichristo esse dicta Hieronymus ex antiqua, & recepta Patrum sententia confirmat. Quod si de Antiocho aliqua ex parte intelligi possint, tamen in Antiochum vt expressum Antichristi typum dicta esse nemo eruditus dubitabit: vt illa etiam quæ à Salvatore commemorantur, & videntur Hierosolymorum excidium continere, potius ob mundi interitum dicta esse, cuius effigies quædam Hierosolymitana excisio fuit, rectè authores graues, præsertim Theodoretus animaduertunt. Nam illa quibus ea Danielis prophetia clauditur, nullo modo nisi de Antichristo, eiusque sæua procella accipi possunt. Illa inquam [In tempore illo confurget Michael Princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui, & veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud] denique illa [cum eleuasset dexteram & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa hæc] & mox [eligentur, & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij, porro docti intelligent. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta.] Mirabilis est consonantia Scripturarum. Quod in Daniele Propheta legimus, atque in sermone Domini apud Matthæum accepimus, idem & apertius, & vberius Ioannes in Apocalypsi tradit. Sic enim habet: [Et admiranda est vniuersa terra post bestiam (Antichristum manifestum intelligit) & adorauerunt Draconem, qui dedit potestatem bestię, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestię? & quis poterit pugnare cum bestię? & datū est ei os loquens magna, & blasphemias, & data est ei potestas facere menses quadraginta duos. Et aperuit os suū in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos, qui in cælo habitant. Et est illi datum bellum facere cum sanctis, & vincere eos, & est illi

*Theodor. in**Dan. orat.**10.**Dan. 12.**Apoc. 13.*

illi data potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adorauerunt eam omnes, qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro agni.] Miranda certè, & obstupenda potestas, & magnitudo Antichristi.

3 *Potètia,* Quanta verò futura sit Ecclesię perniciēs, & vastitas Antichristo imperante, Scripturę declarāt, cū dicūt vniuersam terrā bestię illius imperio paruisse: itēq; de ipsis stellis in cęlo fulgentibus tertiā esse partem draconis cauda deturbatā in ea vltima tempestate, cū acre præliū in Ecclesia ab Antichristo cōmittetur, Michaele diuini exercitus duce à nobis fortissimè dimicātē, vt Ioānes, Danielq; pariter docēt. Ita significatum ex ipsis sanctissimis & lectissimis viris, quorū sit instar astrorū micantiū virtus & claritudo, tamen acerbitate temporū victā nō mediocrē manū collapsuram. Quid facient homines rerū seculariū amatores, & exigua diuinarū rerum scientia præditi? Neque fieri aliter potest tātis euertendę religionis Christianę collatis viribus, copijs, præfidijsq; validissimis. Primum enim quod vulgō homines maximè capit, potentia erit tanta Antichristus, quantā mortales viderūt nunquā opibus immensis largitionibusq; corrupet, delicijs ac voluptatibus emolliet, ita omnes facile sibi adiūget. Huc pertinet, quod Daniel dicit: [Et dabit eis potestatem in multis, & multiplicabit gloriam, & terram diuidet gratuitō.] Ad hęc Ioānes: [Et faciet, nequis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestię, aut numerum nōminis eius.] Deinde Antichristus scientia, & eloquentia superabit omnes, oratione copiosa & apta, quęcūque volet, facile persuadēbit, arcanorū naturę doctissimus eunq; os in sui admirationem, cū de rebus occultis differet, rapiet, & tenebit attonitos. Id Scriptura palam docet, cū dicit, [Et datum est illi os loquens ingentia:] Et alijs: [aspiciebam propter vocem sermonum grandium; quos cornū illud loquebatur] Etrursus: [Rex impudens facie, & intelligens propositiones.] Iam ad diuitias, & loquendi peritiam adiūget minas in supplicia

opibus, magniloquentia, tormentis, miraculis, Antichristum pugnanturum.

Apoc. 13.

Apoc. 12.

Apoc. 12.

Dan. 12.

Dan. 11.

Apoc. 13.

Apoc. 13.

Dan. 7.

Dan. 8.

repugnantes, & terribili tyrannide opprimet cunctos, supplicia exquisita, & horribilia Dei sanctis adhibens. Instar Antiochi illius sceleratissimi, qui huius proprię typus fuit, & exigua quędam delineatio crudelissimę ferę, quam Apocalypsis simul vrsū, simul Pardum, leonemq; aptissimè nominat, vt omni fera ferociorem, truculentiorēq; demonstrēt. Verum cū hęc ad nocendum tanta præfidia habeantur, his omnibus maius longe illud est, quod specie quidem sanctitatis tectus tanquam veritatis assertor fidelissimus, signa ac miracula patrabit tanta, tum ipse, tum sectatores eius, vnusq; præsertim præclarissimę potestatis homo. (quem Ioannes dicit habere quidem cornua similia agni, sed loqui vt draconem) vt neque plura, neque maiora homines se vnquam spectasse testentur. Eaq; & qualia futura signa sint, veteres Patres perscribunt Hippolytus maxime, atque Lactantius. Nobis vox Saluatoris easit satis, qua denuntiat signa, & prodigia duros magna adeo, vt in errorem electi, nisi diuinitus teneantur, facillē sint deducendi. Ea de re Paulus quoque sic scribit: [Cuius est aduentus secundum operationem Satanę in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis.] Mendacia quidem signa dicit Apostolus, quod ad mendacium asserendum comparentur, tum verò pleraque eorum occulta magis diaboli vi & potentia patientur, quàm vera miraculorum virtute, qualia erant, quę Christus proprię fecit. Neque enim verè mortuos Antichristus suscitabit, sed suscitasse se demonstrabit, vt Athanasius docet: [Liqueat inquit, quod mortuum à se etiam suscitatum ostendat, id autem non verè, sed tantum in phantasia.] De eadem re quoque Ioannes ita: [Et fecit signa magna, vt etiam ignem de cęlo faceret descendere in terram in conspectu hominum, & seducit habitantes in terra propter signa, quę data sunt illi facere in conspectu bestię.] Quod sanè non de ipso Antichristo, sed de vno quodam eius præcipuo satellite, ac comite narrat.

Apoc. 13.

Apoc. 13.

Hippoly. de consum. mō di.

Lactan. lib. 7. c. 17.

Matth. 24. 2. Thess. 2.

Athanas. q. 30.

Apoc. 13.

narrat. Ex quo intelligi potest, quàm sit rerum omnium misera conditio futura, cum miracula perpetrandi potestas, impietatis assertoribus tâta fiet. Quã rem altè cõtemplans B. Papa Gregorius, ita scriptum reliquit: [Sed quid est, quod illa persecutio maxima omnium futura est, nisi quia tum diabolus nõ solum per ministros suos tormenta adhibebit, sed etiã miracula faciet? Nũc enim fideles mira faciunt, cum peruersa patiuntur: tunc autẽ diaboli satellites, etiã cũ peruersa inferent, mira facturi sunt. Pensemus ergo, quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr & corpus tormētis subiicit: & tamẽ ante eius oculos tortor miracula facit. Cuius tunc virtus nõ ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quãdo is qui flagris cruciat, signis coruscatur?] Merito certè hæc Gregorius exclamat.

4 Bellũ Antichristi cum Enoch, & Elia in fine venturis.

Lib. 3. de nouissimis temporibus. c. 6.
7. 8. copiosè.
Apoc. 11.

Ea igitur tempestas ne funditus orbem disturbet, evertatque, ac nemo superesse possit, qui saluus fiat, diuinitus prouisum est, vt breui finiatur, id est, nõ totũ quadrienniũ duret. Interim autẽ ad cõfirmandos, & corroborãdos animos fidelium, firmissimi ac sapientissimi duo duces destinantur, qui sunt iam olim in id parati, Elias & Enoch: quorũ aduentum tum Patres docent, tum diuinæ literæ perspicuè tradunt, vt ea de re dubitare nefas sit. Vtrũ autẽ eodẽ cũ Antichristo triennio, & dimidio horũ prædicatio futura sit, an verò vel anterior, vel posterior, diuerso modo Patres opinantur. Nã fore tãtũdẽ prædicationis horũ, & tyrannidis Antichristi, apertè sacræ literæ definiunt. Qua ex re tũ alijs nõ mediocribus cõiecturis, mihi lóge probabilius est vno, atq; eodẽ tempore vtrumq; futurũ, vt Ecclesiã Antichristus oppugnet acerrimè, & Ecclesiæ Deus per hos fortissimos defensores subueniat. Quorũ prædicatione fideles cõfirmabũtur. Iudæi quidẽ omnes, qui præordinati sunt ad vitã, Eliæ testimonio reducentur, iuxta Malachiæ vaticinium, ad parentum primorum fidem, gentibus verò quæ restabunt, Enoch pœnitentiam annuntiabit, vt in diuinis oraculis extat. Ita enim habet Ecclesiasticus: [Enoch placuit Deo, & translatus est in cælum, vt det gentibus pœnitentiam.]

Malach. 4.

Eccli. 44.

Aduersus

Aduersus hoc par egregium virorum, furor Antichristi exardescet, & bellum acerrimũ geret, vsq; dum per se ipse eos palam aggrediatur, quos orbe spectate post diuturnum mirabilemque conflictum, tandem occidet, & triumphum tanquã de victisaget. At ea lætitiã nõ diuturna erit infelici tyranno: quãdo vitæ redditi sancti Prophetæ, & cælitus vocati ad Christũ gloriosi ascendent. Hæc fanè omnia Apocalypsis apertissime tradit, vno consensu sanctorũ interpretum accepta, & explanata. Sic enim scribit Ioannes Apostolus: [Ciuitatem sanctã calcabunt mensibus quadraginta duobus (quos est trichnium cũ dimidio Antichristi tyrannidi datum.) Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis.] Mox de eorum sanctitate, & miraculorum magnitudine, vbi dixit, adiungit: [Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssõ, faciet aduersus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Aegyptus, vbi & Dominus eorũ crucifixus est.] Quibus verbis satis planũ facit, Hierosolymis futurum esse hoc Antichristi cum sancto Elia, & Enoch certamen. Post pauca: [Et post dies tres & dimidium spiritus vitæ à Deo intrauit in eos, & steterunt super pedes suos: & timor magnus cecidit super eos. Et audierunt vocem magnã de cælo, dicentẽ eis, Ascendite huc. Et ascenderunt in cælũ in nube, & viderunt illos inimici eorũ.] Hic erit exitus fortissimorũ militũ Christi: ea gloria manet agonẽ illorũ acerrimũ, quo cũ Antichristo fauissimo hoste confligent. Hos autem fore quos dixi Eliam, & Enoch, quãuis à Ioãne nõ nominentur, tum ex Patrum Apocalypsim explicantium sententia planum est, tum ex veteribus scripturis Malachiæ Prophetæ de Elia, Ecclesiastici vero de Elia pariter & Enoch, quod confirmat vetus traditio fidelium, quam Irinæus ab Apostolis de hac re acceptam perhibet. Sed cum ab Antichristo hos esse vincendos Scriptura dicat, id nimirum insinuat, tum vi potentiaque armorum vincendos & colligandos, ac demum

B. Prosper. lib. de prædict. par. 3. cap. 13. & 15. & 16. Apoc. 11.

Malach. 4. Eccles. 44. Irinæus lib. 5. cap. 5. Eccles. 48.

ac demum necandos, tum vero & disputandi pernicacia & operum patrandorum magnitudine his superiorem fore non re, sed opinione hominum, Antichristum: hanc Deo omnium maximam tentationem iusto suo iudicio

Apo. 13.

permittente. Quamobrem merito Ioannes Apostolus exclamat, [Hic patientia & fides Sanctorum est.] Nusquam enim vel euertendæ fidei, vel superandæ patientiæ maiora machinamenta diabolus mouerit. Quare erit gloriosissima ea tempestate fides & patientia Sanctorum, quos sancti Patres tanquam extremam Ecclesiæ aciem claudentes omnium post Apostolos præclarissimos Christi milites fore merito sentiunt. Augustinus quidem ita scribit:

August. 20. de ciuit. c. 8.

[In eorum sane qui tunc futuri sunt Sanctorum, atque fidelium comparatione quid sumus? quandoquidem ad illos probandos tantus soluetur inimicus, cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus.] Hippolytus vero Martyr

Hippolytus de consummatione mundi.

ita de Sanctis illius ultimi temporis loquitur: [O beatos qui tunc tyrannum illum deuicerint: quippe prioribus martyribus illustriores & sublimiores declarandi sunt: propterea quod superiores martyres diaboli satellites superarint, hi vero ipsum filium perditionis expugnarint, ac victoriam reportarint. Quibus igitur coronis & emicamis non ornabuntur à rege nostro Iesu Christo?] Hæc Hippolytus. Nos autem tam magna certamina considerantes Deum inuocemus, ut Ecclesiam suam custodiat, nos

iplos dignos Sanctorum consortio efficiat, & vel periculosissimæ tempestate opportune, si ita

censebit oportere, subducat, vel vires certamini pares

tribuat.

I N

IN EADEM DOMINICA CONCIO QUARTA.

Cum videritis abominationem desolationis, que dicta est à Daniele, &c. Matth. 24.

V M Daniel edoctus ab Angelo extremi temporis horribilem procellam accepisset, conflictumque vehementissimum populi Dei cum atrocissimo hoste considerasset, stupore defixus diu, tandem in eam vocem prorupit: [Vique quo finis horum mirabilium?] Nimirum nosse percu-

Brevi post necem Eliæ & Enoch periturum Antichristum, idque in morte Olivæ.

piens, quo tandem res Antichristi euaderent, quem exitum essent res humanæ habituræ. Id quantum per diuinas literas nobis cognosci datur, hac concione explicare conabimur, inuocato ante omnia diuino numine, ut non nostras suspiciones, sed suos sensus dicere tribuat. Igitur Eliam & Enoch ab Antichristo interficiendos, ex Apocalypsi Ioannis aperte iam diximus. Cum autem tam prædicationis illorum, quam persecutionis istius par fere interuallum describatur siquidem de prædicatione illorum legimus. [Et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti faccis:] de persecutione vero Antichristi in Ioanne quidem legimus: [Et data est ei potestas facere menses quadraginta duos] in Daniele vero [Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, dies mille ducenti nonaginta:] liquet sane Antichristi interitum post eadem Sanctorum Eliæ & Enoch non diu differendum. Ut non immerito Tertullianus dixerit, [sanguine Eliæ atque Enoch extinguendum esse Antichristum.] Fortassis au-

Dan. 12.

Apo. 11.

Apo. 13.

Dan. 12.

Tertul. in li. de anima.

tem

tem triginta illi dies qui à Daniele numerantur amplius in persecutione Antichristi, quam sunt à Iohanne numerati in prædicatione duorum prophetarum, erunt residui ab illorum cæde vsque ad interitum huius. Quam rem minime sanè definimus, cum coniectura tantum teneatur. Sed non futuram omnino longam moram tyranni illius perimendi, palàm diuinæ Scripturæ pronuntiant. Itaque series rerum habere id maxime videtur, vt postquam resurrectione sanctorum Eliæ & Enoch, & admiranda ascensione in cælum iuxta Apocalypsum, sectatores suos vehementer perculos ille sceleratus animaduernerit, vires omnes suas de nouo colligat, atque extremum furoris sui conatum edere parat. Quoniam ergo se verum Messiam mentietur & resurrectionem & ascensionem in cælum, vt sancti quoque Patres scripsere, profitebitur. Atque eam ad rem admirabilem, idque spectaculi ad eum stupendum, potentiam omnem suam adhibebit, copias coget, opes ostentabit, diem mundo vniuerso gloriæ suæ spectandæ indicet. Locum verò designabit eundem ex quo Christiana traditio tenet descendisse in cælum Redemptorem nostrum: nempe ipsum montem Oliueti, quem Scriptura nominat sanctum & inclytum. Nam fore extremos actus funestissimæ istius tragœdiæ in sancta terra quam Deus homo frequentauit, exhibendos, satis declarant diuinæ literæ, cum eadem in vrbe occidendos ab Antichristo docent Eliam & Enochum, in qua vrbe Dominus eorum crucifixus fuit. Id tradunt etiam Patres præfertim Cyrillus Hierosolymitanus atque Chrysostomus. Denique de extremo illo conatu Antichristi sic scriptum reliquit Daniel. [Et veniet in multitudine magna, vt cõterat & interficiat plurimos & figet tabernaculum suum Apadno inter maria super montem inclytum & sanctum. Et veniet vsque ad summitatem eius: & nemo auxiliabitur ei.] Quem locum Hieronymus explicans, asserit ex ecclesiasticorum Patrum sententia montem sanctum & inclytum esse Oliueti montem. Traditumque teneri ibi esse Antichristum periturum, vnde Dominus ascendit ad cælos.

Apoc. 11.
Gregor. lib. 11. epist. 3.
Beda & Haymo in 13. c. Apoc. Dan. 11.
Cyroll. Hie rosolym. ca. tech. 15.
Hierony. in 11. Dan. & libra 8. in Esai. c. 25.

ad cælos. Idem in Esaiam scribens confirmat. Id quoque Anselmus, & D. Thomas Aquinas, & alij plerique graues autores affirmant.

In media vero pompa & apparatu amplissimo exultantem impium illum, & iam iam cælestes triumphos meditantem, vel vt quidam scriptores perhibent, iam dæmonum arte & opera in aëra subuectum, opprimet repente diuina vindicta: & cælitus accepta plaga, cadet omnium mortalium infelicissimus. Id quemadmodum habeat, audite sacrarum literarum testimonia. Paulus quidè sic scribit ad Theffalonicenses. [Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum.] Quæ verba Ioannes Damascenus & Anselmus sic accipiunt, vt ipsam Christi Iesu personam per se teterrimi hostis interitum perperaturam velint, quippe cum sit facinus maximum, neque eo inferius, quo Saulum olim persecutorem prostrauit in bonum. Alijs autem cum Thomam magis probatur Christi imperio Michaelem Archangelum cædem Antichristi facturum. Illud constat nulla vi hominum, nullo vulnere manus mortalis impium illum casurum. De quo sic Daniel prædixit. [Et contra principem principum confurget, & sine manu conteretur.] Idem aliàs dixit. [Figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum, & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei. In tempore autem illo confurget Michael princeps magnus qui stat pro filijs populi sui.] Quod nostra editio habet. [Et nemo auxiliabitur ei, apertius septuaginta verterunt. [Et veniet hora consummationis eius.] Nam de Archangelo Michaelé mentio apposita videtur sententia Thomæ fauere, quem etiam extremo illo conflictu cum dracone inmanissimo præliantem Ioannes in Apocalypsi inducit. Interitum quoque Antichristi ita vaticinatus est Esaias. [Et præcipitabit Dominus in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes: præcipitabit mortem in sempiternum.]

C & cætera.

Anselm. in 2. Theff. 2. S. Tho. ibid. lect. 2.
2. Antichristi diuinitus à Christo interimendum.
Petrus Comestor in historia Dan. c. 12.
Pereirus li. 14. in Dan. 2. Theff. 2.
Damasc. 4. de fid. c. 27.
Anselm. 2. Theff. 2.
Astorum 9. S. Thom. 2. Theffal. 2. lect. 2.
Dan. 8. Dan. 11. 6. 12.
Apoc. 12. Esai. 25.

Hierony. in Esai. lib. 8. & cætera. Quem locum tractans Hieronymus ita ait, [Dominatorem omnium populorum & telam quæ orta sit super omnes gentes, quidam Antichristum intelligi volunt, quod in monte Oliueti consumendus sit.] Quam sententiam ipse probat in commentarijs Danielis. [Merito Esaias telam super omnes nationes, & vinculum super omnes populos Antichristi potentiam atque imperium nominavit:] quam telam esse à Domino incidendam in ipso monte sancto prænuntiat, illata tyranno importunissimo clade extrema. Quocirca Simachi translatio, quam Hieronymus refert, apertius habet: [Præcipit Dominus in monte sancto faciem dominatoris tenebrarum super omnes gentes, & eum qui dominatur cunctis populis,] Antichristi interitum dilucidè in monte sancto futurum memorans. Vtrum autem fulmine aliquo & telocitus cælesti, vt scholasticæ historiæ scriptor tradit, periturus sit, an genere exitij alio, plane ignoramus, nisi quod Antiochum huius Architypum consumptum doloribus expirasse cognouimus. An vero in tartarum viuis tradendus sit, vt olim Datan ille & Abyron, considerare nos admonet testimonium Ioannis in Apocalypsi, quod sic habet: [Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestia, & qui adorauerunt imaginem eius: vini missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure. Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.] Bestiam intelligi Antichristum, constat, pseudopropheta quoque illum eundem esse, quem capite vdecimo commemorat, præcipuum scilicet Antichristi ducem, non est dubium. Hos vero duos tanquam præter cæteros omnes noxios supplicio distinguit, viuos in stagnum missos docens, ceteros reliquos gladio consumptos narret. An vero tropica locutio sit, & magnum aliquod discrimen pœnarum significare voluerit, non audeo, si quis ita sentiat improbare. Illud plurimis certissimisque testimonijs certum confirmamus.

Comestor in histor. Dan. 12.

1. Mach. 6. 2. Mach. 9.

Apoc. 19.

S. Tho. super Apocal. vlt. vult tropicè intelligi

firmatumque manet, Antichristum à Salvatore nostro miserimo exitu palam mundo spectante conficiendum. [sunt hi duo] Ob quam rem cælestes ordines victori Deo acclamasse, & laudem Christo plurimam concinuisse his verbis Ioannes declarat: [Audiui quasi vocem tubarum multarum in cælo, dicentium. Alleluia, laus & gloria & virtus Deo nostro est: quia vera & iusta iudicia sunt eius.] Et iterum. [Regnavit Dominus Deus noster omnipotens: gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei.] Quos sane hymnos concinit multitudo cælestis, quod extincto Antichristo & exercitu impiorum deleto, ecclesia sancta pura & immaculata in regnum Christi sit concessura: quod argumentum est illius visionis vniuersæ.

Iam quid extincto Antichristo futurum sit, & an mundi finis continuo sequatur, nemo est qui non cupiat discere. De qua re quanquam sunt varia doctorum hominum sanctorumque placita, dicam tamen quod multa ac diligenti scripturarum meditatione verissimum censeo. Magnam illam atque extremam omnium prophetiam Danielis conclusam legimus his ipsis verbis, [Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Beatus qui expectat & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque. Tu autem vade ad præfinitum & requiesces, & stabis in forte tua in finem dierum.] Ea Danielis verba edisserens Hieronymus ita scribit. [A tempore igitur ενδελεχῆς μου quod nos interpretati sumus iuge sacrificium, quando Antichristus orbem obtinens Dei cultum interdixerit, vsque ad internecionem eius tres & semis anni, id est, mille ducenti & nonaginta dies complebuntur. Beatus qui expectat & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque. Beatus, inquit, qui interfecto Antichristo dies supra numerum præfinitum quadraginta quinque præstolatur, quibus est Dominus atque Saluator in sua maiestate venturus. Quare autem post interfectionem Antichristi quadragintaquinque dierum silentium sit, diuinæ scientiæ est, nisi forte dicamus, dilatio

*3. Quæritur temporis re-
set post An-
tichristi in-
teritum, vs-
que ad diem
iudicij.*

Dan. 12.

*Hierony. in
12. Dan.*

latio regni Sanctorum probatio patientiæ est.] Hæc Hieronymi sententiam vel potius Danielis ipsius. Rupertus Tuitiensis, & Anselmus & Thomas, alijque viri docti & graues probant, ea etiam addita causa, quod id. temporis diuina clementia indulgeat sc̄tatoribus Antichristi, vt possint si velint agere pœnitentiam: quos tamen cæcos furore suo & vitio, oppressos plerosque instar Pharaonis corda obduraturos in malo, vsque dum illos extremi iudicij dies corripiat, & cæteris supplicijs cruciandos tradat. Itaque de sententia Hieronymi vel potius Danielis ab interitu Antichristi vsque ad extremum iudicij diem restabit mensis cum dimidio, idque temporis ad probationem & patientiam iustorum, ad pœnitentiam iniquorum, si qui resipiscant, ad hominum perditorum cruciatum, ad mundi dissolutionem expectandam concedetur. Neque mouere nos debet, quod nonnullos etiã eruditos vehementer mouet, ex hac sententia diem iudicij ab hominibus certo posse sciri, quem sanè Christus ipsos quoque Angelos latere affirmat, neque esse hominum quenquam qui scire queat. Nam quemadmodum de die mortis id æquè pronuntiat Dominus dicens: [*Vigilate, quia nescitis diem neque horam,*] neque impedit id, quò minus instante iam morte ex ipsis mortis prænuntijs quæ Medici prognostica vocant, scire valeat peritus diem aut etiam horam extremam vitæ: ita de mundi fine, quoniam multi ac certi prænuntij venient, non erit contra diuinam sententiam, cum iam iam adierit, cognoscere ac definire, quo tempore futurus sit. Imo vero idcirco ex diuinis oraculis signa eius rei accipimus copiose descripta, vt eorum inspectione instantem iam exitum cognoscamus. Illam ergo scientiam extremi diei, quæ vel ratione humana: vel reuelatione diuina præsumitur, omnino nemini concessam sacræ literæ docent: eam porro quæ ex indicijs certis & probatis pereuntis iam mundi percipitur adeo non est negata vt magis ad eam parandam & habendam diuinarum nos literarum oracula excitent. Nam quorsum alio pertinet illud: [*His autem*

*Rupert. lib. 13. de victo-
ria verbi
Dei. c. 15.
Anselm. 2.
Theff. 2.
Thomas in
Apoc. c. 11.
Lyra & Car-
thus. in Da-
niel. 12.
Pereirus in
Dan. 12.
Cornel. Ian-
sen. in con-
cord. Enag.
cap. 122.
Matth. 25.
Prosper lib.
de prædict.
diuin. par. 3.
c. 15. sic ex-
plicat 4. lib.
de nouiss. tē-
poribus. c. 3.
4. & 5. agi-
tur fuscè de
hæc re.*

autem fieri incipientibus respicite & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra?] Quorsum illud? [*Cum videritis hæc fieri, scitote quia prope est in ianuis?*] Quorsum illud? [*Nisi venerit discessio primum & reuelatus fuerit homo peccati?*] At non definit diem hæc ratio, sed cito instare docet. Imo vero definit maxime. Siquidem regni Antichristi dies & menses & anni definiuntur. Mox vero adduntur dies quadraginta quinque. Etenim quo alio sensu intelligi possit eum esse beatum qui præstolatur vsque ad dies mille trecentos triginta quinque, neque quisquam explicat, neque explicare potest, nisi quemadmodum Hieronymus ex veteri Ecclesiastica traditione declarat. Bene autem Daniel scripsit, [*Et non intelligent impij: porro docti intelligent.*] Nam neque tot documentis admoniti impij à suo scelere cessabunt, neque vltimum iudicium malis suis attentè digna emendatione expectabunt. Electi sane cum rebus ipsis excitati, tum diuini verbi meditatione instruiti, se se magis ac magis ad diem illum tremendum parabunt & munient, quos merito beatos vel ea maxime ratione scriptura Danielis verissima prædicat.

Iam quid rerum instet, quanta magnitudo signorum & prodigiorum in illo supremo mundi spiritu cernenda sit, ex interitu Antichristi vsque ad vltimum diem per inefabile illud sesquimensis interuallum, sæpe & copiose sacra Scriptura commemorat. Tunc enim solis & lunæ tristissimi vultus, tunc siderum lapsus, & totius cælestissimi conspectus, tunc maris efferuescentis fluctus immensi, tunc fragor terræ & montium, & tremores horrendi, tunc cælestis iræ indices: flammæ, fulminum ac tempestatum terribiles iactus, tunc elementorum omnium funestissima commutatio, tunc animalium interitum suum præsentientium mugitus & gemitus duri, tunc scientium in impios omnium creaturarum facies excandescens, tunc fluminum & fontium in cruorem versio, tunc denique totius machinæ mundi iam ruentis quidam velut horribilis crepitus, quo miseri mortales tene-

*Luc. 21.
Matth. 24.
2. Theff. 2.
Dan. 11.
+ Signa di-
uinitatis denū-
tiantia sta-
tum post inte-
ritum Anti-
christi futu-
ra.*

buntur attoniti, malorum impendentium expectatione defixi. Fore autem ut post Antichristi exitiū illa signa sequantur, quæ Scriptura commemorat, quamvis alij aliter sapiant, equidem ex Evangelica lectione certum mihi persuado. Christi Redemptoris nostri quæso expedita verba apud Matthæum, quæ ita habent, [Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi.] Hæc de persecutione saeuissima Antichristi dici & patres fere omnes, paucis exceptis, consentiunt, & quæ sequuntur manifestè indicant. [Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus aut illic nolite credere, & cætera.] Dies autem illos quos breuiatos asserit propter electos, erunt anni illi tres cum dimidio, quibus tempestas Ecclesiæ atrocissima detonabit. Sequitur autem Evangelico contextu (adeste animis quæso) [statim autem, inquit, post tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur & Luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ & videbunt filium hominis venturum in nubibus] & cætera. Hic de ipso iudicij die, & de signis eum proximè antecedentibus esse sermonem, nemo potest negare. Dici porrò Christus hæc signa edenda esse post tribulationem dierum illorum statim: illorum inquam dierum, quos dixerat breuiatos propter electos. Apertissime ergo denuntiat post mortem Antichristi signa illa horribilia futura, quæ signa finis ipse mundi certissimè consequetur. Hoc enim erat vtertium quod aquila illa Apocalypsis insomuit, sicut Scripturæ seriem consideranti facile patet: [Væ, væ, væ, habitantibus in terra] & mox [væ secundum abiit, & væ tertium veniet cito.] Hæc sunt septem phialæ plenæ iracundiæ Dei à septem Angelis effundendæ. Hæc plagæ Aegypti ante egressum filiorum Dei significatæ. De quibus quoniam nobis dicendum est fusius alia concione, nunc finis dicendi fiat, illo carmine pronuntiatio, quod

Matth. 24.

Hieron. August. Ambr. Greg. Beda, Thomas, Bonavent. li. 4. de nouis. temporibus. c. 7.

Apoc. 8.

Apoc. 11.

Apoc. 15.

Exod. 8. 9.

10. 11.

quod à pijs & sanctis post illum supremum agonem Deo canendum Ioannes refert in hæc verba: [Magna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens: iustitæ & veræ sunt viæ tuæ Rex seculorum. Quis non timebit te Domine & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.] Hoc sancto Dei timore muniti, enitamur fratres sic vitam puram atque integram ducere, ut inter victorices beatorum acies, palmam adeptæ de impio tyranno victoriz, sempiternam reportemus.

Apoc. 15.

IN DOMINICA PRIMA ADVENTVS.

CONCIO PRIMA.

Erunt signa in Sole & Luna & stellis.

Lucæ 21.

V M aduentum Domini priorem in mundum, qui fuit ex felici ac salutari partu virginis; Ecclesia sancta hoc tempore colat & celebret, ob idque dies hosce omnes de aduentu appellari præcipiat; mirari non immerito quisquam possit, quid sit quod primam hanc Dominicam, quæ caput est ac cæterarum princeps, de iudicio potius extremo, deque posteriori Domini aduentu nos comonere voluerit. Quid enim alienius ab illa suauitate & clementia Saluatoris, hac seueritate incredibili iudicis? Quid habet commune cum leone agnus? quid præsepe &

Merito ab Ecclesia vtrunq; Domini aduentu in vno tempore commemorari.

incredibula dulcissimi infantuli cum horribili quaesitoris tribunalis. Quid ad Bethleem tugurium & pastores prae gaudio festinantes, & montes stillantes lactis & mellis dulcedinem, quid facit ad eboros angelorum lætæ nuntia canentes, commemoratio vallis Iosaphat, terror totius orbis, hominum trepidatio, cæli funestissima facies, omnium denique rerum extrema perturbatio? Sed magno nimirum consilio Ecclesia hæc tam diuersa coniungit, atque vno eodemque tempore vtrunque aduentum & Saluatoris & iudicis ob oculos nobis ponit, eum sane Prophetam imitata, qui aiebat, [Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.] Quo loco Augustinus admodum opportune: [Nemo sibi ad impunitatem blandiatur de misericordia Dei, quia est iudicium: & nemo in melius commutatus exhorreat iudicium Dei, quia præcedit misericordia Dei. Si temporibus distinguamus hæc duo, inuenimus modo tempus esse misericordiæ, futurum autem tempus iudicij.] Vtrunque ergo cogitandum, vtrunque Deo concinendum. Existit perfecta quædam harmonia atque concentus ex sonis plane discrepantibus: atque illud sublime diuinæ misericordiæ, quæ excellit omnia opera Dei, cum hoc profundo diuini iudicij (sunt enim iudicia Dei abyssus multa) non solum iucundum sed salutarem etiam concentum efficit. Nimis dulcia fastidium mouere solent, nimis acria exacerbant: mediocriter temperata, & gustum habent, & salutaria sunt. Itaque ne vel nimia fiducia negligentiam pariat, vel timor immoderatus in desperationem vertatur, vterque aduentus Christi opportune cælesti quadam arte coniungitur, vt discat Christianus populus & timere sperando, & sperare timendo, illudque obseruet quod scriptum est, [Exultate ei cum tremore.] Quod Ecclesia facit, vt vtrunque Christi aduentum simul proponat, id vnicuique faciendum, vt de vtroque simul cogitet, Bernardus persuadet: [Nec vobis solum cogitatis aduentum, quo venit quaerere & saluum facere quod perierat, sed & illum nihilominus, quo veniet & assumet nos ad seipsum. Vtinam circa hos duos aduentus

Psal. 100.
August. in
Psal. 100.

Psal. 144.
Psal. 35.

Psal. 2.

Bernardus
serm. 4. de
Aduentu.

aduentus iugi meditatione versemini. Vtinam dormitatis inter medios clericos. Hæc enim sunt duo brachia (post inter quæ sponsa dormiens aiebat, Veni aiebat, sub capite meo & dextera eius amplexabitur me.) Itaque brachia duo duos Domini aduentus Bernardus censet, quibus complexus salutaris piarum mentium fit. Atque in vtroque sane Dominico aduentu inuenimus iudicium, in vtroque misericordiam. Nam si in priore nullus esset iudicij locus non diceret profecto Christus: [Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras.] Sed iudicium illud expectandum atque optandum homini fuit. Quamobrem Scriptura dicit, cum de eo aduentu loquitur: [Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt à conspectu Domini, quoniam venit iudicare terram.] Ideo plausus & festas acclamationes venienti Domino mundus præbet, quod misericordia plenius confulere saluti hominum amet. [Neque enim venit filius hominis, ait ipse, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per eum.] Itaque in hoc tenet aduentu misericordia præcipuas partes. Neque vero vacat profus misericordia ille alter aduentus. Non enim diceret suis Christus: [Hic ita fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra.] Habet ergo, habet sine dubio aliquid lætum & iucundum secundus aduentus diesque iudicij: Verum eminebit tot tantisque partibus seueritas ac terror extremus, vt vix illud lætitiæ quod ad paucissimos pertinebit, appareat. Itaque iustitia tunc diuina maxime excellit, & vt ait Scriptura: [Cognoscetur Dominus iudicia faciens.] Neque enim tunc montes stillabunt dulcedinem, & colles fluent lacte & melle: sed audient potius miserabiles gemitus appellantium, [Montes cadite super nos & colles operite nos.] Neque ad illum aduentum flumina plaudent manu, sed concurrent potius duriter flumina. Quemadmodum sacræ literæ habent, Ergo cognitio tantæ calamitatis & cladis, iure optimo in iplo statim initio ab Ecclesia fidelibus proponitur, vt qui merito iudicem timet, Saluatorem

Joan. 12.

Psal. 97.

Joan. 3.

Luc. 2. 10.

Psal. 9.

Osæ 10.

Sapient. 5.

rem libenter accipiant, & iudicij futuri expectatione commoti misericordia presentis se dignos præbeant, & [qui Redemptorem læti suscipiunt, vt precatur Ecclesia, venientem quoque iudicem videant securi.] Nanque vt

Greg. homil.
1. in Euang.

Gregorius hodierna homilia dixit, [Aduentum æterni iudicis tanto securius quandoque videbimus, quanto nunc destructionem eius timendo præuenimus.] Hoc demum pacto læta tristibus temperado, fit rite quod ex lege præcipitur, vt ad esum dulcem agni paschalis, lactucæ syluestres acerbæque adhibeantur.

Exod. 12.

2. Etiam exter-
nis inno-
tuisse, iudi-
cij die fore.

Fore autem, vt quodam die simul homines iudicentur vniuersi, simul causæ omnium desiniantur, quod fides Christiana obnixè tenet, non solum sacræ literæ propheticæ atque Apostolicæ per omnes penè paginas habent, sed externi quoque scriptores testatum suis literis reliquerunt. Ac primum de Sybillis esse dubium non potest, quarum versus Euangelicis oraculis simillimos Eusebius

Euseb. in ser-
mone Domi-
nico.

August. 18.
de ciuitate.
cap. 23.

Lactan. lib.
7. c. 19.

Prosper de di-
uin. prædict.
p. 3. c. 20.

Plato in
Phedone si-
ne de anima.

Græcè, Augustinus Latinè recitat. [Iudicij signum tellus sudore madescet, E cælo rex adueniet per seclâ futurus, Scilicet, in carnem præfens vt iudicet orbem. Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis, Celsum cum sanctis, æui iam termino in ipso.] Et cætera quæ de iudicio vaticinatur Sybilla Erythrea vsque ad viginti septem versus. Lactantius etiam alios quosdam versus recitat Sybillæ de tempore extremo iudicij. Beatus etiam Prosper alios refert de Sybillæ fati vulgata. Deinde Platonis cuius est inter Philosophos clarissimum nomen, sententiã extat ea de re admirabilis in dialogo quodam de anima, vbi verba Socratis inducit hæc, [Hoc autem o viri iustum est cogitare, si anima sit immortalis, eam non solum temporis huius, in quo viuere dicimur, verum etiam vniuersi gratia, curatione plurimum indigere. Nam graue periculum fore putandum est, si quis neglexerit animam. Si enim mors totius dissolutio esset, nimirum improbi lucrarentur, cum & à corpore & ab eorum prauitate, cum anima liberarentur. Nunc autem cum anima immortalis appareat, Nulla superest malorum declinatio, nulla salus, nisi vt

optima

optima & prudentissima fiat. Nihil enim aliud cum migrat ad manes anima secum transfert, præter educationem & eruditionem. Quæ quidem statim in principio transmigrationis illius, ei qui mortuus est; plurimum vel prodesse vel obesse dicuntur. Ferunt enim quemlibet hinc illuc emigrantem ab eo dæmone, quem viuus fortitus fuerat, in locum quendam dici, vbi oporteat omnes vna collectos iudicari.] Huc vsque Socratis vel Platonis potius oratio, quæ tum de immortalitate animæ tum de iudicio futuro, vbi omnes vna collecti iudicentur, veritati consentanea est. Neque dubitamus à primis parentibus humani generis veluti per manus eiusmodi sermones de futuro die iudicij traditos à Philosophis poetisque conseruatos. Vnde illud quod cuiusdam Poetæ illustis, [Esse quoque in fatiis remiscitur affore tempus, Quo mare, quo tellus, quo summus & ardeat æther.] Nam à prima origine mundi eius rei cognitionem tanquam maxime necessariæ inditam mortalibus, deductamq; in posteros, fidem facere potest Iudas Apostolus ita scribens: [Prophetauit autem de his septimus ab Adam Enoch dicens, Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impij.] Sed cum res in confessio fit, neq; testibus egeat: illud nõ absurde queritur, quam obrem iudiciũ illud vniuersale diuinitus decernatur, cum sint omnes homines ante illũ diem iam iudicati. Nam Apostoli Pauli sententiã est. [Statutum est hominibus semel mori: post hoc autem iudicium.] Atque in ipso statim exitu vitæ tam probos quam improbos iudicari, poenasq; vel præmia pro meritis suscipere, aperte demõstrat diuinitis epulonis & Lazari mendici Euagelica narratio. Quod si vniuscuiusque causa à supremo iudice, cum primum finit hanc vitam, expeditur, quid opus fuit alio iudicio? An emendari debet in illo, si quid in hoc erratum est? Ea enim solet esse ratio humanorum iudiciorum

repeten-

Ouidius in
Metamor.

Iud. 13.

Heb. 9.

Luc. 16.

repetendum. Atqui iudex & idem est, & scientia actuum omnium æqualis atque vna. Sed magnas sine dubio rationes habet extremi generalisque iudicij cõstitutio: eas cognoscere atque attentius cogitare mirificè pios iuuat,

3 *Iudicium* Ac quanuis hæc res, vt omnes diuinæ plurimas nobis
externum & haud vestigabiles rationes habeat: tamen elucent nonul-
visibile dece It, quarum tres potissimum afferemus. Primum, omnis
re naturam homo animo constat & corpore: atque eorum, quæ egit
hominis ex per corpus & animum, nõ animo solum, sed corpore etiã
animo & cor vel præmia vel pœnas meritas suscipere debet, quemad-
pore constitu modum Ioannes Damascenus scite argumentatur. Qua-
tum. re iudicium fiat necesse est non occultum & spirituale

Damasc. li. tantummodo, quod animi proprium est, sed externum
4. de fide. c. etiam atque visibile, quod vtrique substantiæ congruat.
28. Eadem Eam sane causam insinuare mihi videtur Apostolus cum
ratio e do- scribit. [Omnes nos manifestari oportet ante tribunal
et necessita Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout
tem iudicij gessit siue bonum siue malum.] Quæ verba illud indi-
generalis. cant, quoniam bona & mala in corpore gesta sunt, oportet

S. Tho. 3. p. tere corporaliter ad tribunal Christi homines sisti. Nam
q. 59. art. 5. siquidem ad salutem hominum Deus comparandam ho-
2. Cor. 5. mo existere voluit, ita ad eorundem hominum iudicium

Ioan. 5. statuendum homo profecto apparere debet: neque id
tacuit ipse cum dixit, [Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.] Ideo enim [Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio] quia filius, non pater, est factus hominis filius. Itaque adiungit, [Nolite mirari hoc, quia venit hora quando omnes qui in monumentis sunt audient vocem eius & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij.] Ergo oculis hinc atque hoc corpore, quod sumus induti, spectare habemus iudicem nostrum Christum, quod improbis summo terrori, bonis omnibus singulari lætitiæ sit. Quorum de numero beatus illis dicebat, [Scio enim quod Redemptor meus vinit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo

Deum

Deum Saluatorem meum: quem visurus sum ego ipse & oculi mei: conspecturi sunt, & non alius, reposita est hæc spes mea in sinu meo.] Multum ea firmissima spes subleuat animum in laboribus, multum ad vitæ puritatem tenendam iuuat, sicut scriptum est: [Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se sicut & ille sanctus est.] Quantum verò fiducia, quantum lætitiæ perfectis afferat futuri iudicij dies animo repetita, indicat satis beatus Cyprianus exclamans: [O dies ille qualis & quantus adueniet fratres dilectissimi, cum coeperit populum suum Dominus recensere, & diuinæ cognitionis examine singulorum merita recognoscere: mittere in gehennam nocentes, & persecutores nostros flammæ pœnalis perpetuo ardore damnare: nobis vero mercedem fidei & deuotionis exsoluere. Quæ erit illa gloria, & quanta lætitia admitti vt Deum videas honorari, vt cum Christo Domino Deo tuo salutis ac lucis æternæ gaudium capias.] Huc vsque

Cyprianus. Ad hæc in iudicio quidem singulorum Deus sanè apparet vt est, iustus: at in vniuerso omnium iudicio declaratur iustissimus. Vt enim in aliquo pulchro corpore, partes singulæ per se spectatæ pulchræ sunt, eadem simul conspectæ, longe pulchriores existunt, sic plane iustitia Dei toto simul orbe iudicato, longe amplius eminet, atque elucet. Vna quidem vox hominis cum suavis est, sonat iucunde: eadem cum alijs artificiosè modulatur sonat multo suauius, concentumque mirificum facit. Atque iudicium plane cuiusque per se mirabile est, omnium autem hominum iudicia simul proposita, vim omni admiratione maiorem habent ad demonstrandam Dei vel iustitiam vel sapientiam vel maiestatem. Cum conderet orbem Deus per partes suas de re vnaquaque narrat scriptum. [Vidit Deus quod esset bonum.] Iam tota mundi fabricatione absoluta sic narrat: [Vidit ergo Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.] Itaque erant quidem singula bona, cuncta autem bona valde. Quo pacto de iudicijs singulorum; quod iusta fuerint, de omnium iudicijs

1. Ioan. 3.

Cyprian. lib.
4. epist. 6.

4 *Iudicio*
vniuersali
Dei iustitiæ
maxime cog-
nosci.

Genes. 1.
Genes. 2.

iudicijs simul cōspectis, quod iustissima dicere recte pos-
simus. Etenim tunc maxime perspicietur quæ sit illa po-
tentia, quæ maiestas, quæ sapientiæ magnitudo, quæ il-
la Dei in bonos magnificentia, quæ in prauos tam extime-
scenda feueritas. [Cognoscetur (inquit David) Deus
iudicia faciens.] Mirabilem tunc causæ inter se collatæ
diuersæ splendorem Dei maiestatis efficient. Tunc Ni-
niuitæ Hierosolymitanos condemnabunt, quod illi pœ-
nitentiam egerint prædicatione Ionæ, hi pœnitentiam
Christi prædicatione non egerint. Tunc Tyrus & Sydō
Iudaicæ ciuitates Bethsaida, Corozaim, & Capharnaum
iudicio amplius grauabunt suo. Tunc Lazarus pauper &
ulcerosus diuitem purpuratum & superbum despiciet
atque contemnet. Tunc duodecim illi egeni Christi disci-
puli duodecim tribus Israel iudicabunt. Tunc denique
ius dicent in ipsos suos iudices, martyres, cæteri que serui
Christi, hic modo cōtempti, conculcati, pessundati. Qua-
le illud spectaculum erit, cernere tyrannos superbissimos
ante sanctorum subfella trementes, nudos, pauitantes,
demisso vultu, totis lateribus palpitantes: [Venient (ait
Scriptura) in cogitatione peccatorum suorum timidi: &
traducunt illos ex aduerso iniquitates ipsorum. Tunc sta-
bunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angu-
stiauerunt.] Atque alio in loco, [Exaltationes Dei in gut-
ture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad fa-
ciendam vindictam in nationibus, increpationes in po-
pulis: ad alligandos reges eorum in cōpedibus, & nobiles
eorū in manibus ferreis: vt faciāt in eis iudiciū cōscriptū.]
Vocat conscriptum iudicium, quod ex diuino decreto &
lege faciendum est, quo sancti diuinitus data potestate
impios sententijs omnibus sunt condemnaturi. Atque ea
rerum vicissitudo, ea variarum causarum collatio, ea per-
mutatio locorum cū de reis iudices, de iudicibus rei fiēt,
vt sine vniversali iudicio constare non potest, ita præstat
diuinæ iustitiæ splendorem omnibus modis mirabilem.
Iam tertia huic consentanea ratio accedit, quod in iu-
dicio singulari, vnicuique sua tantum sententia nota fiat,
at in

Psal. 9.

Matth. 12.

Matth. 11.

Luc. 16.

Matth. 19.

Sapient. 4.

Sapient. 5.

Psal. 149.

Iudicium
publicum se

at in illo vniversali, cæteris omnibus innotescit. Nā quid
peculiari iudicio cuiusque peractum fuerit, ni causæ com-
municentur, alij scire non possunt. Multi sunt, quos mun-
dus damnat inmerito, multi improbi fraude & menda-
cio tecti, boni putantur. Quare quid veritas habeat Dei
iudicio manifesto demonstrabitur: [O quot virgines (Hie-
ronymus exclamat) & quantorum infamata pudicitia à
Deo iudice coronabitur. Quanti illic elingues & muti fe-
liciores loquacibus erunt?] Fama vel infamia hominum
non amplius falsos titulos præferent: quid quisque fue-
rit, tunc liquido perspicietur. Ob eam vel maxime rem
necesse fuit absolutis omnium singularibus iudicijs, iudi-
cium cunctorum vniversale constitui, vt vnusquisque om-
nium causas, omnes vnus cuiusque cognoscere possint.
Cuius rei nonnullam speciem præbet Inquisitorum fidei
actio illa celebris, quæ fit Hispanico perlaudabili more,
cum publico theatro constituto omnes rei simul produ-
cuntur, & quæ secreto ante iudicio de quouis fuerant la-
tæ sententiæ, palam recitatis causis, cunctis audientibus,
pronuntiantur. Quæ res quantum terroris habeat, quam
suspensis omnium animis, quam auribus erectis acci-
piatur, facilis est meminisse, quam dicere. Itaque ad
eum modum tua quisquis es, ò homo, scelera omnia, fla-
gitia, atque ipsa occultissima cogitata vniverso orbi pa-
tebunt, dete gentes omnes, deque tuis actibus omni-
bus cognitione accepta plenissima sententiam laturæ
sunt, & iustissimi iudicis iudicium comprobaturæ. Au-
di si vis te admonentem Deum: [Finis venit, venit fi-
nis, super quatuor plagas terræ, & ponam contra te om-
nes abominationes tuas, & non parceret oculus meus su-
per te: & abominationes tuæ in medio tui erunt.] O co-
gitatu etiam grauem ignominiam, ò non ferendum tot
vultum cælestium, humanorum atque ipsius præsertim
Dei conspectum. Audi alium item Prophetam. [Re-
uelabo (inquit) pudenda tua.] Si in ipsa seereta & salu-
tari diuinitus instituta confessione, apud sacerdotem vix
pudori imperas tuo, si tot septus arcani præsidij, tot
salutis

ri oportere,
vt omnes
omnium cau-
sas & senten-
tias norint.
Hierony. in
reg. mona-
chorum.

Ezech. 4.

Nabum 3.

salutis commodis incitatus, tamen ad patē faciendum occulta tua flagitia trepidas; vixque multa allata tibi vi pręverecundia aliquid effaris, quid erit cum in omnium hominum conspectu tua omnia crimina prodentur? quid frontis? quid mentis habiturus es? Magnus quidem Basilius omni supplicio grauiorem cenfet ignominiam illam. Verba tanti patris altius repetam quod & rei de qua agimus perquam accommodata sunt; & habent ipsa admonitionem valde salutarem. [Si quando te senseris (inquit) ad vnum aliquod cieri & proflire peccatū, mihi ad mentem reuoca formidabile illud nec ulli mortalium tolerabile Christi iudicium, in quo quidem præfidet iudex in alto & sublimi throno: Astabit autē creatura omnis prætrepida & intremiscens ad ipsius gloriosum & illustrem aduentum. Eo singuli qui que sistentur, de his examinandi quæ quisque gessit in viuis. Deinde eos qui multa peperam in vita admiserunt, horrendi quidam ac tristes circumstantur dæmones, ignem paratum contuentes, ignem spirantes propter propositi amarulentiam, vultum præferentes nocti asinilem, pro mœrore atque hominum odio. Subinde conspicient barathrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignemque obscurum causticas quidem vires habentem, luce vero destitutum. Inde vermium innumerabilium genus venenosum ac carniuorum, esitans quidem semper, nec tamen se exatians, intolerabiles dolores morsibus infligens. Postremo omnium durissimam poenam, probrum illud & verecundiam sempiternā.] Quæ sanctissimi viri oratio quamuis tardos & duros animos permouere ac percellere debet. Ergo opportunē cū licet turpitudines nostras depnamus, maculas eluamus, ne sempiterna ignominia afficiamur: Dei consilium amicum, in amicam infidelem capiamus: [Auferat aut fornicationes suas à facie sua, & adulteriā suā de medio vberum suorum: ne forte expoliam eā nudam? & statuem secundum diem natiuitatis suæ.] Ea profecto ignominia & non ferenda turpitudinis meretriciæ nuditas, illius diei propria est, cum iudicia Dei antea

*Basilius in
Psal. 33.*

Osee. 2.

occulta, manifesta & aperta ita fient, vt cælum ipsum ac terra omnis iustitiæ diuinæ suffragiis cunctis testimoniū dictura sint. Quare vocem cælestium cantorum & carmē illud Ioannes audisse se refert. [Laus & gloria & virtus Deo nostro est: quia vera & iusta sunt iudicia eius, qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram.] Neque dissimile illud alterum carmen horum, quod idem recitat: [Magna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens: iustæ & veræ sunt viæ tuæ rex seculorum. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.] Hoc carmen oro vos nunquam de mente, nunquam de cogitatione deponite: quo diuini timoris pleni diem illum sanctē & incorruptē expectetis, quo Dei admirabilia iudicia manifesta quidem omnibus, sed non æquē omnibus iucunda futura sunt.

Apoc. 19.

Apoc. 15.

D I N

IN EADEM DO-
MINICA CONCIO
SECUNDA.

Erunt signa in Sole & Luna & stellis, &
in terris pressura gentium. Luc. 21.

¶ Iudicij
diem instar
prælij magni
in diuinis li-
teris narrari.

DIEM iudicij Scripturæ diuinæ ma-
gnum prædicant, & diem Domini
proprio nomine vocant, in quo ni-
mirum Christus regnaturus glorio-
se ac de hostibus suis omnibus victis
ac profligatis triumphaturus sit in
perpetuum. Cuius diei magnitudi-
nem, quoniam humanæ mētes sunt

ad cognoscendam rem tantam inbecilles & infirmæ mul-
tis varijsq; modis eadē literæ sacræ declarant, atq; simili-
bus vtuntur ex rebus lōge diuersis petitis, quò melius &
plenius quid illud negotij sit, cogitur. Nā modo vinda-
miā quandā inducunt, & botros à vinea abstractos, & cal-
catis in lacu iræ Dei, quorum tantus liquor vel cruor po-
tius effluxerit, vt frænos equorum calcantiū resperferit:
modo messem copiosissimam narrant, quæ acutissima fal-
ce demessa fuerit, ex eademq; purgato probè frumento,
tum paleæ, tum loliū omne in ignē semper arfurū cōijcia-
tur. Iam expiscationem & fagenam audimus, & piscato-
res in litore pisces bonos mittentes in vasa, malos & ine-
ptos projicientes: iam nuptias & cōiuiū magnificū, atq;
admitti quidem virgines prudentes & prouidas, fatuas &
importunas quāuis valde pulsant, excludi & repelli. Sed
ad diē iudicij illū aptius exprimēdū frequētissimū est &
sacris authoribus familiarissimū, prælij cuiusdā & confli-
ctus acerrimi imagine iræ Dei in peccatores atq; vindictā
tunc

Apoc. 14.
Ioel 3.
Matth. 13.

Matth. 25.
Esai. 25.

tunc penitus effusam demonstrare. Sic apud Ioelem legi-
mus: [A facie eius contremuit terra, moti sunt cæli, Sol, & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Et Dñs dedit vocē suā ante faciē exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbum eius. Magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum?] Hæc licet de Chaldaeorū in Hierosolymā irruptione Hieronymus, & Theodoretus intelligant à Ioele prædicta: tamen præcipuè ad diē iudicij pertinere, cuius ea vastatio Chaldaeorū, imago fuit, neq; ipsi tacent, & tenor prophetici sermonis aperte indicat. Itaq; aduentum Dñi ad iudiciū tanquā ducis ad prælium cōmittendum festinantis describunt: quemadmodū Origines pulchrè cōmemorat. Hoc igitur simile, quo nullum puto aptius afferri posse, persequamur, atq; ad omnes ferre partes illius iudicij explicandas, quæ de eo prælio Scriptura cōmemorat pferamus. Quod quidē præliū, in quo de summa imperij æterni dimicabitur, in primis dignus Deo apparatus antecedit: Quem breui complexus est Sapiēs, cū dixit, [Armabit creaturā in vltionē inimicorū, & pugnabit eū illo orbis terrarū cōtra insensatos.] Quod vero vfitatū est, vt qui ad bellū proficiscūtur, vestē mutant, & pro toga sagum more Romano sumant, neq; togati sed paludati exeāt, vt ipso tandē nouo militariq; habitu bellum instare declarent, id mihi plane videntur milites Dei facere, hoc est creaturæ illæ cælestes atq; hæ terrenæ, quæ appetente iā iudicij die, tanquā pacificam vestē exuent, militarē induent, vt quicumque vel Solem vel Lunam vel astra cætera aspexerit, ex ipsa cōmutatione habitus, ornamentis omnibus detractis, specie indignationis assumpta facile intelligat, bellum ea omnia vel potius funestissimā aliquam cladem parare. Huiusce rei signa tunc in omni creatura perspicua & certa cernere erit. Atq; hoc est planè quod Euangeliū hodiernum cōmemorat. [Erunt signa in Sole & Luna & stellis, & in terra pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum.] Quid est id aliud, quam quod Scriptura dixit; armari orbē terrarum

Ioel. 3.

Orig. hom.
30. in Mat.

Sapien. 5.

aduersus impios? Qui hunc armorum tantum apparatus sine magna formidine cogitet? Quis sine summo pauore in se conuersum expectet? quis ad illum funestum & tristem aspectum non mœreat? quis tanto significato terrore non vehementissime trepidet? Si quidem scriptum est: [Tribulabitur ibi fortis.]

Sophon. 1.
2 *Quis imperator, quæ tuba, quod signum in illo pralio.*

Iam vero quod solent Imperatores in supremo conflictu facere, cum de summa rerum certatur, vt omnibus copijs dimicent, ipsi primi lectissimas acies obeant armati, milites suos cohortentur, animos certæ victoriæ pollicitatione accendant, commemoratione iniuriæ hostilis extiment, id plane totum summus ille imperator Deus hoc loco egregie præstans in literis diuinis inducitur.

Sapient. 5.

Nam se se arma induentem ita demonstrant. [Accipiet armaturam zelus illius, induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum, sumet scutum inexpugnabile æquitatem, acuet autem diram iram in lanceam.] An potest egregius dux armis melioribus ac clarioribus indui? At qui armatum probè regem nostrum videmus, eundem cohortantem suos ad prælium, atque rei bene gerendæ ardentissimè instantè spectemus. Sic enim alius Propheta narrat: [Dominus exercituum præcepit militiæ belli, venientibus de terra procul à summitate cæli. Dominus & vasa furoris eius, vt disperdat omnem terram.] Hunc paulò ante sic suos milites alloquentem demonstrat: [Leuate signum, exaltate vocem, leuate manū & ingrediantur portas duces. Ego mandauit sanctificatis meis, & vocaui fortes in ira mea, exultantes in gloria mea.] Quæ quanuis de Medorum in Babylonios furore prædicta sint, tamè ad iudicij diem præcipuè referri perspicuum est. Neque desunt in eo supremo mundi conflictu, quæ solent in cæteris adhiberi, bellica vasa, instrumenta tubarum atque signorum. [Ac tuba terribilem sonitum procul ære canoro] nulla vnquam ita dedit, vt illa

Esai. 13.

quam Ioannes refert his verbis. [Angelus quem vidi stantem super mare & super terram leuauit manum suam ad cælum, & iurauit per viuentem in secula seculorum, quia

tempus

Virgilius.

Apoc. 10.

tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi Angeli cum cœperit tuba canere, consumabitur mysterium Dei.] Hanc vocem septimi Angeli mox enuntiat. [Et septimus Angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes, Factum est regnum huius mundi Domini nostri & Christi eius: & regnabit in secula seculorum Amen.] Eandem septimi Angeli, quem nonnulli Michaelem putant, tubam Paulus commemorat, cum scribit, [In nouissima tuba, canet enim tuba:] atque alio in loco, [Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo.] Quibus concinit Euangelium, vbi Christus ita denuntiat: [Mittet Angelos suos eum tuba & voce magna.] Idcirco Sophonias diem eum tubæ & clangoris appellat, cuius certè sonitu excitari iam nos atque euigilare par erat. Neque minorem oculis terrorem afferet signum Christi in die illo, quam tuba excitarit auribus. Nam de signo illo scriptum legimus, [Et tunc parebit signum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ.] Hic Chrysostomus [Cruce, inquit, Sole fulgentior videbitur: vt Iudæorum impudentia opprimatur crucem secum habēs in iudicium veniet.] Sed quoniam Imperatoris, signique illius, ac tubæ nouissimæ partes explicui, qualis ac quantus exercitus sit, & quibus modis instructus, dicere oportet.

Ac Ioel Propheta castra Dei in illud prælium & multa esse prædicauit & fortia valde. In copijs vero militaribus tum equitatum tum peditum phalangem consideramus, vnde totius exercitus vires constant. Atque in illo terribili Dei exercitu cum omnis creatura militet, cælestis quidem, equitatus locum, peditum terrena tenere videatur. Et quoniam in magnis prælijs equitatus fere præcedit, deinde peditum phalanges conferta manu rē gerunt, mox cæsis fugatisq; hostibus victricia signa in moenibus atque arcibus eriguntur, tandem captas vrbes ignis consumit, deinceps consideremus quemadmodū in illo magno Domini die ex ordine illa omnia gerantur. Equitatum fanè, vt dixi, cogitare possumus nobilissimam creaturam

Apoc. 17.

1. Cor. 15.
1. Thess. 4.

Matth. 24.
Sophon. 1.

Matth. 24.

Chrysost. homil. 77. in Matth. Ioel 2.

3 *Quid furoris præferat in illo pralio militiæ cælestis.*

- Angelicam & cælestem. Angelos non defuturos officio; *Psal.* 102. qui sunt [potentes virtute ad faciendum verbum illius,]
4. Reg. 19. ex quibus vnus nocte vna centum octoginta quinque hominum millia cædere valuit, Christus exposuit cum dixit: [Virtutes cælorum commouebuntur,] inusitatum & properatum quendam cursum significans, vt non iam hominibus administrent salutem, sed certum potius interitum afferant. Ipsi [cæli magno impetu transient] teste *2. Pet.* 3. Petro: Deo quippe irato necesse erit omnium procerum statum commoueri. Quid cæli præclarissima portio, Sol, *Matth.* 24. Luna, sidera omnia? [Sol inquit obscurabitur, Luna nõ dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo.] Quis ad illum Solis tristissimum conspectum non mœrebit? Quis Lunæ sanguineum fuscumq; colorem aspiciens, astrorumq; fulgures extinctos non expauescet? [Erunt signa in Sole & Luna & stellis.] Quæ funesta qua visu horribilia signa? Neque solum Euangelia id loquuntur, neque Prophetæ solum *Esaï.* 13. & *Ioel* & *Ezechiel*: verum etiã & Sybillæ, quarum versus *Augustinus* recitat, [Eripitur Solis iubar & chorus interit actus: Soluetur cælum, lunaris splendor obibit.] Itaque quanuis nonnulli Patres aliter interpretentur: tamen certissimum esse debet, ea omnia ad terrorem comparata, ita spectanda esse, vt prædicuntur. Deficiet re vera lux Solis, & facies illius pulcherrimi ac lætissimi astrorum principis, pulla tunc ac tristissima mortalibus apparebit: Luna cruento quodam atre luctum simul atque iram demonstrabit: stellæ omnes siue lucidiores illæ, quos Planetas vocant, siue affixæ firmamento, quoniam ab oculis intuentiũ nullis nubibus obductæ paulatim subducẽtur, cadere videbuntur. Nã quod *Matthæus* dixit [stellæ cadent de cælo,] hoc *Esaïas* explicat. [Quoniã stellæ cæli & splendor earũ nõ expãdent lumẽ suũ:] hoc etiã *Ezechiel* alijs verbis, [Operiam cum extinctus fueris, cælũ, & nigrescere faciã stellæ eius: Solem nibe tegam, & Luna nõ dabit lumen suum:] hoc deniq; *Ioel* apertius: [A facie eius contremuit terra, moti sunt cæli: Sol & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem]

dorem suum.] Quid hic in tanta tamq; terribili cælestiũ potestatum indignatione & fremitu agat infelix homo? Quis Dei iræ resistere se posse confidat? An potest quicquam formidolosius & terribilius cogitari, quam quod idem Propheta *Ioel* protinus adiungit, & nos repetere fæpe oportet, [Et Dominus (inquit) dedit vocem suam ante faciem exercitus sui, quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & fauentia verbũ eius: magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum.]

Cælestis quidã militia ita pugnabit aduersus impios, ac cæli facies, cuius est lumen iucundissimũ aspectu, mœstissime velata, tristitiam vehementem angoremq; afferet, motus autem & conuersio illa ordinatissima veluti dissoluta compage inæquali ac dissimili cursu pauorem maximum incutiet: chorus ipse siderum pulcherrimus, noua significatione furoris nihil non violentum præ se feret. Superna vero orbis parte ita pugnante, non erit inferioris creaturæ velut pedestris exercitus remissior opera. Terram fragoribus maximis agitandam ab *Esaïa* est prædictum his verbis: [Cælum turbabo & mouebitur terra de loco suo propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris eius.] Cui *Dauid* & *Aggæus* & *Apocalypsis Ioannis* abunde attestantur, terræ motum futurum tunc omnium maximum, qui vnquã extiterint. Terram vero atque illius partes, montes, & valles, & tumulos, amulabitur in pœna impijs irroganda mare: cuius tantam procellam atque eam fluctuum magnitudinem, cum æstum & sonitum Saluator denuntiat, vt exarescant homines præ timore. [Erit, inquit, in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arefcentibus hominibus præ timore.] De toto enim elemento hoc aquæ, quod est in genus humanum alioqui placidum & maxime commodum, tunc vero atrociter furens, in sapientia ad hunc modum legitur: [Excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent dũriter, contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti, diuidet illos, & ad

*4 Pugnã
elementorum
præcedens iudicij diẽ
contra peccatores.*

*Esaï. 13.
Psal. 75.
Agg. 2.
Apoc. 16.*

Sapient. 7.

eremum perducet omnem terram iniquitas illorum.] Terra & mari ita fauientibus, ipse aer, cuius flatu vitam hanc ducimus, nō inuicem se dabit, qui præter infectionem pestiferam, etiam ostentis inusitatis & funestissimis summo omnes terrore percellat: neque terrebit solum monstris, verum etiam ignis iaculis conficiet: de qua re in eodem libro Sapientiae scribitur: [Ibunt directe emissiones fulgurum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient, & à petrosâ ira plenâ mittentur grandines.] Apocalypsis vero sic ait: [Et septimus Angelus effudit phialam suâ in aerem, & exiuit vox magna de templo à throno dicens, Factum est. Et facta sunt fulgura & voces & tonitrua, & terræ motus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines esse coeperunt super terram, talis terræ motus sic magnus.] Ac mox: [Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines, & blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta est vehementer.] Omnium denique elementorum acerrimus ignis extremas partes in hac concertatione obibit, ac velut firmissimo robore, creaturarum pro Deo pugnantium agmen claudet, scelestosque impressione facta funditus euertet ac profligabit. De quo scriptum Petrus reliquit: [Adueniet autem dies Domini ut fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur: terra autem, & quæ in ea sunt opera, exurentur.] Et in Psalmo: [Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.] Daniel quoque eodem modo, [Fluuus igneus, rapidusque à facie eius egrediebatur.] Sybilla denique Erythrea, ut Augustinus recitat. [Decidet è cælis ignisque & sulphuris amnis.] Quæ si vera sunt intelligere facile potestis, fratres, quam sit illud formidandum certamen, quod pro iustitia contra iniustos, orbis terrarum atque vniuersa simul creatura suscipiet: ut qui in cunctis deliquimus, ut Gregorius ait, in cunctis feriamur, & qui omnium regem omnia nobis benigne largientem ingrati offendimus, omnium rerum aduersum nos conuersa tela sentiamus.

*Sapient. 5.**Apor. 16.**2. Pet. 3.**Psal. 96.**Dan. 7.**Aug. 18. de
cinit. 6. 23.**Greg. hom.
35. in Euan
gel.*

tiamus. Placet Beati Hippolyti verba referre de eius temporis angustijs & terroribus. [Tunc sonabit tuba & excitabit dormientes è profundissimis terræ: & omnes astabunt expectantes iusti atque terribilis iudicij aduentum in timore & tremore inenarrabili. Fluuus enim igneus egrediens cum furore instar maris saui exuret montes & colles, & mare delebit, & æthera inflammatione dissoluet. Stellæ cadent de cælo, Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, cælum more libri volutabitur. Exuret vniuersa terra propter opera, quæ in ea corruerunt homines.] Quis ad hæc Hippolyti verba nō perhorrescat? Quæ cum ita sint merito Beatus Iob ita se comparabat, ut ab ea cogitatione auelli nunquam posset, quis ipse esset, quis ille quem iratum ferre non posset. [Semper (inquit) quasi tumentes, fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.] Etenim quis & quantus es homo peccator, ut ex altera parte obistere his tantis Dei exercitibus possis? aut qua ratione, qua mente pugnare cum ijs copijs & congrederi queas? Quæ vires, quæ opes, quæ copiarum misero suppetunt, ubi ipsam tuam conscientiam infestam tibi reperturus sis omni præsidio destitutus, omni defensione nudatus? Si sapimus, fratres, opportunè consulamus nobis, rem nostram perditam, dum licet, poenitentiarum consilijs recuperemus: iram furoremque diuinum pijs studijs elemosynis copiosis, precibusque omnibus placemus. Idcirco nunc istum minatur, ne feriat, gladium intencat ut vulnus euitemus. Quippe [Non vult mortem peccatoris, sed potius ut conuertatur & viuat.]

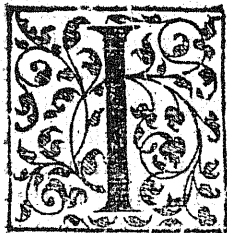
*Hippoly. de
consumma-
tione mudi.**Iob 31.**Ezech. 18.*

D 5 I N

IN EADEM DO-
MINICA CONCIO
TERTIA.

*Arescentibus hominibus præ timore &
expectatione qua supervenient univer-
so orbi. Lucæ 21.*

Apoc. 14.
1 Quam sit
utilis & ne-
cessari⁹ Dei
timor homi-
nibus.
Matth. 10.

IOANNES in Apocalypsi scribit
vidisse se Angelū volantem per me-
dium cælum, Euangelium æternum
tenentem, & voce maxima prædicā-
tem: [Timete Deum & date illi ho-
norem, quia venit hora iudicij eius.]
Christus vero Dominus bene nos
admonet, eum timere, qui potest &

corpus & animam perdere: utilis plane timor is est, qui
peccata cohibet, & commissa diluit. His enim tanquam
clavis confixa mens iusti, vitij ac cupiditatibus pravis
non permouetur. Nam [cum caro, vt ait Sanctus Leo
Papa, concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem ad-
uersus carnem, præsidio crucis Christi mens rationalis in-
struitur: nec cupiditatibus noxijs ille ita cōsensit, quoniā
continentiæ clavis & Dei timore transfigitur.] Quæad-
modū dicebat Dauid. [Confige timore tuo carnes meas:

Psal. 118.

à iudicijs enim tuis timui.] Nihil est enim quod ad conti-
nendum animum & lege Dei obfirmandum, æquè valeat
atque cogitatio assidua intentaque diuini iudicij: cuius tā
ta erit acerbitas, vt præ timore & formidine, cum cœpe-
rit instare, homines exarescant. [Arescentibus, inquit, ho-
minibus præ timore.] Verum vt idem Leo, Papa distin-
xit, [Est timor, quo fides vera iustificat, est etiam timor,

Leo serm. 8.
de Pass. Do-
mini.

quo

quo conscientia iniqua torquetur.] Nos si vtilem & salu-
tarem timorem, qui ad iustificationem valet plurimum,
de quo illud Gregorij Theologi est verissimum, [Dei me-
tus firmus magister omnis omnino boni:] Si hunc in quā
timorem capessere volumus non omittamus dum licet &
opportunitatem est, Dei iudicium cogitare, imo vero ipsi
nos iudicemus, ipsi tribunal iudicij illud excelsum aduer-
sus vitam nostram perditam & mores consceleratos sub-
eamus, animaduersuri seuerè in nos ipsos, Apostolicæ sen-
tentix memores, [Si nosmetipsos diiudicemus, nõ vti-
que iudicaremur.] Id beatus Iob diligenter aiebat, qui de
se refert, [ipse me reprehendo, & ago poenitentiam in fa-
uilla & cinere.] Ad hoc valent diuinæ minæ, ad hoc tela
illa funesta intentantur, vt declinemus iētum, cum possu-
mus, atque ipso terrore sanemur. [Dedisti, ait, timentibus
te significationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberen-
tur dilecti tui.] [In arcu, ait Hilarius, præparatæ ad pœ-
nam impijs iræ terror ostenditur] cuius arcus sagittas
is potest effugere, qui opportunè præuidet. Quod si tem-
pestatis subito obortæ dirus turbo solet ad eò sensum ho-
minum mentemque concutere, si fulminis iētus quomi-
nus conspectus, ita exanimat atq; exangues reddit, quan-
uis robustos & audaces milites, quid erit illa horrenda
tempestat? Quid ille turbo violentus? quid ignis im-
menso terrore vndique sæuiens? Nam ludicra hæc &
nugatoria sunt omnia, quæ cernimus, terricula, præ
illius diei summo terrore, quando Deus ex compo-
sito se se tremendum exhibere mortalibus statuet? Au-
dite Hieronymum de ea re disertè & copiosè loquen-
tem: [Si vmbtrato repente cælo, Solis claritas no-
stris aspectibus denegetur, & productæ pluuiæ terris
imminent: si commotis vt assolent, elementis, vt in
rotam sui currus tonitrua concitentur, & de hinc ful-
gurum iacula palpebris terribiliter obiecta coruscant:
quanquam & consuetudine ista contingant, pauē-
mus, contremiscimus, & proni ad terram deposi-
ta superbia ceruices submittimus. Quid faciemus in
illadie

Greg. Naz.
in Lambicis.

1. Cor. 11.

Iob 42.

Psal. 59.

Hilari. super
Psal. 59.

Hierony. in
regula mona-
chorum. c. de
timore vlti-
mi iudicij.

illa die miser, quando reuoluto celo cum Angelicis virtutibus igneus Dominus totus adueniet? Quando cadentibus desuper stellis, Sol in tenebras, & in sanguinem Luna mutabitur? Quando omnes sicut cera liquefcēt? Quando terra ardebit, & arescent flumina, & maria siccabūtur contrarum naturam, & infumpto diuinitus humore ariditatem in aquis ignis operabitur? Quando peccatores dicent montibus, cadite super nos, & collibus, tegite nos? Quando vocabunt homines mortem, & vocata non veniet? Quando discrimina vertentur in vota, & quod semper oderunt homines, concupiscent? Talium rerum confideratio, fratres, timorem modo parit fructuosum & salutarem: quo timore compunctio cordis agitur, lachrymæ piæ fluunt, pœnitentia opportuna, non illa inutilis & fera, suscipitur. Rectè igitur Angelus clamitabat ille, [Time te Dominum quia venit hora iudicij eius.] Rectè Iob Sanctus monebat: [Fugite à facie gladij, quia ultor iniquitatis gladius est, & scitote esse iudicium.]

Apoc. 14.

Iob 19.

2 *Quantus sit futurus terror impiorum impendente die iudicij.*

Enimvero quem timor hic sanctus & opportunus non commouet nunc, superest, vt timor ille alter percellat & cruciet, quo conscientia iniqua torquetur: qui plane timor nullas pietatis lachrymas excitat, nullam ad salutem viâ ostēdit, sed excruciat & cōficit hominem, & penitus contabescere cogit, neque ad pœnitentiam salutarem vocat, sed in desperationis barathrum immane præcipitat. An non id indicant Euangelica verba? [Arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi.] Quod nisi Christus diceret, affictum per exaggerantiam forsitan putaremus. Sed confirmat ita fore veritas summa, quæ aut falli, aut fallere nullo pacto potest. Eundem miserrimum & calamitosum statum hominū perditorum adueniente iudicij die describit Esaias his verbis: [Ululate, inquit, quia prope est dies Domini, & sicut vastitas à Dño veniet. Propter hoc omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis cōtabescet & conteretur. Torfiones & dolores tenebunt, quasi parturiēs dolent: vnusquisq; ad proximum suū stupebit, facies combusta

Esai. 13.

burnæ vultus eorum.] Quæ prophetica verba iterum atq; iterum repetenda & inculcanda sunt nobis, vt animo conspiciamus, quantus sit ille terror, quæ perturbatio, quis ininis sensibus dolor, quæ rerum omnium extrema desperatio, hominum infidelium & perditorum. Neq; mitiora & iucundiora Iael vaticinatur: [Quia venit dies Domini, quia prope est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis, quasi mane expansum super montes, populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit vsque in annos generationis & generationis. Antè faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum. A facie eius cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam.] En quo perueniat pauoris magnitudo, vt mortales instar fistilium vaporum igni excoctorum, humorem omnem vitalem, viresque & sensum ipsum, oppressi ærumnis & magnitudine malorum amittant. Nam quod Euangelium dixit: [Arescentibus hominibus præ timore,] hoc Esaias dixit: [Facies combusta vultus eorum,] hoc Iael dixit: [Omnes vultus redigentur in ollam.] Hic si non penitus desipimus, euigilabimus. Si quid sensus & mentis nobis relictum est, excutiemus de manibus nugas, quas versamus & quibus tenemur: arripiemus salutaria consilia, vt impendentem vndique cladem, cogitatione omni maiorem, tempestiue euadamus. Neq; enim erit tunc effugiendi locus, cum omnia infesta, omnia hostilia reperturi sumus. Amos Propheta sic admonet: [Vx desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ & non lux. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vsus: & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber. Nunquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo & non splendor in ea?] Hoc propter eos Propheta dicit, qui in diem vltimum differunt bene agere, & desiderijs bonis fœti, nihil interim salutare pariunt. Quibus id accidet, quod homini fugienti leonem, incurrenti
autem

Iael 2.

Esai. 13.

Iael 3.

Amos 5.

autem in feruim vrsuum, vtrunq; vero declinare fatagēti & per murū ascendere conāti, sed vipereo ibi morsu interitu quem fugiebat reperto. Omnes creaturæ armabuntur aduersus impios: & erit aspectus occurfusq; terribilis, siue in cælū oculos leuent, siue ad terram deiciant, siue in montes properent, siue se mari velint cōmittere, omnia fœua, omnia inimica & infesta reperient. Quo magis erit ipsa morte mortis timor atrox & horribilis. Id alius etiā Propheta denuntiat: [Vox Dei Dñi amara: tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustix, dies calamitatis & miserix, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulae & turbinis: dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas & super angulos excelsos. Et tribulabo homines, & ambulabūt vt cæci, quia Domino peccauerūt.] Quas cælestis oraculi voces, qui benignè oblatas repudiāt & respuit, merito is in eas extremas ærumnas incidet, quas væcordibus & improuidis stultisq; huius seculi amatoribus diuinus sermo cōminatur. Placet viri eloquētissimi Lactantij Firmiani orationem recitare de tēporis illius miserijs & angustijs, vt depicta admoneant, ne exhibitā crucient & conficiant. [Tunc vero, inquit, detestabile atq; abominandum tempus existet, quo nulli hominū sit vita iucūda. Eruentur funditus ciuitates atq; interibūt non modo ferro atque igne: verumetiam terremotibus assiduis, & cluuiæ aquarum, & morbis frequentibus & fame crebra: aer enim vitiabitur, & corruptus ac pestilens fiet, nec terra homini dabit fructum. Fontes quoque cum fluminibus arescent, vt ne potus. quidē suppetat, & aquæ in sanguinem, aut amaritudinem mutabuntur. Propter hæc deficiēt & in terra quadrupes, & in aëre volucres, & in mari pisces. Prodigia quoque in cælo mirabilia mentes hominum maximo terrore confundent, & crines cometarum, & Solis tenebræ, & color Lunæ, & candentiū siderum lapsus. Nec tamen hæc vsitato modo fient, sed existent subito & ignota & inuisa oculis astræ: Sol in perpetuum suscabitur, vt vix inter diem noctemq; discernatur. Luna iam non tribus deficiet horis, sed perpetuo san-

*Sophon. 1.**Lactant. Firmian. lib. 7. de diu. præm. cap. 16.*

guine effusa meatus extraordinarios peraget: stella vero celeberrimæ cadent, vt cælum omne cæcum sine vllis luminibus appareat. Montes quoque altissimi decident, & planis æquabuntur, mare in nauigale constituetur. Ac ne quid mali hominum terræque defit, audietur è cælo tuba, itaque trepidabunt omnes, & ad luctuosum illū sonitum contremiscent.] Huc vsque Lactantius.

Quæ quidem omnia diuinitus denuntiata & ostensa cum attentis animis susceperimus consideranda, & crebro nobiscum agitata, ille erit plurimus & maximus fructus, vt vitam modo talem instituamus, qualem cupimus in illo die vltimo inueniri. Neque enim tunc emendandæ & in melius mutandæ tempus erit. Rapiemur subito ad tribunal iudicis, moras patietur nullas apparitor durus, qui nos ad iudicium sistet, spatia constitutus dies maiora nemini permittet. Neque vero illa nos inspiens cogitatio fallat, diem iudicij procul abesse, tempus esse interiectum prolixum: terramēta ista longe superioribus iā ætatibus cani solita: neq; tamen rerū quicquā esse commutatū. Eam impiā vel potius stultam cogitationē Petrus excutit acriter ita scribens. [Venient, inquit, in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes. Vbi est promissio aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ.] Quam rationem ita refellit, vt doceat exemplis veteribus de rebus futuris iudicandū. Sic olim tempore Noe incredulos inopinato & subito diluuiō perijisse, cui rei similem mūdi interitū Saluator fore prædixit, hoc excepto quod tunc aqua, mox igne mūdos dissipabitur & delebitur. Sed verbis Apostolicis meli⁹ hoc cognoscetis, ita em̄ sequitur. [Latet enim eos hoc volētes, quod cæli erant prius & terra, de aqua & per aquā cōsistēs Dei verbo: per quæ ille tūc mūdos aqua inundatus perijt. Cæli autē qui nunc sunt, & terra eodē verbo repositi sunt, igni reseruati in die iudicij, & perditionis impiorū hominum.] Si per aquā, inquit, mūdos interijt tunc, qui ex aqua & per aquā cōstabat, quāto magis dissolui

*3 Vnicuiq; hominū inflare diem in diej.**2. Pet. 2.**Matth. 24. Luc. 17.**2. Pet. 2.*

dissolui per ignem poterit eodem illo Dei omnipotentis verbo iubente? Sed quæ sit ratio moræ quam cernimus, exponit iam: [Vnum vero hoc non lateat vos charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiã reuerti. Adueniet autem dies Domini vt fur.] Ita Petrus sapienter atque diuinè moras Domini patientiæ & correctionis ac pœnitentiæ nostræ expectationi deputat: finè tamè instare docet incertum, ne quis desidia torpeat. Itaque merito celeriter venturum Dominũ, imò omni temporis momento iam venientè existimare debemus. [Ecce iudex, ait Iacobus, ante ianuam assisit.] Neque secus per Malachiam ipse Deus: [Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum: nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.] Quem Iacobus dixit iudicem foribus iam astantem, eundem Malachias testem vocat velocem, cuius testimonio firmissimo & iudicio incorrupto nequaquam potest reus miserrimus repugnare. Quod si interituri mundi signa non conspicamur, si Solem, Lunã, sidera omnia nihil adhuc triste & funestum denuntiare cernimus, si terram consistere quietam, mare nullis extraordinarijs procellis fremere videmus, haud ideo nos liberos & solutos putemus timore iudicij. Mortem vnusquisque suam cogitet, quæ & incerta est, & sine dubio festinat. Tunc sibi mundum interire intelligat, cum ipse interit mundo. Nam vt Hieronymus dixit, [Dies Domini intelligendus est non solum iudicij dies, verumetiam exitus vnus cuiusque de corpore: quod enim iudicium futurum est omnibus, hoc in die mortis impletur.] Quare bene Augustinus admonet, atque ita differit: [Cur omnibus dicit, quod ad eos solos pertineat, qui tunc erunt? nisi quia ad omnes pertinet eo modo quo dixi. Tunc enim vniciq; veniet dies ille, cum venerit ei dies, vt talis hinc exeat,

*Iacobi 5.
Malach. 3.*

*Hiero. super
Ioul cap. 2.*

*Aug. epist.
80. ad He-
sychium.*

exeat, qualis iudicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatũ eum inueniat Domini aduentus. Imparatum autem inueniet ille dies, quẽ imparatum inuenierit suæ vitæ huius vltimus dies.] Qua sanctissimi ac sapientissimi Patris commentatione nihil esse vtilius potest, nihil verius. Quamobrem si prudenter cogitamus, ita nos comparare debemus, vt nobis iam iam imminere atque adeo incumbere iudicij vltimum diem arbitremur. Nam quod ad nos attinet, tunc nobis mundus iste finitur, cum vita finitur. Signa quoque illa mundi occumbentis in ipsa nostra morte non defunt. Quid enim aliud Salomon agit, cum accuratissimo sermone sic adhortatur: [Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni de quibus dicas, non mihi placent: antequam tenebrescat Sol & Luna, & lumen & stellæ, reuertantur nubes post pluuiam, quando commouebuntur custodes domus & nutabunt viri fortissimi.] Quæ quidem cū sequentibus de interitu cuiusque dici manifestũ est, & tamen ad mundi interitum, vt etiam Hieronymus animaduertit, pertinere videntur. Omnino res est consideratione dignissima, quemadmodum Iob ipsum iam vitæ exitũ decumbenti homini Sol ille rationis obscuretur, stellæ sensuum decidant, Luna cogitationis obueletur & lugeat: ce rebri imber viuificus vacuis veluti nubibus non stillet, ipsa ossa quæ domum hanc mortalem custodiunt, tanquã firma præsidia, iam tunc vacillent commota ac titubent. [Quando nutabunt, inquit, viri fortissimi.] Res nimirum agitur summa, de vita immortalis & beata, vel de interitu & ærumnis sempiternis: atque expectatio illa eorum malorum quæ superuenient animæ infelici, non potest non tenere suspensos atque attonitos animos mortalium: cum præsertim iudicium illud repeti non possit, neque vlla ratione reuocari, quæ fuerit semel pronuntiatã sententia.

Eccles. 12.

IN EADEM DO-

MINICA CONCIO

QVART A.

His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra quia appropinquat redemptio vestra. Luc. 21.

Scripturas docere, & timendum esse & exoptandum diei iudicij. Amos 5.

DIFFICILE est intelligere quemadmodum in fine mundi latandum sit, quod Christus Deus noster precipit suis, cum dies ille omnibus mortalibus horribilis sit & pertimescendus. Amos quidem Propheta contra clamitat, [Væ desiderantibus diem Domini. Ad quid eam vobis? Dies

Domini ista, tenebræ & non lux.] Quod si impijs id dictum esse respondeas, quid de iustissimis Iob & Daniele, & Dauide sentias? An Iob non sunt verba illa, [Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus?] An David in Psalmo non canit: [Non intres in iudicio cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.] Num Daniel de se non scribit, cum futuri extremi iudicij imaginem conspexisset, [Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbauerunt me.] Cuius verò fuerit sanctitatis Daniel, quem inter tres iustos Scriptura commemorat, nemo nescit. At quod hic Euangelium monet, vt instante die iudicij, & mundi machina fatiscente, Apostoli erigant vultus, & læto animo iudicij aduentum expectent, qui eos sit e seruitute diuturna, ac graui erepturus, docent diuinæ Scripturæ iustis om-

nibus

nibus esse faciendum. Itaque non tam pertimescendum, quam appetendum atque exoptandum eum diem vltimum aduentumque Domini proponunt. Paulus ita loquitur: [Bonum certamen certavi, cursum consumaui, fidem seruauim: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.] Ac ne videretur vnus Pauli id esse gaudium atque ea fiducia, adiungit. [Non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.] Paulo Ioannes consentit in Apocalypsi: [Et spiritus, inquit, & sponsa dicunt, Veni, & qui audit, dicat, veni.] Et post pauca, [Etiam veni cito: Amen. Veni Domine Iesu.] Quibus verbis exprimitur iustorum desiderium Dominici aduentus. Petrus vero Apostolus non solum optare & expectare iubet Christi diem, sed etiam properare, tanquam ad coronam & regnum. Sic enim loquitur: [Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales vos esse oportet in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diei Domini?] Cum ergo aliæ Scripturæ formidandum ac pertimescendum etiam iustis diem iudicij doceant, aliæ exoptandum, & magna cum lætitia excipiendum, quoniam se modo res hæc habeat, attentius considerandum est. Nam secum pugnare Dei verba, nemo vel insanus existimet.

Ac primum oportet tria hominum genera Dei iudicium expectantium cognoscere. Sunt enim, qui cum improbi sint, & magnorum malorum rei: tamen præ cordis cæcitate & superbia, iusti sibi esse videtur, ac iustos se alijs probare volunt: qualis ille in Euangelio Phariseus erat, qui ita orabat, [Deus gratias ago tibi, quia non sum, sicut cæteri hominum: ieiuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ possideo] & cætera. [Sunt enim impij, ait Salomon, qui ita securi sunt, ac si iustorum opera habeant.] Hi iudicia Dei non pertimescunt, quin se potius optare significant, quasi conscientia sua tuti sint. Aduersus hos vaticinatur Amos. [Væ desiderantibus diem Domini vt quid eam vobis? Dies Domini ista, tenebræ & non lux.] Quo loco præstat audire Hieronymum præclare differentem:

E 2

[Decu-

2. *Timot. 4.*

Apo. 22.

2. *Pet. 3.*

2. *Male quosdã iniquos optare diem iudicij cum formidare potius debeant.*

Luc. 18.

Eccles. 8.

Amos 5.

Hiero. super Amos 5. [Deceditur, inquit, confidentia superbiorum, qui ut apud homines iusti appareant, solent diem expectare iudicij & dicere: Utinam veniat Dominus, utinam nobis liceat dissolui & esse cum Christo. Ex hoc enim ipso quod diem Domini desiderant & non pertimescunt, digni supplicio iudicantur, quia nullus hominum absque peccato est. Et astra immunda sunt, coram eo: & conclusit omnia sub peccato, ut omnium miseretur. Cum igitur nemo possit de Dei iudicare iudicio, & de otioso quoque verbo reddituri simus rationem, quæ temeritas est audire cum Corinthijs, sine nobis regnatis?] Et post pauca: [Solemus in angustijs & tribulationibus dicere, utinam mihi liceat exire de corpore, & seculi huius miserijs liberari: nescientes quod quandiu in hac carne versamur, habemus locum poenitentiae: si autem recesserimus, audiemus illud Prophetæ, In inferno autem quis confitebitur tibi?] Ita quidem Hieronymus, opportunè admodum mea sanè sententia tibi placitum & superbiorum falsam de sua iustitia opinionem refellens, tam eorum redarguens stultas voces & sensus perquam ineptos, qui cum causam pessimam habeant: tamen iudicium Dei incorruptum facile sibi acceperunt. De hoc genere hominum, qui cum habeant multum quod timeant: nihil tamen aut parum admodum timeant iudicium Dei, illud mihi videtur esse certissimum, quod Beatus Gregorius scripsit, quo timeant, esse terrendos. Terreri aio non verbis, quæ facile contemnunt, sed duris verberibus calamitatum, ærumnarum, grauium discriminum, quæ aut ipsos pungant, aut aliorum exemplo commoueant. Itaque id diuinitus agitur, cum sanædi sunt eiusmodi homines duri, sibi que fidentes, & ut agatur, precibus omnibus à Deo petendum, si cui eorum salus chara sit. [Sunt, inquit ille, nonnulli qui timere Deum nesciunt, nisi cum vel in se experta vel in alijs cognita aduersitate terrentur: quos prospera per audaciam eleuant, contraria per infirmitatem turbant.]

3 *Quo pa-*
cto iusti sic

Est alterum genus hominum longe ab alijs diuersum, qui antequam veniat iudicium, Dei timore concutiuntur, & timo-

& timore, ipso si quid labis residet ex veteribus aut quoti-
dianis culpis & leuibus, ad purum elyunt: quorum timor
paulatim in fiduciam vertitur, atque moerore sensim pa-
uoreq; sublato spes firma & lætitia succedit. Tales sunt
spiritus iustorum perfectorum, ut Paulus vocat. Neq; enim id
cuius iustitiæ, & pietatis gradui datu: sed perfectis, ut di-
xi, qua potest hæc vita perfectione pollere: quæ semper
habet nihilominus aliquid imperfectu, donec absorbeatur
mortale à vita. De eo genere Haymo autor probatus
intelligenda censet verba Euangelica, sic enim loquitur:
[In quibus verbis ostenditur, quia electi diem iudicij non
tam debent timere quam optare. Vnde quotidie poscunt
in oratione dicentes, Adueniat regnum tuum, quod illo-
rum est facere qui gratia Dei se præueniente, bona se ope-
ratos esse recolunt. Sicut per Ioannem dicitur, Charissimi,
si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus
in die iudicij.] Quam Haymonis sententiam Scriptura
sacra confirmatam merito probamus. Esse tamen in his
viris quanuis integritate & sanctitate præstantibus, timo-
ris non nihil, cum diuinum iudicium futurum cogitatur,
multoque magis cum appropinquare atque instare iam
cernitur, indicant illa diuinarum literarum testimonia,
[Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustifi-
cabitur in conspectu tuo omnis viuens.] Et Hieremiæ il-
lud: [Corripe me Domine, verum tamen non in furore,
ne ad nihilum redigas me.] Item illud Petri: [Tempus est
ut incipiat iudicium à domo Dei: quod si iustus vix salua-
bitur, impius & peccator ubi parebunt?] Exempla non
minus id probant sanctorum Patrum, quippe cum lega-
mus Hilarionem virum sanctissimum in exitu vitæ trepi-
dasse, ut scriptum cohortari opus fuerit, [Anima mea se-
ptuaginta prope annis seruisti Christo, quid times egredi-
di?] Et Monicæ matris sanctissimæ Augustinus timuit, di-
cebatq; proinde, [Væ vitæ etiam laudabili, si remota mi-
sericordia discutias eam.] Plenæ historiæ sunt hac formi-
dine Sanctorum. Manat vero is timor atque formido cū
ex propriæ infirmitatis cognitione, tum ex illius summe
& maiestatis

*Haymo in
exposit. Euan-
gel. Luc. 21.*

*Psal. 142.
Hier. 10.*

1. Pet. 4.

*Hierony. in
vita Hilar.
August. 9.
lib. confess.
cap. 13.*

maiestatis feueritatisq; maximè consideratione. Etenim
 quauis vel nulla sua crimina agnoscant, vel si qua vnquã
 admiffa sunt, diu multumq; purgata fiant: tamen & latè-
 re se aliqua occulta pertimeant, quæ Dei subtilissimo
 aspectu prodantur, & vetera quotidianaque peccata ne fa-
 tis non sint purgata, verentur. [Nihil mihi conscius sum,
 aiebat Paulus, & tamen non in hoc iustificatus sum. Qui
 enim iudicat me Dominus est.] Iob quoque: [Ostende
 mihi quantas habeo iniquitates:] [In multis offendimus
 omnes:] [Et si dixerimus quia peccatum non habemus,
 ipsi nos seducimus.] Ea igitur vna est causa illius formidi-
 nis, quod humanus animus se se penitus & ad imum ex-
 plorare non possit. Altera non minor in celsitudine &
 maiestate iudicis sita est, in cuius aspectu neque ipse Sol
 lucet, sidera obscura sunt. [Ecce cæli non sunt mundi in
 conspectu eius: & in Angelis suis reperit prauitatem.]
 Quamobrem [columnæ cæli contremiscunt & pauent
 ad nutum eius:] [Et cæli inuoluti sunt & plicati corâ eo
 sicut liber.] Adeo purissimos eius oculos etiã cælestis na-
 tura reueretur. Scribit ad hunc modû Augustinus: [Tam
 terribile erit iudicium illud, vt etiam ab Angelis timea-
 tur. Quamobrem ergo tunc Angeli contremiscunt, & in-
 de tremor apprehendet eos. Non enim illi habent iudica-
 ri. Sed quemadmodum Principe iudicante non solum rei
 sed & officia, quæ nihil sibi conscia sunt, timore & tremô-
 re comprehenduntur propter iudicis terrorem, ita & tunc
 cum genus humanum iudicabitur, etiam cælestes ministri
 pauebunt, & terribili apparatu de iudicis intuentis horrê-
 da formidine contremiscunt.] Quod si de Angelis id ver-
 rum existimat Augustinus, quid de hominibus censendû
 erit? Meritò sanctus Daniel extremi iudicij imagine sibi
 proposita, contremuisse ac perhorruisse se narrat. Meri-
 tò beatus Iob inferni carcerem potius eligit, quam iudi-
 cis videre iratum vultum. Denique & feueritate diuini iu-
 dicij, & suæ infirmitatis cogitatione etiam viri sancti for-
 midant. Verum ea formido, fiducia bonæ conscientie &
 diuinæ benignitatis dulcedine superatur, & paulatim eua-
 nescit:

nescit: atque in medijs illis terroris tenebris effulget lux
 suauissima diuinæ consolationis, animû mirificè recreans
 & reficiens, & iustis tunc maxime repetens: [His fieri in-
 cipientibus respicite & leuate capita vestra, quoniam ap-
 propinquat redemptio vestra.] Esse verò hanc timoris
 fiducieque Sanctorum de Dei iudicio extremo, vel ho-
 minum vniciue vel mundo toti impendenti, rationem
 veram, qua diuinæ literæ conciliantur, si quis cognoscere
 liquido cupit, audiat beatissimum Gregorium fusè qui-
 dem, sed diuinè ea de re differentem. [Cum de his omni-
 bus semper iudicia districta pertimeant (loquebatur
 Gregorius de cogitationum leuibus culpis, quas electi i-
 se agnoscent,) tunc tamen hæc vehementer metuumt, cû
 ad soluendum humanæ conditionis debitum venientes,
 districto iudici appropinquare se cernunt. Et fit tanto ti-
 mor acrior, quanto & retributio æterna vicinior. Crescit
 paucor vicina retributione iustitiæ, & vrgente solutione
 carnis, quãto magis distinctum iudicium iam iamq; quasi
 tangitur, vehementius formidatur. Et si ea quæ sciunt,
 nunquam se prætermisisse meminerunt: formidant tamè
 illa quæ nesciunt: quia videlicet semetipsos diiudicare &
 comprehendere omnino non possunt, atque vrgente exi-
 tu, subtiliori terrentur metu. Neque enim tunc cuiusli-
 bet anima immerito terretur, quando post pusillum hoc
 inuenit, quod in æternum mutare non possit.] Hęc post-
 quam Gregorius diuinarum literarum testimonijs confir-
 mat, adiungit, [Sed quia iustorum animæ à leuibus qui-
 busque contagijs, ipso sæpe mortis pauore purgantur, &
 æternæ retributionis gaudia iam ab ipsa carnis solutio-
 ne percipiunt: plerunque verò contemplatione quadam
 retributionis internæ, etiam priusquam carne expoliantur,
 hilarescunt, & dum vetustatis debitum soluunt, noui
 iam muneris lætitia perfruuntur, rectè dicitur, videbit
 faciem eius in iubilo,] & multa alia quæ prosequitur egre-
 gie. Denique epilogum facit hunc. [De afflicto hoc
 liberatoque homine, quia prius moeroris amaritudi-
 nem, & postmodum gaudia consolationis expressit, apte
 E 4 subiuaxit,

Gregor. lib.
 24. moral.
 c. 17. & 18.

subiunxit, Hæc operatur Deus tribus vicibus per singulos, videlicet conuersionis, probationis, & mortis: quia per tria hæc, & duris prius stimulis mœroris afficitur, & magnis postmodum securitatis refouetur.] Ecce quemadmodum de sententia beatissimi Patris iudicium Dei instans iustis formidinem prius, mox fiduciam lætitiæque affert. Quæ alternari ita sæpe solent, mutuoque succedere, vt tamen spes & gaudium, victo timore permaneat. Ferè autem quanto est vita Christo conformior, præsertim in cruce portanda & obedientia seruanda, tanta est occursum ad iudicium facilius & lætior. Sed diuina dona pro illius summa sapientia dispensantur. Alij enim mœroris & formidinis patiuntur plurimum, vt nihil in futura vita purgandum superfit; alijs facilius & securior exitus contingit, fiducia vincente acpellente timorem. Neque ob id eos sanctiores facile affirmarim. Ferè autem & formidine omnes probantur, & fiducia eriguntur. Quibus autem ipsa vita mors fuit in Christo, ij vitam in morte maxime inueniunt: qui verè cum Paulo dicere possunt. [Cupio dissolui & esse cum Christo.] Quibus Christus vicissim tunc dicit, [Leuate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra.]

Philip. 2.

4 Præueniendū esse diem iudicij assidua consideratione, timore laudabili, actio- ne religiosa. Sed restat tertium genus inter hæc veluti extrema interiectum, eorum qui neque ita prauis sunt, vt illi priores, neque ita perfecti vt posteriores hi. Sed cum mores Christianos teneant, tamen seculi carnisque tentationibus nunquam cedunt. Quibus in vniuersum præcipiendum est, vt si iudicij diem securi videre velint, iudicium omnidie cogitent atque meditentur. Nihil enim perinde valet ad vitanda peccata, & præsentis vitæ tentationes superandas. Qui enim modo mansuetus mitisque contemnitur, idē iudex mox seuerissimus apparebit. Propterea vtrumque Ecclesia Christi aduentum modo ponit ob oculos: vt iræ leonis sæuè rugientis euitemus, confugientes ad mansuetudinem agni tenerè balantis: vt præsepe Saluatoris defiduciam, ad tribunal iudicis. Qui modo suscepit benignum Dominum, & cogitauerit aliquando venturum iudicem,

dicem, ex ipso timore suo securitatem inueniet. Qui vero securus nunc est, neque sibi dum tempus est, consulit, experietur longe grauiorem, sed omnino inutilem aliquando timorem formidinemque iudicij. Bene certe Augustinus monet, qui sic loquitur quodam in Psalmo: Timeamus iudicij diem: venturus est Dominus. Qui venit humilis, veniet excelsus, qui venit iudicandus, veniet iudicaturus. Agnoscamus humilem, vt non expauescamus excelsum: amplectamur humilem, vt desideremus excelsum: desiderantibus enim se propitius veniet; illi desiderant, qui tenuerunt fidem eius, & fecerunt mandata eius.] Et in eodem Psalmo antea dixerat: [Nemo se fallat: gaudeat iudicandus, qui timuit iudicaturum. Aduocatum misit tibi, propter illum & per illum confitere. Age causam tuam, & defensor est poenitentis, & petitor veniæ confidentis, & iudex innocentis. Verè timere poteris causam tuam, vbi aduocatus tuus erit iudex tuus.] Debet ergo Christianus seuerum Dei iudicium quotidie cogitare, & meminisse semper illud: [Verebar omnia opera mea, scies quod non parceres delinquenti.] Ne forte quod minime expedit, eueniat negligenti, vt læsa sæpe patientia, quod quidam Philosophus dixit, in furorem vertatur. An non id Paulus valde commendat cum scribit ad hunc modum: [Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem, in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc o homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impoenitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius.] In quibus verbis animaduertere facile possumus diuitias misericordiæ Dei præsentis, si negligantur, verti in thesauros iræ & vindictæ futuros. Vtrumque enim Apostolus cū emphasi dicit, illud vt alligat, hoc vt terreat. Quanto nanque diutius & largius Dei benignitate & clementia vtimur, si ingrati insipientesque sumus

August. in Psal. 66. in fine.

Iob 9.

Rom. 2.

sumus, tanto eundem acerbiorem aliquando offendemus. Dauidem natura lenissimum narrat Scriptura, nuntios comiter & perhumanè ad Nabalum Carmeli incolam prædiuitem misisse, aliquid commeatus sibi suisq; efflagitatum: à quo cum esset honestissima petitio contempta, superbeque legatio benevolentia dignitatisque plena repulsa, lenitate in iustum furorem versa, protinus de perendo & funditus euertendo stulto & contumaci homine cogitasse. [Tunc ait Dauid pueris suis: Accingatur vnusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladijs suis: accinctusq; est & Dauid ense suo.] Ac mox, [Et ait Dauid, verè frustra seruaui omnia, quæ huius erant in deserto, & non perijt quicquam de cunctis quæ ad ipsum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.] Ita quidem. Iam mihi in Dauide filium Dauidis Christum cogitate, Christi lenitatem & mansuetudinem reuocate in animum: quot quantaq; beneficia ex illius præsentia & comitatu susceperitis. Quemadmodum cum diues esset & rex à Deo vnctus, tamen inops & exul pro nobis effectus sit. Nabal contra stultum iuxta nomen suum, hunc mundum, diuitijs præpotentem: à quo Christus sibi suisq; petat subsidiū. [Quod vni horum fecistis mihi fecistis.] Sed duritiam vestram cogitate, & quam sit illud verum quod quæritur de vobis, reddita esse à vobis Christo mala pro bonis. Verum qui in benefaciendo munificus fuit, & in postulando moderatus & comis, idem indignè acceptus atque contemptus, seuerus & asper est ad vindicandum. Pueros suos arinari iubet, creaturas omnes, scilicet, in vltionem inimicorum. Quam terribilia, quam atrocía arma caelestium virtutum, ac totius terrestris exercitus? Ipsius vero Dauidis ensē quo accingitur quis non vehementissime pertimescat? [Qui habet, inquit, Rhomphæā vtraque parte acutam.] Itemq; aliàs, [Et de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus, vt in ipso percutiat gentes.] Ecquis erit mortalium, qui eius gladij ictum ferre possit? Quis ad illam plagam non occumbat? [Ite maledicti in ignem æternum.] Ergo fratres Dauidis nostri iustissi-

1. Reg. 25.

Matth. 25.

Apoc. 2.

Apoc. 19.

Matth. 25.

iustissimam iram timeamus, atque opportune occurramus venienti, & quæ potuerimus munera ad placandum eum portemus, quod prudentissimè fecit Abigail. Munera nostra eleemosyna pauperum sunt, quibus preces pias humilesq; adiungamus, vt iram in clementiam conuertamus. Sic Leo beatus in quodam sermone nos admonet: [Quis sortem æternorum cruciatuum nō pauescat? Quis mala nunquam finienda non timeat? Sed cum ideo denuntiata sit seueritas, vt misericordia quæreretur, in diebus præsentibus cum misericordiae est largitate viuendum. Misereantur pauperum, qui sibi volūt parcere Christū.] Ne simus igitur vt ille Nabal, stulti, duri, & superbi, otio & delitijs indulgentes, pauperum contemptores: illius infaustum & miserum exitum cogitemus. Cum enim defebuisset vinum, de iracundia Dauidis minisque cōmonitus, tanto est obstupescit terrore, vt statim sensu vitæque propemodum caruerit. [Diluculo, inquit, cum digessisset vinum Nabal, indicauit ei vxor sua verba hæc, & emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi lapis.] Ita planè euenit immisericordibus & duris, qui modo Dei iudicium minimè cogitant: cum ebrietate sedata voluptatum, iudicis iram sentiunt, ferre non possunt, ipso metu exanimantur & pereunt. [Cor enim durum habet male in nouissimo.] Sera est tunc iudicij cogitatio, cū ita opprimit vt cauere non sinat. Quare Augustini consilio commodissimo vtamur: [Hic Deus, inquit, est misericors: ibi iustus. Nam quod non statim in peccatores vindicat, patientia est, non negligentia. Vnde valde timendum est, ne quanto diutius expectat vt corrigamur, tanto grauius vindicet, si emendare noluerimus. Et ideo rogo fratres, vt cogitemus quales erimus in die iudicij, æterno iudici rationem de libris conscientia reddituri.] Si modo iudicium illud meditati fuerimus, nosque ipsi districte iudicauerimus, absoluemur sine dubio sententia supremi iudicis, & quem habemus nunc Redemptorem, tunc intuebimur libenter iudicem.

Leo serm. 4.
de collectis.

1. Reg. 25.

Eccli. 3.

Aug. serm.
20. de verbis
Apostoli.

IN DOMINICA SECUNDA ADVENTVS.

CONCIO PRIMA.

Cū audisset in vinculis Joānes opera Christi, mittēs duos de discipulis suis. Matt. II.

1 Fides & amor Joānis in Christi. Eccles. 6.

VERAC sapienter est illud à quodā sapiente dictū, [Amico fideli nulla est cōparatio, & non est dignā ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.] Id ita se habere Ioannes Baptista perspicuo documēto esse potest, cuius fides egregia in Christum, cuius se amicū non solum

profitebatur aperte, sed etiā magnifice gloriabatur, narratione hodierna Eueangelica manifestē probatur. Primum quod libenter ob prædicandā veritatē, carcerē ac vincula tolerabat: deinde in ipsis vinculis nō erat de sua causā sollicitus, sed libertatis salutisq; suæ immemor, illud solū curabat, quod ad Christi gloriā pertinere animaduertat: postremo suos ipse discipulos à se abstrahere, & ad Christū traducere summis viribus laborabat. Præclare hoc loco autor quisquis sit, eximi⁹ certē, qui imperfecti dicitur, scribit: [Ioannes specie homo, gratia Angelus, quia nihil carnis erat in eo, nisi solus aspectus, corpore tenebatur in carcere, anima in cælo. Et quod illi faciebat Herodes pro pœna, ille suspiciebat pro beneficio.] Quæ quidem officia fidelissimi serui amiciq; charissimi Ioannis, Christus intelligens, eum tummis pro concione laudibus ornat, & gratiam refert cumulatisimē. Ex quo intelligi potest quam sit verē à Propheta pronuntiatum. [Nimis honorati sunt amici tui Deus.] Et illud: [Ego diligentes me diligo,] & [Quicumq; honorificauerit me glorificabo

Autor imperfecti in Matthæum hom. 27.

*Psal. 138.
Prouer. 8.
1. Reg. 2.*

ficabo eum] & de hoc ipso Ioanne propriè: [Erit enim magnus coram Domino.] Ergo mutua hæc Ioannis in Christum, Christi in Ioannem beneuolentia, atque officiorum vicissitudo declarat mirificè, quale illud sit fœdus & ius amicitia, quod toties diuinæ literæ commendant inter Deum & Dei famulos, tales præsertim, qualis hic erat, qui nihil quærebat aliud, nihil cogitabat nisi gloriam Christi.

Erat igitur in vinculis Ioannes Baptista. Neque maleficij causā tenebatur, neque quod fugitiuus esset: sed quod is esset, qui vera diceret, neque flecti ad mendacium posset, neque adulari principibus nosset. Primum quemadmodum Ioannis virtus sit hic patefacta & illustrata, cognoscite. Neque enim inter Dei famulos magnus est is, qui solum bene agere amat, nisi etiam bene agendo mala perpeti cupiat. De infirmo & contemnendo genere hominum illud Christus pronuntiat, [Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.] Sapientis quoque consilium est: [Possides amicum, in tentatione posside illum.] Nam qui de bene agendo ad bene patiendum procedit, magnos in Dei schola progressus facit, estq; Dei filio simillimus, de quo ipse pronuntiat: [Qui mihi ministrat me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit.] Eum gradum seruorum Christi, eius causa indigna patientium, Petrus extollit laudibus: [Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati:] Beatos vocat ob veritatis testimonium male mulctatos. Neque vero refert quicquam, quæ nam sint instrumenta patiendi, decora ne an abiecta, & vilia. Deum oportet respicere, qui istis instrumentis quauis abiectis & sordidis vas sibi pulcherrimū fabricatur. Vincetus erat Ioannes, tantus vir, propter libidinem fœminæ turpissimæ: Idem Ioannes postea ob saltatiunculam puellæ leuissimæ ac procacissimæ, capite truncatur. Quid ipse Christus Deus noster? Nonne discipuli furacis auaritia proditus, iudicis meticulosi iniquitate condemnatus est? Nemo igitur cum patitur, à quo indigna patitur, aut quam aliena occasione consideret, sed

2 Propter iustitiam patitur beatum.

Luc. 8.

Eccles. 6.

Ioan. 12.

1. Pet. 3.

Dei

Dei manum ijs instrumentis vtentem potius contempletur, ne illud vsurpet, quod canes stultissimè solent, qui lapidati, ad lapidem, quo sunt petiti, mordendum frustra se conferunt.

3 *Verapre dicantes male accipi.* Atque id quidem in Ioanne cogitandū, qui libèter, imo iucunde, propter iustitiam, carcerem atque vincula perpe-
Haymo in expositione Euang. trabatur. At in ijs, qui talem virum in vincula coniecerūt, quid? Rectè autor nobilis Haymo scribit: [Beatus Ioannes Baptista propter veritatem quam prædicabat, missus est ab Herode Tetrarcha in carcerē veluti latro & sacrilegus. Ob nullā enim aliā causam missus est in carcerem nisi quia veritatē prædicabat.] Quocirca occurrit animo statim, quā sit vitiatum & certum vera prædicantes male accipi. Atq; ijs ne liberè loquantur, qui sceleratos mores arguunt, libertatē eripi, carcere eos coerceri, vinculis constringi. Num Ioseph olim nō est in carcerē datus, quod petulātī ac lasciuæ fœminæ nō est assensus? Num Daniel ob aliud quicquā, leonum truculentia dilacerādus obiectus est, quā quod Deum altissimū adorare pergeret? Micheas Propheta Dei, iussus regibus adulari, Dei potius sententiam verā denuntiare Arabo maluit, minime ei iucundā. Itaque arctissime cum vinciri imperatum. Quare mirandum non est, si Ioanni adulteria Herodis coarguenti vincula iniecta sint. Ezechielem Prophetā alloquitur Deus ad hunc modum: [Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula: & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum.] Quid causæ sit aduersus Prophetam, audite [Quia domus, inquit, exasperans est.] Nulla alia culpa, non aliqua ratione læsi homines, qui gratificari potius debuerant, male mulstant Prophetam: videlicet veritatem ferre non possunt. Eam gratiam mundus refert vera dicentibus. Sic Christum regem nostrum tractauit. [Vultis me, inquit, interficere quia sermo meus non capit in vobis.] Nihil ita improbis odio est atque ipsa probitas: ab ea se vinci, prodiq; non ferunt. Præclare Cyprianus illud: [Malos, qui non imitantur, offendunt.] Quare ab improbis grauitè & iniquè peti id summæ glo-

riæ ducunt boni. Itaque Paulus vincitum se gloriabatur, ac vincula sua iucundè prædicabat: gloriose se ita vocabat, [vincitum Christi Iesu] & aliàs: [Obsecro vos ego vincitum in Domino.] Idem etiam: [Propter spem Israel cate-
Philem. 1.
Philip. 3.
Acto. 28. na hæc circumdatus sum.] Quamobrem laudes magis humanæ applaususque timendi sunt seruo Christi, ne forte prophetas falsos imitetur, qui pro libidine eorum quibus placere cupiunt, prophetant. Rarè enim & vera dicere, & placere auditoribus datur.

Sed persecutio iustorum, quam impij veritate offensi
4 Persecutionis iustorum causam proficere.
 moliuntur, Deo consilia hominum, quo vult, vertente, veritati magis inferuit, ipsos impios nihil iuuat. In vinculis erat Ioannes, at Christi opera diuina in vinculis tractabat, discipulos, quos solutus & liber non iunxerat Christo, ligatus & vincitum, vt voluit, adiunxit. Quam victoriam præclaram vinculorum suorum etiam Paulus Apostolus commemorat: [Scire autem vos volo (ait scribens Philippensibus) quoniam, quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Euangelij: ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo, in omni prætorio & in cæteris omnibus.] Quare tūc maximè seruo Christi, spiritus crescere debent, tunc amplior spes capiendā bene gerendæ rei Euangelicæ, quando laboribus se premi, atque persecutionibus grauari senserit. Daniel obiectus leonibus & cauea inclusus horribili, de suis inimicis triūphauit, quos in palatio Regio purpura & potestate clarus superare nō potuit. Ioseph Patriarcha de carcere est perductus ad regnum. Meritò Ioannes narratur in vinculis opera Christi cognoscere, quippe cum inter afflictiones & ærumnas Sanctorum, gloriosior Christus existat. Nam de Iosepho illo sic scribit Propheta, [Humiliauerunt in cōpedibus animam eius, donec veniret verbum eius. Eloquium Dñi inflammavit eum: misit rex & soluit eum.]

Itaq; Ioānes oppressus carcere & vinculis minime de-
5 Patienti fecit, minime despondit animum: quin potius maiore spe erectus, & studio Christi gloriæ inflammatus, nouos Christo discipulos adiungere parat. O virū admirabilem, O fidēi
pro Christo confidentius agendum.
O fidēi

Autor im- O fidei singulare documentum. Pulchrè ab autore imper-
*perfecti in*fecti est dictum hoc loco, Ioannem supra naturam huma-
*Matth. ho-*nam exitisse. [Missus enim, inquit, in carcerem, non de
mil. 27. suo periculo sollicitus erat, sed de aliorum salute cogita-
 bat, id est, discipulorum suorum. Causa sane capitis ageba-
 tur, iudicem habebat inimicum atque infestum. Nihil ta-
 men curæ est de aduocato quærendo, nihil de testibus
 producendis, nihil de probationibus, de purgando se ni-
 hil. Totus est in Christo factis audiendis atque narrandis,
 totus in suis Christo obligandis. Qui hac fide Christum
 est ad extrema vsque persecutus, nonne eum iure Chri-
 stus & charissimū habeat, & summis laudibus exornet?]
 Est enim præclarissimum eximie charitatis testimoniū
 quod sui oblitus Dei seruus, in suis ipsis laboribus & affli-
 ctionibus, Christi potius gloriam & laudes cogitet. Pauli
 & Silæ mementote, quos diuina Scriptura commemorat,
 multis ac grauibus plagis multatos, atque in horridum
 carcerem coniectos, tamen de nocte media ad Dei laudes
 canendas excitatos, mirabilem sui splendorem reddidif-
 se. Quid hoc aliud quam quod idem Paulus profitetur,
 [Non solum autem sed & gloriamur in tribulationibus:
 scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patien-
 tia vero probationem, probatio autem spem, spes autem
 non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus
 nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.] Qui
 hæc & sentiunt & dicunt, ijs plane similes mihi videtur,
 qui in medio fornacis accensi igne, & deambulasse & can-
 tasse diuinos hymnos traduntur, habentes nimirum so-
 cium & comitem filium hominis, id est, Christum. [Non-
 ne tres viros (aiebat obstupefactus inopinato spectaculo
 Rex) misimus in medium ignis compeditos? Ecce ego vi-
 deo quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis,
 & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis fi-
 lio Dei.] Bene Nabuchodonosor filium Dei adiunctum
 notauit tribus, qui Dei causa afflictabantur: cum dicat
 Deus: [Cum ipso sum in tribulatione.] Bene quoque so-
 lutos animaduertit, quos ipse ligatos miserat, siquidem
 vera

*Act. 16.**Rom. 5.**Dan. 2.**Psal. 90.*

vera est vox illa dicentis. [Et in his omnibus superamus,
 propter eum, qui dilexit nos.] Neque solutos solum, sed
 etiam lætos & iucundè canentes refert, quod perpessio
 dolorum & cruciatuum pro Christo, in gloriam lætitiã-
 que vertatur. An est aliud, quod Apostolus prædicat de
 cruce Christi. [Ijs autem qui salui fiunt, Dei virtus est,
 & Dei sapiëntia.] Et, [Nos autem gloriari oportet in cru-
 ce Domini nostri Iesu Christi.] Nihil dulcius, nihil iucū-
 dius animæ pro Christo patienti, quam & audire & cogi-
 tare, & verò pronuntiare gloriosa & admirabilia opera
 Christi.

Iam illud etiam hinc animaduertere licet, quantum à
 Christiana disciplina aberrant, qui ad leuandos labores
 ærumnasque suas, inanes quasdam occupationes & alle-
 uamenta adhibenda putant, si vel morbus diuturnior ve-
 xet, vel carcer teneat, vel infortunij cuiuspiam casus pre-
 mat, alea distinentur, aut turpe & obscœnum aliquid ad-
 lyram canunt, aut se vanis spectaculis oblectant, aut deni-
 que ineptis & friuolis sermonibus & colloquijs pascunt.
 Hi cum possent de ærumnis & laboribus magni fructū
 referre, malunt stultissimè, corporis damno, etiam animi
 perniciem addere. Neque verò quod cupiunt, satis conse-
 quuntur. Etenim vana ista & ludicra alleuamenta, plus sæ-
 pe tristitiæ linguunt, quam afferunt suauitatis. [Extrema
 gaudij luctus occupat,] Et [Risum reputati errorem, &
 gaudio dixi, quid frustra deciperis?] Atque eiusdem Salo-
 monis illud hic locum habet, [Adolescentia & voluptas
 vana sunt.] Vera autem & solida Christiani hominis so-
 latia sunt illa, quæ Diuus Augustinus commemorat his
 verbis: [Anima nostra cum hic in ista carne inter tenta-
 tiones & pericula seculi huius adhuc est infirma: habet
 etiam ipsa solatia verbi, solatia orationis, solatia disputa-
 tionis. Et quando nos aliquibus necessitatibus erudit
 Deus, vult vt illum plus diligamus: ne fortè per faginam
 corrupamur, & obliuiscamur eum, subtrahit nobis ali-
 quādo, quæ necessaria sunt, & atterit nos, vt sciamus, quia
 Pater & Dominus est, non solum blandiens, sed & fla-
 gellans.]

*1. Cor. 1.
Galat. 6.**In eos
qui labores
suos & ar-
nas vanis
oblectamen-
tis leuant.**Prouer. 14.
Eccles. 2.
Eccles. 11.**Aug. super
Psal. 62.*

gellans. Ergo in laboribus positi, fratres, discite bene patientes esse, & laborem ipsum non vanis, sed honestis & Christiano dignis voluptatibus leuate. Hieremias adhuc clausus & constrictus vaticinabatur & scribebatur. Paulus catena circumdatus de regno Dei diserebat, & ad Evangelicam disputationem cateruas hominum conuocabat. Denique Ioannes noster, vt hodierna lectio narravit, in vineulis cum esset, de Christo libeter colloquebatur. Beatus ille nimirum est, cui in medijs arumnis laboribusque suis nihil est iucundum, nihil suauis prater Christum.

IN EADEM DOMINICA CONCIO SECVNDA.

Es tu qui venturus es, an alium expectamus? Matth. 11.

Nū Ioannes de Christo dubitauerit.

ON mediocri ratione sancti Patres adducuntur, vt hanc Ioannis Baptistæ interrogationem admirentur, quod aliena valde ab eius viri dignitate videatur: neque aliqua ex parte legatio hæc tota, cum ipsius Ioannis officio conuenire. Quo enim pacto fieri potest, vt is dubitet hunc esse Christum, qui ob id missus diuinitus ad homines sit, vt annuntiet Christum? Num alius est ille ab illo, de quo vaticinatus est pater senex: [Et tu puer Propheta altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.] Ad dandam scientiam salutis plebi eius.] An eius rei ignarus est, cuius rei testis & index à Deo productus est: qui professus aperte fuerat de se, [Vt manifestetur in Israel, pro-

pterea

pterea veni in aqua baptizans.] Igitur quoniam absurdissimum est Ioannem ea in re hæsitasse credere, aliò interrogationem nonnulli Patres Ioannis deriuant, vt cum Christi dignitatem maiestatemque cognouerit, tamen aliquid de ipso scire voluerit, quod non satis per se assecutus fuisset: Atque Ambrosius quosdam perhibet ad Christi passionem Ioannis interrogata referentes, quod difficile & obscurum fuerit ei, Dei filium indignissimam atque acerbissimam perpeti mortem. Itaque, [Tāquam vatem piū, inquit, quem venturum esse crediderat, non credidisse moriturum. Non igitur fide, sed pietate dubitauit.] Verum à Chrysostomo hæc sententia iure refellitur: quippe cum Ioannes Christum ostenderit agnum Dei, qui ea potissimum ratione appellatur agnus, quod agni instar mitissimi, immolandus pro nobis esset, vt diuinæ literæ tradunt. Ac nescio cui non alienissimum à ratione videatur, eum ignorasse salutare mysterium Christi, quod Patribus prioribus fuit manifestum, per sanguinem, scilicet, Christi mundum esse saluandum, sine qua fide vel aperta, vel obuelata nemo vnquam iustificatus est, quemadmodum liquidò Paulus confirmat his verbis: [Iustitia Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, & super omnes, qui credunt in eum, non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ.] Ergo cum redemptionem hominum per Christi mortem & sanguinem futuram Ioannes certissime sciret, illud rogasse Gregorius & Hieronymus censent, Num post obitam mortem ipse idem descensurus esset ad inferos, quo se propediem iturum intelligebat, an potius alium eisset eo missurus, nempe vel Angelum vel Apostolum, qui inclusos tenebricoso carcere Patres liberaturus esset. Nam se properantem cupere aliquid certi ea de re charissimis Patribus nuntiare, quo tandiu dilata eorum spes nūtio exoptato erigeretur. Neque enim quod nonnulli opinantur

Ambro. lib. 5. in Lucā, cap. 7. Eodem modo Beda in expositione Euangelij. Chrysost. homil. 37. in Matth.

Hieron. 11. Esai. 53.

Roman. 3.

Greg. hom. 6. in Euāg. Hieron. lib. 7. in Matthæū: quos sequuntur Beda & Druhmarius.

Chrysoſt. eã ſententiam nantur, Hieronymi aut Gregorij ſententia fuit, Ioannem voluiſſe inferno imo damnatis, Chriſti aduentum prædicare, vt ſalvi fierent, quos in perpetuum condemnatos nullaratio patitur ſalutem vllam conſequi poſſe. At, vt demus eam curam Ioanni ex pietate proficiſci, iniicique potuiſſe, tamen probabilius longe eſt, ne id quidem ignoraſſe Ioannem, quem Prophetis Saluator omnibus anteponebat, neque neſcire putandum eſt quod eſt à quodam Propheta de deſcenſu ad inferos pronuntiatum, [Tu autem in ſanguine teſtamenti, emiſiſti vinc̄tos tuos, de lacu in quo non eſt aqua.] Denique vt Hilarius ait: [Ioannes non ſua ſed diſcipulorum ignorantia conſulit: ipſe enim venturum in remiſſionem peccatorũ prædicauit.] Quare eam totam legationem non ſui docendi cauſa à Ioanne eſſe adornatam, ſed ad diſcipulorum ignorantiam curandam inſtructam, non modo Patres grauiſſimi ſentiunt, Hilarius, vt dixi, Chryſoſtomus, Auguſtinus, & ipſe Hieronymus, ſed etiam ipſa narratio Euangelica Matthæi, ſi attentius conſideretur, perſpicuum facit.

2 Ioannem diſcipulos miſiſſe ad Chriſtũ, vt Chriſti opera videntes crederent in eum. Quæ res vt plenius intelligatur, quoniam habet cum voluptatis, tum fructus plurimum, altius erit nobis exordienda oratio. Ac primum illud tenete memoria, diſcipulos Ioannis Baptiſtæ inuidia quadam laboraſſe, cum præceptoris ſui ſtudio ducerentur, Chriſti autem gloria ferre nõ poſſent. Humanum id eſt ac peruulgare vitium, res tuas, vt ægre feras, alterius rebus obſcurari & minui. Quin potius [inuidia, vt ait Ambroſius, etiam ſanctos aduſit.] Quominus mirandum, diſcipulis Baptiſtæ, præfertim rudibus adhuc, inuidiam obrepiſſe. Cœperat ergo Ioannes Baptiſta prædicare, auditorum conſuebat innumerabilis multitudo: baptiſmum inſtituerat, ad quem omnes vndique ſuſcipiendum feſtinabant. Erat incredibilis omnium opinio de Ioanne, vſque eo vt Meſſiæ nomine à plerisque haberetur, Hunc populus, hunc principes, hunc ſummi ſacerdotes, venerabantur, auſcultabant, colebant. In hac tanta Ioannis gloria, ſubito de fabriliſ operæ tenebris, in quibus diu latuerat, Chriſtus emicuit: ſplendore

dore miraculorum, omnium ad ſe oculos conuertit: docendi ſua uitate & uehementia, animos cum alliciebat, tum obligabat ſibi. Conſuetudinis eius facilitate, communis victus & inceſſus humanitate, tum etiam beneficentia erga ægrotos & miſeros ſingulari, homines capiebantur mirifice. Baptiſmum etiam ipſe præbebat, atque diſcipulorum ſuorum opera adminiſtrabat. Hic iam obſcurari quodammodo & decreſcere indies gloria Ioannis: Chriſti fama vbique florere: diſcipuli Ioannis, quod erat neceſſe, præceptorem ſuum vinci ac ſuperari, noui Prophetæ laude, ferre non poſſe: illud maxime indignari, quod baptiſmum à ſuo præceptore primum inſtitutum, ille alter ſibi uſurparet: (ita enim putabant qui diſcrimẽ vtriuſque baptiſmi minime nouerant) neque uſurparet ſolum, verum Baptiſtæ inſrequentem faceret, ſibi populum omnem adiungeret. Hac cogitatione & mente, quod inuidia torqueretur, ad iſſe Ioannem aliquando diſcipulos, vt Euthymius hoc loco admonet, Euãgelia narrat. Nam altercantes iſtos ea de re, & cum Iudæis contendentes Ioãnes Euangelista refert his verbis: [Poſt hæc venit Ieſus: & diſcipuli eius in Iudæam terram, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat. Erat autẽ Ioannes baptizans in Enon iuxta Salem, quia aquæ multæ erant illic, & veniebãt, & baptizabantur. Nondum enim miſſus fuerat Ioannes in carcerem.] Hæc quorſum repetita ſunt, animaduertites ſequitur enim Euangelista & dicit, [Facta eſt autem quaerſtio ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis, de purificatione. Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei, Rabbi qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.] Id nempe, vt Chryſoſtomus pulchrè notat, male eos habebat, id acriter mordebat, quod Chriſtus Ioanni præponeretur. Hæc cum eſſent mente diſcipuli, tamen Ioannes, qui eſſet ſidiſſimus Chriſto, atque illius gloria ſtudioſiſſimus, omnem operam dedit, vt non ſolum inuidiam diſcipulorum, iramque leniret, verum etiam mentes animoſq; totos ad Chriſtũ conuerteret, vt ſe ſe, neglecto ipſo ac cõtempo,

Euthym. in caput 11. Matth. Ioan. 3.

Chryſoſt. homil. 37. in Matthæũ.

ad illum unum transferrent. Itaq; ei sanando morbo quo modo manum admoueat medicus optimus, nunc videtur. [Respondit eis Ioannes & dixit, Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de caelo. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim, Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponfam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est, illum oportet crescere, me autem minui. Qui de sursum venit, super omnes est.] Et plura alia quae Ioannes in eandem sententiam persequitur. Quibus omnibus verbis illud diligentissime agit, vt ex discipulorum animis nimium in se studium euellat, & ad Christum traducat: illum esse principem, illum Messiam, & Dei filium, qui homines saluare & beare possit, se nihil aliud, quam ipsius ministrum, & legatum: neque sibi esse quicquam charius atque iucundius, quam vt se contempto atque deserto omnes Christum suspiciant, Christo vni adherent. Ea omni adhortatione, cum se apud discipulos minus quam cuperet, & necesse esset profecisse, Ioannes animaduertit, nouo consilio utitur, & spectatores ipsos operum Christi mirabilium facere parat, vt qui dictis praecceptoris parum obsequentes erant, suis certe oculis crederent, ac quanto Christus interuallo ipsum antecederet, rebus ipsis cognoscerent. Itaq; vt Hilarius dixit: [Ad opera eius intra discipulos misit, vt autoritate dictis suis illi opera conferrent.] Quobrem hanc hodiernam legationem adornat, & quid de ipso sentire homines debeant, quasi nesciret, rogat: vt responsis Christi, tum eius & conspectu suauissimo, & rerum admirabilium, quas patratum non ignorabat, contemplatione, discipuli tandem seruo Dominum anteponerent, hominem pro Deo relinquere non grauarentur. Fuit non minus prudens Ioannis quam fidele consilium, cum Christus dicat, [Ego testimonium habeo maius Ioanne: opera quae dedit mihi Pater vt faciam, haec testimonium perhibent de me.] Etenim qui testimonio Ioannis non cesserant, operibus Christi confestim manus dederunt.

Valde

Hilarius in
Matth. can.
11.

Ioan. 5.

Valde id factum declarat Ioannis in Christum fidem, per- 3
spicue ostendit, & quam fuerit a cupiditate falsa gloriae alie- non sua sed
nus, & quanto studio Christi gloriae atque hominum salutem Christi glo-
sit persecutus. Quae sit charitas in Deum, quae fidelitas in riam concu-
Christum, cum casus seruis Dei tales incidunt, tunc maxi- piscere.
me profecto cognoscitur. Hac mente & cogitatione Paulus neque se victum aegre ferebat, neque alijs quod liberum
Christum annuntiarent, inuidebat, tametsi non recta eos
Christum intentione annuntiare sciret, sibi quoque ipsi eo modo gloriae & laudis non parum detrahi sentiret. Sic igitur scribit. [Quidam quidem & propter contentione
& inuidiam Christum praedicant, quidam autem & propter bonam voluntatem. Quidam ex charitate, scientes quoniam
in defensione Euangelij positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant, non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? dum omni modo,
siue per occasionem, siue per veritatem, Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.] Admirandus profecto
Pauli ardentissimae charitatis in Christum affectus, de Christi gloria latari eo vehementius, quo maiori cum suo detrimento ac dedecore eam parari perspiceret. Non enim suam, sed Dei gloriam, viri sancti concupiscunt. Paulum sane vidisti: oculos modo in alium Dei fidelem seruum Moysen conuertite, eius viri fidelitatem contuemini, qui cum
duo senes Eldad & Medad, propter ipsius auctoritatem & contubernium, a reliquis septuaginta separati prophetarent in castris, idque aegre admodum ferret Iosue minister, quod ad Moyses quandam iniuriam pertinere putabat, repressit ministri conatum, atque eo facto se potius delectari magnopere ostendit. Itaque Iosue clamitante: [Prohibe illos Domine mi Moyses,] ille contra respondit, [Quid amularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum?] Vultis aliud, non dissimile hodierno facto Ioannis, factum Pauli cognoscere? Cum esset victus Caesareae, ad tribunal productus est proconsulis Festi, assidente rege Agrippa, & Pauli audiendi cognoscendi que cupidissimo, ubi iustus est, p.

F 4

se dicere,

3 Sanctos
non sua sed
Christi glo-
riam concu-
piscere.

Philip. 1.

Num. 11.

se dicere, sui pene oblitus, causâ quam agebat immemor, totus in conuertendo ad Christum Agrippâ fuit. Id cum rex videret atque contemneret, diceretq; per ludibrium, [In modico suades me Christianum esse:] Paulus iucundissime respondit: [Opto apud Deum; & in modico & in magno, omnes qui audiunt hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.] Quid ais Paule? omnes vis esse tui similes? omnes tam præcelsæ sanctitatis gradu emineret? tanta reuelationum ac diuinæ sapientiæ magnitudine tolli? Omnes prorsus, inquit, exceptis vinculis his. Itaque sibi vincula, sibi catenam, sibi compedes, carcerem, & ergastula cupiebat, cæteris dignitatis & gloriæ magnitudinem. O virum ter beatum. Verè mirabilis Deus in sanctis suis, prorsus magnus Dominus ille, qui seruos habet eiusmodi.

4. Christum omnibus an reponendum. Discere igitur hinc, fratres, debemus, ne nobis Christi gloriam usurpemus, neve discipulos, magis nostros, quam Christi efficiamus. Non est exigua fraus, Dei talentis ad voluptatem & existimationem abuti. Adulterium id est spirituale: rebellio est in ipsum Dominum; diuinitus data arma velle conuertere. [Ego, inquit, dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi & aurum, quod fecerunt Baal.] Idololatriam quandam commemorat, diuinis donis ad suam laudem voluptatemq; abuti. [Vt abducant discipulos post se] aiebat Paulus. Longe aliter Ioannes, qui non vult discipulos post se abducere, sed à se potius diuellere ac detrahere conatur, atque vni adiungere

Osea 2. Christo. Præclare hoc loco quidam scriptor vetustus, [Ioannes quasi prædagogus, alienos filios, quos ad tempus accepit vt erudiret, eruditos volebat Christo reddere, quasi proprio patri ipsorum.] Optimæ proinde mihi nutricis exemplum Ioannes hodie sequutus videtur. Solent quippe nutrices vbi infantulos ab lactare parant, ad matres transmittere, mellitis bellarijsq; demulcendos, vt horum dulcedine & illecebris pueruli capti, matres incipiunt & nosse & amare, præ quarum mox amore, nutricum facile memoriâ desideriumq; deponant. Neque enim sibi, sed

Actor. 20. parentibus nutrices infantulos alunt: neque vero ipsi infantem, vocibus nutricum persuadentur, vt matres ament, sed complexantes etiam respuunt, & ad nutrices sibi iam notas quauis rusticanas & viles, gemitu & lachrymis conuertuntur, vsque dum vsu multo benevolentiam matrum experti, quantum nutrici mater præstet, ipsa consuetudine cognoscunt. Non erat mater Ioannes, sed nutrix: mater verissima Christus. Paulus, & Ioannes, & Moses, & cæteri sancti omnes, alienos partus educant, neque enim ipsi sanguinem fuderunt pro nobis, neque dolores ac cruciatus tolerauerunt, quos Christus. Itaque fidelissima quædam nutrix clamitabat: [Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis?] cuius officium quemadmodum præstet, ipse idem testatur his verbis: [Facti sumus in medio vestri, tanquam si nutrix foueat filios suos, ita desiderantes vos cupide vole-

Autor imperfecti in Matth. 60. mil. 27. bamus vobis tradere non solum Euangelium, sed etiam animas nostras.] Nutricem se Paulus cenlebat, Dei filios etiam suos filios appellans præ amore, vt Anselmus sentit, sed fide egregia Deo, non sibi nutriens. Vultis veram germanamque matrem cognoscere? Christum Salvatorem nostrum aspiciate, in cruce hunc tanquam lecto multo sanguine fuso grauibusque cruciatibus toleratis, filios suos parturientem intuemini. Voces illius audite, quas apud Isaiam mittit: [Audite me, inquit, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea vulua, vsque ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo: ego feci & ego feram, ego portabo & saluabo.] Quid his vocibus dulcius? Quid audiri tenerius potest? Ecquæ mater tam blandè ad se allicit inuitatq; filios? [Qui vos genui ab infantia (commentatur in eo loco Hieronymus,) & meo utero vuluaq; gestavi, ipse vsq; ad senectutem protegam, non meam sed vestram: vt eos doceat diuinâ misericordia esse saluandos, Creator enim omnium parcat creaturæ suæ, & pastor bonus ponit animam suam pro ouibus suis.] Multum nempe Ioannes, multum Paulus discipulis contulit: At neque Paulus, neque Ioannes est pro discipulis crucifixus. Libenter ergo patere, homo Christiane, eripi tibi aliquando præceptorè, eripi

parentibus nutrices infantulos alunt: neque vero ipsi infantem, vocibus nutricum persuadentur, vt matres ament, sed complexantes etiam respuunt, & ad nutrices sibi iam notas quauis rusticanas & viles, gemitu & lachrymis conuertuntur, vsque dum vsu multo benevolentiam matrum experti, quantum nutrici mater præstet, ipsa consuetudine cognoscunt. Non erat mater Ioannes, sed nutrix: mater verissima Christus. Paulus, & Ioannes, & Moses, & cæteri sancti omnes, alienos partus educant, neque enim ipsi sanguinem fuderunt pro nobis, neque dolores ac cruciatus tolerauerunt, quos Christus. Itaque fidelissima quædam nutrix clamitabat: [Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis?] cuius officium quemadmodum præstet, ipse idem testatur his verbis: [Facti sumus in medio vestri, tanquam si nutrix foueat filios suos, ita desiderantes vos cupide vole-

1. Cor. 17.

1. Thess. 27.

Esai. 46.

Hieron. lib. 13. in Esai.

amicum, socium, contubernalem, spiritualementem: seito horum omnium vicariam fuisse operam: ideo verocum opportunum est subtrahi, vt ad Christum occurras, vt veram matrem cognoscas atque amplectaris. Ille non paterna solum prouidentia, sed etiam materna indulgentia, materna dulcedine te suscipiet, si ad eum accurras: qui te tantis suis doloribus parturiuit, qui nullam partus ignominiam defugit, vt tibi vita costaret: qui nudus, cruentus, laceratus, in cruce pro te pependit. Qui instar gallinae, vt dicit ipse, sub alas pullos suos protegere & fouere semper concupiscit. Augustinum gallinae similitudinem explicat per Psalm. 58. tem audi: [Assumpsit, inquit, infirmitatis carnem, vt pullos Hierusalem colligeret sub alas suas, tanquam gallina infirmata cum paruulis. Gallina quodammodo hoc habet. Non enim in alia aliqua aue hoc aliquando conspeximus, quomodo rauescit vox, quomodo fit hispidum totum corpus, demittuntur alae, laxatur plumae? Et vides circa pullos nescio quid aegrotum, & ea est materna charitas, quae inuenitur infirmitas. Infirmatus est Dominus propter nos, accipiens carnem a nobis, crucifixus, contemptus, a lapis caesus, flagellatus, ligno suspensus, lancea vulneratus. Ergo hoc maternae infirmitatis est, non amissae maiestatis.] Sic quidem ille Christi amore suauitatemque commendat. Nos vero veram matrem agnoscetes, non ingratos amanti nos Christo filios praebeamus.

I N

I N E A D E M D O -
M I N I C A C O N C I O
T E R T I A .

Euntes renuntiate Ioanni quae audistis & vidistis. Matth. 11.

V M Ioannis mentem cogitationemque Christus optime teneret, sciretque ea legatione illud agi, vt discipuli Ioannis dilucide cognoscerent, quis esset Iesus, non tam verbis, quam rebus, interrogationi sibi propositae satisfaciendum putauit. Itaque vt alius narrat Euangelista, in ipsa hora, discipulis Ioannis praesentibus, multa ac magna miracula perpetravit. Quibus admiratione ac stupore praerentium magnitudine attonitis, commode retulit: [Euntes renuntiate Ioanni, quae audistis & vidistis.] Ioannes quidem venit, vt testimonium perhiberet de lumine: Verum nullum de lumine testimonium maius & certius esse potest, quam quod ipsum de se lumen praebet. Neque potest lucem quisquam melius indicare, quam ipsa lux se. Itaque ait Scriptura, [Accedite ad eum & illuminamini.] Et in eodem loco: [Gustate & videte quoniam suavis est Dominus.] Et aliam, [Qui appropinquant pedibus eius, suscipient de doctrina eius.] Quare qui filios suos in Christo sapere volunt, qui spirituales discipulos instituere optime cupiunt, nequaquam se officio defunctos arbitrentur, cum multa docuerint, multa de regno Dei dixerint: sed ipsos suos auditores, per se ad Christum ire praecipiant, omnemque dent operam, vt illum auscultent, cum illo versentur: quod fit oratione assidua, & medita-

Melius quis sit Christus, ex ipso, quam ex alijs cognosci.

Luc. 7.

Ioan. 1.

Psal. 33.

Deut. 33.

Ioan. 6. meditatione pia atq; intenta. Ita sine dubio [doctos à Domino] (vt habet prophetia, plenissime accipient. Recte Bernardus literatum quendam alloquens, hunc modū docet discendi Iesum: [Quam salubrius, inquit, disceres Iesum, & hunc crucifixum? Quam sciētiam haud facile, nisi qui mundo crucifixus erit, apprehendit. Falleris, fili, falleris, si te putas apud mundi magistros inuenire, quam soli Christi discipuli, id est, mundi contemptores, Dei munere assequuntur. Nec enim hanc lectio docet, sed vnctio, nō litera sed spiritus, nō eruditio sed exercitatio in māda tis Dñi.] Igitur quanuis docendo & exhortando multum proficiat spiritalis magistri, tamē lōge amplius discipuli de Deo ex ipso Deo discūt, quē vbi cognoscere & alloqui familiariter cōperint, tātū suauitatis experiuntur, tātū prāstatiōis & magnitudinis illius inspiciunt, vt ceteros omnes facile vni Christo posthabeāt, quod hodie Ioānis discipulis accidisse videmus. Etenim Christi dulcedine gustata statim anima sentit & loquitur, quod in cātico legimus. [Sicut malus inter ligna syluarū, sic dilectus meus inter filios hominū.] Siue Ioānes sit, siue Paulus, siue Petrus, nihil omnes facit prā Christo, atque illud vsurpat amātissimē, [Tu enim Pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos. Tu Domine Pater noster, Redemptor noster: à seculo nomen tuū.] Eum sane sensum atq; eā exultationem de Christo, simul vt eū adierunt, eiūq; facta viderunt, discipuli Ioannis penitus imbiberunt, & quod est ad luciferū Sol, hoc esse ad Ioannē Christum sibi persuaserunt, Itaque dicebant inter se quod de quibusdam Scriptura refert: [Ioannes quidem signum fecit nullum: omnia autem quæ de hoc dixit, vera sunt.]

2 Quantē opes nobis in Christo sit. Ephes. 3. Iam quis nobis annuntiet, quid sit opum, quid dignitatis in Christo, quis ille quātusq; sit, quā nobis copiosus & diues, quā benignus atque munificus. [Es tu qui venturus es, an alium expectamus?] Paulus quidem eo nomine gloriatur quod Christi prāco prādicatorq; sit. [Mihi, inquit, omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc, euāgelizare in gentibus inuestigabiles diuitias Christi.]

Eas

Eas diuitias atque thesauros, quis satis vnquam vel inuestigauit, vel patefecit? [Qui factus est nobis sapientia à Deo & iustitia, & sanctificatio, & redemptio.] Omnia nobis Christus est: nihil amplius desiderare, nihil requirere possumus, si in Christum simus ea, qua opus est fide, non inani scilicet & mortua, sed viua & vigente, quæ per dilectionem operatur. Christi vero diuitias illas opesq; mirabiles declarant opera ipsius, quæ homines in se se experiuntur. Nam & cæci vident, & surdi audiunt, & muti loquuntur, & claudi ambulānt, & leprosi mūdantur, & mortui resurgunt, & pauperes euāgelizantur. A Christo nempe cæcæ mentes hominum lumen accipiunt, infirmi & imbecilles, in via Dei ingredienda roborantur, surdi se purgatos, extincti ad vitam reuocatos sentiunt, omnium rerum inopes cælestis hæreditatis nuntijs exhilarantur. Itaque qui se extremē egenos & miseros norunt, tamen per Christi nomen regnum sibi cælestē promissum certissimē expectant, quemadmodum est per Isaiam denuntiatum, [Fundauit Dominus Sion, & in ipso sperabunt pauperes populi.] Q si te Christe bene cognosceremus Christiani tui, quam fortunati, quam felices essemus? [Es tu an alium expectamus?] Mihi equidem nihil ultra desiderandum, nihil amplius requirendum video. Habeam te Deus meus, habeam te, & tollat reliqua omnia sibi quisquis velit. Attamen cum tantus ac talis Christus sit, quid est quod permultis minime cordi est? imo vero infestum sibi arbitrantur? quorum ea est copia, vt ipse Christus exclamet, [Beatus, qui non fuerit scandalizatus in me.] Cur ita? quid est, inquam, quod Christus scandalizet? ecquid eius homines offendit? Quid? vno verbo dico, Crux Christi. Sic Hilarius & Gregorius accipiunt. Semper enim crucis sermo odiosus est habitus, præsertim Iudæis, vt Paulus ait. Quo etiam sensu accipi potest oratio Christi ipsius, qui suos disputatione illa perturbatos, qua carnem suam panem escamq; necessario sumendam tradidit, ita coarguit. [Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius?] Si cum panem cibumq;

1. Cor. 1.

Sic Haymo philosophatur in expositione. Euang.

Esai. 14.

Gregor. in homil. huius Euang. & Hilarius in expositione ad crucem referunt: Chry-

solomus & Euthymus bumque propono, molestè fertis & perturbamini, quid, inquit, cum cruce affixum conspexeritis à terra exaltatū & per mortem meam redeuntem ad Patrem? Si verbum panis sic turbat, quanto turbabit vehementius verbum crucis? Igitur miracula quidem Christi atque eius magnifica opera sat placent nobis, ijsque cognoscendis exhilaramur: verum displicet & perturbat nos vehemēter crux Christi, terrent cruciatus & probra. Amamus Christum, sed crucifixum Christum minimè amamus. Idest cruce eius consortium auersamur & fugimus. Ergo beatus & felix is est, qui Christum in cruce amat, in cruce querit, in cruce completitur. Ibi, ibi amplissimæ Christi opes, & pretiosissimi thesauri reperiuntur, vt expertis dicere liceat, [Verbum crucis ijs qui salui fiunt, Dei virtus est.] Quod est excelsum & grande mysterium.

3 Operibus quid quisque sit, ostendit. Nunc morale documentum non aspernandum ex Christi responsis sumendum est. [Renuntiate, inquit, Ioanni quæ audistis & vidistis.] Dei est consuetudo rebus respondere potius, quam verbis. Id filij lucis sequuntur, vt de se pauca dicere ament: factis magis testificentur, qui sint. Quid enim opus est te laudibus ipse tollas? actus debes proferre, verissimos virtutis cuiusque laudatores. Quot, dic mihi, homines vidisti, quos magna de se iactantes, rebus longe discrepantibus, ludibrio & contemptui habueris? Quot nobilitatem ostentant maiorum stemmate illustrem, cum sint ipsi ingenio & moribus sordidissimi? optimates haberi volunt, qui neque optima neque mediocria officia præstant. De præfecturæ aut iudicij nomine gloriantur, quibus sæpe tyrannis & violentia cordi est. [Et laudent, ait Salomon, eam in portis opera eius.] Paulus quoque scribit. [Veniam & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem.] Ergo vt interroganti, quænam sit arbor aliqua, non potest melius satisfieri, quam illius fructibus indicatis, erit quippe pyrus, si pyram ostendas, erit vitis, si uvas, oliua si oleas, sic profecto de se vnusquisque quis sit, nulla potest ratione luculentius demonstrare, quam agendo quæ se decent: quod Christus sapien-

sapientissimè præstitit, vt de se Ioannis discipulos verissima notitia informaret.

At illud cuius mirum iure videri possit, quod enarratis multis magnisque operibus suis, eodem tenore adiungit quasi mirabile, pauperes euangelizari: id est, tum pauperibus Euangelium annuntiarî, tum ipsam pauperiem beatam prædicari. Id vero quo pacto cum carcerum visis, cum sordorum auditu, cum claudorum incessu, cum mortuorum denique resurrectione contexitur? Quid enim habet miraculi, pauperibus Euangelium proponi? Nempe rem magnam Christus se dicere intellexit, est que re vera permagna, & spiritus diuini propria, pauperes diuitibus, cum operam naues, æquare, vel etiam antepone. Id re vera prædicatoris magnitudinem probat, vt etiam Hieronymus exposuit: [Pauperes euangelizantur: vel pauperes spiritu, vel certe opibus pauperes, vt nulla inter nobiles & ignobiles, inter diuites & egenos in prædicatione distantiâ sit. Hæc magistri vigore, hæc præceptoris cõproband veritatè, quando omnis apud eum, qui saluari potest, æqualis est.] Nam sicut reliqua signa quæ ponit de Messia, prædicta sunt, ab Isai præsertim: [Tunc faciet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum,] sic etiam de eodem prædictum est. [Iudicabit pauperes populi, & filios pauperum saluos faciet.] Et, [Parcet pauperi & inopi, & honorabile nomen eorum coram illo.] Itemque aliàs: [Pascuntur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent.] Ea in Christo cõplèta sunt vaticinia, cuius primogeniti pauperum fuerunt Apostoli, ac de pauperibus Iacobus Apostolus dicit: [Nõne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni?] Pauperibus Christus euangelizauit, & faustum nutiũ præbuit regni cælestis. De ijs prædicauit, [Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnũ cælorum.] Idè cõminatus est: [Væ vobis diuitibus.] Lõge ab eo sensu absunt homines, qui diuitibus facile obsequuntur, pauperes fastidiunt atque cõtemnunt, sicut Isaias dicit, [Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos.] Nemo

4 Pauperibus euangelizare, merito inter signa Christi commemorari.

Hieron. lib. 2. in Matt. Id notat Christianus Druthmarus in expositione huius Euang. Esai. 35. Psal. 71. Psal. 72. Esai. 14.

Iac. 2.

Math. 5. Luc. 6.

Esai. 1.

Nemo maius & certius signum putet, cæcos illuminare, aut mortuos suscitare, vt Christi discipulus cognoscatur, quam libenter & studiose euangelizare pauperibus: diuiti ac pauperi æqualem se præbere. Si in congressu, si in confessione audienda, si in negotio gerendo, si in ipsa vitæ consuetudine, non plurimas ac potissimas partes locupletes ac copiosi ferant, si officium æquè iucundè egeno atque omni ope destituto conferas, tunc in te Christi signum agnoscas, teque beatum putes. Adiuuentum vel temporale vel spirituale quod potes, affer indigenti & calamitoso, neque quod multi faciunt, pauperiem tibi male olere vultu responsisque demonstres. Nam in quo id signum eorum, qui ad Christum pertinent, fidelissimum non extiterit, reliquum profecto est, vt ad Belial is aut Mammonem pertinere videatur.

§ *A Christo laudatur Ioannes magnificè, præcipuè ob constantiam & vitæ austeritatem.*
Psal. 138.

Cicer. in oratione pro Archia Poeta.

Sic Chryso- st. hom. 38. in Matth. & author imperfecti hom. 27. & Euy. in exposit.

[Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Quid existis in desertum videre?] Quam sit fuis Christus fidelis, animaduertite: quemadmodum amicos cohonestet atque ornet. [Nimis honorati sunt amici tui Deus.] Par pari Ioanni refert. Is de Christo annūtiavit, esse agnum Dei, esse sponsum, esse vnum præ omnibus colendum, filium Dei denique verum, cui omnia subdita sint. Christus Ioannem oratione sua collaudat, miris eum encomijs effert, seipsum serui oratorē laudatoremq; præbere non grauatur. Quanta hæc Ioānis gloria? Quod si Alexander ille magnus, vt etiam Cicero ait, beatū prædicauit Achillem, quod ei suarum laudum Homerus præco contigisset, quid de Ioanne censebimus, cuius laudator & prædicator, Deus ipse existit? Sed illud interim ne vos prætereat videte, Christum Ioannis laudes discipulis eius præsentibus minimè prædicasse, eorum reditum quo venerant, expectasse. Cur adeo, quæso vos? An noluit speciem adulatoris amico dare? ita equidem opinor. Itaque de absentibus bene loquendum est: si quid vituperadum, in præsentia coram exponas, ne detrahas ei, cuius vocem audire non possis. Ita Christus Phariseos coram palamq; arguebat: Ioannem longè positum collaudabat. Male in

Scriptura

Scriptura audit cor duplex atque homo bilinguis odio habetur. [Labia dolosa in corde, inquit, & corde loquuti sunt:] quod detestatur Scriptura. Sed quid in Ioanne collaudat Christus? Duo quædam vitia primum ab eo abesse longissimè docet, quæ sunt hominibus familiaria. Nam neque arundinem esse dixit, neque aulæ sectatorem, illud volens intelligi, eum tum à vanitate, tum à delicijs prorsus alienum: quibus duabus virtutibus nihil est in Euangelico prædicatore amplius & præclarius, quod possit optari. Vanitatem aperte arundo declarat ipsa sua inanitate, atque inconstantia, qua huc illuc vento flectitur. Est eorum proprium qui vanitati & plausui hominum seruiunt, nihil habere solidum, nihil constans. Quod præclare Propheta ostendit, cum loquitur, [Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent.] Namque vti Augustinus sapienter dixit, [Quid lægudius, quid tam sine stabilitate ac fortitudine, quod ossa significant, quam homo, quæ male loquentium lingua debilitat? Cuius rei dolor nullo modo animæ viscera dilaniaret, si non amor laudis ossa eius confringeret.] Ossa ergo ijs esse comminuta & confraeta dicit, qui hominum opinioni, libidiniq; obsequuntur. Nam qui Deo placere student, nihil ijs firmitus, nihil constantius cogitari potest. Sed vt idem Augustinus eodem in loco dixit, [Magnū est de honoribus & laudibus hominum non letari, sed omnem pompam inanem præcidere, & si quid inde necessarium retinetur, id totum ad vtilitatem honorantium salutemque conferre.] Quod certe faciebat Baptista. De illecebris vero & delicijs, quid censeat? [Nunquid hominem molibus vestitū? ecce qui molibus vestiuntur, in domibus regum sunt.] Perplacet Christo vestitus asperitas, lecti durities, mollities blandimenta que displicent. Sericæ & pretiosæ vestes Regiam magis, quam Episcopium decent, mensa lauta & opipara ad Reges Regumque præfectos, potius quam ad Christi sacerdotes pertinet. Frugali magis & parco cibo Christus delectatur: contemptum fastus & pompæ petit. [Disce, inquit hoc loco Theophylactus, non oportere probum

G Christia-

Psal. 52.
August. in
epist. 68. ad
Aurelium.

Christianum mollia gestare. Namque vnde vitiorum seges tanta, quantam his temporibus cernimus, in nostra præsertim Hispania: Quanta à veteri disciplina facta declinatio? Quam sunt mores hominum commutati, & in deterius indies collapsi? vbi illa maiorū frugalitas? vbi cultus mediocritas? vbi supellex munda quidem, sed moderata? Iam omnia conuiujs feruent: nouæ quotidie rationes indumentorum inducuntur, peregrinæ togæ, peregrinæ clamydes vsurpantur. Degenerarunt familiæ nobiles, proceres inter arma minime educati, fortitudinem bellicā haud magni ducunt, sed inter illecebras & libidines nutriti, belli comptique incedere pluris habent. Non ne ijs denūtiare iure possumus, quod propheta Sophonias Dei voce minatur? [Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super principes, & super filios regis, & visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina, & visitabo super omnem qui ingreditur arroganter limen in die illa: Veste peregrina indui propter inanē quoddam nouitatis studium, non vacat certe culpa, cū præsertim ad peregrinas vestes etiam peregrini mores accedunt, quod apud nos profecto videmus cū magno nationis Hispanicæ detrimento. Dissimulat quidem interim Deus, sed iudicium suum aliquādo tandem proferet, tantamque labem ac turpitudinem morum duro verberare tundet. Quamobrem Ioannis potius exemplum secuti, dum licet, vitæ austeritati & corporis castigationi studēamus, illumque Angelum Dei scientes, qui præcedat Domini aduentum, ad occurrendum

Christo iam venienti nos comparemus, suscepturi magnum pietatis fructum, si dignum tanto hospite domicilium præparauerimus.

(3)

Sophon. i.

Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina, & visitabo super omnem qui ingreditur arroganter limen in die illa.

IN DOMINICA TERTIA ADVENTVS.

CONCIO PRIMA.

Miserūt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas ad Ioannem, ut interrogarent eum, tu quis es? Ioan. i.

I rem de qua legati Iudæorum cum Ioanne egerint, cogitemus, tum oratorum ipsorum conditionem, tum eorum à quibus mittebantur, dignitatem perspiciamus, facile intelligemus legationem extitisse maximā, cum qua vix vlla post hominū memoriam comparari aliqua ex parte possit. Nam & autores fuere Pontifices summi sacerdotalis ordinis viri, qui Hierosolymitanam urbem caput vniuersi populi Israelitici sacro imperio regebant: & legati ex gradu leuitico ac sacerdotali lectissimi, tum vero religione sapientiaque præstantes, quod satis declarat Euangelista, cū dicit, ex Phariseis fuisse potissimum missos. Nisi enim penes Phariseos summa, tunc dignitas ac sapientiæ laus esset, Paulus non se gloriaretur & Phariseum, & Phariseorum filium: neque palmam illi sectæ suo tempore tribuisset. Sed quod caput est, rei de qua agebatur, magnitudo tanta erat, vt non nisi primarios, & ex vniuerso senatu lectissimos oratores postuleret. Neque enim de vulgari erat negotio deliberādum, sed de summo Messie imperio, de vniuersa spe, scilicet, populi Israelitici, de omnium Prophetarū oraculis, de Dei deniq; ipsius

Quibus rationibus inducti, legatos ad Ioannem Iudæi miserunt.

Act. 23.

Sic sentiunt autoritate statuendum decernendumque semel erat. Ea
lansen. in cō re qua potuit vniquam grauior maiorque contingere?
cord. c. 16. Namq; vt Euangelista Lucas testatur, eam fuisse de Ioan-
Card. Tolet. ne plurimorum sententiam constat, quod esset Messias:
in Ioan. c. 1. [Existimante, inquit, populo, & cogitantibus omnibus
annot. 56. in cordibus suis de Ioane, ne forte ipse esset Christus.] Igi-
 tur cū ea versaretur opinio de Ioane, adductos maxime
 esse principes Iudæorum ad eam legationem adornandā,
 vt Origenes etiam scribit, quod temporatantoperē pro-
 missi expectatiq; Messiaē adesse iam existimarēt, illud
 satis persuadet, quod viri fuerint in diuinarum literarum
 cognitione versati. Etenim Danielis hebdomadas & in-
 telligere & numerare liquido potuerunt, quas iam perue-
 nire ad exitum non ignorabant. Patriarchæ item Iacob
 vaticiniū tenebant, non esse sceptrū de Iuda eripien-
 dum, donec veniret exoptatus princeps. Regē vero Idu-
 miarum externum Herodem regnare videbant. Aggaurū
 Prophetam maturare iam tempus aduentus, aduentus op-
 ratissimi omnibus gentibus Regis, cecidisse probe noue-
 rant. Neque oblitos credere licet Magorū, & stella olim
 prophético Balaam responso denuntiatæ. Iam non regnū
 sibi solum ereptum, sed ipsum quoque sacerdotium pro-
 pemodum extinctum, obscuratum certē, atque omni illa
 sua prisca maiestate nudatum intuebantur. Quare aut ac-
 cepta de Messia venturo oracula falsa esse, aut eum iam
 oportere adesse, non falso colligebant, vt regnum Israeli-
 ticum collapsum ac funditus penē euersum, restitueret
 erigeretque. His igitur ducti rationibus Ioannem ea de re
 consulendum censuerunt, atque eundem Messiaē princi-
 patum ea amplissima legatione sibi delatum libenter sus-
 cepturum sunt arbitrati.

2 Ioannem Ac fuit aliud etiam eius legationis institutum, si peni-
Iesu ante po tus mentem hominum perspicere licet. Inuidia nimirum
neve voluis- atque odio iam inde in Iesum Nazarenū concepto, Ioan-
se Iudeos. nem sibi extollendum putarunt, vt Iesum deprimerent
Chryf. hom. atque obruerent. Ita sane sentit Diuus Chrysostomus: ita
15. in Ioan. hunc vt solent, sequuti sentiunt Theophylactus & Eu-
 thymius;

thymius: quorum sententia quanquam a nonnullis repre-
 henditur, est tamē valde probabilis, neq; absurdi quicquā
 continet. Etenim argumentis Pharisei permouebantur
 maximis, vt Iesum esse Messiam lege Prophetisq; denun-
 tatum crederēt. Eum de Iudæ tribu, & de domo Davidis
 esse non ignorabant, qualem omnino futurum Messiam
 Scriptura apertissimē prædicabat. In Bethleem etiam na-
 tum nosse poterant, quod esse natale solum Messiaē ex
 Michea ipsi docuerant. Quanquam plerique Galilæum
 ex Nazareth ortum putabant, eosq; natales Christum mi-
 nime decere censebant. Signa vero ab eo patrari tot & tā
 ta postea conspexerunt, quibus neque plura neque maio-
 ra, aut ipsi caperent, aut Scripturæ promitterēt. A quibus
 omnibus alienum esse Ioannem non dubitabant. Quid er-
 go? Cœperat scilicet displicere Iesus: multa in eo iniuncun-
 da, multa etiam molestā erant. Vulgaris educatio atque
 humilis contemnebatur; fabri filium & fabrilis artificii
 vsum recordabantur, ipsa consuetudo, & vitæ ratio ordi-
 naria & communis, tum facilis congressio & collocutio
 cum Publicanis & peccatoribus despiciebatur: mores de-
 nique a suis valde dissimiles minime probabantur. Id ha-
 bet sermo propheticus, cum istorū cogitationes de Chri-
 sto animūq; exponit. [Inutilis, inquiunt, est nobis, &
 cōtrarius est operibus nostris, & impropertat nobis pecca-
 ta legis.] Tum illa. [Grauis est nobis ad videndum, quoniā
 dissimilis est alijs vitā illius, & immutatæ sunt vitæ
 eius.] Contra in Ioanne, vt Messiaē illi principatum de-
 ferrent, multa esse videbantur, quæ vehementer impelle-
 rēt. Nam sacerdotale genus eum decorabat: Zachariæ Pō-
 tificis filium nouerant, fuerat in deserto nouo genere vitæ
 educatus, singulari ratione instituta, magnam sibi sancti-
 tatis opinionē cōciliauerat, pilis cameli tectus, cibo vix
 humano vitā sustentans: nouo spectaculo gentes attonitæ
 vrbibus desertis, solitudines frequentabant. Baptismo,
 insigni ritu, proposito, omnes expiari eius manibus stude-
 bant. Quæ quidē omnia magnū Messiaē dignitati nomē,
 eximiam opinionem conciliatura sperabant: seq; ipsos cū

*Theophy. & Euthy. hic.**Psal. 80. & 131. Miche. 5. Matth. 2.**Sap. 2.*

Ioanni ipsi gratos, tum populo vniuerso spectabiles, eo delato susceptoq; principatū arbitrabantur. Tales ferē cogitationes Iudaicorum sacerdotū erāt: quales videlicet *Psal. 93.* Spiritus sanctus expressit, cum dixit, [Dñs nouit cogitationes hominū, quoniā vanæ sunt.] Ne vero de meo me sensu hæc quisquam cōminisci arbitretur, iam pro seo ipsum Dñm Iesum Christum, hisce ipsis Phariseis rationē huius legationis vniuersam sic explicātem: [Vos, inquit, misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritatis. Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico, vt vos salui sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens: & vos voluistis exultare ad horam in luce eius.] Quod quid est aliud, quam conatus horum id omnes petisse, vt Ioannis laude & gloria perfruerentur: cuius vt Chrysostomus eo in loco scribit, autoritas apud Iudæos extitit tanta, vt *Chrys. hom. 39. in Ioan.* omnis ciuitas ad illum videndum effunderetur, plusq; illi crederent, quam Christo miracula quoque facienti.

3 Inuidiā pessimā suadere cōsilia. Qua ex re intelligere facile licet, quanto in errore miseristi versati sint, vt excusari vlla ratione defendiq; non possint, quod Christum Dominum non suscepert. Primum enim, Ioanni qui non erat Messias, Messias principatū vltro obtulerunt: Iesum, qui verus erat Messias, nunquam eo nomine dignati sunt. Deinde mentienti de se Ioanni paratos se credere, satis demonstrauerunt, vera dicentem & se Christum esse negantem, reiecerunt. Deinde testimonium de vero Messia luculentissime apertissimeque dicenti, assensu sunt nunquam. Postremo cū essent actus Christi mirifici, cumque signa faceret, quæ & Prophetis literis consignata essent, & omnem hominū memoriam ac sensum longissime excelleret, tamen ne ijs quidem, oculis suis testibus, fidem habendā esse duxerūt.

Sap. 2. *Iob 5.* *1. Reg. 19.* O magnam mentis inuidia tactæ caliginem. [Excæcavit, inquit, eos malitia eorum.] Et aliās: [Per diem incurrēt te nebras, & in meridie palpabunt quasi in nocte.] Nonne Saulis illius venit in mentem, quæ neque fidelis Ionathas filius amanter admonens, neque tot tamq; illustra Davidis beneficia a nefario instituto, & cōcepta semel inuidia reuocare

reuocare potuerunt? Inimicum atque hostem clamitat, parricidam consccleratum pronuntiat, necem exitumq; vltimum furore plenus minatur: ipsi Ionathæ vera suadenti grauius irascitur, Dōeg Idumæo proditori sceleratissimo bene precatur. Abimelech sacerdotem, atq; ordinis sacerdotalis viros omnino octoginta, quod fugienti David præsidio fuerint, trucidat. Quo nō est præceps animus, inuidiæ & astu incitatus? Præclare Basilius: [Inuidiā, inquit, genus est inimicitia insuperabile. Nā cum beneficentia eos, qui alioqui sunt infecti, reddat mitiores, malignum tamen & inuidum magis irritat, ad odiumq; acuit. Canes educatione mansuescunt, leones obsequio tractabiles fiunt, inuidi tamen officijs agresiores euadunt.] Cuius rei documenta Basilius perspicua proponit de ijs quæ de Saule iam diximus: atque etiam de Iudaica in Christū quā modo tractamus inuidia: ob quā præcipientes in tot mala Iudæi ruerūt. Studijs enim, nō veritati obsequi, potius habuerūt. Quocirca eorū qui republicā nūc administrāt, peccata grauissima sæpe cernimus, cōsilia inepta, conatus infaustos deploramus. At quid causæ esse potissimū putatis, quod tā multa peccentur, tā infeliciter res nostræ læpe cadant? Nempe veritatis ratio per exigua habetur: studijs præposteris cūcta administratur. Atq; est diuinæ iracundiæ documentū certissimū, cū ijs, a quibus populus resque publica omnis pendet, in consilia feruntur vanissima, saluti contraria medicamenta præcipiunt. De ijs ad hunc modum loquitur Scriptura, [Qui immutat cor principū populi terræ, & decipit eos, vt frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare facit eos quasi ebrios.] Itaque (vt eò reuertatur oratio vnde est digressa) legationis hodiernæ architecti, facili de Messia cognouissent, si verè Messiam cognoscere vellent. Siquidem apertius à Ioanne, quis esset, dici non potuit. Sed quoniam diuersis à veritate studijs, negotium suum ambitione quadam gerebant, & in amplificanda ditione sua toti erant, nihil utilitatis ex tam præclara legatione, nihil fructus ex tam perspicuis responsis retulerunt.

*1. Reg. 20.**1. Reg. 22.**Basilius hom. mil. 11. de inuidia.**Iob 12.*

4 Ioannem Hic interim quam probata fide Ioanes fuerit, animad-
 false de se uertite, quod ex verbis Christi iam à me recitatis melius
 opinioni ob- cognosceatis. [Ille, inquit, erat lucerna ardens & lucens.]
 stitisse. . . Et verè, Nam cum ardore charitatis inflamaretur, cumq;
 Ioan. 5. . . sapientie ac prædicationis luce præstaret, se tamen lu-
 cernam esse diuinitus accensam, non Solem ipsum, qui
 mundum splendore sempiterno illustraret, satis præ se tu-
 lit. Nam luciferi se, qui orientem Solem præcederet, atq;
 Luc. 1. . . adesse iam denuntiaret, officio fungi sciebat, quemadmo-
 dum erat ab optimo parente prædictum, [Tu puer Pro-
 pheta altissimi vocaberis: præbis enim ante faciem Do-
 mini parare vias eius: Ad dandam scientiam salutis plebi
 eius.] Quare Solis atq; orientis nomen & laudem sibi mi-
 nime usurpauit. Sed retulit potius ei, de quo erat dictum.
 Luc. 1. . . [Per viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitauit
 nos Oriens ex alto.] Et per alterum Zachariam, [Ecce vir,
 Oriens nomen eius.] Quod ergo inter lucernam & Solem
 interest, hoc se ad Christum esse Ioannes libentissime cõ-
 fitebatur. Etenim lucerna & fax, qua ad ingrediendũ noctu
 utimur, nequaquam sibi, sed ei quem præit, inseruit: neque
 puero qui eam gestat, sed Domino, qui ponè sequitur, de-
 bet accommodari vt luceat. Pulchrè igitur Augustinus:
 August. in [Quia Christus quasi in nocte apparuit in corpore mor-
 Ioan. tracta tali, lucernam sibi accedit, vnde videretur. Ipsa lucernam Ioan-
 tu 4. nes erat.] Fuisse autè Ioannem lucernam Christi etiã Psal-
 Psal. 131. mus diuinus cecinit his verbis: [Illic producã cornu Da-
 uid: parauit lucernam Christo meo.] Quam hanc extiterit
 lucerna, quam Deus Christo se parasse testatur, sancti Pa-
 tres disertè docent, de Ioanne Baptista propriè id dictũ,
 Hilarius in Hilarius, Augustinus, Cassiodorus, atq; his antiquior Ter-
 expof. Psal. tullianus. Itaque Hierosolymitani hi principes illud cupi-
 131. Aug. de agebant, vt puer facem præferens principi, haberetur
 & Cassido ipse princeps: & lucernam, Solis nomen acciperet. Ferunt
 rus ibidem. pisces quosdam lucernæ luce noctu capi, quod eum ful-
 Tertull. in gorem Solis esse opinentur, atque ita super aquas exi-
 lib. sauer- liant, stulto sane gaudio, quodque eis exitio sit. Ita mihi
 sua Iudæos. videntur isti, Ioanis mediocri quoddam lumen, æternum
 illud

illud Christi lumen putasse, ad eamq; lucem ineptè exul-
 tasse. Quorum errorem fallamq; de se sententiam, Ioan es
 noster nullo modo ferendam sibi putauit, sed modis om-
 nibus coarguendam ac refutandam. Quod Dominus in op-
 timo seruo magni fecit, verbisque amplissimis commen-
 dauit, eum ita dixit: [Vos misistis ad Ioannem, & testimo-
 nium perhibuit veritati.] Hoc Phariseis quidè dixit: vni-
 uerso autem populo illud: [Quid existis, in desertum vi-
 dere? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam Prophe-
 tam: hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto An-
 gelum meum qui præparabit viam ante faciem tuam.]
 Iam vero considerandum est, quoniam Phariseos, pri-
 mariosque Iudæorum ostendimus Ioannem præposuisse
 Christo, ac cogitatione consilioq; eum suo Messiam desi-
 gnauisse, quam sint Dei consilia ab humanis rationibus di-
 uersa, quamq; longo interuallo vel potius infinito diui-
 nae sapientie decreta, prudentiam omnem mortalium in-
 fra relinquunt. Erat quidem Ioannes magnus vir, eximius
 Propheta, sanctitate excellenti: at præ Iesu Nazareno,
 quid erat Ioannes? quod exigua guttula, ad immensum pe-
 lagus: quod scintilla per modica, ad ignem maximũ. At qui
 tum vestitus asperitate, tum in suauitate cibi, deniq; om-
 ni humana cõsuetudinis mirabili cõtinètia, mores vitæq;
 præ se ferebat non hominis, sed Angeli cuiusdam aut spi-
 ritus omni necessitate corporea liberi. Quid Christus? Et
 gustabat, & bibebat, & inuitatus libenter conuiuia fre-
 quentabat, & vitæ denique totius ratione & modo, com-
 munem ac vulgarem hominem profitebatur. Num ali-
 ter ipse de se ac de Ioanne censuit, cum dixit: [Venit
 Ioannes neque manducans neque bibens: Venit filius
 hominis manducans & bibens.] Nunc si vitæ vtrius-
 que ratio conferatur, quis non sanctiorem atque celsio-
 rem Ioannis putet? quis ei palmam non tribuat? At quan-
 to erat re vera vita Christi purior & sanctior: quanto
 meritum maius atque diuinius in illa vulgari & commu-
 ni Christi consuetudine, quam in Ioannis austeritate &
 squalore? Quare ex sola externa specie actuum, quos in
 quoquam

Ioan. 5.

Matth. 11.

5 Quæ sint ab humanis iudicijs diuina diuersa.

Matth. 11.

quoquam intuemur, de interno merito & dignitate velle iudicare minime conuenit. Dei qui intima cordis consilia perspicit, proprium est, quid cuique tribuendum sit iudicare, quæstio ad hoc hos Scriptura sacra admonet: [Spirituum ponderator est Dominus.] Nolite ergo quod pueri faciunt, prima statim specie & fulgore de rerum pretio ferre sententiam. Olim Isai à Samuele de liberis interrogatus, produxit natu maximum ac corporis proceritate præstantem Eliab, deinde Abinadab, post hunc Samia atque ex ordine reliquos: solum Dauidem puerum prætermisit, quem nullius pretij putabat. At hunc cæteris contemptis vnum elegerat sibi Deus, atque huic Samuelem mittebat regio vnguento vngendo. Itaque Samueli loquutus est Dominus, [Nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quæ parent. Dominus autem intuetur cor.] Hoc etiam modo quale Christi iudicium futurum esset de hominibus, Patris scilicet Dei simillimum vel idè potius, Isaias Propheta dilucidè dixit. [Non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium audiet: sed iudicabit in iustitia.] Quæ quidem iudicandi ratio, vt vera merita ponderentur, non vel rumore populari, vel externa specie ducantur. Quoniam vt Seneca dixit: [Multa sunt potius meritorum signa, non merita.] Omnibus quidem præcipienda est, sed ijs quorum suffragio maximæ res geruntur, ac summæ præfecturæ constituuntur, eo acrius & vehementius, quo maior & perniciosius in vniuersam Rempublicam eorum præcatum est, cum honores indignis dantur, rebusque summis homines inepti præficiuntur. Quo in genere grauer in Iulianum inuehitur Gregorius Nazianzenus. quod maximas præfecturas & summa imperia rerum ijs deferret, quos perfidiæ suæ adiutores vel probatores etiam cognosceret. Itaque dum ad gratiam principis, non ad dignitatem ciuium magistratus accommodantur; Respublica detrimentum capit maximum. Igitur siue de re literaria agatur, in cathedris deferendis; siue de publico

Prou. 16.

1. Reg. 16.

Esai. 11.

Seneca lib. 1. de benef. cap. 6.

Greg. Naz. orat. 2. in Iulianum.

publico negotio in cooptandis senatoribus, siue quod est omnium caput, de sacerdotijs, atque Ecclesiasticis præfecturis intiandis, meminisse illi quorum interest, etiam atque etiam debent, quod lex diuina præcipit, se se Dei, non hominum iudicium exercere. Ita fiet vt cum opera omni atque industria sua, tum precibus piorum diuina luce impetrata, veritatem quam inuestigare omnibus modis nituntur, feliciter consequantur, neque opinione falsa decepti, dignos prætereant, indignos promoueant, quo in Christiana Republica detrimentum grauius accipi nullum potest.

Deut. 1.

IN EADEM DOMINICA CONCIO SECVNDA.

Et confessus est, & non negauit, quia non sum ego Christus. Ioan. 1.

VLTAE quidem ac præclaræ virtutes Ioannis Baptistæ extiterunt, sed inter cæteras excellens quædam atque altissima humilitas eluxit. Liceat enim altissimam Ioannis humilitatem dicere, quando Paulo Apostolo licuit quorûdam fidelium paupertatem altissimam prædicare. Eo enim altior virtus humilitatis est, quo inferius descendit. Et Patres quidem omnes Ioannis humilitatem commendat hoc loco, sed Augustinus egregie his verbis: [Nihil humiliter ipso præcone fratres mei: nullum tantum meritum Ioannes habuit, quantum de ista ipsa humilitate.] Ac gradus humilitatis

Ioannem maiora se non admisit se.

1. Cor. 8.

Aug. tract. 4. in Ioan.

militatis Benedictus, Bernardus, alij alios ponunt. Nos in præsentia gradus non inepte humilitatis cogitare possumus tres. Vnum cum se maioribus subijcit: alterum cum concedit æqualibus: tertium, cum etiam minoribus se, inferioribusque summittit. Atque Deum esse homine superiorem omnis ratio, omnis doctrina demonstrat: Sed superbiæ magnitudo eo contendit, vt creatura infelix se creatori velit æquare suo. In quo genere mali versatus est Angelus, atque homini, vt se imitaretur, persuasit. Nam eius est illa vox impia atque nefaria, [In cælum conscendam: super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo?] Nonne Angelus hæc apud se iactauit? cui diuinitus dictum est, quod apud alium Prophetam legimus: [Dedisti cor tuum quasi cor Dei.] Quibus verbis non potuit luculentius exprimi superbiæ vehementissimæ vis, quod perinde cogitaret atque statueret apud se, ac si Deus ipse foret. Hoc lethale venenum, ille de Angelo factus diabolus, de summa scilicet volucre serpente terribissimus instillauit propinauitque primis hominibus, cum Euam allocutus sic est: [Eritis sicut dii scientes bonum & malum.] Simonem illum Magum eo dementiæ actum legimus, vt se Dei virtutem haberi vellet. Herodes quoque diuinos sibi honores sumens atque deposcens, merita clade stultitiæ suæ poenas dedit. Nihil est tam sublime, tam excelsum, quo non peruadat superbia. Hic Baptistæ constantia euertere Pharisæi se posse sunt rati. [Putabant enim, ait Euthym. in excubaret, attamen humanum aliquid tanquam homo sentiret, ac gloriæ amore illectus, Christum se esse responderet, & deinceps Iesu fama extingueretur, ob quam omnes oriebantur anxietates.] Ergo Ioannes hac eadē superbiæ tentatione pulsatus, quæ Angelum de cælo deiecit, quæ hominem paradiso expulit, restitit fortis, neque se vinci est passus, maluitque veritati hære in imo, quam falsitate in sublime tolli. Rogatus an esset Christus, & ita

rogatus,

Esai. 14.

Ezech. 28.

Gen. 3.

Act. 8.

Act. 12.

Euthym. in
exposit. Eua-
gelij.

rogatus, vt non tam sensum quam consensum flagitaretur, respondit constantissimè: [Non sum ego, Christus: In me tam altum sapere decet: longe me maior est Christus. Exemplo præclaro docuit mortales, nullo modo diuinos sibi usurpare honores, ne oblatos quidem accipere. Quæ fuit Sanctorum perfectorumque victoriam mens, & cogitatio firmissima. Petrus Cornelium Centurionem ante se prosterni non patitur. [Surge, inquit, & ego homo sum similis tui.] Paulus & Barnabas cum sacrificari sibi ab admiratoribus suis vident, grauiter ferunt, ac præ dolore & indignatione in mediam turbam exiliunt, discissis vestibus clamitantes: [Viri quid hæc faciitis, & nos mortales sumus similes vobis homines?] Neque homines solum, verum etiam Angeli sancti diuinos sibi honores tribui indignantur, neque ferunt simile quippiam, quando Angelus Ioannem Apostolum se adorantem ita prohibet, vt dicat, [Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum. Deum adora.] Magis Angeli sancti eo nomine gloriatur, quod Dei, Christi que serui sint, & Christi seruorum socij. Ioannis Baptistæ exemplo fidelis debet, cum superba tetatione appetitur, vt alta de se sapiat, vt virtutes diuinitus datas sibi attribuat, vt animarum salutem sibi arroget, aperte ac constantè dicere: [Non sum ego Christus.] Nam occulto quodam modo cum ea quæ Dei sunt, & quæ Christo sunt debita, homo sibi superbe sumit, Dei & Christi dignitatem usurpat. Cumque Deus semper resistat superbis, humilibus autem det gratiam, nunquam de corde, imo vero de ore confessio illa pia Danielis & vera deponenda est: [Tibi Domine honor & gloria nobis autem confusio faciei nostræ.]

Non solum Ioannes se maiori, id est Christo, summissit, sed æquali etiam (qui numerabatur alter humilitatis gradus) libenter concessit. Rogatus enim, vtum esset Elias, Eliæ dignitatem sibi non sumpsit, sed se Eliam esse negauit. Licebat sanè Ioanni nullo veritatis præiudicio Eliæ sibi nomen dignitatemque vendicare: cum præsertim de præcursores Christi ageretur, quem futurum esse Eliam,

Act. 10.

Act. 14.

Apo. 22.

Dan. 9.

2 Etiam
æquali ces-
sisse Ioannē.

Malachias

- Malach. 4.* Malachias Propheta testatus est: [Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum.] Quæ quidem prophetia, quanquam loquitur de aduentu Domini posteriori, quæ præcedet Elias Thesbites, vt habent septuaginta interpretes, tamen in priorem etiam aduentum conuenit, quæ antecessit Elias virtute & spiritu, idest Ioannes nihilo Elia inferior, quemadmodum Gabriel Angelus aperte Zachariæ patri denuntiauit, Malachiæ verba quodammodo interpretans. [Et ipse (inquit) præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum.] Itaque de eadem hac quæstione Christus ab Apostolis interrogatus, in Ioanne aduentum Eliæ, quem Scripturæ prædicarent, quæque Pharisæi tradidissent, impletum intelligi verè posse confirmauit. Sic enim legimus apud Matthæum:
- Matth. 17.* [Et interrogauerunt eum discipuli dicentes, Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire? At ille respondens ait eis, Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis: quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eo: quæcunque voluerunt.] Neque Apostolis modo, verum etiam turbis, id testimonium Christus de Ioanne præbuit, quod esset Elias.
- Matth. 11.* Nam concionans aliquando de eo sic ait, [Omnes Prophetæ & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt: & si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.] Quæ cum ita sint, quod Christus de Ioanne asseruit, non mentiretur vlla ratione si Ioannes de se confirmaret, se se esse Eliam, cuius spiritum, vitam, mores, actus pene omnes exprimeret, desertam & inculta loca habitans, Reges liberime arguens, à regina ipse quoque diram persecutionem passus, zona pelliacea item succinctus; igneam faciem sermone præferens, delicias acerrimè insectas. Denique diuerso nomine eandem personam repræsentas. At his omnibus prætermisissis Eliam se Ioannes rogantibus negat, quod nihil de se sublime, nihil amplius sentiri cuperet. Est ea verissima humilitatis ratio, vt de se

de se abiectissime sentiat, & ab alijs sentiri vehementer cupiat. Itaque ea facile obliuiscitur & præterit, quæ ad laudem gloriamque faciunt, in ijs versatur libenter, ex quibus minimus honoris & famæ cumulus ad se peruenire possit. Nos mille tartaris dignos, qui cum exigua admodum virtute præditi simus, tamen magnifice de nobis omnes homines & sentire & prædicare volumus: Quam est rarus etiam apud eos, qui religione præstare videtur, veræ humilitatis affectus? qui laudem fugit suam, alijs libenter de gloria cõcedit.

Verum non hic stetit diuini huius viri humilitas, ultra progressa est. Neque contentus in maiori obsequio, æquabili cedere, etiam minores sibi anteponebat. Vtrum esset propheta, qui se neque Christum, neque Eliam haberi vellet, tertio rogatus, Prophetam se esse aliquem negauit. Scio Græcos patres Cyrillum, Origenem, ac Chrysostomum, non de quouis Propheta, sed de illo magno à Mose prædicto sermonem esse cõtendere, quod articulus apponatur in ore Græco. Verum vt huic sententiæ non admodum repugnem, tanquam libentius sequor Latinos Patres Augustinum, Gregorium, Bedam, qui generatim prophetæ verbum accipiunt. Nam alium esse prophetam illum à Mose prædictum, quam Christum, sacerdotes Iudaicos existimasse, non est profecto satis verisimile, cum de Christo in lege vniuersa testimonium manifestius sit nullum. Si enim Philippus Christum esse eum à Mose prædictum prophetam intellexit, cum adhuc rudis esset doctrinæ Euangelicæ; idque aperte Natanaeli significauit, quomodo modo peritissimos legis id ignorasse arbitramur? Ergo se iam nullo numero prophetarum poni voluit, ne vulgare quiddam & infimi pretij prophetam haberi. Atqui eum non prophetam modo, sed prophetis superiorē etiam, Christi summa veritas prædicauit. [Quid existis, inquit, in deserto videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquam prophetam.] Quod si neque virtuti virtus, neque veritati potest veritas esse contraria, quomodo hæc coherent & constant, vt quem Christus confirmat esse prophetam, eundem Ioannes neget? Neque humilitatis ratio est, nisi veritate nitatur. Non enim quod quidam ineptè falso

falsoque senserunt, ut humiles simus, mendaces esse debemus? Quasi vero non suppetat ad humilitatem veritas, ac nisi falsitas opituletur, unde demisse atque humiliter de nobis sentire & loqui possimus, inuenire non liceat. Id vero superbiae esse maxima: quis ignoret? atque ea humilitas tota falsa, tota commentitia sit necesse est, quae falso

Aug. serm. fundamento nititur. Probata est illa Augustini sententia.
31. de verbis Apostoli. [Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris, quod exitate] *Raefertur* ras. Veritas in te non est, nisi te ita dixeris peccatorem, ut *22. q. 2. cap.* etiam esse cognoscas. Nam quomodo est humilitas, ubi *sum humilis* regnat falsitas? Igitur, ut humilis fuit, ita & que vera re- *etatis.* Idem sponso Ioannis. Et esse eum Prophetam verè Christus *docet lib. de* asseruit, & non esse Prophetam se non falso Ioannes sen- *natura &* sit. Atque id quoniam refert plurimum, ut penitus intelli- *grat. c. 34.* gatur, doctrina beati Thomae praeclara repetenda est, qui *S. Tho. 2. 2.* de Humilitate disputans, docet humilem in se non quae *q. 161. ar-* ex Deo habet considerare, quibus excellit, sed quae ha- *tis. 3.* bet ex se, quibus inferior est. Itaque sine mendacio aut fi- *ctione* se alijs etiam inferioribus posse subicere. Nam ut

Aug. lib. 5. etiam Augustinus dixit, [Qui vera pietate Deum diligit, *de ciuitate,* plus intendit in ea in quibus sibi displicet, quam in ea, si *cap. 20.* qua in illo sunt, quae non tam ipsi, quam veritati placet.] Ergo Ioanni, qui esset perfecta humilitate praeditus, salua veritate pronuntiare licuit, se non esse Prophetam. Neque enim erat Prophetam illius generis, ut futura praediceret, quem admodum veteres faciebant. Cum esset tamè Prophetam & plusquam Prophetam, qui ipsum Dei filium in carne praesentem, spiritu diuino agnosceret, mortalibusque indicaret. Quod enim ad laudem suam pertinebat verum, tacuit ac dissimulauit, quod ad contemptum magis excitandum, & admirationem de se hominum comprimendam, pertinere videbatur, illud expressit. Itaque humilitatis sane & spiritu ducti magis sepe homines de se abie-

1. Cor. 15. etissima indignissimaque pronuntiant. Paulus quidem *Ephes. 3.* Apostolus scribit se esse minimum Apostolorum, imo vero omnium Sanctorum minimum. Idem se blasphemum, *et per-*

& persecutorem, atque indignum Apostolico nomine. Idem quod mireris amplius, se omnium peccatorum maximum confitetur. His enim verbis utitur: [Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Dominus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consequutus sum, ut in me primo ostenderet Christus Iesus omnem potentiam ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam aeternam.] Quorum verborum profundissimam humilitatem egregie ponderat Chryostomus ad hunc modum. [Hoc ait Paulus: cum vellet Deus certiores homines facere, quod omnia illis peccata donauit, elegit eum qui plus omnibus deliquerat, cui scelera cuncta dimitteret. Et intuere quae so diligentius beatissimi viri profusum humilem mentem. Non dixit, ut in me ostenderet patientiam, sed omnem patientiam, ac si aperte diceret. Nullus est in quo maior habenda sit patientia, neque inueniri facile potest peccator, qui tanta abundantia miserationis indigeat. Ita quidem Chryostomus Paulum interpretatur, & verè, nihil enim humilius illo. Num igitur putatis, cum haec ille de se diceret, falsum aliquid fictumve asserere voluisse? Minime verò. Num praedicator veritatis, mendacio humilis esse pergeret? Nihil dici stultius potest. Quid igitur? se quidem Paulus ex ea parte spectabat, qua miseria sua extare cernebat, alios vero contuebatur ex ea contra parte, qua misericordia Dei eminebant. Itaque studio animoque verissimo de se abiectè & demissè, de alijs praeclare excellenterque sentiebat. Quae sane sentiendi pronuntianti que ratio, non tam speculatiuo discursu nititur, quam affectu quodam practico syncerissimo, quo vir humilis sponte ad propriam semper inopiam, infirmitatemque respicit. Atque haec humilitatis verissimae, contemptio sui, rarissima est hodie inter homines, eos quoque qui sanctitatis laude florent. Nam ut Chryostomus scite dixit, [Humilitas non facile inuenitur, sed humilitatem quidem verborum plurimam & ultra quam satis sit absque difficultate reperies: animi vero humilitatem difficillime.]

*1. Tim. 1.**Chryost. in 1. Timot. 1. hom. 4.**Chryost. hom. 3. in 1. Timoth.*

H Quin

Quin poti⁹ ipso humilitatis habitu & specie ad superbiam plerique abutuntur, qui de se demisse abiectione loquuntur, ut existimationem sanctitatis suae augeant, atque ab alijs eo amplius laudentur. [Est qui nequiter humiliat se (ait Sapiens) & interiora eius plena sunt dolo.] Callide admodum superbia se humilitatem mentitur, ut humilitatis gloria potiatur. Et enim si verè & ex animo illa procederent, quae in nos dicimus, eadem cum ab alijs dici praedicariq; audimus, non adeo aegre molestèq; ferremus. Nunc vero quae de nobis confitemur, ea cum alij nobis obiiciunt aut vituperant, indignamur, irascimur, grauem iniuriam contumeliamq; conquerimur. Quare fucus quidem humilitatis est plurimus, superbiae vero vis incredibilis, quae nos agit. Itaque fit ut dolo celeriter patefacto, non modo apud Deum miserè iaceamus, sed etiam hominibus ridiculi simus, fructus dignos fraude referentes. Nihil est enim quod, perinde displiceat atque odio sit, ac ficta virtus, praesertim humilitatis, cum indumento alieno deposita facies superbiae, quae latebat, aperitur. Videntur mihi sane ij homines foeminae illi persimiles, quam Scriptura narrat dissimulata reginae persona, habitu paupere assumpto, Prophetam Ahiam de filij morbo consuluisse: quae cum fallere Prophetam pararet, atque deludere, cognita ac deprehensa, dolum sibi nocuisse sensit, conuitio detecta, durumque de filij interitu pro mercede nuntium reportans. Itaque superbia meretur illud, eoq; magis, quo se alie no humilitatis habitu amplius mentitur. Quare Ioannis Baptistae exemplo edocti, illud diligenter studeamus praestare, quod Paulus adhortatur. [In humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes.] Atque in alio loco: [Ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis cum omni humilitate.] Omnem humilitatem tunc seruabimus, cum & maioribus obtemperauerimus, & cesserimus aequalibus, & minoribus quoque nos subiecerimus.

Philip. 2.
Ephes. 4.

4. Quemadmodum humiles Deus extollat.

Fuit sane humilitas Ioannis admirabilis & eximia. Sed fuit Christi non impar, imo multo cumulatior laudatio Ioannis: ut hinc satis perspicuum fiat, quam sit illud verissimè

rissimè à veritate ipsa pronuntiatum, [Qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.] Quia enim se Ioannes demisit, abiecit, contempsit, ab ipso Deo Christo palam est atque magnificè laudatus, ornatus, in caelum elatus. Ipse se Prophetam negavit: Christus cum Prophetam praedicauit, & plusquam Prophetam. Ipse Eliae & nomen & meritum à se propulsauit & repulit, Christus non dubitauit Eliam appellare, atque officio, & merito vel aequalè vel superiorem ostendere, praedicatione, virginitate, zelo, Regis, Reginaeque persecutione per omnia certè similem. Ipse se indignum iudicauit, qui procumbens Christi corrigiam calceamenti solueret: Christus eum tanto est honore dignatus, ut se lauandum ac baptizandum nudum illius manibus subiceret. Ioannes Christi se esse praecone professus est, ut eius aduentum omnibus denuntiaret: Christus virtutum Ioannis est praeco factus, Ioannem non Prophetis solum anteponebat, verum etiam Angelis inferens, quo natum esse maiorem ex mulieribus assereret neminem. Ita fit, quod Christus discipulos suos monitos voluit, ut qui minimum se praebuerit, fiat maximus. Huc intuentes sancti Patres non cessant ad humilitatem nos cohortari, quorum è numero magnus ille Athanasius sic loquitur: [Ingens remedium est ad salutem animi humilitas, cum Satanas non ob scortationem, aut adulterium, aut furtum deiectus sit è caelo, sed superbia illum inde praecipitarit infra ipsam abyssum: cuius haec verba fuere: Ascendam & ponam solium è regione Dei, & ero aequalis altissimo. Et ob haec verba deiectus est, ignisque aeternus illius hereditas & portio factus est. Superbia in diabolo est: humilitas contra in Christo, cum ipse Dominus loquatur, Si quis inter vos cupiat fieri magnus, sit omnium minister.] Quae planè omnia considerantes, debemus, fratres, humilitati impense studere, & Christo alacriter constanterque seruire, qui tam bonus est Dominus, ut seruos suos fideles, qualis Ioannes extitit, amplissimè gloriosissimeque remuneret: Ipsi gloria & imperium in omnem aeternitatem. Amen.

Matth. 11.
Matth. 17.
Matth. 3.
Matth. 11.
Athanas. in lib. de virginitate.

IN EADEM DO-
MINICA CONCIO
TERTIA.

Interrogauerunt eum, Tu quis es? Ioan. 1.

*1 Prius in
terrogandum,
quam iudi-
cium seren-
dum.*

VANQVAM in hac legatione, quam Ioanni destinauerunt Iudæorum principes, multa peccarunt, vt alio tempore ostendimus, tamen illud recte se habuit, quod nihil sibi decernendum putarunt, antequam, quid ipse de se Ioanes sentiret, quid confiteretur, cognoscerent. Quare

Eccles. 11. laudanda est eorū illa vox, [Tu quis es?] Sapientis consilium est, [Prius quam interroges, ne vituperes quenquā: & cum interrogaueris, corripe iuste. Prius quam audias, ne respondeas verbum.] Cum enim viderēt Iudæi Ioannem nouo more, nouo instituto passim cateruas hominū baptizare, & maiorum ad id munus mandatum habere nullum scirent, neque vituperare ausi sunt, neque auctoritate probare sua voluerunt, nisi causa quæ sita & cognita. Quare cum se neque Christum neque Eliam esse, neque vero Prophetam aliquem respondisset, iam iure suo succensere sibi visi sunt, itaque contradixerunt, [Quare ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neq; Prophetæ?] Mihi vero hoc tempore permulti videntur baptizare, qui Prophetæ non sunt: id est eas sibi Ecclesiastici muneris partes sumere, quibus agendis idonei nullo modo sunt. Quī enim conuenit, vt Episcopi & nomen & sedem teneat, qui alex studet, qui totus in venationibus aut aucupijs est, qui solummodo augendis ditandisque consanguineis vacat? Aut quomodo is iudex constituetur, qui alieno ære oppressus, nihil aliud in causis tractan-
dis

dis cogitat, quam vt nummum quam possit copiosissime & occultissime emungat? Nonne hunc merito interrogandum putatis, Tu quis es? [Principes tui (ait Prophetæ) socij furum.] Nam socios eos furum rectissime existimemus, qui eos sibi satellites adhibent, rerumque agendarum ministros, quos quæstum ex officio facere sciunt, plurisque lucellum, quam legum obseruantiam ducere. Nā de parochis Ecclesiasticisque præfectis magna quoque querela existit, quod pastores non solum mercenarios se præbeant, verum etiam lupos interdum agant. [Non parcentes gregi,] vt dixit Apostolus. [Et erit sicut populus sic & sacerdos: peccata populi mei comedent: & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum.] Verè multi præfecti peccatis & iniquitate vescuntur, dum licentiam vitijs tribuunt, vt opes augeant, aut quod eodem redit, vitia obiurgare prætermittunt, ne vitæ commoditatibus excidant. Eorum enim verborum Osee etfi plerique Cyrilli & Theodoreti sententiam sequuti aliā afferunt interpretationem, tamen mihi probatur Grego-
Esai. 1.
Actor. 20.
Ose. 4.
Greg. homil. 17. in Euāg.
Bern. serm. 77. in Cant.
rij expositio, quæ sic habet: [Cur sacerdotes peccata populi comedere dicuntur, nisi quia peccata delinquentiū fouent, ne temporalia stipendia amittant? Sed & nos qui ex oblationibus fidelium viuimus, quas illi pro peccatis suis obtulerunt, si comedimus & tacemus, eorum proculdubio peccata manducamus.] Neque ab ijs diuersa Bernardus. [Peccata, inquit, populi mei comedent, quasi dicat, peccatorum pretia exigunt, & peccantibus debitam sollicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui non plus inuigilet subditorum vacuandis marsupijs, quam vitijs expurgandis?] Vtinam non verius quam audacius hæc Bernardus. Vnde igitur tāta perniciēs? certè ministri eliguntur nō boni, qui cogniti exploratiq; non sunt: quibus nō est tēpestiue dictum, Tu quis es? Sed dicit quispiā, omnia de se præclara prædicaturos, si interrogentur, quid opus est quærere, Tu quis es? cū sint de se testimoniū dicturi amplissimū. Enimuero fratres, si vitā moresq; interrogemus cuiuscq;

Iac. 3. non facile decipiemur. [Ostendat, inquit Apostolus Iacobus, ex bona conuersatione operationem suā.] Quod si testimonium operum idoneum suppetat, non frustra fides dictis habebitur. Mentiri nescit vita integra. Seipsum etiam interroget vnusquisque, Tu quis es? An Christianus voce, moribus paganus? an professione & veste regularis, vitæ consuetudine secularis? an specie matrona honestissima, actu & studijs leuissima pellex? Quanta perturbatio rerum? quam sæpe homines falluntur amore sui, & alios facile fallunt?

2 Veritatis [Cōfessus est, ait, & nō negauit.] Magna veritatis laus
studium &
laus. in Ioanne, qui in re tāta fidem meruit dictis. [Ille, inquit
Ioan. 5. Christus, testimoniū perhibuit veritati.] Oblato tanto principatu Ioānes nihil de veritate detrahendū putauit: nos ob leuissimas res facile ad mēdacia dilabimur. Omni no est turpe vitiū, viroq; ingenuo indignum, mētiri. Sed qui grauissimè ferūt, appellari mēdaces, ijdē nō flocci habent esse mēdaces, quæ quidē est res vehemēter absurda.

Eccles. 7. Spiritus sancti præceptum est, [Noli velle mentiri omnē mendaciū.] Eiusdē Sapientis sententia est, malle se cū furibus cōmunicare quā cū mendacibus, & verè. Inter fures enim periclitatur marsupium, omnisq; iactura ad pecuniā tandē redit: at mendaces honori, existimationiq; insidiātur, capitis quoque, si his fidas, sæpe periculū adeas. Verba ipsa Sapientis pono, quæ sunt scitu dignissima. [Op-

Eccles. 20. probriū nequā in homine mendaciū: & in ore indisciplinatorū assiduè erit. Potior fur, quā assiduitas viri mendacis: perditionē autē ambo hæreditabunt. Mores hominū mendaciū sine honore: & cōfusio illorū cum ipsis sine intermissione.] Pulchrè admodum quam vile & sordidum vitiū sit hominū, mendacium, expressit, quin periculosa etiam cōsuetudo, quanta turpitudine, quoquo se vertant. Pueri autem præcipuè castigandi sunt, si mentiri consuefcant. Vix enim viri exuere eā turpitudinē possunt, quā à teneris imbuerunt. Plutarchi præclarissimum præ-

Plutarch. de
educatione
liberorum. ceptum est: [Præter hæc omnia, id quod sanctissimum est, pueri vera proferre consuefciant, Mentiri enim seruile vi-

tium

tium est, & à cunctis mortalibus odio insectandum, nec quod apud mediocres etiā seruos veniam promereatur.] Herodotus Græcus autor antiquus scribit apud Persas turpissimum duci mētiri: & æs alienū debere, propterea quod necesse sit eundem qui debet, mēdacio quoque obnoxiiū esse. Illud vero vsu venire sæpenumero solet, vt viri veraces, quanuis prima fronte, cū ea dicunt, quæ minus placent, displiceant, postea tamen ob integritatem cognitā, & in pretio sint, & amentur. Contrā, qui malis artibus fallendo animū potentiū demulcent, simulatq; illorum tecnæ & mendacia patefiunt, odio esse incipiūt graui ijs ipsis, quibus obsequi videbantur. Eam rem mirificè cōsecutus mihi Plato videtur, cuius de veritate testimonium ipsius verbis recitabo. Sic igitur scribit in suis de Legibus libris: [Veritas profecto cum Dijs, tum hominibus dux omnium est honorum. Cuius, qui felix, beatusq; futurus est, statim ab initio particeps esse debet, vt in veritate plurimum tempus vitam agat. Fidus hic certè est: infidus autem, qui sponte mentitur: qui vero non sponte, amens, quorum neutrum optabile est. Nam & infidus & amens ab amicitia admodum alienus: ac procedente tempore cognitus in tantam in odiosa senectā vitæq; termino solitudinem incidit, vt siue viuant, seu decesserint filij & amici, similiter orbam vitam agant.] Magna plane verissimaque sententia, nihil quippe hominibus odiosius, quam decipi ab ijs præsertim, quorum fidem maxime flagitant. Quare quo chariores, eo grauiorem mendacio offensam contrahunt.

[Ego vox clamantis in deserto.] Officium sibi humile præconis Ioannes tribuit. Simul veteris vaticinij Esaiæ admonet, ne baptismi institutum nullo iure vsurpasse sibi videretur, quem ipsum baptismum esse prædicat, non adeo magni pretij, cum in aqua sit, non tam Spiritum sanctum continens & conferens, quam prænuntiās, eo genere baptismi dandum, quo Christus Dei filius vteretur. Vtriusque baptismatis differentiam ponit egregie S. Titus autor perantiquus sic: [Baptisma Christi ex vi propria

Herodot. lib.
1. Clio.
Idem docet
Plutarchus
in lib. quod
non sit scæne
randum.

Platoli. 34.
de legibus,
siue dialogo
5. de legum
latione.

3 Diuini
præconis offi
cium.
Esai. 40.

Titus in Lu
cam cap. 3.

propria perfectam remissionem peccatorum habet: At Ioannis baptisma licet remissionem peccatorum adiunctam habeat, non tamen eam ex se habebat, sed ex poenitentia. Erat enim imperfectum, quanuis cæteris baptis-
matis Iudæorum perfectius: præparabat enim homines ad poenitentiam, & baptismum Christi.] Eadem est Cyrilli hoc loco, veterumq; omnium sententia: qua dogma catholicum mirificè confirmatur, quod sacramenta Christi visua ac virtute iustificent, & quod Theologi aiunt, ex opere operato gratiam ea suscipientibus conferant. Quod vero se Ioannes appellat vocem clamantis, quod se nihil aliud quam Christi præconem profitetur, quamquam est ab humilitate & modestia profecta confessio, tamen habet ut veritatis, ita dignitatis non parum. Beatus

*Bonaen. in
vita S. Frã-
cisci. c. 2.
Greg. in pa-
stor. p. 2. c. 4.*

Franciscus, ut Bonaventura literis tradidit, cum in latrones incidisset, rogatus quis esset, se per summum gaudiū magni Regis præconem professus est. Etenim diuini verbi ministri, verissimi sunt Dei præcones. [Præconis quippe, ait Gregorius, officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit: ut ante aduentum iudicij, qui terribiliter sequitur ipse scilicet clamandò gradiatur.] Nam ut præco neque de suo quicquam pronuntiat, neque ea potest vel tacere vel immutare, quæ edicuntur à iudice, ita Prophetæ & ministri Christi nihil de suo cerebro dicere debent, nihil etiã nõ dicere, quod diuinitus dicere iubetur. Ea lege se Ezechielè Deus speculatorè legisse affirmat, ut quæ viderit, dicat, quæ audierit, denuntiet: non quæ illi iucundiora melioraq; videbuntur. [Fili hominis speculatore domui Israel dedi te: & audies ex me sermonè, & annuntiabis eis.] Quam suam conditionè agnoscès alius Prophetæ, hoc est Micheas, cum obnixè rogaretur ea referre, quæ cum aliorum vaticinio conuenirent, quæque regibus cum vocantibus forent grata & iucunda, iure iurando confirmavit, se nihil posse aliud pronuntiare, quam quod ei esset diuinitus inditum. Hac fide si Dei ministri fuerint, si fideles verbi diuini se nuntios præbuerint, magnum Christianus populus ex eorum concionibus fru-

Ezech. 3.

3. Reg. 22.

atur

Quoniam

etum sine dubio capiet. Sin quod olim falsi prophetæ agitabant, nugas suas & somnia pro Dei verbo venditarint, & ipsi graues violati officij poenas luent, & infelix ac stulta plebecula talibus deliramentis aures libenter præbens, duplo stultior deteriorq; recedet. Neque vero præconi indignamur, quanuis acerba & graua clamitet, cum dictata à Magistratu eum pronuntiare animaduertimus. Itaque ineptissimi illi sunt, qui aduersus concionatores infantiunt, cum in vitia asperius inuehuntur, quibus ipsi tenentur. Quin potius peccatis irascantur suis, prædicatoribus vero, quod iussu Dei vitia ac peccata reprehendant, quò peccatores correcti sanentur, plurimam gratiam habeant.

[Medius autem vestrum stetit quem vos nescitis, cuius ego non sum dignus, ut solvam corrigiam eius calciamenti.] Summam Dei maiestatem decet, vbique esse præsentem, & nusquam capi, quem meritò Augustinus inuocat præsentissimum, & secretissimum. Origenes inuisibilem deitatem prædicat hoc loco, cum sit cuique præsens. Verum Dei bonitatem nõ minus quam maiestatem hinc quoq; intelligere possumus, quod similis adeo nobis effectus est, ut vix discernatur inter homines homo. Magna ergo Dei nostri familiaritatem cum hominibus prædicat Ioannes, ut inter nos versetur mediusq; incedat vulgari habitu, adeo dissimulata illa maiestate sua, ut minimè cognoscatur. Reuera incredibilis est diuinæ bonitatis dulcedo, eximius est quidam amor in homines, id enim amantiū oppidò est proprium, ut cum ijs versari ex æquo cupiant quos amat, tametsi cõditione ac dignitate lōge impares sint. Itaq; amicitiam dixit Cicero amicos aut inuenire pares aut facere. Scriptura verò sacra sic Deum loquentem inducit. [Et delicia mea esse cum filiis hominum.] Et alia item Scriptura: [Inambulabo inter eos, & in eis morabor: ipsi populus meus erunt, & ego ero eorū Deus.] Id præclarissimè præstat Christiano populo, in quo Christus vsq; in diem hodiernū versatur medius, sed occultus. [Verè enim tu es Deus absconditus.] Quid enim

*4. Præsens
est Deus &
latet.
Aug. 1. con-
fess. 6. 4.*

*Tullius de
amicitia.
Prouer. 8.
Leuit. 26.
1. Cor. 6.
Esai. 45.*

H 5

potest

potest esse magis familiare & commune, quam Eucharistia vsus, quam quotidie spectamus, quotidie sumimus, quæ ubique se præbet, ubique seruat? At, quid potest esse contra occultius, & testius, quam Dei præsentia & ipsius Christi substantia verissima, in illo exiguo orbiculo panis, in illa ordinaria poculi specie? Medius tamē nostrum stat, quem nos nescimus. Vtinam quod Elifæus puero suo precabatur, nobis detur, ut oculi aperiātur nostri, atque ita & videamus, & cognoscamus, & adoremus, & amemus ardentissimè amatorem nostrum Iesum, tam se suis familiariter amicèque præbentem. Sed in alijs etiā religionis nostræ mysterijs vsurpare liceat eandem cogitationem, eandem mentem induere, ut Deum planè occultatum cognoscamus. In Scriptura sacra ut Theophylactus ait, passim occurrit Christus, quem nescimus, dum Scripturas, quas legimus, non intelligimus. Est etiam nobis proximus atque in medio positus, si consideremus, in sacerdotio, in obedientia religiosa, in sanctis & diuinitus inspiratis desiderijs, quæ sæpenumero præterfugere nos atque elabi sinimus, quod Dei maiestatem illic nobis oblatam non admodum consideramus. [Quem vos nescitis,] atqui scire eum perfecta felicitas est: utinam ea frui contingat.

5. *Reuerentia & amor in Christi.*

[Cuius non sum dignus, ut soluam eius corrigiam calceamenti.] Non ex modestia solum atque eximia humilitate manauit ea sententia, sed ex intimo etiam & ardenti quodam Ioannis amore in Christum. Nihil enim sibi beatus accidere posse is existimabat, quam ut Christo famularetur, ac quouis etiam abiecto obsequij genere eum deineretur. Talis est Sanctorum in Christum affectus, nihil de dignitate, nihil de gloria sua laborant: toti in Christo vno colendo, adorandoque sunt. Quare videmus cælestes potestates ante agnum & procumbere, & clamare, & musicos concentus edere, & coronas capitibus detractas, pedibus aduoluere, & odoramenta suffitusque suauissimos adolere, omni denique officio in eum obsequioque inter se certare. Quis illud

carmen

carmen exaudiat, qui non summopere delectetur? [Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem, & sapientiam, & fortitudinem, diuinitatem, & honorem, & benedictionem & gloriam.] Quid illud, [Redemisti nos Dñe in sanguine tuo, & fecisti nos Deo nostro regnū, & sacerdotes, & regnabimus super terram.] Dici nō potest, quā sit ardens beatorum amor in Christum, quam in illo suspensi affixiq; sint: quemadmodū se suaq; omnia cōtemnant præ illa ineffabili pulchritudine. De quo Angelorū mirabili amore in Deū, & sui ipsorū contemptu Augustinus scribit his verbis. [Angelis bonis Dei, qua sanctificatur, charitas clara est, præ cuius incōmutabili & ineffabili pulchritudine, cuius sancto amore inardescunt, omnia quæ infra sunt, & quod illud est non sunt, seq; ipsos inter illa contemnunt: ut ex toto quod boni sunt, eo bono, ex quo boni sunt, perfruantur.] Talis est, fratres, Dei cognitio, talis amor ijs, qui sapiunt, ut quo beatiores sunt, eo se magis abijciant præ vno illo verè pulchro, verè amabili, verè bono. Eo igitur affectu Ioannes Baptista tactus, adeo se præ Christo contempserat & abiecerat, ut nihil perinde cordi esset, nihil ipsi æquè in votis, ac toto mundo spectante infimum famulatus genus Christo exhibere, quo se se prorsus neglecto atque contempto, omnes Christum suscipere, omnes ad Christum conuolarent, vni omnes Christo inhærent. Neque interim mysterio vacat, quod corrigiam calceamenti sibi soluendā deprecatur, insinuans, ut Patres plerique interpretantur, præsertim Gregorius Papa & Gregorius Nazianzenus diuinam naturam tanquam calceamento quodam humanæ nostræ naturæ tectā atq; celatam, non satis ipsius scientia apprehendit: sed tamen quadam ex parte pro munere sibi diuinitus dato hominibus mysteriū Christi aperendum, ut tanquā corrigia laxata, latētē iam omnes Christi diuinitatē cognoscant, atq; venerentur, cuius vestigia terra teneat, ac ex humili illo corporis Christi passibilis veluti tegumento ad impassibilem & omnimodā naturā superiorem substantiam, mentē cogitationemq; traducant, illudque

Apoc. 5.

Aug. lib. 9. de ciu. c. 22.

Greg. Papa hom. in Euāgel.

Greg. Naz. or. at. in sancta lumina.

2. Cor. 5.

illudque Apostolicum encomium verum sit, [Et si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus.] Is enim qui aliquando passus est, & crucifixus & mortuus est, qui fuit similis nostri, passibilis ac mortalis, nunc per omnia immortalis, per omnia Deus gloriosus est & æternus.

DOMINICA QUARTA ADVENTVS.

CONCIO PRIMA.

Anno quintodecimo imperij Tiberij Cesaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, & cætera. Lucæ 3.

¶ *Descriptionem temporis, historiae fidei con-
ducere.*

ORVM qui res gestas virorum clarorum, historiasque conscribunt, consuetudo est, cum in signe aliquid narrare aggrediuntur, tempora ut assignent certissima, olympiadas, consulatus, imperia id temporis obtinentia demonstrant, quo & dictis fides maior accedat, & le-

cturis excitetur amplius cognoscendi studium, tanquam ædificium nobile penitus adire cupientibus in ipso aditu & foribus maiestas se quædam & splendor ostendat. Idque præsertim faciunt, cum rerum magna commutatio, aut principatus alicuius memorabilis initium inde prætexitur. Sic & Poeta eximius Romanæ gentis gloriam ab ingressu in Italiam Troianorum moliens, exorsus est: [Nunc age qui Reges, Erato, quæ tempora rerum, Quis Latio antiquo fuerit status, aduena classem, Cum primū Ausonijs exercitus appulit oris.] Simili exordio Thucydides, quæ Lucas græcanicæ non expertus literaturæ, videtur

*Virgil. 7.
Æneid.*

*Thucydides
lib. 2. de bello Peloponnesiaco.*

videtur imitatus, Peloponnesium bellum scripturus utitur, ad hunc modum. [Anno quintodecimo sub Chryside tunc apud Argos duo de quinquagesimum sacerdotij annum agente, & AEmesio apud Spartam Ephoro, & Pythidoro iam alterum mensum Atheniensibus præsidete, sexto mense à pugna apud Potidæam commissa,] & cætera. Idem videre est in alijs illustribus historiae scriptoribus. Quod Græci & Latini historici faciunt, in sacra historia Machabæorum id obseruari cernimus, ut olympiadas Græcorum, simul Pontificatus suorum referat. Eo more & instituto, à quo non abhorrent etiam propheticoꝝ scriptores, facit Lucas Euangelicæ prædicationis exordia scripturus, putauit sibi distinctè, dilucideque ponendum, qui principes tunc florent, qui Pontifices, quotus esset imperij Romani annus, cui vniuersus iam orbis subditus esset. [Anno, inquit, quintodecimo imperij Tiberij Cesaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Ituræ & Traconitidis regionis, & Lisania Abilinæ Tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha, factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filiū in deserto.] At quo omnis illa commemoratio imperij Romani, Principum Iudaicorum, Pontificum denique euadit? Nempe ut teneamus quando diuinitus est Ioannes tactus, ut prædicationis munere fungeretur. Id vero quanti est, ut exordio tam splendido, tam magifico opus fuerit? Sed res fuit planè tanta commendatione dignissima, quod regnum cælorum, id est regnum Christi, inde iam inchoarit, inde commutatio illa facta sit maxima & clarissima, legis in Euangelium, seruilis status in filiorum libertatem, terreni denique principatus in cæleste ac diuinum imperium. Neque mea commentatio hæc est, verum Saluatoris ipsius præclara sententia: [A diebus, inquit, Ioannis Baptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim Prophetæ & lex, vsque ad Ioannem prophetauerunt.] Igitur in Ioannis prædicatione Christus velut cardinem rerū posuit, atque

Matth. 11.

atque ipsa Euangelicæ legis fundamenta collocauit. Merito proinde sancti Patres Ioannem Baptistam vtriusque testamenti interiectum limitem & tanquam hemisphærij vtriusq; orientem vocant, Gregorius Theologus maxime, qui cum alijs, tum in diuina illa oratione in sancta lumina sic Ioannem alloquitur: [Tu qui Iesum baptizas, tu solitudinis alumne, & nullius cibi homo, tu noue Elia, Prophetis excellentior, utpote cum qui Prophetarū vaticinijs prænuntiabatur, vidisti, tu inter nouum & vetus testamentum interiecte.] In Ioanne terminū veteris, initium nouæ legis constituit diuina sapientia. Quæ plane vel vna extitit, vel potissima ratio, cur Euangelista, cum in cæteris ferè diuersi sint, tamen in exordiendo à Ioanne Euangelio mirificè inter se cōsentiāt. Omnes enim Christi prædicationi Ioannem præcurrere narrant. Ac Marcus quidem primis statim verbis, ita exorsus est. [Initium Euangelij Iesu Christi filij Dei, sicut scriptum est in Esaiâ Propheta, Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam ante te. Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini: rectas facite semitas eius. Fuit Ioannes in deserto baptizans & prædicans,] & cætera. Ioannes vero Euangelista & Apostolus, vbi verbi diuinitatem exposuit ad humana venturus, à Ioanne hoc verba facere cœpit. [Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes.] Matthæus in Saluatoris infantia moratus non nihil duobus primis capitibus, tertium protinus ita inchoat. [In diebus autem illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ.] Matthæum hac parte imitatus Lucas, & duo is capita infantie Saluatoris actibus tribuenda arbitratus, vbi iam de prædicatione agendum sibi esse statuit, à Ioanne omnino exordium putat, toto illo circuitu & commemoratione Imperatoris Romani, prouinciæ præsidis, cæterorum præfectorum, Pontificum Iudæorum, eo tandem euadens, ut quod felix faustumq; sit, Regni Christi initia auspicaretur ac consecraret.

Peßima Quo quidem loco tantisper nobis consistendum est, *fuisse tempo* ac diligenter considerandū, qualis ille fuerit status populi
Israe-

Israelitici, qualis cōditio temporū. Nempe omnium, quæ *ra Iudæorū,* vnquā fuerint, peßima & grauissima. Primum enim pare *cum Chri-* bat populus Dei externis gentibus, sub imperio erat fer- *stus venit.* reo, atq; omnium quæ pertulerat asperrimo, ut est à Danie *Dan. 7.* le de quarta illa bestia innominata prædictū. Deinde imperator is erat Tiberius, in quā, Cæsar quo neq; foediorē neq; crudeliorē Respublica vnquā Romana viderat: cuius flagitia & turpitudines inauditas sui quoque scriptores prodūt, Suetonius & Tacitus. De nostris vero Hegeßippus, et si paucis tamen abundè exponit ita scribens. [Tiberij tēpora foeda ludibrijs, caprearumq; secessu, ignauiā intolerabilis, nullum tamen efficacis virum operis in necem eius excitauerunt, recentis ut arbitror Romani imperij reuerentia, siue terrore sæuissimæ crudelitatis.] Iam vero sub hoc imperatore impurissimio ac sæuissimo præfectos habebant Iudæi tum multos tum insigniter improbos: Herodē, Philippū, Pilatū, qui externi erāt, & animo alienissimo in Iudæos, quorum scelestos actus & mores prauissimos Iosephus, Hegeßippusq; describunt. Ad hæc mala accedebat sacerdotij ac Pontificatus miserrima conditio. Cum enim Dei populus à sacerdotibus & Pontificibus auxilium tantis suis incommodis petere deberet, ab ijs ipsis tolerabat lōge maiora damna, quorū opera atque ope leuari ac recreari oportebat. Erāt Pōtifices ac sacrorū principes Annas & Caiphas. Satis est nominasse homines, vel mōstra potius hominū. Ius vero ipsum Pōtificale, & dignitas illa maxima à prisco suo decore & gloria adeo deliciuerat, ut vix tenuissima vmbra extaret. Obscuratū sacerdotiū & cōtaminatū mille modis. Etenim ex diuino instituto Pontificem tum vnum, tum perpetuū, tum demum legitima successione procreatum esse oportebat. At temporum colluuiē eo erat ventum, ut Pontifices essent sæpenumero plures, atque autoritate immutata & labefactata, non perpetui, sed ad tempus, idque nonnunquam annui, ac si municipales annui magistratus crearentur. Legitimæ porro successione cura & ratio nulla. Prophanorum Principum arbitratu, sacerdotia
vel

vel conferebantur, vel detrahebantur, venalia plerumque, pecuniâq; coempta. Qui plus nummorum offerret, dignissimus is Pontificatu habebatur. Cuius rei autorem idoneum legat qui volet eorum fere temporum testem

Ioseph. lib. 20. de anti-quit. c. 18. Iosephum Flaviium Iudæum historicum. Igitur cum res, cum profanæ tum sacræ, eo in statu forent, qualem putatis populum Israeliticum extitisse? Quam depressum? quam afflictum? quam omnibus modis pessundatum? At tunc regni Christi initium factum est, tunc sacerdotij novi ac sempiterni iacta sunt fundamenta, tunc diu expectatus Rex, idemque Pontifex Christus, populo Dei mundoque apparuit. Quæ de re præclarum Isaïæ vaticinium illud extitit: [Et nunc quid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis? Dominatores eius iniquè agunt, dicit Dominus, & iugiter tota die nomen meum blasphematur. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.] Itaque cum tyrannicè populus Dei opprimeretur, cum lex diuina & ceremoniæ sacræ externis cōtemptui penè ac ludibrio essent, sceleribus Iudæorū sine ullo modo grassantibus, tunc opitulandum suis maxime Deus omnipotens duxit. Neque duces aut iudices, ut olim, mittendos subsidio putauit: sed ipse, qui per Prophetas antea loqui & consulere suis solebat, per se rem gerere aggressus est, sibi que reipublicam capeffendam, nō alijs committendam arbitratus. [Propter hoc (ait) sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.] Ponderate verba diuini spiritus plena. Tunc maxime diuina misericordia emicuit, cum grauissimam iram, hominum facta postulabant. [Cum iratus fueris, inquit, misericordiæ recordaberis.] Alius itē

Esai. 12.

Amos 4.

Propheta post minas, & pœnas propter immania scelera de infido populo susceptas, clementissimi Domini aduentum pulcherrimis verbis denuntiat: [Quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.] Quænam autem sunt illa quæ se facturum pronuntiat, quæque facta sequutus iam

iam sit Domini aduentus, proximè indicarat. [Subuertit vos, sicut subuertit Dominus Sodomam & Gomorrhâ: & facti estis sicut torris raptus de incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus.] Qualis fuerit status populi illius, cum diuina eum clementia per se adire ac reparare dignata est, nullo puto verbo melius exprimi potuisse, quam illo huius Prophetæ: [Facti estis sicut torris raptus de incendio.] Contuemini torrem aliquem, cuius ignis maximam partem exusserit, reliquam perexiguam semiuistulatam, fauilla opertam, foedeque deformatam reliquerit, quæque ipso visceribus igne concepto, paulatim deficiat. Ad eum modum Israel externarum gentium viribus oppressus, interna quoque peste sæuiente, collapsus, vix pristinæ dignitatis vestigium retinens, omni penè erepta spe, quo tempore minime expectabat, Deum eo tempore ad se venire propitium accepit: atque ut venienti occurreret, opportunè admonitus est. Sunt qui verbum illud Apostoli, [Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum,] Job id interpretentur dictum, quod ad summum processisset peccatorū nostrorum ac miseræ magnitudo. Sic Theophylactus cōmentatur. [Simul atque aduenit præstitutum tempus Christi incarnationis, cum omne scelerum genus pergressa humana natura, opus haberet curatione.] Tunc enim medicatio opus est maxime, cum morbi vis vehementer ingravescit. Quæ ex re mirificè spes nostra confirmanda atque erigenda in Deum est, præsertim rebus aduersis, desperato omni hominum adiumento: neque in priuatis solummodo rebus, sed in publicis quoque tunc impensius Dei benignitati fidendum, cum humana omnia auxilia desunt, imo vero infesta & inimica omnia sunt: cum sub Herodè & Pilato agimus, cum Annas & Cayphas sacrarum rerum potiuntur, tum Christi plurimum & imploranda, & expectanda clementia est: qui non, quid nos mereamur, sed quid se deceat, tandem spectat. Scitum illud Philonis Iudæi Philosophi dictum est, bono animo socios esse iubētis, cum legati pro gente sua essent ab Imperatore pessi-

Galat. 4.

Euseb. Casariensis lib. 2. cap. 5. ex Iosepholi. 18. Antiquit. c. 15.

me accepti. [Necesse enim est, inquit, Deum ijs esse propitium, quibus esset iratus Caius.]

3 *Quo pacto diuinitus edocentur Prophe-
tae.* Ergo in illa tanta perturbatione rerum, in illa collu-
uie temporum, cum imperaret Tiberius, administrarent
Reipublicam Pilatus & Herodes, principatum sacerdo-
tum tenerent Annas & Cayphas, factum est verbum Do-
mini super Ioannem Zachariae filium in deserto. Ex ma-
lorum extremo, factum initium boni summi. Est autem
Scripturae phrasim propria illa, [Factum est verbum Do-
mini super Ioannem.] Quo quidem significatur sublimis
quaedam diuini luminis vis, quae mentem Prophe-
tae rapiat, ac tollat in caelum, denique sermonibus acci-
piendis idoneam reddat. Hoc idem profitetur Ezechiel

Ezech. i. 3.

40.

Esai. 61.

Ambros. lib.

2. in Lucā.

de se, cum sapius dicit, [Facta est manus Domini super
me.] Nec aliud quod Isaias ponit, [Spiritus Domini
super me.] Nam siue manum, siue spiritum, siue verbum
Domini audias, vim illam omnipotentem ac diuinam de-
bes intelligere, quae hominem caelestis luminis partici-
pem facit. Ideo Ambrosius hoc loco scribit: [Bene Lu-
cas compendio vsus est, vt Ioannem declararet Prophe-
tā, vt diceret: Factum est super eum verbum Do-
mini, alia non adderet. Vnum itaque dicens, omnia decla-
rauit.] Quod vero, super Ioannem, dicitur, verbum illud
super, declarat doni magnitudinem, quod nostrum mo-
dum excedat, quodque ē superis detur atque insuat: de-
nique mentem hominis ita sibi subiiciat, atque omni ex
parte accommodet, vt solet cera supernē impresso figil-
lo, eum habitum formamque induere, quam habet, ipsiq;
indit sigillum. Aspicite chartam typis suppositam, quam
vno momento totam perscriptam, atque ijs characteri-
bus conformatam videtis, quos typus ipse tenebat. Sic
plane se habet vis propheticae illustrationis, cum mētē
hominis imbuit. Atque hoc interesse interscientiam ac-
quisitam humano studio, & diuino infusam lumine cogi-
tate, quod inter manuscriptam, & praelo excusam pagel-
lam. Nam quae scribimus, paulatim exaramus, interual-
lis & temporum & locorum diuersis, neq; omnia aequa-

lia

lia conformamus lineamenta: at quae praelo excuduntur,
vno simul istu, & primos & supremos characteres acci-
piunt, totumq; opus ipsum momento temporis fit. Ita
plane quae nostro studio ac disputatione comparamus,
per partes ex his in illa procedunt: at quae diuinitus infu-
so lumine cognoscuntur, Angelico more, simul multa, eaq;
distincte ac dilucide admodum comprehendimus, qui
modus res humanas vel diuinas cognoscendi, quoniam
natura superior est, solum diuino munere constat. Quo
in genere Paulus affirmabat de Euangelio suo. [Neque
enim ego ab hominibus accepi illud, neque didici: sed
per reuelationem Iesu Christi.] Et Petrus in vniuersum
de Scriptura omni sacra: [Non enim voluntate humana
allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspi-
rati, locuti sunt sancti Dei homines.] Proinde quantum
praestet diuina Scriptura cuius doctissimorum hominum
autoritati, facile iudicabitis. Vt igitur Ioannis praedica-
tionem Lucas ostenderet caelesti dono comparatam, in
deserto dixit verbum Dei super eum factum. Ne amici-
tia aut necessitudini tribuerentur, quae de Christo praed-
icaturus esset, & diuinitus edoctum, & in deserto edo-
ctum Euangelista commemorat.

Iam id mihi praedicatorum mores magnopere infor-
mare videtur, quod de Ioanne accipimus, in deserto fa-
ctum esse super eum Domini verbum. Nam quae doce-
re debent in publico, didicisse eos oportet in deserto.
Non satis tuto loquitur, qui non diu apud se siluit. Ac
cuius hominum gradui & ordini certum est, si velit diui-
na percipere, humana deserere, tantoque Deo quem-
que esse propinquiorem, quanto longius ab hominum
consuetudine colloquioque recesserit. Quam rem confir-
mat sermo Propheticus, [Propter hoc ecce ego lactabo
eam, & ducam in solitudinem, & loquar ad cor eius.]
Quo haec pertineant, repetita superiora demonstrant.
[Ibat, inquit, post amatores suos, & mei obliuiscetur.]
Vbi ergo amor inter humana versatur, nihil diuinae
consuetudini & familiaritati loci relinquatur. Lacte
quodam

Galat. 1.

2. Pet. 1.

*Sic Theophy-
lact. in cate-
na S. Tho.*

*4. In solitu-
dine discen-
dum, quod
in publico
doceamus.*

Osee 2.

*Ambrosius in
lib. de fuga
seculi. c. 1.*

quodam dulci capitur anima, cum res diuinas degustare incipit, quibus si imbui se sinat, facile humana oblectamenta contemnit, deserta potius petit, ubi vacans soli Deo, possit corde caelestia verba percipere. Eleganter Ambrosius cum fugam seculi suadet, incitamenta malorum persequitur. [Nam quis, inquit, inter tot passiones huius corporis, inter tantas illecebras huius seculi, tutum atque inmeratum seruare potest vestigium? Respexit oculus & sensum mentis euertit, audiuit auris, & intentionem inflexit, inhalauit odor, & cognitionem impediuit, os libauit, & crimen reddidit, tactus tetigit, & ignem adoleuit. Intrauit mors per fenestram; dixit Propheta. Fenestra tua est oculus tuus. Denique qui saluus esse vult, fugiat hunc mundum, terras relinquat.] Ita quidem Ambrosius. Quod si in omni genere hominum id verum est, erit plane in diuini verbi ministris summopere necessarium, ut deserta petant non tam corpore quam animo, sed utroque etiam quoad licebit, ut diuinas formas puras, vigentesque accipiant, quas alijs in publico tradant, iuxta Domini preceptum: [Quae in aure audistis, praedicate super terra: & quae in tenebris accepistis, dicite in lumine.] Sic Moses liberaturus populum Dei, ex deserto mittitur: sic Helias Reges Prophetasque uenturus, in deserto eruditur: sic Ioannes noster, ut idem adnotauit Ambrosius, praecursurus Domino, & plebem paraturus perfectam, diuturnae deserti habitatione instruitur. Apostoli ipsi non ante prodire in publicum sunt permisi Christum annuntiaturi, quam apud se collecti oratione & silentio & ieiunijs ad Spiritum sanctum accipiendum se diutius ac diligentius praepararunt. Vos quoque, fratres, si uenturum Christum fructuose suscipere uultis, frequentiam hominum quantum licebit, turbasque uitate, silentium amate, orationi incumbite, apud uos ipsos libenter uersamini: [Verba Sapientum audiuntur in silentio, ait Scriptura: Et rursus Esaias, [Habitabit in solitudine iudicium.] Qua solitudine & silentio animae, nihil est in hac uita beatius, nihil illi aeternae & caelestis familiaris.

*Matth. 10.
Exod. 3.
3. Reg. 19.*

*Ambrosius in
lib. de fuga
seculi. c. 6.*

*Eccles. 9.
Esai. 32.*

IN EADEM DOMINICA CONCIO SECUNDA.

Parate uiam Domini, rectas facite semitas eius. Luc. 3.

Neo carmine, quod Zacharias huius Ioannis patris cecinit, eundem ipsum alloquens recens natum infantulum, haec uerba edidit: [Et tu puer Propheta Altissimi uocaberis: praebis enim ante faciem Domini parare uias eius: Ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum.] Uniuersum Ioannis Baptista munus & officium, ijs Prophetis dictis expressum est, quod praecursor Christi fuerit, quod Euangelicae uitae homines, tum praedicatione, tum exemplo suo praeparauerit, quod Saluatoris, salutisque per eum comparandae cognitionem populo Israelitico impertuerit, quod demum per baptismum expiationem ostenderit, remissionem peccatorum hominibus fide & baptismo Christi consequendam. Id re praestitum, quod Zacharias pater erat uaticinatus, hodierni Euangelij lectio demonstrat. [Et uenit, inquit, in omnem regionem Iordanis praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum.] Quod fuisse ab Isaia praedictum est uestigium ostendit, dicens. [Sicut scriptum est in libro sermonum Isaiae prophetae: Vox clamantis in deserto: Parate uiam Domini, rectas facite semitas eius, &c.] quo testimonio etiam Matheus & Marcus utuntur. Apud Ioanem uero Euangelistam ipse Baptista interpretatur de se praedictum: qui iuxta

*Ioannis
officium praeparare populum Christo.
Luc. 1.*

*Esai. 40.
Matth. 3.
Marc. 1.
Ioan. 1.*

fanè satis idonei diuinæ prophetiæ interpretes, vt plures
Iustin. in col requirere otiosum sit. Si quis tamen requirat, legat Iusti-
lo Tripho- num in colloquio, Eusebium in demonstrationibus Euā-
nis. gelicis, Prosperum Aquitanicum in diuinis prædictioni-
Euseb. libr. bus suis. Cum hoc Isaïæ vaticinio consentit & alterum
demōstr. 5. eiusdem. [Lætabitur, inquit, deserta & iuuia, & exultabit
Prosper de solitudo, & florebit quasi lilium. Germinans germinabit,
prædict. p. 3. & exultabit lætabunda & laudans. Gloria Libani data est
cap. 1. ei, decor Carmeli & Saron. Ipsi viderunt gloriam Do-
Esai. 35. mini, & decorem Dei nostri.] Quo loco prætereundum
 non est, quod nos legimus, [Exultabit lætabunda & lau-
 dans,] esse apud septuaginta interpretes. [Exultabunt
 deserta Iordanis.] Vt initium Euangelicæ annuntiationis
 in deserta regione Iordanis factum esse intelligamus,
Iustin. in quod Lucas hodierna narratione confirmat. Proinde Pa-
Tripho- tres non dubitant Ioannis Baptistæ prædicationem, &
Euseb. li. 9. & Christi aduentum in eas primum regiones Iordanis
c. 6. & lib. Isaïæ verbis prædici. Eusebius præsertim ita scribens:
6. c. 21. [Specta, vt instar Euangelij hæc prophetia desertum Tor-
 danis tibi cōmemoret, quo loco veritabatur Ioānes, & ba-
 ptizabat, vt testatum est literis Euangelicis.] Quod etiā
Prosper. p. beatus Prosper confirmat loco supra citato. Isaïæ Mala-
3. c. 11. chias consonat: [Ecce ego mitto Angelum meum, & præ-
Malac. 3. parabit viam ante faciem meam.] Quam prophetiam ab
Matth. 11. ipso Christo de Ioanne fuisse enarratam nostis. Vbi inte-
 rim animaduertite, quod in Hebraïca nostraque lectione
 sub prima persona legimus, [Præparabit viam ante faciē
 meam.] In Euangelistis sub secunda persona legi, [Præ-
 parabit viam tuam ante te,] vt plane discamus, siue Pater
 Deus intelligatur loqui, siue Filius Deus, eandem esse sen-
 tētiā, quia vtriusq; vnā natura est, eademq; volūtas. [Om-
 nia enim quæ Pater facit eadē similiter & filius facit,] Vt
 ipse asseruit. Iam quod Isaïas dixit vocem clamantis in
 deserto, quod deserta Iordanis exultasse, hoc idē Dauid
 Propheta annuntiat cum canit, [Vox Dñi super aquas,
 Deus maiestatis intonuit. Dominus super aquas multas.
 Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia,

VOX

vox Domini confringentis cedros.] Quæ esse omnia de
 Ioannis prædicatione valida, & baptismo prædicta, ele-
 ganter Basilius ostendit. Verè enim vox Domini illa po-
 tens ac magnifica extitit, qua peccatores ad pœnitentiā
 vocauit, verè virtutis plena, quæ remissionem peccatorū
 per baptismum obtulit: baptismum, inquam, non Ioan-
 nis, sed Christi, significatum tamen ab Ioanne. Verè deni-
 que elatas & proceras cedros vox illa confregit, quæ su-
 perbos & sublimes gloria & imperio homines, humilita-
 ti Euangelicæ subdi coegit.

Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans ba-
 ptisimū pœnitentiæ in remissionē peccatorū. [Nihil vti-
 lius pœnitentiæ, nihil peccatoribus magis necessarium.
 Ioannes prædicabat, [Pœnitentiā agite.] Christus & ip-
 se: [Pœnitentiā agite, appropinquauit enim regnū celo-
 rum.] Christi discipuli & Apostoli summi, pœnitentiam
 prædicarūt. Petrus quidē ijs qui salui fieri cupiebāt, [Pœ-
 nitentiā agite, & baptizetur vnusquisque vestrū in nomi-
 ne Iesu Christi in remissionem peccatorū.] Paulus verò
 de se illud refert apud Milesios, [Testificans Iudæis atq;
 Gentibus in Deū pœnitentiam, & fidem in Dñm nostrū
 Iesum Christum.] Scribit Ezechiel Propheta cū ad præ-
 dicandum populo, Dei sermonem mitteretur, ostensum
 sibi esse librum, in quo intus & foris scriptæ essent, lamē-
 tationes, cārmen & vœ. Quod Hieronymus interpreta-
 tur, pœnitentiā, præmia, & supplicia. His enim tribus cō-
 tinetur munus prædicatoris Christiani, vt ad pœnitentiā
 prouocet, præmia virtutis, & pœnas peccati eternas ostē-
 dens. Quæ fanè forma Propheticæ, Euangelicæ, atque
 Apostolicæ prædicationis tenenda est ministro verbi di-
 uini, si eum concionum suarum fructum capere volet, qui
 est maximus imo verò vnicus, si verè Isaïas dixit: [Iste
 est omnis fructus, vt auferatur peccatum.] Peccata enim
 quæ Christi quidem redemptione expiata sunt, de qua
 Propheta loquebatur, tamē sine pœnitētia tolli nō pos-
 sunt, quæ ppriè præteritorū malorū dolor verissimus est,
 atque in futurū talia nō cōmittēdi firmissima cogitatio.

I 4

Atque

Basilius in
*Psal. 28.**2 Pœnitē-*
tiam præci-
pue prædi-
*candam.**Act. 2.**Act. 20.**Ezech. 2.**Esai. 27.*

Atque ut is qui fugā inijt, non potest eius, à quo est auersus, cōplexum petere, nisi conuerso vultu totoq; corpore, contraria ante vestigia nouis vestigijs delectat, ita qui Deū peccator deseruit, gratiam amicitiamq; perditā recuperare non potest, nisi nouo affectu veterem mutet, ut quod placuerat, oderit, quod probauerat, improbet. Quare cum Deus ad pœnitentiam hortatur, nihil agit aliud, quam ut cursum in præceptis, ubi certū exitium est, reuocet ad tutum & salutare præsidium. Itaq; ad Hieremiam prophetam ad hunc modū loquitur: [Et dices ad eos, hæc dicit Dominus, Nunquid qui cadit, non resurget? & qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste in Hierusalem auersione contentiosa? apprehenderunt mendacium & noluerunt reuerti? Attendi & auscultauim: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui pœnitentiam agat super peccato suo, dicens, Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetū vadēs ad præliū:] Qui his ppheticis atq; Apostolicis præceptis parent, ut populo pœnitentiā prædicēt, atq; ad eam serio capeSSendā omnibus modis cohortētur, inducāt, persuadeāt, hos esse imitatores Ioannis, hos Christi Dñi ministros fideles, certissimū habete, quos vero lenocinijs verborū, multaq; ambage & pōpa orationis, laudē & plausum cōciliare auditorū videritis, hos theatrō meliores, quā Ecclesiæ Christi nolite dubitare. Pulchre de his Hieronymus: [Nihil tā facile quā vilē plebeculam & indoctā cōcionē linguæ volubilitate decipere, quæ quicquid nō intelligit plus miratur.] Et idē. [Verba voluere & celeritate dicēdi apud imperitū vulgus admirationem sui facere indoctorū hominū est.] Taliū neq; opera vti, neq; laudibus delectari, satis Deus declarat, cū dicit, [Si stetit in cōsilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissent utiq; eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.] Sed rarus est hoc tēpore Ioannes prædicās pœnitentiā, rarus Elias aliquis, qui Reges & reginas si opus sit, arguat. Vix existit Micheas, qui vera, non iucunda, magis salutaria, quam plausibilia denuntiet.

*Hierem. 8.**Hierony. de vita clerico rum ad Nepotianum.**Hierem. 23.*

Neque

Neque vero temere & casualit Jordanis regionem primā 3 *Quomodo expectan-*
 Ioannis prædicatione illustratam putemus. Nam qui pœ- *ditus Domini*
 nitentiam denūtiabat, recte omnino à Jordane sibi exor- *aduentus.*
 dendum existimauit; quem periti sermonis Hebraici, *Hieron. lib.*
 præsertim Hieronymus, fluium iudicij interpretantur. *14. in Eze-*
 Omnis autem cogitatio curaq; pœnitentiæ agenda, ex *chiel. c. 47.*
 diuini iudicij recordatione suscipitur, quod instar fluij *Origenes ta-*
 maximi vndas trahit superatū difficiles, & quæ ipso aspe- *men in Lu-*
 ctu, quæ uis eas traiecturū, merito terreant. Nimirum *cam, & Gre-*
 quod Scriptura narrat, in ipso Jordānis transitu disquisi- *gor. 33. no-*
 tionem factam esse eorum, qui erant hostes iudicati, at- *ral. c. 8. Ior-*
 que interrogatum vnumquemq; cum se alium esse men- *danem inter*
 tiretur quam esset, ibi deprehensum; iugulari iussu, id *pretatur de-*
 plane mortalibus usu venit, cum aquas illas sunt transitu *scensū, quod*
 ri Jordanis mystici, & fluium iudicij subituri, qui sunt, *potest etiam*
 dissimulare non possunt, & pœnās meritas capitis dam- *pœnitentiæ*
 nati dare coguntur. Illud etiam non vacat ratione, eam *accommoda-*
 Jordanis regionem antea fuisse desertam, mox Ioanne *ri.*
 prædicante pœnitentiam; frequentia hominum maxi- *Iudic. 12.*
 me celebratam; iuxta Isaiaꝝ prophetiam supra iam di- *Esai. 40.*
 ctam, quod iter pœnitentiæ olim destitutum & inuium, *iam Christi & feruorū Christi prædicatione tritissi-*
 mum sit. Regioque illa vniuersa, quæ fluente iudicij diuini *tenet, antea deserta, nunc culta existat & florēs. Quo-*
 niam ergo Ioannes Christum antecedit, atque præcurrit, *ut venturo Domino idoneum populus apparatus adhi-*
 beat, nos quoque suscepturi Christi iam propinquatem *natalem diem, nos ipsos ad pœnitentiam cōponamus, &*
 mores induamus honestos & integros, peccata cōfessio- *ne salutari deleamus, elemosynis largioribus, precibus*
 assiduis, ieiunijs, religiosis Dei nostri aduentū expectare *nos declaremus. Ad hæc præstada Sanctus Maximus nos*
 nos declaremus. Ad hæc præstada Sanctus Maximus nos *Maxim. in*
 adhortatur his verbis: [Igitur fratres suscepturi natalem *hom. vigil.*
 Dñi, ab omni nos delictorum fece purgemus, repleamus *Nat. Dñi.*
 thesauros eius diuerforum munerum donis, ut in die san- *cta sit, vnde peregrini accipiant, reficiantur viduæ, pau-*
 peres vestiantur.] Et idem: [Rex noster Christus nō tam *nitorem*

I 5

nitore est vestrum, quam animarum requirit affe etum, nec
 in spem ornamenta corporum; sed merita cordium. Atque
 ideo ante plures dies castificemus corda nostra; mundem
 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

Quapropter

Quapropter sedulo incumbendum est, ut quæ Ioannes
 magna voce contendit, accuratè diligenterque præstemus.
 [Parate, ait, viam Domini, rectas facite semitas eius.]
 Vias Domini præcepta intelligere recte possumus, quæ
 multitudini patent, & peruia sunt. Semitas consilia se-
 cretiora, quæ perfectioribus dantur, sunt enim semitæ
 vsu breuiiores ac meliores, sed difficiliiores, eoque pau-
 cioribus notæ. Neque est dubium & nos ad Deum ire;
 & Deum venire ad nos: ijs vijs atque semitis: nempe
 obseruatione mandatorum Dei. Tunc enim vias Domi-
 ni ingrediamur, cum Dei mandata seruamus. Neque ha-
 bet quicquam repugnans, quod hic Ioannes, non vias,
 sed viam Domini parari iubet, quasi vna sit, non mul-
 tæ: Zacharias verò plures commemorat, cum hunc ip-
 sum alloquens dicit, [Præbibus autem faciem Domini para-
 re vias eius,] quasi non vna sed plures sint. Sed est videli-
 cet via Dei vna, & sunt multæ viæ, propter ea quod vnum
 charitatis præceptum omnia continet: quæ sunt in se-
 culum rami plures, in vno trunco & radice charitatis coniu-
 guntur, quæ admodum Gregorius Papa præclare exposuit.
 Ergo quod faciunt ij, qui vias muniunt, ut qua parte sunt
 euerse, restituat, qua deflexæ, dirigat, qua difficiles atque
 arduæ, molliat & leniat, id Christiano nunc præstandum: ut
 virtutem reparet, studia pietatis restituat, qua obfurdue-
 rint, purget, qua deflexerint a vera ratione, diligentissime
 reuocet. Vias autem Domini si vultis cognoscere, videte ingre-
 diere palupertate, humilitate, patientia, obedientia, corporis
 afflictione. Nascitur in alieno, cum bestijs collocatur, ab ho-
 minibus cõtemnitur, vitæ huius incommoda omnia in ipso
 hinc ortus sui perpetitur. Num alijs vijs ille Deus tan-
 tus venit ad nos? Nonne ij sunt verissimi celestis sapien-
 tiæ tramites? Quid ergo? superbia nos, & auaritia, & luxu
 refecti, ad Deum venientem progrediamur? Minime fa-
 nie sumus illum his itineribus excepturi. At videte quid
 dicat. [Beati omnes qui expectant eum.] Et alio in lo-
 co, [Præparate in occursum Dei tui.] Nimirum qui ho-
 nobis gratia aut amicitia venientis amico occurrit, non
 tantum

4 *Quæ sine
 via, quibus
 occurrere
 Christo spor-
 teat.*

Luc. 1.

*Greg. hom.
 27. in Euan-
 gel.*

*Esai. 40.
 Amos 4.*

tantum via conficit, quantum ille qui uenit, sed spatia aliquot eiusdem viae ingreditur, ut possit occurrere. Non postulat, fratres, Deus, ut quantum ipse patientiae, quantum humilitatis, paupertatis, laboris, pro nobis subijt, tantum nos periremur. Ille enim [Ut gigas exultauit ad curcendam uiam; & a summo caelo egressio eius; & occurfus eius usque ad summum eius.] Nos uero humi repentes, pueris similes, tam longum iter ingredi non ualemus. Sed prodeamus tamen obuiam, occurramus properanti ad nos, de via illius aliquantulum progrediamur. Humilitatis, inquam, paupertatis, patientiae, benignitatis, aliquam partem nunc maxime exerceamus. Beati Augustinum audite de celebrando natali Domini, & illius aduentu, digne suscipiendo sanctissime praecipientem. [Hoc, inquit, admonimus fratres, ut quia natalis Domini immanet, tanquam ad nuptiale & caeleste conuiuium ab omni luxuria alieni, & bonis operibus adornati nos per Christi adiutorium praeparemus: elemosinas pauperibus erogemus; iracundiam uel odium uelut uenenum de cordibus nostris respuamus. Castitatem fideliter conseruate, ad conuiuia uestra frequentius pauperes uocate; ad uigilias maturius surgite, in Ecclesia stantes aut orate, aut psallite, uerba otiosa aut secularia, nec ipsi proferte; & eos qui proferte uoluerint, castigate. Pacem cum omnibus custodite, & quos discordes agnoscitis, ad concordiam reuocate. Haec si fideliter Christo adiuuante uolueritis implere, & in hoc seculo ad altare dominicum secura conscientia poteritis accedere, & in futuro ad aeternam beatitudinem feliciter peruenire.] Ita quidem Augustinus conuocatur: quae si praestemus, suscipiemus sane Christum, laetum, & benignum, & nobis gratiam plurimam offerentem. Sin ad nos ueniens, durus, ingratus, & inhumanus offenderit, seque auersantes ac repellentes, dico uobis fratres, quanto est ille patientior ac lenior, nunc nihil per vim moliens, aut ab iniuris sibi uindicans, tanto erit aliquando lenior, & acrior in uindicando, dignaque

que tanta indignitate poenas exiget, cum reuersus fuerit in posteriore de caelis ad terram aduentu. Recordamini Gedeonis illius ducis egregij, qui persequens hostes Madianitas lassus & egens ad castellum Socoth peruenit, panesque & comineatum suis petiuit beneuole & comiter. Sed repulsus tum ab ijs, tum ab illis qui Phamiel incolebant, respondit iratus, [Cum reuersus fuero Iudic. 8. victor in pace, conteram carnes uestras cum spinis tribulisque deserti, & destruam turrim hanc.] Id quod uerbis erat minatus, rebus postea cumulate praestitit. Itaque qui lenem & facilem amicum contempserunt, expectati sunt durum atque asperum vindicem. Id ne nobis accidat in Christi secundo aduentu, nunc providere debemus, excipientes clementissimum Dominum, si non splendide ac magnifice, ut illum decet, at certe beneuole & grate, & benigne, quoad nobis licet.

IN

IN EADEM DO- MINICA CONCIO TERTIA.

Et videbit omnis caro salutare Dei.

Luca 3.

*1. Adventū
Domini pie
& religiose
expectandū.*

HIEREMIAS Propheta mysteriū Christi nascens de foemina annūtiaturus, monet & adhortatur fidelem Dei plebem, in altum mente conscendere, præteritorum peccatorum poenitentiam agere, studia virtutum, quæ vitæ solutioris licentia deseruerat, sedulo repetere, Sanctorum præsidia quærere, seque ijs munire: quibus omnibus nihil esse aliud quod obstat, affirmat, nisi luxum & libidinem vitæ dissolutioris. Quæ plane admirabilis ac diuina ratio est se se ad natalem Christi diem iam appropinquantem, imo vero instantem præparadi. Sed verba ipsius Prophetæ potius est ponere. [Statue, inquit, tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: reuere te virgo Israel, reuere te ad ciuitates tuas istas. Vsq̄ quo delictijs dissolueris filia vaga?] Quo omnis ea oratio pertineat, statim demonstrat: [Quia creauit Dominus nouum super terram, foemina circundabit virum.] Insigne prorsus diuinæ sapientiæ facinus, vt quæ toto mundo nõ capitur, neque ipsis cælorum spatijs includi potest, ea forma humana suscepta intra exiguum vteri virginei septa concluderetur. Venustè Bernardus hoc loco iudit, & hoc modo loquitur: [Ibi agnoscitur longitudo breuis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Ibi agnoscitur lux non lucens, verbum infans, aqua fictiens, panis esuriens. Videas, si attendas potentiam regi, sapien-

Here. 31.

*Bernard. su-
permissus est
humil. 2.*

sapientiam instrui, virtutem sustentari: Deum denique lactentem, sed angelos reficientem: vagientem, sed miseros consolantem.] Ergo [Foemina circundabit virum.] *Esai. 66.* Virum, inquam, illum gigantem, virum illum tantum, cui [cælum sedes est, terra autem scabellum pedum eius.] Circundare hunc foemina illa omnium fortunatissima prædicatur, quæ Deum genuit, quæ Deum peperit, quæ Deum aluit, quæ Deum visceribus cœpit, sinu effudit, gremio complexa est, lacte pavit, brachijs gestauit, manu pannis inuoluit. Meritò rem tantam spectaturi, in speculam mentis celsam contemplatione subire iubemur, ne malis irruentibus, vt Gregorius Papa vult, incauti opprimamur. Quod si sordes vitæ turpiter actæ obstant, vt Theodoreto placet, fumere de ijs supplicium (sic ille legit) eas, inquam, lachrymis abstergere, nouos mores inducere, cælestis ciuitatis mœnia adire, vt nos esse meminerimus domesticos Dei, ciues Sanctorum, quibus hæc tam præclara spectacula promissa atque edita sunt. Huc respiciens pia mater Ecclesia omnibus quidem hisce diebus aduentum Domini antecedentibus commonere, excitareque non cessat, sed nunc cum sumus iam in proximo, atque in ipso pene limine, crebrius, impensiusque vrget, vt Regis nostri conspectum parati ornatique præstolemur: Bene nos beatus Augustinus admonet, dicens: [Licet nos omni tempore bonis operibus ornatos ac splendidos esse cõueniat, præcipue tamen in die natalis Domini, lucere debent hominibus opera nostra. Quam felix est illa anima, quæ Deum hospitem mereatur accipere:] Id scilicet voces illæ ab *Esai. 40.* Isaia dictatæ, à Ioanne in clamata nos docent: [Paratè viam Domini, rectas facite semitas eius.

*Gregor. 31.
moral. c. 31.
Theodor. in
31. Hierem.*

*Aug. serm.
1. de tẽpore.*

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt praua in directa, & aspera in vias plane.] Horum verborum multiplex est intelligentia Patrum, quidam quod Theodoreto placet, significari *Humili-
tate præci-
pue suscipiẽ
dum Christi* facilem & expeditum cursum Euangelij sentiunt: alij vt *aduentum.* Cyrillus gratiæ Christi efficaciam intelligunt, quæ cuncta *Theodoret.
reddat*

Theophyl. reddat facilia & expedita & plana, Theophylactus, Ter-
Tertullian. tullianus, difficultates legis in Euangelij facilitatem con-
Origenes. uertendas exponunt: Origenes & Nissenus extrema vi-
Greg. Nyss. tiosa per excessum aut defectum ad medium redigenda:
Greg. Papa. alij montes intelligunt, Iudaicum populum deprimen-
 dum, valles, gentilicum attollendum. Ita ferè Gregorius
Beda. & Beda. Sed cum hæc sint omnia præclare allata, tamen
August. illa magis arridet explicatio, quam Augustinus, Grego-
 riusque sequuntur. Sentit nimirum Propheta de horum
Chrysof. Patrum ac Chrysofomi etiam sententia, aduentu Domi-
 ni superbiam prosternendam, humilitatem erigendam &
Cyrilli ver- attollendam. Nihil enim periade Deus homo factus odit
ba sunt: In auerfaturque ac superbos & arrogantes, qui sibi placent:
Christo no- nihil æque amat & amplectitur, ac modestos & humiles,
bis etiam ea qui miserijs suis bene cognitis, in Christo totum præsi-
que ardua dium spemque collocant suam. [Omnis vallis implebitur,
& accliuia & omnis mons & collis humiliabitur.] [Hoc est, in-
sunt, plana quit Augustinus; quod alijs verbis dicit, omnis qui se exal-
fiunt: & per tat, humiliabitur.] Quid hoc aliud quam illud: [Deus su-
uium, quod perbis reficit, humilibus autem dat gratiam.] Si vis im-
asperum: fa- pleri diuinitus, vallis esto, si non vis deprimi & euerti, ne-
eileq; ac pro- fias mons elatus & tumes. Bene idem Augustinus: [Aqua
nū quod ac- confluit in valles, denatat de tumoribus mōtium.] Quid
cessu diffi- enim ait Psalmus: [Valles abundabunt frumento.] Nōne
cillimū erat. id cecinit virgo nostra sanctissima? [Esurientes impleuit
Iac. 4. bonis, & diuites dimisit inanes:] Et illa etiam diuino spi-
Psal. 103. ritu foemina, [Repleti prius pro panibus se locauerunt,
Luc. 1. & famelici saturati sunt:] Nam, [quis sicut Deus noster
1. Reg. 2. qui in altis habitat, & humilia respicit in celo & in ter-
Psal. 112. ra:] Itaque vallis implenda Dei muneribus illa intelligē-
 da est, quæ profunde se & Deo & cæteris propter Deum
1. Pet. 2. summittit: [Subiecti estote omni humanæ creaturæ pro-
 pter Deum.]
 3 *Veritatē* Neque illud alienum est à præceptis Ioannis, simpli-
 & *simpli-* citate in ac veritatem esse colendam ei, qui Deum venien-
 & *ratem place-* tem velit suscipere. Esse enim odio corda duplicia, displi-
 & *re Christo.* cere mores versutos & callidos. Vt enim via plana &
 æqualis,

æqualis, facile & incunde ab ingredientibus teritur, quæ
 inæqualis est atque impedita præruptis iam collibus edi-
 ta, iam profundis voraginibus hians, laborem ac tædium
 affert, ita mentes puræ ac sinceræ æquabili semper habi-
 tu, Deo gratissimæ sunt, contra variæ, inconstantes, præ-
 tumidæ, molestiam afferunt. [Sentite, ait Sapiēs, de Deo *Sap. 1.*
 in bonitate & in simplicitate cordis quærite illum: quia
 inuenitur ab ijs qui non tentant eum, apparet autem eis,
 qui fidem habent in illum.] Ea nimirū causa existit, quod
 natalitium suum Christus pastoribus voluit innotescere:
 quippe qui agnus cum esset, simplicitatem pastorum gra-
 tam habuit: vulpinam Herodis verfutia fugit atque auer- *Ioan. 1.*
 satus est. Natanael in quo dolus non erat, mirificè pla-
 cuit: piscatores rudes elegit: astutos & vafros Phariseos
 potius caligine ac tenebris iacere permisit. [Qui apprehendit *Iob 5.*
 sapientes in astutia eorum, & cōsilium prauorum *Prouer. 3.*
 dissipat, & abominatio est Domino omnis illulor, & cum
 simplicibus fermocinatio eius.] Itaque, fratres, mores pu-
 ros & candidos potius amate, [& nolite mētiri inuicem, *Coloss. 3.*
 sed deponentes mendacium loquimini veritatem vnus- *Ephes. 4.*
 quisque cum proximo suo,] sicut Apostolus iubet. Vias
 Domini rectas facite, distortas & longis anfractibus diffi-
 ciles emendate. Ita fiet praua, indirecta, & aspera in vias
 planas.

Vultis adhuc scire; quo pacto valles implendæ sint, *4 Copiosos*
 colles & tumuli deprimendi, & viæ Christo aduenienti *egenis opor-*
 exæquandæ? Dicam tæquidem. Qui opibus, potentia, co- *tere sua com-*
 pijs præstant, eos tanquam montes quosdam eminentes *municare.*
 potestis accipere: eos vero, qui egent, qui subsidijs vitæ
 necessarijs nudati sunt, valles hiantes ac depressas recte
 appellabitis. Igitur de ijs quæ abundāt atque superfluūt,
 ea quæ defunt alijs suppleantur, & quod huic nimium est,
 illi opportunum erit, fietque modo quodam præclaro
 Deo gratissima æqualitas. Paulum Apostolum diserte
 hoc pacto philosophantem audite. Cum enim de elec-
 mosynis in pauperes sanctos conferendis sermo esset, sic
 scribit: [Non vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio: *1. Cor. 8.*
 K sed

fed ex æqualitate. In præfenti tempore uestra abundantia illorum inopiam suppleat: vt & illorum abundantia, uestræ inopiæ sit supplementum. Vt fiat æqualitas.] Videtis quod genus æqualitatis probet Apostolus, quod ex charitate maxime proficiscitur? Quã vero id sit Deo gratum ac iucundum, Esaias docet Dei verbis: [Reficite, *Esai. 28.* inquit, lassum: hæc est requies mea, & hoc est meum refrigerium.] Neque enim pauperi, sed sibi collata ea beneficia Dominus misericordissimus interpretatur. Itaque libentissimè eo pacto vias sibi instrui ornarique demonstrat. Quæ fuit sanè oratio huius ipsius Ioannis Baptistæ, cum regnum cælorum, atque aduentum Domini prædicaret, atque homines ad occurrendum Deo venienti cohortaretur. Nam eodem Luca tradete didicimus, eleemosynã maxime, turbæ desideranti salutem sibi annuntiatam capeffere, consuluisse. [Interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis, Qui habet duas tunicas det non habenti, & qui habet efcas, similiter faciat.] Nam quid ea de re Sanctus Maximus dicat, audite: [Quale, inquit, erit, si in via eadem- *Maxim. in* que domo inter seruos vnius Domini, alter exultet in *bom. vigil.* holo sericis, alter consumatur in pannis: alius æstuet cibo, alius famem frigusque sustineat: ille eructet hesternam *Natiuit.* crapulam, hic hesternam ieiunij in ediam nõ resoluat? aut qui erit nostræ orationis effectus, cum petimus vt liberemur ab inimico, qui non sumus liberales in fratres?] Habetis ergo optimum genus ex æquandi viam Dei, implendi depressa, deprimendi tumentia. Polliceor vobis natalitium Christi lætissimum, si pauperibus Christi copias vestras communicetis. Christo ipsi vos putate eos cibos largiri, quibus famelicos pascetis: nudum & brumæ rigore algentem Christum vestire & calefacere scitote eum, qui indigenti ac frigore laboranti vestem dederit. Nõne pudet parietes serico & purpura tegere, Christi pauperes nudos frigore enectos iacere? Canibus atque accipitribus alendis tantum operæ infumi: hominibus imaginẽ Dei gerentibus nihil subsidij ad extremã famẽ leuandam tribui? Ac

Nabal

Nabal quidem ex lautissimo cõuiuio cibo meroque; oppletus hesternam crapulam eructat, David vero cum suis humanissime agens, contemnitur, & fame quatríduana conficitur. Quam absurda, quã foeda diuitis auari ingluuies? Ipsi parietes dicent aliquando testimonium aduersus dueros & inhumanos dominos, eritque; verum quod quidam Propheta in auaros cecinit, [Quia lapis de pariete clamat, & lignum quod inter iuncturas ædificiorum est, respondet.] Verum vt ij qui fortunis abundant opitulari iubentur inopia laborantibus, ita ijs qui veris diuitijs præstāt, id est, spiritualibus donis, danda est opera vt egētibus talia libenter impertiāt. Nã id Paulus etiã dixit, [Vt & illorum *1. Cor. 8.* abundantia, spiritualis nimirum Sanctorum, uestræ inopiæ sit supplementum.] Quare qui doctrina pollet, qui scientia, qui literis, debent ignaros docere, erudire, instituere, qui Dei colloquijs & familiaritate perfruuntur, precibus pro populo, pro miseris, pro peccatoribus deuotas offerre. Sic plane mutuis pietatis officijs gens Christiana se Deum suum suscipere colereque; testabitur.

[Et videbit omnis caro salutare Dei.] Quo spectet, ea omnis viarum instructio ac præparatio, declarat tandem his verbis. Vt intelligant vniuersi, Deum se omnibus cõspiciendum iam præbiturum. Neque illud prætereundum, Lucam iuxta septuaginta interpretum editionem testimonium Esaiæ recitasse: quod in Hebraica ac vulgari editione ita habet: [Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.] Vbi certo discimus vtramque interpretationem esse à Spiritu sancto perfectam, vtramque; autoritate canonica corroboratam. Vt enim recte Hieronymus ex quibusdã testimonijs in testamento nouo citatis non iuxta Septuaginta, sed iuxta veritatem Hebraicam, suæ translationis autoritatem defendit ac tuetur, sic plane non esse reiiciendam ac repudiandam Septuaginta interpretum editionem, manifestè confirmant non pauca testimonia à Luca & Paulo iuxta illorum interpretationem prolata. Sed quia *In lib. 2. c. 18. de Christi* de his & alias copiose egimus, & ad scholæ magis *de reuelato.*

K 2 exerci-

exercitationem pertinent, illud modo ostendamus, reliquis prætermisissis, diuersis interpretationibus Spiritum sanctum egisse, vt eiusdem sententiæ cognitio esset vberior & luculentior. Nam quod Lucas & septuaginta nominant, salutare Dei, id Esaias dixit, quod os Domini locutum est, Et re vera illud ipsum Dei verbū, diuino ore ex omni æternitate prolatum est salutare hoc quod mū-
Eccli. 24. dus longo tempore expectat, Etenim diuina illa sapiētia de se loquitur, [Ego ex ore altissimi prodiui.] Eadem mox testatur. [In me gratia omnis vitæ & veritatis: in me omnis spes vitæ & virtutis.] Vt eadem & se apud Deum primogenitam, & apud homines vnicam salutis spē esse demonstret. [Erat enim verbum apud Deū, & Deus erat verbum.] at idem verbum est caro factum, & habitauit in nobis. Quod pastores diuinitus edocti loquebantur. [Videamus hoc verbum, quod fecit Deus, & ostendit nobis.]
Ioan. 1. [Vere quasi vigilantes, ait Beda, non dixerunt, videamus puerum, sed verbum quod factum est, id est verbum quod semper erat, videamus quomodo pro nobis caro factum est.] Neque alio modo sit verbum, quam loquendo: neq; Deus aliter verbum suum produxit, quam de se pronunciando sempiterna illa atque omni intelligentia superiore prolatione, qua expressit quicquid Deus est. Hoc igitur verbū quod Deus locutus ab æterno est, videre iam licebit omni carni, quod sit tanquā voce aut scriptura in humano carne extra prolatum. Nanq; vt dixit Ambrosius, [Cū caro Dñi videtur, videtur verbū quod est filius.]
Ambros. in Lucam. Propterea quod iam fulgore illo infinito velut cōpresso atq; occluso, oculis mortaliū patere potuerit. Itaque non Angelis iā sed hominibus spectabile tractabileq; se præbet, neq; iustis tantū & sanctis viris, sed miseris etiā peccatoribus se offert palā videndū, qui posuerat tenebras latibulum suum, qui dixerat, [Non videbit me homo, & viuet.] Nunc iam longe aliter, [Videbit enim omnis caro salutare Dei.] & videbit & viuet, imo nisi viderit, non viuet. Omnis caro prorsus id est etiam peccatores vt Titus optime interpretatur ad hoc tam sublime tā coeleste
Psal. 17. *S. Titus in expos. Enāg.* specta-

spectaculum isuitantur. Quauis miser & infirmus homo, quauis peccatorum suorum contagione foedus, accedat, salutem sibi oblatam oculis, sensu, animo, omnibus partibus accipiat. Neq; enim afferre de suo iubetur salutem, sed Dei potius sibi benignissimē impensum salutare cognoscere.

Quod si quantum sit munus quod vobis offertur diuinitus, non satis pro humanæ vestræ ignorantix angustijs perspiciatis, attendite quo desiderio ab ipsis cælestibus virtutibus hic ipse dies expectatus sit, vt merito illud prædicauerit sermo diuinus. [Desiderium colliū æternorum.] Atq; vt primum se Rex ille spectandum orbi ostenderit, vniuersa gens superum ad contuendū adorandūq; ostensum sibi in terris numen occurrerit. Neq; sine idoneo auctore vobis tradimus, quod Paulus Apostolus affirmat: [Et cū iterū, inquit, introducit primogenitū in orbē terræ, ad Angelos quidē dicit, Et adorent eum omnes Angeli eius.] Iam præcos Patres fidei nostræ clarissima lumina si consulatis, & quo animo quā vehementi quā inflāmato studio hunc sibi diuinitus promissum diē expectauerint, rogetis, omnino sic responsuri sunt, vt præ gaudio pene insanire eos existimetis. Quo affectu, qua mente erat magnus Patriarcha Iacob, cū moribundus illis se verbis sustentabat, [Salutare tuū expectabo Dñe?] Quid huius filius Ioseph? qui tantopere de ossibus suis in Palæstina transferēdis mandata vltima dedit, propterea quod in ea terra nasciturū, vitamq; ducturū mundi Saluatorem certissime nouerat: Moyses vero etiā Dei imperio obistere videri potuit, præ desiderio summi legislatoris ac verissimi liberatoris intuendi, qui cum mandata Dei deferre in Aegyptum iuberetur, clamitabat: [Obsecro Dñe, mitte quem missurus es.] His superior ætate & gentis origine nobilis Abrahā Patriarcha exultasse refertur, ac præ gaudio gestisse mirificē, cum est ei diuinitus ostensus Saluatoris in mundum aduentus, qui ex ipso suo genere fuisset propagatus. Quid de Dei parente Dauide, vt illum Sancti Patres appellant, dicam? vbi que quidem magnus, atq; homines
6 Quo affectu desiderauerint Patres Christi aduentum. Gen. 49. Hebr. 1. Gen. 49. Gen. 50. Exod. 4. Ioan. 8.
 K 3

Psal. 97.

homines cæteros antecellens, hic vero cum Christi aduentum & natales celebrat, etiam seipsum superans, quam gratulabundus, quam effusus lætitia canit? [Viderunt, inquit, omnes termini terræ salutem Dei nostri. Iubilate Deo omnis terra: cantate, & exultate, & psallite. Psallite Domino in cithara, in cithara & voce psalmi: in tubis ductibus, & voce tubæ corneæ. Iubilate in conspectu Regis Domini: moueatur mare & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitant in eo. Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt à conspectu Domini, quoniam venit iudicare terram.] Iam Isaias huius videndi Dei desiderio & ardore impatiens quam vociferatur fortiter? [Facti sumus quasi in principio, cum non dominareris nostri, neque inuocaretur nomen tuum super nos. Vtinam dirumperes cælos, & descenderes, à facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni.] Longum erit, si Prophetas singulos percurramus. Verum Abacuch præterire non possumus, qui more speculatoris attentissimis oculis aduentantis exoptatiq; subsidij prima signa conspicientis, se Dei ad homines aduentum suspense expectare significat. [Super custodiam, inquit, meam stabo, & figam gradum super munitionem, & contemplabor, vt videam quid dicatur mihi.] Et post aliquot verba: [Adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur.] De quo item Hieremias siue Baruch quod est idem, [Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.] Aggæus vero, ne Habacuch voce differentis tanti boni conspectum, homines retardentur, clamitat rem optatissimam appropinquare iamq; instare: [Adhuc modicum, inquit, & ego commouebo cælum & terram, & mare & aridam, & mouebo omnes gentes: & veniet desideratus cunctis gentibus.] Quæ cum ita habeant, cumq; omnes Patrum spes, omnia vota, in vno Christi Saluatoris aduentu sita esse videamus, quis non excitetur animo, ac præ gaudio gestiat, sibi ob oculos poni ea bona, in quæ tantopere Patres optimi exarserint? [Quibus reuelatum est, ait Petrus, quia non sibi met ipsis, nobis autem ministrabant

*Esai. 63. 64.**Habac. 2.**Bar. 3.**Agg. 2.**1. Pet. 1.*

strabant ea, quæ nunc nuntiata sunt nobis.] Ad quæ consideranda & fruenda tam magna, tam cælestia dona, prouidendum est, fratres, ac summiopere laborandum, ne ingratos, ne frigidos, ne indignos denique nos præbeamus. Quin fide pleni, ardore spiritus inflammati occurramus Deo nostro, ac lachrymas suauissime fundentes dicamus: [Domine Deus noster possederunt nos Domini absque te: tantum in te recordemur nominis tui.] Amen.

Esai. 26.

IN NATIVITATE DOMINI, CONCIO PRIMA.

Rex pacificus magnificatus est, cuius vultum desiderat vniversa terra.

I cui nouus & inusitatus is sermo vix *Scripturæ* deatur, quem nullo prolato autore, *ra verba ab* vt tenet consuetudo, exorsus sum, *Ecclesia ac-* mirari non debet, quod in nouo at- *commodari* que admirabili die natali Regis eter- *festis die-* ni, nouo etiam exordio ipse vtar. *bus.* Sed ne me alienum aliquid minimeq; sacrum afferre putet, ad festum condecorandum omnium & sanctissimum, & felicissimum, sciat à sacrosancta Christi Ecclesia id decantari sub initium ipsius solennitatis hodiernæ. Quæ quidem verba in sacris etiam literis extant: quanquam sunt nonnulla ex parte secus in suo loco posita, quam ab Ecclesia recitantur. Sic enim habet tertius regnorum liber: [Magnificatus est 3. Reg. 10.] ergo Rex Salomon super omnes Reges terræ diuitijs & sapientia. Et vniuersa terra desiderabat vultum

Salomonis, vt audiret sapientiam eius, quā dederat Deus in corde eius.] Eam orationem fidelis ac prudens diuini verbi dispensatrix Ecclesia, Christo Dño accommodat, cuius typus & imago quædam fuit Salomon, nomine ipso pacificum præ se referens. Atque vt Christo illa conueniant, quæ in Salomonem sunt dicta, non nihil demit aut mutat. Quam rem ne quispiam vel miretur, vel temerè reprehendat, intelligere oportet, eam esse Ecclesiæ sanctæ autoritatem, vt ei ad concinnandas preces officiaque festorum dierum, quos celebrat, fas sit profus ex diuina Scriptura quæ videntur opportuna, sumere, atque vt res postulat accommodare, detractis, additis aut mutatis quibusdam, quo melius proposito congruant. Etenim idem est spiritus Dei, quo autore Scriptura sacra edita, quo etiam magistro Ecclesia catholica vtitur: neque potest Ecclesiæ sententia à Scripturæ diuinæ sententia discrepare. Quamobrem Bernardus audacter quidem sed

Bernard. in serm. 3. de vig. Natiu.

non falso illud pronuntiat: [Cum Ecclesia in Scripturis diuinis verba vel alterat, vel alterat, fortior est illa compositio, quam positio prima verborum.] Fortiorem ac potiore eam verborum structuram quam Ecclesia adhibet, propterea Bernardus censet, quod ad præcipuū Spiritus sancti institutum, quod non tam litera continetur quam spiritu, magis accedit. Solent videri mihi diuinarū literarum volumina tanquam variorum pretiosorumque pannorum textrinx quædam opulentæ, ex quibus, quod faciunt primarij viri, vt ad se suosque exornandos, id accipiant, quod opus est, Ecclesia Christi sponsa mutuatur, quæ vsui esse sentit, atque ea pro suo modo concinnat, quo illustrius & pulchrius fiat ornamentum. Quo suo iure optime potuit quæ de Salomone erant scripta, ad ve-

Libro 3. de Christo reuelato. c. 6. 7. & 8.

ruin Salomonem Christum, vt eū maximè decebat translato conscripsimus, vberius disputauimus, nihil erit hoc loco necesse amplius immorari.

2. Inter omnia opera

At dicet fortassis aliquis in hodiernum tempus minime eam Salomonis gloriam & amplitudinem conuenire: neque

neque puerum recens natum eumque pauperculum illā Dei magnā regiam tam prolixam, tam splendidam vestem decere. *ficientissimū* Quid enim Rex prædicatur is, quem tributum pendere *fuisse incarnatione Verbi* audimus? Nam ipsum etiam recens ortum infantulū censum esse ex Cæsaris edicto. Origenes sentit, & Paulus *bi.*

Orosius affirmat, imo historia Euāgelica insinuat. Quo- *Orig. homil. 11. in Lucā.* modo ergo Rex, qui Regi & parat, & seruit? Magnificatū *Paulus Oro-* vero quis audiat, qui non illudi putet infantulo exiguo, *sius lib. 6. c. 20. & lib. 7. c. 1.* & vilibus pannis inuoluto? Quin potius si quando imminutum, si quando deiectum, & in angustias redactū Deū *Phil. 1.* cogitare liceat, hodie certè perspicere possis in tugurio illo Beethlemico tam angustè iacentem. Paulus quidem

exinanisse illum se se dicit, formam serui indutum. Et tu ô Ecclesia sancta, magnificatum hodie nobis prædicas? Iam vero cui conuenit, vt vultum eius vniuersa terra desiderare narretur, quem ne sui quidem accipere hospitio volunt, quem auertunt ac repellunt, quem ne lare quidē communi dignantur, eum tu confirmas vniuersis esse desideratum? Atqui in diuersorium vile & abiectum concedit, quo nemo nisi egens & inops se se reciperet, magis bestiarum stabulum, quam hominū domicilium. Eo enim necessitate oppressos, & vrbe cætera exclusos se recepisse Ioseph & Mariam grauisissimi autores scribunt, cum vile diuersorium fuisse declarent. [In propria venit: & sui *Ioan. 1.* eum nō receperunt.] Quid igitur nobis beata mater Ecclesia narras, cum Christum cum Salomone componis? Imo qui duo possunt plus inter se dissidere homines? Salomon magnis opibus: Christus paupertate extrema: Salomon in throno eburneo procerum comitatu vallatus: Christus in præsepi vilissimo, abiectis animatibus socijs. Salomonis sapientia & responsa præclarissima: Christus puerulus minime cognitus. Si quis eū interim adit, nō reges ac principes orbis, sed pastores rusticanosq; videns. Quid ergo habet simile, vt hodie nobis hoc carmen infonet: [Rex pacificus magnificatus est.] Quid, oro te sacra mater Ecclesia, quid inquā tibi venit in mentem in tanta penuria, & his angustijs illas superbas Salomonis opes,

toto orbe celebratā gloriā cōmemorare? Res plane videtur absurda. Verū spōsa Christi Ecclesia nihil his rationibus mouetur, nihil cōtrarijs vocib⁹ terretur, quin læta & iucūda spōsi sui festo natalitio carmē illud cātet: [Rex p̄acificus magnificatus est, cu⁹ vultū desiderat vniuersa terra.] Neq; cōtēta cecinisse semel, repetit idē: [Magnificatus est rex p̄acificus super omnes Reges terræ.] Hoc ipso die, hoc ipso tempore, quo videtur puer extremam pati penuriam, atq; obscuritate summa delitescere, hoc inquam die Regis æterni maiestas amplissime ostenditur, ac p̄æ cæteris Dei factis, facimus eius hodiernum altissimē eminet. [Quis loquetur potentias Domini? auditas faciet laudes eius?] Quænam vel ad discēdum lingua sufficiat, vel mens ad cogitādum recondita hæc diuinæ sapientix arcana? sed sermo diuinus p̄æcipit, [Notas facite in populis adinventiones Dei.] Sunt enim charitatis illius summæ inuenta hæc p̄æclarissima, sunt magnificentix incredibilis dona pulcherrima, quæ celebrare iubemur, atq; vnaq; possumus & muti & elingues proferre. Ac primum, cum Deus cælum terramq; condidit, potentix suæ magnitudinem quidem demonstrauit, quæ solo dicto ex nihilo corpora amplitudine prope infinita produxit, ornata & instructa sideribus, stirpibus, animatibus. Quæ profecto respiciens cænebat Dauid, [Dñe Deus meus magnificatus es vehemēter.] Cur ita? [Extēdēs, inquit, cælū cut pellem, qui tegis aquis superiora eius. Qui ponis nubē ascensum tuū, qui facit Angelos suos spiritus, qui fundasti terrā super stabilitatē eius.] Magna certē hæc omnia Dei opera, quæq; magnificū autorē vehemēter ostēdāt. Ad hæc suā magnificentiam Deus alteram non minorem adiunxit, vniuersi huius operis tantarumque rerum dominatum vni homini tribuit. Regem eū eorum omnium quæ in terra sunt, vt Gregorius Nazianzenus dixit, constituens. Qua liberalitate & munificentia quid potest amplius cogitari? Etenim ingens & p̄clarū aliquod regnū, si rex aut imperator militi cuiquam donandū arbitraretur, propterea quod vel incitati equi cursū, vel p̄clarē vibrata

Psal. 105.

Esa. 12.

Psal. 103.

Greg. Naz.
orat. in Christi
Natiuitate.

vibrata hasta militis esset studio delectatus, quis eius Regis munificentiam non miraretur ac p̄dicaret? Atque omnia sane subdidit Deus homini, & illius imperio subegit, nullo hæctenus hominis obsequio deuinctus: sed vt iure quodam dignius possideret, breui faciliq; p̄cepto quod seruaret, proposito, proprium fixum sempiternūque fore sanxit: si vnius arboris pomum videlicet non gustaret, cui erat infinita alia poma pulcherrima decerpenti facta copia. Proinde hoc Dei aduersus hominē magnificentix genus Psalmidicus Propheta ad hunc modum celebrat. [Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Quia eleuata est magnificentia tua super cælos, quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum, lunā & stellas quæ tu fundasti.] Sed quorsum isthæc omnis narratio? Quid potissimum admittetur attēdite. [Quid est homo quod memor es eius? aut filius hominis, quia visitas eum? Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum, omnia subiecisti sub pedibus eius.] Id scilicet admiratur, id p̄dicat. Omnia hæc tanta ac talia opera sua Deum subiecisse homini mortali, terrestri, exiguo. Est nimirum ea Deo dignissima magnificentia, quæ se dantem (quod Alexander Magnus laudatur) quid deceat, non is cui datur, quo sit dignus, aspiciat. Verum quauis duplici magnificentix genere à nobis exposito Dei maiestas maxime eluceat, tamen laus ea omnis alia quadam laude late & obscuratur & vincitur, quippe cum non satis esse putans cætera omnia dedisse homini, se quoque ipsum dandū tribuendumque eidem homini existimauerit, idque excelsa adeo ac diuina ratione, vt homo appellaretur essetque reuera Deus, natura omnino humana ad deitatem ita euecta, vt esset humanæ diuinæque naturæ vna persona. Hoc tantum facinus, hoc omnium quæ excogitari possunt diuinitimum opus, simul atque Dei sapientia & contemplata est apud se, & mentibus à se conditis conspiciendum ostendit, celsitudine & gloria illa incomparabili dele-

Psal. 8.

delectata sibiq; mirificè placēs, tunc se magnificam vere haberi prædicariq; voluit. Tunc cætera omnia opera, quanuis præclara, huius splendore obscurari cernens, se Deus longe lateq; gloriosum effectum declarauit. Magnificatus igitur est Rex, verè magnificatus est hodie. Itaq; cum reliqua cõmemorasset à se edita opera, magna illa certè ac præclara, tamen ludicra quædam & per iocū à se facta refert præ hoc vno, quod seruum, quod Deo ipsi magnum est visum. Nam in libro Salomonis sic videmus loqui sapientiam: [Quando præparabat cælos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyssos: quãdo ethera firmabat fursum, & librabi fontes aquarum, quando circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos, quando appendebat fundamentum terræ.] Quot & quanta hæc? quam magna quam ardua factu opera. At vide quam se in ijs parum laborasse diuina sapientia sentiat, quam hæc denique exigua ac pene puerilia ducat. [Cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies ludens cum eo omni tempore, ludens in orbe terrarum.] Quæcunque, inquit, sex diebus illis primis producta sunt, quæ sunt certe omnia creata, per ludum à me patrata sunt: totus ipse terrarum orbis lusus & iocus mihi fuit. Ac quanuis ea me delectent, tamen [delicia meæ esse cum filiis hominum,] idest illa me vnice cogitatione oblecto, quod me filiis hominum aliquando iungere paro vsque eo, vt qui facit hominū Deus idem fiat verissimus homo. Quod admirabile mysterium

Gregorius Theologus hodierna oratione celebrat his verbis: [Ille inuisibilis, ille incomprehensibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium, ille fons vitæ, Patris per omnia imago, ad imaginem suam se confert, carnemq; carnis causa gerit. O nouam & inauditam mixturam. Qui est fit: qui creationis expers est, creatur, secūdū confortiū nobiscū inuit, & quidē priori longe mirabilius. Tūc enim id quod præstātius erat, nobis impertijt: at nūc eius quod deterius est, particeps ipse fit. Hoc priori illo diuini: hoc apud cordatos multo sublimius.] Huc demū in-

Prou. 8.

Greg. Naz.
in orat. in
Christe nati-
uitate.

tuens Paulus dicebat, [Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc, euangelizare in gentibus inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit.] Meritò diuitias inuestigabiles atque opes inexplicabiles, mysterium Christi vocat, quod sentit præ omnibus alijs absconditum ac repositum altè in mente Conditoris ex omni æternitate. Quod cum foras productum iam atque oculis omnium patefactum expositumq; considerat, non potest rei tantæ conscia Ecclesia se tenere, quin in illam vocem admirabunda ac lætissima erumpat: [Magnificatus est Rex pacificus.]

Satis quidem opinor de re tanta disputatum vobis vi-
debitur, at mihi ad ea quæ dixi, aliquid videtur restare
quod addam, idq; præcipuum. Nam cum Deus omnia
agat voluntate & consilio, non necessitate, coactione ve-
aliqua, eo necesse est opificem in opere à se effecto am-
plius innotescere & perspici, quo plus eius voluntas &
amor ex opere perfecto demonstratur. Sapientis illa ad
Deum vox est: [Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti
eorum quæ fecisti: neque enim odians aliquid cõstituisti
aut fecisti. Quomodo enim posset aliquid permanere,
nisi tu voluisses?] Quæ si vera sunt, liquido intelligi po-
test, nihil Deo hodierno opere charius fuisse, nihil proin-
de illustrius, nihil magnificentius extitisse propterea
quod in cæteris nihil nisi res effecta, in hoc ipsemet in-
opere suo existit, ita enim est opus Dei, vt etiam Deus
sit opus suū. Quæ vis & magnitudo amoris eo peruasit,
vt qui reliqua omnia fecerat propter hominem, ipse præ-
terea eiusdem hominis gratia, fieret homo. Qua tanta re-
quid potest cogitari maius atq; diuinius? Atque vt eius
amoris infiniti vis & potētia amplius patefieret, nō satis
habuit Deus fieri homo, sed voluit insuper homo fieri, ho-
mini perditō & misero, quem amabat simillimus. Itaque
effectus est pauper, imbecillis, inops, abiectus, miserijs
mortaliū addictus: quã rē magnificè cõmedat Apostolus
cum dicit, [Debit per omnia fratribus similari, vt misere-
ricors

3 In eo di-
uini amoris
magnitudi-
nem declara-
ri, quod mi-
serias homi-
nis libens su-
sciperit.
Sap. 11.

Hebr. 2.

ricors fieret.] Notum nimirum est amantis ingenium cupere eius quem amat, esse quam simillimum: rebus mutuo communicatis, & illius in hunc, & huius in illum propria impertiri iuuat. Itaque Salomō noster pacificus Rex amore hominum ardens, cum se habitum omnium; apparatu reliquo hominis indutum cernit, mirifice exultat, triumphatque, ac ciues illos suos gloriosos, Angelos inquam celestique omnes virtutes, ad spectaculum admirabile inuitat, sibi; nunc maxime gratulantes libentissime accipit, neque illo suauius carminis quicquam putat: [Rex pacificus magnificatus est.] Amantium plane est, rem habere charam atque pretiosam, si quam nacti sunt eius sceminae propria, quam depereunt, siue imago aliqua sit, siue vestis, siue vile aliqui velum, tanquam pignus amoris pro magno ducunt, & laudibus ad caelum tollunt. Quin etiam si quas ciborum reliquias, quas attigerunt amatae, nacti sunt iucundissime ijs vescuntur, atque iisdem summopere oblectantur, videasque principes viros pro amore in eiusmodi nugis insanire. Magna est amoris nempe vis: sed amoris tui o Christe Deus quanta fuerit magnitudo, quis explicet? quis intelligat? Nuditatem nostram, paupertatem, iniurias corporis omnes, frigus, famem, laborem suscepisti, quia nostra erant: quae tamen nobis odio essent, ornamento tamen tibi ea fore putasti, pro coniunctionis humanae eximio & incredibili amore. [Copulatus est, ait Scriptura, mulieribus Salomon ardentissimo amore.] O diuini ardor incendij, quo peccatus illud nostri pacifici, pueri inquam Iesu, totum aestuabat, atque in dulcissimas lachrymas soluebatur, tanquam eo igne liquefactum. O flammam illam excellentissimae charitatis, quae tanquam tenerum Christi corpusculum accenderet, frigori brumae perhorridae a tegumentis nudum exposuit. Diuini hanc amoris magnitudinem eleganter celebrantem beatum Zenonem Episcopum Veronensem antiquissimae aetatis autorem oro vos tantisper audite. [O noua, inquit, ratio. Amore imaginis suae coactus in infantem, vagit Deus: patiturque se pannis alligari, qui mundi debita venerat soluturus. In stabuli praesepe deponitur:

S. Zeno ser.
4. in festo
Natiuit.

3. Reg. 11.

tur: populorum pastorem pabulumque se esse contestans. Subiicit se gradibus aetatis, cuius aeternitas in se non admittit aetatem, ut homo infirmus patitur, ut homini mortis lege consumpto, immortalitas tribuatur.] Quae ab hoc Patre pluribus dicta sunt, ea breui Paulus sermone complexus est omnia. [Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quia cum diues esset, egenus pro vobis factus est, ut vos inopia ipsius diuites essetis.] Quo ingenio, perfecit diuinus amor, ut rebus commutatis quae erant nostra, Deussumeret, & quae Dei e contrario erant, nostra fierent. Praclare magnus Dionysius amoris vim exprimere volens dixit alienationem mentis inducere. [Est, inquit, mentis secessum extasimque; faciens diuinus amor, amatores sui iuris esse non sinens, sed in ea quae amant, penitus transfrens.] Ac mox: [Audebimus & id pro veritate loqui, quod ipse quoque, autor omnium, pro amatoriae bonitatis magnitudine extra se sit.] Quam sapienter Deum hominem factum extra se esse quodammodo Dionysius censet. Nonne retinetis animo, quod sacra historia narrat, Ionathan principem tanto in Dauidem pastorem Beethlemitam exarsisse amore, ut se nudaret regis ornamentis, ut illum exornaret, detractaque sibi tunica & caetera veste, armis quoque gladio, arcu, & ipso balteo amicum donandum existimaret? Id verius contigisse supremo principi gloriae hodie videmus, qui pro amoris in hominem magnitudine traditis nobis diuinis ornamentis, ipse spoliatus, inops, ac pene nudus exultat, magnumque eum potentiae ac gloriae suae fructum arbitratur, ut iure sibi cantari velit. [Magnificatus est Rex pacificus.]

Ex qua diuinae illius sapientiae ratione manat quicquid humano iudicio contrarium in hodierno natali intuentur. Cum enim Rex sit Regum: ac dominus dominantium, homini hodie tributum pendet, subditusque; censetur legum omnium Conditor; Octauiani Augusti edicto paret, atque obedientia ductus, Nazareth relicta Bethleem petit, ante obedientiae vestigia ponens, quam sit in hanc lucem editus. Is qui rebus omnibus loca opportuna praebet, qui animam

2. Cor. 8.

Dion. Arco
pag. c. 4. de
diuin. nom.

3. Reg. 18.

4. Quid pro
amere suo
rependi a no
bis Christus
capiat.

animantibus cubilia, passerulis nidulos suos, vulpibus foramina impertit, ipse tecto caret & lare, exclusus ab hominum domicilijs, quibus caelestia ipse domicilia tribuit. Quo facto illud interim docet esse peregrinos domo excipiendos, quod Deus apud mortales peregrinetur. Iam quod puellus pannis inuoluitur, quod vagit, & iniurias hyemis sentit, is qui est tam magnus, ut caelum pro sede, terram pro scabello pedum habeat, qui luce radijsque fulgentibus vestit Solem, lunam, astra omnia, volens nimirum hominem ita erudire, in puerum debere conuerti, humilitatis ac mansuetudinis habitu, si cupiat in caelum ire, & inter magnos illic proceres numerari. In praesepe denique positus se cibum bestijs offert, tanquam foenum opportunum sint reperturae, quando est quidem: [Omnis caro foenum] teste Esaia, & verbum esse carnem factum, Ioannes testatur. In Bethleem sane quam domum panis interpretantur, iure optimo videtis verbum, aeternum, caelestemque panem humanae fami propositum, pro eo quod iumentis similis homo euaserat. [In funiculis, inquit, Adam traham eos, in vinculis charitatis. Et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum: & declinaui ad eum, ut vesceretur.] Huc tandem vsque se se coelestis illa demisit maiestas, ut iumentorum esca fieret, atque idcirco se recens natum in praesepe collocari voluit. Ea sunt videlicet vincula Adae, ea retia charitatis, qui enim Deus esse cupijt, Deus fieri potest, Dei carne vescendo, atque iugum illud durissimum peccati, ceruicibus excussum, diuina ope, non iam retardat atque impedit, quominus diuinis pabulis perfruatur: libet haec eadem Nisseni Gregorij verbis referre, qui in hodierni festi oratione ad hunc modum loquitur: Quid sibi vult Domini in antro sedes? haec in praesepe declinatio? cur tempore descriptionis tributorum in vitam ingreditur? An perspicuum est eum, quemadmodum a legis execratione nos eripit factus ipse pro nobis execratio, & liuores nostros in se transfert, ut eius liuore curemur, sic etiam vectigalem fieri, ut nos a grauisimo vectigali, quod ab homine mors exigit, liberaret? Quod

vero

*Esaia. 40.**Osee 11.**Greg. Nyss.
in orat. in
natalem Do-
mini.*

vero speluncam vides, in qua nascitur Dominus, caecam hominum vitam, & in terra demersam cogita, in qua se ostendit: sedentibus in umbra mortis. Pannis vero obuoluitur, & fascijs constringitur, qui peccatorum nostrorum catenas subit & vincula. Praesepe vero, in quo verbum gignitur, bestiarum est domus, ut cognoscat bos possessorem suum, & asinus praesepe domini sui. E caelo delapsus panis in praesepe ponitur, ut animalia expertia rationis, rationis cibo nutriantur. Medium se Deus inter bouem & asinum in praesepe locat, ut duos populos condat in semetipso. Hae Nissenus. Ac thronum quidem Scriptura sacra Salomonis celebrat eburneum, auro multo fulgentem, leonum aureorum effigie radiantium, hinc inde, terribilem. Nos vero ad thronum gratiae Dei, ut Paulus loquitur, adeamus, atque Beethlemiticum praesepe omnibus Regum folijs anteponamus: neque enim territos nos fugere vult, sed allectos simplicitate illa mirabili cupidè accedere, atque amabilem Domini, eundem hominum amatorem, atque hominibus amabilem recognoscere: ac pro nostra virili mutuam summo nostro amatori amoris vicem rependere. Id si fiat, magnos se eximiae in nos charitatis fructus percepisse non immerito existimabit.

L I N

IN EODEM NATALI DOMINI, CONCIO SECUNDA.

Verbum caro factum est: & habitauit in nobis. Ioan. 1.

i Dei verbū incarnatū esse aquas Beethlemiticas, quas Dauid concupuit.

2. Reg. 23.

Psal. 62.

Psal. 41.

Psal. 131.

Ruth 1.

1. Reg. 17.

Mich. 5.

Gen. 6.

DAVIDEM Regem cōmemorat Scriptura diuina aliquando siti inflammatum patriæ vr̄bis aquas desiderasse. Itaq; dixisse. [O si quis mihi daret potū aquæ de cisterna, quæ est in Beethleem iuxta portum.] Quæ res quanquam historice illius viri labores temperantiamq; com-

mendat, tamen altiore intelligentia, qua Propheta præstantissimus præditus fuit, insinuat plane nobilioris cuiusdam aquæ vehemens desiderium, quo teneri se demōstrabat, cum diceret, [Sitiuit in te anima mea.] Et [sitiuit anima mea ad Deum.] Quem quidem Deum ex ipsa sua vr̄be Beethleem proditurum aliquando, non ignorabat, quippe cuius sit carmen illud, [Ecce audiuius eam in Ephrata: inuenimus eam in campis syluæ. Introibimus in tabernaculum eius: adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius.] Nam Ephrata fuisse Beethleem, rem eandem duplici vocabulo dictam, & sancti Patres in eo loco docent, & sacræ literæ apertè tradunt. Meritò igitur Dauidis id sapiens sanctumque desiderium laudatur, rectè sitis diuinitus accensa proponitur, quæ non turbidas aquas Aegypti, non cisternis dissipatis perruptisq; contentas optaret, cæno oppletas, impuras, graue olentes, quippe cū [omnis caro corruerit viâ suam:] sed concupisceret potius

tius cælestis aquæ fluente, ad quæ ipse sapientiæ fons inuitat mortales, cum loquitur, [Si quis sitit, veniat ad me.] *Ioan. 7. Eccles. 1.* Atque erat sane ille fons secretus, abditus, inaccessusque mortalibus, cum ex patre manaret, atque apud patrem tantummodo existeret. [Fons vitæ, ait Scriptura, verbū Dei in excelsis.] Quod quidem verbum Ioannes prædicat, [In principio erat verbum, & verbū erat apud Deū, & Deus erat verbum.] Sed quod fieri solet, vt fons in edito monte manans deriuetur suis canalibus, & perducat in oppidum, vbi copia fiat omnibus aquæ, vsusque facile pateat ijs qui ad longe remota arduaque aquæ primordia adire requirent, id nunc in hac cælesti aqua intuemini, cuius origo in celsissimo montis vertice, hoc est, ex æterni Patris intimo sinu, nullis naturæ conditæ viribus parari obtinerique poterat: sed deriuata deductaque ad nos diuino consilio, diuino opere, in cisternam Beethlemiticam inclusa eadem aqua, atque inde producta mortalium vsui patet: Ex pura inquam Dauidicæ virginis aluo aqua sapientiæ prodit, & Beethlemiticos primo ægros irrigat, deinde omnes ad se cōcupiscendâ, fruedam, hauriendam, potandam, longe lateq; prouocat. Quæ de re præstat audire sanctum Hierosolymitanum Patriarcham Sophronium sic loquentem: [Etenim Dauid in Regem à Deo assumptus cum Philisthæorum acie vndique coerceretur, spiritali siti arens ardensq; salutarem aquâ ex cisterna, quæ erat in Beethleem, bibere desiderabat. Aqua autè quæ mysticè ille expetebat, & viua erat & omnes, qui ex ea bibebāt, diuina virtute viuos efficiebat. Cisterna autè hæc sacra sanctissimâ virginē designabat, quæ Deū paritura erat. Prophetia enim erat & figura de Christo, qui est aqua viua, omnibus vitâ infundens, deq; mystica & spiritali cisterna, quæ aquâ illâ, quæ nunquā deficit, vterò cōprehensam, in lucē dedit.] Nōne pulchrè sermonē nostrū cōfirmavit Sophronius? Itaque vt ante dicebam, quod erat apud Deū verbum, idem est verbum caro factum, & habitauit in nobis. Habitauit, in quâ, in nobis: vt eius ad eundem, cōmunicandi, percipiendi copiam nobis

Sophon. in orat. in Natalitia Christi.

Ejai. 12.

factam, & cognoscamus & vehementer gratulemur. Huc nimirum respiciens vates diuinus cum magna lætitiæ significatione canebat, [Ecce Deus Saluator meus: fiducia- liter agam, & nō timebo, quia factus est mihi in salutem.] Quibus è vestigio adiungit Propheta: [Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.] Eam scilicet salutem, qua tantopere delectabatur, atque eas aquas non sibi tantum, sed nobis omnibus propositas declarat, quas ex ipsis Saluatoris fontibus nobis communicatis haurire debeamus.

a Verbum Dei ex Deo æterna productione genitum, incarnatione nobis factum.

Quoniam vero quæ fit aqua Beethlemitica, quam beatus David sitiebat, ostendimus, deinceps quo pacto eam sibi comparauit, dicamus. Ac fuisse non facile neq; cuius tentandum negotium sacræ literæ produnt, quæ Beethlemiticam cisternam Philistæorum castris circumdatam, munitamque docent: quo proinde perumpere ac peruadere ausos fuisse tres fortissimos viros, cum magna eorū laude commemorant. Nimirum fortitudine opus est eximia, atque ardenti quadam virtute, quo diuinam aquam salutarem liceat haurire. Qua enim fidei magnitudine opus sit, vt Deus cognoscatur caro factus? Quem spei fiducia que requirat ardorem, ab infantulo inope, paupere, nudo, si bona omnia expectare iubearis? Quibus charitatis viribus perfici queat, vt in præsepi iacentem, vilium iumentorum comitatu stipatum adames, venereris, adores? [Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est.] Olim dixisse Deum meministi: qua ergo ratione nunc Deum carnem factū homo credat? quo pacto Deū carnem auerfantem caro amet? Non dubium est, fratres, quin humano sensui, humanæ rationi mysterium incarnationi Verbi multas, grauesque difficultates obijciat, tanquā hostiles armatasque phalanges. Sed virtus in arduo spectatur, habetque laudem. Tres eo præstantissimæ virtutes, tanquam Davidis milites fortissimi, superatis Philistæorum omnibus castris perueniant, ac sitienti regi, haustum vasis suis diuinitus, aquam reportent. Nam fides quidem prima, omnia ea humana argumenta perfringens ac supe-

ac superans, gloriose infert, [Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.] Sentit quippe illa, & confitetur planè, eum puerum, quem recens natum adorat in Bethleem, esse ex omni æternitate à Deo Patre productum, cuius & verbum est, & coæternum verbum. [Est enim hoc verbum, vt Fulgentius Ruspensis ait, non quod definit prolatum, sed quod permanet natum, non factum à Deo Patre, sed genitum, nec solum genitum, sed etiā vni-genitum. Vnum quippe verbum Deus Pater genuit de se ipso, per quod omnia creauit ex nihilo.] Quo verbo quidquid Deus est, quidquid intelligit, expressum est atque dictum, ac proinde ita apud Deum reconditum verbum, vt à nullo valeat intellectu cognosci, neque humano neque Angelico, nisi ipsum se prodatur, [Ascendit enim super pennas vëtorum, & posuit tenebras latibulū suū.] At verbum, quod intus manens à sola ea mente intelligi potest, in qua versatur, idem foras productum audiri, & legi, atque intelligi potest ab ijs qui vel audire possunt, vel legere sciunt. Quid hæc sibi velint, requiritis. Nempe qui apud Patrem latebat, nunc apud matrem apparet. [Manifestata est, inquit Augustinus, ipsa vita in carne, vt res quæ solo corde videri potest, videretur & oculis, vt corda sanaret. Solo enim corde videtur verbū: caro autē & oculis corporalibus: factū est verbū caro, quam videre possemus, vt sanaretur in nobis, vnde verbū videremus.] Bene omnino Augustinus. Nec minus bene quod alio in loco sic habet: [Miramur quomodo Christus carnē accepit de virgine. Natus est, & à Patre nō recessit. Ecce ego qui vobiscum loquar, cogitavi quod vobis dicerem. Iam in corde meo verbū erat: quæro illi verbo sonum, quæro quasi vehiculū: sicut verbum meum assumpsit sonum, per quē audiretur, sic verbū Dei assumpsit hominē, per quem videretur.] Quemadmodum etiam sententia metis, attramento chartæ indita atq; expressa, efficitur, vt ita dicam, visibilis, atq; ita manifesta, vt percipi facile queat, sic diuinum illud verbū beatæ Virginis sanguine carneque indutum, teste Damasceno, oculis humanis & sensibus confor-

Fulgen. ser. 1. in festo Natiui.

Psal. 17.

Aug. trakt. 1. in epist. Ioan.

Aug. serm. 13. de tempore, qui est 22. de Natiui.

Damasc. in sermone de assumptione Deiparæ.

1. Ioan. 1. matū est. Itaq; iam licet dicere amatoribus verbi, [Quod audiuius, quod vidimus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, quæ erat apud Patrem & apparuit nobis.] Neque enim aliud est verbum aut alia sententia mentis, ab ea diuersa, quæ voce proditur, aut de scripto traditur: sed vna eademque sententia nullo modo commutata, diuerso tamen modo informata, de intima & secreta, fit externa & manifesta. Quamobrem, qui dixerat, [Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.] Idem etiam dicit: [Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.] Idem per omnia verbum in mente patris occultum, idem in gremio matris spectabile ac manifestum: vt est idem verbum cogitatione latens, charta inscriptum patens: Idcirco Abacuch Prophetæ præcipitur diuinitus: [Scribe visum & explana eum super tabulas, vt percurrat qui legerit eum.] Quid rei sit, illico enuntiat, [Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, nō erit recta anima eius in femetipso. Iustus autem in fide sua viuet.] Fide nimium vita iustorum constat, qui Dei verbo freti, quæ iubentur facere, faciunt, fiduciam interim suam in promisso sibi diuinitusque ostenso Salvatore ponentes. Sed explanari in tabulis visio prophetica iubetur, vt possit cecliter à legente percipi: [Verbum enim abbreviatum & consummans fecit Deus super terram,] quod pastores Bethleemitarum quemadmodum beatus dicit Ambrosius, & ostensum sibi gratulabantur, & videre oculis amplius festinabant. Et verè: [Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis.]

Ambros. in Luc. c. 2. Quod de verbo disputantem non sine voluptate audistis, de luce dicentem nō iniucundè credo accipietis. De eodem quidē verbo Ioānes dixit, [In ipso vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet: & tenebræ eam non cōprehenderunt.] Itaque lux illa purissima, & splendidissima præ magnitudine fulgoris sui, naturæ omnis cōditæ acie perstringebat, neq; se humanis obtutibus capi

capipatiebatur. [Lucem, inquit Paulus, inhabitabat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.] Quod Moyfi quondam ipse confirmarat: [Non videbit me homo, & viuet.] Igitur vt spectari mortalium oculis posset, lux illa summa, temperandum fulgorem illum suum existimauit, atque adumbrandum, obscurandumque quodammodo. Augustinum audi: [Illud quod in principio erat verbū, lumen illud verum, vt umbraculū meridianū fieret nobis, verbum caro factum est: Deo scilicet homo, tanquā lumini corpus accessit, & in eū credentes, vmbra protectionis operuit.] Itaq; qui ad Solis fulgorem tanquā nocturæ aut vespertilionis calicagabamus, atq; obruebamur, nūc lucernæ lumē libèter intuemur. [Et lucerna eius est agnus] qui erat natura sol, clemētia effectus est nobis lucerna: Nā vt August. dixit: [Propter participationē inquitū est homo ipse mediator, lucerna in Apocalypsi nuncupatur. Sed singularis est ista susceptio. De nullo enim Sāctorū dici diuinitus potuit, aut dici villo modo fas est, verbū caro factū est, nisi de vno mediatore Dei & hominū.] Qua quidē ratione nō ineptè & illud intelligi dictū potest. [Lucerna pedibus meis verbū tuū.] Tametsi verius atq; syncerius verbū Christi, non Christus verbū, vt idē August. cēset. Sed redeo ad rē. Verbū carnē factū cōsiderate tanquā lucē lucernæ inditā. Atq; ceream eā cogitare debetis cādelā, quā Ecclesia atq; Ecclesiastici patres tātopere celebrāt, & laudibus in cælū tollunt. In qua imago quædā pulcherrima Christi sit. Cerā enim purā & candidā apis virgo pduxit, corpus illud sanctissimū omnis labis expers. In cera autē linū inflāmatum, animā diuinis donis radiantem accipite: ipsum lumen, quo fulget, deitatis naturam existimate, nō quod hæc tria tribus illis per omnia congruant, sed quod modo quodā distinguere atq; intelligere liceat. [Accedite iā ad eū, & illuminamini.] In nocte lucerna nobis accessa est, vt tenebras nostras depellat & dissiptet. Quod si eo simili delectamini, cerā fluētē atq; vsu ipso paulatim absumptā in ea immortali lucerna, respicite, carnē inquit Chri molestij, p nobis

*1. Tim. 6.**Exod. 32.**Aug. super Psal. 67.**Apoc. 22.**August. in Psal. 118. conc. 23.**Psal. 118.**Greg. Papa in officio maioris hebdomadae.**Hierony. in epistola ad Praesidium Diaconum, si tamē eius est.**Psal. 33.*

susceptis laboribusq; consumptam, ipso internæ charitatis incendio velut liquefactum in teneras lachrymas solui, quibus puellus pulcherrimus charam sibi salutem hominum ostendere non cessat. Iam quis flammam diuini amoris in illo pectore accensi non dicam oratione explicet, sed contagione consequi possit, cum Apostolus dicat: [Super eminentem scientiæ charitatem Christi?] Quæ autem lux ea sit, quæ lucet in medijs tenebris, ipse dicat: [Ego sum lux mundi: & qui sequitur me non ambulat in tenebris.]

Ephes. 3.

Ioan. 8.

4. Spe & charitate Deum hominem factum complectendum, quem fides ostendit.

Rom. 8.

In oratione secreta prima Missæ in nocte Natiuit. Dñi.

Cant. 5.

Quæ si vera sunt, atque ea certo nobis tenenda fides inuicto suo robore tradit, non est cur cæteræ comites spes, inquam, & charitas hoc Bethleemiticum antrum perhorrescant: quin potius alacres & lætæ, quæ oblata est, gloriæ & salutis viam arripiant, atque vt ad primam redeamus historiam, ipsæ quoq; aquam Dauidi sitienti, ex cisterna Bethleemica hauriant. Nam quid spei difficile, quid non procliue sit, cum Deus factus sit homo? [Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non cum eo omnia nobis donauit?] In hæc intuens Ecclesia loquitur confidentia singulari: [Vt in illius inueniamur forma, in quo tecum est nostra substantia.] Quibus enim datum est Dei filium in gremio matris videre vagientem, quomodo negandum est, vt in sinu Patris videant regnantem? Pro quibus ille Bethleemiticam specum, ac vilium iumentorum comitatum non recusauit, an se in palatio sempiterno adorandum laudandumq; non præbebit? Ergo spe pleni atque gaudentes, iam præcipuas partes charitatis minime prætermittamus. Amabilis plane natura, tenera ac simplex pueri ætas. Quid hoc puero pulchrius? quid amabilius? quid dulcius illo ore atq; illis ocellis, quibus demittens lachrymulas suas, amare se demonstrat, magisq; amoris vi quam hyemis iniuria flere? Canit quidem sponsi amore faucia sponsa. [Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis, talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus filiæ Hierusalem.] Ergo curramus in odore vnguentorum spōsi dulcissimi.

dulcissimi, quem adolescentulæ vehementer diligunt, que amplexus expertæ cælestes impotenter amant. [Et delectabitur, inquit, infans ab ubere super foramine aspidis, & in cauerna reguli qui ab lactatus fuerit, manum suam mittet.] Quem locum Esaiæ de puero Christo præclare interpretatur Ambrosius, quod venenatam naturam nostram non refugerit. Quod propterea dictum intelligere potestis, vt non solum iusti & sancti, sed peccatores etiam & miseri, pueri huius natalem sibi celebrandum putent, neq; vereantur accedere, ac se faciles tractabilesque præbere: delectari pueros animalculis sæpe non admodum nobilibus scitis. Ludere diuinum nostrum infantem cum aspidem & regulum vates dicit. Vt deposita feritate, omnique illo tetro peccati veneno discant homines Iesum adire, Iesum amplecti, Iesum vita moribusq; referre. Omnibus ergo natalis hic dies vitæ salutaris est, omnibus iucundus esse debet atque festiuus. [Habitabit lupo cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.] Non solum benignos & mansuetos homines, ait Chrysostronus, sed feros & immanes, qui inter se ipsos lupi erant, & tauri & leones & vrsi in vnâ esse Ecclesiam colligendos. Id Poeta dixit vno versu. [Nec magnos metuent armenta leones.] Quid faciat res vsque eo dissimiles vna conuenire, naturas tantopere inter se dissidentes eodem domicilio vti, eodem cibo vesci, tunc exposuit cum initium dedit vaticinio. [Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.] [Et puer paruulus, inquit, minabit eos.] Eum ego puerum, eum libenter paruulum accipio, vt etiam placet Eusebio Cæsariensi, de quo idem Prophetam loquitur. [Paruulus natus est nobis.] Itaque videmus huius pueri vel infantuli potius cunnas non solum pastorum simplicitatem celebrare, sed etiam Magorum sapientiam opesq; venerari, & numen procumbentes solo adorare. Bene beatus Leo: [Nemo ab huius alacritate participatione secernitur: vna cunctis lætitiæ communis est ratio. Exultet sanctus quia propinquat ad palmam. Gaudeat peccator,

Esai. 11.

Ambros. in Psal. 37.

Esai. 11.
Chrysostr. in demonstratione quod Christus est Deus. & homin. 10. in Match. Virgilius. eclog. 4.

Euseb. libr. demonstrat. Euang. lib. 2. c. 41. & libr. 3. c. 2. & li. 7. c. 9. Esai. 9. Leo serm. 1. de Natiuit. Domini.

L 5

peccator, quia inuitatur ad veniam. Animetur Gentilis quia vocatur ad vitam.] Sed quanto est Dei gratia profusior, tanto accuratius nobis est prouidendum, ne simus ingrati, neue ad nos venientem, & se habitatorem domicilij nostri præbentem, sordidis atque impijs moribus extrudamus, sicut in eodem sermone idem Pater admonuit. [Noli tantum habitatorem prauis de te actibus effugare, & diaboli te iterum subijcere seruituti: quia pretiũ tuum sanguis est Christi: quia in veritate te iudicabit, qui in misericordia te redemit.]

IN EADEM SO- LENNITATE, CON- CIO TERTIA.

Exijt edictum à Casare Augusto, vt describeretur vniversus orbis. Luc. 2.

† Regnum Christi Romano imperio præcellere.

ROMANI imperij, in toto terrarum orbe potentiam, atque Cæsaris Augusti, qui Reipublicæ Romanæ clauum tenebat, in vniuersos mortales denominatum ob eam rem facer Euangelista, Christi natiuitatẽ scripturus, enarrat, vt dum tempus virginis partus ostẽditur, is esse natus intelligatur, qui regnaturus in omni esset orbe terrarum, cuique secundum antiquissima sacrorum vatum oracula omnes mortales subditi parere deberent. Nam vt alia modo mittamus, insignem certẽ Danielis illam prophetiam præterire nullo modo debemus, quæ statuae eius quam Rex Babylonius viderat, partes membraque demonstrans, quatuor regna indicauit successura ex ordine poten-

potentissima, quibus orbis subiectus esset futurus: quorum regnorum extremum idemque præstantissimum cū maxime floreret, tunc regnum aliud cæleste mundo esset exorturum, cui cætera omnia concederent. [In diebus, inquit, regnorum illorum, suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo nõ tradetur: consumet autem & cõminuet vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternum.] Quænam regna illa quatuor extiterint, quæ commemorat, nemo est vestrum, credo, qui nesciat, & ipse sermo propheticus apertè satis indicat. Primum Assyrium, secundũ Persicum, tertium Græcum, quartum idemque maximũ Romanum Imperium. Eadem imperia quatuor alia visione quatuor bestiarum significata ab eodem Daniele cõstat: qui de vltimo imperio illorum quatuor ita loquitur: [Et ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos comedens atque cõminuens, & reliqua pedibus suis conculcans, dissimilis autem erat cæteris bestijs, quas videram ante eam.] Romanam monarchiam superioribus validiorem hinc tradi, cõsensum Ecclesiasticorum Patrũ esse, scribit Cyrillus Hierosolymitanus. Atq; est illud mirabile, de horũ quatuor regnorum singulis testificari Scripturam diuinam quod totum terrarum orbem obtinuerint. Etenim Assyrios in omnia dominatos declarat Daniel Regem Nabuchodonosorem alloquens his verbis: [Tu rex regum es, & Deus cæli regnum & fortitudinem & gloriam dedit tibi, & subditiõne tua vniuersa constituit.] Iam Persicus principatus quam late patuerit indicant literæ Cyri ipsius primi ac nobilissimi auctoris, quas liber facer Esdræ commemorat in hanc sententiam, [Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli.] Sequitur Græcorũ imperium, cuius princeps & caput Alexander Magnus. Hunc mundo vniuerso dominatum Scriptura diuina testatur, ita pronũtiãs: [Cõstituit prælia multa, & obtinuit omniũ munitiones, & interfecit Reges terræ, & pertransijt vsque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis gentium,

Dan. 9.

Dan. 7.

Dan. 2.

Cyrrill. Hierosol. cateches. 15.

1. Esdr. 1.

1. Mach. 1.

gentium, & siluit terra in conspectu eius.] Quoniã trium regnõrum potentia erat ostensa, restabat quartũ, cui regnũ æternum Christi inserendũ foret. Itaq; Spiritu sancto impulsore Lucas dum exordia Christi aggreditur, Romani imperij maiestatem ad summũ peruenisse demonstrat, quod ea verba præclare docet, [Exijt editũ à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.] Vt non per exaggerationẽ dicta, sed re ipsa probaretur magnitudo imperij. Ergo Regno Christi omnia regna cætera cedere habet, idẽ ad summum progressa, vt superioris regni, à quo obscurata extinctaq; sunt dignitas demonstratur amplior. De eo quippe scriptum erat. [Et dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarũ.] Flumẽ Iordanem intelligit Augustinus, à quo cœpit Euangelici regni prædicatio. De eodem quoque: [Dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã, & possessionẽ tuã terminos terræ.] Nec non illud: [Adorabunt in cõspectu eius vniuersæ familiæ gẽtium.] Sed quid attinet testimonia Regni Christi quæ sunt innumera, recensere: illud commemoratu dignũ est, quod idoneus autor Paulus Orosius memoriæ prodidit, quo tempore natus est Christus, eodẽ tempore mandasse Augustum, ne quis Dñm se vocaret, siue occulta vi aliqua verum orbis Dominum adesse iam sentiret, siue (quod Caiphæ Pontifici contigit) nesciens vaticinaretur.

Quod si magnitudine imperij Romani, Christi aduentum & regnum appropinquare declarabatur, cum orbis vniuersus vni principi subiectus esset, profecto ipsa conditio temporum, & amplitudo pacis vbique gẽtium obtinẽtis (quæ causa fuit editi Cæsaris descriptionisq; illius,) adesse iam summi Regis exoptatam in terris præsentiam apertè demonstrabat, iuxta eadem Prophetarũ Sanctõrum oracula. Scribit sane idẽ Paulus Orosius, quo tẽpore professio illa est imperata ab Augusto, ac Saluator mundi in Bethleẽ oppido editus in hæc lucẽ, fuisse eo tẽpore adeo pacatũ imperiũ Romanum vniuersum, vt portæ Iani templi quoquo versus clausæ cernerentur: qua re significabatur ex nulla orbis parte bellum impendere Romanis.

[Eo

*Psal. 71.**Aug. lib. 2. contra lit-
vas Petilia-
ni. c. 58.**Psal. 2.**Psal. 21.**Paulus Oro-
sius lib. 6. c.
20.**2 Pacem
Octauiani,
Christi Enã-
gelicã por-
tendisse.*

[Eo anno, ait ille, quo firmissimam verissimamque pacem ordinatione Dei Cæsar composuit, natus est Christus, cuius aduentui pax ista famulata est, in cuius ortu audientibus hominibus Angeli cecinerunt: [Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.] Neque id insignis Poeta tacuit sybillinum referens carmen, quanuis alio adulandi consilio, vel mysterij cælestis ignorantia, temporis felicitatem deflexerit: Itaque cecinit. [Ultima Cumæi venit iam carminis ætas: Magnus ab integro seclorũ nascitur ordo, Iam redit & virgo, redunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto.] Eam vero pacis aureæ felicitatem à Sybillis decantatam, ab historicis seculo Octauiani Augusti datam: proprium fore Christi nascentis insigne atque ornamentũ, diuinæ literæ non obscure prædicarunt: Isaias quidẽ sic habet. [Iudicabit gentes, & arguet populos multos: & constabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium. Domus Iacob venite, & ambulemus in lumine Domini.] Cuius vaticinij quanquam potest intelligentia ad pacem Euangelicã vniuersæ Ecclesiæ referri, quemadmodum plerique referunt, tamen mihi valde probantur Eusebius, & Chrysostomus, & Hieronymus, qui propriè de tempore pacatissimo aduentus Christi interpretantur, sub Augusti Cæsaris fortunatissimi imperio. Idem quoque Propheta alio loco, de paruo Io nobis nato eodemque Deo vaticinans inter cætera nõ mina extremũ ponit, [Princeps pacis] adiungitque [Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis.] Nec dissimilia Dauid, vbi sub nomine Salomonis Christi aduentum regnumque prædicat: [Orietur, inquit, in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.] Quamobrem pacificum nominatum constat. [Ipse est enim pax nostra,] vt Paulus loquitur, [qui & pacificauit, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.] Ob eam rem hoc ipso die Angeli lætissimam hominibus pacem denuntiant: Amat Salomon noster pacatos animos, sedata peccata ora: fuit

git

*Paulus Oro-
sius libro 6.
cap. 20.**Virgil. eclo-
ga. 4.**Esai. 2.**Euseb. de
prep. Euãg.
li. 1. c. 1. &
demonst. E-
uãg. lib. 9.
c. 17.**Chrysost. in
Matthæum
hom. 20.**Hierony. in
Esai. itẽ Ori-
gen. cõr. Cel-
sum lib. 2.**Esai. 9.**Psal. 71.**Ephes. 2.*

git atque auersatur homines contentiosos, sauos, cruentos. [Factus est in pace locus eius.] Opportune satis Beda hoc loco: [Nasciturus in carne Dei filius, sicut de virgine natus uirginitatē sibi Deus ostendit esse gratissimum, ita pacatissimo tempore seculi procreatur, quia pacem quaerere docuit, & pacis sectatores inuisere dignatur.] Si quis igitur Deum ad homines uenientem excipere domo, habereque cupit, pacata in ceteros mente sit, ne oderit fratrem suum, ne inimicitias exerceat, similitatem deponat omnem, redeat in gratiam cum ijs, quibus est infestus. Alioqui Christum ad sua limina uenturū minime speret. [Omnis, qui odit fratrem suum, ait Ioannes, homicida est: & scitis quoniam omnis homicida non habet uitam æternam in semetipso manentem.]

3 *Christū* Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid: ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. [Itineris causa ea fuit, ut pareret edicto Cæsaris, ut describeretur in legitima urbe. Itaque Ioseph & Maria se Cæsari subditos confitentur, parentque incommoda & dura imperanti. Profitentur subiectionem Romano Imperio, ceterum etiam tametsi pauperes, soluunt. Quin etiã ipse Christus simul ac natus est, censerur, tributumque, ut ceteri Cæsari soluit. Sic enim Paulus Orosius multiq; alij Patres confirmant. Verba Orosij sunt hæc: [Hæc est prima illa professio clarissima, quæ Cæsarem omnium Principem, Romanosque dominos rerum, sigillatim cunctorum hominum edita ascriptione signauit, in qua se & ipse, qui cunctos homines fecit, inueniri hominem, & ascribi inter homines uoluit. Nec dubium quin omnium inspectioni pateat, quod Dominus noster Iesus Christus hanc urbem (Romam scilicet) nutu suo in hunc rerum apicem prouexerit, cuius potissime uoluit esse cū uenit, dicendus utiq; ciuis Romanus, census professione Romani.] Hæc ille autor. Atqui Christum Regem non ut seruiret, sed ut seruitute eriperet suos, uenturum opinio erat. Quid ergo & subijcitur,

Psal. 75.
Beda lib. 1.
in Lucam,
col. 1.

1. Ioan. 3.

3 *Christū*
seruisse ut
hominem in
libertatem
assereret.

Paulus Oro-
sius lib. 6. c.
20. & lib.
7. c. 1.

subijcitur, & obedit, & describitur, & tributum dat: quæ sunt plane omnia à dignitate eius aliena, qui libertatem, imperium, gloriam genti suæ daturus speretur? Quid est enim, quod uaticinatus est Esaias? [Prope est, ut ueniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur: miserebitur enim Dominus Iacob, & Israel saluabitur.] Ac paulò post. [Et possidebit eos domus Israel super terram Domini, in seruos & ancillas, & erunt capientes eos qui se ceperant, & subijcient omnes exactores suos.] Gens quidē Iudæorum ægrè Romano Imperio parebat, grauius molestæque ferebat imponi sibi tributa, alienum à sua dignitate iudicabat more aliarum gentium censerī. Itaque dicebat: [Semen Abrahæ fumus, & nemini seruiuimus unquam.] Hoc uero genus professionis tantopere Iudæi execrati sunt, ut uel hac ratione atque hoc eodem tempore concitauerit multitudinem Iudas ille Galilæus, quem Apostolicorum actuum liber memorat, & Iosephus historicus etiam scribit, rebellans aduersus Romanos, quod Iudaicam gentem quasi subiectam iusserint censerī. Nāq; quod grauisimo seruitutis iugo à Romanis se premi uidebant, expectabant oraculo diuino sibi prædictum iam tandem instare illud. [Et erit, cum requiem tibi dederit Dominus ex omni labore tuo, & ex concussione tua, & ex seruitute dura, quam ante seruisti, fumes parabolam istam contra Regem Babylonis, & dices, Quomodo cessauit exactor, quieuit tributum? Contriuit Dominus baculum impiorum uirgam dominantium, cædentem populos in indignatione sua plaga insanabili, subijcientem gentes in furore suo persequentem crudeliter.] Quæ quidem omnia de libertate per Christum adipiscenda, & salute populo Dei recuperanda, prædicta erant: ac sunt plane præstita per Christum cumulatissime, sed longe alia ratione, quam carnales Israelitæ putarant. Etenim erat grauisissima seruitus Romanorum, tamen erat & longe grauior seruitus Satanæ, quem Regem Babylonis appellat, & ea ipsa seruitus Romana, qua tenebantur oppressi, ex illa

Esai. 14.

Ioan. 8.

Actor. 5.
Ioseph. lib.
18. Antiq.
& lib. 2. de
bello Iudæ-
co.
Niceph. lib.
1. c. 10.
Esai. 14.

illa peccatorum miserrima, quam minime curabant, efficiebatur. Quare peccati primum tyrannis tollenda, eueriendaque fuit, quo priscæ homines salutis, libertati gloriæ redderentur. Id vt præstaret Christus, seruire voluit, atque inter subditos ignobilesque censeretur, tributumque pendere, hac sua seruitute & professione nostram libertatem certissime comparaturus. Præclare est à vate dictum,

Esai. 28.

Psal. 110.

[Vt faciat opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.] Neque minus eleganter ab alio vate, [Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius.] Quam ob rem eam Euangelicam descriptionem, qua non parentes modo Christi, sed ipse etiam Christus descriptus censusque est, tanquam libertatis nostræ plenissimum argumentum

Greg. Naz. in orat. Natiuit.

Gregorius Theologus magnifice prædicat: [Venerare, ait, descriptionem, per quam efficitur, vt ipse scribaris in cælis.] Nam fore, vt ratione quadam occulta, modoque minime vsitato è miserrima seruitute eriperemur, Isaias quoque non obscure significat, cum Christum alloquitur his verbis: [Iugum enim oneris eius & virgam humeri eius & sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madiam.] Victoriâ Gedeoni constituisse diuino illo stratagemate nostis, quo per medias tenebras subito ostensis facibus lægisque diffractis, ipso sono tubarum à paucis hominibus infiniti exercitus cædes patrata est. Quale hoc principis nostri Christi stratagemata extiterit, quis possit oratione complecti? ab inermibus armati, à paucis innumerabiles, fulgore inopinato, sono præpotenti superati profligati que sunt. In medijs illis tenebris diuinum lumen emicat, & vox illa gloriose personat. [Gladus Dei & Gedeonis.]

4. Perfekte obediendum exëplo Christi.

Interea, fratres, quam sit Deo grata obedientia, cogitemus, & quale veræ obedientiæ studium sit, cognoscamus. Etenim quia parere Deo homo recusauit, Deus homini obsequentem se præbet. Nondum erat editus in hanc lucem Iesus, adhuc materni vteri domicilio tenebatur inclusus, & obedire hominis imperio non grauatur, & qui nondum pedes mouere cœperat, iter obedientiæ libenter

benter aggreditur, edicto Cæsaris commoda sua cuncta postponens. Nam & pauper & prægnans mater, ire cogitur, deserto suo lare, in aliena neque satis fida hospitia, idque eo tempore, quo hyems rigidissima vastos quoque milites, nedum puellas teneras, sub tecta compellit. His omnibus rationibus suis, illam vnam obediendi rationem anteponebat, ante obediens, quam natus: prius vitam quam obedientiam ponens, ab ipso matris vtero vsque ad crucis extremum domicilium obedientiæ perfectissimè tenens. [Et quidem cum esset filius Dei, didicit ex eis quæ passus est obedientiam.] Singulare plane atque vnicum obedientiæ exemplar, Christus. [Adam enim, vt ait Leo Papa, præcepta Dei negligens peccati induxit damnationem: Iesus factus sub lege reddit iustitiæ libertatem, ille diabolo obtemperans vsque ad præuaricationem meruit vt in ipso omnes morerentur: hic Patri obediens vsque ad crucem fecit vt in ipso omnes viuificarentur.] Iam quæ causa itineris illius tam incommodi tamque importuni extiterit, cogitate: intelligens profecto, quale oporteat esse obedientiæ verissimum studium, quæ non quis, quidve, aut quam ob causam iubeat, attendit, sed illud vnum sibi proponit, esse parendum. Nam vt Petrus Chrysologus dixit, [Edicto Cæsaris & Paganini, Dominus obtemperaturus occurrit.] Edictum enim erat à Cæsare Augusto profectum, homine impio, superbo, Dei contemptore, mundum is vniuersum describi imperabat, nullam aliam ob causam, quam iactandi immensum dominatum suum. Atqui tenetis credo in Dauide quod vanitate quadam elatus numerari describi que populum sibi subiectum voluerit, diuinitus peste sæuissimâ esse animaduersum: quid quæso id facti ad tyranni huius superbiam, qui se orbis vniuersi dominum haberi, nominari, suspici, ac pene adorari iusserit? At obedit Christus edicto Cæsaris, quid ita? Nimirum qualis fuerit imperantis mens & cogitatio, qui subiectus fuerit, explorare nihil ad eum attinet: ac dummodo

Hebr. 5.

Leo ser. 5. de Natiuit. Domini.

Chrysol. ser. mone 175.

2. Reg. 24.

Deo contraria non iubeat, sine cunctatione obediendū.

Nocere obediēti nō pōtest peruersa imperantis mens:

1. Reg. 18. ipsi qui imperat, prorsus nocebit. Saul Rex iniquus & prauus, quo Dauidem in perniciem exitiumque deduce- ret, præputia Philistinorum centum imperauit: paruit Regio edictō Dauid, pugnavit, vicit, præputia ducenta numeravit. Is est fidelis obediētiæ fructus, vt gloria ex

Prov. 21. inuidia crescat. Sapienterque à Sapiente dictum. [Vir obediens loquetur victorias.] Quam rem Christus præ- clarissimo hodierno factō suo demonstrat, qui impera- toris impij legi obtemperans, mundi totius sibi princi- patum vendicauit impleto diuino oraculo. [Et tu Beth-

Mich. 5. leem terra Iuda paruulus es in millibus Iuda, ex te egre- dietur mihi qui sit dux populi mei, & egressus eius à diebus æternitatis.] Hoc à Deo prædictum ho-

mo ignorabat, sed dum homini obtem- perat Deus, diuino in omnes homines est potitus imperio.

I N

IN EADEM SO- LENNITATE, CON- CIO QVARTA.

Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in praesepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Luc. 2.

VI locum natalium Christi confi- derat, ordinemque nascendi, qui in vili inquam hospitio natum eare- rum omniū inopia cernit, vt præse- pe prima incunabula dederit, inopi natum sane atque improuifum filij Dei aduentum in mundum fortasse arbitretur: qui si permultis antea

*Admira-
tione dignū
aduentum
Christi can-
topere prædi-
ctum sic esse
celatum.*

præclarisque oraculis Prophetarum denuntiatum eum mortalibus diligentissime intelligat, vehemēter miretur necesse est, quorsum tot & tāta de eius aduētu, cui occur- rere pro dignitate oporteret, denuntiata sunt, cū ita ob- scure & improuifio venire haberet, vt à nemine posset agnosci. Neque enim ratio patitur, neque fert vltus, vt cum Reges in urbem aliquam præstantem ingredi pa- rant, nuntij præcurrant, qui ciues ad apparatus Regia maiestate dignum parandum moneant, nisi palam ac ma- nifesto Regius comitatus procedat. Quod si regem com- muni hospitio, nullo aut exiguo comitatu vti cernas, profectō celatum voluisse suum iter intelligas neces- se est. Qui enim consent adeo inter se discrepan- tia, multis nuntijs præparari occursum, & eius, clam factō aduentu, nullam fieri copiam? Iurē proinde

Abac. 3. Abacuch Propheta in hodierna mysteria intuens exclamabat: [Domine consideraui opera tua, & expaui: in medio duorum animalium cognoscêris.] Sic enim habet editio Septuaginta interpretum: sic plerique sancti Patres legunt, ac de nato Christo inter duo animalia intelligunt, præsertim Prosper Aquitanicus: qui de Christo etiam in præsepi posito quemadmodum Gregorius quodam Nazianzenus illud Esaiæ accepit. [Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.] Neque discrepat ab eo sensu Ecclesia, quæ canit, [Magnum mysterium, ut animalia viderent Dominum natum iacêtem in præsepio.] Quare quod usus habet, ut bos & asellus puero nato pictura consotientur, non est tanquam inane commentum, contemnendum. Nam ad natiuitatem Christi respexisse Abacuch, cum dixit se expauisse opera Dei admiratum, quod in medio duorum animalium esset aliquando adorandus, documento sunt verba sequentia: [Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte umbrato siue Pharan.] Quæ magno consensu Patres Irenæus, Tertullianus, Cyrillus, Euthymius, de oppido Bethleem interpretantur, pro eo quod Bethleem ad Austrum sit Hierosolymis. Ergo quod dicebam, magna cum ratione ille Propheta se admiratum, expauefactum, attonitum narrat huius mysterij consideratione, quod Deus è cælis ad terram veniens, in hospitio, in tugurio, in stabulo, in præsepi, inter bestias primum innotescere mundo voluerit. Atqui erant prædicta vaticinia plurima eademque clarissima de eius ad nos aduentu. Erant præmoniti mortales sæpe sapius, ut venturo ad se Domino occurrerent. Quid enim aliud est illud Prophetæ Amos. [Præparare in occursum Dei tui Israel?] Quid sibi vult Abacuch, [Apparebit in finem: si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit?] Quid Aggæus? [Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam: & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.] In finem erit omnia percurrere testimonium, quibus de aduentu filij Dei fidelis populus admonetur.

monetur. Et cum tot prædictiones extiterint, cum adeo illustres prænuntij, nihil amplius perfectum esse ijs tantis rebus videmus, quam ut filius Dei, ab hominum societate ac domicilijs excluderetur, ad stabula, ac præsepia bestiarum amandaretur. Hic quis diuinæ sapientiæ arcem non admiretur? quis non illud propheticum vsurpet? [Quam magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.] Et [Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.]

Itaque huc respiciens Hieremias Propheta cum magna pietatis intimæ dulcedine rogabat in hunc modum Messiam suum: [Expectatio Israel, Saluator eius in tempore tribulationis, quare ut colonus futurus es in terra, & ut viator declinans ad manendum, & ut vir vagus, & fortis qui non potest saluare?] Appositis sane similibus indicat, quam fuerit modico & neglecto cultu Saluator acceptus, quem coloni instar versaturum in terra prædicit, propterea quod externus habendus sit, & laboribus exercendus: quod utrunque Scriptura docet, [Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.] Tum illud: [Homo agricola ego sum, Adam exemplum meum ab adolescentia mea.] Iam viator, qui diuerforium ingreditur, tantisper corpus recreaturus, ut iter arreptum maturet, quam sit exiguo contentus, quam copiosi prolixique apparatus negligens, facile est intelligere. Et hic noster non tam viator, quam via ipsa, quam terrena hæc spatia festinus confecerit, Psalmus indicat, [Exultauit ut gigas ad currendam viam.] Nam quod viro forti, sed profugo Hieremias postremo assimilat Christum, illud significat, solere milites, cum desperata victoria acieque profligata, ex prælio abeunt, festinare fugam raptumque cibum ac potum vitæ tantum tuendæ necessarium capere, delitias omnes salutis posthabere. Ac fanè ita se gefit summus Imperator noster, ac si rerum omnium inops, pugna impotens, fugere ac latere necesse ei fuerit, & vero, subitaneo, & obuiuo quocumque cibo, hospitioque esse contentum. Id quod hodiernus dies Christi natalitius, quem

Psal. 91.
Psal. 138.

Quanta fuerit admiratio in Natiuitate Christi, Prophetarum & Angelorum Sanctorum.
Hierem. 14.

Psal. 68.
Zachar. 13.

Psal. 18.

solent homines primarij luculentum ornatumque liberis curare, extrema sua inopia atque incredibili egestate declarat: cum Deus infans nocturnis tenebris, diuersorio vili, incommodissimo anni tempore, nullo comitatu nisi bestiarum, pannis vulgaribus inuolutus, præsepi pro cunabulis vtitur. [Pannis induitur ille, ait Maximus, qui cum crearet omnia, terras luce perfudit, cælum sideribus adornauit, & ignea solem claritate vestiuit.] Nonne iuuat iterum atque iterum repetere vocem illam propheti- cam? [Consideraui opera tua & expaui.] Sed alius item Propheta nos adhortatur: [Notas facite in populis adin- uentiones eius.] Sunt enim diuinæ sapientiæ inuenta hæc præclarissima, quæ ad docendum hominem ad corri- gendum, ad informandum diuinitus comparata sunt. Pri- mum igitur ad magnam sapientiæ laudem, ad magnam charitatis suæ gloriam pertinere Deus existimauit, si eo apparatu filium vnicum sibi parem, in terras induceret, qui quanto videretur ab illa maiestate plus abhorrere, tã- to illius tum bonitatem, tum etiam potentiam amplius commendaret. Cælestes illas mentes contemplor nouo spectaculo attonitas, in puerum Deum oculos defixos te- nere, illos vagitus dulcissime audire, illas lachrymulas li- benter aspiciere, pannos pro ostro & purpura, præsepe pro throno, fœnum pro auro, iumenta pro splendido co- mitatu, abiectum sordidumque tugurium pro regio pala- tio, extremam rerum omnium penuriã pro infinita opũ copia commutatam. Atque talem Deum suum ac princi- pem agnoscentes, & colunt, & venerantur, & procuben- tes adorant. Vbi illud Apostoli videmus impletum: [Cũ introducit primogenitum in orbem terræ, ad Angelos quidem dicit, Et adorent eum omnes Angeli eius.] Ne- que adorant tantum, verum & obsequia puerperæ præ- bent Angeli, & modulato concentu vagientem infantu- lum mulcent. Reginam Saba sacræ literæ tradunt ad con- spectum Salomonis obstupuisse, domus ornamenta, fami- liæ apparatus, rerum omnium magnificentiam admi- ratam. Ego cælestem curiam vniuersam, ad nouam no-

*S. Maxi-
mus serm. 2.
de Natiu.*

Esai. 12.

Hebr. 1.

3. Reg. 10.

stri

stri Salomonis gloriam, ad eximium illum apparatus, ad incredibiles Regis sui opes longe plus obstupuisse cre- diderim. [Deus enim qui diues est in misericordia pro- pter nimiam charitatem qua dilexit nos,] humanam ino- piam fummas sibi diuitias, humanas miseras præclarissi- mas sibi opes duxit. Vt liceat homini per ludum & iocũ de Deo dicere, quod ludibrio Deus homini dixit: [Ecce, ait ille, Adam sicut vnus ex nobis:] & nos in eum dicere iam possumus, Ecce Deus sicut vnus ex nobis. Quamob- rem læti atque admirabundi Angeli hodiernum natalem celebrant, laudesque Deo canunt immenso studio, dicen- tes: [Gloria in altissimis Deo.] Quorum sane sensum & spiritum Ecclesia sancta tenens, identidem canit: [Ma- gnificatus est Rex pacificus.] Quin etiam piæ fidelium mentes auctori Deo pro tantis beneficijs gratias agentes cum magno ardore loquuntur: [Quam magnificata sunt opera tua Domine: nimis profundæ factæ sunt cogita- tiones tuæ.] Et [Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tui?]

Ephes. 2.

Gen. 3.

Psal. 91.

Psal. 34.

Ante omnes autem illa beatissima sanctissimæ virgi- nis eiusdemque Deiparæ mens mysterij tanti minime ignara, mirabilem præsentis Christi fructũ coepit. Quæ cum tempus esset impletum vt pareret, sicut sine volu- ptate noxia concepit, ita sine dolore vindice, cæleste de se lumen effudit. Adam quidem somno quodam diuino correptus, de costa fabricatam ante se mulierem cum subi- to adspexisset, plenus gaudij in illam vocẽ erupit. [Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.] Maria porrò nouum ante se infantulum Deum intuens, sine vlllo doloris sensu de visceribus suis formatum atque effusum, iucundissimo spectaculo læta, cantat, [Hoc os ex ossibus meis: hæc caro de carne mea.] Nanque vt Cyprianus eleganter scribit. [Vltro maturus ab ar- bore baiula fructus elapsus est: nec oportuit vellica- ri, quod sponte prodibat.] Cum vero infantulum ante se vagientem aspiceret, eundemque Deum suum non igno- raret, quis dicere queat, quo sensu, qua amoris flama ver-

*3 Quæ fue-
runt beatissi-
ma virginis
gaudia in
partu Salua-
toris.*

Genes. 2.

*Cyprian. in
serm. de Na-
tiu. Dñi.*

bum infans dulcissima parens alloqueretur? [Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte vtorū meorum?] Nam quales & quantæ illud Mariæ beatissimæ pectus suauitates diuinitus affluentes implerent, quam magnæ & sublimes rerum diuinarum commentationes illâ castissimam mentem Dei genitricis oblectarent, neque dici vllō modo, neque vero satis cogitari potest: quemadmodum idem Cyprianus (vel quisquis is autor est Cypriano sapientia certè atque eloquentia non impar) his verbis doctissimè dixit: [Sed & cor matris, quædam dulcedines, quæ humanum superant intellectum, imbuebant: eratq; vtrinque mira iucunditas, cum pia sanctæ matris & deuota humilitas, & Sancti Sanctorum immensa benignitas confœderatis affectibus mergerentur.] Atq; ante hæc verba eiusdem illa est præclarissima oratio: [Matri plenitudo gratiæ debebatur, & virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis spiritali & corporali, intus & extra, Christi præsentia fruebatur. Ornamenta quæ deerant, etiam si adessent, non haberent oculos spectatores, quia præsentia paruuli sic eorum qui aderant Ioseph, & si quis forte alius ibi erat, oculos occuparat, sic illuminauerat animos, sic corda illexerat, vt in hoc summo bono, omnium bonorum vnita collectio videretur, nec opus esset euagari, & mendicare per partes, quod simul in se vno fidelibus omnipotens infans præsentabat.] Hæc ille, luculentè admodum docens illam Regis nascentis paupertatem, illam sempiterni verbi infantiam, ijs opibus cælestium bonorum affluxisse, atque ea diuinæ sapientiæ luce claruisse, vt nihil opulentiùs, nihil excellentius, nihil beatiùs cogitari posset. Itaque in tegumento vilissimo ruinosa & semirutæ casæ incredibiles diuitias celatas Deus voluit, vt eo chariores iucundioresq; sint, quo tanquam marsupio viliori pretiosior thesaurus inclusus reperitur. Iuuat Petri Damiani viri & antiqui & celeberrimi iucundissimam orationem recitare: [O Bethleem, inquit, ciuitas Dei summi, & in te & in suburbij tuis visæ sunt mirabilia hodie. Deus pendet ab vberibus, ponitur

In eodē sermone de Natiuitate.

Petrus Damascenus in sermone de Natiuitate Domini.

nitur in præsepe, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis fasculis felices manus & sancta brachiola per cunarum paruitatem expandit. Alludit virgini, matri aridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet, stat perterrita tantis miraculis Regina cælorum: confert in corde suo salutationem Archangeli, conceptionem Dei, natiuitatem pueri: & miratur quod ille qui sic potuit ad nos venire, sic voluit subuenire. Adest & Ioseph, sed ab vtroque remotus & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest, qualiter fit ad tantæ dignationis admissus arcanum.] Hætenus Damianus. Quis igitur iam fidelibus oculis paruulum Deum pannis inuolutum, præsepi scæno impostum contempletur, qui non summo animi ardore inclamet, [Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator?] [Nam quia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo, per stultitiam prædicationis, saluos facere credentes:] sicuti magnus scripsit Apostolus.

Sed quoniam ad erudiendos docendosq; mortales venerat Deus, ea omnia quæ egit, præcepta esse nostra voluit, vitæq; informandæ, verissimas leges. Quare præsepe illud tanquam cathedram præceptoris tui Christiane cogites, oportet, diuersorij stabulum, suggestum amplissimum, ex quo ad te sapientia ipsa verba faciat. Paupertas regis tui rerum inanium contemptum monet: rugurij ac præsepis vilitas, humilitatem tuique ipsius abiectionem suadet: bouis atque aselli rusticus comitatus mansuetudinem commendat: patientiam ac tolerantiam alienissima suorum exclusio, cum tanta temporis, tanta loci iniuria coniuncta. [In propria venit, ait Euangeliū, & sui eum non receperunt.] Cur in stabulo commoratur? cur in præsepi locatur Dei filius? [Quia non erat, inquit, ei locus in diuersorio.] Quod non ita accipere debetis, quasi diuersorium nullum extiterit, quo se reciperent Ioseph & Maria. Sed potius cum in diuersorium deuenissent, quod erat in via egenis viatoribus patens, & bestij

Esai. 45.
1. Cor. 1.

4 Præsentium rerum contemptum præ desiderio patrie caelestis, docere Christi cunnabula.

Ioan. 1.

magis quam hominibus aptum, in hoc ipso inquam diuersorio, nullus est datus nostris hospitiibus locus honestior, quam ut in ipsa iumentorum stabula concederent. Ita quidem Ambrosius sentit, articulo græco ductus, qui eum fere sensum facere solet, tanquam latine diceretur. Non erat eis locus in illo diuersorio. Nam diuersorium natum fuisse Christum, plerique patres consentiunt, non Ambrosius solus, Augustinus, Fulgentius, Maximus, Gregorius vero, & Chrysologus in via natum sentiunt. Hieronymus in specu, quod etiam Epiphanius, & Gregorius Nissenus, & Sophronius affirmât. Cyprianus & Basilus, & Chrysostomus in tugurio aiunt. Sed omnes denique censent quod necesse est, non in aliquo ornato domicilio, aut æde propria Mariam peperisse. Nempe voluit diuina sapientia docere nos, in hunc mundum venisse Deum tanquam peregrinum & viatorem, non habitandi causa ut in domo, sed commorandi tantisper, hospitio esse usum. Quod Augustinus expressit his verbis: [Nascens ergo Christus non inuenit locum in diuersorio, per quem omnis creatus est locus. Et velut peregrinus nascitur, qui totius orbis est Dominus, ut nos cælestis patriæ faceret esse municipes.] Nihil enim in Christiana disciplina præclarius, quam ut nos cælestis patriæ ciues intelligentes, peregrinos in hac terra versari, delicias huius seculi contemnamus, & tanquam in diuersorio necessaria tantum sumentes viæ perficiendæ insistamus, atque in cælestem illam ciuitatem votis omnibus cõtendamus. Hæc Petri Apostoli vox est: [Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.] Hæc Pauli Sanctorum veterum prædicatio: [Constitentur, inquit, quia peregrini, & aduenæ sunt super terram: qui enim hæc dicunt significant se patriam inquirere: & siquid ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant utique tempus reuertendi, nunc autem meliorem appetunt, id est cælestem.] Eo Christus nos ducere cupiens, ab omnibus terrenis temperare, exemplo suo copiose docet. Nos vero, pro quantum pudor,

*Aug. serm.
20. de Natiuitate.*

1. Pct. 2.

Hebr. 11.

dor, qui Christiani & haberi volumus, & eo nomine gloriamur, de rerum inanium cupiditate, de fastus & ambitionis magnitudine, de vitæ delicijs atque omni luxuria exigenda à paganis & infidelibus nihil distamus. Sic huius vitæ nugas amamus, amplectimur, quærimus, tanquam in ea perpetuo acturi. Non viam, non diuersorium, sed domum, ciuitatem, patriam cogitamus. O nos cum stultos, tum infelices. Nos nos compellat diuinus Prophetæ horribili voce, [Væ qui opulenti estis in Sion, optimates, capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel. Transite in Chalanne, & in Emach magnam, & in Geth, & ad optima quæque regna horum, si latior terminus eorum termino vestro est?] Tanta est acquirendi & domos atque agros ampliandi auiditas, inquit, ut nullo termino, nullis limitibus contenti sitis. Iam cætera persequitur postquam de superbia & cupiditate nos pupugit: [Qui dormitis in lectis eburneis & lasciuitis in stratis vestris. Qui comeditis agnū de grege, & vitulum de medio armæti. Qui canitis ad vocem Psalterij: sicut David putauerunt se habere vasa cantici. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti.] Immensum nostrum luxum, immoderatas delicias, exquisitas gulæ illecebras, omniumque sensuum oblectamenta carpit acerrime: vbi illud prætereundum non est, quod facit ad rem præsentem maxime, aliorum interpretum, id est, Septuaginta lectionem habere: [Quasi stantia putauerunt, & non quasi fugientia.] Quæ sententia magno Patrum consensu mirificè extollitur, quod Spiritus sanctus intelligi velit, omnes eas profusiones & turpitudines & libidines quas vituperat, inde esse profectas, quod præsentia bona tanquam fixa ac manentia bona intueamur, ac non ut sunt, breuia, fugacique cogitemus. Et quod omnium pessimum est, [Et nihil, inquit, patiebantur super contritione Ioseph.] Nos diuites, nos beati, miseros atque inopes dedignamur: nihil eorum ad nos gemitus, nihil famem, nuditatem, nihil extremam afflictionem ærumnasque pertinere arbi-

Amos 6.

Amos 6.

arbitramur. Ergo, fratres, cum Christum pauperem, peregrinum, abiectum videamus, demus operam, ut caelestis vitæ instituta, imitatione diligenti assequamur: sin id minus præstemus, quod vnū reliquū est, pauperibus fortunas cōmunicemus, bonaque impertiamur libēter, egentibus, quorum se hodie personā Christus suscepisse professus est.

IN EADEM SO- LENNITATE, CON- CIO QVINTA.

*Natus est vobis hodie Saluator, qui est
Christus Dñs in ciuitate David. Luc. 2.*

*1 Christus
Saluator
prædictus à
Prophetis.
Genes. 5.*

VM primū Noe Patriarcha quondam ex materno vtero in hanc lucē effusus est, eius parens Lamech diuinitus tactus vaticinium id enūtiavit: [Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarū in terra, cui maledixit Dñs.] Quamobrem nomen imposuit ei rei signi-

Hierony. in li. de quest. sine tradi- tion. Hebraeis in Gene- sim. ficandæ idoneum. Noe enim, ut periti linguæ sacræ tradunt, requiem vel cessationem significat. Fuisse autem Christi Domini typum quendam Noe, in canonica sua epistola priore beatus Petrus insinuat: & res ipsa fidem abunde facit, quod ex infinito diluuiō, quo mundus euerfus deletusque est, soli ij salui euaserint, quos arca Noe continuit: [Et vos, ait Petrus, similis formæ saluos facit baptismus,] quia ianua in arcam, idest in Ecclesiam Dei, ad salutem vnicus aditus patet. Porro Lamech periti ijdem interpretantur, pauperem vel humiliatū. Quale
iane

sane erat genus humanum, Dei gratia bonisque omnibus nudatum, ac dura diaboli seruitute oppressum. Cui si hodie detur noui Regis ortum cognoscere, illud sine dubio sentiet ac dicet: [Iste consolabitur nos ab omnibus laboribus nostris.] Nunc enim antiqua oracula impleta, patefactaque sunt: [Et mittet eis Saluatorem qui liberet eos.] Et illud, [Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.] Quid illud? [Cum quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de cælo à regalibus sedibus durus debellator in mediam ex terminis terram profiliuit.] Et Oseas. [Et domui Iuda miserebor: & saluabo eos in Domino Deo suo: & non saluabo eos in gladio & arcu, & in bello, & in equis, & in equitibus.] Nam Dauid vbique præ gaudio gestiens, cum hunc Saluatoris diē natalem annuntiat, etiam montes & flumina plaudere iubet, atque vniuersum terrarum orbem ad celebrandā aduentus eius lætitiā excitat. [Cantate, ait, Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius. Notum fecit Dominus salutare suum.] Et mox: [Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri. Iubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & psallite.] Itaque hunc Saluatorem, atque hoc salutare, hoc brachium Domini, hunc Iesum, hunc Dominum, hunc denique Deum à tot ante Prophetis prædictum, annuntiant hodie Angeli pastoribus, & prædicant natum. [Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate David.]

Atque hoc loco videndum est id, quis, quibus, annuntiet. Angelus certè pastoribus. Atqui Angelos infensos homini redditos culpa ac scelere ipsius, vel illa depulsio- nis indicat, ex paradiso voluptatis, gladiusque ille anceps atque terribilis, quo vitæ aditum Angelus defendit, ne qui morte mulctatus erat, dignam suo scelere pœnam euaderet. Itaque videmus ad Angelorum conspectum homines etiam iustos & pios passim esse perterritos, quod
vindices

*Esai. 19.
Abac. 3.
Sap. 18.*

Oseas 1.

Psal. 97.

2. Angelo- rum officium & benivolentia in homines. Genes. 3.

Iudic. 13. vindices numinis à se læsi, diuinæque maiestatis satellites cogitarent. Quo argumento Manuë Samsonis pater, periturum se continuo asseruit, quod Angelum Dei intuitus esset. Quo veteri more nostri quoque pastores simul atque Angelum tantopere præfulgentem conspicati sunt, metu exanimati propemodum conciderunt. [Et rimuerunt timore magno.] Quid enim non perhorrescat regios satellites maiestatis reus? quid non ministrós Dei pertimesceret humana infirmitas? sed Angelus & timorem sedat benigne, & se amicum profitetur, nūtiūque afferre dicit gaudij plenum. Antea enim vt *Greg. hom. 8. in Euāg.* Gregorius Papa loquitur: [quia peccādo extranei eramus Deo, extraneos nos à suo confortio deputabant Angeli ciues Dei. Sed quia Rex cæli terram nostræ carnis assumpsit, infirmitatem nostram illa iam Angelica celsitudo non despicit.] Videbant videlicet Angeli Deum homini factum proprium, officio ipsi non defunt: hominum se salutem amare docent, inuidere plane nesciunt: nobilissimum gentis genus. Et cum Deum videant, nequaquam Angelos apprehendisse, vt Paulus loquitur, sed semen Abrahamæ apprehendisse, id est humanam sibi non Angelicam Dei filium naturam copulasse, nihil dolent, nihil inuident, nihil indignantur, se neglectos, fideles, nobiles, puros: homines sibi prælatos, sordidos, ingratos, improbos. Quin potius eorum se se lætitiæ & autores & ministros præbent, atque hominibus ex animo gratulantur. Atque vt est à Cypriano elegantissime dictum: [A supernis legationibus incipit Euangelium, cuius primi dictatores Angeli extiterunt.] Quæ cum ita sint, debet hominibus Angelorum beneficijs minime se ingratum indignūque præbere: sed salutis suæ administratos semper & suspicere & colere, & quod caput est eorum monitis obedire. Etenim quod *Orig. homil. 12. in Luc.* Origenes hoc loco sentit, verissimum est, vnicuique duos assistere Angelos, alterum iustitiæ, alterum iniquitatis: [Si bonæ, inquit, cogitationes in nostro corde fuerint, haud dubium quin nobis loquatur Angelus Domini.] Angelos ergo diuinæ pacis, non belli cruēti satellites,

satellites, magna animi & reuerentiā & deuotione ubique prosequi eius est animæ; quæ patriam cælestem non solū desiderat, sed etiam expectat.

At qua causa missus est Angelus, vt Christi ortum pastoribus potissimum nuntiaret? Non erant sacerdotes, nō Pontifices? non Leuitæ? Hierosolymis principes, Scribæ, Pharisei, religiosi, literati non erant? quorum auctoritate populus Israëlitiq̄s potius adduceretur, quibus dignitas maior fidem ampliore esset conciliatura? Soli pastores, rustici, neglecti adeuntur, monentur, exhilarantur lætissimo nuntio: cantu præterea Angelico oblectantur? Quid hoc rei est? quid consilij? O altam diuinæ sapientiæ arcem: consilij æterni profundum impenetrabilem. Respondere tamen placet non meis sed Cypriani verbis: [Primi fuere pastores, quorum innocentia & simplicitas electa est, vt laus Christi perficeretur, quia pisces & pastores sequentibus temporibus confunderent oratores: & à pauperibus & humilibus, predicatio paupertatis haberet initium.] Idemq̄ *in. x.* [Pauperes electi, superbi neglecti, nec fastus, nec altus circa discipulatu Christi aliquem obtinent locum: Christus pauper discipulos diuites aspernatur. Pauper mater, pauper filius, inops hospitium, his qui in fornice huius Ecclesiæ militāt, præbent efficax documentum.] His quid addi possit ignoro: ad paupertatis Euangelicæ cōmendationē, ad Christianæ humilitatis & simplicitatis laudē, quid accedere possit, non video. Satis igitur hæc, si satis animo cōdantur atque hæreant. Phariseos autem & sacerdotes non esse ab Angelo certiores factos tãti boni Chrysostomus docet, quod inuidia & auaritia laborarent. Neq̄ illud mysticum displicet, quod beatus Ambrosius adnotauit, pastores delectos esse diuino nuntio, eosdemq̄ vigilantes super greges suos, & noctis custodias obseruantes, vt intelligi possit, pastores animarum, qui sunt Episcopi & præfides Ecclesiæ, debere vigilare, & somno parcissimo contentos commissi sibi populi salutem vigilantissimè curare: sic fieri, vt diuino lumine illustrentur, ac lætitiā cælesti perfundantur.

[Nimirum]

3 *Cur pastoribus nuntiatus Christi ortus.**Cyprian. in sermone de Natiuitate.*

Beda in 2. cap. Lucae. [Nimirum solus ille, ait venerabilis Beda, Conditorem perfecte diligit, qui & proximis curam perfecti amoris impendit.] Nam quos pastores, non tam oues sibi creditas, quã se ipsos pascere animaduertit, ijs sermo Ezechielis propheticus, non lucem caelestem, non nuntium salutarem, iucundumque promittit, sed caliginẽ & tenebras, & tristẽ interitum minatur. Neque leuiora Zacharias in eiusmodi pastores quærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, gregem sibi commissum deserentes, quo suis commodis & voluptatibus vacent. [O pastor, inquit, & idolum, derelinquens gregem, gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter, tenebescens, obscurabitur.] Auertat Deus omen infaustum, ac potius pastores nostros caelesti luce perfundat, confirmetque virtute illa eximia, quo alacres & festini verbum sibi diuinitus ostensum, & ipsi supplices adorare pergant, & alijs cum sermone tum factis duces fortissimi sint, quod Bethlehem hodie pastores præstiterunt.

4 Filius Dei æternus vnus diei infans. Psal. 2. Quod vero hodie natum Salvatorem Angelus denuntiat, Dauid etiam hodie genitum dicit eundem Dei filiũ. [Dominus, inquit, dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te.] Sed inter vtramque natiuitatem multum interest, illam, inquam, qua Dei filius ex Patre Deo Deus natus est, & hanc qua idem, ex matre hominẽ homo etiã est natus. Hæc enim temporalis ita est hodierna, vt ante hanc diem inuicem extiterit. Itaque ab Euangelista dilucidẽ scribitur: [Et factum est cum essent ibi, impletũ est tempus, vt pareret, & peperit filium suum primogenitum.] Illa autẽ altera natiuitas, ita quod sit hodierna prædicatur, vt sempiterna etiam fuisse declaratur, quemadmodum alius Psalmus habet: [Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te.] Qui versus hanc habet sententiam. Nõ fuisse principium quod ortum diuinæ virtutis & potentia, filij nimirum Dei, antecesserit: quem quidẽ Deus genuerit ab omni æternitate, antequam luciferum cæterumque

rumque cæli ornatum conderet, eumque ex vtero hoc est ipsa sua substantia non de nihilo, vt creaturas produxerit: neque tamen productio illa humanæ similis fuerit, quæ corruptionem generationi necessario coniungit, sed pura integraque extiterit, qualis est splendoris purissimi atque sanctissimi. Quamquam autem ea verbi productio & natiuitas æterna est, dicitur tamen hodie genitus Dei filius, propterea quod præterita nunquam est: semper enim Deus ex Deo nascitur: itaque & natus est, & nascitur, & nascetur. Cumque Deo nihil sit hæsternum, nihil crastinum, merito hodierna generatio prædicatur. Aeternitati enim præteritum nihil, nihil futurum: quicquid est, præsens hodiernumque sit necesse est. Quamobrem sacrae literæ diuinarum personarum productiones humano modo cum loquantur (aduertite quæso animum) modo præteritas, modo præsentis, modo vero etiam futuras pronuntiat. Nam præterito vtuntur, vt perfectam productionem intelligamus: quale est illud: [Ego ex ore Altissimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.] Et illud iam recitatum. [Ex vtero ante luciferum genui te.] Iam præterito imperfecto, vt illud, [In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum.] Nimirum ne ita Dei verbum ex Deo productum intelligamus, quasi produci iam destiterit. Præsentem vero interdum vtuntur, vt declarent productionem emanationemque diuinam semper durare neque vnquam finire, sicut de Spiritu sancto Euangelium loquitur. [Spiritus veritatis qui à Patre procedit.] Ita enim processit vt semper procedat, quemadmodum lux à Sole, & figura speculo impressa ab obiecto corpore. Denique futuro quoque videmus vti Scripturam, vt cum de eisdem Spiritu sancti processione legimus. [Quicumque audiet loquetur.] Et rursum. [Ille de meo accipiet.] Neque dubium esse potest, quod Augustinus docuit, non esse aliud audire Spiritum sanctum à Patre, & accipere à Filio, quã à Patre procedere & Filio. Vt enim

*Eccles. 24.**Psal. 109.**Ioan. 1.**Ioan. 15.**Ioan. 16.*

N æterna

æterna processio est, ita æterna auditio, atque æterna lo-
 cutio in illis deitatis altissimæ diuinis personis. Sed de
 futuro hæc pronuntiantur interdum, vt sempiterna ema-
 natio intelligatur, quæ non magis transferit finitæque
 sit, quam quod futurum est, quodque nondum est. Sed
 præclarissimam de æterna processione sententiam me-
 lius Augustini verbis intelligetis quam meis. Sic igitur
 ille scribit: [Sic debemus accipere quod de Spiritu
 sancto dictum est: Non enim loquitur à semetipso, sed
 quæcunque audiet loquetur, vt intelligamus eum non
 esse à semetipso. Pater enim solus de alio non est. Ab
 illo audiet Spiritus sanctus à quo procedit. Audire illi,
 scire est, scire vero esse, à quo est illi essentia, ab illo
 scientia. Nec moueat quod verbum futuri temporis po-
 situm est, illa quippe audientia sempiterna est, quia
 sempiterna est scientia. In eo autem quod sempiter-
 num est sine initio & sine fine cuiuslibet temporis ver-
 bum ponatur, siue præteriti, siue præsentis, siue futuri,
 non mendaciter ponitur. Quauis enim natura illa
 immutabilis non recipiat fuit & erit, sed tantum est,
 tamen non mendaciter dicimus & fuit, & erit, & est.
 Fuit, quia nunquam defuit: erit, quia nunquam deerit:
 est, quia semper est.] Ita Augustinus, prorsus verè &
 sublimiter. Quæ cum ita sint, miranda est Dei, & ado-
 randa clementia, qui æternum filium, temporum legi-
 bus subdi voluit, vt vnius diei infantulus annuntietur, qui
 dies omnes, & menses, & annos, & secula, & tempora
 vniuersa infinita antiquitate præcesserit. Itaque quod
 Salomon de se professus est, id Christus quadam ex parte
 loqui videri possit: [Sum quidem & ego mortalis ho-
 mo similis omnibus, & ex genere terreno illius qui prior
 factus est, & in ventre matris figuratus sum caro, & de-
 cem mensium tempore coagulatus, & primam vocem emissi
 plorans, & in similitudinem factam decidi terram.] O Deus
 infans, ô Rex gloriæ, humanæ miseriæ subditus, amore
 æstuans in homines, & hyemale frigus incendio charita-
 tis superans: quas flammis subijcis nobis, quas faces amo-
 ris

*Aug. tract.
99. in Ioan.*

Sapient. 7.

ris accendis, modo si humani aliquid in nobis est, si non la-
 pides & trunci sumus? [Vt si amare pigebat, vt ille dixit,
 saltem redamare non pigeat.]

Postremò qui Deum videre velit hominem factum,
 Bethleem petere debet, ciuitatem Dauid, Angeli annun-
 tiant. Erat quidem Bethleem exiguum oppidum, tenuè
 municipium: hoc sempiterna sapientia & maiestas illa
 sibi delegit: eam sibi esse patriam voluit, non tam Da-
 uidis natalibus illustrem, quam filij Dauidis ortu illu-
 strandam. Bethleem, quod Gregorius etiam animad-
 uertit, domum panis interpretantur. Quo igitur panis
 ille cælestis, nisi in domum panis veniret? Hic frumen-
 to condendo diuino horrea felicissima instructa sunt. Et
 Ioseph quidem olim futuræ fami alimenta reposuit, quæ
 toti Aegypto in annos septem sufficerent: & noster Io-
 seph clariorem longè præfecturam diuinitus nactus, fru-
 mentum cæleste quod æternitati par esset, in horreum
 Bethleemiticum reponendum existimauit. Eo omnes
 qui laborant penuria, qui premuntur fame, accurrere ne-
 cesse est, si veliat nullo pretio alimenta copiosa sibi com-
 parare. [Quare appenditis argentum & non in pani-
 bus? laborem & non in saturitate?] Isaias clamitat.
 Noster vero panis cælestis omnes ad se inuitat, omnes
 allicit: [Venite, ait, ad me, & ego reficiam vos.] Quod
 si fide duce accedere vultis, polliceor vobis hodie non
 minus, quam pastoribus illis, infantulum ex Maria na-
 tum reperiendum, cuius & conspectu, & amplexu dul-
 cissimo frui possitis. Nonne vobis mensa illa sacra alta-
 ris tanquã præsepe cõmune omnibus cælestem panem cõ-
 tinere videtur? Erat Christus panis inuolutus: & hic Chri-
 stus vsitati pannis accidentibus, tanquam in tegumentis
 tectus est. In fœno iacebat, animantibus brutis consotia-
 tus: hic autem cum fœno carnis nostræ, quod tanquã ani-
 malibus offert, frumenti leuissimam adipem, diuinæ suæ
 scilicet substantiæ copiam facit. Audi Bernardum: [Panis, in-
 quit, Angelorum, factus est fœnum positum in præsepio ap-
 positum nobis tanquam iumentis. Verbum quippe caro,

*Aug. de ca-
techi. rudib;
bus. c. 4.*

*5 Puerum
Iesum hodie
quoque inno-
lutum sa cra-
menti in te-
gumentis in-
ueniri.*

*Greg. hom.
8. in Euag.
Gen. 41.*

Isai. 55.

Matth. 11.

*Bern. serm.
35. in Cant.*

Pfal. 71.

Zachar. 9.

Genes. 27.

factum est: & iuxta Prophetā, Omnis caro foenum.] Om-
nino re praestitum cernimus, quod fuit vaticinio præ-
claro de aduentu Messiae promissum. [Et erit firma-
mentum in terra in summis montium: super extolle-
tur super libanum fructus eius.] Quod nos firmamen-
tum legimus, habent nonnulli codices Hebraico mini-
mè repugnantes, [Erit frumentum in terra.] Hoc pla-
ne frumentum est electorum quod Zacharias prædicat,
hoc benedictione præcipua legatum primogenito à san-
cto Patriarcha Isaac: de rore caeli & de pinguedine ter-
ra. Si quis igitur Iesum videre, Iesum adorare velit, si
quis Iesu frui, adeat Bethleem, pastores sanctos viæ
duces sequatur, in sacro Ecclesiae præsepi infantem in-
ueniet, inuolutum pannis inuolucris Christum adoret,
Christum sumat, & sacro cibo refectus, diuinis deli-
cijs perfruatur. Neque prætermittat instar pa-
storum, Deum glorificare, & pro tantis
in se collatis beneficijs immor-
tales gratias agere.

IN

IN FESTO SAN-
CTI STEPHANI

PROTOMARTYRIS.

*Hierusalem, Hierusalem, qua occidis Pro-
phetas & lapidas eos qui ad te missi sunt.*

Matth. 21.

OST diem Domini natalem quo-
rundam sanctorum Ecclesia natili-
tia celebrat, quo Christi aduentus
in mundum fructus appareat. [Nisi
enim granum frumenti mortuum
fuerit, ipsum solum manet: si autem
mortuum fuerit, multum fructum
afferet.] Nam vt Augustinus ait,

*Stephani
protomarty-
ris præroga-
tina.*

Ioan. 12.

*Aug. serm.
1. de Sctis.*

[Ideo natus est Dominus, vt moreretur pro seruo, ne ser-
uus timeret pro Domino.] Ac quauis Christum pluri-
ma sanctorum multitudo sequatur, tamen delectari præ-
cipue videtur virginibus. [Hi enim sequuntur agnum,
quocunque ierit.] In quorum numero non est dubitan-
dum fuisse Stephanum, Ioannem, infantes innocentes.
De Ioanne consentiunt omnes, de innocentibus dubium
esse non potest. De Stephano autem beatus Augustinus
sic loquitur. [Scriptum de Stephano est in actibus Apo-
stolorum, quod ad ministerium viduarum sit ab Aposto-
stolis deputatus. In hac etiam re quod præpositus est fœ-
minis, testimonium meruit sincerissime castitatis. Beatus
ergo erit fratres charissimi, qui hunc sectatus, qui hunc
imitatus fuerit, & pudicitia palmam, & martyrij conse-
quitur coronam.] Rectè illibatam castitatem ei tribuit
Augustinus, qui iuuenis cum esset in ipso flore ætatis

Apoc. 14.

*Aug. serm.
5. de S. Ste-
phano.*

198 *In festo S. Stephani Protomart.*

Apostolica autoritate foeminarum alendarum curam suscepit. Stephanum ergo præter candidum virginitatis insigne, etiam exornat martyrii corona purpurea: nomēque, illi commodè diuinitus est antè inditum, quod gloriam sibi destinatam notaret: à corona quippe nomen fortitus est, qui primus omnium Christi militum corona donatus est: non è quercu aut è populo vt apud Romanos præcos, sed sic è lauro quidem, quæ erat præcipua triumphantium. Sed data est Stephano ex auro corona, plurimo lapide pretioso distincta. Tot enim gemmæ præclarissimè huius coronam ornant atque illustrant, quot est propter Christum lapidibus appetitus. [Postiisti, inquit, super eum coronam de lapide pretioso.] Nihil pretiosius sanguine profuso pro Christo: nihil gloriosius ictibus pro Domino vulneribusque susceptis. Atque olim quidem Dauid, qui primus murum Hierosolymitanum subiisset, atque hostibus voftricia signa intulisset, eo præmio remuneratus est, vt primus militiæ dux haberetur. Itaque cum Ioab magnitudine animi atque industria fideque præstanti, primus in mœnia Iebusæi euassisset, Regio edicto exercitus vniuersi renuntiatus est dux. Id plane si nostro Stephano, fortissimo Christi militi contigisse, atque in hac longe excellentiore militia primum martyrum omnium atque ante signanum emicuisse dicamus, nihil profecto à ratione alienum asseremus. Quam enim à Salvatore pro nobis mortis obitæ gratiam accepimus, eam Stephanus omnium primus retulit Christo. Quapropter [Stephanus (ait bene Chryfologus) martyrum primus purpuratum ducit exercitum, qui pro Domini sui adhuc calente sanguine sanguinem suum avidus bellator effudit. Et quia, cruore proprio tinctam sibi ipsi purpuram conquisiuit, merito à Rege suo consecutus est post coronam.] Quæ cum ita sint, iure inter eos quos Ecclesia Natali Christo celebrando comites adhibet, primum locum beatissimo Stephano tribuit, qui & Bethleemitici ortus gloriam illustrauit, & Hierosolymitanæ crucis trophœum cælo primus inuexit.

Ecce

Psal. 20.

1. Paralip.

11.

Chrysol. ser. 110. 154.

Concioprime. 199

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & sapiētes, & Scribas.] Quauis fieri possit, vt in eundem hæc nomina omnia conueniant, tamen est frequentius ac certius quod Hieronymus hic sentit, vt varia dona ac charismata Spiritus sancti significetur, quemadmodum Apostolus tradit. [Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij.] Prophetæ quidem sunt, qui diuinis reuelationibus illustrantur: qualis ille erat, qui aiebat, [Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.] Sapiētes vero, qui rerum diuinarum contemplatione & cognitione altissima perfruuntur, qualis ille, qui se inter perfectos sapientiam loqui testatus est. Iam Scribas eos maxime appellat, qui sacrarum literarum scientia atque intelligentia præditi sunt: in quo genere Esdras numeratur in lege doctissimus: Apollo quoque vir potens in Scripturis atque eloquens. Itaque licet his sæpe muneribus vnus idemque polleret omnibus, vt Paulus, vt Petrus, vt Apostoli ceteri, ex quo his diuersis nominibus Apostolos esse significatos aliqui volunt, quod omnibus his gratijs pollerent, tamen erant in vno genere nonnulli præstantes, in alio alij. Et quod fortasse mireris, iisdem magni Apostoli ad Euangelicæ functionis fructum, indigebat sæpe minorum opera, quibus esset datum, populo conuenientia proferre. Vt enim fontis rapidus ac multus effluxus seipsum impedit quominus possit in eorum qui sitiunt os influere, atque ei rei curandæ adhibentur vascula idonea, vrcei modici, qui ex vrnis, vrnæ quæ acceptam à fonte aquam domestico vsui accommodent, sic profecto magnorum Apostolorum vis & vbertas in dicendo erat tanta vt vulgares homines capere non possent diuina: quare interpretum fidorumque discipulorum industria opus sibi esse maxime sentiebant, vt illi ad cæteros deriuarent atque accommodarēt, quæ fuissent à præceptoribus altius prolata atque vberius quam vt capere possent ingenia vulgaria. Hoc officium Marci fuit apud Petrum,

2. Gratia diuersæ diuersis data.

Ephes. 4.

Psal. 50.

1. Cor. 2.

2. Esdr. 8.

Actor. 18.

Hilar. hoc loco, & autor imperf. in Matth. hom. 64.

Præclare hoc à Casare Baronio explicatum est lib. 1. suorum Annalium.

N 4 qui

2. Cor. 1. qui ideo interpretatus dicitur est Petri: hoc Titi apud Paulū, qui se, fatetur non potuisse verbum Dei loqui, quod Titus abesset. Neque enim interpretandi ratio erat, qualis eorum qui ex vna lingua in aliam vertunt. Siquidem dono linguarum præditi Apostoli erant. Et Paulus de se fatetur. [Gratias ago Deo meo quod omnium vestrum lingua loquor.] Sed quod solent Hypodidascali facere, vt à magistro dictata aut præcepta rudioribus discipulis repetant, exponant, explicent, id Marcus, id Titus, id cæteri Apostolorum comites Euangelij auditoribus præstabant.
3. Legatos Christi in di-
gue acce-
pros.
Hierem. 7. Et ex illis occidetis & crucifigetis.] Deus quidem, quod se decet facere, non prætermittit, atque vt testatur apud Hieremiam [diluculo surgens] mittere non cessat ad rebellem gentem legatos suos Prophetas, pacis & benevolentia offerens idoneas conditiones. At homines pessimo consilio in perfidia perstant, scelera sceleribus cumulant, legatos Dei iniurijs & cæde mulstant. Paulus quodnam sit munus Apostolicum indicat: [Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.] Dixerat vero proxime his: [Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum, & dedit nobis ministerium reconciliationis. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta illorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.] Ex quibus intelligi potest, quæ sit Dei bonitas & clementia, quæ pacem & amicitiam vltro offert; tum Christi sanguine foedus percutit; obliterata veterum iniuriarum memoria, deinde quanta sapientia & benignitas eiusdem sit, declarat illud, quod homines ad homines mittit, peccatores quondam, reconciliatos sibi Christi sanguine, quo cæteri qui peccatis obnoxij sunt, exemplo prouocentur, facilitate alliciantur, indulgentia excitentur. Ipsi quoque ministri Christi officij sui admo-
nentur, ne duriores, insolentioresve legationis magnitudine & præstantia fiant, cum & se olim à partibus re-
bellium

bellium fuisse sciant, & alienas opes, non suas disperdere iubeantur. Sed nihil est tam bene & prudenter excogitatum, quod non humana malitia conuertat in peius. Legatos Dei, quos venerari amplexarique debuerant, homines, aut occiderunt, aut inultis contumelijs affectos à se repulerunt. Sic euenisse narrat vetus Scriptura legatis ijs, quos Ezechias optimus Rex populo Israelitico monendo, sanandoque miserat. Locum ipsum recito ex secundo libro Paralipomenon: [Perrexerunt, inquit, cursores cum epistolis ex Regis imperio, prædicantes, Filij Israel reuertimini ad Dominum Deum: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non auertet faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum. Igitur cursores pergebant velociter de ciuitate in ciuitatem, illis subsanantibus & irridentibus eos. Attamen quidam viri acquiescentes consilio, venerunt in Hierusalem.] Videtis effigiem quandam eius rei, quæ Apostoli virique Apostolici copiosissime experti sunt, quamque Dominus eorum, & de se & de ipsis prædixit: [Non est discipulus supra magistrū: si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt & vestrum seruabunt.]

Sed quanto clementia Dei maior, & patientia diuturnior, tanto ingrati & impij grauiores poenas dari sunt. [Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariae filij Barachia, quem occidistis inter templum & altare.] Admonet locus, vt de Zacharia hoc quisnam fuerit, pauca dicamus. Hieronymus, cuius est in Scripturis interpretandis eximia autoritas, eos irridet, qui hunc Zachariam patrem Ioannis Baptistæ fuisse volunt, apocrypham historiam, & somnio parem appellans. Censetque esse potius illum quem libri Regnorum Ioiadae filium referunt à Rege Ioas in templo interfectum. Verum illud non satis apte videtur allatum, quod ex sanguine Abel facti initio, finiantur in sanguine Zachariae illius ante plus quadringen-

2. Paralip.
30.

Ioan. 15.

4. Vindicta
Dei, quæ tar-
diorē eo gra-
uiorem ve-
nire.

ros annos fuso, cum fuerit postea multus iustorum sanguis effusus. Neque enim emphasim illius verbi, omnis sanguis iustus, implet, tanto relicto sanguine impie postea effuso. Quare multi pij, grauesque antores apochrypham esse illam narrationem de Zacharia Patre Ioannis minime censent, sed germanam & fide dignam, antiquissimis Patribus in eam sententiam recitatis, Origene, Petro Alexandrino Martyre, Basilio Magno, atque huius fratre Gregorio Nysseno. Quid quod Iosephus Iudaicæ historiæ scriptor probatus literis tradidit, sub ipsa Hierosolymitanæ urbis excisæ initia virū quendam mirabili integritate præditum nomine Zachariam, cuius fuerit pater Barachias, siue vt alij codices habent Baruch, inter ipsum templum & aram, id est, in medio templo impie ac nefarie à Iudæis interfectum? Nā quod ea cædes perpetrata non erat, quo tempore Christus tanquam de re præterita loquebatur, responderi profecto potest, more prophetico futura tanquam iam præterita referri: atque eo modo verissime sanguinem omnem pium Hierosolymis impie profusum, esse significatum. Quidquid vero de ijs sentias, quæ probabiliter dicuntur non est erroris periculosi. Illud constat, voluisse Dominum seueritatem vindictæ diuinæ, eius tanta patientia dignam, significare. [Amen dico vobis veniēt hæc omnia super generationem istam.] Multa quidem Deus tolerat, diuque expectat; at nihil obliuiscetur, quantoque est patientia diuturnior, tanto poena cumulatior. Quid populo illi acciderit, omnes nostis, historia cuius ipsorum testis est locuples, quibus malis gens superba, & ingrata, & impia vsquead vltimam interuentionem afflicta, eversa que sit. Ne ergo Dei longanimitatem peccator, patientiamque contemnat, ne referuet sibi iræ thesaurum, vt Paulus loquitur, in die iræ & iusti iudicij Dei. Recte autor quidam antiquus hoc loco sic loquitur, [Ciuitas vel gens cum peccaverit, nō statim punitur à Deo, qui expectat diu: cum autem placuerit Deo perdere ciuitatem illam aut gentem, videtur omnium generationum

Orig. homil.
26. in Mat-
thæum.

Basil. hom.
25. in Na-
tali Dñi.

Nyssen. in
orat. de Na-
tiu. Dñi.

Theoph. in
23. Matth.

Iosephus de
bello Iudai.
lib. 5. c. 1.

Rom. 2.
Auctor im-
perfecti in
Matth. ho-
mil. 46.

tionū præcedentiū peccata reddere illis.] Hieremiam au- *Thren. 1.*
dite nomine eius populi deplorantem: [Vigilauit iugum
iniquitatum mearum: in manu eius inuolutæ sunt, & im-
positæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Do-
minus in manu de qua non potero surgere.] Verbum il-
lud notate. [In manu eius inuolutæ sunt, & impositæ col-
lo meo.] Tanquam enim seriem quandam siue restim cri-
minum dicit, quam Deus peccatoris collo bene textam
imponit, vt omnia simul portet, neq; possit excuti quic-
quam. Hoc illud est quod Christus minatur, [Venient *Hebr. 10.*
hæc omnia super generationem istam:] Vere [horredum
est incidere in manus Dei viuientis.] Placeat sibi modo
peccator, gaudeat, lætetur, bibat, edat, ludat, regnet, triū-
phet: quod Dei iram innumeris peccatis prouocet, nihili
faciat: dies sibi iucundos numeret multos præteritos, plu-
res in posterum polliceatur: aderit tandem tempus, cum
omnia vsque ad minutū persoluat. [Veniet hæc omnia.]
Nostis Dauidem fuisse lenissimum: cuius tamen legatos
Rex Hanon atque eius ciues Ammonitæ quoniam paci-
ficos & amicos & honoris causa missos contempserunt,
foedeq; mulctatos ludibrio habuerunt, vltore Dauidesibi
pernitiosissimos sunt experti, vsque eo vt debellatos
Ammonitas & extrema clade acceptos, supplicio horri-
bili Dauid perire coegerit. [Fecit, inquit, super eos tran-
sire ferrata carpenta.] Ita trucidati & in mille partes mi-
ferrime dissecti sunt. [Quiescite ergo ab homine, cuius
spiritus in naribus eius: quemadmodum antiquum vati-
cinium habet: neque iritemus Deum optimum, neque
eius lenitatem in iracundiam nobis conuertamus. *5. Minus*

[Hierusalem Hierusalem, quæ occidis Prophetas & *Christi amor*
lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congre-
gare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub *in suos.*
alas, & nolnisti?] Recte Augustinus censuit nulla simi-
litudine potuisse aptius pleniusque exponi, qua sit *Aug. lib. 1.*
Christus in nos pietate & indulgentia. Quauis enim *quæst. Enā-*
alix aues gignant, & pariant, ac maternū officium proli *gel. c. 26. &*
exhibeat, nulla tamē perinde ac gallina maternū affectū *super Psal.*
per *62. & de*
verbis Dñi,
per *serm. 29.*

per omnia ostendit, quam semper vbique matrem agnoscas, ne puncto quidem pullorum cura, studioque deposita. [Denique cum infirmantibus, ait ille, & ipsa infirmatur.] Nam & voce, & plumis, & incessu matrem præ se fert: pullos perpetuo vocitat, ne puncto quidem ab ijs discedit: terram semper carpit ac fodit, si quid pullis, cibi eruere queat: pro quouis illorum cum miluo pugnat, diripi se potius atque laniari patitur quam à prole diuelli: vt suos omnes capiat ac recipiat ad se pullos, se se ipsa distendit, calore fouet continuo, licet macrescat ipsa exhaustaque fiat. Quæ si ad Christum cogitatione omnia transferatis, videbitis optimam atque suorum amantissimam matrem. Quis enim dicat, quæ illius cura, quæ sollicitudo, qui ardor, quæ pugna pro nobis, quæ ærumnæ laboresque suscepti? Quid vero illud alarum diuinarum perfugium dulcissimum? [Sub umbra alarum tuarum protege me] clamabat Propheta. Alius vero: [Et sanitas in pennis eius.] Alius etiam: [Expandit alas suas & portauit eos.] Augustinus de gallina hac diuina differentem audite. [Nos ipem nostram sub alis Euangelicæ gallinæ ponamus. Nō nobis dicatur, quoties volui, & noluisti. Illa enim gallina diuina sapientia est, sed assumpsit carnem, vt pullis congrueret. Videte gallinam hispidam plumis, demissis alis, voce fracta, & quassa, & lasa & languida congruere paruulis suis. Ouum ergo nostrum, id est, spem nostrā sub alis illius ponamus. Animaduertistis forte quomodo gallina concidat scorpionem.] Ergo, fratres, si vultis Euangelicam gallinam matrem vobis affectum exhibentem intueri, in cruce pendentem aspiciate Christum, brachia illa expansa atque exporrecta conspiciate: ipsum latus apertum considerate, pectoris intima penetrata patefacta: salutem hominum sitientem recordamini, ac pro ijs deprecantem, à quibus est illa necce mactatus. Inde diabolus abigi à Christo nolite dubitare, tanquam pullis suis timentem atque eum arcente, qui instar milui rapacis quærit quem deuoret. Denique pullis

Psal. 16.

Malach. 4.

Dent. 32.

August. de

verb. Dñi,

sem. 29.

pullis sui copiam præbentem dulcissimè, videte; & nolite illius verba de mente atque ore deponere, quæ diuinum suffugium experta dicebat: [Sub umbra illius quem desiderabam sedi.] Alterius quoque in mentem veniat huc aspectantis atque inelamantis: [Quoniam tu es refugium meum.] Quo Stephanus cum oculos intendisset, quem aliquando patientem morientemque conspexerat, eundem regnantem, sibi que sempiterni regni consortium foelicissimum offerentem aspexit.

Cant. 2.

Psal. 31.

IN FESTO SANCTI IOANNIS APOSTOLI & Euangelistæ, Concio prima: de laudibus Ioannis.

Conuersus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus sequentem, qui et recubuit in cœna super pectus eius.
Ioannis 21.

QVOD magnus ille Patriarcha & seruator Aegypti Ioseph in charissimum sibi præ ceteris fratribus germanum fratrem Benjamin amoris præcipui signum cum omnes conuiuio accepisset, dedit, id mihi videtur salutis autor ac mundi seruator Christus erga Ioannem Euangelistam multo excellentius declarasse in vltima illa cœna, quam sibi tantopere in votis fuisse testatus est, quamq;

Ioannes

plus ceteris

amatus. &

Christo.

Luc. 22.

non

Gen. 43.

non regijs epulis, sed diuino omnino conuiuio corporis sui pretiosique sanguinis instruxit. Nam cum cæteri Patriarchæ fratres locis suis cõsederent, partesque suas accipissent splendide certè administratas, vt munificentiam principalem decebat, tamen sunt vehementer admirati, quod Benjamin, qui erat natu infimus, vsque eo præ cæteris vberius acceptus esset, vt quinque partibus superaret. Neque fortuito id casu accidit, sed principis insigni prouidentia, qui eo pacto quam sibi esset charus vterinuis is frater, testatum voluit. Sic plane ille cæteris beatorum ab amante priacipe cohonestatus est. At Ioannes noster multo præclariora amoris in se Christi eximij pignora tulit, qui accumbenti Christo in ipsum pectus accubuit, illo Domini gremio, quo nihil habet cælum gloriosius, pro suauissimo ceruicali indulgentissimè vsus. Quid ad hanc amoris diuini gloriam accedere possit ignoro.

Aug. tract. 124. in Ioan.

Rectè enim Augustinus: [Quod autè maius dare potuit Iesus maioris erga Ioannem suæ dilectionis indicium, quàm homo cum cæteris condiscipulis suis socius tantæ salutis, solus tamen discubuerit super pectus ipsius Saluatoris?] Nā Seraphinos supremos, scilicet, in cælesti illa curia spiritus, ad ipsas deitatis valuas assidere, magnus harum rerum autor Dionysius Areopagita scripsit: Ioannes autem non ad valuas assidet Dei, sed in ipso sinu recumbit, atque illo pectore fruitur, in quo omnes esse thesauros sapientia ac scientia Dei Paulus confirmat. Qua ex re effectum necessario est, vt sapientia diuinæ excellentissimus cognitor ac præstantissimus prædicator euaderet.

Hierony. de scriptor. Eccl.

Aug. tract. 36. in Ioan.

Nanque vt dixit Hieronymus, fluente Euangelij de ipso Dominici pectoris fonte potauit. Quem etiam Augustinus memorat instar aquila in ipsos solis fulgentissimos radios irreuerberatos fixisse obtutus, quippe cum ad intima recondita deitatis arcana penetrauerit. Nemo itaque de Christi æterna generatione, nemo de diuinitate aut clarior est locutus, aut altius, vt merito tonitruum filius ab ipsa veritate sit appellatus. Hunc inter Apostolos Petrosanctitate, parum inter Euangelistas præcipuum, inter

non

Prophetas

Prophetas præclarissimum Ecclesia suspicit ac veneratur, cuius Euangelio eruditur, epistolis instituitur, Apocalypsi docetur: quem sapientia flumine manantem omnes paradisi accolæ circumstant, & bibunt.

Magnum quidem amoris signum pectus Iesu Ioanni in cœna suppositum: at non minus eidem Ioanni mater de cruce assignata. Amavit Iacob Patriarcha præ omnibus filijs Iosephum: amoris sui testimonium morientis insigne legato aliquo præcipuo præbendum existimauit: itaque loquutus est in hæc verba: [En ego morior: & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum. Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.] Sic sanè optimus senex charissimum filium, proprio peculiariq; dono, cum animam iam pene ageret, ornandum sibi decorandūque duxit. Et noster verissimus parens idemque omnium Dominus, Iesus Christus, in cruce vltimū spiritum ducens, Ioannem quem suauissime amabat, præ cæteris fratribus Apostolis tanquam testamento condito, præclarissimo legato auctum locupletatumque reliquit. [Cum vidisset, inquit, Iesus matrem & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ. Mulier ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.] Qua in re duplex existit Ioannis ornamentum & laus. Nam & sibi substituit eum apud matrem, & ius matris in eundem transtulit. Etenim cum abiret Christus in cælum, filium Mariæ Ioannem haberi voluit, & cum à Iesu abesset Ioannes infinitis spatijs, tamen pro ea dulcedine amoris, qua cum prosequeretur, vnū inter omnes elegit, qui ipsius & officio censeretur & nomine, cum filius Deiparæ virginis haberetur. Quo honore & gloria, quid possit altius reperi, non video. Qua in re libet recitare sententiam viri & antiqui, & grauis Petri Damiani verbis ipsius, quæ debent benigne interpretari si videbuntur amplitudine offendere. Sūt autè huiusmodi: [Quousq; possunt merita humana prouchi, quasi meta virtutum factus Ioanes indefinèter

Summū
pignus amo-
ris Iesu Ma-
riam Ioanni
matrem assa-
gnasse.
Gen. 48;

Ioan. 19.

Petrus Da-
mianus ser-
mone 2. de
excellencia
Ioannis Apo-
stoli.

exercuit.

excreuit. Neque enim verba illa, quæ Saluator noster in cruce positus protulit, Mulier ecce filius tuus, ad discipulum autem, Ecce mater tua, sic simpliciter accipienda sunt, vt humano tantum videantur more prolata: sed prorsus efficacia sunt, & diuinis virtutibus fulta, atque ineuitabili virtutis autoritate subnixæ. Sicut enim matri dixit, Hic est filius tuus, ita dixit discipulis, hoc est corpus meum. Et tantus fuit in illis verbis effectus, vt illico panis ille quem dabat, Dominicum fieret corpus. Dixit enim & omnia facta sunt, mandauit & creata sunt. Ex quadam itaque similitudine, si dicere audemus, & beatus Ioannes non solum filij potitus est nomine, sed propter verba illa Dominica quoddam maius necessitudinis sacramentum apud beatam Virginem meruit obtinere. Consideremus itaque dilectissimi quantæ gloriæ vir iste credendus est, qui per quoddam adoptionis arcanæ mysterium & filius virginis, & frater est Saluatoris.] Hæc omnia Petrus Damianus Cardinalis & Episcopus Hostiensis: quæ pio sensu vt dixi, accipi debent. Neque vero sine magnaratione Ioannem potissimum sibi Iesus substituentum putauit: quod & mente esset purissima, & corpore virginitate integerrima. [Hi enim sequuntur agnum quocunq; ierit: virgines enim sunt.] Ergo agno simillimus agni & nomen & officium hæreditate cœpit. Iam illud præcipuum munus, quod Mariam in bonis numerare Ioanni licuit, (ex illa enim hora accepit, inquit, eam in sua) illud, inquam, præcipuum munus, nescio an ipsis cælestibus potestatib; inuidiosum fuisse dicā. Quid enim illi principes beati habent, quo perinde gloriantur ac Mariam Dei genitricem sibi esse datam Reginam & Dominam? [Etenim vultum eius, vt habet psalmus, omnes diuites plebis deprecantur.] Omnes inquam ciues cælestes, omnes principes, omnes illius imperij sempiterni proceres Mariam suspiciunt, Mariam venerantur, Mariam Reginam, Dominam, vnicum patriæ cælestis salutantum lumen & decus. At hanc eandem Mariam tantam, quanta infra Deū res nulla existit, hanc omnino Ioannes

Apo. 14.

Psal. 44.

de manu

de manu Christi omnipotentis sibi datam accepit iure matris, hanc in suis ponit, hanc in bonis numerat. Ac Iosepho quidem fideli omnia Dominus eius cum permisisset, exceptam voluit dominam ipsius, quod is sapienter fideliterque commemorabat, cum importuna postulata propulset, [Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te quæ vxor eius es.] At Ioanni apud Christū altior gradus amicitia fuit, maior omnino fidei testificatio, qui quam matrem habebat rerum omnium charissimam, eam proprie eodem iure communicato tribuerit. Quid igitur exceptum ei esse possit, cui rerum domina non precario sed testamento ipsa morte stabilito legata est? Quod si ad Iesum per Mariam aditus patet, quis dubitet ad Mariam nobis esse per Ioannem patefactum?

Duobus à me commemoratis amoris Christi in Ioā-
nem documentis, etiam tertium addendum est: quod arca
na alijsque omnibus celata vni huic communicare solu-
tus sit, vsque eo, vt si quid cognoscere quispiam secreti
de Iesu cuperet, Ioannem adhiberet internuntium eius
rei quam sibi patefactam vellet. Id quod in eo facto dilu-
cide apparet, quod hodiernum insinuat Euangelium.
[Cum vidisset Petrus illum discipulum quem diligebat
Iesus, qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit,
Domine quis es qui tradet te?] Non enim mediocre esse
amoris signum putauit, quod cum ea esset fiducia, vt
Christum de re omnibus alijs celata rogare sit ausus, tum
eo amicitia gradu, vt non impetrari, quod peteret dile-
ctus discipulus, amantissimus magister nullaratione pas-
sus sit. Id quomodo acciderit, ipse Ioannes his verbis re-
fert. [Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu
Iesu, quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon Pe-
trus & dixit ei, Quis est de quo dicit? Itaque cum recu-
buisset ille supra pectus Iesu dicit ei, Domine quis est?
Respondit Iesus, ille est cui ego intinctum panem porre-
xero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Isca-
riotæ.]

Gen. 39.

3 Secreta
vñ Iesu ma-
xime con-
scium fuisse
Ioannem.

Ioan. 13.

O

riota.]

riota.] Quæ narratio dulcissima eximiam præ se fert ac
 summo opere familiarem Ioannis cum Iesu consuetudinē.
 Primum enim ea erat tanta, vt Petrus Apostolorum pri-
 mus, sibi quod minus fideret, Ioanni interrogandi munus
 imponeret. Deinde Ioannes ipse nihil dubitauit Chri-
 stum sciscitari, quod celatum cæteros omnes videbat. Po-
 stremo opinione minime est sua deceptus, cum aperto fa-
 cto occultum indicium Christus Ioanni soli tribuerit.
 Nam cætera documenta, vbi Christus non omnibus, sed
 quibusdam sigillatim lectis quippiam aut rei aut sermo-
 nis impertijt, percensere modo non attinet. Illud cōstat,
 nihil alijs fuisse secreti communicatum, quod non acce-
 perit Ioannes: siue enim in monte Thabor transfigura-
 tus, siue ad Iairi filiam suscitandam ingressus, siue in hor-
 to Gethsemani precaturus secesserit, inter tres vnus Ioā-
 nes: siue etiam de extremo iudicij die & aduentu suo ver-
 ba cum faceret, inter quatuor vnus Ioannes: denique in
 cœna in proditore indicando vnus singularisque Ioan-
 nes. Atque id quod amplius mireris, adijciam: si quando
 discipulorum aliquis discere quippiā voluit ex Christo,
 quod Ioanni renuntiaret, minime rem quam voluit asse-
 cutus est, Christo nimirum minime ferente secretum
 Ioanni non à se, sed ab alio aperiendum existimari: quæ
 summa est singularisque eximie amicitie significatio.
 Quam rem hodierno facto perspicere profecto potestis.
 Dixerat Petro Christus, [Pasce oues meas,] adiunxerat,
 [sequere me.] Petrus consilium de se Christi assecutus,
 de Ioanne quæsiuit, quod & illum amaret, & de se non au-
 dere interrogare putaret: quare vicem reddendam con-
 discipulo existimauit, à quo in cœna de proditore offi-
 cium acceperat. Itaque se existimans apud Magistrum in
 familiaritatis amplioris gradum admissum, pro Ioanne
 sciscitatur, [Hic autem quid?] Rem se gratam Ioāni face-
 re, vt præclare argumentatur Chrysostomus, arbitratus.
 Non tulit id scilicet Christus: neque Ioannem per Petrū
 discere de se dignum iudicauit. Itaque & asperius Petrū
 interrogantem accepit, & omnino quod interrogabatur,
 celauit.

Marc. 13.

celauit. [Quid ad te? inquit, tu me sequere.] [Ostendens
 ait Chrysostomus, quod quantalibet dilectione Ioannē
 prosequeretur, suam assequi non posset.] Atqui Ioannem
 quærentem de proditore, Domine quis est? non repulit
 Iesus, non dixit, Quid ad te? Et certe magis ad Petrum
 pertinebat cognoscere de Ioanne, quam ad Ioannem de
 Iuda Iscariota. Sed vt dixi singulare id extitit amoris
 Christi in Ioannem documentum. Vt enim Rex parens
 pro filio principe quenquam vel sciscitantem vel depre-
 cantem moleste, grauiusque laturus sit, ac tanquam ru-
 sticanum à se repulsurus, quod se Regi præ filio magis fa-
 miliarem præ se ferat, ita Petrum pro Ioanne rogantem
 Christus durius accipiendum putauit, quod ad summū in
 Ioannem amoris indicium valet. Id quod insinuare pru-
 denter sed modeste Ioannes volens, illo tam longo cir-
 cuitu vsus est verborum: [Conuersus Petrus vidit illum
 discipulum quem diligebat Iesus, sequentem: qui & recu-
 buit in cœna super pectus eius, & dixit Domine, quis est
 qui tradet te? Huic ergo cum vidisset Petrus, dicit Iesu,
 Domine, hic autem quid?] Quæ profecto eius discipuli
 per quam honorifica commemoratio alieno, vt apparet,
 loco, superuacanea videri poterat, nisi tacite insinuaret
 Ioannis erga Christum amicitie gradum præclarissimū
 nullo modo obscurandum Domino visum. Qui ergo Pe-
 tro minime indiguit, & quo ipsi Petro opus fuit internū-
 tio ad Domini arcana cognoscenda, eum iure amicitie fa-
 miliarissimæ erga Iesum, omnibus Apostolis antelatum,
 perspicue literæ nos sacræ docent. Ac quanuis cæteros
 alloquens omnes Christus sic cohonestarit, [Vos autem
 dixi amicos, quoniā omnia quæ audiui à Patre meo, nota
 feci vobis:] tamen gradu quodā altiore, & hic amicus Ie-
 su habitus est, & excellentius diuinorum secretorum co-
 gnitione donatus, vsque adeo vt Hieronymus de eo scri-
 bat: [Hæc arcana & hæc mysteria sancta sunt Domino,
 quæ nouerat Euangelista Ioannes, qui ausus est dicere,
 quod Angeli forsitan nesciebant, In principio erat ver-
 bum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.]

Chrysost. bo-
 milia 87. in
 Ioannem.

Hieron. lib.
 3. in Zach.
 in cap. 14.

Et idcirco amatur a Domino, quia optimū habebat profundum, & recubuerat super pectus Iesu, vnde & hauserat sapientiam.] Vt non ineptē quod de quodam cum officia palatii recensentur, amicum Regis Salomonis Scriptura commemorat, idem de Ioanne dici queat, propriū ac peculiare munus fuisse, amicum esse Iesu.

3. Reg. 4.

4. Felicissimum omnium amari à le- su, quod fuit Ioanni proprium.

Sed quanquam eæ quas dixi, magna profecto laudes Ioannis præclara sunt ornamenta, tamen vincit & superat eas omnes laudes, ratio & origo vnde eæ profectæ sunt, amor ipse Iesu, quo tanquam proprio titulo & nomine insignitus est, discipulus quem diligebat Iesus. Hac enim voce Ioannes appellari solet, neque alius vnquam nisi Ioannes, quod tam excelsum ac diuinum est nomen, vt cogitari supra nihil possit. In rebus quidem humanis nulli apud Principem locus amplior & illustrior, quam ei, quem Princeps amicum habet. Est enim amicus alter ipse. Et quem amicitia vera prosequaris, eum tibi parem facias, necesse est. Nihil animus habet quod det excellentius, amore: cui cætera tribuat omnia, si amorem non tribuat, non beneficia sed exitij argumenta dedisse putari debet. Ex amicitia bona omnia manant, neque fieri potest, vt si amicus sit potens, non sit potentia ad vota procliuis. Plato sane scribit, Amorem à nullo hominum esse pro dignitate laudatum. Quem idem & Aristoteles de Parmenidis sententia dicunt, antiquissimum fuisse Deorum. [Cum autem antiquissimus sit, ait Plato, maximorū bonorum nobis autor est.] Quod si apud mortales, ita sapientes censent, nihil amore maius & amplius à quoquā tribui posse, & sunt tamen mortalium res omnes futiles, vanæ, inanes, amorque ipse vmbra & imbecillus: quid erit de diuino amore sentiendum? quid prædicandum de eo quem singulari ratione Deus amet? Omnino est res tanta, vt nequeat maior intelligi. Ipse Deus charitas est. Itaque cui amorem suum impertit, eodem gradu & modo deitatem communicet necesse est. Et cui Deus se ipsum tribuit, quid reliqui esse potest, quod non pariter tribuat? Huius dilectionis gloria est & magnitudo tanta, vt præ

Plato in symposio si- ue de amore. Arist. 1. Me- taphysic.

præ illa quæcunque vel terra continentur, vel ipso cælo, sint cætera omnia nihili, si modo diuina literæ nõ fallant, quæ amoris diuini laudem ad eum modū prædicant: [Si dederit homo vnuerfam substantiam suam pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.] En quanti facienda sit diuina dilectio. Nam est illud certum atque perspicuum, quem Deus diligit, ab hoc etiam diligi Deum, siquidem ipse dixit, [Ego diligentes me diligo.] Vt enim Spiritus sanctus est Patris & Filij amor, vtriusque arctissimus nexus, sic mentes quas Deus amore sibi adiungit, mutuo amantes continuo efficit. Ac Hieronymus plane pro virginitate pugnans, videtur sanctitate Ioannem præferre Petro. Chrysostomus & Cyrillus propter raras virtutes ac præcipuam puritatem tum animi, tum corporis, omnibus esse Apostolis prælatum Ioannem sentiunt. Augustinus Petro sanctitate Ioannem præstitisse non audet definire. Stant sane sua merita sanctis, quæ Deus qui contulit, nouit. At priuilegio dulcissimi amoris Ioannē cæteris fuisse prælatum, dubitare certè non possumus. Quæ fuit ratio & causa præcipua, cur Ioannes noster de charitate vbique tam copiosè, tam ardentè verba faceret. Velut enim diuina charitate faucius, totusque quātus erat, illo amore inflammatus atque ardens, nihil poterat dicere, nihil agere quod non charitatem redoleret, charitatem personaret, charitatem exprimeret. Felix es amicitia Iesu o Ioannes, neque felix solummodo, sed etiam potens, cui sit procliue & facile quidquid placuerit, ex tali tantoque amico impetrare.

Cant. 8.

Prou. 8.

Hieron. lib. 1. aduersus Iovin. c. 14. Cyril. lib. 9. in Ioā. c. 15. Chrysost. homil. 71. in Ioannem. Aug. tract. 124. in Ioā.

O 3

I N

IN EODEM FE-
STO CONCIO SECVN-
DA, DE LECTIONE
EVANGELICA.

Dixit Iefus Petro, Sequere me. Ioan. 21.

*Quid fit
fequi Chri-
ftū: & que
paftoribus
propria ra-
tio fit fequē-
di.*

I quæ lectionem hodiernam Euan-
gelicam proxime antecedunt, repe-
tamus, facile intelligemus, quor-
sum pertineat, quod modo audiui-
mus Christum dixisse Petro, feque-
re me. Cum enim ouium eum suarū
Christus pastorem cōstituiſſet, at-
que pro ipſo mortem oppetendam

aliquando, denuntiasset, quæ eſſet vtriuſq; rei ratio, quis
modus, hiſce verbis indicandum putauit. [Sequere me.]
Illud ſine dubio oſtendens, exēplo propoſito ſuo, Petro
pro ouibus non ſolum eſſe vigilandum, ſed demum etiā
moriendum. Etenim Chriſtus paſtorē ſe bonū demōſtra-
uit, quod & oues diligenter paſceret, & vitam eis ſuam li-
benter impenderet. [Ego, inquit, ſum paſtor bonus: bo-
nus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis.] Quod ſane
faciendum Petro, quem paſtorem vniuerſi gregis domi-
nici designarat, atq; eo modo ſe eſſe ſequendum, perſpi-
cum fecit. Ac primū omnibus quidem generatim Chri-
ſtus edicit, vt ſequantur. Turbas enim alloquebatur, cum
dixit, [Si quis vult venire poſt me abneget ſemetipſum,
& tollat crucem ſuam & ſequatur me.] Deinde iſs, qui di-
ſcipuli fieri Chriſti amant, & perfectionem Euāgelicam
ambiunt, peculiari ratione Chriſtū ſibi eſſe ſequendum
denuntiatum eſt, quando illi adoleſcenti qui ſe ſeruafſe

Matth. 19. mandata Dei non falſo profitebatur, Dominus dixit: [Si

vis

vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da
pauperibus, & veni ſequere me.] Sed Petro poſtremo
omnium iam paſtori creato, ſingulari & præ cæteris pro-
prio modo imperatur à Chriſto, vt ſe ſequatur. Quid ita?
Nempe debent fideles omnes ſequi Chriſtum imitatio-
ne factorum, quidquid eius eſt præceptis contrarium,
poſthabentes vni Chriſto. Id Petrus omnes admonitos
vult hiſ verbis: [Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis re-
linquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui cum
malediceretur non maledicebat.] Nam qui non Chriſtū,
ſed ſuas ſequitur cupiditates, mundi quæ vanitatem, iſ ſal-
uus eſſe non poteſt. Hoc igitur ad omnes Chriſtianos di-
ctum pertinet. Sed ſunt inter hos, qui peculiari ratione
Chriſti ſeſtatores cenſentur, viri religioſi, qui quæ perfe-
ctioris vitæ normam profitentur. Etenim non præcepta
ſolummodo ſed conſilia quoq; Euangelica ſibi obſeruan-
da proponunt: paupertatem Apoſtolicam relictis fortun-
nis omnibus ſeruant: caſtitatē ac cælibatus ſanctitatē te-
nent, vt agnum puriſſimum puri aſſequantur: huius ſeculi
curas licentiorisq; vitæ delicias abijciunt, ſeipſos præfe-
cto regendos ſpirituali tradentes. Quorū perſonā Petrus
gerens aiebat Chriſto, [Ecce nos relinquimus omnia, &
ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?] Enimvero paſtores
Eccleſiæ præpoſiti longe altiori gradu ſequi Chriſtum
imitariq; iubentur. Neq; ſolum bona externa, aut corpo-
ris voluptates pro Chriſto relinquere, ſed vitam ipſam &
ſanguinem profundere, cū omnibus Chriſti opus eſſe per-
ſpexerūt, pro paſtorali mūnere debēt. Atq; id eſſe pror-
sus liquet, vt Patres tradunt præfertim Beda & Eutymius
quod Chriſtus ſequi ſe Petrum iubet. Cuius officij non
immemor præſtantiſſimus paſtor Paulus dicebat: [Ego
autem libentiffime impendam, & ſuper impendar ipſe
pro animabus veſtris, licet plus vos diligens, minus dili-
gar à vobis.] Audiāt hæc & diſcāt Epifcopi, quorum non
inter eſt ſolum fortunæ copiasq; ſubditorum egeſtati da-
re, ſed etiam caput ipſum, ſi res poſcat, certiſſimo diſcri-
mini offerre. Id quæ ſi Paulum imitari volent; liben-
tiſſimè,

1. Pet. 2.

Matth. 19.

Beda hom.

7. hyemal.

Eutym. in

comment.

2. Cor. 12.

Ioan. 21.

tissimè, ac nullo ouium amore (quod est valde difficile) prouocati agent. Ea est charitatis perfectæ ratio. Cū vellet gregi suo præficere hominem. [Petre, inquit, amas me plus his?] Neque enim esse incipientium charitas debet, neque vero proficientium mediocritas satis est: omnino perfectorum tertio altioreque gradu charitatē prælati teneant, necesse est, si officio pares esse cupiant: qui cum rebus cæteris, tum maxime patientiæ eximix, & amoris erga subditos summi præclara documenta præbere debent. Quare idem hic Petrus cum scripsisset, [Qui

1. Pet. 4.

patiuntur secundum Dei voluntatem, fidei creatori commendent animas suas in benefactis:] è vestigio adiunxit:

1. Pet. 5.

[Seniores ergo qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum, qui & eius quæ in futuro est, gloriæ communicator, pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum, neque turpis lucri gratia, neque ut dominantes in cleris, sed forma gregis facti ex animo.] Quam episcopalis gradus rationem per pauci tenent, dignitate & honoribus & opum magnitudine. Episcopatum definiētes, non patiendi necessitate, & cæteris vitæ exemplo præcundi: quæ est profecto verissima eius muneris definitio. Eam Petrus vsque ad vltimum vitæ spiritum obnixè tenuit, imo vero corpore deposito sibi deponendam non putauit, qui scripserit: [Dabo autem operam, & post obitum meum frequenter habere vos.] Adeo quod Christus iussit, accuratè exequutus est, ut Christum sequeretur.

2. Pet. 1.

2 Non est hoc rei est? Intempestiua profecto actio. Cum iubetur Petrus vltra progredi, retrorsum conuertitur: & qui Christum aspiceret & sequi debebat, in amicum potius Ioannem oculos curamque deflectit. Sic planè vsu venit: atque vtinam non id frequentissime fieret. Simul atque creatus est quispiam Episcopus aut Præses Ecclesiæ, oculos conuertit ad suas res. Neque deest ferè vel nepos vel consanguineus aliquis, cuius cura studioque teneatur, illud identidem cogitans, Hic autem quid?

quid? Quid inquam dignitatis, & opum in eum conferat, quibus modis ditescere, quibus possit ad familiæ gloriā propagandam in summum fastigium honorum euehi. Rem prorsus miram, sed certam, quo tempore Petrus pastor noua præfectura cumulatus de Christo affectando impensius cogitare debet, eo tempore de Ioannis amicitia & societate retinenda laborat amplius. Atqui non ita institutæ diuinitus sunt præfecturæ Ecclesiasticæ, Episcopatus, Abbatix, dignitates cæteræ, vt consanguinei dicentur, vt caro & sanguis sibi vsurpet & rapiat, quod Christi patrimonium est, & pauperum salus. Bernardus rem deplorat his verbis: [Pauci admodum sunt, qui nō quæ sua sunt quærunt, ex omnibus charis eius (loquitur vero de Ecclesiæ præpositis,) Ecclesia pauper, & inops & nuda relinquitur, facie miseranda, inculta, hispida, exanguis. Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare, non custodire, sed perdere, non est pascere gregem, sed maetare & deuorare.] Plura ille persequitur: hæc sint tatis, longe aliter se se Paulus comparabat statim atque diuinæ vocationis lumen accepit, qui ita scribit: [Cū placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt annuntiarem filium eius in gentibus, continuo non acquieui carni & sanguini.] Id scilicet Deus valde admonet, vt qui ad diuina munera vocantur, carnem & sanguinem prorsus de mēte ac cogitatione deponant. [Qui mittit manum ad aratrum, & respicit

Bernardus, 77. in Cant.

Galat. 1.

Luc. 9.

Luc. 12.

Basil. constit. monast. cap. 21.

ter cætera sic loquitur. [Diabolus, cum omnes nos de rebus vitæ huius, curas exuisse animaduernerit, in hoc laborat, vt cum animum nostrum in propinquorum recordationem reduxerit, eo sensim adducat, vt rationibus illorum curandis, mentem nostram ad suscipiendas vitæ huius sollicitudines impellat, vt res propinquorum curæ sit. Præuas denique omnes de rebus huius vitæ affectiones denuo in animum nobis reducit: quo depresso rerum secularium cogitatione, internum monachum perimit. Fit hinc vt velut statua sit monachus, quæ solam monachi figuram circumferat, nimirum quæ nusquam virtutibus sit animata. Intellecto igitur intolerabili detrimento, quæ ex animi erga propinquos nostros affectione nobis nascatur, sollicitudinem de illorum rebus, vt diabolicum telum fugiamus.] Quam sane diuinam suam sententiam Euangelicis testimonijs Basilius confirmat, quæ sunt à nobis prolata. Ergo qui diuinæ functioni ascriptus est, cæteras omnes abijciat. Helisæus sane cum puerum Giezi baculo suo instructum ad excitandum mortuum misit, disertè præcepit, ne in via oculos quoquam deflecteret, ne obuium aliquem salutaret. Ad eò totum operis iniuncti magnitudini intentum anxiumque volebat. Reuera cui baculus ille pastoralis ab Eliseo, id est, summo Pontifice traditur, tantopere commisi sibi officij memorem, sollicitumque oportet præstare, vt ne deflectendi quidem sibi alio oculos, ne eum aliquo fabulandi potestatem relictam existimare debeat. Nam eodem præcepto Christus discipulos cum Euangelizatū mitteret informauit. Petrus sequi iubetur Christum: ne oculos ergo deflectat à Christo,

4. Reg. 4.

3 *Petri amore in Ioannem à Christo reformatum.*

[Domine hic autem quid?] Amabat Petrus Ioannem, cum persæpe socium sibi adiunctum meminerat, siue cum parandæ instruendæq; cœnæ nouissimæ missi sunt, siue cum de Maria Magdalena resurrexisse Christum audierant: siue quoties tres mysterio alicui cernendo delecti essent à magistro discipuli, Petrus & Ioannes in tribus duo erant, quod post Domini quoque ascensum

sum in cælos etiam seruatum est, vt Petrus & Ioannes in templum simul irent cum paralyticus verbo sanatus est, simul à magistratu & interrogarentur, & pro Iesu cæderentur: ab Apostolis ipsis simul in Samariam Philippi diaconi prædicatione commotam, rei Euangelicæ gerendæ gratia mitterentur eidem Petrus & Ioannes. Ergo pro eo iure amicitie tanto, cum Petrus & officium pastorale, & mortis genus denuntiatur sibi à Domino cognouisset, putauit non differendum, quin de coniunctissimo amico rogaret, quem vt erat expertus fidissimum, sic indiuisum à se cupiebat, atque cum muneris impositi, tum mortis gloriosæ comitem optabat. Eam fuisse Petri mentem, eum animum cum de Ioanne quæsiuit, [Hic autem quid] Ioannes Chrysostronus commentatur, mea quidem sententia verissime. Erat igitur ab amicitia profectum officium: sed erat amicitia ipsa adhuc vulgaris & humana. Ad aliud amicitie genus vocabatur à Christo, altum scilicet, cæleste, diuinum, quod non corporalem præsentiam magnopere desideraret. Deinde cui erat creditum totius Ecclesiæ munus, commune omnium bonum, non suum peculiare cogitare debebat. Denique tanta erat res quam gerere iubebatur, in vnum vt Christum atque iniunctum sibi ab eo negotium cura & studium & opera omnis conferenda esset, si oneri par esse vellet. Hoc tam robustum, & ab omni humanitatis sensu nudatum pectus, sacerdotali officio requiri Scriptura declarât, cum Leuiticæ tribui, quæ erat sacerdotalis, Moyses benedicens, sic loqueretur: [Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos, & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, Iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israel: ponent thimiam in furore tuo, & holocaustum in altari tuo. Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum eius suscipe.] Ob eas res quas commemoravi omnes, feruentior Petri oratio pro Ioanne repulsa à Domino est, & tanquam immoderatio conatus

Chrysostr. in Ioan. bomil. 87.

Deut. 33.

conatus reprehensus & castigatus his verbis:] Quid ad te? Tu me sequere.]

4 *Curiositas reprehensa.*

Ioan. 13.

Ioan. 17.
Matth. 22.

Matth. 27.

Cyrill. lib. 12. in Ioan. cap. 66.

Acton. 1.

Sed liceat mihi modo, Domine Iesu, pro Petro tantisper disputare, atque ex te ipso quærere, cur discipuli pro discipulo studium retundendum existimaris. Quid ad te? ais Domine Petro. Ego vero quæram, quidnam sit ille præceptor, qui suis edixerit, [In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem adinuicem habueritis.] Nonne hoc esse maximum signum sanxisti tuorum, si mutuo inter se ament? Et dicis, Quid ad te? Num ipse non es ita pro tuis Patrem cælestem precatus? [Vt ipsi vnum sint, sicut ego & tu vnum sumus.] Et dicis, Quid ad te? Nonne proximum diligendum vnique sicut seipsum præcepisti? Et dicis, Quid ad te? Is igitur qui Petro est & proximus, & condiscipulus, & indiuiduus comes, non pertinebit ad Petrum? non eius cura studioque excitabitur, vt quid de eo agatur, cognoscere cupiat? Et tamen seuerè dicis, Quid ad te? Phariseorum ac Scribarum ea responsio fuerit aduersus Iudam prodicionis reum. [Quid ad nos? tu videris.] At Petro pro Ioanne fidelissimo sciscitanti quo pacto referri possit, Quid ad te? An Petri de Ioanne cogitatio, cura, studium, amor denique ardens vituperandus est? Minime vero. Neque Christus amorem reprehendit, sed modum. Idque & sapienter & iuste tribus omnino de causis. Primum enim nonnulla curiositas, vt Cyrillus censet in Petro est reprehensa, occulta futura sciendi, quæ Deus suæ scientiæ referuari voluit. [Quoniam curiosa magis quam utilis, ait Cyrillus, alienarum rerum inquisitio est, respondet quidem Dominus, sed ita vt rogantis animum abducat ad alia. Quid ad te? Audisti Petre, quæ ad te pertinent: cur aliena quæris? cur diuinæ iustitiæ secreta rimaris? Non erit ergo prudens curiosus.] Quare etiam Apostolos de regno Israelitico curiosius sciscitantes duriuscule Dominus compressit illa sententia: [Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua

sua potestate.] Quid hic agent, qui futurorum prognostica vanissime profitentur? qui imperitiæ multitudini mendacia carissimè venditant? Quo tempore sit tibi occumbendum, quo mortis genere, an coniugatus, an felix, beatusque futurus? Rem sane pudendam, ab imperitis imperitos multo precio decipi. Quin potius Sapientem audi sapienter admonentem, [Quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper: & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.] Vtrū ille vel ille futurus sit Pontifex: quid ad te? Vtrū facio popularis an senatoria præualitura? Quid ad te? salutis curam age, vt saluus sis, enitere. Non est exigua res, quæ incumbit, nugas prætermitte, tuum negotium diligentius gerito. Noli lamia poetica similes videri, quæ aiunt oculos sibi eripere, cum domum ingreditur, eisdem cum foras exit repetere atque induere sibi: ita res alienas perspicacissime videre, suas domesticas ignorare. Quibus esse simillimos curiosos Plutarchus scitè confirmat.

Eccles. 3.

Plutarchus in libello de curiositate vitanda.

Altera reprehensi Petri causa extitit, quod cum videtur summopere amare Ioannem, sui potius amore ductum sapientia diuina vidit. Neque enim crucem sibi solli cupiebat, sed socium sibi dari Ioannem studebat. Eum Petri sensum etiam Beatus Ambrosius aperit his verbis: [Denique post tentationem præsumptionis suæ Petrus iam non audet voluntatis perseverantiam polliceri, sed quasi ad solatium sui, cõsortium quærit alterius.] Quibus verbis ita humilitatem Petri cõmēdat Ambrosius, vt infirmitatem prodat etiam quandam, solatium in morte ex Ioannis societate quærentis. Itaque non erat penitus syn cera amicitia, cum Ioannis rem non solummodo curaret, sed suam etiam impensus ageret. O perspicacem diuini oculi intuitum, quem profunda atque ima cordis non fugiunt. Propterea alia via Ioanni insistendum significat Christus: neque Petrum à sequendo Christo solitudine deterrendum. [Tu me sequere,] inquit, Ac si diceret, siue Ioannes eat, siue stet, non est tibi morandum: tui sequere, consortio non opus est. Maneat ille vel ille, maneat: tibi properandum est, & vestigia Christi

Nullam ob rē ab officio pastoris cessandum. Ambros. ultimo lib. in Lucam.

accura-

Ezech. 24. accuratè legenda. Omnino liber ab omnibus impedimentis crucis baiulus esse debet. Ezechielem vxore charissimam spoliatū diuinus sermo lugere prohibet, prophettare studiose præcipit. Pōtifici summo lex edicit, vt siue amicus siue consanguineus perierit, nihil curet, nihil defleat, neq; pontificia ornamenta deponat. Nazareno etiā in patre aut matre mortua pollui & fordidari prohibitū.

Numer. 6. Erat creatus Pontifex Petrus: nihil iam amici aut cognati funus curare oportebat: Nazareno Christo deuotus: ne propter parentes quidem amissos mœrere debebat. Iam illa tempora amicitia dulcioris abierant. Iā Ioānis delicia cessarant, solus Christus cordi: pura crux Christi amplectēda ac ferenda: officio iam, non amicitia seruicium. Talem se Paulus gerebat, qui sentiebat, & sapiebat solummodo Christū. [Mihi, inquit, viuere Christus est.] O si tales nobis Episcopi darentur, tales Ecclesie pastores plurimi, non sua, sed quæ Christi sunt satagentes.

6 Ioannis Tertia est causa Petri reprehensi, Ioanni voluisse fauere *privilegium* re tanquam si internuntio indigeret, vt ex Domino de *iam à mort-* se cognosceret, quæ cuperet, sed minus auderet interro- *nis excita-* gare. Itaque aperta Petri reprehensio, fuit non obscura *ti.* laudatio Ioannis. De qua re quoniam alias satis diximus, nihil adijciendum modo arbitramur, nisi quod diuersa esse dona Dei ea oratione Christus ostendit, cum Petro vt se sequeretur per passionem crucis concessit, Ioanni vt sic permaneret dedit, id est sine acerbitate cruciatuque mortis migraret ad Christum. Id enim illa oratione, [Sic cum volo manere donec veniam,] accipiendum, quauis multi secus opinentur, suadent historiae de eius apud Ephesum migratione conscriptæ: quomodo Beda & glossa, & beatus Thomas accipiunt. [Vnusquisque ait Paulus, proprium donum habet ex Deo: & alius quidem sic, alius vero sic.] Et [Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.] Igitur ipsum sine martyrio mori: quibus diuina sapientia ita congruere nouit, donum est Dei, & nihil amplius homini præsumendum, quam quod diuinitus tribui animaduertat.

1. Cor. 7.
Ephes. 4.

tat. Gustauit quidem calicem Christi bibitque Ioannes, vincula, verbera, olei feruentis supplicium, exilium prolixum expertus est: impletum est illud Domini verbum, [Calicem quidem meum bibetis.] Cæterum vitam finisse martyrio, non est datum: mortem, cuius esse solet acerbissimus sensus, tanquam somnum dulcem cepisse datū. Præterea, non animo solum sed corpore etiam iam viuere Deo, datum: idque videri forsitan potest à Christo significatum cum dixit, [Sic eū volo manere donec veniam,] tanquā in corpore & animo totū in Christi aduentu inueniendū innueret: quod discipuli partim bene intellexerunt, partim non bene. Nā significasse Dñm immortalitatem Ioannis ante aduentum extremū, cum omnes induēt incorruptionem, non falso profecto Apostoli existimauerunt: at id propterea futurum, quod mortē obiturus nunquam esset, non recte disputabant, cū inter eos sermo manasset, quod discipulus ille non moritur. Quā sententiam Ioannes correxit adiungens: [Et non dixit Iesus, non moritur, sed sic eum volo manere donec veniam.] Facile insinuat nimirum quod modestia gratia recusauit apertius dicere, se mortem quidem obiturum, Iesu tamen verbum nihilominus stare, vt sic permanens, id est, corporis atque animi immortalitate donatus, Petrum & cæteros Apostolos antecedere debeat, quorum est resurrectio tãto post futura. Igitur resurrexisse iam Ioannem, & corpore beatam vitam ducere, fidem quidem non certam, sed tamen probabilem faciunt & scriptores probati id sentientes, & sepulchri Ephesini illa narratio, quam Augustinus alijque viri graues afferunt, & fere Ecclesie tacitus consensus, quæ nullas vnquam ex corpore Ioannis reliquias, aut vidit, aut prædicauit, aut omnino nouit. Petrus quidem Damianus ante quingentos fere annos sic scriptum reliquit de Ioanne Euangelista: [Et si non audeamus plene definire, pium tamen est arbitrari, vt sicut de B. Virgine creditur, ita etiam beatus Ioānes iam resurrexisse probabiliter asseratur, quatenus sicut in virginea fuerunt integritate participes, ita in antici-

Matth. 20.

Petrus Da-
mian. in ser-
mon. 2. in
fest. Ioānis
Euāgelista.

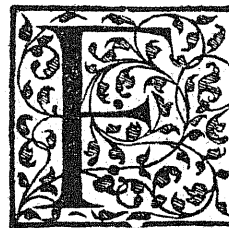
Niceph. lib.
1. c. 35. &
lib. 2. c. 42.

anticipata resurrectione merito videantur æquales. Si enim beatissimi virgines isti nullatenus surrexissent, cur in eorum tumulis sepulta cadauera non iacerent, sicut beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac cæterorum Apostolorum? Eadem est sententia Nicephori historici Ecclesiastici, qui ad hunc modum scribit, [Non dixit ei Iesus, quod moriturus non sit: moriturus enim est eo, quo Dei genitrix modo: confestim vero reuiuifcet ac resurget, incorruptibili scilicet corpore alterum Magistri expectaturus aduentum.] Idem autor obitus ac resurrectionis Ioannis historiam aliàs etiam conscribens immortalitate donatum affirmat, utpote Dei genitricis diuina uoluntate filium. Ergo id munus datum primum uirginitati purissimæ atque integerrimæ Ioannis, deinde contubernio Mariæ Deiparæ, & honori, quam solus ex Apostolis astante crucifixo filio comitatus est, solus regnantem cū Christo immortalis immortalis ipse etiam immortalis comitetur. Amori demum præcipuo quo Christus hunc præ cæteris prosequatur, tributum, ut ultimus omnium mortem gustauit, omnium primus immortalitatis gloriam adeptus sit.

I N

IN FESTO SAN-
CTORVM INNOCEN-
TIVM, CONCIO
P R I M A.

Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens, Accipe puerum. Et cætera.
Matth. 2.

VGA Christi quam Euangelium hodiernum narravit, atque infantiū cædes sæuisima valde videntur à Dei cū maiestate tum summa prouidentia abhorrere, si quis in nudam historiam intueatur, cum in fuga imbecillitas appareat, in permissa cæde crudelitas, quod utrumque ab illa potentia sapientiaque sempiterna plurimū abest. Sed sunt diuina consilia non solum mirabilia, sed etiam iucunda, quemadmodum præclarus Psalter decantat. Ac de fuga quidem Christi cum plura dicturi sumus, vno Petri Chrysologi dicto modo contenti erimus. [Bellicosus, inquit, quod in bello fugit, artis est, nō timoris: Deus quando fugit hominem, sacramenti est, non pauoris: potens quando se subducit infirmo, insequentem non pauet, sed foras producit. Vult enim in aperto vincere, qui publicam cupit ex hoste reportare victoriam: occultum se nō patitur inire conflictum, qui mandare suum seculis vult triumphum: Secreta victoria, virtusque latens exemplū posteris non relinquit. Christus fugit, ut cedat temporibus, non Herodi: nec enim mortem fugit, qui venerat de morte reportare victoriam: neque humanas insidias expauescit.

Fugam Christi & innocentium eadem diuina consilio euenisse.

Psal. 118.
Petrus Chrysologus sermone 150.

P scit,

scit, qui totas venerat diabolicæ fraudis versutias: neque tunc timuit, quando infans & secundum hominem timere nesciuit, & secundum Deum potuit non timere.] Hæc Chrysologus eleganter. Cædem autem Innocentium non damno fuisse, sed summo ipsis emolumento, illorum palmæ & carmen fati declarant: quod enim iudicio consequi atque opinione non poterant, ut pro Christo certantes victores coronarentur, id sunt diuinæ largitatis prærogatiua consecuti. Recte illud Augustinus: [Ecce prophanus hostis nunquam beatis paruulis tantum prodesse potuisset obsequio, quantum profuit odio.] Sed quoniam mysticas ac reconditas harum rerum mirabilium causas, alia oratione latius explicaturi sumus, nunc ad mores instruendos, qui est eximius lectionis Euægelicæ fructus nos conferamus.

August. ser.
10. de San-
ctis.

2 De mul-
tiplici gene-
re somnio-
rum: & qui-
bus habenda
sunt siles.
Iob 33.

Eccles. 5.
Deut. 18.

Greg. 4. lib.
italic. 48.

In somnis apparuisse Angelum sancto Ioseph narrat Euangelista. Id ei viro perpetuum fuit, ut diuinitus doceretur quid agere, quid cauere deberet, idque per somnum. Siue cum de vxore dimittenda cogitabat, siue cum est in Aegyptum fugiendum, siue etiam cum mox est ex Aegypto reuertendum. Est ea diuinæ providentiæ non exigua pars, quemadmodum in libro Iob legimus: [Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lecto, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.] Verum cautos nos Spiritus sanctus vult, ne eo prætextu, quibus suis somniorum ludibrijs facile fallamur. Itaque nos alio loco admonet, [Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates.] Estque diuina lege quoque sic cautum: [Non inueniatur in te, qui obieruet somnia.] Quæ cum videantur inter se pugnare atque esse contraria, necessario exponenda est & explicanda somniorum multiplex ratio. Igitur beatus Papa Gregorius somniorum enuenerat differentias sex. Nos vero ut dilucide res tractetur, duo genera primum distinguimus: naturale vnum, alterum supernaturale: siue quod eodem redit, vnum interna ex causa, alterum externa. Naturale quidem & ex interna causa profectum,

profectum, duplex ponimus, aut enim ex qualitate corporis, aut ex habitu potius animi procedit & manat. Corporis qualitatem ac dispositionem solere somnia excitare sibi consentanea, quotidiana experientia docet. Nam fames, ciborum formas facile inducit, sitis pocula & fontes offert, ut est ab Esaiâ expressum. [Sicut somniat esuriens & comedit, cum autem expergefactus fuerit vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit,] diueris constitutiones humorum diuersas somniorum imagines creant, idque Medicorum arte animaduerti solet. Ventris quoque satietas, impura ac lasciuia plerunque somnia affert, quæ cum sint naturalia, nihil habebunt vitij aut laudis, nisi quod in causa fuisse profectum sit. Iam animi habitus, plurimum in ea re potest, tales plerunque noctu dormienti occurrunt formæ; quales vigilans animo voluit. Quo spectans Salomon ait: [Multas curas sequuntur somnia.] Fere autem vitiosa & praua improbis, modestis & probis pura & casta somnia obueniunt. Quare Plutarchus non temerè inter signa profectus morum ponit: [Si in somnis nulla capitur voluptate erga turpitudinem, nihilque videt cum vitio & fœditate coniunctum.] Vitale enim censet quod Zeno posteritati scriptum reliquit: [Dum iubet ex somnijs deprehendere, num profecerit quispiam studio virtutis:] Sed tamen in eo toto genere, nihil significationis certæ, nihil sinceræ veritatis accipi potest, & est vanissima eorum persuasio, qui eiusmodi somniorum recordatione ducuntur. In hos scriptum est à Sapiente: [Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia.] Et mox: [Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.] Sunt nihilominus somnia diuinitus immissa. Ac quamquam Aristoteles dum hæc disputat, negare videtur à Deo somnia mitti, negari tamen non potest, interdum eo modo Deum docere homines futura & arcana: quod in

Esai. 29.

Eccles. 5.

Plutarch. in
libello, quo
modo sciat
quis profec-
isse in vir-
tute, estque
indicium 16.

Eccles. 34.

Gen. 37. sancto Ioseph Patriarcha olim videmus, æquè in hoc nostro Ioseph Virginis beatissimæ sponso, sic in Paulo, in Matth. 2. Magis, & alijs plerisque cernimus. De hoc genere Ecclesiasticus cum somnijs non esse credendum docuisset, exceptit. [Nisi ab Altissimo emissa fuerit visitatio.] Quin etiam ipsa lex quæ somnia obseruare prohibet, docet nihilominus sic: [Si fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnum loquar ad illum.] Adde huc etiam externam causam somniorum esse nonnunquam dæmonem malum, qui vt prophetias enūtiat falsas, ita somnia & visa mendacia sæpenumero offert, neque parum ijs artibus proficit, vt miseros illudat ac fallat. Quæ igitur dignoscendi, ne turpiter erremus, ratio erit: id enim magnopere refert, ne vel nostra vel hostilia, diuina esse arbitrati, periculose labamur. Magnus sane Gregorius ea de re sic scribit, [Sancti viri inter illusiones atque reuelationes, ipsas visionum voces aut imagines quodam intimo sapore discernunt, vt sciant vel quid à bono spiritu percipiant, vel quid ab illusore patiatur.] Quod Gregorius generatim de Sanctis dixit quodam intimo sapore solere discernere somnia, id Augustinus refert de matre Monica, narrante se interno sensu videre solitam, quid interesset inter animum suum somniantem ac Deum reuelantem. Verba illius recito, quæ vtilia fore credo auditori studioso: [Cum deprecaretur quotidie, vt ei per visum ostenderes aliquid de futuro matrimonio meo, nunquam voluisti. Et videbat quædam vana & phantastica, quo cogebat impetus de hac re satagentis humani spiritus, & narrabat mihi non cum fiducia qua solebat, cum tu demonstrares ei, sed contemnens ea. Dicebat enim discernere se nescio quo sapore, quem verbis explicare non poterat, quid interesset inter reuelantem te, & animam suam somniantem.] Ita Monica discernabat. Est enim id Spiritus sancti donum, quod ad discretionem spirituum valet. Quod si cui eiusmodi donum minus communicatum sit, debet consulere viros spirituales, talium rerum experientia doctos, nec facilem suis visis, quanuis sancta & angelica

lica appareant, fidem habere. Illa est autem in dubijs prædictionibus tuta sententia, vt rerum euentus expectentur: interim suspensa opinione: neque facile admittendo, neque vero pertinaciter obsistendo, siquidem Paulus monet, [Prophetas nolite spernere: omnia probate: quod bonum est tenete, ab omni specie mali abstinete vos.] Quæ sit autem probatio in futurorum prædictionibus, siue somnio siue visione contingant, indicat Scriptura his verbis: [Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est loquutus: hoc habetis signum, Quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit.] Sed cum visiones aut somnia nullos euentus prædicunt futuros, sed quippiam agendum moneant, illa est verissima ratio dignoscendi, vtum legi Dei, & sapientium sententiæ consentaneum sit, quod obijcitur. Nam si à lege Dei discrepet quippiam, tametsi prædictiones veras habuisse videatur, reiiciendum respiciendumque est, vt idem Deuteronomij liber disertè docet: [Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur Deos alienos, non audies verba Prophetæ illius aut somniantis, quia tentat vos Dominus Deus vester.] Hoc igitur est quod Paulus dicebat, [Omnia probate, quod bonum est tenete.] Atque de somniorum visionumque discrimine hæc eo dicenda duxi, quod hoc tempore magna istarum rerum seges existat, neque emolumentum pat plerunque cernatur.

At illud requirit aliquis, Cur Angelus Iosepho potius apparuerit quam Mariæ, quæ & sanctior erat, & Iesu proprie parens: Nimirum discimus Deum, disciplinæ amatorem res gerere ex ordine. Familiæ caput videlicet Ioseph erat, cui Maria iure coniugij subdebatur. Id Beda & Haymo ea ratione exposuerunt, vt Iosephum significare præpositos siue Doctores, Mariam Ecclesiā censerent, quæ debet à præpositis regi. Itaque debet à maioribus & gradu

superioribus minores diuinæ voluntatis responsa expectare, debēt ijs libēter obtemperare, quāuis sapientes ipsi probiq; esse videantur. Paulus quidem cum Euangelium accepisset nō ab hominibus, neq; per homines doctus esset, tamen Petrum Ecclesiæ columnen adeundem cōsultandumq; sibi existimauit, [Ne in vanum, inquit, currerem, aut cucurrissem.] Quod suū consiliū diuinis monitis cōsentaneum fuisse declarat. [Ascendi autem, secundū reuelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in gentibus.] Non esse autē tam rationem habendā vel literaturā, vel ingenij, vel meritorum præfecti, quam loci & gradus quem Dei autoritate tenet, præclare indicat illis verbis: [Quales aliquando fuerint, mea nihil interest: Deus enim personam hominū non respicit.] Dionysij Arcopagitæ ad Demophilum monachum epistola habet: [Si Dei iudicium est, vt sacra eloquia testantur, sacerdotes autem Angeli sunt diuinorum iudiciorum continuo post Pontificem magistri: ab ipsis tu diuina cōgrue ac suo ordine per medios ministros disce, per quos etiam monachus esse meruisti.] Tanti scilicet Patres fecerūt ordinem disciplinæ. Qua ex regula verissima, videmus viros sapientissimos atq; sanctissimos Athanasium, Augustinum, Ambrosium, cæterosque tales, consulendos sibi semper putasse Romanos Pontifices, tanquā certissima Christianæ religionis oracula: à quorū sensu & sentētia, quia nouatores nostræ ætatis, stultissimi & impudētissimi homines, longissimè absunt, errare absurdissimè passim aperteq; deprehenduntur. In quos lex Domini seuerissimè animaduertit, quæ resistentes Pontificis iudicio atque imperio reluctantes lapidibus obrui iubet, [Vt nullus deinceps intumescat superbia.]

4. Cur fugere voluerit Christus [Accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptū.] Quid necesse fuit fugam imperare valde incommodam? *Herodē, pater eius quā pergere.* An fuit difficile necem afferre homini scelerato & improbo? Qui Angeli manu tot millia Babylonis exercitus, quod Deum blasphemassent, vna nocte prostrauit,

prostrauit, non posset illud caput nefarium trūcare? Eliā satellites comprehendere conatos, ignis cælestis exussit: Dei filium perdere meditantem, non erit qui Herodem depascat ignis? Elisæum qui quæritabant, vt abligarent, cæci repente effecti sunt, puerum Iesum Herodiani milites ne offendant, non poterunt tenebris caliginēq; perfundi? Quoties diuina maiestas seruos ab iniuria defendit, eorum clade & pernicie, qui machinabantur malum? Nunc vnigenitum suum ita anguste exiliterque tuetur, vt excedere, noctu fugere, in longinqua peregrinari necesse sit, si saluus esse velit. Pulchre Chrysologus hoc loco: [Deus noster refugium & virtus. Si refugium fugit, si timet virtus, si præsidium migrat, quæ vita, quæ spes, quæ securitas, quod munimen?] O præclaram diuinæ providentiæ rationem: ô alta illius Maiestatis atque omnico- gitatione superiora consilia. Non defuerunt sane diuinæ sapientiæ modi rationesque plurimæ, quibus prauos Herodis conatus auertere posset: sed eam elegit viam, quam humana fortassis prudētia minime probaret, cælestis admiraretur plurimum, plenā laboris, summæ infirmitatis indicio opportunam. Primum quod Patres sentiunt, humanæ naturæ veritas cōfirmanda fuit, quæ si semper miraculis vteretur, commentitia putaretur. Deinde sic ludificandus diabolus erat, vt quem Reges externi tanta cum gloria adorarent, is Regem domesticum per tenebras fugerēt: vt quis tandem ille esset, princeps huius seculi statuere apud se non posset: ita anceps hæreret semper. Deinde qui non solum populum Israel, sed & gentes seruare venerat, voluit terram quoque Gentilem (quemadmodum Chrysolomus præclare docet cum Hilario cōsentiēs) sua præsentia dignari, & qui de Israel pastores, de gentibus Magos ad se attraxerat, non solum Iudaicæ terræ, sed etiam Aegyptiæ se exhibendum duxit. Vtranque enim gentem, vtramq; regionem debuit sanctificare, qui coniungere & copulare inter se vtrāq; voluit. Tūc enim vaticinium Esaia impletum illud: [Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingreditur Aegyptum, &

4. Reg. 14

4. Reg. 6.

Chrysolog.
serm. 151.Chrysol. ho-
milia 8. in
Matth.
Hilar. super
Matth.

Esa. 19.

Orig. homil. commonebuntur simulachra Aegypti à facie eius.] Auto
3. in diuers. res sunt Origenes, Eusebius, Athanasius, Ambrosius,
loc. Matth. Chrysostomus, Hieronymus, Prosper. Quam nubem le-
Euseb. li. 6. uem quidam beatam Virginem, quidam horū ipsum Do-
hist. c. 20. & mini corpus interpretantur. Itaque qui Herodis gladios
li. 1. dedem. fugere videbatur, is Satanæ potentiam deturbatis simu-
Euang. c. 4. lachris debellaturum se demonstrauit, Ita & illa prophe-
& li. 8. c. 5. tia Osee completa est, quam hic Matthæus recitat. [Ex
Chrysof. in Aegypto vocaui filium meum.] Quod de Christo prædi-
2. c. Matth. ctum ostendunt Irenæus, Athanasius, Eusebius, Chryso-
Hierony. in stomus. Neq; refert quicquam de Israele esse dictum con-
Esai. sequentia declarare, cum ipse Israel, vt Iustinus ait, fuerit
Ambros. in Christi typus, & quod est caput, sub eodem verbo gemi-
instit. virg. num esse sensum literæ ab autore Scripturæ intentum nõ
Athanas. de solum Augustinus & Thomas doceat, sed exemplis quo-
incar. Verb. que certissimis constet. Iam qui docere homines habebat
Prosp. præd. non verbis solum, sed etiam factis, humanitatem ac man-
p. 3. cap. 2. suetudinem ab infantia sibi placuisse, demonstrauit. Quod
Iustin. in ergo ætate plena egit, vt fugeret Iudæorū insidias, & ira-
Triphon. cundia cederet inimicorū, id paruulus tenuit, Herodis fu-
Irin. lib. 3. rorem fuga euadens. Quo ex facto vt sanctus Chryso-
cap. 9. logus demonstrat monemur sanctorum vitā non tam refi-
Euseb. li. 9. stendo, quam tolerando duci, quemadmodum ipse dixit,
demonst. c. 4. [In patientia vestra possidebitis animas vestras.] Ad hæc
Prosp. præd. curiosam minusque temperatā corū mentem cōpressit,
par. 3. c. 8. qui miraculis omnia geri volunt, cum sit diuinæ prouidē-
Athanas. de in tiæ plerunque magis probata communis ac tuta via: quā
carn. Verbi. qui despicit, ac salutis suæ præsidia accersit extraordina-
Chrysof. de ria & inuisitata, plurimum aberrat à vero. Sic cum Dau-
demonst. quod de, cum Abrahamo, cum Iosepho, cum Daniele actum vi-
Deus sit demus, quamquam ad diuinæ gloriæ demonstrationē &
Christus. meritorum conuenientem aliquādo significationē, mira-
Aug. li. 12. cula Deus suis liberandis adhibenda putauerit. Postremo
confess. illa ipsa Innocentium cædes quæ fugam Christi est cōfe-
S. Tho. 1. p. cuta, atq; ille sanguis innoxius ea ratione prouisus effu-
q. 1. art. 10. susq; est: quo beati paruuli coronis cælestibus donati pię
Luc. 21. matres cōfortes Christi factæ, ipsa Bethleemica regio
 gloriose

gloriose nobilitata sit. Venerat scilicet gladium mittere
 in mundum, quo Satanæ debellaretur imperium, Dei mi-
 lites victores euaderent.

Atque inter has omnes rationes nõ fuit illa postrema,
 quod B. Virgini ac sancto Ioseph sicut Christi erat comi-
 tatus datus, ita crucis cōfortiū semper capeßendū. Quis
 enim enarret, quæ fuerit illa piæ matris afflictio, quæ tre-
 pidatio, quis dolor, cum ex sponso charissimo audiuit, fu-
 giendum esse in Aegyptum, quod puer quæreretur ad ne-
 cem: Declamantē Chrysologum audio. [Sic res vrget: sic
 nõ vacat intueri verecundiā virginis, laborē matris, sexus
 pudorē, periculum Ioseph, longi itineris fatigationē, exi-
 tium totius donus, & quod his durius, Iudæos peregrina-
 turos in gentibus. O quā durū est peregrinari etiam inter
 ciues fratresque, sapit quid sit sua donus, qui sentit alie-
 nam.] Quæ certe omnia pro sua sapientia cogitasse Ma-
 riam non dubium est. Sed cælestibus iussis obediēs, vide
 quibus lachrymis, quo gemitu eū ipsum amplexās infan-
 tulum repeteret carmen antiquū. [Fuge dilecte mi: assi-
 milare capræ hinuloq; ceruorū.] Ac Iosabet filiā Regis
 furatā esse infantulū regiū Scriptura prodit, ne ab Atha-
 lia impia fœmina semen omne regium extingueretur.
 Clam ergo nutriendum curauit ad regni Israelitici spem.
 Maria vero mundi totius salutem in vno paruulo positā
 cernens, ad spem regni cælestis ipsum æternitatis hære-
 dem fuga nobis & latebris conseruauit. Verum quod di-
 cere cœperam, mirabile dictu est. Quemadmodum cha-
 rorum sibi Deus vitam ærunnis doloribusq; exercitam
 semper amet: quemadmodum læta & iucunda tristibus &
 aduersis perpetuo temperet. Quod Ioannes Chrysosto-
 mus hoc loco sapiēter animaduertit: [Enimvero, inquit,
 misericors Deus mœstis rebus quædam etiam iucunda
 permiscuit, quod certe in sanctis omnibus fecit, quos ne-
 que tribulationes neque iucunditates finit habere conti-
 nuas: sed tum de aduersis tum de prosperis iustorum vitā
 quasi admirabili varietate contexit.] Quam sententiā
 pulcherrimam Chrysostomus in conceptione & natiui-
 tate

*5 B. Virgi-
 nis & Sancti
 Ioseph mul-
 ta afflictio.*

*Chrysofolog.
 serm. 151.*

*Cant. 8.
 4. Reg. 11.*

*Chrysof. ho-
 milia 8. in
 Matth.*

tate Saluatoris, in adoratione Magorum, in fuga denique hac Aegypti eleganter ostendit. Et quod dicit omnibus sanctis ita accidisse, manifestum faciunt exempla diuinarum Scripturarum, quae Patriarcharum ac Prophetarum vitam secundis aduersisque rebus alternantem depingunt.

Rom. 15.

Imo vero vniuersae Scripturae sacrae eum esse scopum atque eam summam Paulus diserte docet. [Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.] Itaque patientia & consolatione omnis via iustorum perficitur, in qua utraque re alternanda mirabilis existit profecto diuina providentia, ne aut prospera superbum, aut infesta pusillanimum deieceruntque reddant Dei seruum, consolatio reficit laborantem, tolerantia castigat intumescens.

Rom. 15.

Vtrumque autem magnum Dei donum, quare apte ab Apostolo adiunctum est. [Deus autem patientiae & solatii det vobis id ipsum sapere.] Deum quidem esse solatii satis noueramus, qui legimus: [Pater misericordiarum & Deus totius consolationis.] Sed Deum esse patientiae Apostolus etiam praedicat, quod Dauid expertus satis confirmat, [Quoniam tu es patientia mea Domine.]

2. Cor. 1.

Et iterum: [Verumtamen Deo subiecta est anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.] Quae cum ita sint de matre Maria sanctissima ac de lectissimo viro Ioseph eius sponso exempla nobis proposita excellentissimae patientiae, ac singularis fiduciae voluit Spiritus sanctus, ut inter prospera & aduersa discamus diuinam semper voluntati parere, nostraeque omni cogitationi & desiderio consilium caeleste anteponere.

Psal. 70.

Et iterum: [Verumtamen Deo subiecta est anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.] Quae cum ita sint de matre Maria sanctissima ac de lectissimo viro Ioseph eius sponso exempla nobis proposita excellentissimae patientiae, ac singularis fiduciae voluit Spiritus sanctus, ut inter prospera & aduersa discamus diuinam semper voluntati parere, nostraeque omni cogitationi & desiderio consilium caeleste anteponere.

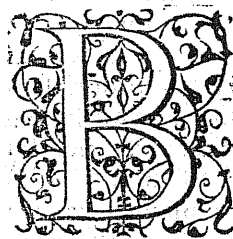
Psal. 61.

anteponere.

I N

IN EODEM FESTO CONCIO SECUNDA.

Tunc Herodes videns quod illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem. Matth. 2.

BE NE à Propheta est dictum: [In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum: cognoscetur Dominus iudicia faciens.] Herodes dum fallere Magos parat, illusus à Magis est. Atque illa omnis Herodis industria & diligentia in conuocandis sapientibus, Scriptura de Christo consulenda, Bethleem patri indicanda, ut inuenirent Magi quem summo opere desiderabant, valuit: ut Herodes de ijs ipsis ortum puerum cognosceret, quod vnum is omnibus votis petebat, minime effecit. Itaque suis ipse artibus captus est, & quam fraudem erat in Magos ineditatus, eam ipse fraudem à Magis perpeffus est. [Non est enim consilium, non est sapientia contra Dñm.] Sed [Comprehenduntur impij in vijs suis.] Proinde recte à Salomone vtrumque. [Simplicitas iustorum dirigit eos: & supplantatio peruerforum vastabit illos. Nam & iustos piosque Magos simplicitas ad inueniendum Christum perduxit, & sceleratum Herodem ars dolusque suus perdidit. Quare delusum se atque opinione falsum intelligens, iracundia in Magos exarsit sibi praereptos, & in facinus nefarium impulsus, furorem suum infantium sanguine exsaturandum existit.

1. Ex superbia iracundia.

Psal. 9.

Prov. 21.

Psal. 9.

Prov. 11.

1. Reg. 22. existimauit. Sic olim Saul Dauidi infensus & iratus, cum euasisset ferret, iniquissimè, in sacerdotès Dei innoxios debacchatus est: atq; vno die in octoginta viros sacris infulis pro nihilo habitis, nihil sibi commeritos, sceleratus impetum fecit. Atq; ipsam urbem Nobæ dira clade vastauit. Superbiam nimirum comes sequitur certissima iracundia: neque potètiæ quicquam pensi est, iure ne an iniuria quicquam collibeat: collibuisse est satis, vt irascatur, si minus fiat. [Secundùm virtutem hominis ait quidã Sapiens, sic iracundia illius erit: & secundùm substantiam suã exaltabit iram suam.] Solent tauri mutuo certamine superati, in obuia quæq; impetum facere, atq; iracundiam deiectione cõceptam exerere in ea, à quibus nihil iniuriæ est datum. Quæ cæca vindicandi cupiditas, cum stultissima est, tum crudelissima. Herodi homini natura seruo & crueto id accidisse minus sane mirabitur, qui domesticas eius cædes considerauerit, vt pars nulla aulae proprii sanguinis fusi macula vacauerit. Non amicis, non socijs, non cognatis pepercit illa fera: in vxorem, in fratres, in ipsos liberos desæuijt temulentissime. In se ipsum impias demun manus inferre conatus. Legat Iosephum, legat Egesippum historicos, qui istius feræ cædes & parricidia cognoscere volet. Quominus mirandum erit, in pueros esse innoxios istius furorem inflammatum.

Iosephus de Herode fuscè libr. 15. & 16. & 17. ant. Iudæic. & lib. 1. de bello Iudæico.

Egesipp. de bello Hiero solymitano.

Qua ex causa bimulos interficere Herodes inscit, & quod sit diaboli typus.

[Et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem & in omnibus finibus eius ab imatu & infra secundùm tempus quod exquiserat à Magis.] Primùm quod pleriq; hoc loco discruciantur, cur pueros biennes interfici Herodes iussisset, idq; ad eã rationem redigi ab Euangelista voluit, quam Magi de ostensa sibi stella exposuerant, ex quo fieri putant, vt biennio post ortum stellæ cædes Innocentiũ puero-
rum perpetrata sit, quã rem vt cõstituant multa cõmilitur, nos frustra eos laborare arbitramur, atq; in loco plano & expedito, hæreere oportere minime credimus. Nã neq; ortã stellã biennio ante Magorum aduentũ quod quidã voluit, verisimile est, neq; Herodis peregrinationem Romã vsque, quã alij morã fecisse negotio disputant, eo tempore

tempore contigisse, sed multis ante annis, qui Egesippi, Iosephiq; historias legerit, facile deprehendet. Neque vero aut ortu stellæ tanto anteposito, aut vlla profectio-
ne Herodis opus est, cum Euangelicus sermo nihil aliud sibi velit, vt viri etiam docti nostra etate scripserunt, quã puerorum etatem interficiendorum fuisse definitam ex vtraque parte supra & infra: maiores biennio, esse exemptos neci: minores quoque eo tempore, quo Magi docuerant ortam stellam: quod fuisse menstruum aut bimestre trimestre ad summum, existimare rectè possumus. Cur autem bimatum assignauerit etate maiori, illa est causa quod putauerit fieri potuisse, vt stella aliquanto post natum puerum apparuerit: atque vt malitia tyranni in omnes partes abundans, maluerit occidi superiores etate, quam elabi quæsitum infantem. Etenim cum sapietes ab Herode de loco natalitio Christi consulti, responderint ex prophetico oraculo præcisè Bethleem, tamen Herodiana malitia non eo contentus, etiam finitimos Bethleem vicos, cædi assignauit. Abundant semper in malo cõsilia improborum. Verum quod historia gestum est, id mysterio patrari quotidie rectè nos beatissimus Papa Leo monet, quippe cum diabolus cuius personam gerebat Herodes, Christum recens natum in paruulis, id est noui Christi tyronibus persequatur. Sed ipsum potius magnum patrem audite. [Herodes quoque, inquit, in diabolo fremit, & auferri sibi iniquitatis suæ regnum in ijs, qui ad Christum transeunt, ingemiscit. Vnde si paruulos interficiat, Iesum sibi videtur occidere. Quod vtique facere sine cessatione molitur, dum primordijs renatorum Spiritũ sanctum eripere, & quandam teneræ fidei velut infantiam tentat extinguere.] Hæc ille: Quibus abunde docemur, quãta in nouos Christi sectatores hostis noster inuidia ferueat, quem Pharao quoque ille populi sancti hostis acerrimus expressit, cum masculos omnes Hebræos simul atque editi in lucem essent, edixerit luce ipsa vitæque priuari. Prospiciendum quidem est teneram in Christo infantiam, & ab insidijs diaboli cauendum, qui more colubri fœ-

Iansen. concord. Euangelic. c. 11.

Leo serm. 5. de Epiphano.

tus

Math. 24. tus aquilæ teneros infectatur. Proinde duriora tempora providens Saluator dolenter dicebat: [Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.] Ipse pullos sub alas conuocat, & rapaces milui vngues defendit: ipse custodit pupillum, pauperi & inopi adiutor fidelissimus.

3. Ad Christi gloriam & gratiam declarandam, plurimū profuit Innocentium martyrum cades. Chrysolog. serm. 152. Sed quid est, quod pius Dominus impiam cædem paruulorum non prohibet? quid est, quod vita Saluatoris interitu eorum, quos oportuit saluare, defenditur? Verbis Chrysologi quærere libet, [Quare Christus deseruit, quos sciebat quærendos esse propter se, & propter se noverat occidendos? Natus Rex, & Rex cælestis quare negligit milites innocentie suæ? coætaneum sibi quare contempsit exercitum? quare cunabulis suis deputatus excubias sic reliquit, vt regem solum quæsiturus hostis, totum grassaretur in militem?] Cui quæstioni sic idem autor satisfacit, vt demonstret, nihil esse damni occisis paruulis, sed honoris & præmij plurimum per Christum allatum. Nos vero vt rem primo aspectu asperam & indignam, diuina sapientia & bonitate dignissimam ostendamus. Causas à patribus excogitatas omnino quinq; dicemus, quòd id factum valuerit ad gloriam Christi cumulandam: ad eiusdem gratiam declarandam: ad ipsorum occisorum magnam felicitatem: ad nostram eruditionem, ad ipsius denique persecutoris ignominiam & exitium. Ac primum Deum hominem factum, quoniam neque victimis pecudum, neque sanguine delectatur, oportuit humanis & Deo dignis hostijs excipi. Si enim arca testamenti cum primum ex alto Gabaonis in templū inuecta est,

3. Reg. 8. tanta extitit cæsarum victimarū multitudo, vt ipsum alta re amplū quamuis ac magnificū nō sufficeret, nonne ei qui sedet super Cherubim cum primum descendit ad nos, multis gloriosisque hostijs litari opus fuit? Quas vero habet gratiores & iucundiores hostias, quam innocentes & puras animas? Christus, qui maior natu paruulis delectabatur, eosq; festiuè admodum amplexabatur, nonne paruulus paruulos amet, infans infantibus delectetur? [Sinite, inquit, paruulos venire ad me: & nolite prohibere eos.]

Marc. 10.

Matth. 9.

Naturale

Naturale est pueros puerorū societate gaudere: more & vsu receptum, vt Regum filijs paruulis paruuli quærantur comites ex omni nobilitate lectissimi: ijsque solenne, paruuli principis habitu insignibusq; ornari. Has sane primitias Dei filio agno suauissimo oblatas Ioannes celebrat, hunc comitatum cædidissimum illius principis se vidisse commemorat. [Hi sunt, inquit, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt: Hi sequuntur agnum quocūque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno: & in ore eorum non est inuentum mendacium, sine macula enim sunt ante thronum Dei.] Emptos dicit, quos Agnus proprio cruore redemit, quibus data est martyrij laurea non tam ipsorum meritis, quam dono Christi. De his Chrysologus eleganter: [Coorta Regi cohors suo magis præmori quàm commori tota gestit: Christo dati milites cœperunt ante militare, quam viuere: ante pugnare quam ludere: ante sanguinē fundere, quàm lactis vbera perpotare: ardentes animæ moras corporū non tulerunt.] De ijs etiā beatus Leo sic scribit, [Itaq; Christus ne vllum ei tempus esset absq; miraculo, ante vsum linguæ potestatem verbi tacitus exerebat. Et quasi iam diceret, sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnū cælorum, noua gloria coronabat infantes, & de initijs suis paruulorū primordia cōsecrabat.] Cui Cyprianus cōsentit eandē Christi gloriā retens nati innocentium laudatione sine voce perfecta ad hunc modum declarans: [Acta est natiuitatis solennitas sursum iubilantibus Angelis: deorsum ex ore infantium & lactentium laus est perfecta, resonantibus vsq; ad cælos victoriaribus: & versus est paruulorum vagitus in gaudium, & luctus in iubilum, sequente non stellam, sed agnum exercitu innocentium, & baiulante gloriosissimi triumphii solenne vexillum.] Augustinus eandem Christi gloriā declarat his verbis: [Deus est qui ortus est: innocentes illi debentur victimæ, qui venit damnare mundi malitiā. Agni debent immolari, quia Agnus futurus est crucifigi, qui tollit peccata mundi.] Ad eandem autem gloriam itam

Christus

Apo. 14.

Chrysolog. serm. 153.

Leo serm. 2. de Epiph.

Cypria. ser. de Epiph.

Aug. serm. 8. de Sæctis, qui est primus de Innocent.

Christus pertinere putauit, vt quamprimum gratiæ ipsius illustrissimum documentum daretur, quod erat secundo loco propositum. Quid enim Dei gratiam amplius declarare potuit quam sine vllis meritis iumma Regni cælestis felicitate donari? illos martyrij mercedem & laudem referre, quibus martyrij voluntas nulla fuit? Eorum sanguinem sacrificio inelyto deputari, quem hostis odio Christi fudit, non martyres ipsi amore Christi dederunt? Sed talis ac tanta est Christi gratia, vt multo plus quam homo cooperatur, operetur, sæpe etiã nihil homine operante, operetur: quod in sacramento & baptismo paruulorum perspicuum est: vt Leo Papa etiam insinuat hoc facto innocentium: [Vt disceretur, inquit, neminem hominum diuini incapacem esse sacramento, quando etiam illa ætas gloriæ esset apta martyrij.] Latiusque id ipsum Cyprianus, his verbis: [Hi nuper cruore lacteo loti primitias baptismi martyrio consecrarunt, tradentes posteris formam: vbi necessitatis articulus excluderet moram, non minus ad lauacrum animæ sanguinem efficacem, quã sanctificatas verbis solennibus aquas.] Denique Chrysologus: [Vere, vere fratres, isti sunt gratiæ martyres: cõfitentur tacentes, nescientes pugnant, vincunt insciji, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes.]

Leo serm. 2.
de Epiphan.

Cypria. ser.
de Epiphan.

Chrysolog.
serm. 153.

4 Quam bene actum sit cum paruulis pro Christo occisis.

Hiere. 31.

Quoniam quid ad Christi gloriam, quid ad gratiam commendandam pertineret in eo facto exposui, iã quid ad illorum qui occisi sunt, quid ad nostram qui celebramus occisos, vtilitatem pertineat dicendum deinceps est. Nam videri potuit alienum à Christo, qui vitam hominibus restituere debebat, hominum præfertim innocentium interitu delectari: nam damnatos etiam poena mortis absoluit. Et cum ipse sit agnus iugulandus pro sceleratis, simplicissimam gentem, nullo modo trucidari pateretur nisi magno ipsorum emolumento: quo maius esse nõ potuit. [Quiescat, inquit, vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus, & reuertentur de terra inimici, & est spes nouissimis tuis, ait Dominus, & reuertentur filij ad terminos suos.] Ita plane

plane diuinus sermo Rachelem, idest, Bethleemicam ciuitatem liberorum cæde mœstam ac lugentem consolatur: esse pulcherrimam mercedem operæ, filios gladio impio abstractos ad vitam victores coronatosq; reuersuros. Non habent paruuli quam pro tanto beneficio dignam referant gratiam: laudant sine modo munificentiam in se Dei incredibilem. Nam, vt beatus Leo dixit, [Quos Rex impius eximit mundo, Christus inserit cælo: & quibus nondum sanguinis sui impendit redemptionem, iam martyrij tribuit dignitatem.] Dauid quidem cum propter se innoxium sanguinem sacerdotũ fufum à Saule rescisset, Abiathari dixit, se proprie illius sanguinis debitorem. [Mane mecum, inquit, mecumque seruaberis.] Neque filium Dauidis decuit sine insigni præmio propter se clade vltima oppressos reliquere. Neq; tam suam rem quã illorum paruulorum egit, cum eos propter se interfici cõcessit. [Christus ait Chrysologus bene, nõ despexit suos milites, sed prouexit: quibus dedit ante triumphare quã viuere: quos fecit capere sine cõcertatione victoriã, quos donauit coronis antequam membris, ante cælũ possidere quam terram. Beati ventres qui portauerunt tales, beata vbera, quæ se talibus infuderunt: beatæ lachrymæ quæ pro talibus fufæ, flentibus gratiam baptismatis contulerunt.] Nec minora Cyprianus: [Subito fiunt martyres & sufficit causa testimonio: illico spiritus infantibus vasculi receptaculum deserens iam non tenelli corporis ætatisque nouitiæ tempore tenetur, sed ab illis infantilibus coagulis anima expedita, in occursum Christi festinat, à quo militiæ suæ quærens stipendia, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia.] Idem mox: [Euigilarunt sensus, quos sopor infantia opprimebat, disculsis que palpebris lucem intuiti, in momento assecuti sunt, quæ pacificis & mundo corde debetur, beatitudinem.] Quæ sane non eo pertinent vt pueri innocentes statim ab egressu corporis, Dei luce & beatitudine perfruerentur, sed quod intelligentia perfecta præditi parata sibi præmia magno cum gaudio cognouerint. Fuit igitur magna merces,

Leo serm. 1.
de Epiphan.

1. Reg. 22.

Chrysolog.
serm. 152.

Cypria. ser.
de Epiphan.

Q fuit

fuit sanguinis fusi pro Christo gloriosissima palma.

5 Tyranno Sed tyranni fuit æque grandis contumelia & clades, quemadmodum propheta cecinerat: [Ex ore infantium Deus & lactentium perfecisti laudem, vt destruas inimicum & ultorem.] [Sic sanctorum persecutionibus tyrannus crudelis illuditur, ait ille idem, qui dum putat perdere quos occidit, melioris vitæ statum eis procurat, & quod ille in perditionem molitur, hi vtuntur pro beneficio.]

Psal. 8. Et sicut dixit sacer Augustinus, [Nunquam illis Herodes tantum prodesse potuisset obsequio, quantum profuit odio.] Nam Christus, cuius vnus vitam appetebat, elapsus furori, & superstes tyranno, nihil aliud profecisse declarat impium, quam vt impietatis suæ supplicium poenasque dignas acceleraret interitu. Furit Athalia infelix, regium sanguinem extinguere conatur, sed euadit Ioas regno designatus, cuius ipsa imperio tarde, vt merita est, mulctetur & cadat. Omni ergo ex parte Dei perfecta sunt opera: & quæ videntur aliena eminus conspecta, eadem propius ac penitus explorata, plena inueniuntur magnifica laude sapientiae. Sed ad nos quid tandem inter hæc referimus fructus? Magnopere certe si sapimus, hinc proficimus, discimus humilitatem, discimus mansuetudinem, sanctam atque euangelicam infantiam discimus, atque a teneris crucem esse portandam, carnis libidines compescendas, Christo militandum, & pro Deo vsque ad extremum spiritum decertandum. Quæ omnia oratione sanctissimi Leonis multo præclarior dicemus quam nostra. [Ad hæc vos dilectissimi similitudinem paruulorum mysterium hodiernæ festiuitatis inuitat, & hanc vobis humilitatis formam adoratus à Magis puer Saluator insinuat, qui vt imitatoribus suis quid gloriæ pararet ostenderet, ortus sui tempore editos, martyrio consecrauit: vt in Bethleem vbi Christus natus est, geniti, per communionem ætatis consortes fierent passionis. Ametur igitur humilitas, & omnis à fidelibus vitetur elatio. Alter alterum sibi præferat, & nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.] Et in eadem non longe ante concione proposito exemplo pueri,

pueri, quem Christus in medio discipulorum statuit, & Christi sententia commemorata: [Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis regnum caelorum: quicumque ergo humiliauerit se sicut puer iste, hic maior erit in regno caelorum.] His ergo Christi verbis commemoratis, Leo magnus humilitatis prædicator adiungit: [Amat Christus infantiam, quam primum animo suscepit & corpore. Amat Christus infantiam, humilitatis magistræ, innocentiae regulam, mansuetudinis formam. Amat Christus infantiam, quæ maiorum dirigit mores, ad quam senum reducit ætates, & eos ad suum inclinat exemplum, quos ad regnum sublimat æternum. Non ad lubrica infantiae & imperfecta nobis primordia redeundum est, sed aliquid quod etiam graues annos deceat, inde sumendum est: velox commotionum transitus, citus ad pacem recursus. Nulla sit memoria offensionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor sociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Magnum enim bonum est, nocere non nosse, & ad maligna non sapere: quia inferre ac referre iniuriam, mundi huius prudentia est, nemini autem malum pro malo reddere, Christianæ est æquanimitatis infantia.] Quibus sanctissimi Patris exhortationibus nihil addendum est, nisi vt Deum nostrum precemur, velit nobis beatam hanc innocentium martyrum atque euangelicam infantiam caelesti suo dono communicare.

Matth. 18.

Q 2 I N

IN DOMINICA INFRA OCTAVAS NATIVITATIS.

Erant Ioseph & Maria mater Iesu mirantes super his quæ dicebantur de illo.
Lucæ 2.

Res Christi esse mirabiles.

Sic Beda in Lucam.

Luc. 2.

Cicero.

Luc. 3.

Aug. lib. 2.

de consensu

Euang. c. 1.

Esai. 9.

Gen. 32.

VERBA sane Lucæ Euangelistæ sic habent. [Et erāt pater eius & mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo.] Neque mouere quemquam debet, quod Ioseph ab Euangelista pater Iesu vocetur, quo nomine eum ipsa diuini arcani cōscia Virgo mater appellat, eundem alloquēs filium: [Ecce pater tuus & ego dolētes quærebamus te.] Erat enim pater opinione hominum, quam vsus loquendi maxime obseruat. Siquidem est, vt ille dixit, loquendum vt plures. [Erat, ait Lucas, vt putabatur filius Ioseph.] Sanctus vero Augustinus etiam alteram causam exposuit, quia non opinione solā sed quadam ex parte veritatis quoque Ioseph filius esset Iesus, quippe qui Mariæ verissimus filius, coniugem eius iure patrē habebat, multo melius quam si adoptione fuisset ascitus. Nam superbus quidem Philippum verum patrem dedignabatur Alexander, cælestem sibi originem mentiens: at humilis Iesus, cum Deum verissimum naturalemque haberet patrem, tamen se hominis filium vocitabat, & quod re de matre tenebat, voce in matris sponsum referri non moleste ferebat. Admirabantur igitur parentes Iesu illa tam multa tam magna, quæ de puero audiebant. Quid non mirarentur eum, cuius est nomen, Admirabilis: ipsūque nomen

nomen mirabile multo amplius ac varius, quam eius Angeli, qui à luctatore Iacob nomen postulatus (vt nonnulli codices habent) respondit esse mirabile. Ipsi Angeli cælestesq; omnes virtutes illius semper maiestatem & gloriam admirantur, neque vnquam canere cessant, [Quis similis tui Domine: magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis & faciens mirabilia.] Huius etiā in terra viri sancti celsitudinem intuentur attoniti, vixque narrā tibus haberi fidem præ magnitudine prædicant, vt Isaias acclamet: [Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est?] Oseas vero etiam pauorem quendam plenum gaudij annuntiat. [Et pauebūt, inquit, ad Dominum & ad bonum eius in nouissimo die-rum.] Habent enim res magnæ, vt cognitiōe animū nō impleant solum, sed etiam excellent: ex quo admiratio illa & stupor efficitur, quasi animus se rei tantæ imparem sentiens succumbat, quale illud est Danielis, [Et stupebā ad visionem.] Moses quoque dixit, [Pauete sanctuarium Domini.] Quare inter gradus contemplationis Admiratio, quæ est quædam animi ad illa quæ intuetur tam alta suspensio ab Ricardo in eo libro qui Benjamin maior inscribitur, non infimus esse perhibetur.

[Et benedixit illis Simeon.] Apostoli quidem sententia, [sine vlla cōtradictione quod minus est à meliore benedicatur.] Atqui non erat ignarus Simeon quales illi forent, quibus benedicebat. Nouerat Mariam eius esse matrem, quem ipse lucem gentium, ac mundi salutem prædicarat. Non ignorabat, Dei matrem ipsis Angelicis choris dignitate præcellere. Sed officio fungebatur suo, vel sacerdotali vel prophetico, certè ministri Dei, cui subesse summittiq; oportet personam omnem laicam, quantumcunque sanctitate gloriaque præstet: Neq; enim suo nomine sacerdos aut benedicit, aut imprecatur, aut iubet, sed Dei ipsius. Itaque cum initiatur sacris, audit ex Dei persona. Quicquid benedixeris, sit benedictum. Quāobrem etiam ipsis sacris atque diuinis muneribus, cum rem diuinam facimus, benedicimus, hostiæ inquam illi & ca-

Deut. 32.

Esai. 53.

Osee 3.

Dan. 8.

Leuit. 26.

Ricar. de S.

Victore in

lib. de contē

platione.

2 Erga Dei

ministros re

uerentia ser-

uanda.

Hebr. 7.

licit tremendo: propterea quod summi sacerdotis Christi locum tenemus, personamque gerimus. Quæ eo sunt à me commemorata, vt homines seculares discant, quantum deferre sacerdotibus debeant: quamque sit honorificum, Deise ministro summittere, quacuaque nobilitate, dignitate se seculari floreat. Quocirca Gelasius Papa scribens ad Anastasium Imperatorem, vt in decretis sacris legimus, ita loquitur: [Duo sunt quippe Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur: autoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tanto grauius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus, hominum sunt in diuino reddituri examine, rationem.] Quo loco etiam beati Ambrosij testimonium recitat hoc: [Honor & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari, si regum fulgore compares, & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videas regum colla & principum humeris gemis sacerdotum, & osculata eorum dextera orationibus eorum credat se comuniri.] Hæc Ambrosius atque Gelasius. Quin etiam Sanctus Pater Franciscus sacerdotem se prius salutaturum asserbat quam Angelum, si vtrumque obuium habere contigisset. Iure igitur beatus Martinus inter epulas poculum presbytero suo propinandum ante putabat, quam Imperatori: quia dignitatis sacræ ex estimatione Imperator ipse humilime offensus est, sacrati pectoris vim potius collaudauit. Neque inferiora Theodosius Cæsar de Ambrosio: Exemplo ergo Mariæ ministros Dei nobis præpositos colere, ac venerari discamus.

Distin. 96. e. duo sunt.

Ambr. de dignitate sacerdotum. c. 2.

Bonaue. in vita S. Francisci.

Seuerus Sulpitius. Rufinus.

3 Christus petra salutis pijs, impijs offensio nis petra.

[Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum cui contradicetur.] Venit profecto filius Dei in mundum, vt saluos faceret homines, non vt damnaret: sed plerique diuino beneficio abutuntur, & pro nequitia sua, bonum vertunt in malum: lucis copia qua illustrari oportebat, amplius caligant atque cæcutiunt. Neque enim Solem vituperare potes, quod infirma acies, eius splendore perfricta, vehementius obscuretur.

tur. Cuius rei quam Simeon denuntiat, Esaias perspicuum vaticinium scripsit: [Et erit, inquit, vobis in sanctificationem: in lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum & in ruinam habitantibus Hierusalæ. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irruentur, & capientur. Quod testimonium recitans Petrus scripsit: [Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt; in quo & positi sunt.] Ergo petra cum Christus sit, fidelibus & modestis, sit tanquam herinacæis petra refugij, sit lapis angularis pacem amantibus, ædificium cælesti connectens, sit sitientibus spiritualis petra, ex qua profluunt largissima ad potandum aqua: quod si in eam petram impingunt cæci aut ebrii, si caput insani allidunt atque comminuunt, quid habet criminis petra, quam fratres, ne dona cælestia ad perniciem nobis vertamus. Sumus Dei dono Christiani, sumus fideles, plerique etiam ministri Dei, sacerdotes, legis diuinæ interpretes: at his tantis bonis si abutimur, grauior multo nobis impendet vindicta: malo nostro ne sapiamus, tempestiue providendum est. Quam multis in ruinam fuit, qui esse in salute in debuit, status altior atque sacratio: quam multi scientia & gradu eminentes, quod alios docebant, negligentes in se, infinitum barathrum inuenerunt.

Signum autem fuisse Christum, cui mundus pene omnis contradixit, indicat ipsa crux, cui appensus est. Sic beatus Amphilocheus hæc Simeonis verba interpretatur: [Contradictionis, inquit, signum crucem vocat: qua per multi cum illum in crucem agerent, multis modis Iesu Christo aduersati sunt.] Quam rem ostendit ex perfidia Iudeorum, ex sauitia Romanorum, ex desertione suorum, & fuga & negatione Apostolorum. De quo signo crucis tot contradictionibus appetito ipse voce Hieremiæ canit: Posuit me sibi quasi signum ad sagittam: misit in renibus meis filias

Esai. 8.

1. Pet. 2.

Psal. 103.

Ephes. 2.

1. Cor. 10.

4 Quo pacto Christus sit positus in signum.

S. Amphilocheus in oratione de occursu Domini.

Thren. 3.

Q4

pharetra

pharetra sua. Deo enim Patre permittente, ac peccatorum nostrorum tanquam crudeli agmine urgente, tot Christus confixus sagittis est, ut numerari non possint. [Tota die, inquit, constituebant praelia.] Ac rursus: [Sagittae Domine in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.] Quis contumelias illius, quis probas, & maledicta enumeret? quis alapas & colaphos? & quis plagas acerbas? quis recenseat ceteras iniurias omnes? [Qui talis, inquit Paulus sustinuit a peccatoribus contradictionem aduersus se metipsum.] En quo pacto huic sit signo contradictum, vita eius omnibus modis afflicta. Iam doctrina eiusdem Iesu Christi quas perpessa sit pugnas, quis dicere possit? Nam de secta hac (aiebant illi) notum est nobis quia ubique ei contradicunt. Neque contradicunt homines solum perfidia, & haeresi, & paganismo: contradicunt etiam vita, moribus: contradicunt superbi, incestuosi, auari, sacrilegi, immites, Christianum nomen barbara saepe foeditate deformantes. Hunc locum Bernardus scite tractat his verbis: [Felix ex omnibus Simeonis desiderij signum, & vidit & gauisus est, in pace dimittitur, ante pronuntians Iesum natum esse in signum, cui contradicendum erat: omnino ita fuit, contradictum est ex orto signo pacis, sed ab iis, qui oderunt pacem. Nam pax hominibus bonae voluntatis: maleuolis autem lapis offensionis & petra scandali. Ad pastores ait Angelus, hoc vobis signum: vobis humilibus, vobis obedientibus, vobis non alta sapientibus, vobis vigilantibus, & in lege Dei meditantibus die ac nocte. Cuius rei signum? Indulgentiae, gratiae, pacis, & pacis cuius non erit finis. Ita Bernardus.] Itaque alijs signum terribile in mortem, alijs signum hoc est salutare, diuinum, quod fronti, quod pectori, quod cordi ipsi imprimunt & inculpunt. [Pone me, inquit, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.] Itemque Ezechiel: [Signa Thau (quae est crucis figura, si Hieronymo & Amphilochio credimus) supra fratres virorum dolentium & gemetium.] Denique Esaias cum alias dixisset: [Qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur:] in fine

*Psal. 139.**Heb. 12.**Act. 28.**Bernard. ser. 2. super Cantica.**Cant. 8. Ezech. 9.**Esai. 11.*

fine prophetiae dicit, [Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes.] Nimirum hoc unico signo salus constat, eoque qui praediti sint, salutem etiam ceterorum eos curare ac perficere diuini consilij est.

[Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.] Ad diem illam passionis & mortis Christi Patres omnes sententiam eam referunt, sed non vno modo. Ambrosius quidem sermonem Dei gladium interpretatur, cuius acies mentem Mariam peruaferit, quod mysterium caeleste profunda prudentia intellexerit. Quae interpretatio magis est pro Virginis laude veneranda, quam instituto idonea putanda. Origenes non digne de matre Dei sentiens, dubitationis passam esse in passione Christi discrimen interpretatur. Quem nonnulli Graeci Patres sequi videntur. At longe absit talis suspicio a mente catholica, ut peccati nauum in Virgine vel minimum ponat. Augustinus stuporem quendam filio tam indigna patiente matris animum non fregisse quidem, sed perstrinxisse vult, cum horrenda crucis ignominia saeuissimoque cruciatu filij Dei maiestatem afflictam videret. Neque dubitasse proprie Mariam aut fide nutasse sentit Augustinus, qui eam omni peccato vel minimo liberam docet: sed vult magnitudine indignitatis perterrefactam fuisse atque perculsam: quod ita mihi sane probatur, ut non credam tamen id a Simeone significatum cum verbo Graeco, pro quo interpres noster vertit, pertransibit, non praeteritionem, quod Augustinus videtur accipere, sed penetrationem ac persuasionem intimam intelligere necesse sit. Planius igitur Beda commentatur & rectius. Mariae viscera acutissimi doloris gladio transuerberata Christo Iesu moriente: est enim ea phrasim Scripturae, ut Psalmus de Ioseph Patriarcha loquens satis indicat. [Ferrum pertransiit animam eius,] quemadmodum Augustinus ipse interpretatur. Quae vero fuerit doloris vis, quae illa acerbitas, cum amantissima ac sanctissima Mater intueretur in suum eundemque Dei unicum filium extrema omnia indignissime crudelissimeque perpeffum, dicendo nulla lingua assequi possit, sed ne cogitando

*Esai. 66.**Qualis Virginitas mortis dolor externi ob necem Christi.**Ambros. in Lucam.**Orig. homil. 19. in Luc.**Aug. lib. de quaest. noni & vet. test. q. 73.**Beda lib. 1. in Luc. c. 1. ius sententia imo verba Thomas in catena recitat ex Orig. Psal. 56.**Aug. epist. 59.*

tando quidem, mens capere queat. Vere enim nō minus quam pie beatissimam Virginem alloquens scripsit Sanctus Anselmus: [Quicquid crudelitatis inflatum est cor poribus martyrum, leue fuit aut potius nihil, cōparatione tuæ passionis, quæ nimirū sua immēsitate transfixit cuncta penetralia tua.] Idemq; mox. [Cætera silentio premo, penitus ignorās, vbi, vnde aliquid dicendū assumam, ex quo luctus tui modū o pudicissima Virgo alicui proponere queā.] Merito Anselmus tacere fatius ducit, quā de tāta re tenuiter dicere, cū dici pro dignitate nō possit. Si enim pictor laudari is solet, qui Agemmenonis faciē, cū filia Iphigenia caderetur, velandā putauit, quod penicillo doloris magnitudinē exprimere se posse diffideret, quantumos Mariæ dolorē immensum in Iesu morte silentio potius venerabimur, quam verbis longe inferioribus deformabimus? Non enim inepte ea ipsa de se quærere videri potest. [Videte, si est dolor sicut dolor meus: quia vindemiauit me Dñs, vt locutus est in die furoris sui.] Nec nō illud: [Posuit me desolatā, tota die mœrore confectā.] Cur autem Simeon matris animū tam diro nuntio tanto ante perculerit, cū solenne sit ciuileq; habeatur, vt feminas, matres præsertim, celetur domesticus luctus, ac nō nisi necessitate vixq; promatur, nimirū huius lectissimæ foeminæ Spiritus sanctus voluit testatā esse virtutē, omni virili robore maiorē: quæ vt occubenti filio iuxta crucem afftit erecta & animo & vultu patientem spectans, sic per ætatem omnem focia & cōmes mortis crucisque eius fuit, nullam ab eo mucrone, quæ Simeon prædixerat horam vacans. Nam vt Christus ab ipso primo in hunc mundum introitu homo factus, sacrificium crucis & vidit & suscepit, & obtulit patri, nullaque vitæ eius pars vacua à crucis dolore fuit, ita beatissima, quoq; Christi mater, passionis eius cōfors & particeps, præ omnibus alijs in eadem cruce vniuersam ætatem egit. [Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.] Nihil perinde valet ad merita ponderanda, nihil ad occulta consilia exploranda, nihil ad cuiusque mentem depromendam,

mendam, atq; crux Christi. Hic vnicus lapis est Iydius, quo quid sit aurū, quid aurum mentiatur, explore: quid quodq; valeat, quamq; sit purū probatumq; aurū, agnoscas. [In igne, ait Sapiēs, probatur aurū & argētū, & viri receptibiles probatur in camino humiliationis.] Et verē pendente Christo in cruce, cogitationes multorum patefactæ sunt, & quid quisq; gereret animi & amoris in eū. Iudas quidem proditor etiā in cœna adest, inde iam ad suam cœnatus discedit: discipuli vsq; ad hortum comitantur Iesum: eo cōprehenso diffugiunt: Petrus in atrio Pontificis circumfessum, Iesum oppressumq; cernens, negat: mulieres piæ ad patibulum duci videntes sequuntur & lamētantur: sed tamē è lōgino, cū crucifigeretur stetit hęc spectantes, Euangelia produnt. At tu Maria dulcissimā singulari virtute, vi amoris insuperabili iuxta crucem stetit describeris, tecum aliæ, tecū discipulus etiam iuxta crucem: sine te nullus. [Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.] Maiorum odia, & inuidiæ, & impietas, & profunda nequitia: minorū vulgariūq; Iudæorū vilitas, incōstātia, leuitas tūc apparuit: iudicis iniqui peruersitas, & placendi Cæsari nō Deo animus, militū Romanorū feritas & sæuitia, quorūdā piorū non bene tecta vsque eopietas & religio, vt Nicodemi & Iosephi tunc maxime emicuit. Postremo quid quisque sit, quid amicitia gerat, nullo melius indicio patefiat, quam oblata occasione patiedi. [Si possides amicū, ait, in tentatione posside illū.] Et Tobia Angelus dixit: [Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te.] Hinc tentationi etiā vocabulum factum est, quod afflictio nimirum animum exploret atque indicet, qualis ipsa re sit. [Et erat vidua Anna, & cætera.] Viduitatis infigne documentum Anna proponitur: cuius virtutes recensentur, quod casta fuerit, quod assidua templo & precibus, quod ieiunijs corpus macerarit: quod de Dei salutari locuta sit multis. Præmia quoque diuina narrantur, quod Prophetiæ dono illustris, quod Christū oculis cernere digna habita, quod illius mysteria laudesq; prædicare cōcelsū. [Iuste,

*Anselm. de
excellentijs
Virgin. Ma
ria. c. 5.*

Thren. 1.

Ibidem.

*6. Crucem
Christi arca
na. mentis
prodere.*

Eccles. 2.

Luc. 23.

Ioan. 19.

Eccles. 6.

Tob. 12.

7 Vidua

sancta mo-

res.

Orig. homil. 19. in Luc. [Iuste, ait, Origenes, sancta mulier spiritum prophetandi meruit accipere, quia longa castitate, longisq; ieiunijs ad hoc culmen ascēderat.] Quæ Annæ merita & præmia si singula persequēda oratione forent, dies esset exiguus. Illud admonitos vos velim, castitati pietatem adiunctā, orationem ieiunijs cumulatam: quæ habent inter se mirabilem nexum, vimque efficacem. Ita Raphael Angelus distinxit, [Bona est oratio cum ieiunijs.] Ita Paulus: [Vt vitam agamus in omni pietate & castitate.] [Quæ vero in delitijs est vidua, viuens mortua est.] Iudith nobilissimā viduam domi inclusam, diu orantem, cilicio accinctam, ieiunijs frequentem, diuinæ literæ produunt. Quæ vero discunt circuire domos, otiosæ, verbosæ, curiose loquentes quæ non oportet, has Apostolus viduas aspernatur, quæ libertati & libidini prætexunt, quem religioni & modestiæ statum viduitatis oportebat consecratū. Hæc certe vidua Evangelica tam frequens Dei templo aderat, vt ibi dies noctesq; ageret. Nullam aliam nisi aut domum suam, aut Dei domum nouerat. Felix quæ potuit oculis spectare salutem mundi, & cum sacerdotes & Scribæ tacerent, foemina Christum cunctis mortalibus annuntiabat.

*Tob. 12.**1. Tim. 2.**1. Tim. 5.**Iudith 8. 9.**1. Tim. 5.*

Nos quoque à pastoribus, à Magis, ab his bonis senibus eruditi, Christum quæramus, Christum adoremus, Christū amplectamur, atque in perpetuum laudemus.

Amen.

I N

IN DIE CIRCVCN- CISIONIS, CON- CIO PRIMA.

De initio primi Anni.

Postquam consummati sunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus. Luc. 2.

QUOD felix faustumque sit, primum anni auspiciamus hodie, nouū diem Ianua hodie annum inimus, Kalendas Ianuarij Romanis tenemus; quas nequaquam olim, nunc Iunoni, vt veteres, sed Virgini Dei- Romanæ Ec paræ consecratas volumus, filij eius clesiæ princi Iesu Christi nouo & sanguine & no- pium anni. mine dedicatas. Hic dies primus est mensis, mensis ipse Ianuarius veteri instituto Romano, primus anni totius. Ita primus Ianuarij dies hodiernus, anni ineuntis exordium. Nam Ianuarium propterea di- Hieron. lib. 9. in Ezech. c. 29. & lib. 2. in Zach. cap. 8. etum Hieronymus non semel scribit, quod sit anni ianua. Quæ Iano Deo Romana superstitione olim sacrauit, quippe cui initia rerum, vt Augustinus in libris suis de ciuitate Dei refert, antiquitas curæ esse sentiret. Quanquā Romanae vrbs conditor Romulus (si Macrobio Plutarcho- Aug. lib. 7. de ciuit. c. 7. que credendum est) primum anni mensē Martium constituerat, non Ianuarium, homo scilicet plus armorum Macrob. li. 1. Saturn. c. 9. & 13. quam literarum peritus, decem tantummodo mensibus Plutarch. in Iaris circuitus ignorantia. Quem errorem non difficilem probl. c. 18. deprehensu correxit sane successor Imperij Numa Pompilius,

pilius, additis mensibus omnino duobus Ianuario & Februario, atque in Ianuarius à Martio principio anni reuocato, tametsi plerique menses prisca ratione numerentur, ut Quintilis, Sextilis, September, October, Nouember, ac denique December, quos liquet nomina esse sortitos numerorum primo Martio respondentium. Sed nominibus relictis, re mutata, principium anni ex alio mense auspiciatum. Atque ut sciatis Ecclesiam Christi, ut leges pleraque humanas ex Imperio Romano sumpsit, in quod imperium magno numinis diuini consilio Euangelij prima promulgatio incidit, atque inde coaluit, ita etiam anni fastos, atque mensium annique rationes non immerito secutam ab initio, atque hodiernum usque in tempus semper conseruasse, exponam breuiter, cur Hebraei quos Romulus secutus est, Martio exordium anni assignarint, cur Romani Ianuario potius tribuendum existimarint. Etenim populo Israelitico primum fuisse Martium praeter autores plurimos, testatur Scripturae autoritas, cum ita edixerit Deus. [Mensis iste uobis principium mensium primus erit in mensibus anni.] Ea certe ratione, quod is mensis ex Aegyptia seruitute eripuerit filios Israel, & in libertatem optatam, ac fortunatae terrae diuinitus promissae in spe primus induxerit, tanquam boni principium ritu sempiterno colendum. Cuius rei uolunt nonnulli naturae consentaneam fuisse etiam causam: Solis cursum ab aequinoctio Martio inchoasse, in Arietis signo Solem à Deo primum fabricatum aut positum. Itaque illud esse uerissimum anni initium, unde Sol primum moueri coeperit, cuius circuitu annus efficitur. At tamen Romani ex solstitio potius brumali annum auspiciandum rati, eum primum fecere mensem, atque id initium anni sanxerunt, ex quo primum Sol summopere discessit ad nos accedere incipit. Quam sanè rationem Ouidius in suis Fastis & breui & eleganti disticho exposuit: [Bruma noui prima est, ueterisque nouissima Solis: Principium capiunt Phoebus & annus idem.] Quod si quis refellendum id putet, quod solstitium non in Ianuarij primum diem, sed in Decembris uigesimalium primum incidat. Itaque dies, non

*Exod. 12.**Ouid. in 1. Fastorum.**hodie*

hodie sed decem ante dies, crescere incipiat: nos facile respondemus, solstitium quidem brumale olim, ut Plutarchus etiam attestatur sub initium Ianuarij uenisse, quo tempore Numa Fastos Romanos constituit, sed non bene deprehensa ratione circuitus anni, paulatim magnum discrimen inductum: quod quidem intercalariis diebus antiqui reformandum putarint, Iulius uero Caesar bissexto quadriennali constituto quam potuit accuratissime correxerit: ac nihilominus propter minutias quasdam à peritis Astrologis deprehensas annui temporis ratio non constabat ita praecise, quin procedente tempore, anni initium à solstitio recederet. Ita effectum est, ut aetate D. Augustini dies natalis Domini haberetur solstitialis. Atque ex eo crescere inciperent dies, quemadmodum Augustinus ipse pluribus concionibus admonet. Et Leo Papa primus eiusdem fere coaetaneus, idem testatur, in eos sermone quodam inuectus, qui diem natalem Domini pro eo celebrandum distitarent, quod soli esset sacratum, tanquam ex eo ad nos reuertenti ex altero Tropico. Nostra denique aetate Gregorius Pontifex Maximus, decem diebus ablatis, ex uigesima die Decembris in uigesimalium primam solstitium reduxit, atque ne in posterum antiquus error irreperet, certis legibus cauuit. Quae eo à me pluribus commemorata sunt loco fortasse alieniore, ut Ecclesiae Romanae ritum ac ceremonias pro ueteris Imperij Romani more institutas non esse à ratione alienas ostenderem, quod annum auspicietur hisce Kalendis Ianuarijs: quas antiquitas Gentilis laetissimas ac festiuissimas, quas etiam Christiana religio longe meliore causa & ratione sacras felicesque habet.

Fuit quidem hic dies insignis ipsumque noui anni initium Romanis maxime celebre: quod eo die Consules designati primo Reip. imperium capefferent, cum purpura & fascibus noui Magistratus procederent in publicum, in senatu religiose consulatus munus obiret. Id Ouidius canit: [Iamque noui praeeunt fascibus, noua purpura fulget: & noua conspiciunt pondera sentit ebur.] Hoc eodem die Iano Deo sacra fiebant solennia, sacrificijs litabatur optimis, dona

*Plutarchus probl. 18.**Aug. serm. 18. de Natiuitate. qui est 22. de tempore, sic, concipitur est Christus aequinoctio uerno: natus est solstitio hiberno. Idem dicit serm. 12. de Natiuitate.**Leo Papa in serm. 2. de Natiuitate. Quo pacto error gentilius coluerit Kalendas Ianuar. quo pacto ueritas Christiana nunc colatur. Ouid. 1. de Fastis.**offere-*

offerebantur propria, quæ dulcedinem præ se ferrent in-
figam, vt cuius numine initia rerum secundari crederet,
annum sibi procedere felicem vitamq; agi dulcem tribue-
ret: & præteriti quidem anni tanquam finem respicien-
tem, ac sequentis initium simul aspectantem Ianum suum
bifrontem siue biformem pingebant, clauis vna manu, al-
tera baculum tenentem, id Ianitori opportunum rati,
quem esse Ianum cæli foribus præfectum prædicabant.
Est vero Ianitoris, vt tam introeuntes quam exeuntes vi-
deat, atque vtrinque ianuam obseruet, quod nisi gemina-
ta facie fieri apte non posse dicebant. Vnde illud apud
eundem Poetam Ianus ipse de se, [Ianitor, egressus, in-
troitusque videt, & mihi ne flexu ceruicis tempora per-
dam, Cernere non moto corpore bina licet.] Acute flexu
crebro ceruicis ad perspiciendum tempora perdi ambi-
guè dictum, quod & mora fiat longior, & caput sæpe ver-
tendo lassescat. Verum Iani biformis vt dicebam, aliam
fuisse rationem sapientiores volunt. Macrobius anni no-
ui principium simul præteriti spectare, Tullius non dis-
crepat, prudentiæ esse rerum initia finesque simul intue-
ri. Hominem prouidum ita inchoare noua, vt exitus præ-
teritorum respiciat. Huic igitur suo Deo noui anni pri-
mordia dedicantes, felicem anni cursum sacrificijs, mune-
ribus, ludis deprecabantur: quos adeo creuisse constat, vt
Chrysologus in eum Christianorum quoq; abusum acriter
iuuectus sit in oratione quadam huiusce diei. Nos ve-
ro vana hæc & falsa numina aspernati, diuinum verumq;
numen hodie inuocamus: sacrificia offerimus multo au-
gustiora, dona damus vberiora, quibus ab ipso Deo dona-
ti sumus: qui non est quidem Ianitor cæli, sed ipsa ianua.
[Ego, inquit ipse, sum ostium.] Qui non clauem gestat Ia-
ni, sed clauem Dauidis. [Qui aperit & nemo claudit, clau-
dit, & nemo aperit.] Qui non bifronte monstrum retro
æquè vt ante spectat, sed à seculo in seculum respicit vno
intuitu, neque est vlla creatura inuisibilis in conspectu
illius. Hic nobis initium est, hic finis vitæ, salutis rerūq;
omnium qui est Alpha & Omega. Huius ordinatione
perfe-

*Quid. 1. Fa-
storum.*

*Macrob. 1.
Saturn. c. 9.
& 13.*

*Cicer. li. 2.
de natura
Deorum.*

*Petrus Ra-
uenas siue
Chrysolog⁹
serm. 155.*

*Ioan. 10.
Apoc. 3.
Eccles. 39.
Hebr. 4.
Psal. 118.
Psal. 101.*

perseuerat dies; huius voluntate annus incipit, cuius anni
deficiunt nūquam. Ab hoc impetrandū vt bene inchoes,
hic idem exorandus vt feliciter finias. Hic cum esset
æternus, neque temporum leges pateretur temporum
conditor, tamen temporum iam subiectus octo dierum in-
fans hodie recensetur; vt octaua die annum placibilem
demonstraret, æternitatis diem quæ est octaua dedicaret.

Atque Moyfi sane præcepit Deus, eum primū men-
sem numerari, in quo mense primo esset agni Paschalis
sanguis fusus, atque eo sanguine seruitus Aegyptia in li-
bertatem populi Dei conmutata. Nostrum vero men-
sem atque annum melioris agni sanguis hodie dedicat:
qui diaboli imperiū soluit, & filios Dei è durissima pec-
cati seruitute eripit, ac transfert in regnum vnigeniti fi-
lij Dei. Hic est enim verus agnus Dei, qui cruore suo di-
luit peccata mundi. Quare Iesus hodie vocatur, cum pri-
mum innoxium pro nobis sanguinē fundit. Nam vt Apo-
stolus docet, [Iustificati sumus gratis per gratiam ipsius
per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem propo-
suit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius,
ad ostensionem iustitiæ suæ.] Quam redemptionem sa-
lutemque diuinam, huius sanguine Agni sibi partam, cæ-
lestes quoque ciues ea recognoscunt & confitentur, cum
voce concordie canunt: [Redemisti nos Domine in san-
guine tuo ex omni tribu & natione & lingua: & fecisti
nos Deo nostro regnum & sacerdotes: & regnabimus su-
per terram.] Videte quantum interfit perpetuæ atque
atrocissimæ seruituti regnum & gloriosum & sempiter-
num. Hoc huius agni sanguine comparatum illi beati pro-
ceres gratulantur. Id Zacharias Propheta præclare testa-
tus est: [Tu autem in sanguine testamenti tui emisisti vin-
ctos tuos de lacu, in quo non est aqua.] Patrum animas
sine dubio intelligens ex inferni carcere eductas, quæ la-
cum sine aqua vocat; subterrancorum ergastulorū simili-
tudine, in quibus vinceti criminosi teneri solent. Eo igitur
sanguine annus dedicatus fidelibus: neq; Ecclesia Christi
iuuenci optimi sanguine, vt olim erat in more Romanis,
nouum

*3 Initium
anni sanguis
ne Dei pri-
mum effuso
dedicatum.*

Rom. 3.

Apoc. 5.

Zachar. 9.

nouum consecrat annum, sed purissimo diuini agni cruore neque mensem, ut Hebraei; primum esse eum vult, quo immolato agno ex Aegypto migrat, sed eum potius mensem primum numerat, in quo mense primus sanguis Christi terram tingens, homines transfert in caelum. Ac merito profecto possumus tam faustis initijs annum auspicari, felicitatem prouentumque vberè expectare, atque eum adesse annum existimare, quem Deo summo & maximo gratum accipimus, quem Isaias ominatur. [Vt mederer, inquit, contritis corde, & predicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, ut predicarem annum placibilem Domino, & diem ultionis Deo nostro, ut consolaber omnes lugentes.] Haec quidem Christus proficitur ac praestat: qui percussus hodie medetur, vocatus Iesus, promulgat salutem & libertatem, in se vulnus excipiens, peccati poenam exsoluit, Deumque placat, atque tali & sanguine fuso & nomine assumpto, tristitiam omnem depellit, spem optimam facit, annum denique faustum fortunatumque pronuntiat. Nam quae possint laetiora felicitioraque anni exordia cogitari, quam quae vulnerati vagientisque paruuli, pulcherrimi, & lachrymis & sanguine dedicantur, & vero diuino ac saluari Iesu nomine illustrantur?

4 Summi amoris Christi in haminibus, statim pro Ihs sanguinem fundere. At dura nimium, atque aspera ea conditio videri potest, ut tenellus infans cogatur tantum subire, dolorem eiulatu ut multo restetur vulneris inflati vim, sanam, ac sanguine innoxio, terram imbuet. [Postquam consummati, inquit, sunt dies octo.] Breuis sane mora, pusillum interuallum. Nam de caeteris etiam paruulis, quibus subest origo peccati, plerique rigidum ac minime Dei benignitate dignum circuncisionis praecipuum accusabant, quod

Cypr. in ser. de Circunc. Deo, ut Cyprianus scribit, minime assenserent conuenire, ut Saluatoris benignitas, plagis infantium delectetur, & immeritos, in ipso vitae initio, periculo mortis addici. Quid igitur de eo sentire aequum est, qui neque proprio neque originali peccato teneretur? Nonne melius fuisset atque aequius, si sanguis fundendus erat, et tatem maturiorem expectare? Ita ne infans tener & bellus, statim

feriendus

feriendus est? Deo vix humanae vitae usuram inchoanti, ferrum protinus obijciendum? plaga crudelis puerulo tam cito inferenda? vix venis concretus sanguis est vestigio adimendus? Quid hoc Deus bone & benigne? Nempe quantum sit Christi in homines amor, quae nostra redemptionis cupido, declarat vehemèter hoc facto. Vt enim ij qui merces aliquas pretiosas amant, neque vniuersam pecuniam summam qua constant, soluere in promptu habent, partem aliquam illico assignant, ne transigi res cum alio emptore queat, soluturi postea opportune reliquam summam, ita mihi videtur Redemptor noster, studio ad hominem redimendum tam inflammato fuisse, ut cum primum licuit pretium expromere, & sanguinem fundere, nihil morae interponi passus, prolixiorum atque vberiorum eiusdem sanguinis profusionem in tempora crucis mortisque referuans, Redemptor statim hominum appellari voluerit. Itaque dies non plus octo moratus, & sanguinem diuinum libentissime fudit, & nomen Iesu hominum Saluator iucundissime tulit. Nam quo arderet desiderio redemptionis nostrae perficiendae, satis ipse declarat, [Baptismo habeo baptizari: & quomodo coarctor, usque dum perficiatur?] Itaque ex quo primum temporis puncto verbum aeternum humano se corpore indutum in virginis alio vidit, atque salutis humanae pretium sibi adesse perspexit, sanguinem nimirum ex virgine matre sumptum, tanquam in marsupio pecunia foret, statim idem illud pretium, id est eundem illum sanguinem pro nobis obtulit Patri: cum vero licuit idem pretium salutis nostrae representare, ac caelo terraque testibus opes suas ostendere ad homines redimendos, non putauit diutius sibi expectandum, quin primo illo tempore id est octauo die sanguine perfunderet terram. Ea Christi Iesu in salutem hominum propensissimam voluntatem, atque illud ardens desiderium quo ab initio protinus carnis assumptae, se se obtulit hostiam pro nobis Deo, commendat ac demonstrat Apostolus diuine ad Hebraeos scribens: [Impossibile est sanguine taurorum aut hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit, Hostiam

Luc. 12.

Heb. 10.

Psal. 39.

R 2 Hostiam

Hostiam & oblationem noluit: corpus autem aptasti mihi, holocaustomata & pro peccato nō tibi placuerūt, tunc dixi, Ecce venio.] Hic illud mihi notate verbū, Ingressi mundum, quo prima humanæ naturæ assumptæ, (quod etiam aduertit Anselmus) exordia indicatur. Tum illud alterum, Ecce venio. Quale illud, ecce, sit, considerate: quæ vis verbi, quanta illa & quam prompta & expedita ardensq; voluntas. [Deus meus volui, inquit, & legem tuam in medio cordis mei. In qua voluntate sanctificati nos sumus.] Sic sanè philosophatur Paulus. Cuius sententiam Cyprianus huius diei oratione repetens ad hunc modum dicit: [Propter hoc cum iam fidei tempora propinquarent, imperata est circuncisio, & pars illa corporis in qua est voluptatum seminarium, & libidinis officina, iussa etiam in paruulis amputari, vt proprii primitias sanguinis, ei qui totum sanguinem suum oblaturus erat, offerrent, & communia singulorum sacrificia singulare præcederent holocaustum. Vbi vero Christus Dominus venit, de quo in capite libri scriptum erat, vt in morte sua patris voluntatem impleteret, cessarunt sacrificia: nec iam truncationem præputij Euangelium imperauit, sed circuncisionem cordis, & omnem tam membrorum quam affectionum perulantiam gladio spiritus refecari immutabili decreto mandauit. Et tantæ dignitatis illa vna Redemptoris nostri fuit oblatio vt vna ad tollendam mundi peccata sufficeret.] Præclare quidem Cyprianus vim & virtutem Christi oblationis exposuit: egregie quid vel antiqua circuncisione vel noua & Euangelica Christo rependamus explicuit. Summa enim voluntate patiendi pro nobis, ille sanguinem suum, & obtulit & fudit. Mirifica vis amoris Christi erga nos. Ferreus certè sit & lapideus qui ad hunc Christi ignem, non emolliatur: qui hæc Christi voluntatem non agnoscat, non amet, non suspiciat, nō sibi gratuletur, non denique omnibus caloribus opibus anteponat. Ex cuius voluntatis ardore effectum est, vt infans Deus octauo statim die & plagam libens acceperit, & sanguinem alacriter fuderit.

Neque

gnat. Vnam de qua erat sermo, quod sabbathum circuncisioni cedat: vt si in sabbathum octauus incidat dies, nō sit proroganda circuncisio, sed eo die ipso facienda quemadmodum etiam Epiphanius ostendit, tametsi violari sabbathi quies videatur. Alteram antiquitatis potioris, cū sabbati à Moysè facta sit obseruatio, circuncisio anterior fuerit, ab Abraham Patriarcha inducta. Quo iure cæteras omnes legales ceremonias facile superat. Quanta vero autoritate sit diuinitus imperata, quanta ab illo populo suscepta necessitate, demonstrant certè primæ institutionis verba diuina. [Hoc est, inquit, pactum meū, quod obseruabitis inter me & vos, & semen tuum post te: Circuncidetur ex vobis omne masculinum: & circuncidetur carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis inter me & vos. Infans octo dierū circūcidetur in vobis.] Et post pauca: [Masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meū irritum fecit.] Quale autem id pactum sit, & cuius fœderis signum circuncisio Abrahamæ Patri à Deo præcepta, Paulus Apostolus perspicuum facit, ita scribens: [Et signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio: vt sit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam: & sit pater circuncisionis, non ijs tantum, qui sunt ex circuncisione, sed & ijs, qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abrahamæ.] Quæ verba sub obscura hunc habent sensum, circuncisione quidè significatā fidē ac protestatam; quā habuit Abrahamā antequam circūcidēretur, per quam fidē etiā iustificatus est: Christi nimirum fidem ex ipsius semine venturi. Quā quidem fidem qui habet, germanus est filius Abrahamæ, siue Iudæus sit circūcisus, siue Gentilis præputiatus. Per quā sane fidem Christi omnes iustificantur, fidem in quā non inanem & vacuā, sed viuā & operantem, id enim est sectari vestigia fidei Abrahamæ, quemadmodum etiam beatus Iacobus Apostolus exposuit.

Ergo qui cupiat sacramentum circuncisionis probe intelligere, cognoscat necesse est, quæ fuerit Christo causa

R 5

veniendi:

Epiphanius
ref. 30. pro
pe finem.

Gen. 17.

Rom. 4.

Iacob. 2.

3 Circuncisio
indū-

Et ut peccatum originale designaretur, ut fide Christi ex Abraham proferretur, ut concupiscentiam refranaret.
Rom. 5.
Aug. lib. 6. contra Faust. c. 3.
Gen. 17.
Aug. tract. 30. in Ioan.
S. Tho. 3. p. q. 70. ar. 3. ad primum.
Rom. 4.

veniendi: quid aduentu effecerit suo: quo pacto homines illius aduentus fructum consequantur. Tria omnino, quibus mirifice totum illud mysterium explicatur. Causa Christi aduentus peccatum fuit, ut idem Paulus consequente capite ostendit, ubi post multa de peccato Adæ per Christum ablato, etiam hæc: [Igitur sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.] Atque ea fuit ratio cur in genitali parte (quod Manichæi irridebant ac vituperabant) signum id circuncisionis collocatum sit, quod peccatum Adæ in posteros propagatione transfundatur. Quod plane originale peccatum ipso generationis instrumento testificandum fuit, quemadmodum Augustinus sapienter disputat. [Nō sine causa, inquit, data est circuncisio, & in eo membro iussa fieri, quoniam per illud membrum procreatur creatura mortalium, & per vnum hominem mors, sicut per vnum hominem resurrectio mortuorum: & per vnum hominē peccatum intravit in mundum, & per peccatū mors. Ideo quisq; cum præputio nascitur, quia omnis homo cū vitio propaginis nascitur: & non mundat Deus nisi per cultellum petrinum, idest, Dominum Iesum Christū. Cultellis enim petrinis circuncidebant, & petrae nomine Christū figurabant.] Hæc Augustinus qui contra Pelagianos etiā docet ob eam causam delendo originali peccato etiā parvulis circuncisionem adhibitam lege minitante. [Masculis cuius caro circuncisa non fuerit, delebitur anima eius de populo suo.] Iā quia Christus sanguine suo (quod erat secundum) peccatum debebat tollere, eratq; vnica spes salutis humanæ, idque de progenie Abraham nasciturus erat promissus, conuenienter (ut Diuus Thomas etiā docet) loco generationis signum diuini foederis inductum est. Idcirco enim præputium Abraham amputatum est, ut fides Abraham eo signo declararetur, qui ex semine suo venturum Christum acceperat, ac fide incōcussa crediderat. Id enim Paulus sentit, cum dicit: [Signaculum iustitiæ fidei quæ fuit in præputio patris nostri Abraham.] Iam enim

enim longe ante circuncisionem imperatam, promissionem de Christo ex se venturo perceperat, Deo affirmante: [In te benedicentur vniuersæ cognationes terræ.] Et iterum: [Suspice celum, & numera stellas si potes. Sic erit semen tuum.] Post quæ adiungit Scriptura verba à Paulo tantopere celebrata: [Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.] Hanc fidem Christi ex semine Abraham, omnis posteritas illius circuncisione testata est signo loco generationis imposito. Postremo, ita Christi redemptionem homines consequuntur, si carnis concupiscentias amputent, & spiritu Christo conformes fiant. Sic enim Apostolus tradit, [Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.] Nullo vero loco vis concupiscentiæ vehementius viget, quam in fede libidinis: eamque ob rem ei maxime loco circuncisio adhibita lege est. Nam ut Bernardus ait: [Pio mode ramine dispositio diuina prouidit, ut in ea potissimū parte concupiscentia castigaretur, in qua vehementius eam sæuire constabat, & violentius malignari.] Quæ quidem circuncisio externa, veram ac perfectam circuncisionem concupiscentiæ carnalis lapideo cultro, idest, Christi verbo patrandam significauit, quemadmodū idē Paulus interpretatur, cū scribit: [Non enim qui in manifesto Iudæus est, neque quæ in manifesto est circuncisio: sed qui in abscondito Iudæus est: & circuncisio cordis in spiritu non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.] Eam concupiscentiæ mortificationem circuncisione declaratam Cyprianus eleganti oratione persequitur. [Tenera, inquit, infantia huiusmodi erat iuibuenda doctrina, & ante concupiscibiles motus, quos peccatum meruerat, miserabili poenæ & incuitabili vindictæ etiam in paruulis adhibenda erat seueritas: & antequam ebulliret sartago libidinum, prouisum est ventilabrum, quo refrigerari posset & extingui depopulatricis flammæ vagus ardor, & vniuersa perlustrās incendiū. Ideoq; dolor voluptati, & sanguini delectationis sanguis tormēti opponeretur, ut in primis elemētis discerēt paruuli semper propriæ

Gen. 12.
Gen. 15.
Rom. 4.

Galat. 5.

Bern. serm. 2. de Circuncis.

Rom. 2.

Cyprian. in serm. de Circuncis.

propriae memores sectionis, contraria curare contrarijs, & ad cohibendos refranandosque turpitudinum appetitus necessarium esse sale corrosorio carnis perfricare pruritus, & semper recrudescentes desiccare putredines. Ad hoc corpus suum mortificabat Apostolus, non tamen circuncidens illud seminarium membrum, sed totum se crucifigens, & omnibus extraordinarijs motibus opponens cauterium, vsque adeo corpus suum redigens in seruitutem, vt diceret: [Viuo autē iam non ego, viuit vero in me Christus.] Haetenus Cyprianus. Hanc spiritualementem circuncisionem, quod ad libidinis compescendae seueritate pertinet, Euangelium castrationem nominat. [Sunt eunuchi qui propter regnum caelorum se castrauerunt.]

Matth. 19.

4 Quibus ex causis Christus circuncidi voluerit.

Ostensum credo satis est, circuncisionem magnis rationibus imperatam tribus praesertim illis, peccato originali testificando, remedio per Christi aduentum praemonstrando, concupiscentia carnis mortificanda. At si vera sunt haec, circuncisio hodierna Christi non solum superuacanea sed pernitiola etiam videri queat, quoniam quidem omnis ea ratio quae allata est, in Christum minime conuenit, ac proinde falsa, repugnansque; vero significatio facta fuerit: necesse est. Quid enim Christo cum originali peccato? Num vel se peccasse vel peccati haereditatem profiteri debuit is, in quem peccatum cadere nullo modo potest? Fidem vero venturi Christi quam praeferebat, qui ipsemet esset? Regiam imaginem alij gestant: Regi ipsi nihil opus est Regis imagine. Nam concupiscentiam refrandam ac mortificandam quid opus fuit circuncisione indicare, ei, quem lex ista tenere aut attingere minime potuit? Attamen circuncisus est hodie Christus, ac diuino consilio circuncisus.

Epiphan. contra haereses. 30. Ebionitarum.

Neque sine magno id mysterio peractum. Epiphanius eius rei rationes explicat complures, valde sapienter, quibus ostendit fidem catholicam confirmari, haereses multas refelli. Nempe Manichaei, Apollinaris, Valentini. [Et vt confirmaret, inquit, circuncisionem quam olim dederat, iuste inseruisse vsque ad suum aduentum.] Praeterea se voluit primum ostendere ex genere Abraham esse,

Nequē vero Dei Patris in accipiēdo sibi oblato pretio tardior aut remissior voluntas fuit, quam filij in soluendo. Itaque eam sanguinis sui oblationem a filio nuncupatam, re exhiberi Patris aeterni maiestas concupiuit, diuini nimirum honoris & gloria summum fuit argumentum, pro offensa ab homine in Deum commissa, diuinus omnino sanguis profusus. Quam ob rem octauo die eam victimam sibi iumolari voluit: quem terminum antiqua lege praefixerat. [Primogenitum, ait, filiorum tuorum dabis mihi. De bobus quoque & ouibus similiter facies. Septem diebus sit cum matre sua, octaua die reddes illum mihi.] Num iuuenos aut agnos Deus magnopere curabat? Certē non. Sed hunc caelestem agnum prauidebat, quem sibi reddi octauo die imperabat, vt soluere profecto inciperet, quod hominis nomine obnoxius erat. Septem dies sub vberē matris tantum permittitur. Iam inde quod suxerit lactis, cruore restituet, patri immolatus. Quam rem alia quoque lex habet: [Septem diebus erunt sub vberē matris suae: octauo autem & deinceps offerri poterunt Domino.] O breue dierum spatium Virgini matri datum, o nostrae salutis properatum remedium, pretium celeriter exactum. Quas tu beata Deipara lachrymas eo spectaculo profudisti? quos gemitus imis visceribus commotis edidisti, cum flueret sanguis teneri infantis, cum plaga accepta vagientem, pedesque ac manus totum contremiscētem videres? vt exclamare coacta sis quod sephora illa apud Mosē: [Sponsus sanguinum mihi tu es.] Iam vero sacrificio eo peracto redditum tibi filium, quibus vocibus alloqueris? [Quid dilectē mi? quid dilectē votorum meorum?] Et ocellos quidem ac genas madentes pueri spectans, & in gremium tuum vltro confugientem, quemadmodum foueris, amplexataque sis, ac virgineam papillam gemibundo porrexeris, & spem nostram nutrieris, vt quod reliquum esset sanguinis pro nobis fundendum cruci reseruaretur, quis cogitare pro dignitate sit par? Tantus demum fuit Christo patiendi ardor, tanta patris aeterni diuinæ

Exod. 22.

Leuit. 22.

*Exod. 4.
Prou. 31.*

Iob 14.

hostiæ cupido; denique tanta humani generis quæ rem
eam vrgeret necessitas. [Nemo enim mundus à sordibus, ne-
que infans vnius diei super terram.] Ob quas res omnes
Deus homo factus ab ipsa statim infantia, hominis pur-
gare fordes maculasque eluere suo sanguine aggressus
est. Quæ cum ita sint, anno iam incunte pro tanta in nos
Christi Iesu liberalitate & clementia, aliquid certè nos
debet offerre, aliquo exordium anni munere dedicare.

Vide Ouid.
1. de Fastis.

Ac Romani quidem hoc die Iano Deo præter victimæ
immolatæ sanguinem, etiam mel & palmæ caricas, & sti-
pem cui esset Iani figura indita, offerebant: nos vero hoc
die Deo nostro rerum omnium principio verissimo, diui-
ni agni sanguinem offerimus: melle omni, & caricis dul-
cius nomen Iesu hodie vocatum damus: effigiem deniq;
atque imaginem animo in sculptam nostri opificis fide
pura ac religione sincera præbemus. Quibus tam
faustis fortunatisq; initijs progressus pares, at-
que exitus dignos diuino annuente nu-
mine spectare sine dubio
debemus.

I N

IN EODEM DIE CIRCUNCISIONIS, CONCIO SECUNDA.

De mysterio Circuncisionis.

*Postquam consummati sunt dies octo ut
circuncideretur puer. Luc. 2.*

I R A D V N T diuinæ literæ pulchrâ
illam adamatamq; Rachelem, cū ex
Mesopotamia vir eius Jacob reuer-
teretur cum vniuersa familia, partus
doloribus oppressam in ea ipsa re-
gione Bethleem, vbi Saluator est or-
tus, infanti recens nato ab ipsis qui-
bus periclitabatur angustijs, nomen
indidisse, eumq; appellasse Benoni, hoc est filius doloris
mei. Sed Patrem altiore consilio minime eam appella-
tionem probasse, atque immutata paululum voce, sen-
sum penitus inuertisse, vt pro Benoni Benjamin potius
diceretur, id est, Filius dextræ. [Cum parturiret, inquit,
Rachel ob difficultatem partus periclitari cœpit. Egre-
diente autem anima præ dolore, & imminente iam mor-
te, vocauit nomen filij sui, Benoni, id est, filius dolo-
ris mei: pater vero appellauit eum Benjamin, id est,
filius dextra.] Ac mihi quidem hodie videtur beatissi-
ma atque inter omnes foeminas speciosissima virgo Ma-
ria cum circuncideretur Dñs, inter fufum sanguinē & va-
gitus infantis dulcissimi teneros, acremq; plagæ acceptæ
dolorē, ipsa quoq; mater magnitudine calamitatis vieta
ac prope exanimata inclamare potuisse, Bononi, Filius
doloris

Saluato-
rio beata
Virginis.

Genes. 35.

R 4

doloris

doloris mei: quem cum in diuersorio vili sæua hyeme ediderim, cogor iam vulneratum sanguinolentumque intueri. At matre hoc die vehementer afflictæ & flente, Pater cælestis longe aliud de filio sentit, cuius animi & robur & alacritatem ad salutem hominum procurandum ipsique Deo gloriam tantam conciliandam, hodierni facti testimonio contemplans, nequaquam Bononi, sed Benjamin appellandum censet, nomine Iesu præclarissimo imposito. Neque enim non esse Benjamin potuit, qui non tam filius dextræ, quam dextra ipsa & brachium omnipotentis Dei fortissimum sit. Quippe cui dictum constat: [Consurge, consurge, induere fortitudine brachium Domini.] Et illud eiusdem Prophetæ: [Et brachiū Domini cui reuelatū est?] quod de Salvatore dictū Ioannes testificatur. Neq; de brachio alio, neq; de dextra alia David loquitur: [Tuum brachium cum potentia, firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua.] Igitur & circuncisionem Domini & nomen Iesu, fratres, hodie celebramus: ac licet matri Virgini ex dolore circuncisi pueri nõ exiguus dolor allatus sit, tamen gloria nominis eximij cum ipsa quoque mater dolorem suum valde temperauit, tum æternus Pater ciuesque omnes superni vehementer exhilarati sunt. Nos vero in vtraque re mirabile Dei in nos misericordiam agnoscere prædicareque oportet. Nunc vero de circuncisione, quoniam ea prior patrata est, quæ videbuntur opportuna dicamus, dicturi aliquando de Iesu nomine amplissimo.

Esai. 52.

Esai. 53.

Ioan. 12.

Psal. 88.

2. *Circuncisionem fuisse præcipuū legis veteris sacramentū.* Ac primum fuisse constat circuncisionem, vt Cyprianus etiam confirmat, inter omnia populo Hebræo diuinitus tradita, siue sacramenta siue sacra præcipuam. Indicio est sabbathi obseruationem, quāquam summopere lege veteri commendatam, tamen circuncisionis ritui cedere solitam, si in eundem diem præceptum vtrunque coisset. Quod Saluator perspicuū fecit illis verbis: [Moyse dedit vobis circuncisionem, non quia ex Moyse est, sed ex Patribus: & in sabbatho circunciditis hominem.] Quibus verbis duplicē circuncisionis prærogatiuā assignat.

esse, cui fuisset illa de se facta promissio, in cuius fidem circuncisio adhibita est. [Quorum patres, ait Apostolus, ex quibus est Christus, qui est Deus benedictus in secula.] Quibus patribus conformatum præcipuo illo generis signo oportuit, ne Iudei haberent, inquit Epiphanius, excusationem, & tanquam alienum rejicerent & exploderent. [Sic enim scandalizarentur, ait Bernardus, videntes eum non circuncidi, sicut hodie scandalizaretur Ecclesia, si videret paruulum non baptizari.] Deinde quo circuncisionem ipsam tolleret & baptismo mutaret, circuncidi ipse voluit, legem in se implens ac finiens, vt nos transferret in gratiam. Nam [lex quidem per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est.] Subijt libenter Christus legis Mosaicæ onera, vt ijs nos oneribus leuaret. Quod Paulus præclare disputat, [Misit, inquit, Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege: vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.] Quid autem id sit, & quo pacto elementis liberati sumus, quibus seruebamus vt paruuli, litera iam in spiritum transeunte, alio loco explicat scribens ad Romanos: Neq; hoc est legem damnare. Lex enim spiritualis est, & per Christum impleta, abrogata figura & umbra sublata, stabilita ac cõstituta veritas est. Id mihi Cyrillus egregie philosophatur, simillimum videtur pictori qui delineatam effigiem coloribus suis inductis perficit. Neque enim is delere & tollere lineamenta posita recte dicitur, quanuis illa mutantur neq; rudia maneant vt erant, sed potius perfici, ornari, impleri. Ad eundem modum simul Christus legem & impleuit & sustulit, simul abrogauit atque perfecit. Recte proinde ab Augustino est dictum: [Dominus quidem suscepit circuncisionem: ablaturus ipsam circuncisionem, suscepit vmbra, daturus lucem, suscepit figuram, impleturus veritatem.] Deniq; circuncidi voluit, vt nobis spiritualis perfectæ circuncisionis formam traderet. Quemadmodum idem gentium doctor demonstrat Colossensibus. [In quo inquit, Christum antea dixerat) & circuncisi estis circuncisione

Bern. ser. 17.

de Circunc. Circunciditur tanquam verus Abraham filius.

S. Tho. 3. p. q. 37. art. 1. Bern. ser. 4. de Circunc.

Ioan. 1.

Galat. 4.

Cyril. lib. 17. de adorat. & cultu in spiritu.

Aug. serm. 13. de temp.

Coloss. 2.

*August. de
verb. Apo-
stol. ser. 15.*

sione non manufacta in expoliatione corporis carnis in circuncisione Christi, consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis. De qua re Augustinus sic: [Intellige tu circuncisionem, & esto circuncisio: intellige & esto. Intellectus bonus sed omnibus qui faciunt eum. Non utiq; frustra octauo die iussus est infans circuncidi, nisi quia petra qua circūcidimur Christus erat. Cultellis enim petrinis circūcisus est populus. Petra autē erat Christus.] Hęc sane circūcisio spiritualis atque perfecta, inchoatur quidem à viris Euangelicis in hac vita mortali, sed plena perfecta quē non obtinetur, nisi in Resurrectione vitæ immortalis, in qua omni concupiscentia relegata, atque vniuerso mortalitatis præputio amputato, corruptio transit in incorruptionem, mors in vitam, dedecus in gloriam, peccati lex in ipsam plenitudinem gratiæ: quod sane amplissimum gloriosæ circuncisionis mysterium mirificis laudibus sancti Patres celebrant, & in cælum tollunt. Atque ob eam rem populo Israelitico, cum iam esset in terram promissionis inferendus, secundam circuncisionem docent diuinitus imperatam, eam quē non à Moysē, sed à Iesu duce celebratam. Qui Saluatoris nostri figurā & actu & nomine expresserit.

*5 Quid si-
gnificet octa-
uus dies cir-
cuncisionis
necessario
deputatus.
Gen. 17.
Aristot. de
hist. anim.
lib. 7. c. 12.
Plurimi in-
fantes ante
septimū diē
intereūt. In* Neque enim magno mysterio vacat, quod Christus octaua die est circūcisus, neque temere dies octaua præscripta diuino instituto circūcisioni fuit. [Infans, inquit, circūcidetur octauo die.] Quod præter naturalem conuenientiam, quod septem primos dies animal imbecillū admodum sit, & quauis mutatione grauiore periculum mortis adeat, vt Aristoteles, vt Physici etiam sentiūt. Ex quo fieri ille censet, vt nomen infantibus ante diē septimum non imponatur, quod vsque ad eum diem, vtrū durare habeat, minime liqueat, nomen autē nisi rei mansurę non ponitur. Hac ergo excepta physica ratione, fuit sine dubio longe certior mysterij ratio, ne ante octauum diē infans circūcideretur. Id quē ita obseruatum, vt etiam periclitante paruulo originalis peccati remedium aliud

quærē-

quæreretur, per fidem nimirum aliquo signo declaratum, vt foemina etiam iustificabantur, & masculi ipsi ante circuncisionem inductam. Quod accidisse puero ex Bethsabe nato credimus, quem ideo non fleuisse mortuum Dauidem Ambrosius scripsit, quod salutem esse consecutum non dubitaret. Ergo cum octauo die præcisa obseruatio circuncisioni adhibita necessario fuerit, magnum aliquid octaua indicari censuit Spiritus sanctus. Id magno cōsensu Patres declarant vitæ beatæ significationem continere, quā Christus resurgens ex mortuis morte perempta, atq; omnibus mortalis vitæ miserijs amputatis hominibus attulit. Nam resurrectionem die octauo, qui est etiā propterea Dominicus appellatus, accidisse nemo nescit. Is dies quoniā exactis septē diebus hebdomadæ; quibus mundus est conditus & Dei requies acta, redit ad primū circulo quodam, ac iam est alterius principium hebdomadæ, propterea æternitatem, ac noua vitæ regenerationē ostendit. Cum sit ergo æterna beatæq; vitæ symbolum quoddam octauus dies, in eo circūcidi oportuit Christū, qui erat ipoliaturus carnē nostrā carnali omni concupiscentia & miseria, ipso præputio denotata. Ad eam rē prædicandam, & beatitudines prædicatæ sunt octo, & primæ atque octauæ idem est præmium propositum, regnū cælorum: & Ecclesiā etiam præcipuas solennitates octaua claudere solet, & pro octaua psalmi complures inscripti reperiuntur. Quin etiam Diuus Epiphanius ipsum nomē Iesus, Græcis literis explere docet numeros octingentos octoginta octo: quam rem Beda luculenter demonstrat pertinere ad Resurrectionis perfectionem, quæ ter repetito numero octauo significatur, declarandam.

Circūcisio iam puero nomen Iesus, id est, Saluator imponitur. Nimirum non prius quam plagam accipiat, & sanguinem fundat, gloriosi nominis præconio potitur. Sic habebāt cum Patre æterno pacta conuentata: [Si poluerit pro peccato animam suam, videbit semē longæuū.] Et rursus: [Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & saturabitur: in scientia sua iustificabit ipse]

*de sit vt no-
mina septi-
mo die impo-
nantur tan-
quam salutis
iā pueri ma-
gis creda-
mus.*

*Ambros. in
orat. funebri
Valeriani
iunioris.*

*Iustinus in
colloquio
Tripho.*

*August. ser.
15. de verb.
Apost.*

Bern. ser. 3.

de Circunc.

Cypria. ser.

de Circunc.

Epiph. har.

*34. paulo an-
te medium.*

Beda in 2. ca.

Luca.

6 Circunc.

sione opus

ad salutis no-

men adipi-

scendum.

Esai. 53.

Esai. 53.

Esai. 53.

Esai. 53.

Esai. 53.

Esai. 53.

iusus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Quod si Christo tanti constitit salus hominis, ipsi homini nonne aliquid erit pro salute sua agendum? Si ille ut Saluator sit atque dicatur, circunciditur, tu ne ut saluus sis, nihil perpetieris? Pulchrè Bernardus. [Ita ne sano opus est medicina, & non potius male habentibus? imo vero, ita ne eget medicamine, non aeger sed medicus?] Nolite vos ipsos fallere fratres, si Christo tot & tanta tolerata sunt pro salute vestra, vobis non nihil etiam tolerandum erit, ut salui sitis. Apostolum audite: [Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen cõpatimur, ut conglorificemur.] Consortium gloriæ non feret, qui consortem se passioni negauit. Recte prorsus Bernardus admonet: [Et nos fratres circuncidi necesse est, & sic nomen salutis accipere, circuncidi sane non litera sed spiritu & veritate; circuncidi non vno membro, sed toto corpore simul.] Circuncidat oportet carnis suæ superflua, resecet voluptates, vanitatibus renuntiet, fastum amputet, cupiditatem detruncet, ambitionem abscindat curiositatem adimat, gulæ oblectamenta detrahat, vestitu & cultu sit parco, omni denique actu moderatus sit, quicumque insigniri glorioso nomine cupit, ut saluus ipse Christi Saluatoris socius sit. Filij Israël non ante in terrâ promissionis introducti sunt, quam præputia longo tempore inueterata amputarent, idque imperio Iesu ducis magni qui prius Auses, mox Iesus diuinitus appellatus est: significat autem ut Tertullianus docet imo patres omnes, Christum Iesum, qui mundauit sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum. Quam circuncisionem non carne sed spiritu Propheta prædicat, ut iidem Patres admonent, cum ex Dei persona præcipit, [Circuncidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum.] Abraham quidem, ut Augustinus doctè animaduertit, cum nomine auctus est diuinitus, tunc iussus est circuncidi. Neque ipse solus sed vniuersa quoque familia eodem ritu & more circuncisa est. Patrem verissimū multarum gentium Christum agnoscere debemus, qui pater futuri

Tertull. lib. aduersus Iudæos bene post mediū.

Hieron. lib. 2. contra Iovin.

August. lib. 16. de ciuit. c. 26.

Gen. 17.

Esai. 9.

futuri seculi nuncupatur: at eo nomine quo nullum est maius, à patre decoratus est, cum seipsum gladio & sacrificio obtulit. Nonne id præclare demonstrat Apostolus? [Humiliauit semetipsum vsq; ad mortem, mortem autè crucis: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen.] Sequatur ergo familia omnis magni Patriarchæ Abraham exemplum: & sinat se Christiana gens gladio spiritus circūcidi, ut sicut focij passionum fumus, sic & foiej efficiamur consolationum per Christum Dominum nostrum. Amen.

Philip. 2.

2. Cor. 1.

IN EODEM DIE CIRCUNCISIONIS, CONCIO TERTIA.

De nomine Iesu.

Vocatum est nomen eius Iesus. Lucae 2.

VOD nomen Dei, & quod nomen filij eius si nosti? Id quaerens Salomon declarat: certè tantam esse eius rei altitudinem, ut eo pertingere humana scientia non possit. Est enim nominis propria vis, rei cuius cuius est nomē, naturā indicare: ob eamque causam Adamo omnia animātia re- præsentata Scriptura sacra narrat, [Ut videret quid vocaret ea,] id est, ut perspecta cuiusque natura sapiēter nomina imponeret. Est vero Dei natura & essentia ea, ut cogitationē omnē ingenijque humanū lōgissime excellat. [De incōprehensibilis cogitatu] ait Hieremias. Facilius exiguus vice? capiat Oceanū, quā mēs nostra naturā illā. Olim cū fortissim⁹ vir Iacob diu cū Angelo lucta cecidisset, nomenque

1 Dei nomen esse incomprehensibile.

Prou. 30.

Gen. 2.

Hiere. 32.

S

nomenque

Gen. 32.

nomenque Angeli ex eo quaesisset, responsum tulit eiusmodi. [Cur quaeris nomen meum?] quod esset nempe mirabile. Quod si audaciae est, ne temeritatis dicam, eius substantiae velle scire nomen, quae quantum subtilis & incorporea, excelsaque est, tamen & condita est & finita, certisque naturae limitibus circumscripita, quo pacto non fit maxime temerarius habendus, qui Dei, id est, illius omnium effectricis incomprehensaque essentiae nomen inquirat? Audi magnum Dionysium ea de re Theologicè sane differentem: [De hac igitur, inquit, super substantiali secretissimaque deitate neque dicere quicquam, neque cogitare praesumendum est aliter, quam sacra nobis eloquia tradiderunt. Namque eius (quicquid tandem ipsa est) & scientia & intelligentia omnibus est inaccessa substantijs, utpote ab omnibus altissimis modis excepta. Denique Theologos plures inuenias illam non modo ut inuisibilem incomprehensibilemque laudasse, verum & inscrutabilem inuestigabilemque dixisse, quasi nullum stet vestigium eorum, qui ad eius secretissimam infinitatem penetrarunt.] Et idem deinceps: [Arcanum quidem diuinitatis quod intellectum omnem substantiamque transcendit, inscrutabilibus & sacris animi venerationibus, ineffabilia casto honorantes silentio, ad eos quos ex sanctis literis haurimus, fulgores intendimus.] Haec Dionysius de diuinis nominibus scripturus praefatus est. Quod si de huius viri sententia ipsum caelestem Cherubim volatum, alasque perniciosissimas atque celerrimas effugit vincitque illius celsitudo substantiae: cuius infaniae fuerit scabrum eo contendere velle? Quod nomen igitur filij Dei, si nosti? Sed quod nos assequi nulla ratione poteramus, id Dei clementia & bonitas hodierno die singulari beneficio praestitit, nomenque suum hominibus manifestum fecit. Nam quia diuina natura, nec comprehendi nec nominari a nobis apte poterat, humanam Deus assumpsit nobis non solum notam, sed communem etiam maximeque tractabilem atque conspicuam. Itaque illam maiestatem incomprehensibilem in exigui pueri angustias

Dionys. c. 1.
de diuin. nominibus.

stias inclusit, qui & corpore tenerrimo & aetate recenti dierum octo non solum oculis spectari, & sensu cognosci, verum possit etiam complexu facillimo astringi. In eum puerum intuens Esaias laetissimus canit, [Paruulus *Esai. 9.* natus est nobis, & filius datus est nobis, & vocabitur nomen eius Admirabilis.] Nempe is, quem antea nec nosse, nec nominare licebat, pro sua magnitudine, simul atque paruulus effectus est, nomen accepit, licetque homini Deum vocare nomine proprio. Ac pueris sane nomina indi solent, quo & ipsi vocentur, & si quando vocentur agnoscant, vocantibusque respondeant. Nunc igitur quoniam Deus puerulum se nobis praebet, & vocare possumus, cuius ante nomen (quod esset ineffabile) ignorabamus, & vocatus ipse de nomine respondebit: [Propter *Esai. 52.* hoc, ait idem ipse, sciet populus meus nomen meum in illa die, quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.] Iam se praesentem exhibuit, iam non per nuntios & descripto agit, ut quondam: sed ipse coram est, oculis mortalium adest, ob eamque rem nominis sui copiam populo suo se fecisse significat.

At res omnes nominari videmus ex eo, quod in ipsis ² *Nomen* praecipuum est, quodque plurimum eminet. Regi, quantum dux quoque sit, si ducem non Regem appelles, iniuriam feceris: si Regem Hispaniae, malis Siciliae Regem aut Neapolis dicere, ineptus habearis necesse est. Neque Episcopum quisquam diaconum aut presbyterum vocat, neque Papam Episcopum: tametsi & Papa Episcopus, & Episcopus presbyter sit. Cur quaeso? quod solenne usitatumque sit de praecipuo rem nominare, titulum cuique ascribere maxime insignem. Id hodie contrario modo factum cernimus. Cum sint enim plurima eademque clarissima nomina Dei, & maxime illustres tituli, illum praeferrere caeteris intuemur, qui humilior obscuriorque sit. Quid enim ad illam maiestatem, vocari Saluatorem hominum? Namque ut Epiphanius literis tradidit, [Iesus in *Epiphani. haec* Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus & Saluator.] Medici igitur aut chirurgi officium exponere vi

detur id nomen, quod æ grotis salutem afferat, atq; amif-
sam valetudinem recuperet, res quidem non mala sed ta-
men abiecta & humilis, neque ea maiestate digna. Non-
ne potius erat, antiquo nomine Exercituum Dominum
appellare? aut omnipotentem, quemadmodum Prophe-
tæ appellat? aut certe sublimi nomine Altissimum, vt
David hunc eundem Dei filium vocat? Num hocce titu-
los atque hæc illustria nomina amisit, propterea quod fa-
ctus est homo? Minime vero. [Et vocatum est nomē eius
Iesus.] Et nomen & rem Euangelia tradunt. [Vocabis no-
men eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suū.]
Nempe id Salvatoris nomen nequaquam Apostolo Pau-
lo videtur cæteris inferius aut obscurius, quin potius om-
ni alio nomine excellentius atque sublimius. [Exalta-
uit, inquit, illum, & dedit illi nomen, quod est super om-
ne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur.] Nam
sicuti Bernardus præclare scripsit, eo nomine ea omnia
continentur nomina, quæ Propheta recenset: [Vocabi-
tur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus, fortis,
Pater futuri seculi, Princeps pacis.] Denique Iesus Salua-
tor minime ab eo differt, quod idem Propheta futurum
Christi nomen prædixit, Emanuel, hoc est, Nobiscum
Deus. Est enim Iesus, Deus homo, hominum defensor,
adiutor, atque seruator.

Psal. 86.

Matth. 1.

Philip. 2.

Bern. serm.
2. de Circū.

Esa. 9.

Esa. 7.

3. *Mainus
& præstan-
tius Deo
fuisse salua-
re quam crea-
re hominē.*

Quem plane titulū tanquā sibi summopere illustrem
gloriosumq; Deus præ omnibus alijs elegit, in quo non
modo bonitas sapientiæq; eius spectetur, sed ipsa potētia
& maiestas summopere eluceat. Id vt se habet, cognosce-
re, nostra maxime refert. Etenim creandis quidem cælis,
cælestibusq; spiritibus infinita prope multitudine, perfe-
ctione naturæ eximia, terræ quoq; & animatiū, rerumq;
aliarū omniū tam multiplici tam absoluta forma conden-
da, elucet fatis Dei magnitudo & omnipotentia, quæ tot
& tāta produxerit, nulla ope, nullo cuiusque auxilio, aut
opera. Sed vt auxilio nō est vsus operæ, cuiusquā, tamē
neq; volēti & imperāti obfata potuit, quæ quā impedi-
mentū Creatori creatura nō fecit. At iustificādo saluan-
doq;

doq; homini, maiori opus est ope, fortiorq; manus Dei
rē perficit: quippe cū habeat resistantē sibi hominis volū-
tatē, peccato armatā, Deoq; infestā. Quā plane volunta-
tem repugnantē vincere, & nulla violētia inducta, liberri-
mā, potius in cōtrariū flectere, sibi que subdere, id profe-
cto summopere infinitā illius diuinæ maiestatis potētiā
declarat, infinitæ bonitati sapientiæq; nō imparem. Di-
sputat eximie Augustinus, quā magnū Dei opus sit iusti-
ficatio impij his verbis: [Prorsus maius esse hoc dixerim
(loquitur vero de iustificatione impij) quā est cælum &
terra, & quæcunq; cernuntur in cælo & in terra. Et cælū
enim & terra trāssit, prædestinatorū autē id est eorum,
quos præscit, salus & iustificatio permanebit. Sed & in
cælis sedes, Dominationes, Potestates, Archangeli, Ange-
li, opera sunt Christi. Nūquid his operibus maiora facit,
qui operāte in se Christo, cooperatur salutē æternā ac iu-
stificationē suā? Nō hīc audeo præcipitare sentētiā. In-
telligat qui potest, iudicet qui potest, vtrum maius sit iu-
stos creare, quā impios iustificare. Certē enim si æqualis
est vtrūq; potētiæ, hoc maioris est misericordiæ.] Magni-
fice prorsus Augustinus opus iustificationis super cælos
extulit. Illud autē attētius cōsiderādū est quod Scriptura
diuina cum de creatione agitur, simpliciter dixisse sat ha-
buit. [In principio creauit Deus cælū & terrā:] At cū de
iustificatione sermo est, cum magna emphasi dicit: [Ego
sum ego ipse sum, qui deleo iniquitates tuas, ppter me.]
Ac certē quāta ea res sit, verbis paulò antē illis ostendit,
[Seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuiisti mihi laborē
in iniquitatibus tuis.] Terras, maria, cælos sine vllō labo-
re cōdidit, imo vero per ludū & iocū, vt testatur Sapiētia
de se, [Cū eo erā cuncta cōponens, & delectabar per sin-
gulos dies, ludēs corā eo omni tēpore, ludēs in orbe terra-
rū.] Totū illud hexamērō, id est, sex dierū opus tāquā lu-
dicrū sibi fuisse omnipotēs sapiētia confirmat: eadē cū de
redimēdo hominē, & peccato abolēdo agit, seruitutē &
laborē plurimū narrat. Hoc adēo difficile & arduū opus,
vt fatigari, & sudare, & lassescere Deo cōueniret, vt nomē
deusq;

August. in
Ioan. tract.
72.Gen. 1.
Esa. 43.

Prover. 8.

decusque Saluatoris auferret, meritoque eo titulo iam gloriatur.

4. *Ex quibus quamq; magnis malis Iesus eripiat hominem.*

Esther. 6. 7.

Coloss. 1.

Socrates.

[Vocatum est nomen eius Iesus: Si Saluatoris præstantiã cognoscere cupitis, considerare debetis, & quibus ex malis eripiat, & quæ bona conferat in hominem. Recordamini Mardocheum, quem necis damnatum, cum patibulum erectum expectaret, momento temporis Regia magnificentia non solum cruciatu infamiaque liberavit, sed etiã regni insignibus gloriaq; conspicuum super omnes proceres euexit, atq; ipsi hosti Aman, quam parauerat in Mardocheum, crux est reddita. Quæ inopinata mutatio, quantum cunctis admirationis attulerit, facile cogitare potestis. Qui erat heri reus atrocis teterrimique supplicij, hodie secundus à Rege in aula floret, atque in vniuerso Imperio dominatur. Nihil omnino minus accidit ei, quem Christus sua gratia iustificat, quippe de æternæ damnationis infelicissimo statu, non solum in libertatem, sed in regnum etiam sempiternum trãfertur. Quas duas res Paulus præclare commendat illis verbis: [Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & translulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum.] Duæ certe res sunt, & à peccati miseria liberari, & hæreditatis cælestis iure potiri. Si sola illa prior præstaretur, esset tanti beneficij, vt par ei hominis gratia vnquam esse non posset. Quis enim dicat quæ sint & quanta peccati mala? Socratem refert Plutarchus philosophiæ suæ summam caputque illud dicere solitum, [Nosse hominem mala sua, hisque liberari.] Neque erat exigua professio ea, quam profecto præstare Socratis doctrina non poterat, præstat vero vnicè Euangelium Christi. Ex sæ maiestatis reus fortunis, dignitate, ac vita ipsa iure priuatur: generis aut officij, si qua habet ornamenta, statim amittit, bona publicantur omnia, mors denique ignominiosa succedit. Iam crimen quodcunque peccatumque mortiferum in Deum admissum, læsæ maiestatis diuinæ reatus est, quod significat Sapiens cum dicit, [Initiũ peccati apostatare à Deo.] Id quoniã crebro facileq;

facileq; vsurpatur, nõ magni fit. Sed res est vehemèti dolore dignissima, eo ipso scelere admissio, mortis reatu addici hominẽ, mortis inquã æternæ. Nobilitatis iure omni excidit, qui filius Dei esse desistit, diuina gratia nudatus, bona omnia merita amittit, peccati seruituti addictus: Sic iustitia olim originali perdita, quæ ius quoddã erat diuinæ familiæ ac nobilitatis, imperio etiã subditorũ exutus est homo. Repugnat appetitus sensitiuus rationi, caro spiritui obsistit. Sũma in bonũ difficultas agẽdi, facilitas in malũ summa. [Spoliauerũt eũ, ait, plagis impositis, semiuuuo relicto.] Omiserũ statũ atq; descendũ, quã multi errores & tenebræ. Quantæ & quam læuæ animi perturbationes, iræ, timores, curæ, mœrores, suspiciones, cupiditates, desperationes, inuidiæ, furores, impetus, odia, impotetes amores, tristissimi exitus, pugnæ intus læuæ & cruẽtæ. Iob dolèter Deũ appellabat: [Quare me posuisti cõtrariũ tibi, & factus sum mihi metipsi grauis?] Paulus clamitabat: [Infelix ego homo, qs me liberabit de corpore mortis huius?] Dauid vociferabatur, [De pfundis clamaui ad te Dñe.] Et erant illi viri sanctitate præcipua: quid homines sentire oportet, quorũ est lõge peccati seruitus grauior? Quis enim tã dura vincula, tetrũq; carcerẽ peccati nõ sentiat? Aut quis ea mala sentiẽs, nõ ingemiscat, non ploret, nõ diuũ atq; hominũ fidẽ opẽq; imploret? Esaias quidẽ rectè vaticinatur & merito, [Clamabunt ad Dñm à facie tribulantis, & mittet eis Saluatorẽ, & propugnatorẽ, qui liberet eos.] Fieri nõ potest, vt qui mala cognoscit sua, non ijs remedium sedulo petat. Neque potest, qui sensu doloris inter plagas vritur, non clamare, & plagis modum precari. Quod si nõs minime vociferamur & quærimur, id est in causa, quod mala non cognoscimus nostra, estque id omnium malorum malum maximum. [In magno, ait Scriptura, viuentes inscitia bello, tot & tanta magna mala pacẽ appellans.] Pulchrè id à Sapiente dictum de genere hominum perditorum infans. Nam quibus sensus aliquid ac mentis relicto est, ij profecto malis excitati suis, salutem tot morbis quærimus, neque

Luc. 10.

Iob 7.

Roman. 7.

Psal. 120.

Esai. 19.

Sap. 14.

Matth. 1. neque aliam inueniunt ullam, nisi eam quam affert Iesus? [Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.] Proprium ac peculiare munus Iesu, saluos facere homines, ex miserijs eripere omnibus, quam rem proficetur & præstat libenter, & in laude ponit, ob eamque re vocatum est nomen eius Iesus.

5 Quã magna bona ijs quos saluat, Iesus confert. Neque vero malis solum miserijsq; ingentibus Iesus liberat suos, verũ bonis etiã cumulat infinitis. Vtrumque enim, si meministis, asserbat. Apostolus. [Eripuit nos de potestate tenebrarum quod erat prius: & trãstulit in regnum filij sui dilecti.] Hoc est alterum. Itaque seruator noster Iesus Christus seruos supplicio mortis æternæ addictos non putauit solum liberandos, sed præterea libertate donatos regni iure auxit, Deiq; filios effecit. Magnam eam felicitatem Salomon narrat, [Quod de carcere catenisq; interdum quis egrediatur ad regnum,] quam felicitatem cum Agrippæ Herodi accidisse tum Claudio Imperatori historiæ produnt, alter à Caio de vinculis ad regnum Iudaicum erutus: alter hoc ipso Caio extincto latitãs ab ijs est Imperator salutatus, à quibus vltimã cladem metuebat. Sacræ literæ Iosephum Danielemque cõmemorãt id gloriæ felicitatisque consecutos, vt è carcere aut cauea ad regni præclarissima munera asciscereñtur. At id quod rarum ac mirabile vix tot ætatibus euenit, fit in regno Christi sanè quotidie. [Dedit, inquit, eis potestatem filios Dei fieri.] Filios Dei, reges cæli esse oportet, diuinæ gloriæ hæredes. Regno nihil habent humanæ res maius & pulchrius. Qui regnat, excellat omnibus alijs necesse est, neq; est quicquam quod expetãt homines æquẽ vt excellentiam. Qui regnat, iucundis omnibus fruitur, cum selectissima quæq; illius voluptati pareant. Qui regnat denique, voluntatis imperio cuncta gerit, cuius nempe decretis cedere atque obtemperare omnes oportet. Itaque cum in rebus humanis nihil amplius & præclarius ijs regni fructibus existat, conuenienter diuinæ literæ bonã ea quæ maximã & summa Christus confert, regnũ cælorũ appellant. Quare in illa patria cælesti

Eccles. 4.

De Claudio Suetonius. De Herode Agrippa Io sephus.

Ioan. 1.

magni-

magnitudinæ infinita bonorum potiti beati homines in Christũ intuentes ad hunc modum concinunt: [Redemi- *Apo. 3.* sti nos Deo in sanguine tuo, & fecisti nos Deo regnũ, & sacerdotes & regnabimus super terram.] Propterea etiã diademata commemorant cæteraq; insignia regia illis fenatoribus propria, quippe qui cum Deo & Agno regno sempiterno diuino iure potiuntur. Dices fortasse, ineptũ videri tot esse vno in regno reges, vel potius totidẽ esse Reges in illo regno, quot ciues. Regnare enim vnus est, non multorum. Quod si Reges in cælo omnes sint, vbi erunt subditi, quos regant? At vide quanta illius sit regni cælestis amplitudo & maiestas. Nam si quid est in regno voluptatis & gloriæ, id cumulatẽ habet cuncti illi beati. Quid enim tam regium est, quam voluntatem vnus reliquos omnes sequi, at id in illa patria nemo est, qui nõ habeat. Nihil est enim quod velit quisquã, quin cæteri omnes statim & velint & assentiantur: neq; regnum regi parret vllum æquẽ, vt illi omnes cuicumq; beato obtẽperant. Quare fit vt cum rex sit quicumq; Deo fruitur, & omnes sint certẽ reges, & quod pulcherrimum dictu est, Reges sint Regũ omniũ. Nam præ charitate diuina non solum Deo se quisq; summittit, sed cuicumq; etiã Dei amico germano. Sin minus quispiã capiat eã cælestis regiæ claritatẽ atq; amplitudinem, det operã, vt intelligat, quid illud sit quod præcipit Paulus: [Per charitatem spiritus seruire inuicem:] quæ plane charitas spiritus nusquam ita est perfecta absolutaque, atq; in illa vita beata. Neq; vero est ea charitatis seruitute liberrima illustrius vllum aut præstantius imperiũ. Nam quæ in humano regno non ad gloriã voluptatisq; dulcedinem, sed ad molestiam curarũ, laborũq; pertinet, ea ab illo regno longissime absunt omnia. Nulli ibi angores, nullæ insidiæ, nullus nũtius infestus, nõ doli, nõ cõflictus, nõ cæteræ molestiæ, quæ regnũ mortalium graue ærumnosumq; reddũt. Illic pax perpetua, lætitia minime interrupta, securitas sempiterna. Atque hæc bona omnia cõfert Iesus, eã salutis felicitatẽ tribuit. [Vocatu est nome eius Iesus.] Idcirco diuina eum

Galat. 5.

Galat. 5.

Psal. 103.

Scriptura & Dei salutem vocitat, & salutare Dei, & Deū Saluatorem meum. Cui David canit non tantum: [Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui redimit de interitu vitam tuam, qui sanat omnes infirmitates tuas.] Sed etiam malorum depulsione commemorata bonorū cumulum celebrat, adiungens: [Qui coronat te, in misericordia & miserationibus: qui replet in bonis desiderium tuū.] Coronam certē regiā tribuit, bonis omnibus instruatam, nihil votis reliquit infectū. Quanta Iesu nostri benignitas, quanta amplitudo. Vere eximius Saluator hominum, cuius præstantissimo nomine tanta salus, tot semper piternæ salutis iucunditates & decora continentur.

6 Christo Saluatoris nomen sanguine parvum: nec sine labore saluus fit quisquam, multoque minus alios saluos facit. Bern. ser. 2. de Circunc.

Iam illud considerate, quod est omnium caput, ijs malis quæ diximus nos liberasse Christum, atque ea bona attulisse quæ audistis, non per otium quidem, aut vili aliquo pretio dato, sed summis suis laboribus, multo sanguine fuso, ærumnis toleratis maximis. Vt nos faceret Reges, ipse seruus est factus: vt nos culpa exolueret, pœnæ ipse addictus est atrocissimæ. Id scilicet sibi vult circumcisio, id plaga infantulo tenerrimo inflicta, id diuini sanguinis perfusio, vt vocaretur Iesus: Saluatoris gloriosum nomen suo sibi sanguine comparauit. Bernardus rem animaduertit præclaram. [Merito sane, inquit, dum circumciditur puer qui natus est nobis, Saluator vocatur; quod videlicet ex hoc iam cœperit operari salutem nostram, immaculatum illum pro nobis sanguinē fundens. Propter hoc siquidē circumcisus est, propter quod natus, propter quod passus. Nihil horum propter se: sed omnia propter electos.] Cōsentanea Paulo Bernardus, loquitur, cum dicat ille humiliasse se Christū vsque ad mortem crucis, ac propter eā nomine omnium excellentissimo donatum. Quod ipse Christus asseruit, oportuisse ipsum pati: & sic in gloriā suā intrare. Quæ est sanè redemptio hominū. Quod si Christo salus nostra tam chara fuit, & tam care constitit, quid est quare nostrā ipsi salutē tantopere negligamus? Quibus supplicijs, & quā ignominia sempiterna non sumus digni, modicum laborē pro re obtinenda

tam

tam pretiosa recusantes? [Quomodo nos effugiemus, ait Paulus, si tantā neglexerimus salutē?] Quæ sanguinē sudimus? quæ cruciamēta sumus hastenus perpessi? quos gladios? quæ flammæ? quæ verbera atrocia? Omnino profumma re comparanda vix pretij quicquam damus. Discant præterea duces populi Dei discant magistri Christianæ familiæ, quibus rationibus salutē suorum quærere debeant: pastores gregis dominici ne sibi persuadeāt verbo tantum & imperio salutem ouium Christi contineri. Si Christus princeps pastorū, si Rex Regum non sine sudore & sanguinē salutem hominum comparauit, quid est quare hominis æquè miseri & imbecilli putēt otio & voluptate rem Christianam atq; Ecclesiasticam procurandam? Secus plane censebat Paulus, qui de se diceret, [Omnia sustineo propter electos, vt & ipsi salutem cōsequantur.] Atque aliàs: [Adimpleo ea quæ defunt passionum Christi.] Quā numero multa & grauiā percenseat, quæ perpessus sit causa suorum, dici nisi oratione longissimā non potest. Nimirum quas animas Christus Deus omnipotens, non nisi magnis suis ærumnis angustijsque acquisiuit, eas seruis suis non vult vili constare. Ergo circumcidant atq; amputent non solum vanā & superflua necesse est, sed ipsa etiam sibi necessaria vitæ commoda detrahant, neque carni pareant, neque vulnera si opus est, plagasque detrectent. Sic nomen quod est singulare atq; incommunicabile Saluatoris, cum non sit aliquod aliud nomen in quo liceat saluos fieri, communicare tamen Iesus ipse amat, atque ea gloria & laude dignatur suos, vt ipsi suo etiam modo Saluatores animarum & dicantur & sint: quod est ab Abdia Propheta perspicuè dictum: [Et ascendent Saluatores in montem Sion, iudicare montem Esau, & erit Dominio regnum.] Quæ verba Abdia videtur Apostolus Iudas dilucida facere, cum ita adhortatur: [Et hos quidem arguite iudicatos, illos vero saluate de igne rapientes.] Neque ab ea sententia abest quod Paulus testatur de se ac suis similibus: [Alijs quidem odor mortis in mente, alijs odor vitæ in vitam.]

Heb. 2.

2. Timot. 2.
Coloss. 1.

Act. 4.

Abd. 1.

Iuda 1.

2. Cor. 2.

Luc. 2.

Nam

Nam & ipse Iesus: Positus est in ruinam & resurrectionē multorum. [Beatus ille Christi fidelis seruus, qui seipsum expendere paratus est pro salute animarum, quas Iesus sanguine suo saluas fieri voluit.

7 Ad omnia inuocanda dulce potensq; nomen Iesu. Bernar. ser. 15. in Cant. Sed iam finis fit, si modo nomen ipsum Iesu, quo nomina omnia salus continetur, qua ratione inuocare deceat, breuiter exponamus. Cum sit enim medicamentum & dulce simul & salutare, quis illius sit usus operæpretium est nosse. Quam rem pulchre, si quis alius, atque apte Bernardus explicat in Cantica scribens his verbis: [Hoc tibi ele-

ctuarium habes o anima mea reconditum in vasculo vocabuli huius, quod est Iesus: salutiferum certe, quodque nulli vnquam pesti tuæ inueniatur inefficax. Semper tibi fit in sinu, semper in manu. Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum.] Non est præclarior, pulchriusque signum nomine gloriosissimo Iesu. Id signum, quo magis eluceat, & pectori & manui imprimendum: vt & cogitare semper de Iesu libeat, & Iesum imitari etiam iuuet. Dulce nomen, dulcis Iesu memoria. Tale quippiam is Propheta sentiebat, qui loquebatur: [Nomen tuum & memoriale tuum in desiderio animæ.] Augustinus nihil sibi dulcius nihil amicus ipso nomine Iesu fuisse testatur: & iucunde illud pronuntiare solitum ex Abacuch: [Ego autem gaudebo in Deo Iesu meo.] Neque minus dulciter sapiebat Bernardo sic aientis: [Iesus mel in ore, in aurē melos, in corde iubilis:] Ego vero addo sicut est dulce & salutare nomen amantibus, ita esse terribile, & formidabile hostibus. [Sanctum enim & terribile nomen eius.] Magnus ille Antonius

Esai. 26.
August. lib.
18. de ciuit.
6. 32.

Bern. serm.
15. in Cant.
Psal. 110.

Athanas. in
vita Ant.
nij.

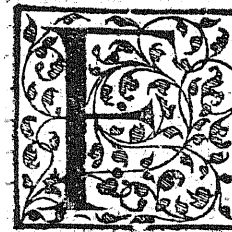
Abbas, vt narrat in eius vita Athanasius, solo Iesu nomine pronuntiato, Satanam truculentissimum hostem surgere solitus erat. Quare qui salutem integram perfectamque cupiat, saluari nomine vtatur, qui in medijs periculis auxilio præfenti indigere se non cernit, nomen poterrimum intibet, qui hostes experitur graues infestoque nomine terribili a se depellat. Alij quidem in curribus,

bus, atq; alij in equis: nos autē in nomine Dei nostri & salui erimus & vincemus, & regno sempiterno potiemur. Psal. 19.

IN EODEM FES- TO CIRCUNCISIO- NIS, CONCIO QUARTA.

De illis verbis.

Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie, & iuste, & pie viuamus in hoc seculo. Ad Titum 2.

FELICITAS hominis perfecta, in Dei veri Dei certa & perspicua cognitione continetur. Declarat id ipsa natura vis magna ex parte, quæ effesta cum videt præclara, causarum efficientium cognitionē vehementer expetit: neque ante ea cupiditas cōquiescit, quā ad primā supremāq; causam, vnde cæteræ pēdēt, peruentū sit. Sic disputat D. S. Tho. 1. 2. q. 3. art. 8. Tho. sic summi Theologi cēsent. Itaq; tametsi cæteras homo res sciat omnes, nisi primū rerū principiū autoremq; Deū nouerit, nō potest humanæ mētis desiderium expleri. Documento sunt aperto seculi huius sapientes, Philosophi, quorum fuit misera ac nō solum improba vita, quod aliarum

aliarum rerum scientia imbuti, Deum non pro eo ac de-
 cuit, coluerunt, diuinum atque incommunicabile nomē,
 rebus ab ipso effectis, aut etiam ab hominibus confectis,
 absurde tribuentes. Istorum tantam absurditatem ac ve-
 rordiam noster Sapiens scite reprehendit: [Vani sunt,
 inquit, omnes homines, in quibus non subest, scientia
 Dei: & de ijs, quæ videntur bona, non potuerunt intelli-
 gere eum qui est, neque operibus attendentes, agnoue-
 runt quis esset artifex.] In quam sententiam Paulus etiã
 loquitur, Philosophorum insipientiã irridens, [Euanue-
 runt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens
 cor eorũ, dicentes enim se esse sapiētes stulti facti sunt.]
 Nam creatore ignorato atque contempto, creaturæ co-
 gnitio detrimēto potius quam commodo sit, quod illius
 species ac pulchritudo occupare animum potest, beare
 non potest, nisi in summam veramque pulchritudinem
 fiat ex inde gradus. De qua re prophetica voce Deus ipse
 confirmat, [Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & nō
 gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues
 in diuitijs suis: sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, nosse
 & scire me.] En tibi veram gloriam, veram salutem, verã
 vnamque felicitatem, Deum cognoscere: eo dempto, cæ-
 tera nihil nisi fraudem, & molestiam & miseriam habēt.
 Sed cum esset tantopere necessaria hominibus saluta-
 risque scientia Dei, tamen eam comparare erat vsque eo
 difficile, vt rarus inter mortales ea præditus quisquã exi-
 steret. Hic mihi accidisse videtur, quod perpetrato scele-
 re, Adæ comminatus est Deus, ne ad vitæ arborem con-
 tingendam potestas daretur, Cherubino ancipitem gla-
 dium vibrante ac pro foribus paradisi collocato. Itaque
 homines more pecudum terrena aspiciētes, cælestia obli-
 ti, corrupti omnes iacebant. Fallaci quadam boni specie
 decepti, pro summo bono infimis rebus abutebantur.
 [Creaturæ enim, vt ait Sapiens, factæ sunt in muscipulã
 pedibus insipientium.] Atque hæc erat quidem hominũ
 in abiecta ista procliuitas, hæc tanta rerum cælestium ne-
 gligentia & contemptio, qua ex causa difficilis admodũ
 Dei

Sapien. 14.

Roman. 1.

Hierem. 9.

2 Dei noti

riam natura
difficile, gra-
tia dono fa-
cilem factã.

Gen. 3.

Sapien. 14.

Dei cognitio efficiebatur. Et erat ipsa per se magnopere
 remota ac longe posita ab aspectu & cogitatione morta-
 lium, quippe res altissima atque omni ex parte recondi-
 ta. Nam is est, de quo dicitur: [Posuit tenebras latibulum
 suum.] Et [Lucem inhabitat inaccessibilem, quem nul-
 lus hominum vidit, sed neque videre potest.] Is est: [In-
 comprehensibilis cogitatu.] Denique eadem de re Iob,
 [Abcondita est sapientia ab oculis omnium viuentium:
 volucres quoq; cæli latet.] Quod si volucres cæli ea tam
 alta res latet, si volatum perniciosissimum, si aciem acutissi-
 mam aquilæ effugit illa sublimitas, quid spei reliquũ fit
 formicæ & culici ad eam altitudinem assurgendi? Humana
 sensus perquam exiguus, ingenij vires imbecilles, di-
 sciplina difficilis, fallax, incerta. Quænam in tantis diffi-
 cultatibus mali pellendi ratio? quis ad veritatem cogno-
 scendam aditus? Quæ inueniendæ sapientiæ ratio? Nemp-
 pe quod naturæ deerat, gratia contulit: neque meritorũ
 sed misericordiæ ratio habita. Quod homo præstare non
 poterat, Dei benignitas dedit, latebat veritas, boni erat
 per exigua copia: quo homo assurgere nequibat, descendit
 illa maiestas. [Posthæc, inquit, in terris visus est, & cũ
 hominibus conuersatus est.] Id prorsus est quod hodie
 Paulus iucundissime sonat: [Apparuit gratia Dei Salua-
 toris nostri.] Apparuit in terra is, qui latebat in cælo.
 Præbuit se videndum atque tractandum: neque paucis
 quibusdam selectisque viris, sed omnibus prorsus homi-
 nibus. Non iam Prophetis tantummodo & Patriarchis,
 & sapientibus, & sanctis hominibus sui Deus notitiam
 impertit: etiam plebeios, etiam imperitos & rusticanos
 ad se vocat: pastores Bethleemiticos, pecuarios homines
 ad sui conspectum asciscit. [Videbit omnis caro salutare
 Dei.] Magna hominibus Deum adeundi, Deum conspi-
 ciendi, alloquendi, tenendi, facultas data.

At Deus hoc tempore nequaquam apparuisse, sed mul-
 to plus latuisse, quam antea, videri potest. Quid igitur
 apparuisse Apostolus Saluatorem prædicat? quid Eccle-
 sia hisce diebus cantat? Quis enim Deum agnoscat in-
 fantem

Psal. 17.

1. Tim. 6.

Hierem. 32.

Iob 28.

Bar. 3.

Esai. 40.

3 Dei beni-

gnitatem ac

brenitatem

maxime in

fantem

Christo ap- parere. fantem, vagientem, pannis inuolutum? An eo pacto non potius se tegere ac celare illa maiestas existimetur? Quid vili præsepi cum folio Dei? quid diuersorio angusto cum Regia cælesti? Iam circuncisum & flentem, & pauimentum speluncæ cruore aspergentem quis videat, & Deum putet, aut Saluatorem agnoscat? Magis ea scilicet saluandum, vt Bernardus dixit, quam Saluatorem signa decent, indicia peccati, morbi medicamenta. Erat quidem Deus verbum absconditum apud Deum, latebat in sinu patris: at nescio equidem in sinu matris an duplo eum amplius occultatum arbitrer. Nuntios sane Dauidis fideles Achimaos & Ionatham occultasse mulier cauta & religiosa legitur, puteo quidem inclusos, ac velamine desuper iniectis & frugibus siccandis pleno. [Expandit, ait, Scriptura, velamen super os putei, quasi siccans ptifanas, & sic latuit res.] Neque diuerso exemplo Raab meretrix cõmemoratur, exploratores à duce Iosue missos in Hiericho à ciuũ indagantium manu eripuisse, lini materia multa in solario contextos. At tu Virgo beatissima diuinum thesaurũ opesque infinitas, foeno occultas, pannis vilibus tegis, præsepi impositum tanquam nullius pretij, illud depositum cæleste dissimulas. Et tamen clamet Paulus apparuisse illam maiestatem, illam gloriam, illud numen omnipotens. [O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei.] Gratiam benevolentiamque Deus nimirum suam ostendit in homines, vt magnitudo ac potentia amplius innotescat: [Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiã prædicationis saluos facere credentes.] Eiusdem esse Pauli id encomium nostris. Bestia foeno pascitur, præsepi pro mensa vtitur: at [homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis & similis factus est illis.] Panem cælestem in foeno & præsepi inuenit homo, quærensque assueta & humana, offendit diuina, æterna, cælestia. [Apparuit gratia Saluatoris nostri.] Non se exercituum Deum ostentat, non super Cherubim sedentem, non ignem & iacula sonantia vibrantem: sed misericordiam

diam & lenitatem, & paterni amoris dulcedinem præsert. Eas diuinæ charitatis opes qui non videt, cæcus profecto est, qui non amat, ingratus, qui non querit, & aufert, cum copia fiat tanta, insipiens & plane stultus. Neque enim se vindicem modo peccatorum, sed Saluatorem Deus offert, tantoque magis eius apparet gratia, quanto se familiarius & ab antiqua terribilitate (si sic dicere liceat) alienius gerit. Qui propius accedunt, & tractant, agnoscunt, & summo mentis ardore inflammati exclamant, [Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator.] Ita enim apparere voluit, vt lateret superbos, ab hominibus agnosceretur: vt pastores simplices & mansueti facile inuenirent, Regibus iracundis & vaftris illuderet. [Quis Deus similis tui.]

Neque otiosa & superuacanea cognitio Dei Saluatoris sit oportet, sed plena salutis, referta bonis immortalibus. [Erudiens nos aiebat Paulus, vt abnegemus impietatem & secularia desideria.] Docet iam exemplo, quod aliquando docturus est verbo. Præsepe illud Christi, summi magistri cathedra est. Re ipsa inde concionator, & dicit, [Discite à me quia mitis sum & humilis corde.] Præclara illa prælectio diei natalis, præclara eruditio, de pannis, de præsepi, de iniuria frigida noctis: at hodierna quoque insignis oratio, eximia doctrina octauæ: [Erudiens nos. Quare re? Non vides circuncisum? non carnem sibi abscondi tolerantem? Erudiens nos videlicet, [Vt abnegemus impietatem & secularia desideria.] Hæc vera, hæc perfecta circuncisio, quam Christus docet. Spiritualis est circuncisio, alio verbo sed re eadem in diuinis literis mortificatio dicitur. Quæ sane siue circuncisio siue mortificatio Christiana, non vni tantum est, vt Iudaica, membro adhibenda: sed membris omnibus, atque vniuerso corpori. Audi Apostolum: [Mortificate membra vestra quæ sunt super terram.] Membra omnia terrena amputata & circuncidere docet. Quod docebat, id ipse agebat Apostolus, qui vt Cyprianus ait, [Corpus suum mortificabat, non tantum circuncidens illud feminarium membrum,

*Esai. 45.**Mich. 7.**4 A Christi discenda abnegatio seculi, & de circuncisione spirituali.**Matth. 11.**Coloss. 3.**Cypri. serm. de Circunc.*

T sed

sed totum se crucifigens, vt omnibus extraordinarijs membris opponens cauterium, & corpus suum redigens in feruitutem. Et Beda quidē venerabilis ex doctrina Apostolica docet omnia esse nobis membra circuncidenda, cor, linguā, oculos, aures, gustum, olfactum, manus, gressus. Cuius verba repererem, nisi longior iusto esse viderer. Primū igitur ac præcipuū omnium cor: id circuncidi Deus iubet per Prophetā: nimirū amputatis superuacaneis desiderijs & cupiditatibus, purum simplexque Deus amat. Et carnis curā ne feceritis in desiderijs. Non sunt necessaria tollenda, sed sunt nimia refecanda, quibus scætet, quibus etiā immergitur humanus affectus. Vanas, inquam, & impuras, & stolidas cogitationes amputate, fratres, de cordibus vestris si Deo placere cupitis. In circūcisi corde & odit & à se alienos ducit. Lingua quoque circūcidēda inutili, prauoq; sermone: labia incircūcisa Moyses sibi excusabat, ne iret legatus ad Pharaonem. Omnes quidem decet, quod Paulus monet, scurrilibus, & stultiloquijs abstinere, multoq; amplius noxijs & petulantijs, & malignis & detractorijs sermonibus purgari: sed sacros viros in primis, sacerdotes, Pōtifices, Dei interpretes ac ministros, qui Moysis officio fungi iubentur, vt Pharaonē arguant, Dei populū laborantē liberent: hos inquam omnino decet à vanis & turpibus omnino alienos esse sermonibus. Seuerē sanē sed non falsō Bernardus dixit: [Nugæ inter sæculares nugæ sunt: in ore sacerdotū blasphemie.] Quin etiā aures circūcidēdæ, curiositate refecata audiēdi, novos rumores, inutiles, intempestiuos. Aures in circūcisas Iudæorū Stephanus reprehendit: pruriētes aures Paulus vituperat: ne obscænis, ne lasciuis, ne vanis, ne detractorijs aures accōmodentur, etiā atq; etiā laborandū. Neq; effugit manus nouaculā hanc: sunt vngues quidam producti, adunci, rapaces, amputandi sunt, & iusto continēdi. Nulla rapacium auiū apra Dei sacrificio, si legem Moysicā consulitis. [Qui furabatur, iam nō furetur:] Nolite errare regnū Dei non possidebunt neq; fures, neque rapaces, neque maledici. Neque vero periuri. An non memi-

Rom. 13.

Exod. 6.
Ephes. 5.Bern. lib. 2.
de consider.
Act. 7.

2. Tim. 4.

Ephes. 4.
1. Cor. 6.

meministis prophetica: visionis, cū delata de cælo ingēs falx volitaret? nam falcē septuaginta interpretes habent, & Græci pleriq; patres, vbi vulgata nostra volumē vertit. Ergo falx illa tam longa viginti cubitis, tam lata decē cubitis, acie acutissima & terribili quonam tēdit? in quos concitatur? Et veniet, (inquit diuinus sermo) ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & cōmorabitur in medio domus ieiuis, & cōsumet eum, & ligna eius & lapides eius. Nolite iam mirari si mendaces & periuri & auari, & furaces cum magnas opes parauerint, repente obruantur, quod quotidie cernimus: si ex Cræsi fortunis ad Iri pauperiem subito veniant: si vmbrales illæ diuitiæ tanquam præstigiæ quædam cito euanescant: Festinata substantia minuetur: & male partum male dilabatur, & quæ non capit Christus, rapit fiscus. Ne ergo cælestem illam diuinæ iustitiæ falcem, nobis accersamus, domibusque nostris stragem certissimam inferamus; periurio & rapina abstinemus, cor, linguam, manus circūcidamus. Nam [si nos metipfos iudicarem, non vtique iudicaremur] quemadmodum censet Apostolus.

Zach. 5.

Prov. 13.

1. Cor. 11.

Impietate abnegata quod fit per fidē & religionem in Deū, & sæcularibus desiderijs castigatis, quod præstat tēperantia & iustitia, reliquū profecto fit, vt [sobrie & iuste, & pie viamus in hoc sæculo:] quæ totius Euangelicæ perfectionis summa est, quæse homo & bene habet ad Deū, & bene ad seipsum, & ad proximum bene. Nam qui pie viuunt Deū colunt; qui iuste, non lædit proximum; qui sobrie, seipsum honesto continet. Quæ tria alijs verbis enuntiat quidam propheta. [Et nunc quid Dominus requirit à te? nisi facere iudiciū, & misericordiā, & sollicitū ambulare cū Deo tuo.] Iudicium erga se, temperantiam ac sobrietatē cōtinet: misericordia in proximum, vt nō modo non lædas, sed etiā egentē iuues: sollicitudo in Deum, cultus est Dei maximus, per omnia illius volūtati obsequi velle. Sobrie viuere Christus monet: [Videte ne grauetur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius vite.]

Quid sit
sobrie & iuste
sic & pie vi
uere.

Mich. 6.

Luc. 21.

Rom. 12.
Deut. 10.

Iuste Apostolus: [Rédde omnibus debita: cui timorem, timorem, cui honorem, honorem.] Pie Moyses: [Et nūc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo.] Ex his tribus vitæ Christianæ velut radicibus, oritur fructus immortalitatis salutisque sempiternæ suauissimus. Ac proinde vbi sobriè & iuste & pie viuendum monuit; sequitur: [Expectantes beatam spem.] Nihil est ad vitam beatam certius morum integritate & innocentia. Id scilicet præstat sancta ac spiritualis circuncisio: amputatis enim concupiscentijs terrenis, celerrime & lætissimè animus fertur in cælestia. Quam ob causam hodierno die patrata circuncisione, nomen Iesu imponitur, vt aperte intelligamus salutem nostram ex carnalium amputatione ac mortificatione procedere. Sanguinem minui medici iubent, cū febris exæstuat. Quod si rem putamus difficilem, & tanquam duram imitemq; medicandi rationē auersamur, cogitemus fratres, quæ fuerit hodierna Saluatoris nostri actio, quod documentum salutis parandæ. Is circunciditur qui nihil habet superuacaneum, incircunciscriptus ille, tam simplex & impartibilis, vt Philosophus etiam dixerit aut nihil illius attingi aut totum. Is circunciditur, cuius opera adeo iusta perfectaq; sunt, vt ijs sicut addere, sic detrahere possit nemo. Is circunciditur qui perfectissimus est. Et circunciditur tamen. Atque ô stupendum mysterium, de ipsa substantia Dei, aliquid tollitur: persona Dei inciditur & parte spoliatur. Et non pudebit hominem, superflua, putrida, turpia, noxia, ne sibi detrahantur, defendere? Si Christus carne pro te spoliatur, tu veste non carebis superflua? non eam proximo nudo dabis, imo Christo postulati sanguinem ille fudit innocentem, virgineum, diuinum: tu non effundes pecuniã malo fortasse quæsitam, proximo opportunã, tibi perniciosam? Effundamus, fratres, libenter omnia nostra pro Christo, qui pro nobis hodie est afflictus, & sanguinem suum vitamq; cum sanguine sempiternam donauit.

I N

IN FESTO EPIPHANIE, CONCIO PRIMA.

Cum natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriete venerunt Hierosolymã. Matt. 2.

CREDO vos omnes non latere huius diei lætitiã & celebritatem inter præcipuas Ecclesiæ Christianæ numerari, quod declarant ritus & ceremoniæ non solum illustres & splendida, verum etiam nouæ nonnullæ ex parte atque alijs festis diebus minimæ vsitata: neque eius rei causam opinor cuiquã vestrum ignotam. Et si enim à sanctis Patribus tria Domini facta hoc eodem die præclara cõmemoratur, adoratione Magorum, Baptismo Christi in Iordane, vino de aqua facto ob nuptias Cana, tamen & obtinuit vsus & ratio, vt primã illa declaratio Domini [id enim Epiphania vox Græca significat:] præcipue colatur, non eam ob causam modo, quod longe illustrissima extiterit, viris magnis atq; sapientibus ab vltimo Oriete ad cunabula pueri Dei perductis atq; prostratis: verum etiam q̄ res ea gesta maxime expressam vniuersæ gentium Ecclesiæ fidei Christo & subiectionis voluntariæ deuotæ formã ostenderit, vel potius pignus certũ, obfidibus datis egregijs, collocarit. De qua re copiose atque eleganter disputat beatus Leo: cuius in quodam huius diei sermone verba hæc sunt: [Hic ille est dies, quo ad cognoscendum adorandumque Dei filium tres Magos præcipua

1 Adoratione Magorum Ecclesiam gentium Christo copulandam significari.

Leo ser. 5.
de Epiphania.

T 3

Stella

stella perduxit. Cuius facti memoriam merito placuit honore annuo celebrari, ut dem Evangelica historia incessabiliter recensetur, semper se intelligentium sensibus inferat salutiferum mysterium per insigne miraculum. Et post nonnulla: [Hoc autem signum, quod Magos in longinquo positos & efficaciter mouit, & ad Dominum Iesum perseueranter attraxit, illius sine dubio gratiae sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, qua nimirum non in Iudaea tantum, sed etiam in toto mundo Christi erat Euangelium praedicandum: ut per illam stellam, quae Magorum visui splenduit, Israelitarum vero oculis non refulsit, & illuminatio significata sit gentium, & caecitas Iudaorum.] Et interiectis quibusdam: [Quod illi tres viri vniuersarum gentium personam gerentes, adorato Domino sunt adepti, hoc in populis suis per fidem qua iustificat impios, totus mundus assequitur: & hereditatem Domini ante secula preparatam accipiunt adoptiui, & perdunt qui videbantur esse legitimi.] Haec atque his longe plura, quae non opus est recensere, beatus Leo. Quoniam est igitur Ecclesia sancta Christi, maxima atque optima ex parte de gentibus congregata, iure tanquam sponsalitij sui festum diem latissimè recolit, quo Magi & primitiae gentium, & oratores pro orbe terrarum Christum sibi & Regem & Dominum, & Deum vnicum ceteris omnibus falsis inanibusque reiectis non solum adorarunt, sed etiam promeruerunt. [Adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes seruient ei.] Hoc in Psalmo illo regnum Christi aperte canente, dictum est post illa proxime verba, quae ecclesiasticus catus hodie celebrat, [Reges Tharsis & insulae munera offerent, reges Arabum & dona adducent.] Neque minus aperte in alio Psalmo item de regno Christi conscripto: [Et ego primogenitum ponam illum excelsum praeregibus terrae.] Cum ergo regum orbis terrarum Christo tradendi Magi interpretes sequestrius fuerint, merito eorum aduentum omni laetitiae significatione, omnino honoris apparatu accipiendum Ecclesia arbitratur. Abner primarius Israelitici exercitus dux, cum de vniuerso

Psal. 71.

Psal. 88.

2. Reg. 3.

regno

regno in manus dando Dauidi autor interpretisque venisset, lauto est acceptus a Rege conuiuio, atque omnibus honoris ornamentis nobilitatus, sed ante quam inter eos conueniret, ea conditione proposita, si in coniugium Dauidis restituendam curaret Micholem legitimam uxorem, fraude & vitio in alienum Phaltielis thorum ereptam. Et erat sane Gentilitas, ut diuina Scriptura loquitur, fornicata, vel adulterata potius, a Dei verissima coniunctione, in diaboli libidinem turpissimamque corruptelam per immane scelus traducta: qua oportuit viro reddi, adultero eripi. Id quoniam se facturos Gentilitatis interpretes hodie pollicentur suscipiuntque, vel potius facto agrediuntur suo atque confirmant, idcirco Rex Regiaque omnis latissimum diem agit, quamuis sceleratus Phaltiel ploret & praedolore rumpatur. Quamquam Hieronymus nonnullique alij Hebraeorum sententiam referunt non fuisse a Phaltiele Micholem contaminatam, quod legisperitus doctor cum esset, non ignorabat iniuriam fieri Dauidi legitimo viro non oportere: Itaque fleuisse eum praegaudio volunt, cum a se minime laesam Dauidi reddi vidisset. Quod ego sane non credo bona venia eorum, magisque arbitror quem Scriptura vocat virum, uxorio opere functum, & quem plorasse ereptam narrat, non de gaudio sed de dolore plorasse, quod illustri & charo coniugio spoliaretur. Sed historia habeat, ut volunt, mysterium certe repetitae coniugis non est falsum. Quare cum regni gentium inauguratio, tum sponsalitiarum quoddam illustre Christi & Ecclesiae hodie representatur, atque vniuersi rei vel potius vnius eiusdemque munitij, oratores, interpretes, paranymphei, vel quod est aptius verbum, Magi extiterunt: qui personam suam officiumque optime galileantes in Regem puerum adorant, se ei prosternunt supplices, munera vel sponsalitia, vel regia offerunt, se seruos, se captiuos, addictosque tanto Regi insigni ceremonia profitentes. Erat id, ut pleraque Christi praecipua mysteria, magnifice nobis ista praedicatum, quem admodum graues antiquique Patres voluunt

Hierony. de
questionib.
sua tradit.
Hebraic. in
lib. Reg. in
3. tomo.

T 4

Hilarius,

Hilar. li. 4. de Trinit. Hilarius, Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius. [Hæc dicit Dominus, labor Aegypti & negotiatio Aethiopiae & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulabunt, vincti manicis pergunt, & te adorabunt, teque deprecabuntur. Tantum in te est Deus, & non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator.] Quæ verba etsi de Cyro Rege Perfarum impij Iudæi facta contendunt, tamen luce clarius patet non nisi in Christum posse referri. Qui verus Deus est, & Deus Israel Saluator, in quo Deus est, & absq; quo nullus est Deus. Aegyptias vero opes & Aethiopicas, & Sabæorum potentiam, imperiaq; gentium plurimarum relictis dominis priscis Christo cessura, & eum habitura regem: Duces quoq; ac principes captiuas manus duros, supplices adoraturos Christum, Deumq; solum verū cognituros, quem humana forma delitescentem lux diuina detexerit. Quæ omnia in Magorum hodierno facto plane intuemur, qui ex diuersis gentium prouincijs opulenti pretiosa munera detulerint, seque seruos Christi professi sint, adorantes Deum in cunabulis, sane absconditū, prostrati ante eum ac vincti non ferro, sed quod est fortius, amore ac vinculis charitatis, quibus se genus humanum deinctum atque obstrictum aliquando pertracturum Deus apud Oseam Prophetam pollicitus est. Sed in præclarissima Esaiæ prophetia iuuat beati Hilarij commentationem attexere, quæ sic habet: [Et qui tandē existimandus labor Aegypti, & mercatus Aethiopum, & Sabaim recordemur. Orientis Magos adorantes Dominū, & munerantes, & laborem veniendi vsque in Bethleem Iudæ, tanti itineris metiamur.] Et paucis post: [Iisdem Magis ex mercatu Aethiopum, & Sabaim auri, thuris, & myrrhæ munera deferentibus: quod quidem id ipsum & alius Propheta præmonuit, dicens: In conspectu eius procident Aethiopes, & inimici eius limum lingent: Reges Tharsis munera offerent, Reges Arabum & Sabaim munera adducent, & dabitur ei de auro Arabia. In Magis itaque & muneribus, labor Aegypti & mercatus Aethiopum

*Ose. 11.**Hilar. li. 4. de Trin. pau. lo. ante fin.**Psal. 71.*

Aethiopum & Sabaim ostenditur, scilicet, & mūdi error Magis adorantibus, & electa gentium munera adorato ab his Domino oblata.] Hæc Hilarius.

Sed nobis nunc videndū est qui nam hi Magi fuerint, ² *Quinam* nam Magos fuisse Matthæus dicit, neque genus Magiæ *fuerint Ma* declarat. Itaque cum sit duplex Magia, vna superstitiosa *gi.* ac praua dæmonum fraude atque hominū temeritate induc̄ta, altera naturalis ac simplex studio rerū naturæ penitiorum contenta, quæ raræ excelsæque doctrinæ sit: non constat satis, diuersa sentientibus patribus, vtrū in genere malorum hi Magi numerandi, an sint potius inter veræ sapientiæ studiosos habendi. Scriptura quidem sacra frequentius id verbum in malum vsurpat: quo pacto Elymas apud Lucam Magus dicitur, & Simon Samaritanos memoratur Magijs suis demētasse. Eo de genere lex Moyfis præcipit, [Ne declinetis ad Magos.] Et iterum: *Actor. 13.* [Anima quæ declinauerit ad Magos & ariolos & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam.] Neque enim paruum est malum, neque capitis pœna non vindicandum, quod occultam cum diabolo amicitiam foedusque continet. Quæ sane superstitio ex dæmonum malitia atque hominū cum imperitia tum impietate profecta gentes omnes toto terræ orbe latissime tenuit: ac vix fieri potest, vt idololatriæ scelus, quod vbiq; viguit, citra magicæ superstitionis vsū vel propagetur vel etiam conferuetur. Amant enim dæmones diuinæ sapientiæ falsas laudes: concupiscunt vero homines, ea scire & doceri, quæ supra homines sunt. Ex quo ludibrijs Magicis plurima seges, quemadmodum ij perspicue probarunt, qui gentes barbaras nostra ætate multiplici superstitionis infinitæ fraude circumuentas, additasque Satanae lustrarunt. Cum ergo & superstitio Magica cōmunis ferè fuerit gentibus omnibus. Et id verbū in Scripturis impium aliquid sonet, non immerito plerique Patres, vt hos Magos de genere prauorum extitisse opinaretur adducti sunt. In his est Origenes & Iustinus, & Basilus & Chrysologus & alij. Quorum sententiā ita *Orig. lib. 1. contra Celsum. & homil. 13. super Num. Iustinus in colloquio Triphon. Basil. hom. de Nativ. Chrysolog. serm. 156.*

Hierony. in c. 2. Dan. & in Esai. lib. 17. in c. 57. Epiphani. in Ancoratus. Tertull. lib. aduers. Iud. Raban. in c. ten. S. Tho. Dan. 2. Iansen. in cōcord. & Casar Baron. in annal. Hieron. sententiā probat. Cal. Rhodig. lib. 3. c. 42. sequenti. Plin. li. 20. citatur à Iāsen. sed nequaquam id inuenitur apud Plinū. Cicer. lib. 2. de diuin. Ammian. lib. 23. Ioseph. lib. 11. antiq. Tertull. lib. 3. aduersus Marcion. Hilari. 4. de Trinit.

non improbamus, vt tamen alterā præferamus Hierony-
mi & Epiphaniij, & Tertulliani, quā viri docti hoc tempo-
re maximè probant. Nā fuisse Magos non superstitionis
& diabolica arte imbutos, sed scientiā præditos sublimio-
ri, etiā diuinæ literæ docent, vbi Daniele numero Ma-
gorum ascribunt. Ea autem Magica facultas, quemadmo-
dum ex Plinio secundo quidā recitant, tres maximè par-
tes complectebatur: Physicam, & Metaphysicā, & Astro-
logiam. Floruisse vero apud Persas Chaldæos Magicam
hanc bonam, id est, scientiam, peritiamque rerum natura-
lium abstrusarum, & maxime Astronomicarum, veteres
scriptores prælegenti dubium esse non potest. Nam &
Tullius scribit Persarum imperium nemini committi so-
litum, qui non Magicam scientiam percepisset. Amianus
Iosephusque tradunt communi consilio septem Mago-
rum imperium Persicum administratum nullo alio Regē
creato, quod post obitum Cambysis, Cyri maioris, filij
accidisse historiæ produnt. Denique Magorum fuisse &
vsum plurimum & dignitatem maximā in Oriente Chal-
daicis, Persicisque prouincijs, vnde plerique hos fuisse
profectos sentiunt, non modo prophanis sed sacris etiam
literis perspicuum est, vt liber Danielis, & Hesther, &
Nehemiæ fidem facere possunt. Quibus rebus adducor,
vt nostros Euangelicos Magos nequaquam arbitrer ma-
leficæ artis sectatores fuisse, sed scientiæ illius eximie ac
regiæ peritos: ex quo etiam efficitur, vt sit valde con-
sentaneum veroque simillimum, extitisse hos gentis prin-
cipes, & Regij nominis dignitatisque non expertes, quā
rem non solū pictorū vsus vulgiq; opinio cōmendat, sed
Ecclesiæ etiam quodammodo autoritas, quæ festis hisce
diebus tāquā propria Epiphaniæ testimonia illa repetita:
[Reges Tharsis, & insulæ munera offerent; Reges Arabū
& Saba dona addūcent:] quæ de Magorū muneribus in-
telligunt etiā atq; asserunt Hilarius, Tertullianus, Pro-
sper. Quare Reges hos Magos non dubitant appellare
idē Tertullianus & Theophylactus. Numero vero fuisse
tres, vt credamus, idoneus autor est Leo, qui & crebro &
indubiè

indubiè tres fuisse cōfirmat: cui Maximus cōsentit, quod
fine certa historiæ cognitione tales viros facere putare,
eorum magnitudo prohibet. Quæ autem vulgo feruntur
illorum nomina Balthasar, Gaspar, Melchior, etsi autorē
idoneum nominare non possum, contemnenda tamen
non puto, magisque veteri traditione manasse credendū
est. In his quod vulgus sentit Aethiopem vnum fuisse, vi-
detur etiam probare Petrus Chrysologus, hic illud im-
pletum intelligens: [Aethiopia præueniet manus eius
Deo, neq; abhorret Hilarius, qui Aethiopicū mercatum
ab Isaia prædictū in Magorum muneribus interpretatur.]
Verū hæc quæ de facultate, de numero, de dignitate
regia, de nominibus deniq; diximus, vtrumque habeant,
quoniā ex Scriptura sacra nō liquet, attamen illud quod
veritas diuina cōfirmat, nos inspiciamus atq; cōsiderem⁹
oportet, hosce Magos cælitus edoctos verè fuisse sapien-
tes. Atq; eo sapiētiae laudē tulisse ampliorem, quo magis
inepti & insipiētes apud filios huius seculi videri potue-
runt multis nominibus, quod patriā reliquerint longa ac
difficili peregrinatione suscepta: quæ Regem nouum in re-
gno à tyrāno possessore perquisierint: quæ ab impio & falla-
ci erudiri voluerint: quæ deniq; Regē tantopere quæsitum
in cunabulis pauperē despectumq; adorarint. Quæ qui-
dē omnia si humana prudentia metiaris, sapiētiae vacua,
stultitiæ plena existimes. Sed nimirū cælesti sapiētia præ-
diti iā illud factis implebant suis: [Si quis inter vos vide-
tur esse sapiēs, stultus fiat vt sit sapiens.] Euāgelici sapien-
tes iam erant, illud toto animo ac mēte retinētes: [Quo-
niam non cognouit mundus per sapientiam Deū, placuit
Deo per stultitiā prædicationis saluos facere credētes.]
Quam vero fuerit certa absolutaque horum sapiētia,
euentus felicissimus indicat: Patriā quidē relinquētes pro-
fectionē laboriosam susceperūt: at in patriā regressi sunt
multo locupletiores quā venerāt; cælesti thesauro inuen-
to, fide ducti, specie perfructi. Regem verum, tyranni in-
Regia requirūt, at tyrannus cedit in suo regno externis.
Iste perturbatur & angitur; illi securi sunt, istius & dili-
gentia

*Prosper. de
predic. p. 3.
c. 6.*

*Theophil. in
2. Matth.*

*Leo serm. de
Epiph. 1. 3.
5. & 6.*

*Maxim. ho
milia 3. de
Epiphani.*

*Chrysologus
serm. 160.*

*Hilari. 4. de
Trinit.*

*3 Magos
vere fuisse
diuino dono
sapiētes.*

1. Cor. 3.

1. Cor. 1.

gentia & industria abutuntur. Fallere Herodes putat: verum Magi scientia Herodis vtuntur, malitiam fraudemque vitant. Itaque dum illudere cogitat, oppidò illusus est. Postremò quod Deum infantem agnoscunt, quod in villi hospitio adorant, quod pauperem confitentur Regem, non solum sapientes se, sed sapientia ipsius & præcones & duces præbent: dum factis probant, quod prophetia omnes prædicant: & quem inductum in orbem terrarum Angeli adorauerunt, eum Magi tanquam principes orbis terræ studiosè etiam venerantur: vt sciant cælestes Regem suū etiam terrestribus & innotuisse & placuisse. Munera verò ita offerunt, vt maiores ipsi diuitias referant, pro auro, thure, & myrrha, Dei sapientiam, & religionem, & charitatem adepti. Ac quemadmodum Regina illa Sabæa, horum vt est verisimile patriæ ciuis, cum multa pretiosa attulisset ad Salomonē, tamen multo ipsa pluribus atque amplioribus remunerata discessit, sic hi sapientes cum pretiosa dedissent, pretiosiora abstulerunt. Neque illa in Salomone magnitudinem operum, & palatij pulchritudinē, & rerum omnium splendorem atque ipsius Regis sapientiam tantopere est admirata, licet præ magnitudine admirationis obstupuisse Scriptura confirmet, quantopere hi Magi præsepe Christi, diuerforij inopiæ, matris pauperiem, infantis silentium sunt venerati, præ stupore & extasi vt propemodum sensum mentemque amiserint, illud profectò usurpantes, & identidē repetētes: [Verè tu es Deus absconditus.] Et [Quis Deus similis tui?] Hanc Magorum sapientiam cælestem commendans autor imperfecti scribit ad hunc modum: [Nunquid viderunt palatium marmoribus splendidum? Nunquid matrem eius diademate coronatam? aut in lecto aureo recubentem? nunquid puerum auro & purpura inuolutum? Sed quid? Diuerforium tenebrosum & sordidum, & magis animalibus quam hominibus aptum: in quo nemo contentus erat secedere, nisi itineris necessitate coactus. Matrem eius vix tunicam vnā habentem, non ad ornamentum corporis, sed ad tegumentum nuditatis, quam habere poterat vxor fabri peregrine conli-

3. Reg. 10.

Esai. 45.

Mich. 7.

Autor imperfecti in Matth.

constituta. Puerum pannis vilissimis inuolutum, & sordidiorè in præsepio positum: quia locus ille sic erat angustus, vt nec ponendi infantem spatium inuenirent. Si ergo Regem terrarum quærentes, sic inuenissent, magis confusi essent, quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent. Nunc autem quia cælestem Regem quærebant, etsi nihil regale videbant in eo tamen, solius stellæ testimonio contenti gaudebant. Oculi eorum contemptibilem puerum aspicerere non poterant, quia spiritus in corde eorum terribilem demonstrabat.] Hæc autor ille quem S. Thomas pro Chrysostomo habet. Quocirca merito clamat hoc loco beatus Leo: [O perfectæ scientiæ mirabilem fidem, quam non terrena sapientia erudiuit, sed Spiritus sanctus instituit. Viderunt & adorauerunt puerum, quantitate paruulum, alienæ opis indigum, fandi impotentē, & in nullo ab humanæ infantia generalitate dissimilem. Quia sicut fidelia erant testimonia, quæ in eo maiestatem inuisibilis diuinitatis assererent, ita probatissimum esse decebat, verbum carnem factum: & sempiternam illam essentiam filij Dei, hominis veram suscepisse naturam.] Quæ omnia, charissimi fratres considerantes, horum sapientium discipuli efficiamur, rebusque omnibus despectis, vni veræ sapientiæ peruestigandæ quærendæque operam diligentissime demus, inuenturi profectò eam sapientiam, quæ mille thesauris pretiosior est.]

S. Tho. in cō
tenu paulò
aliter.
Leo serm. 4.
de Epiphania.

IN EADEM FE-
STIVITATE, CON-
CIO SECUNDA.

Ecce Magi ab Oriente venerunt Hiero-
solyman. Matth. 2.

Christi
ex Iudaeis
& gentibus
conciliasse
sibi Eccle-
siam.

Ephes. 2.

Esai. 57.

Osee 1.

Aug. homil.
3. de Epiph.

APOSTOLVS Paulus scribit Chri-
stum euangelizasse pacem ijs qui lon-
ge fuerant, & ijs qui prope: & cū Græ-
corum gētem alloqueretur, ait: [Nūc
autē in Christo Iesu, vos qui aliquan-
do eratis longe, facti estis prope in
sanguine Christi.] Quod nō tam Pau-
li testimonium, quam Esaiæ vaticiniū

existimandum est, sic loquentis: [Pacem ei qui longe est,
& pacem ei qui prope, dixit Dominus.] Qua oratione
id indicatum est, quod apertissimè cernimus, Euange-
lium Christi quod est Euangelium pacis, non solum Iu-
dæis propinquis & ciuibus innotuisse, sed in vltimas gen-
tium oras, atque orbis terræ remotissimas regiones pe-
netrasse. Itaque quod Osee cecinit, ambo populi po-
suerunt sibi caput vnum, & in hunc angularem lapidem
vterque paries sibi mutuo iunctus connexusq; est. Quæ
res præclarissima, quoniam Christi consilio operaque
vnius sancienda erat, voluit Spiritus sanctus ab ipsis no-
ui regis incunabulis non solum denuntiaretur, sed etiā
re ipsa inchoaretur. Itaq; recens natus Saluator & Beth-
leemitis pastoribus qui prope erant in populo Israel an-
nuntiatus per Angelum est, & Magis longè positis Gen-
tilium primitijs delibatis, stella indice demonstratus. My-
sterium hoc vocationis gentium & vtriusq; populi con-
iungendi in Christo, dilerte Augustinus hodierna con-
cione

cione persequitur his verbis: [Illo die natum pastores Iu-
dæi viderunt: hodie Magi ab Oriente venientes adoraue-
runt. Natus quippe fuerat lapis ille angularis, pax duorū
parietum ex circumcissione & præputio non ex parua di-
uersitate venientium, qui factus est pax nostra & fecit
vtraque vnum. Hoc in pastoribus Iudæorum, & Magis
gentium præsignatum est. Inde cœpit, quod in vniuerso
mūdo fructificaret & cresceret.] Et in alia cōcione eius-
dem festi: [Suscipite ergo deuotissimè istum diem cele-
brandum vniuersa Ecclesia gentium, quia illi Magi quid-
iam fuerunt, nisi primitiæ gentium? Israelitæ pastores,
Magi Gentiles: illi prope, isti longe. Vtrique tamen ad
angularem lapidem concurrerunt. Veniens quippe sicut
Apostolus dicit, euangelizauit pacem nobis qui eramus
longe, & pacem ijs qui prope. Ipse est enim pax nostra
qui fecit vtraque vnum: & duos condidit in se faciens pa-
cem, inimicitias interficiens in semetipso.] Pacem ergo
fratres sectemur, & gaudium de salute vtriusque populi
in Christo celebremus.

[Cū natus esset Iesus, ait Euāgelista, in Bethleē in die-
bus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriēte venerūt.] V sita
tū frequensq; est verbū illud Scripturis, Ecce, & solet rē
vel nouā vel subitā, vel admirabilē indicare: quod, si quan-
do, nunc maxime præ se fert. Quid enim ab opinione ho-
minum magis remotum, quid mirabilius aduētū summo-
rum virorū ex regione longissime posita, petentiū exter-
næ gentis sibi adorandū Regem, cuius ipsa gens Iudaica
esset ignara? Nā venisse ex vltimo ferē Oriēte Patres af-
firmant, itineribus sine dubio magnis. Quæ vero Orien-
tis ea propriè regio fuerit, non satis liquet, varia opinan-
tibus scriptoribus varijs. Persas maxime fuisse hos Ma-
gos autores grauisissimi sentiūt Clemēs Alexandrinus, Basi-
lius, Cyrillus, Chrysostomus, Eo Papa. Quippe cū con-
stet Magorū & nomen & officii percelebre fuisse apud
Persas (ex quibus Magiam emanasse scribit Nazianze-
nophonte quoq; historico percipi potest. At ex Arabia
profectos lianum.

Aug. homil.
4. de Epiph.

2. Ex qua
regione ve-
nerint Ma-
gi: & quid
sit spiritua-
liter ab Oriē-
te venire.

Clem. Ale-
xand. lib. 1.
stromat.

Basil. hom.
25. de Chri-
stinatinit.

Cyrill. in co-
49. Esai.

Chrysost. ho-
milia 6. in
Matth.

Leo serm. 1.
de Epiph.

Nazianzen.
orat. 1. in In-
profectos lianum.

Iustinus in Triphon. profectos non inferiores autores opinatur, Iustinus, Cyprianus, Epiphanius, Tertullianus. Sunt qui Chaldaeos putent, & vocent, vt Sanctus Maximus & Chrysologus
Cypr. serm. de Epiphania. & grauis scriptor Chalcidius. Psalmum plerique recitat, [Reges Arabum & Saba dona adducent.] Neque, magno
Epiphania in Ancorat. pere refert qua ex regione istarum profectioem eam suscepert, liquido nosse. Illud est certum, eas omnes orientis nomine non falso intelligi posse. Nam cum sint Orientis differentiae tres, Borealis, Meridiani, & medij qui est
Tertull. lib. 3. cōtr. Marcionem. æquinoctialis & verissimus Oriens, prouinciae diuersae
Maxim. homilia. 1. de Epiphania. Orientis verbo notari possunt Babylonios etiam Orientales numerari, quauis respectu Iudaeae ad Septentrionem
Chrysologus serm. 156. vergant, testimonio est liber Iudith, qui Palaestinae terram Occidentalem nominat regioni Babylonicae, vnde
Chalcidius in Timaeum. Holofernam Nabuchodonosor miserat. Neque repugnat
Iudith 3. vero, neque est improbabile varijs ex regionibus Orientis coisse Magos, cum praesertim diuinæ literæ varias admodum regiones nominent, cum de hac re vaticinari videntur, qualis Arabia, & Sabæa terra: & Aethiopica, & Madianitica, & Damascena, & alia quaedam. Quid enim prohibet idem astrum diuersis partibus eundem nuntium dedisse, & ita egisse diuinam prouidentiam, vt conuenirent diuersis ex locis ad perquirendum sibi diuinitus ostensum infantem. Sed vt abeat historia, mysterium fane neque exiguum neque incertum est, Magos ab Oriente venisse. Namque vti Chrysologus pulchre dixit: [Ab Oriente in Orientem veniunt.] Ex Oriente temporali & humano, in Orientem diuinum & sempiternum. [Ecce vir
Zachar. 6. Luc. 1. (ait Zacharias Propheta) Oriens nomen eius.] Et Zacharias alter, [Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitauit nos Oriens ex alto, illuminare ijs, qui in tenebris & in umbra mortis sedent.] [Pulchre Magi (ait Remigius,) ab Oriente venisse dicuntur, quia omnes qui ad Dominum veniunt, ab ipso & per ipsum veniunt. Ipse est enim Oriens secundum illud, Ecce vir, Oriens nomen eius.] Ad hunc verissimum Orientem sita est paradisi, non illa ex qua est eiectus Adam: sed caelestis, à qua multo verius

to verius praearicator homo exulabat. Quod si hunc verum diuinumque Orientem petere est cordi, si caelestem ædem voluptatesque immortales concupiscimus, deseramus oportet exemplo Magorum Orientem nostrum terrenum, id est impuras sensibilesque voluptates, iuxta Petri Apostoli sententiam dicentis: [Qui vocauit nos propria gloria & virtute, per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem.] Tanto enim quisque propius ad diuinæ naturæ consortium accedit, quanto amplius corruptibilis vitæ concupiscentiam fugit. Id vero nihil est aliud quam ex Oriente suo terreno discedere. Quod fecisse magnum omnium fidelium parentem Abraham Scriptura testatur, cum Deus apud Esaiam de eo loquatur, [Quis scitauit ab Oriente iustum, vocauit eum vt sequeretur se?] Ac plane de Vr Chaldaeorum in Palaestinam profectus est ille vir cuius vestigia vel fidem potius, vt Paulus loquitur, sectatae sunt gentes, atque adeo Abrahæ filij merito reputati sunt Magi, qui non solum Chaldaica religione relicta Iudaeam petierunt, quod fecit Abraham diuino præcepto tanquam stella caelesti duce, sed multo magis mente atque animo, Orientales opes terrenas, potentiam, delicias, honores, vt Christum nouum Orientem assequerentur, facile contempserunt. Horum nos sequi vestigia adhortatur beatus Chrysostomus sic hoc loco concio:
Chrysost. homilia 7. in Matth. [Imitemur igitur nos saltem deuotionem Magorum, veroque amore philosophiæ barbaram consuetudinem subiugemus, longo itinere curramus vt Christum videre mereamur. Nam & illi, nisi procul regionem propriam reliquissent, nequaquam Christum videre potuissent. Recedamus igitur à terrenis negotijs atque curis. Etenim Magi illi in Perside stellam videre tantummodo: quia vero à Perside recesserunt, Solem ipsum aspexere iustitiæ: qui certe nec stellam quidem ipsam tandiu videre meruissent, nisi cito à Perside fuissent profecti. Surgamus ergo & nos, & licet omnes resistant, nos tamen alacres

eres & prompti ad pueri curramus domum.] Sic quidem nos adhortatur beatus ille pater: cuius utinam monitis acquiescamus.

3 Quo pater ex stella Quo vero vel incitamento acti, vel consilio ducti rem tantam aggressi sint, tamque longinquam ac incommodam peregrinationem Magi susceperint, produnt ipsi: **Magi** [Vidimus, inquit, stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.] Stellam se habuisse caelestem viam & intelligentiam autorem & ducem fatentur. Magna certe eius stellae vis, mirabilis atque omni natura maior, forma ac splendor extiterit, necesse est. Leonem audire placet de ea re di-

Leo serm. 3. de Epiphania. sputantem: [Commouet Magos remotioris Orientis habitatores stellis caeteris stella fulgentior, ac de mirandi luminis claritate, viri ad haec spectanda non infelix, magnitudinem significationis intelligunt: agente hoc sine dubio in eorum cordibus inspiratione diuina, ut eos tantae visionis mysterium non lateret: & quod oculis ostendebatur insolitum, animis non esset obscurum.] Quae sententia magni Leonis tam absoluta est, ut contradicere quicquam nemo possit. Nam qui signum tam illustre dabat oculis Deus, lucem intelligentiamque menti non obscuram eum tribuere aequum erat: [Intelligentia in vi-

Daniel 10. sione opus esse Daniel dixit. Sed quoniam nullum Angeli ministerium externum legimus in hac tota narratione Magorum, ne tunc quidem de vitando Herode quem admodum notauit Hieronymus, in somnis admoniti sunt, merito quaeritur, quam ratione ea stella significatio innotuerit Magis. Valde enim remota est a sensu hominum, nouae stellae exortu, noui Regis exortum demonstrari, idque in Iudaea. Quid enim? nonne alia in prouintia nasci aliquis Rex denique possit? Et ipsi-

Basil. hom. 25. de Natiuitate. sum Regis natalem quare indicet stella, ac non rem aliam ex plurimis? Quod si imperiti esse dicent, artificumque Astrologiae ignari, quid ortus siderum portendant nescire, hos vero fuisse ea scientia appime praeditos, facile omnis ea opinio refellitur, quod haec stella, ut docte

Chrysof. homilia 7. in Matth. **Basilii & Chrysofomus** argumentantur, neque lege ha-

turae

turae edita sit, neque caeterorum astrorum rationibus contineri potuerit. Igitur, quod necesse est, Patres magno consensu prophetiam peruetustam Balaam praesidio fuisse asserunt Magis, quos & generis & scientiae haeredes illius sentiunt, ut ostensa diuinitus stella ex antiquo diuque conseruato oraculo, quid portenderet vel indicaret potius, intelligerent. Sunt eius rei auctores Hieronymus, Basilii, Cyprianus, Leo, Origenes, Chrysofomus, ut praeteream alios. Fuit autem Balaam propheta ea, quae libro Numeri continetur his verbis, [Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visionis Omnipotentis videt, qui cadens apertus habet oculos: videbo eum sed non modo, intuebor illum sed non prope. Orietur stella ex Jacob: & confurget virga de Israel, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Et erit Idumaea possessio eius: haereditas Seir cedet inimicis suis. Israel vero fortiter aget. De Jacob erit qui dominabitur, & perdet reliquias ciuitatis.] Et interiectis quibusdam ad alias nationes pertinentibus, mox ait: [Heu quis victurus est, quando ista faciet Deus? Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebraeos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.] Omnino est sublimis spiritus prophetarum, quantoque iste vita & moribus alienior, tanto in eo altius eminet diuina maiestas spiritus. Etenim praefatione illa necessario vsus est, se non oculis carnis, sed mente videre quae diceret, neque ex homine audire, neque ex suo cerebro confingere, sed Altissimo Deo & docente & indicante, cuius esset tanta maiestas, ut ad eius praesentiam oculis apertis per mirabilem extasim corrueret. Iam se eum visurum aliquando, sed sero tandem praedicebat, sine dubio de Deo loquens, neque enim alterius mentio vlla praecesserat, ut Deum hominem futurum ostendat. Se vero pro eo visurum & intuiturum confirmat, quod ex genere & gente ipsius futuri fo-

Hieronymus.
Chrysof.
Orig. in hoc loco Matth.
Leo serm. 4. de Epiphania.
Cypri. serm. de stella & Magis.
Basilii homilia 25.
Num. 24.

rent quibus ista tanta mysteria panderentur. Magos profecto significans ex eius posteritate futuros, ut probatissimi scriptores sentiunt. Quoniam vero tempore res tanta euentura, & quo indicio agnoscenda, statim dicit, quod ad causam plurimum refert, orituram stellam ex Jacob, nempe Deo Jacob nato futuram statim ipsius natalis indicem stellam, quando virga cōsurget, vel quod Septuaginta habent & plerique legunt Patres, cōsurget homo de Israel Christus, qui omnes gentes suo regno cælesti adiecturus est, virtute diuini verbi tanquā armis potentibus superatas, quarū erunt oblata primitiæ, ac tanquam obfides dati, Magi. Nam se non visurum cum hæc fient, mox dolet, prophetiam claudens stupenda monarchiarum commemoratione, & imperij Romani illustrissima totante secula prædictione, quod affirmat toti Orienti dominaturū, ac cædem Christi Iudæis profligatis euerfisq̄ vindicaturū, demum ipsum quoq; celsurū regno Christi, barbarorum incursionibus fatigatum ac pene deletum: quemadmodū & Daniel vaticinatus est,

*Daniel 7.
Apoc. 17.*

& Ioannes in Apocalypsi scripsit, & nos plurima ex parte cōpletum videmus. Hoc tanto vaticinio instructi (ut redeamus ad causam) Magi, facile potuerunt, Deo intus illucente, stellam esse quam cererent eius indicem, quē

August. Ev. gubin. de pe. renni philo. sophiali. 1. cap. 3. & c. 22. ex Jacob oriturum acceperant deprehendere. Sentiunt etiam scriptores nostræ ætatis non ignobiles ex Sybillarū libris fuisse Magos edoctos, Erithrææ præsertim atq; Iudæa stellæ nouæ exortu declarandū. Nam fuisse has Sybillas Chaldaicas, in qua gente Magi extiterint. Non esse

Cornel. Ian. Sen. in con. cord. Euāg. c. 9. vero aspernanda Sybillarum oracula Diuus Augustinus scribit, quas eodem Dei spiritu censet gentibus prophetasse, quo sanctos Prophetas populo Hebræo. Neq; vero est absurdum cum Daniel longam ætatem inter Babylo-

D. Aug. lib. 18. de ciuit. 6. 18. nios egerit, ac lingua Chaldaica scripserit, cognitionem Messie illis etiā sapientibus impertisse, qui posteris accutate traderent mūdi totius salutem ex Iudæa aliquando petendā. Et omnino est mirabile illo seculo Saluatoris,

celebrem

celebrem fuisse opinionem, multumq; sermonem de natalibus noui cuiusdam Regis, cui totus orbis terræ subiectus futurus esset. Id quod indicant externi quoque autores. M. Tullius quidem in libris de diuinatione, & Maro Ecloga illa sua. Suetonius vero in vita Vespasiani ita scribit: [Percrebuerat Oriente toto vetus & cōstans opinio, esse in fatis, ut eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur.] Quæ documēta de Christi regno & natalibus ut non sunt repudianda, ita sine dubio illud prophetiæ Balaam oraculum iure est omnibus cæteris præferendū.

Cicer. li. 2. de diuinat. Virgil. eclog. 4. Sueton. in vita Vespasiani. c. 4. 4 Cur Hie rosolyam adierint Ma gi.

Qualis autem fuerit stella, quæ substantia, quæ forma, quæ ratio discursus, non opus est multa dicere. Docent Patres & certis argumentis confirmant, eam stellam demū à Conditore omnium effectam in eum tantū vsum, Christo demonstrando. Itaque locum situmque eius nō communem cum cæteris in firmamento, sed in iaserna aëris regione assignant. Nam & die splenduisse non nocte solum, ut cæteras: & præsepe de vicino indicasse in quo iacebat Saluator, quod facere non posset, si in firmamento sita eisset. Præterea ex Septentrione meridiē versus motam, cum ea sit ratio itineris ab Hierosolymis vsq; ad Bethleem: qui motionis ordo minimè reliquis stellis communis sit. Postremo hanc stellam & apparere & abscondi pro voluntate, nulla naturæ lege, vel impedimento obiecto detractoue. Tanquam enim rationis particeps foret, ita se Magorum vsibus accommodasse vsque eo ut scribat Chrysologus: [Ambulante Mago, stella ambulat, sedente Mago stat stella: Mago dormiente, excubat stella.] Quare à Deo fabricatam, ab Angelo incitatā actamque stellam dubitare non conuenit. Vtrum vero ex Oriente, vbi est cōspecta, Magos ductauerit antecesseritq; vsque in Iudæam, atque ibi se ex conspectu Magorum receperit, quæ causa extiterit ijs petendæ Hierosolymæ, quanquam vulgo ita homines opinantur, ut etiam autor imperfecti sentis, tamen id nequaquam certum habetur. Diuus quidem Bernardus rem eam pro comperto sumens, in Magos culpā reijcit stellæ subductæ. Ita enim

S. Tho. 3. p. q. 36. ar. 7.

Petrus Chrysolog. serm. 156.

Autor imperfecti in Matth. c. 2. hom. 2. Bern. ser. 3. de Epiph.

loquitur. [Cumque recessissent Magi, & reliquissent Iudæos. Ecce stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos. Hinc manifeste datur intelligi, quoniam humanum flagitantes consilium, diuinum amifere ducatum: & conuersos ad terrenum documentum, signum cœleste deseruit.] Ad hunc modum Bernardus Philosophatur. Sed Basil. hom. de Natiuit. quæ est 25. filius & plerique patres, quorum mihi hac in re sententia potior, visam sane in Oriente stellam; at non ex Oriente eadem ductasse Magos sentire videntur, ob eam enim causam vaticinio Balaam edoctos Magos scribunt, quid stella illa sibi veller, quæ si antecedere eos ac ductare cepisset in Iudæam, nullo opus profecto fuisset vaticinio. Atque huc spectare videtur (quod scriptores docti ante nos notarunt) Is sermo Euangelistæ [Et ecce stella quam viderant in Oriente] non dixit, quam erant sequuti ex Oriente, tanquam in Oriente, non in itinere conspectam insinuet. Quare quod Hierosolymam petierint Magi, culpam di non sunt: noui enim Regis exortum, vt Leo dixit humano sensu in vrbe regia existimarunt sibi esse quærendum. Interim diuino agente numine, Iudæorum negligentia & perfidia, gentilium hominum & diligentia & fide prodita reprehensaque est, vt illud sublime mysterium quod Paulus tã opere extollit, iam tunc notaretur. [Quid ergo dicemus? Quod gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ ex fide est. Israel autem sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit, Quare? quia non ex fide, offenderunt enim in lapidem offensionis:] Illud præterea ea re gesta declaratum est, Iudæos non sibi legem & sacram scripturam, sed ecclesiæ Christianæ potius conseruare, quemadmodum Augustinus sæpenuero disputat. Etenim vbi Christus nasceretur, Iudæi ex diuina scriptura prodiderunt, sed ad Christum adorandum scripturæ testimonio Magi eruditi incitati que sunt: ipsi legis doctores, quem de lege docebant, quærere adorare que neglexerunt. De quibus rebus differentem egregiæ sanctum Pontificem Leonem audire præstat. [Vtique poterat stella Magos Hiero-

Basil. hom.
de Natiuit.
quæ est 25.

Caiet. in 2.
cap. Matth.
Iansen. c. 9.
concord.

Roman. 9.

Leo serm. 2.
de Epiphan.

Hierosolymis prætermisis vsque ad cunabula pueri, sicut post modum fecit, sua significatione perducere, nisi ad confutandam Iudæorum duritiem pertinuisset, vt nõ solum ductu sideris, sed etiã professione innotesceret natiuitas Saluatoris. Iam ergo ad eruditionem gentium propheticus sermo transibat, cum Iudæorum infidelitas, veritatem ore proferret & mendacium corde retineret. Nõ luèrunt enim agnoscere oculis, quem de sacris indicabant libris. Vt quem non adorabant infantia infirmitate humilem, postea crucifigerent in virtutum sublimitate fulgentem. Quæ ista Iudæi tam imperita in vobis scientia est, tam indocta doctrina? Interrogati vbi Christus nasceretur, veraciter & memoriter dicitis quod legistis. Et vestra eruditio prodidit, quod stella non docuit. Cur vobis viam, quam alijs aperitis, obstruitis? Sic ille beatus Pontifex in doctores legis, & legis nihilominus contemptores inuehitur. Quod nobis quoque metuendum est, ne qui alios docemus, nos ipsos minime doceamus: & cum aliorum salutis administri adiutoresq; simus, salute nostra neglecta, pernitiosius scientia pereamus, quam ignorantia perissemus.

V 4. I N

IN EODEM FE-
STO EPIPHANIÆ,
CONCIO TERTIA.

Vidimus stellã eius in Oriente. Matth. 2.

*¶ Usus abu-
sus astro-
rum.
Psal. 18.*

Psal. 8.

Baruc. 3.

*Cicer. lib. 2.
de natura
Deorum.*

AE. L. I enarrant gloriã Dei, & ope-
ra manum eius annuntiat. firmamen-
tum. Id quidem diuinus vates enun-
tiat, quod inter res omnes conditas
his oculis obiectas nihil æquè, vt cæ-
lestes orbis, Dei maiestatem decla-
rent, qua sententia aliã. etiã ceci-
nit. [Quoniam videbo cælos tuos,
opera digitorum tuorum, Lunam & stellas quæ tu fun-
dasti.] Quid enim ea contemplatione beatius? quid ad
illius potentiam sapientiamque Conditoris cognoscen-
dam luculentius hoc cælorum ornamento & splendore?
[Stellæ, (ait alius Propheta) dederunt lumen in custodijs
suis:] quod certè lumen, non tam se spectando quam Con-
ditore iudicando, ardentè ac iugiter vibrant. Atque cæ-
lestium luminum, ea est pulchritudo, ea vis, vt facile, nisi
simus insipientissimi, supremi Regis gloriã ac magni-
tudinem tanquam cælestis Regiæ copiosus ac præclarus
apparatus, ostendat. De qua re externi etiam nobiscum
Philosophi consentiunt, quorum è numero Ciceronis
verba præclara sunt ita loquentis: [Quid enim potest
esse tam apertum tamque perspicuum, cum cælum suspe-
ximus, cælestiaque contemplati sumus, quam esse ali-
quod numen præstantissimæ mentis quo hæc regantur?
illum vero & dominatorem rerum, & omnia nutu re-
gentem, & vt Ennius dixit, patrem diuũque hominum-
que & præsentem ac præpotentem Deum. Quod qui du-
bitat, haud sane intelligo, cur non idem, Sol sit, an nullus
sit, dubi-

fit, dubitare possit. Quid enim est hoc illo euidenti-
us? Qua Tullij sententia quid diuinis nostris literis conue-
nientius à Theologo dici possit non video. Sed, quæ est
hominis miseria & imbecillitas, effectum est, vt inde per-
niciem mortales caperent, vnde salutis ac vitæ præsidia
petenda fuerunt. Nam tanquam seruorum ornamenti
delectati, cum cælestia corpora suspicerent, dominos pu-
tauerunt, quorum opera ad verum Dominum cognoscẽ-
dum perducere oportuit: rusticorum more & exemplo, qui
Regem de facie nunquam conspiciant, in palatiũ admissi,
primus quoque aulicus pulchrè ornatus & cultus, in quẽ
oculis incidunt, Regem suspicantur. Eam mortaliũ amen-
tiam cælestia corpora diuinitate imbuta putantiũ, præ-
clare sapientiæ liber vituperat hisce verbis: [Vani sunt
omnes homines, in quibus non subest scientia Dei. Ne-
que operibus attendentes, agnouerunt quis esset artifex.
Sed aut ignem aut spiritum, aut gyrum stellarum, aut so-
lem & lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt.]
Quantus vero error, quanta insania hæc, statim ostendit.
[Si enim tantum potuerunt scire, vt possent æstimare sæ-
culum, quomodo huius Dominum non facilius cognoue-
runt? Quorum si specie, inquit, delectati, deos putave-
runt, sciant quanto ijs dominator eorum speciosior est.
Speciei enim generator hæc omnia constituit. A magni-
tudine enim creaturæ & specie, cognoscibiliter creator
horum videri potest.] Qua tan robusta argumentatione
validissimè concutitur omnis Philosophorum arrogan-
tia, omnis Astrologorum superbia: qui curfus siderũ cer-
to metiri valuerunt, Dei omnia mouentis maiestatem, nõ
vt par erat, venerati sunt. Itaque tum creaturam pro crea-
tore coluerunt, tum sciẽtia sua ad res nefarias abusi sunt,
ex astrorum rationibus euenta humana certo præfagire
polliciti, fatorumque seriem inducentes, quibus vita om-
nis humana perturbaretur, virtutisque cura & studia om-
nia, & laus & poena de moribus tolleretur, quo nihil po-
test insanius dici. Contra importunos fati assertores siue
Mathematicos siue Genethliacos disputat acriter & sæ-

Sap. 13.

Aug. 5. de pe Augustinus, diu ante in eo ipse errore versatus. Sed
 ciuit. c. 1. egregie in libris de ciuitate Dei, ubi ita habet: [Fatum ho-
 mines intelligunt vim positionis siderum, qualis est cum
 quis nascitur aut concipitur, quod aliqui alienant à Dei
 voluntate, & hi ab autibus omnium repellendi sunt, qui
 qualiumcumque deorum volunt esse cultores. Aliqui ve-
 ro stellas hanc putant habere potestatem traditam sibi à
 Deo: qui magnam coelo faciunt iniuriam, in cuius velut
 splendidissima curia opinantur scelera faciendâ decerni,
 qualia si aliqua terrena ciuitas decreuisset, genere huma-
 no decernente, fuerat euertenda.] Præclare hæc Augusti-
 nus neque minus bene Chrysostomus siue autor ille im-
 perfecti quem pro Chrysostomus recitat S. Thomas. [Si
 stellæ est quod aut mali sumus aut boni, ergo nec bonum
 nostrum laudandum est, nec vituperandum malum: quia
 nec in nobis est voluntarius actus. Quid enim mali mei
 penam suscipiam quod non voluntate sed necessitate
 commisi.] Ex his duobus tam magnis malis idololatriæ
 quidem impietatem scriptura reprehendit cum acerbè
 exagitat. Militiam celi adoratam, à qua se impietate sem-
 per abfuisse Iob profitetur: [Si vidi (ideest, si adorau) solè,
 & cum fulgeret, & lunam incedentem clare.] Temeritatè
 vero eorum qui ex siderum aspectibus futura prædicunt,
 propheta vituperat cum dicit: [A signis celi nolite me-
 tuere.] Sic Hieronymus, sic Theodoretus eum locum in-
 terpretantur, in eos qui à constitutione siderum humana
 pendere arbitrantur.

2 Aspectu Sed sapientiam Dei, vt Salomon dixit, non vincit ho-
 minum malitia. Quare de ijs ipsis, quæ temeritas peruerfi-
 tasque humana deprauarat, remedium petere lex summa
 concessit. [Creaturæ, inquit, factæ sunt in mscipulam
 pedibus insipientium.] Sic plane rebus creatis in suâ per-
 nitiem abusus homo, diuina dona in sceleris & flagitij ar-
 gumenta conuerterat. Cibo, potu, balneis, vnguentis bo-
 nis ceteris ad libidinem, ad impuritatem, ad superbiam abu-
 tebatur. At hæc ipsa salutis præsidia effecit Deus, sacra-
 menta religiosa, plenaque pietatis medicamina consti-
 tuit:

Autor im-
 perfecti ho-
 mil. 2. in 2.
 Matth.

1. Reg. 21.
 2. Paralip.
 33.
 Sophon. 1.
 Iob 31.
 Hiere. 10.

2 Aspectu
 astroorum ser-
 nisse Magis
 ad Christi co-
 gnitionem.
 Sap. 14.

tuit: pane, vino, aqua, oleo, balsamo, virtute celesti conse-
 cratis & præditis. Cibo enim recreatus ac refectus est ho-
 mo, qui cibo perierat. Ad eundè modū sapiëntiæ diuinæ do-
 cumeta plurima ac perspicua salute hominū procurada in-
 tueri liceat. Quo more & instituto Chaldæos hodie fide-
 rû inspectionibus deditos, atq; ex ijs ipsis astris, quæ astris
 spectabāt, nō exiguā superstitionis Magicæ impietatisq;
 syluā astruētes, astri cuiusdam aspectu ab errore reuocat,
 Deū sibi ostēsum & quærere & adorare persuadet. Pul-
 chre Chrysologus. [Quare per stellâ: vt per Christū ipsa
 materia erroris fieret salutis occasio. Hostē proprio mu-
 crone turbare, singulare est insignē virtutis.] Abrahā sane
 Chaldæorū ciuis, insignis & ipse astrologus, iussus est pa-
 triâ amicosq; deserere, in terrâ lōge positâ proficisci, quā
 ignorabat. Idē Christi de eius posteritate vēturi, certam
 pollicitationē accepturus, iussus etiā diuinitus est fiderū
 radios cōtēplari. [Suspice, ait celū, & numera stellas eius
 si potes: sic erit semē tuū,] de quo semine dixit, [& in se-
 mine tuo benedicetur omnes gētes.] Quā præclaram Dei
 promissionē nō ad carnalē progeniē Iudaici populi, sed
 ad spiritualē propagationem Christianæ gentis pertine-
 re, copiose disputat Paulus. Aspectu igitur stellarū, quo
 cæteri Chaldæi periclitabantur ad impietatē, Abraham
 diuino munere fidelis, eruditus ac fide corroboratus est,
 Hoc Magorū non dissimile factū fuit, quos stella in Dei
 cognitionē cultūq; verissimū attraxit, ac patria ipsa reli-
 cta Regē sempiternum & quærere diligenter, & inueni-
 re feliciter dedit. Sancti Leonis ea est sententia quam
 dixi, cuius etiam oratio hæc: [Quondam beatissimo pa-
 triarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successus
 suo, non carnis semine, sed fidei fecunditate generanda: &
 ideo stellarum multitudini comparata, vt ab omnium
 gentium patre non terrena, sed celestis progenies spera-
 retur. Ad creandam ergo promissam posteritatem, hære-
 des in sideribus designati, ortu noui sideris excitantur: vt
 in quo celi adhibitum fuerat testimonium, celi famulare-
 tur obsequium.] Hæc ille,

Chrysolog.
 serm. 157.

Gen. 12.

Gen. 15.

Galat. 3.

Leo serm. 3.
 de Epiphania.
 Hoc testimo-
 niū citatur
 in catena S.
 Tho. ex Au-
 gustino, sed
 est re vera
 Leonis non
 Augustini,
 quod ipsa
 etiam dictio
 prædit.

Illud

3 *Deum se cuiusq; creaturæ capiti accommodare.* Illud præterea quod est consentaneū dictis aduertite, Deū pro sua mirabili prudētia, apud vnūquemq; ea ratio ne vti docēdi, quæ est ei maxime accomodata, atque eū, vt ita dicam sermonem vsurpare, quem nouit familiarē.

Sapient. 8. [Disponit enim omnia suauiter] Pastores Angeli opera, Simeonem iustum & spiritualem virum, spiritu admonet. Magos Astrologiæ peritos, astro internuntio docet.

Chrysof. homilia 6. in Matth. Philosophatur sane hoc modo Chrysofomus ostendens neque prophetis oraculis. neque voce insonante, neque Angelo apparente vocandos fuisse Magos. [Propterea igitur, inquit, omnia huiusmodi derelinquēs, per ea illos vocat, quæ familiaria eis consuetudo faciebat, mira quidē dispensatione pietatis ad hominum condescendens salutem. Quia enim vnusquisque consuetudinis suæ amicitia ligatur, & Deus & missi à Deo ad totius orbis salutē magistri de ipso cuiusque gentis more, materias sibi assument docendi. Ne igitur opineris indignum quod Magi per stellam vocantur.] Sapienter omnino, Dei suauitatē in vocatione hominum ex hoc facto Chrysofomus collaudauit. Sic Petrum & Andream piscatores, vt ad euangelicam vitam transferat, piscationis præclare compotes Christus se facturum promittit. Dauidem pastorali officio intentum pascere iubet populum suum. Magdalenā amoribus impuribus perditam, amore diuino inflammat. Mosē omni scientia Aegyptiorum eruditum, aulæ regniæ assuetum, ad condendas leges, & regem commonendum Aegyptium vocat. Quod de se Paulus professus est, id multo præclariū diuina sapientia præstat, vt omnibus omnia fiat, quo omnes faciat saluos. De ea Sapiēs. [Cum sit vna, omnia potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se trāsfert, amicos Dei & Prphetas constituit.] Transferre se in animas sanctas pro eo dicitur, quod se ad cuiusque animæ captum vsunque accommodet, quemadmodum sapienter Iacob virgarum colores permutabat, cum canalibus impositas pecus spectaret, vt pro rei vsu quales intuerentur virgas, tales procrearent etiam fætus. Quam cœlestem prudentiam imi-

imitari homines debent, vt se se captui & vtilitati eorum quos Christo volunt lucrifacere, accommodent. Norint se sapientibus atque insipientibus debitores: sapientiam loquantur inter perfectos: lac pueris potum tribuant, nō solidum cibum. Non ea dicant, quæ non possint portare discipuli. Infirmis infirmi fiant, parulis paruuli. Nutricis officium meminerint, quæ dimidiata ac decurtata verba balbutit infantulo, vt etiam Augustinus animaduertit, neque nutricis exigua laus est, quæ in diuinam illam atq; altissimam Dei bonitatem dicitur, cum omnium nutrix in sacro eloquio Dei gratia vocatur.

Iam quid stella significet, propius explicandum est. Ac primum stella Christus ipse in Scripturā appellatur. [Ego sum radix & genus David stella splendida & matutina.] Quippe cum sit ante luciferum genitus in splendoribus sanctis: De qua etiam re Petrus Apostolus: [Beneficis attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.] Quod ideo est dictum, quod ē vita mortali migrantibus, æternitatis dies illuceat, & Christus radijs gloriosis corda fidelia illustret. Itaque Ambrosius: [Fortassis stella sit Christus, ac sua ipse luce se signat.] Neque enim potest ad Christum ire, nisi quē Christus vocarit. Enimvero radius stellæ huius, qui oculos animi pulsat, fides est, inspiratio diuina est, lux est menti diuinitus indita, quæ ad quærendum adorandumque Deum excitat, & ei pro viribus obsequium præstandum fidelemque seruitutem, muneribus pretiosissimis protestandam. Quicumque igitur diuinitus de deferendo seculo, de Christo sequendo & eius cruce portanda impulsus est, quicumque de peccati consortio dimittendo, de virtute amplectenda, de vita austeriore instituenda, de vanitate mundi contemnenda, de perfectione Christiana inchoanda, de malo demique vitando, bonoque sequendo cogitatione interna pulsatus est, ne dubitet is quisquis est, se stellam diuinam vidisse, ne dissimulet fulgorem noui sideris sibi emiuisse diuinitus. Nam si Leoni Papæ credimus, in stellæ fulgore

August. in lib. de catechizandis rudibus.

Sap. 16.

4 Stelle ductū, id est gratia vocatione sequendam.

Apoc. 22.

2. Pet. 1.

Ambros. in c. 2. Luca.

Leo serm. 8. fulgore Dei gratia designatur: [Radial nāque è cælo de Epiphania stella per gratiam, & tres Magi coruscatione Euāgelici fulgoris acciti, in omnibus quotidie nationibus ad adorandam potentiam summi Regis accurrunt.] Hic iam videndum, ne frustra stella nobis diuina fulserit monente Paulo: [Contemplantes ne quis desit gratia Dei:] & eodem alias exhortante, [Ne in vacuum gratiam Dei recipiamus, ait enim tempore accepto exaudiui te.] Magorum potius imitemur studium, diligentiam, industriam, qui quod est in antiquo carmine, [Leonibus fortiores, aquilis velociores,] delicijs patriæ relictis peregrinationi prolixæ ac difficili se accinxere, immensa terrarum spatia confecere, in tyranni aures & os, novum Regem prædicare, omnia vitæ pericula vni querendo Deo posthabere. [Considera (ait hoc loco Chrysofostomus, horum Magorum & admirare virtutem, non modo quia tam longi itineris subire laborem, sed etiam quia tam simpliciter & libere egere cum Rege. Neque tumultum populi atque clamorem, neque potestatem reformidant tyranni. Vnde mihi videntur isti etiam in regione propria facti esse postea civium suorum magistri.] Magna quidem hæc & vera Magorum laus. Et quod est omnium caput, ac lausque præcipua, homines sapientes, honorati, opulenti, in viam se dederunt, quam ignorabant. Neque se contemnendos præbere dubitarunt, dum eam queritant, quem vbi locorum agat, ne audierunt quidem. Quæ Magorum fides simillima illius fuit tantopere laudata Patriarchæ Abraham, quam Apostolus commemorat ad hunc modum: [Fide qui vocatur Abraham obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit nesciens quo iret.] Et hi ergo illius verissimi sectatores de Chaldæa exeunt in Palestinam, nescientes quo eant. Horum nos fidem atque alacritatē obediendi sectari convenit, ne Deo vocati resistamus, neve diu differamus atque cunctemur. [Hilarē datore diligat Deus.] Qui vero observat ventum, non seminatur: & qui considerat nubes, nunquam metet.]

Iam

Iam consideratione atque admiratione dignissimum illud est, quam bene inter indicium stellæ & Scripturæ testimonium conveniat: quam pulchrè sibi mutuam operam nauent istæ res duæ, vt ab vna doceantur Magi; quod ab altera non satis discunt. Stella quidem iam esse natum Regem cælestem prodit, suoque indicio Magos ab Oriente in Iudæam mittit: sed qua in vrbe Iudææ sit natus, minime declarat. Scriptura sacra consulta ea de re, docet sane qua in vrbe Rex Israel nascatur, in Bethleem Iudæ: sed quo in viço, qua in domo quærendus sit, tacet. Ergo vicariam operam præbens stella Scripturæ, demonstrat fulgore suo fixa & immobilis præsepi incubans, eam esse domum, eam cunabula noui Regis infantis, quæ nisi de cælo ostenderentur, nulla humana opinione Regis tanti natalibus apta iudicarentur. Merito hic Chrysofostomus exclamat: [Considera mirabilem prorsus ordinem rerum: à Perfide illos vsque Hierosolymam stella deducit, post stellam suscipit eos populus Iudæorum, & Rex Herodes qui adducit ad Prophetam, post Prophetam verò rursus dirigitur à stella, & ab Hierosolymis in Bethleem ipsa ducente perueniunt.] [Et ecce stella, ait sacer Euāgelista, quam viderant in Oriente antecesserat eos vsque dum veniens staret supra vbi erat puer.] Nonne vobis videtur stella, quod discere poterant sciscitando, noluisse Magos ipsa docere: quod iam erant edocti, sed nondum ad plenum assequi poterant, suo magisterio opportune suppleuisse? Quid sibi id velit, cupitis audire? Magisterium nimirum Spiritus sancti internum ac peculiare, atque vnicuius arcana, nequaquam publico Ecclesiæ magisterio repugnat, quin potius duo hæc magisteria internum & externum mutuo sibi adiumento sunt, tum internum per externum, & probatur & confirmatur: tum externum interno illustratur atque perficitur. Inspiratio inter se exterior em doctrinam non repudiat. Oratio lectioe illustratur, lectio oratione perficitur, deuotioni scientia inseruit, scientiam

Internæ
Dei inspira
tionē doctri
na Ecclesiæ
adiuuari

Chrysof. ho
milia 6. in
Matth.

scientiam deuotio facit fructuosam. Quod si Scriptura stellæ non attestetur, vel potius repugnet, non est habenda lucis stella sed Angeli tenebrarum, qui se in Angelum lucis transfiguret. Documentum est Apostoli Pauli ad fidem regulam exigendas esse reuelationes. [Siue prophetiam, inquit, secundum rationem fidei.] Itaque stella diuina Magos mittit ad Scripturam. Christus ipse apparens Saulo; tamen eum iubet ab Anania illuminari. Cornelio Centurioni Angelus præcipit accersere Simonem Petrum, & ab eo discere opportuna salutis, quæ potuisset Angelus facili negotio exponere. Paulus iam grandis Ecclesiæ doctor secundum reuelationem ascendit Hierosolymam, collaturus cum Petro Euangelium suum, quod non ab homine neque per hominem didicisse se gloriabatur. Quam rationem examinandi occultas inspirationes & reuelationes ad manifesta Scripturæ testimonia, beatus Papa Gregorius sapientissime docet his verbis: [Aliquando autem per Scripturam loquitur Deus, aliquando per occultam inspirationem. Reuelatione autem occulta loquitur, cum electæ menti per spiritum aut agenda aut docenda panduntur. Samuel ergo cum vocantem se Dominum audiuit, ad Heli cucurrit: quia electus ordo Prædicatorum sanctæ Ecclesiæ hoc quod Deo reuelante cognouerat, quale esset, in sacro eloquio perquirebat, Regula quippe rectæ intelligentiæ in Scripturæ sacræ libris expressa est: quia diuina consilia ibi per venerabiles patres nostros exposita sunt, qui Spiritum sanctum habuerunt. Vocatus ergo tam sapiens à Domino Samuel, ad Heli cucurrit, quia ordo prædicatorum, in omni quod spirituali reuelatione didicit, patrum veterum dicta consuluit: ut tunc demum à Domino sibi fuisse reuelatum crederet, cum ab eo quod in sacra Scriptura legebat, nequaquam differre cognouisset. Nam facile fallitur, qui hoc, quod occulta contemplatione colligit, in præclara sanctæ Scripturæ veritate nescit discutere, quale sit. Vnde & Apostolus denuntiat, dicens: Transfigurate Sathanas in Angelum lucis. Quomodo autem

Greg. super
1. Reg. lib.
3. c. 1. non
longe ante
medium.

autem falsa in veræ lucis claritate discernuntur? Ad Heli ergo currit Samuel quoties à Domino vocatur: quia sancti prædicatores ne falsæ lucis imaginè in intima contemplatione fallantur, modum occultæ reuelationis in aperta scripturæ sanctæ veritate discutiunt. Hactenus Gregorius: cuius sapiens & præclara sententia sicut in Samuele ad sacerdotem Heli recurrente probatur, ita etiam in Magis ostenditur, stellæ lucem sacerdotum voce & scripturæ testimonio confirmantibus. Omnino Deus sibi contentit, & quæ intus inspirat, externo magisterio probat: à cuius veritate & spiritu longissime, aberrant homines sibi placentes, contumacia satanica ecclesiæ magisterio subesse resuentes. Nos vero qui filij obedientiæ fideles sumus, stellam nostram nobis diuinitus ortam, ita sequamur, ut ad Christi sacerdotes nos conferamus, quorum monita cum probe perceperimus, atque operæ mandauerimus, inueniemus sine dubio splendorem Dei super nos, & gaudium Spiritus Sancti, usque ad ipsum suum Regis optatissimū felicissimūq; conspectum.

(.?.)

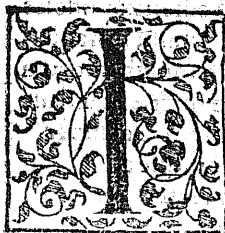
X

IN

IN EODEM FE-
STO EPIPHANIÆ,
CONCIO QVARTA.

*Audiens autē Herodes Rex turbatus est,
& omnis Hierosolyma cū illo. Matth. 2.*

1. Impotens
regnandi cu-
pido.

Inter omnes cupiditates maxime in-
sana est & furiosa regnandi cupidi-
tas, propter quam, si quando foret,
ius esse violandum Cæsar arbitraba-
tur. Quam ea impotens sit, quā præ-
ceps & truculenta, & si sunt pluri-
ma omnium gentium, omnium etiā
ætatium documenta, vix tamen vllū

aut omnino nullum extat illustrius & vberius hoc ipso
Herode, quē ad noui Regis mentionem perturbatum ve-
hemētissime hodie cernimus. Qui probatas historias Ege-
sippi & Iosephi grauium sane scriptorum legerit, compe-
riet nullam fuisse vnquam feram Herode truculētiorem,
qui regnum malis artibus per tyrannidem vsurpatum,
infinita cæde suorum tuendum sibi semper existimarit.
2. 3. Hircanum legitimum Regem summumque sacerdotē per
Iosep. li. 14. insidias sustulit: alterum Hircanum leuirum iuuenē egre-
15. 16. 17. gium, quod gratus populo esset, dolo in piscinā immer-
antiquit. & gendum curauit. Pheroram fratrem germanum necauit.
li. 1. de bello Iosippum sororis virum trucidauit: charissimam sibi con-
Iudaico. iugem Mariamnem regio genere atque eximia pulchri-
tudine clarā, suspitionibus ductus falsis, intertecu: ip-
sis liberis regni appetiti insimulatis, crudelissimæ necis
autor fuit: Alexandrum inquam, & Aristobolum filios
neci dedit: Antipatium natu maximum, fratrum cædis
impulforem, in vincula diu coniectum, diebus omni-
no

no quinque ante quam moreretur, occidi fecit, quod
exultantem audisset propter obitum suum. Quid ad hu-
ius tygridis immanitatem adijci potest? Sed superat om-
nia quæ dixi, quod ijdem scriptores literis tradiderūt, im-
perasse Herodem cunctos nobilium Iudæorum filios cō-
prehendi, atque in Circo Hiericuntis inclusos, simul at-
que ipse animam egisset, iaculis confossos extingui, ea so-
la de caula, quod obitum suum, quem sentiebat Iudæis fo-
re iucundum, volebat omnium liberorum clade reddi
tristissimum. Tam piū scilicet testamentum condidit il-
le ciuium amator eximius: his manes suos inferijs tam re-
ligiosis expiandos Salome sorori mandauit. Vt iam mi-
nime mirandum sit, quod de cæde infantium ab isto ty-
ranno perpetrata t uangelia narrāt. Vsq̄ eo fæua furio-
sæque est regnandi libido ita Erynnim & Megeram &
furias omnes tartareas immanitate superat sua. Et mira-
mur ad inopinatam Magorum vocem Regem recens na-
tum quærentium perturbatum? ad dolos & artes conuer-
sum. Magis ruinam, Christo perniciem meditatū atque
molitū? Recte Chrysostomus vel quisquis is autor est
timorem ac perturbationem Herodis exponit his verbis
[Æstimans, inquit illum Regem fore terrenum, quasi
de successore Regni turbatus est. Semper enim grandis
potestas maiori timori subiecta est. Sicut cacumen arbo-
rum in excelso positarum, etiam si lenis aura flauerit, mo-
uetur: sic & sublimes homines in culmine dignitatū exi-
stentes, etiam leuis nuntij fama conturbat. Humiles au-
tem sicut in conualle plerumque in tranquillitate consi-
stunt.] Semper igitur regni æmulus formidini est, & inui-
dia. Cum Samuel Dei imperio Bethleem Dauidē vnctū-
rus designaturūque Regem mitteretur, resistit ac re-
pugnauit. [Quomodo vadam? inquit, audiet enim Saul,
& interficiet me.] Nihil pensi habituram sciebat, æmulo
regni creato, vtrum sacerdotē & prophetam, & proprię
parentem suam vindicasset, Quid & Absalon, in patrem &
talem patrem infestus & furens? [Omnique pote-
stas impatiens consortis erit.] Cecinit quidam poeta nō
ignoro

li. 17. de an-
tiquit. c. 8.

Autov im-
perfecta in
Matt. hom.
2.

1. Reg. 16.

Lucanus. ignobilis. Dionysium Siracusanum ferunt Sicilia regno
Valerius spoliatum scholam pueris docendis aperuisse, quod sine
Maximus imperio viuere se non posse fateretur, ludicra illa imperij
 imagine delectari. Merito cæcum malum Seneca ambitionem dixit. Ea non solum regna præclara atque imperia maxima euertit, verum ecclesiam Dei scismate sæpe sæuo discidit, & labefactauit: neque senatus modo & curias turbat ac dissipat, sed ipsis quoque collegijs sacerdotum ac virginum sacrarum, ipsis domicilijs religiosissimis monachorum facem inijcit, incedium excitat ferox, quo cuncta pariter intereant. Quamobrem Christus ab ea peste maxime tutam cupiens suam familiam & crebro & aperte ita instituebat. [Qui voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister.] Regnum autem illud expetere monebat, quod est cæleste & sempiternum: hoc esse in animo situm docebat dicens [Regnum celorum intra vos est.] quod regnum Paulus Apostolus immobile definit, quod minime perturbationum atque vicissitudinum fluctibus sit obiectum. Qua ex re intelligi potest, quam sit angusta & misera opum caducarum conditio, quæ tot ac tantis cum molestijs animi tum fortunæ ludibrijs exposita sint. Herodes Rex opulentus & potens, pueri cunas expauescit, neque attendit venisse de cælo. Seruos esse igitur non dominos fortunarum suarum eiusmodi tyrannos quis neget? Quam bene Boetius cantat. [Etenim licet indica longe Tellus tua iura tremiscat. Et feriat vltima Thule, Tamen atras pellere curas, Miserosque fugare dolores: non posse potentia non est.] Ad cantilenam puellarum Davidis gloriam præ eo celebrantium, fuit Saul rex, & inuidia tabescit, longe inferior & vilior, quam cæcinas perditas ante priuatus quereret. Octoginta sacerdotes vestem sacram indutos vno puncto temporis obtruncat, quod æmulum Davidem hospitio accepissent o plenum mille periculis, mille molestijs imperium terræ, o illos felices & beatos qui cælesti regno potiuntur, in quo pax est & gaudium immortale: quod communicatum alijs non inminuitur, eoque magis floret, quo sunt plures

*Matth. 20.**Luc. 22.**Luc. 17.**Heb. 12.**Boet. li. 3. de consolatione Philosophiæ metro. 5.**1. Reg. 18.**1. Reg. 9.**1. Reg. 22.*

plures participes. Non timet æmulum, non recusat socium, non obscuratur consortio, sed tunc maxime regnum hoc viget cum plurimorum accessio fit, quod Paulus Sapienter indicabat, cum diceret. [Sine nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt & nos vobiscum regnemus.] Non vere scilicet regnare Corinthios voluit intelligi, quando soli regnarent: potius tunc regnatos, cum regnaret ipse cum illis. Ea nimirum spiritualis verique regni ratio certissima existit.

Herodis perturbationem totius ciuitatis perturbatio est consecuta, Id plane admiratione dignum. Namque vt Bernardus ait. [Nō mirum quod turbetur Herodes: sed quod Hierusalem ciuitas Dei quæ visio pacis est, cum Herode turbatur, quis non miretur.] Erat Herodes tyrannus, erat externus, non iure sed vi Iudaici vsurpator Imperij. Christum legitimum Regem propheticis oraculis promissum, à populo Dei sumis votis petitum, aduenisse inditio Magorū & stellæ intelligebat. Se tuoque pelli tanquam alieni regni inuafores iniquos, poterat nō iniuerito cogitare. At Hierosolyma ciuitas Dei, vrbs sancta, tantis diuinis beneficijs obligata quid perturbatur? quid laborat? imò vero quid non exultat, ac tripudiat? quid non triumphat singulari gaudio eius lætissimi nuntij delibuta? Elucet hic tatis quanta sit adulandi pernicies, quæ cogat miseros subditos ad Regis & Domini mores linguam vultumque componere: vt illa probare videantur, quæ probat, ille improbare, quæ ille nō probat. Non male quidam scripsit hoc loco: [Iudaicus populus turbatur, volens illi fauere quem timebat. Populus enim plus iusto eis fauet, quos crudeles iustinet.] Non quidem opinor omnes ex eo nuntio Magorū molestiam capisse Iudæos, qua erat percussus Herodes: sed seruitute oppressos quosdā falso, partē ex animo, omnes tamen se perturbari præ se tulisse, Euangeliū narrat. Sic Regi gratificari omnes amat. Itaque verū est illud Osæ. [In malitia tua lætificauerūt Regē, & in mendacio principis.] Neque illud obturū est, Regis vitio & malitia

*1. Corint. 4.**2. Subdito-
rū mores pē
dere ex Re-
gibus. Re-
ges pro popu-
li meritis cō-
tingere bo-
nos aut ma-
los.**Bernard. ser-
mo. 3. de Epi-
phan.**A. S. Thom.
recitatur in
catena nomi-
ne I. I. I. I.
mi, seu non
est.*

Bernard. ser
mo. 3. de Epi

I

Osee.

Sapient. 6.

infici solere cōtaminariq; populū vniuersum. [Videte fratres, ait hoc loco Bernardus, quantū noceat iniqua potestas: quomodo caput impiū subiectos quoq; suæ conformat impietati. Misera plane ciuitas, in qua regnat Herodes, quoniam Herodianæ sine dubio particeps erit malitiæ, & ad nouæ salutis ortū Herodiana mouebitur turbatione.] Hæc Bernardus. Quocirca quāuis Hierosolymæ Dei lege & tēplo præclaræ fuerint, Herodianæ tamen libidini & sceleri diu assuetas, eundem tandem habitū induisse, facile adducor, vt credam. Nō equidē multos fuisse veros Israelitas nego, qui cum Simeone redemptionē Israelis expeterent: sed præ multitudine improborum, bonorū mentio fit nulla. [Omnis, inquit, Hierosolyma turbata est cū illo.] Ab Herode nēpe deprauati erant sensus mēsq; plurimorū. Adeo Regis est impij grauis ac periculosa cōtagio; quod Oseas idem pulchre admonet: [omnes, inquit, adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente quieuit paululum ciuitas à cōmixtione fermēti, donec fermētaretur totū.] Duplici simili rē elegāter exponit. Vt enim coquus materiam paulatim subiiciēdo clibanū vel furnum potius tādē vniuersum calefacit & inflāmat, sic princeps præmia aut supplicia, honores aut ignominia, opes aut inopiā inferēdo, ad suā libidinē ciuitatem omnē Rēpublicāq; traducit: quod est planē à Rege Hieroboā factū, de quo erat sermō prophetæ, cum à cultu Dei veri ad aureorū vitulorū venerationē populū blanditijs promissisq; traduxit. Sicut etiā fermentum totā farinam immixtū, sensim natura sua impertit & imbuit, sic Regū studia populo indita & cōmunicata, eiusdem esse saporis & sensus tandem efficiunt. Quapropter attēdant sibi oportet etiam atq; etiā ij, qui cæteris præfunt & dominātur, ac diligēter sapiētis monita auscultent ad hunc eos modū adhortantis: [Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniā data est vobis potestas à Domino, & virtus ab altissimo; qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam eū, essetis ministri

nistri regni illius, non rectē iudicastis, neq; custodistis legem iustitiæ, neq; secundū voluntatē Dei ambulastis.] Hæc quidem ad Principes & moderatores Reipublicæ dicta sint. Nūc ad vos conuertenda est oratio, vt diligenter agatis, quo Reip. principes boni cōtingāt. Atqui, dicetis credo, nō vestra id interesse, cū nascantur vobis principes, nō vestris suffragijs dentur: Imò vero suffragia esse vestra scitote, in vtrāq; partē potentissima: suffragia in quā meritorū & precū. Nōne audistis aliquando ex diuinis literis, [Qui regnare facit hypocritas propter peccata populi?] & illud. [Dabō tibi Regē in furore meo.] Peccatis ergo vestris deputatote, si quādo Principes, Magistratus, Præfecti improbe nequiterq; segerūt. Iā precibus & votis supplicibus ac perpetuis placandū numen diuinū, atq; exorandū, vt det [pastores iuxta cor suum:] quos cū dederit, cōseruet, pmoueatq; bono publico. Ita plane præcipit Paul. preces obsecrationesq; fieri. [Pro Regibus & p. ijs qui in sublimitate sunt cōstituti, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.] Videte quanti referat, bonos nancisci principes, vt Paulus in eo situm putet, non solum quietē peccateq; viuere, sed etiam piē, religiose, caste, honestē. Pertinet enim ad Regnū proculdubio curam, Rēpublicam ab omni impietate vindicare. flagitia & turpitudines omnes, ex terminare, vt nulla sit labes neq; sentiēdi falso de Deo neque turpiter & obscenē corpore abutendi. Est autem illud notissimum. [Qualis Rector est ciuitatis, tales & inhabitantes in ea:] Neq; Salomonis sententia potest quicquam cōmodius dici, [sicut diuisiones aquarum, sic cor Regis in manu Dñi.] Nōstis opinor omnes, quia facilitate aquæ ductus huc illuc flectātur, cū suo loco atque diuidūtur, quæ si rapiātur in præceptis, obsisti sibi nullo modo patiūtur, neq; ductū sequūtur cuiusque sed suo impetu cūcta trahunt. Id plane Regibus euenit quorū cū est incitatus animus & curuus aliquo, repugnare velle ac reniti, supuacaneū vel poti⁹ perniciosum est. At molliter diuino nutu quo Deus vult, ducuntur. cū diuina volūtas

Iob. 34.

Osee. 13.

Hier. 3.

1. Timot. 2.

Eccles. 10.

Prover. 21.

eorū mentem atque animū leniter flectit. Quare Deus ardentem orandus, ut bonā mentē, ac salutaria studia Reipublicæ moderatoribus semper inspiret.

3. De lege Dei sacerdotum consultos: eosque non errare, cum de rebus diuinis censent. Mich. 5.

Ambrosio lib. 5. Epistola 1.

Virgilius.

Huic expositioni assentimur Lanzenius. c. 9.

Concordia Vines in scholijs. cap. 35. lib. 18. de Ciuit.

Ribera fuisse in 5. Mich. Sapiens. 16. Tob. 4.

De Christi patria consulit Scribas & Sacerdotes Herodes: ij ex diuinis scripturæ prophetica oraculis respondēt esse Bethleem Iuda: sic enim scriptum esse per Michæam. [Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux qui regat populum meū Israel.] Quem locum non mendose Matthæus recitat, licet in Michæa discrepare videatur Michæas enim sic habet, [Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda.] Matthæus vero contrario modo refert. Nequaquam minima es, quæ videntur aperte repugnare, sed minimè repugnāt si sensum ut monuit Ambrosius, non voces consideres. Nam quod prophetica locutio ironice urbem minimā dixit, hoc Euangelica narratio exposuit negatione, quæ est ironiæ explanatio certissima. Si quis enim minime egregiam laudem tulisse apud poetam venerem & Cupidinem explanaret, nullo modo poetæ repugnaret dicenti, [Egregiam vero laudem & spolia ampla tulistis, tuque puerque tuus.] Erat quidem Bethleem Ephrata siue Iuda, quod eodem redit, ambitu & ciuiū multitudine exiguū oppidum: at Christi natalibus vrbs futura longe clarissima & maxima. Id igitur vere responsum est à sapientibus Iudæorū. Atque hic primum cognosci animaduertique debet, quanto peiore Reipublicæ interfit in cōsiliū adhibere sapientes, ac de quaque re eius rei peritos interrogare. [Multitudo sapientium, inquit, sanitas est orbis terrarū.] Res difficiles & obscuræ ad prudētes & doctos deferendæ. Si cōscientiæ scrupulus incedit grauior, si causa impedita, si cōtractuū, si æris alieni quæstio est implicatior, literatū ac legis diuinæ benemeritū adire memēto: ne simplicitate ac rusticitate quāuis modesta & sancta cōtentus sis, Tobiam seniorē audi monentē. [Cōsiliū semper à Sapiente perquire.] Præstat sapiens non admodum religiosus, sancto animè docto, quod ad veritatē diuinæ legis cognoscendam

dam attinet. Non erant sancti Scribæ ac Principes sacerdotum: at erāt in sacris literis versati. Itaque rogati quænam patria Christi prædicta fuisset: id quod erat, responderunt esse Bethleem. Illud deinde considerandū in re tanta explananda conciliū fuisse sapientū conuocatum: eos quæstioni absoluendæ sibi propositæ, non de suo cerebro responsum dedisse, sed diuina oracula consuluisse, è sacris literis rei veritatē petiuisse. Quod si veritas quæ sita patuit, etiam cum Herodes non veritatē sequendæ sed oppugnandæ potius studio teneretur, etiā cum ipsi scribæ & sacerdotes Christi gloriam ac salutem suā minimè curarent tamē quia & necessaria veritas quærebatur, & in concilio sacerdotū agitabatur, si veritas inquā diuina patefacta est, neque labi & errare Iudæicorū sacerdotū cætus permissus est, quomodo Christianæ Ecclesiæ magistris ac præsidibus, cum in Christi nomine ad fidei regulas cognoscendas ad vitæ Christianæ leges interpretandas cōsultur, putari potest diuinitus non aperiri veritas, & perniciosus error irrepere? [Vbi sunt, ait Christus, duo vel tres cōgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorū.] Qua de re extat Innocētij illustre decretum in hæc verba: [Si omnibus inspectis, quæstionis qualitas non lucide inuestigatur, seniores prouinciæ cōgrega, & eos interroga. Facilius namque inuenitur, quod à pluribus senioribus quæritur. Verus enim repromissor Dominus ait, si duo ex vobis vel tres cōueniunt super terrā in nomine meo de omni re quancunq; petierint, fiet illis à Patre meo.] Præsidet in Ecclesiastico conuētu Episcoporum & Patrum Spiritus sanctus, neque à verò aberrare præses suos sinit. Quapropter primo Apostolorū concilio sic pronūtiari placuit [Visum est Spiritui sancto & nobis.] Lectio verorū sacrorū librorū opportuna veritati cognoscendæ in primis est: neque sensum quisque suū ac cerebrū consulere, sed diuinorū librorum oracula debet, quod Paulus ostendit: [Ab infantia, inquit, sacras literas didicisti, quæ te possunt instruere.] ac rursus [Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendū, ad erudiendū, ad arguendū]

Matth. 18.

Decretū Innocētij refertur, dist. 20. c. de quibus causis.

Actor. 15.

2. Timot. 3.

2. Timot. 3.

dum & cætera. Bene igitur Scribæ & Pharisei de Christi patria censuere, responsum sapiens verumque; dedere: si quod verbis docebant, sequerentur factis, felices fortunatique futuri: sed quia quam alijs ostenderunt salutis viâ, minimè ipsi ingressi sunt, eo maioris supplicij poenas meriti, quo scientia sunt ampliori præditi.

IN EODEM FE-

STO EPIPHANIÆ,

CONCIO QVINTA.

*Et intrâtes domum inuenerunt puerũ cum
Maria matre eius: & procidentes ado-
rauerunt eum. Matth. 2.*

*1. Herodis
malitia in-
quarèdo Chri-
sto digne de-
visa.*

IRIPLEX genus hominũ Euange-
lica narratio prodit Christi cunabu-
la perquirentium, sed studijs valde
diuersis. Herodes quidẽ quærit, &
quærit diligenter, vt cognitum per-
sequatur, perdat, occidat, [Congre-
gans, inquit, omnes principes sacer-
dotum & Scribas populi sciscitaba-
tur ab eis vbi Christus nasceretur.] Quãta solitudine?
qua industria? Mox [Clã vocatis Magis diligẽter didicit
ab eis tẽpus stellæ quæ apparuit eis.] Ite, inquit, & dili-
gẽter quærite, & cũ inueneritis renuntiate mihi: Quid
põtest ad hanc curã vigilantiamq; accedere? quid præpti-
tudini tãte addi? At doli dissimulatiõẽ tẽcti, insidiã simu-
latione celatã, in apertũ tandẽ furorẽ pruperunt: draco
insidiosus & fallax in leonẽ atrocem cõuersus est. Chri-
stũ quia Magorũ inditio nõ inuenerit in cunabulis, satel-
litũ gladio petit inter infantes. Herodẽ plane imitantur,
qui

qui iã dolo iam vi Christũ recẽs natũ oppugnant. Nasci-
tur enim hodie imo quotidie Christus in eorũ mentibus,
qui verbo veritatis concepto, Christo vitã morẽsque cõ-
formãt. Nã & ipse matrẽ agnoscit, qui fecerit voluntatem
Patris cælestis: & Paulus exclamat [Filioli mei, quos ite-
rũ parturio donec formetur Christus in vobis.] Sunt
autem hi Satanæ administri atque adiutores, qui vel con-
filijs prauis, vel exemplo pessimo instituta religiosa pia-
que euertunt, similes planè Pharaoni sequissimo, à quo est
de interficiẽdis omnibus masculis Hebræorũ lata lex im-
pia atq; crudelis. Herodis malitiam & furorẽ quẽadmo-
dũ imitentur Satanæ ministri, eleganter Leo sic scribit: [Permanet igitur dilectissimi mysticorũ forma gestorũ,
& quod imagine inchoabatur, veritate cõpletur. Radiat
nanq; stella per gratiam, & tres Magi coruscatione Euã-
gelici fulgoris. acciti in omnibus quotidie nationibus ad
adorandã potetiã summi Regis accurrunt. Herodẽs in dia-
bolo quoq; frẽmit, & auferrẽ sibi iniquitatis suæ regnũ
in ijs, qui ad Christũ trãseunt, ingemiscit. Vndẽ si paru-
lõs interficiat, Iesum sibi videtur occidere. Quod vtique
facere sine cessatione molitur, dũ primordijs renatorum
Spiritũ sanctũ eripere, & quandã teneræ fidei velut infan-
tiã tentat extinguere.] Ergo iuxta Sancti Leonis senten-
tiam Herodis Satellites sunt, quicunq; perdere Christi-
tirones paruulosque conantur. In hos tales vaticinatur
sapiens hoc modo: [Fili mi ne ambules cum eis: prohibe
pedem tuum à semitis eorum. Pedes enim illorum ad ma-
lum currunt, & festinant, vt effundant sanguinem, fru-
stra autem iacitur rete ante oculos pennatorum. Ipsi quo-
que contra sanguinem suum insidantur & moluntur
fraudes cõtra animas suas.] Quã esse verissimã prophē-
tiam apertissime Herodis facta exitusque demon-
strat. Nihil aliud agebat consultationibus, colloquijs,
adornatione Magorum, quam vt Christum sibi proditum
perderet, sanguinem funderet innoxium. Sed
oculos omnia videntis numinis latere non potuit,
neque vero alis præditum pernicibus consequi. Atque
in caput

Matth. 12.

Galat. 4.

Exod. 17.

*Leo serm. 5.
de Epipha-*

Prover. 1.

Leo serm. 1.
de Epipha.

in caput suum tandem perniciem Christo paratam exitumque conuertit. Laqueo suo ipse illaqueatus est, illudere se putauit Magis, sed à Magis est ipse potius illusus & gladius Herodis quo trucidauit infantes, in viscera Herodis versus est, cum laureati triumphent illi, iste supplicijs sempiternis addictus, congemiscat. Commodè Leo beatus exclamat: [O cæca stultæ æmulationis impietas, quæ perturbandum putas diuinum tuo furore cõsilium. Exardescit frustrata in meditationibus suis Herodis infania. Quos Rex impius eximit mundo, Christus inserit cælo.] Eum videlicet habent exitum, qui Christũ militia persequuntur.

2. Socordia
Iudæorum
Christi patriam
indican-
tium, nec
tamen adu-
tium.

Est alterum genus quærentium Christum, vt sciant tantum modo: quod in Pharisæis & Scribis ab Herode conuocatis videmus. Non illi (quantum equidem arbitrator) adhuc de tollendo puero Christo cogitabant: verum neque ad eundem adorandumque sibi censebant. Cognoscere tantum volebant, & locum natalium Herodi indicare vt impio Regi gratificarentur. In istis cognitoribus non adoratoribus Christi depicta est sane atque expressa fides ea, quam sine operibus mortuam atque ociosam Iacobus definit. Nam & sacris literis fidem habebant, & erant instructi verbo Dei, sed quod alijs ostendebant, ipsi minime curabant. Pulchre rem hanc Augustinus his verbis declarat: [Quid dicam de infelicitate Iudæorum qui Christum quærentibus Magis etiam prophetiam, indicem protulerunt Bethleem ciuitatem designauerunt, quam ipsi non petiuerunt: similes facti fabris arcæ Noe, alijs vbi euaderent præstiterunt, & ipsi diluuium perierunt: similes lapidibus miliarijs, viam ostenderunt, nec ambulare potuerunt, quia stolidi in via remanserunt. Audierunt & abierunt Magi inquisitores: dixerunt & manserunt Iudæi doctores.] Sed [non auditoris legis iustificatur apud Deum, sed factoris legis.] Paulo teste, Imo, vero [scienti bonum facere & nõ faciendi peccatum est illi.] Quapropter ex magisterio maius iudicium subeundum Apostolus Iacobus etiam admonet. Nulla enim excusa-

Iacob 2.

Aug. serm.
11. de Epipha.

tione se tegere possunt, qui Christum adorandum magis prodiderunt, tamen ipsi neque adire neque adorare dignati. Caueant sibi doctores ac Magistri Christianæ plebis, qui scientia intumescunt, eloquentia extoluntur, ne cum alijs salutis præsidioque sint, se ipsos stultissime perdant. Meminerint profecto quod Apostolus scribit. [Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans aut cimbalum tinniens.] Etenim cum æris sonitu ac cimbali significatione homines ad sacra vocentur, diuinisque rebus inter sint, tamen ipsam cimbalum neque quo vocat ingreditur, neque bono à se significato fruitur, sed foris sub dio ventorum atque imbrium iniurijs patet. Quale (quæso vobis) erit, vt cælos alijs pate fieri videant concionatores, quos concionibus suis permouerunt, se contra in tartara ruere, quod dicere non facere maluerunt? Præclare Augustinus hoc facto scribarum & sacerdotum Christi natalia indicantium Magis, non item sibi quærentium, declarari dicit scripturas apud Iudæos mansisse spiritum ac fructum earum gentibus reseruatam. [Quid aliud, ait ille, hic significauit diuina prouidentia nisi apud Iudæos solas diuinas literas remansuras, quibus gentes instruerentur, illi excæcarentur, quas portarent non ad adiutorium salutis suæ, sed ad testimonium salutis nostræ? Nam hodieque cum præmissas prophetias de Christo proferimus, iam rerum completarum luce declaratas, Iudæorum Codices recitamus, vt tollatur dubitatio Paganorum: qui iam in Magis illis figurabantur, quos Iudæi de ciuitate in qua natus est Christus, diuinis eloquijs instruebant, & eum ipsi nec requirerant nec agnoscebant.] Quapropter fratres si qui inter vos scientia præditi sunt, exemplo Iudæorum alijs prodesse, ita vt sibi aliud satis consulant, scientiæ suæ fructum infelicissimum ducant.

Roman. 2.

Iacob. 4.

Iacob. 3.

Iam genus tertium pium æque ac felix Christum quærentium nobis beati Magi demonstrent. Hæc tria genera Augustinus ita dixit. [Magi quærebant vt inuenirent, Herodes quærebat vt perderet. Iudæi ciuitatem nascentis

tione se tegere possunt, qui Christum adorandum magis prodiderunt, tamen ipsi neque adire neque adorare dignati. Caueant sibi doctores ac Magistri Christianæ plebis, qui scientia intumescunt, eloquentia extoluntur, ne cum alijs salutis præsidioque sint, se ipsos stultissime perdant. Meminerint profecto quod Apostolus scribit. [Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans aut cimbalum tinniens.] Etenim cum æris sonitu ac cimbali significatione homines ad sacra vocentur, diuinisque rebus inter sint, tamen ipsam cimbalum neque quo vocat ingreditur, neque bono à se significato fruitur, sed foris sub dio ventorum atque imbrium iniurijs patet. Quale (quæso vobis) erit, vt cælos alijs pate fieri videant concionatores, quos concionibus suis permouerunt, se contra in tartara ruere, quod dicere non facere maluerunt? Præclare Augustinus hoc facto scribarum & sacerdotum Christi natalia indicantium Magis, non item sibi quærentium, declarari dicit scripturas apud Iudæos mansisse spiritum ac fructum earum gentibus reseruatam. [Quid aliud, ait ille, hic significauit diuina prouidentia nisi apud Iudæos solas diuinas literas remansuras, quibus gentes instruerentur, illi excæcarentur, quas portarent non ad adiutorium salutis suæ, sed ad testimonium salutis nostræ? Nam hodieque cum præmissas prophetias de Christo proferimus, iam rerum completarum luce declaratas, Iudæorum Codices recitamus, vt tollatur dubitatio Paganorum: qui iam in Magis illis figurabantur, quos Iudæi de ciuitate in qua natus est Christus, diuinis eloquijs instruebant, & eum ipsi nec requirerant nec agnoscebant.] Quapropter fratres si qui inter vos scientia præditi sunt, exemplo Iudæorum alijs prodesse, ita vt sibi aliud satis consulant, scientiæ suæ fructum infelicissimum ducant.

Iam genus tertium pium æque ac felix Christum quærentium nobis beati Magi demonstrent. Hæc tria genera Augustinus ita dixit. [Magi quærebant vt inuenirent, Herodes quærebat vt perderet. Iudæi ciuitatem nascentis

1. Cor. 13.

Aug. ser. 30.
de tempore
qui est. 2. de
Epiphania.

3. Magorum
simplicitas
& felicitas.
Aug. ser. 5.
de Epiphan.

tis

tis legebant: tempus venientis non intelligebant. Inter Magorum pium amorem, & crudelem timorem illi enuenerunt.] & cetera. Ergo ad tertium nos genus quarentiam Christum iam conferamus, Magosque sequamur, quibus columbae simplicitate cum prudentia serpentis coniuncta cernimus. Quid enim ijs cadidius atque sincerius, qui nouum Regem in aula tyranni palam requirebant? quid porro prudentius & consultius iisdem ipsis, qui ita clam doctem Herodem cunabula Christi audierunt, ut ad suam salutem vterentur labore, industria, atque opera tyranni malitiam eius eodem inditio testem frustrarentur. Bene a sapiente dictum [Simplicitas iustorum diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos.] Quod in Magis & Herode aperte videmus. Itaque praclare ab apostolo. [Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.] egregie a Dauide. [Cognoscetur Dominus iudicia faciens.] Quam haec illustria iudicia? Dolos ac fraudes Herodis in ipsius caput verti, [Incidit enim in foueam quam fecit.] Dumque illudere vult illusus est: deceptus, qui parabat decipere. Quis Herodis astutiam non attendat, & diligentiam & industriam in cogendo concilio, in consulendis peritis, instruendis Magis? quis non videat scribarum literas ac peritiam, diuinorum voluminum studium atque intelligentiam? Iam quis non admiretur omnia denique inimici Regis consilia, omnem scribarum scientiam opitulatio ni Magorum seruasse: non ne mirifice ostendit Deus ad suorum gloriam etiam inimica atque infesta arma solere conuertere? Velint nolint, Dei consilio & voluntati militat aduersarij. [Et conuersus erat gladius vniuscuiusque in proximum suum.] Sic castra Allophilorum ad conspectum Ionathae euertit. Sic satrapae Darij in eas insidias incurrerunt, quas Danieli instruxerant. Sic fratres Ioseph videntes, in eius dominatum inuiti perducti sunt. Sic idem Ioseph testimonio falso appetitus, atque inclusus in carcerem, ad imperij fastigium peruenit. Sic Laban cum simplicitate Iacob defraudare parat, decuplo lucupletauit. Igitur quod dixi, dico iterum, vel potius quod Paulus dixit agnosco,

[D]

Prouer. 11.

Romano. 8.

Psal. 9.

Ibidem.

Reg. 14.

Genesis. 40.

Dan. 6.

Genesis. 42.

Genesis. 31.

[Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.] Meruit pietas Magorum, meruit simplicitas, meruit diligentia, fides, integritas, constantia denique illa inuicta, qua odiosissimam Regis noui famam tyranni impotentissimi auribus inferre non dubitarunt, eiusdem tyranni consilijs atque opibus muniri ac dirigi. [Cum enim placuerint Deo vix hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.] Quapropter Christi patriam ciuitatem edocti, nihil morantur Magi, Bethleem sibi, euestigio petendam statuunt. Vix Hierosolymis pedem extulerant, ecce stella quam viderant in Oriente: qua conspecta gaudio incredibili perfusi sunt. Gravior nimirum atque iucundior accidit celestis lux interiorque consolatio velut post liminio recepta, quam si iugiter perseveret. [Magis enim gaudet homines, ut hoc loco Remigius animaduertit, de rebus perditis, quam semper possessis.] Ob eam rem Dominus stella suam interdum subtrahit, quam mox opportunum exhibet. Primum enim probatur fides atque constantia, ut cum Paulo seruus Dei dicat, [Et ideo contendimus, siue absentes, siue praesentes, placere illi.] Deinde ad humilitatem proficit, ad excitandam vigilantiam, ad acuendam pietatis ac deuotionis curam, quod sponsa sancta de se testatur: [In lectulo meo quaesui quem diligit anima mea: quaesui eum & non inueni. Surgam & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quaeram, quem diligit anima mea.] Qui in lectulo quietis internae & contemplationis, ut Gregorius exponit, non inuenit dilectum suum, quaerat certe per vicos & plateas operationum externarum. Sciat viros etiam sanctos sine culpa aliquando diuinis priuari consolationibus, audiatur Iob conquerentem ac dolentem. [Quis mihi det, ut sim iuxta menses pristinos, secundum dies, quibus Deus custodiebat me: quando lauabam pedes meos butyro, quando petra fundebat mihi riuos olei, quando splendebat lucerna eius super caput meum, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo?] Postremo tunc stella & latior & lucidior apparet, cum superatis Herodis insidijs, ac relicto comitatu saeculi, appropinquat iustus

Prouer. 16.

4 Gaudium

de recuperata

diuina consolatione

stella longe

vberius.

Remigius in

catena San.

Thome.

2. Corin. 5.

Cant. 3.

Grego. in Cantica

Iob. 29.

2. Petri. 3.

ius ad palmam, cum ad exitum laborat, ad ipsum diu optatum Regis gloriæ conspectum vicinus est. [Expectantes, ait Petrus, & properantes in aduentum diei, domini.] Fit enim mirabili quadam ratione, vt cum finienda est peregrinatio vitæ mortalium, qui ductum diuini luminis sequuti sunt, stellam sibi solito amplius radiantem, diuinam inquam præsentiam fiduciæ atque alacritatis plenam animo cernant, ac singulari gaudio perfundantur. Idque signum cælestis auxiliij perduret vsque dum in conspectum Regis inducat, quod precatur hodie ecclesia. [Vt qui iam te ex fide cognouimus, vsque ad contemplandam tuæ pulchritudinis speciem perducamur.]

5. Magorū
fides in Chri-
sto Deo ado-
randa.

[Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procedentes adorauerunt eum.] Domū quam Matthæus narrat intrasse Magos, eandem illam spelūcam debemus accipere, in qua Saluatorem editum Lucas refert. Neque enim quod quidam putant, hospitium Maria mutauerat, sed in eodem ipso quo diuerterat, permanebat, si quidem lege cogebatur mulier cum peperisset, manere in eodem loco vsque dum purificatorio dies peragerentur. Cum præsertim sancti patres cōsentiant ad præsepe Magos à stella perductos, Augustinus, Ambrosius, Fulgētius & ipse Hieronymus cuius est carmen in Epitaphio Paulæ. [Hic præsepe tuum Christe, atque hic mystica Magi Munera portantes homini- que Deoque dedere.] Imo vero Ecclesia tanquam rem compertam canit. [Hodie stella Magos duxit ad præsepium.] Neque repugnat quod domus à Matthæo vocetur. Non enim nuda spelunca aut merum stabulum be-luarum erat, vt nonnulli cogitant, sed diuersorium plane, hospitiumque etiam hominum, sed vile & male cernatur, quale extra vrbes muliones aut agafones & vulgus ignobile petere solet. In quo diuersorio tantæ etiā fuerint angustia, vt Ioseph & Maria cogentur, in infimam maximeque abiectam partem concedere, vbi præsepe iumentorum erat in spelunca rupe excauatum. Atque

que eo in loco reposuit Virgo mater infantem, quod commodiorem haberet nullum. Hæc igitur domus est, in quam sunt Magi ingressi, hæc cunabula Regis summi petierunt, hic constitit stella ardens & perspicuos ac viuidos radios vibrans, latere cælestem thesaurum non passa est. [Dicere stella & clamare videbatur, ait Maximus, hic est puer, quem natum testabar e cælo.] Hic est Rex ille magnus, qui venit cælesti imperio regnum sociare terrarum. Vere stella dominicæ natiuitatis ministra,] Ergo obsequuntur Magi ducis suæ iussis: intrant in domum rusticam, ostensum inueniunt puerum in matris pauperis gremio. Se se ad pueri pedes ante vile præsepe prosternunt. Quis fidem Magorum non admiretur? quis magnitudinem sapientiæ incredibilem non suspiciat? solium Salomonis Scriptura laudibus effert, nec fuisse tale opus vsquam gentium prædicat. Reginam Sabæam longa peregrinatione suscepta ad magnitudinem opum Salomonis obstupuisse, apparatus magnificentiam, seruorum multitudinem, palatij splendorem, epularum delicias, vestium ornatum, cæteram pompam oculis & cogitatione lustrantem, mente attonitam propemodum concidisse. At vos ô Reges Saba, quæ gloria, quæ opum magnitudo permouit? pro folio Regali, vile præsepe, pro aureis ornamentis panni despiciabiles: pro comitatu copioso & insigni, abiecta animalcula: pro depicto sublimique palatio, casa rustica: & tamen adoratis infantem, salutatis Regem, prosternimini Deo, seruitutem Domino profitemini. Nimirum in exiguo corpusculo Dei maiestatem recognoscitis, cætera ornamenta minime requiritis: ipsum sibi Deum sufficere ad immortalem gloriam sapienter existimatis. [Quod enim stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum Dei, fortius est hominibus.] Clamat Cyprianus hoc loco, & tanto miraculo attonitus loquitur: [Ecce alienigenæ à fluminibus Aethiopiæ ad paruulum Christum supplices veniunt, & filij dispersorum deferunt munera: accedunt qui longe erant,

Maxim. ser-
mone 4. de
Epiphania.

3. Reg. 10.

1. Cor. 1.

Cypr. in ser-
de stella &
Magis.

Y

erant, & qui prope recedunt. In loco humili & supellecti-
li vili. Rex regum & Dominus dominantium, inuenitur,
cognoscitur, adoratur.] Intuere iam sapientes, intuere
opulentos & magnos principes gentiū ad paruuli pedes
abiectos ac procubentes, leones feroces cerne mansuesce-
re, & tanquā agnos se regi finire, vt merito vaticinium il-
lud Esaiæ occurrat. [Puer paruulus minabit eos.]

Esai. 11.

6 Munera
Magorū no-
bis quoque
offerenda.

Neque adorant supplices tantum, sed munera etiam
addunt pretiosa, quibus quid de puero eo sentiant, aper-
tē declarant. Aurum Regi, Deo thus debitum, myrrha
mortali. Sic spolia gentium Christo cedere debere decla-
rant sapientissimi Magi, primitiæ Gentilitatis, oratores
nationum exterarum, paranymphi atque internuntij or-
bis terrarum. Quam præclare, quam plenē perductam ad
exitum illustrissimam Esaiæ prophetiam hodie intue-

Esai. 8.

Iustinus in
colloq. Tri-
phonis fust.
Tertull. lib.
3. aduersus
Marcion.

Athanas. de
incarnatio-
ne Verbi.

Chrysost. in
2. Matth.

hom. 2.
Euseb. li. 7.

2. in di-
demonst. 2.
Aug. ser. 4.

de Epiphan.
Exod. 23.
34.

Deut. 16.

mur. [Concepit, inquit, prophetissa, & peperit filium, &
dixit Dominus ad me, Voca nomen eius, Accelera spolia
detrahere, Festina prædari. Quia antequam sciat puer vo-
care patrem & matrem suam, auferetur fortitudo Dama-
sci, & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum.] Quæ sa-
nè tam præclara promissa hodie re perfecta magno con-
sensu asserunt Patres, Iustinus, Irenæus, Athanasius, Ter-
tullianus. Augustini vero in quadam huiusce diei cōcio-
ne verba sunt talia: [Tunc puer priusquam sciret voca-
re patrem aut matrem, accepit virtutem Damasci & spo-
lia Samariæ. Id est, antequam per humanam carnem hu-
mana verba proferret, accepit virtutem Damasci. In diui-
tius quippe secundum seculum ciuitas illa florebat. In di-
uitijs autem principatus auro defertur, quod Christo Ma-
gi suppliciter obtulerunt. Samariæ vero spolia ipsi
erant. Samaria quippe pro idololatria posita est, hæc pri-
ma puer spolia idololatriæ dominationi spolia detraxit,
vt ad se adorandum Magos ab illa peste superstitionis
auerteret: & in hac terra nondum loquens per linguam,
loqueretur de celo per stellam.] Nos quoque fratres Ma-
gos hos imitari ne simus adorare contenti, nisi munera
etiam Deo digna promamus. [Non apparebis ante con-
spectum

spectum meum vacuus:] In lege præcipit, qui in gratia
præuenit voluntatem, dando quod demus, largiendo ip-
se, quod repetat, & à nobis accipiat. [Tua sunt enim om-
nia Domine (aiebat Dauid) & quæ de manu tua accepi-
mus, reddimus tibi.] Illorum sanè trium munerum ex the-
sauris Arabicis, Persicis que depromptorum, auri, thuris,
& myrrhæ varias sancti Patres significationes nobis ac-
commodant, quæ sunt omnes suscipiendæ, nulla impro-
banda. Attamen vt nos quoque vt beatus Leo monet, mu-
nera quæ sunt Deo digna promamus, nostro quodam mo-
dulo existimamus tria genera bonorum operum, quibus
disciplina omnis Christiana continetur, his commodè
muneribus intelligi posse. Ea sunt elemosyna, oratio,
ieiunium. Pro largitione auri elemosyna sit, quoniam
quicquid vitæ vsui esse potest, auro comparatur. Est au-
tem optimum genus muneris elemosyna. [Bona est,
inquit, elemosyna magis quam thesauros auri reconde-
re.] Et rursus: [Elemosyna viri quasi sacculus.] Thure
orationem indicari aperta declarat Scriptura cum dicit:
[Dirigatur Dñe oratio mea sicut incensum in conspectu
tuo.] Et in Apocalypsi: [Et data sunt illi incensa multa quæ
sunt orationes Sanctorū.] Iam Myrrhæ cōpetere ieiuniū
omnēq; carnis castigationē ex ipso Myrrhæ vsu liquet,
quæ ad corrigendū humorē inhibendumq; carnis putorē
valet. Quapropter spōsa diuinitus edocta orationi morti-
ficationē esse adiungendā, sic loquitur secum, [Vadam ad
montē myrrhæ, & ad collē thuris.] Omnino hæc tres spe-
cies operū piorū in tēplo præferebantur, cū alij offerret,
alij sacrificarent, alij canerent: ex quibus primū ad ele-
mosynā, secundum ad castigationē corporis, tertium ad pre-
cum diuinarumq; laudū studium pertinere videri potest.
Atq; ea quæ generatim Christiani omnes Christo offe-
runt, ratione quadā peculiari & ppria perfectius religiosi
dedicant. Aurū enim excellēter cōferunt, cū paupertatis vo-
to, omniū bonorū externorū facultate se se abdicant, pro-
pter Christi pauperiē cōsectandā. Myrrhā castitate atq;
cōtinētia perpetua exprimunt, vt incorruptā vitā viuant,

1. Paralip.
29.

Tob. 12.
Eccles. 29.

Psal. 140.
Apoc. 8.

Cant. 4.

& Angelis similes sint. Thus vero nullum potest esse vel odoratus vel suauis obedientiae sacrificio, qua se totos mactant atque offerunt in odorem suauitatis. Quibus id tantum superest operæ, vt diuersa via regrediantur in patriam, quemadmodum Magi diuinitus admoniti faciendum sibi existimarunt. Nam qui ex secularibus curis, & tumultu curiæ Herodianæ ad Christum euaserunt, non debent ij vel meditatione vel studio rerum secularium iterum implicari, sed libera & absoluta cogitatione ac mente in caelestem patriam contendere, imitantes Paulum, qui semper priorum oblitus, in ea quæ supererant, nunquam intermisso conatu contendebat. Ita nos adhortatur Fulgentius facere hoc loco: [Nec teneamus, ait ille, viam veteris vitæ, sed diuinis mandatis humiliter obsequentes viam mutemus, & in qua præcepit Dominus ambulemus, vt ad patriam peruenire valeamus, vbi sine fine cum ipso Domino gaudeamus. Ambulemus bene per fidem, vt perueniamus ad speciem, vbi plenum erit gaudium nostrum.]

Fulgent. in
hom. de Epi
phan.

DOMI-

DOMINICA
INFRA OCTAVAS
EPIPHANIAE.

Cum factus esset Iesus annorum duodecim.
Luc. 2.

VIA Saluator noster humanam nostram naturam, quam sibi copulauit, non modo perditam & excisam recuperare seruareque voluit, verum etiam deformatam, ornadam, atque illustrandam existimauit, à primis exordijs vitæ humanæ, ætates singulas egit, vsque dum ad integerrimam perfectissimamque progredieretur. Itaque & infantiam & pueritiam, & adolescentiam percucurrit: virilis ac solidæ ætatis annos eos sumpsit, quos docendo hominum generi ac demum cruore diuino expiando, sufficere putauit, in ipso flore iuuentutis annum trigessimum tertium agens, vt frequentior ac celebrior opinio tenet, mortalem vitam cum immortali ac sempiterna commutauit. Senectutem quidem atque ingrauescentem ætatem non existimauit attingendam, quod corporum resurgentium is status futurus esset, qui formam Christi corporis similitudine iuuentutis exprimeret, quemadmodum beatus Apostolus demonstrat, cum scribit: [Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.] Attamen ætates illas imperfectas pueritiæ, adolescentiæ non recusauit, cum liceret ei si vellet, formam induere humanam ætate iam plena ac robusta) propterea quod primus homo vigentibus membris conditus, superbiæ, inobedienciæque vitio lapsus est, cuius vt

Ob quam
causam Deus
pueritiæ æta-
tē suscep-
erit.

Ephes. 4.

Y 3 morbo

morbo mederetur, oportuit secundum hominem de caelo caelestem, humilitatis atque obedientiae formam praebere, atque eo modo nasci, qui ad subiectionem maxime esset accommodatus. Quocirca Beda nos admonet in hunc modum: [Describit Euangelista infantiam pueritiamque nostri Redemptoris, qua nostrae particeps humanitatis dignatus est fieri, ut incarnationis eius humilitate ad memoriam reuocata, & ipsi contra omnium vulnera peccatorum medicamentum verae humilitatis curemus exercere, pio semper animo recolentes quantum nos pro diuino amore, quantum pro nostra salute oporteat humiliari, qui terra fumus & cinis, si tantum summa illa potestas pro nobis humiliari non respuit, ut ad suscipienda nostrae fragilitatis infirma descenderet.] Bene prorsus haec Beda. Exemplo enim non minus quam sermone Christus docendos homines censuit, decuplum ei rationi docendi per facta tempus, praeter altera tribuens. Quippe cum triginta totos annos paruerit, in silentio atque obedientia agens, tres tantummodo praedicando Euangelio impenderit. Quocirca ut nos proficere paulatim, virtutumque ac sapientiae gradibus ascendere debere doceret, ipse etiam proficere aetate voluit, gratia etiam ac sapientia videri. [Iesus, inquit, proficiebat aetate & sapientia & gratia apud Deum & homines.] Quod nihil est aliud, uti viri sapientissimi sentiunt Gregorius Nazianzenus & Ioannes Damascenus, & D. Thomas, quam ea actionum suarum documenta dedisse, quibus cum aetate etiam sapientiae & gratiae accessio fieri videretur. Quod sane Athanasius paucis explicuit: [Augescente, inquit, magnitudine corporis, una crescebat in eo diuinitatis manifestatio, innotescebatque apud omnes ipsum esse templum Dei, Deumque in eius corpore existere.] Ita enim temperabit summus ille Magister sapientiae suae virtutumque opes, ita continebat apud se immensos illos lucis diuinae fulgores, ut profu ac ratione rerum, paulatim exerceret quantum opus esse censebat. Faciunt aliquid simile praedotribae ac Magistri puerorum, qui initio literas sigillatim pronuntiant, mox syllabas

Beda in Lucam.

Luc. 2.

Greg. Naz. orat. 20. & orat. 51. Damascen. lib. 3. de fide c. 22. S. Tho. 3. p. q. 7. ar. 12. ad 3. Athan. ser. 4. cor. Arianos.

syllabas iungunt, tandem versum integrum legunt, ita praecuntes pueris, ut pedetentim perfecte legere discant: qui si a principio expedite ut norunt, paginam legerent, nunquam discipulos legendi compotes facerent. Quapropter Christus nos vehementer admonuit, nisi paruuli efficeremur, regni caelorum participes esse non posse. [Nisi conuersi fueritis, inquit, & efficiamini sicut paruulus hic, non intrabitis in regnum caelorum.] Quae verba pertractans beatus Leo dicit: [Amat Christus infantiam, quam primum suscepit & corpore & animo. Amat Christus infantiam humilitatis magistram, innocentiae regulam, maiestatis sicut fuetudinis formam.] Sic se habet ratio naturaque ipsa rerum, ex alto celeriter ruimus: ex imo in altum, non nisi tarde & multo negotio euadimus. Adam praeter superbia, vno momento in barathrum horrendum corruit: humilitate ad summum ex infimo, graui ac diuturno labore nitendum. Atque haec philosophati quidem sumus de pueritia Christi propter nos informandos acta. At Theologica ratio alioqui in promptu est, quod necesse esset Christum ex hominum genere procedere, atque hominis filium fieri, ut hominum delicta expiaret. Quare [non confunditur fratres eos vocare, qui nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahamae apprehendit.] Quod si ita esse hominum Redemptorem oportuit, ut homines haberet & fratres & parentes, quis non videt, gigni ac procreari ex foemina necesse fuisse, atque adeo & nasci & nutriri, & adolescere aetatibus, ut homines cuncti solent?

Sed quauis primam ac maximam vitae partem silentio, humilitati, obedientiae, consecrasset, tamen ne tam inopia scientiae ac potestatis id contingere quam voluntate ac arbitratu eius, homines cogitareret, putauit sibi Christus, quemadmodum Epiphanius & Cyrillus insinuatur, in illa adhuc infirma tenebraque aetate argumentum aliquod edendum sapientiae suae, quo & illius tam longo tempore silentium ac summissiorem amplius veneremur, ac si quid esset in nobis eiusmodi facultatis, tacere interdum atque alijs ob-

Matth. 18.

Leo serm. 7. de Epiphania.

Hebr. 2.

2 Signum sapientiae merito in pueritia datum a Christo. Epiphanius in haeresi contra Ebionitas. Cyrillus lib. 10. Thessalon.

4. *Reg. 4.* temperare minime grauemur. Helifæus sane tantus Propheta puerum excitaturus, se ipsum puerilibus membris attemperauit, ac corpusculo tantillo tantum est illud corpus ad mensus. Pueritiam cum ageret filius Dei, quantus ibi lateret Deus, nonnullo indicio hodierno die conijci voluit. Itaque diuinæ legis quæstiones magnas apud sapientes peritissimosque versans, & interrogando & respondendo eam sapientiæ gloriam ac laudem tulit, vt summos magistros in admirationem & plausum incredibilem verteret. Quid enim? si ex infinito Oceano riuulus quidam manare ac fluere permissus est? si tenuis radius de immenso lumine emicuit? Nonne is est, in quo Paulus fatetur esse thesauros omnes scientiæ ac sapientiæ absconditos? Si Daniel cælesti impulsus spiritu, senes, cū esset puer, & docere & iudicio superare potuit, si Ioseph adolescentulus somnijs mirabilibus non solum fratres, sed patrem ipsum senē Iacob admiratione perculit, quid Iesus ipsa Dei sapientia, vnica patris æterni gloria, non daret sui nonnullum experimentum, quo homines & sapientem admirarentur, & puerum adamarēt? Amat enim & ipse non modo venerationi, sed etiam amori se plurimum nostro commendare.

3 *Chr Ma* Ibant parentes eius per omnes annos in Hierusalem in
ria & Io die solenni Paschæ.] Lex quidem Mosaica ter quotanīs
seph semel iubebat viros ad Dei oraculum proficisci vt Deum adora
tantū in an rent, ac pro se familiaque sua precarentur. Tradunt ve
no templum ro legis interpretes eo præcepto obstructos non videri,
adirent, vbi qui regione valde distarent: foeminas autem omnes lege
de religione non teneri: sed voluntate deuota piaque solitas tem
& pudici plum sacrosanctum adire, idque non crebro. Nam &
ria. Anna illa Samuelis mater semel per annum narratur in
Exod. 33. tabernaculum foederis, quod erat in Silo, proficisci so
& 34. lita, & Beata Maria Domini mater semel etiam tem
2. Paral. 8. pore Paschæ in templum Hierosolymitanum teste Lu
1. Reg. 1. ca se confert. Erat apud præcos Iudæos vnum oracu
Psal. 77. lum singulare, neque fas erat alio loco offerre ac sa
 crificare Deo, qui vt ait Psalmus, [Aedificauit sibi sicut
 vnicor-

vnicornium sanctificium in terra.] Nanque vnitatem ab
 solutam Dei vno altari, vno templo significanda; ac pro
 inde qui duplex altare poneret, aut templa plura cole
 ret; eum idololatriæ damnatum religio Iudaica secun
 dum Mosis instituta censebat. At Euangelica luce to
 to terrarum orbe diffusa, religio Christiana in omni
 bus vrribus, vel etiam oppidis ac vicis templa Deo eri
 git, sacrificium salutare immolat, precibus ritè funden
 dis, Deoque vel adorando vel exorando, sacras ædes fre
 quentat. Hac tanta religionis facultate & amplitudine
 non deos plures, sed vnus eiusdemque immensam ma
 gnitudinem scilicet testificamur, quæ vniuersum im
 plectat orbem terræ, neque locus sit vsquam aliquis Dei
 numine vacuus. Quæ sanè res excellentiam Euangeli
 cæ legis ostendit, quæ vt Sol ipse minutum aliquod
 astrum magnitudine ac splendore superat, sic Mosai
 cæ legis angustias sua amplitudine & gloria antecellit.
 Neque obscure eam gloriam Malachias Propheta si
 gnificauit ex Dei persona loquens: [Non est mihi vo
 luntas in vobis, & nutus non suscipiam de manu vestra;
 dicit Dominus Deus exercituum: ab ortu enim Solis
 vsque ad occasum magnum est nomen meum in genti
 bus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo
 oblatio munda, quia magnum est nomen meum in genti
 bus.] Qua ex re perspicimus quanta sit dignitas populi
 Christiani: quam ampla Dei & larga indulgentia in nos,
 quibus licet passim diuina templa ingredi, sacrorum con
 spectu vsuque gaudere, quæ quanquam est omnibus
 Christianis communis felicitas, tamen quodam suo iure
 gloriari vehementius regulares possunt, quibus sit da
 tum singulari munere Deum in domicilijs suis habere
 semper contubernalem. Quid enim ad eam Dei fami
 liaritatem comparari potest? aut quid amplius in ipso
 cælo ac beatorum sede requiri? Num David secus vobis
 sentire videtur, cum canit, [Beati qui habitant in domo
 tua Domine: in secula seculorum laudabunt te.] Quid
 cum is alio Psalmo clamat, [Vnam petij à Domino, &
 hanc

*Malach. 1.**Psal. 83.**Psal. 26.*

& hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, & visitem templū eius?] Iam quod Maria & Ioseph semel scribuntur in templum ire soliti per annum, non crebrius: satis constat non religionis exiguitate accidisse, quorū studia semper diuinis rebus erant inflammata: sed rei fortasse familiaris inopia cogebat victui parando non deesse: deinde Mariæ virginis ea erat verecundia ac modestia, vt in publicum se dare ratō admodum in animum induceret. Quocirca earum foeminarum conuersationem atque frequentiam quæ religioforum locorum pietatem obtēdunt, passimq; huc illuc feruntur ac diuagantur, neq; ego probo neque Hieronymus laudat. Ambrosij verba sunt de Maria: [Discite virginēs non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones.] Maria in domo serā: festina in publico.] Hieronymi ad Demetriadem epistola habet, vel cuiuscunque autoris ea sit, certē graui & docti: [Superfluum arbitror te mōnere, quam parca in procedendo debeas esse, quam rara: cum te hoc etiam secularis ab infantia honestas docuerit, & facile intelligas id tibi multo magis in hac vita esse seruandum, quam maxime secretū decet. Illud admoneo vt ipsis quoque salutationibus, quæ tibi in cubiculo tuo exhibendæ sunt, certissimum modū ponas: ne sint nimix neque quotidianæ.] Ergo secus agētes Apostolus vituperat, [Quæ discunt circuire domos, non solum otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.] Salomon certē cum leuem ac proccacem mulierem describit, illa duo verba prima ponit, & iungit, [Garrula, & vaga] quam garriērem facile videritis, quam libenter huc illuc vagantem, pudoris ac pudicitix non valde memorem fore, nolite dubitare. Est ille fetus vitro simillimus. Vitreum calicem aut ampullam si in theca iunceæ inclusam tenēas, sine vitio conserues: si facile à theca nudatam multorum manibus iactari sinas, quam sit fragile vitrum, citō discēs.

[Remansit puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius.] Hoc mater conquesta est, de ea re

*Ambros. in
Luc. lib. 2.*

1. Tim. 5.

Prou. 7.

*4. Humana
pre diuinis
cōmēnda.*

expo-

expostulauit cum filio. quod parentibus inscijs remanere placuisset. An essent impedimento futuri volenti diuina agere? At Christus cum facto ipso tum responsō seueriore declarauit, cum res diuinæ curandæ instant, nihil esse carnis & sanguinis obsequio morandum. Hieronymum audi Heliodoro vitæ sanctioris candidato scribentem: [Per calcatum perge patrē, & siccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus est in hac re, esse crudelem.] Si diuinitus religionis desiderio pulsaris adulescēs, si virgo sanctarū fororū collegiū meditaris, Christi q; nuptias anteponis, ne carnem & sanguinē in cōsiliū adhibe, ne parentes, ne cognatos negotij arbitros sume. Nō enim sapiūt quæ Dei sunt. Viros spirituales consule, Christi ministros adi, cū his actus tuos cōmunica, ab his cōsiliū cape, qui Deū te plus amare quā patrē & matrē & seculum docebunt. Qua promptitudine sit cælesti vocationi parendū, ex Paulo discē, qui de se profitetur: [Cum placuit ei, qui me vocauit per gratiā suā, vt reuelaret filiū suū in me & euangelizarem illum in gentibus, continuo non acquieui carni & sanguini.] Vides omnia vincula humana Dei gladio secta atq; discissa? Quanti eam animi magnitudinem Deus faciat, quibus laudibus ornet animum omnes necessitudines præ eo vno aspernantē, Scriptura magnificis verbis declarat: [Qui dixit patri suo & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos, & nescierunt filios suos: Hi custodierunt eloquium tuū, & pactum tuum seruauerunt, iudicia tua o Iacob, & legem tuam o Israel: ponent thimiam in furore tuo, & holocaustum super altare tuum. Benedic Domine fortitudini eius, & opera manum illius suscipe.] Eam à seculo abdicationem, quam Dionysius Areopagita capillorum detonsione designare monachos ex veteri Apostolicoque instituto scribit, ad eō exactā, vt fratres, parētes, filios, ignoret, negligat, ac despiciat, tot cumulatā diuinis fructibus & laudibus cernimus, vt tales esse legis diuinæ custodes, irati numinis placatores, victimæ sacræ antistites, scripturā prædicet: horū robur & fortitudinē Deo esse charā atque iucundam, actus resque illorum omnes secūdas fortuna-

*Hieronym.
epist. 1.*

Galat. 1.

Deut. 33.

*Dionys. de
Eccles. hier.
c. 6. par. 3.*

Hierem. 15. tunatasque fore. [Si enim separaueris pretiosum à vili, quasi os meum erit;] ait ipse Dñs: quod tanquã honestissima ac pulcherrima portio existat in Christo, qui facies Dei atq; os appellari meruit. Eam huius Christi documẽti vtilitatem etiam Gregorius Nyssenus hunc locũ Euangelij tractans ostendit his verbis: [Hinc autem possumus vtilitatem consequi: Dum enim Mariam increpat Dominus quærentem ipsum inter propinquos, omisionem vinculorum sanguinis apertissime suggerit, ostendens quod non contingit metam perfectionis attingere eum, qui adhuc vagatur in his quæ corpori conferunt, & quod homo deficit à perfectione per affectum cognatorum.] Quæ de re late Basilius disserit in suis monasticis institutionibus.

5 *Ingens dolor & luctus Mariæ ex filij absentia.* Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos.] Quæ causa fuerit, quare iter diei puerum Iesum abesse non deprehenderint parentes, non satis liquet. Sed quæcunque extiterit, siue aliò comitatu foemina, alio viri ingrederentur, pueri promiscuè irent, quod Beda confirmat, siue sequi aut antecedere puerum parentes putarint ea ratione qua alij scriptores opinantur, illud in aperto est, & culpa Mariam Iosephumque vacasse, & dolorem cepisse eum, quo maiorem antea essent experti nũquam. Qualis is dolor fuerit Virginis matris filio dulcissimo quæsito neque inuento, Titus autor antiquus & grauis his verbis demonstrat: [Sed nunquid obsecro quærebant eum tanquam qui periisset, aut ab itinere, vt pueri solẽt, aberrasset? Absit. Neque enim sapientissimæ Virgini matri, cui plurima iam antea de eius diuinitate patefacta cõpertaque erant, tale quippiam in mentem venire potuit. Sed neq; ipsi etiam Iosepho. Quærebãt autem illũ perinde ac si quis Scripturam vel abditam Scripturæ cuiuspiã sententiã quærat. Cõstat enim anxie quærere nõ vt errãtẽ, sed vt abditam sibi. Ad eum modum illi quærebãt Dominũ nostrũ Iesum Christum. Solliciti enim erant, ne forsã ab ijs discessisset, ipsosq; deseruisset.] Hæc S. Titus Bostiensis,

Bostiensis, non minus docte quam pie. Sequutus nõ sententiam modo, sed verba pene Originis ponens. Libet igitur de beata Virgine quærere, quis ille doloris intimi mucro fuerit, qui casta ac religiosa piæ matris viscera peruaferit, cum primum abesse dulcissimum Iesum vidit, neque vbi ageret ille cognouit. Quo luctu, quibus lacrymis, qua mentis consternatione & mærore opes suas omnes, ac lumen ac decus suum, quæritare cõpit? Ac cognatos amicosque cum conueniret, quam anxia quam afflicta dicebat? [Num quem diligit anima mea vidistis?] Cũ vero vestigium reperiret nullum, neque inueniendi spes esset magna, quo gemitu, quam flebili voce deplorat & lamentatur: [Puer non cõparet: & ego quo ibo?] Si enim fratrem Ioseph sibi ereptum ita deslebat Ruben, quid sentiret suauissima mater vnicum sibi filium eundemq; Dei vnicum filium sublatum videns? Nam etsi Deum esse nõ dubitabat, neque puerorum ceterorum incommoda per ignorantiam accepturum verebatur, tamen qua erat humilitate prædita, illa animum mentemque subierat cogitatio, ne se immeritam tanto bono æternus Pater priuare fortasse veller. Itaque anxia & gemebunda clamasse mihi videtur ad Deum, [Ego plorans & oculus meus deducens aquas, quia longe factus est à me consolator conterrens animam meam. Factus est perditus filius meus. Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subuersum est cor meum in me metipsa, quoniam amaritudine plena sum.] Iam quia apud necessarios & propinquos minime inueniebat, Hierosolymam reuertí consilium fuit: quod totum iter, quo illa virgo vultu, qua doloris significatione confecit, quis satis cogitatione assequi queat? Aiebat ipsa secum: [Quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum & non inueni. Surgam & circuitibo euuuitatem: per vicos & plateas: quæram quem diligit anima mea.] Et cum ab obuijs forte rogaretur, quid esset: quoniam dilectus ab ijsset? quanto cum dolore referebat? [Quæsiui illum & non inueni.] Denique in ipsum mente ac cogitatione Iesum conuersa, quem vtpote Dei filium, doloris sui

*Cant. 3.**Gen. 37.**Thren. 1.**Cant. 3.*

Cant. 2.

fui minime ignarum intelligebat, vt se tandem ostenderet, postulabat, votisque summis inelamabat: [Reuertere, similis esto dilecte micapræ hinnuloque ceruorum.] Se ceruam amore ac dolore fauciam non alium fontem petere, nullas gratiores aquas requirere, quam vt matri amatissimæ filius se dulcissimus sisteret.

6 *Gaudiū
beata Virgi
nis de inuen
to Iesu.
Psal. 93.*

Sed huic tanto tamque cruento vulnere non impar medicina subuenit: successit dolori incredibili gaudium exitium & singulare. [Secundum multitudinem dolorum meorum, ait, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.] Reperit puerum Iesum, neque reperit modo, sed plenum dignitatis reperit, gloria præstantem, confessu sapientum decoratum, omnium vocibus celebratum, maiestatis ac sapientiæ laude tanta, vt sapientissimos senes ac diuinarum legum disquisitores acerrimos responsis suis in admirationem ac stuporem verterit. Quæ eo ex aspectu lætitia matris? quanta de filij gloria exultatio? si enim filius sapiens gaudium est matris, quale quantumque gaudium tali matri ex tanto filio tanta laude sapientiæ? Itaque cum finis esset factus disputationis, & ad parentes reuersus puer, complexus illos atque oscula suauissima matris, & præ gaudio manantes lachrymas, melius vos cogitare poteritis quam ego dicere. Illud mihi sanctissimam

Pron. 10.

Virginem dicentem atque identidem repetentem audire videor: [Inueni quem diligit anima mea: tenui eum nec dimittam.] Quo facto vniuerso Christus non solum matrem optimam exercuit, sed omnes etiam fideles docuit; Deum interdum à suis abesse solere, nulla culpa ipsorum, nullo vitio: probandæ fidei atque excitandæ gratia, tum vt pati tristitiâ consuescant, & læta gratius ac tutius redeant. Itaque debent quod Paulus monet, siue absentes siue præsentem contendere Deo placere: ne non tantum Deum, quam se amare videantur. Omnino post tempestatem est iucundior multo tranquillitas: & nocti obicurræ dies succedit hilarior. Quod si in medio doctorum disputantem Iesum videre tantæ gloriæ fuit, quid erit cum in throno celsissimo agnus ille aspicietur, senatoribus

Cant. 3.

cæli

2. Cor. 5.

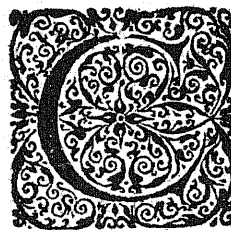
cæli amplissimis coronas ante pedes eius iacentibus, & laudes illius sapientiæ & maiestati sempiternas summo consensu celebrantibus? Quid Angelorum infinitam multitudinem audire concinentem? [Sedenti in throno & Agno, benedictio, & honor, & gloria & potestas in secula seculorum?] Id nobis tribuat Iesus Mariæ filius, Deus ex Deo sempiterno. Amen.

Apoc. 5.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECUNDA.

De educatione liberorum.

Et erat subditus illis. Lucæ 2.

CHRISTVS Iesus Dominus non solum fuit modo autor & doctor fidei sincerissimæ atque verissime, sed etiam morum honestissimorum institutor. Idque officium amplius ac luculentius vitæ integerrimæ actibus præstitit, quæ tradendis idoneis præceptis, tametsi hac quoque parte vehementer incubuit. Quare cum docendi munus trigesimo tandem anno ineundum sibi seruasset, agendi atque alijs vitæ instituto præ lucendi, ab ipsis statim ætatis exordijs curam operamque suscepit. [Coepit, inquit, facere & docere.] Et apud Prophetam quendam: [Ducentæ præceptorem dedi eum.] Dux vitæ non est is, qui docet modo qua sit eundem, nisi ipse simul ingrediatur ac præeat. Vt enim magnus Athanasius tradit, [Quod facit, id ipsum & utile est hominibus & aliter fieri non decuit. Porro quod utile & decorum est, id prouidentia sua instruit Deus.] Venit igitur, non vt sibi

*1. Christi
actus perfe-
ctæ virtutis
esse formã.*

*Act. 1.
Esai. 55.*

*Athan. ser.
3. contra
Arianos.*

mini-

*Athanasius
de interpre-
tatione psal-
morum.*

Pror. 22.

ministraretur, sed vt ipse ministraret, nostramque salutē operaretur.] Et idem copiosius alio loco: [Cælestem, inquit, & probatissimam viuendi rationem nobis ostendere volens, eam in se ipso expressam exhibuit: Ideoque nō solum docuit, sed & fecit, vt & ipsum audiremus loquentem, eumque veluti imaginem formamque intuentes, faciendi exemplum mutuaemur, dum audimus ex eo, Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Neque est vt quisquam inueniat perfectiorem virtutis disciplinam, quam eam, quā Dominus exhibuit in semetipso, vt nullū ei exemplar ad virtutem desit, qui in humanam Domini vitam oculos intendat. Ideo Paulus dicebat: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.] Hæc Athanasius. Cæterum quoniam senectutis ea certissima ratio est, quam quisque ab adolescentia tenuerit, cum Salomon ita pronuntiet, [Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea,] non putauit Dominus senectutem suo esse peculiari exemplo instituendam atque erudiendam: sed sufficere ad vitæ vniuersæ cursum recte peragendum statuit, fundamenta iecisse inuentis ætatis, castè ac religiose actæ. Itaque quod summi esset præsidij & fructus ad vitam omnem, pueritiæ atque adolescentiæ rectissima moderadā, dignatus est & ipse puerilem suscipere agereque personam, & educatione sua educandorum liberorum parentibus formam præscribere eximiam. Ergo inspicienda est nobis accuratè & explicanda Christi pueritia atque adolescentia: quæ communis est vitæ perfectæ & absoluta quædam species. De qua quidem quo pauciora reperimus tradita diuinis literis, eò magis idonea atque opportuna ad docendum existimare debemus. Ac mihi attentius ea de re cogitanti quatuor eius vitæ quam Christus velut priuatam egit, documenta veniunt in mētem, ad quæ puto equidem (& recte puto) tãquam capita pertinere pueritiæ atque adolescentiæ omnem institutionē. Prima est temperantia, secunda taciturnitas vel linguæ potius moderatio, tertia obedientia & pietas in maiores, quarta religio in Deum. Quibus quidem virtutibus qui

probe

probe subiectam sibi iuuentutem instruxerit, munitam eam vallatamque omni ex parte sine dubio reddet.

Qua temperantia & sobrietate Christus à teneris annis sit vsus, declarabat abunde quod pauperem & laboribus exercitatā vitam elegerit. Id Psalmus prædicit: [Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea:] Id Euangelia prædicant. [Et dicebant, Nonne hic est faber, & fabri filius?] nō modo fabri filius, quod ad humilitatē pertinebat, sed etiam faber re & opera extitit, vt durum ac frugale genus vitæ tenuisse constet. Nam qui natus, pannis est vilibus obuolutus, præ sepi impositus, dura hyeme? tugurio semiruto tectus, qui victum denique manuparabat, quales ei delicias fuisse existimamus? quæ cupiditæ, quæ potuit esse indulgentior cibi potusque ratio? Basilium audi de Christi laboribus differentem. [Ab ipsa, inquit, primæua ætate Christus parentibus obediens, quælibet laborem corporeum humiliter & reuerenter sustinuit. Cum enim homines essent honesti & iusti, & egeni tamen, necessariorum penuriam patientes, teste præsepi partus venerandi ministro, manifestum est, quod sudores corporeos frequentabant continuo, necessaria vitæ sibi quærentes. Iesus autem obediens illi, vt scriptura testatur, etiam in sustinendo labores subiectionem plenariam exhibebat.] Ita quidem Basilium. De silentio & taciturnitate Christi dicere quid attinet, cum per totos triginta annos verbum illius verbi æterni legamus nullum, nisi quod hodie doctores interrogat, ipse sapienter responderebat, matrem de Patris obsequio sibi expetendo admonebat. Quam pauca, quam ea præclara & illustria puer Iesus verba fecit? Hic opportune admodum Beda philosophatur: [Quasi fons sapientiæ, inquit, doctorum medius sedet, sed quasi exēplar humilitatis audire prius & interrogare doctores, quam instruere quærit indoctos. Ne etenim paruuli à senioribus erubescant discere, & ipse ob ætatis humanæ congruentiam hominibus obauscultare non erubescit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer doceri interrogando voluit, qui per

Z

diuini-

*2. Quæ vir-
tutes in pue-
ritia Christe
præluxerūt.
Psal. 87.
Marc. 6.*

*Basilium in
Reg. Et in
constit. mo-
nast. cap. 5.*

*Beda in Ex-
posit. Euāg.*

diuinitatis potentiam verbum scientiæ ipsi suis docto-
ribus ministravit.] Eadem quæ Bedæ & Gregor. tradit in
Greg. ho. 1. in Ezech. Ezechielem scribens. [Quia iuxta ætatem, inquit, ado-
lescentiæ doctrinæ sermo non suppetit, & ipse Domi-
nus non docens, sed interrogans inueniri in templo vo-
luit.] Iam obedientiã Christi perpetuam obseruantiaq;
parentũ mirabilem, nos obscurare necesse est, si breui-
fima atque absolutissima Euangelistæ oratione amplius
requiramus. [Erat subditus illis.] Quis quæso? quibus?
quouſque? Deus, hominibus, vsque ad annum tricesimũ.
Origen. ho. 20. in Luc. Quis ad hæc non obstupescat, eum stupidũ prorsus exi-
stimemus necesse est. Rectè Origenes his verbis Euange-
licis illa adiungit suas: [Discamus filij subiecti esse paren-
tibus nostris, maior enim minori subijcitur. Nam quia
maiores Ioseph videbat ætate, & propterea eum paren-
tis honore coluit: omnibus filijs exemplum tribuens,
vt subijciantur parentibus. Quod si patres eis non fue-
rint, subijciantur hiis qui patrum ætatem habent. Quid
loquor de parentibus & filijs? si Iesus filius Dei subijci-
tur Ioseph & Mariæ, ego nõ subijciar Episcopo, qui mi-
hi à Deo ordinatus est pater? Non subijciar præbytero
qui mihi Domini voluntate præpositus est?] Valde hæc
bene Origenes. Postrema erat virtus, quæ dignitate ac
loco prima est, religio pietasque in Deum. Hanc Chri-
stus eo actu ostendit, quem vnum ex tanto annorum in-
teruallo scribi voluit, quod quotannis duceretur in tem-
plum à parentibus, eoq; pretextu de diuinis legibus dif-
ferendi aliquãdo occasionem arripuit: quam rem ita sibi
esse cordi demonstrauit, vt parètes argueret, quod absen-
tem inter cognatos quæſissent, ac non in templo quam
primum inueniendũ sibi persuasissent. Quæ Christi ple-
na grauitatis oratio, perspicuum facit nunquam eũ à Dei
patris cultu & religione cessasse, neque priuatam vitæ
rationem ab ea curâ & cogitatione vllis vnquã impedi-
mentis auocasse. Namque (vti scripsit Epiphanius) [Ab
ipsa pueritia & templum agnouit & Patrem.] quod ho-
dierno factò testatum voluit.

Quo-

Quoniam de Christi pueri virtutibus dictũ est, dein-
ceps qua ratione pueritia sit earum studio & imitatione
imbuenda, dicendum est. Sed antequã ad hæc venio, ope-
ræ pretium arbitror me facturum, si quanti referat ad pu-
blicum priuatũque bonum, pueritiam accurate recteq;
re. instituire, non solum ex nostris, sed etiam ex autoribus
externis ostendero. Summi quidem inter Philosophos
habentur Plato atque Aristoteles, neq; immerito nemo
enim vel subtilius disseruit, vel copiosius de natura, de
moribus, de Republica. Hi igitur in hac re cõsentiũt val-
de, nihil ad ciuitatis siue Reipub. statũ optime cõstituen-
dũ perinde valere, ac iuuentutis teneriorisq; ætatis præ-
claram institutionẽ: quam proinde nõ priuatis tantũ pa-
rentum studijs relinquẽdam cõsent, sed cõmuni & publi-
ca magistratum etiam cura diligentiaq; adiuuandam. At
Socrates sane apud Platonem multa ac magna bona vna
educatione proba contineri cõfirmat, additq; educatio-
ne bona seruata ingenia quoq; effici bona. [Etenim respu-
blica, inquit, si semel cæperit bene, progredietur tanquã
circulus semper augeſcens.] Vt enim qui filum conglo-
merant, non possunt orbiculos bene rotundos formare,
nisi initia probe rotunda sint, sic de ætatibus instituen-
dis fieri Plato censet: vt circulus augeatur conueniẽter.
Aristoteles vero dubitatione omni carere dicit, maximã
legislatoris curam esse debere circa iuuentutis discipli-
nam, qua neglecta plurimum Reipubl. detrimentũ da-
ri. Atque [oportet, inquit, huius curam esse publicam &
non priuatam: quemadmodũ nunc quidẽ vnusquisq; curã
habet suorum filiorum, & priuatimq; docet, & priuatam
disciplinam prout ei videtur.] Quo in genere laudandos
censet Lacedæmonios, quod plurimã pueris educandis
ex reſta disciplina curam adhibeant eamque publicam.
Neque Lacedæmonios solum iuuentutis ac pueritiæ in-
stitutionem accuratissimam publicè suscepisse, sed Per-
sas etiam in id vehemẽtius incubuisse constat, siquidem
vera sunt, quæ illuſtris historicus peritusq; Philosophus
Xenophon tradit in ijs libris, quos de Cyri institutione

3. Quanto-
pere referat
pueritiã be-
ne institue-
re.Plato. li. 3.
diolog. 4. de
Rep. siue de
iust.Arist. 8. lib.
Pol. c. 1.Xenoph. li.
1. de Cyro
pædia.

Z 2

conscri-

conscript. Nam Plutarchi volumen de recta educatione liberorum notius est, quam ut à nobis sit indicandum. Neque externorum vero ea est propria laus neq; nostrorum inferior aut remissior de iuuentute bene instituenda non oratio modo, sed etiam exercitatio & effectio, cum legamus non paucorum Conciliorum decretis sanctionibusque inductum in Ecclesia, ut pueris erudiendis ac bene educandis collegia, ac contubernia publica concederentur, tum viri sapientes & graues ijs docendis præficerentur, ac publico Ecclesiarum sumptu alerentur. Quæ tanquam Christianæ Ecclesiasticæque Reipub. seminaria tum opere cum veterum Patrum sententijs, tum nouissimi Tridentini Concilij grauisimis institutis, commendata, confirmataq; videmus. Sed siue publica Magistratus cura, siue priuata parentum opera iuuentus instituat, certe bene institui, omnino placitum refert. Idq;

Conc. Trid. sess. 23. ca. 18. & lex Mosis docet, quæ pueros improbos ac contumaces à parentibus deferri, ac magistratibus puniendos tradi præcipit. Abraham autem valde scriptura laudat, quod familiæ suæ de Deo rectè colendo præciperet diligenter: contra Heli Pontificem negligentiae eius rei non solum arguit, sed graues etiam poenas dedisse narrat. Sapientis demum præceptum est: [Fili tibi sunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.] & alio loco [Doce filium tuum & operare in illo, ne in turpitudine illius offendas. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est: ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.] His consentanea Apostolus præcipit, nimirum liberos in disciplina & timore Dei educandos. Neque aliud sensisse ipse seruator noster debet existimari, cum paruulos iuberet, ad se venire, discipuli finerent. Atque est grauis sanè diuinæ iracundiæ significatio in eos, qui liberos à seruitute Dei vel prauis exemplis vel consilijs improbis auocant: quippe cum prophetæ cuiusdam verbis adhuc modum Dominus queratur: [Suscitauit de filijs vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris Nazaræos: nūquid non ita est filij Israel?]

Amos. 2.

dicit

dicit Dominus. Et propinabitis Nazaræis vinum, & prophetis mandabatis, dicentes, Ne prophetetis. Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sceno.] Quibus verbis & magnum beneficium commemorat, quo in præfides pastoresque Ecclesiæ magistrisque sapientes legit Christianam iuuentutem, & parentum maiorumque fraudes arguit, quod à vitæ Sanctioris institutis, à clericatu, à monastica professione reuocant quos maxime iuuare deberent: & vero se sub ea scelerum mole veluti oppressum non posse non grauisimè in gemis scere aduersus ingratos & impios religionis aspernatores.

Quæ planè cum vniuersæ de cura rectè educandi liberorum dicta sint, ad species educationis & familiaria magis præcepta veniendum est. Quod si illa quatuor quæ antea propositi bene teneantur, satisfactum abunde arbitror pueritiæ rectè instituendæ. Temperantiam primum esse seruandam censeo, nec pueri nimis delicate, nimis indulgenter nutriantur, ne ve ingluuiem ac voracitatem à teneris discant. Neque enim exiguum id malum putandum, neque quod imperitiæ matres faciunt, libidini puerorum facile obsequendum. Nam & corpus habitudini plurimum nocet, & animi mores solutos & proceres parit. Quare Aristoteles durioribus assuefaciendos pueros cenet [Ad cuncta, inquit, ad quæ possibile est, melius est statim ab initio assuescere.] Neque Plato dissentit, qui cupedias & mellita non ijs passim offerenda affirmat. Qua de causa Lacedæmoniorum austeritas ac cibi parcitas vehementer laudatur, neque Persarum, uti Xenophon tradit, disciplina mollior, ex qua iuuentus prodibat ad bella robusta, vitiorum experts multorum atque magnorum, quæ assidua estatione eaque illecebrosa ad generantur. De parca & frugali viuendi ratione scribit Clemens Alexandrinus in Pædagogo ad hunc modum: [Hominibus autem sæpenumero damnū & molestiam procreauit voluptas. Graues autem affectiones & obliuionem, & insipientiam in anima parit nimia alimentum copia. Iam vero dicunt etiam puerorum corpora rarectè

2 3

4. *Pueritiā temperanter educandam.*

Arist. 7. Poet. l. c. 17. Plac.

Xenophon. 1. lib. de Cyropæd.

Clem. Alexand. in pædagogo, lib. 2. cap. 1. ad finem.

ra recte crescere in longitudinem, si non abundet nutrimentum. Neque enim prohibetur spiritus vitalis recurrens ad incrementum. Recitat quoque Clemens Platonis sententiam damnantis vitam gulae & Veneri dedita: [Ex talibus, inquit Plato, nullus homo sub caelo potens esse prudens, si haec a iuuentute exercet.] Haec Clementis Alexandrini; haec etiam Platonis sententia est, & animo & corpori officere nimiam escam, quod Salomon etiam confirmat. [Qui delicate, ait Salomon, a pueritia nutrit feruum suum, postea sentiet illum contumacem.] Nam illorum Heli filiorum corruptissimos mores, ob quos & ipsi & parens & vniuersus Israeliticus populus miserime tandem concidit, cum scriptura sacra describit, in gluuem maxime memorat, qua in ipsa sacrificia, importune quoque grassabantur, tum flagitiosam in foeminas pro foribus tabernaculi sancti excubantes libidinem adiungit, tanquam idoneam appendicem, propter ea quod cognata sane vitia sint, luxuria, edacitas, & vneris turpitude. Ergo mores integri a teneris induendi, mediocritate victus pueritia ad continentiam virtutemque regenda: exercenda pro modo suo, laboribus honestis. Ita Nicolaum, ita Basilium, ita inter antiquos Samuelē, Daniele, tres illos nobilissimos pueros nutritos accepimus: quorum est omnium immortalis ac praestantissima gloria.

5. *Loqui in pudicia aut mendacia pueri nullo modo permittendi.* Linguae moderatione secundo loco ponebamus: quam indocti ac vulgares homines pro nihilo habent, vel potius libertate acumenque dicendi res turpes atque improbas in pueris & admirantur & plaudunt. At rerum vfu praestantes, sapientiaque; insignes nullos magis scopulos timet pueris, nullam voraginem perinde cauendam sentiunt, atque turpitudinis cuiusque; obscenique; sermonis licentiam. Philosophus plane ea de re sic traditum literis reliquit: [Omniino obscenitas verborum per legistatorem ex terminanda est de ciuitate. Ex turpiter enim loquedi licentia, sequitur & turpiter facere. Potissimum igitur a pueris neque audiant, neque dicant quicquam turpe. Si quis deprehensus fuerit

rit contra facere; verberibus castigetur. Sed aspicere aut picturas aut actus deformes prohibemus. Sit igitur cura magistratibus nullam esse neque picturam neque statuarum rerum imitatricem.] & post pauca: [Omnium prima nos magis delectant. Quapropter oportet a pueris omnia turpia procul remouere, & maxime quae habent in se vel obscenitatem vel improbitatem.] Haec Aristoteles prorsus philosophice atque sapienter. Nam ut poeta ille dixit. [Quo primum est imbuta reces seruauit odorem Testa diu.] Itaque se idem poeta gloriatur pudice a parente institutum, ipsum paedagogi officio functum. [Quid multa pudicum: Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni, Non solum factus, verum opprobrio quoque turpi.] Ergo pudor summopere conseruandus est puerorum, qui teste Ambrosio perpetuus est comes virtutis. Pudicitiam qui dictis non seruet, eum factis in pudicum fore nullo modo dubitandum. Actionis enim umbra existit oratio ut Democritus dixit: quod Plutarchus hoc loco commemorat. Hieronymi praecipuum est, cum instituitur Laeta filia paruulam, [Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertineat. Turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret, Procul sit aetas lasciuia puerorum. Ipsae pediseque & puellae a secularibus confortijs arceantur.] Quod Hieronymus de sodalitijs vitando lasciuo monet, id Aristoteles commendat etiam ne sit seruale & improbum: quod facillime similes mores pueri imbuant: quod vero cantica profana vetat; Platonis est probata sententia, hymnos sacros pueris canendos, nullo modo inimicos & impuros. Sicut autem turpia verba permitti minimè debent, sic mendacis asues fieri nequaquam sinendi pueri. Plutarchi placet recitare testimonium. [Praeter haec omnia, inquit, quod sanctissimum; pueri vera proferre consuescant: Mentiri enim seruale est vitium, & a cunctis mortalibus odio infectum, nec quod apud mediocres etiam seruos venia promereatur.] In eo vitio si quando deprehenderentur; Per sarum pueri egregie vapulabāt. Iurare praeterea prohibedi sunt;

*Horatius.**Ambros.**Plutar. lib. de educat. liberorum.**Hierony. in epist. ad Laetam.**Arist. 7. Polit. c. 17.**Plat. in dialog. 3. de Re pub. vel de iusto. li. 3.**Plutarch. de educat. liberorum.**Herodot. in Clio.*

quod est procliue, ne consuetudine peierent. Vix enim exui potest deprauata consuetudo iurandi si à pueritia inoleuerit. Iam quæ ad modestiam & vrbantatem pertinent, ad rectam pronuntiationem, ad purum castigatumque sermonem, etsi contemnenda ea cura non est, tamen non est nobis modo magnopere laborandum: qui nō modo nobiles sed Christianos omnes alloquimur.

Hieronymus ad Iam.

6 Observantia in parentibus & maioribus.

Eccli. 30.

Prou. 29.

Prou. 30.

a. Reg. 18.

Deut. 21.

Sequitur pietas & obseruantia in parentes atque maiores, quam partem qui negligunt excolere pueritiæ, poenas iidem iuuentuti improbæ & contumaci grauisimas dent oportet. Nihil est nimia indulgentia in filios procaces crudelius. [Qui diligit, inquit Scriptura, filium, assiduat illi flagella.] [Equus indomitus euadet durus: & filius remissus euadet præceptus.] [Puer qui relinquitur voluntati suæ, confundet matrem suam.] In superbos & contumaces filios vaticinatus est Salomon ad hunc modum: [oculum qui subsanat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.] Mortem scilicet tetram & crudelem patibuli obituros eiusmodi impios filios, ac sepultura carituros, coruis cæterisque vulturibus escæ prædæque fore: quod latronibus ficariisque contingit. Documento est Absalon in patrem rebellans, suis ipse aureis capillis illaqueatus atque suspensus. Quantum vero, proteritiæ in parentes crimen sit, declarat seuerissima lex quæ ita habet: [Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempserit: apprehendent eum & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentque ad eos, Filius iste noster proteruus ac contumax est, monita nostra audire contemnit: comessationibus vacat, & luxuriæ atque conuiujs lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri & vniuersus Israel audiens pertimescat.] Quam acerbum sit, parentes filiorum effici suorum accusatores ac necis autores, vos cogitate. Quapropter à teneris obedi-

dire docendi sunt nonnullo metu proposito, neque plagis parcendum, si opus sit: vultu tamen seueriore plerumque ætas illa melius castigatur. Ita instituti liberi parentes pro Deo colunt, idque in laude cuiusdam præclara summus orator sapienter commemorauit: [Parentem, inquit, veneratur vt Deum: neque enim multo secus. Nam meo quidem iudicio pietas omnium virtutum fundamentum est.] Præclare id Cicero dixit & verè: Quare videmus filijs pijs & in parentes obsequentibus fortunate vitam agi, Deo & hominibus esse charos: vitæ præsentis simul ac futuræ præmijs vbertim potiri, quem admodum etiam Apostolus admonuit.

Sed parentes ita se coli à filijs velle debent, vt in Deum omnium autorem & parentem verisimum multo amplius pios ac religiosos velint. Id in laudibus Abrahamæ & Iob & aliorum patrum maximè ponitur, Tobia præsertim, quem refert sacra historia filium sibi cognominem ab infantia Deum timere docuisse. Samuel mater Ana sanctissima vt primum ingredi potuit, diuinis ministerijs accommodauit. Sunt felices certè, qui, vt Iob, ab infantia timorem Domini toto pectore imbibunt. Timotheum Paulus eam ob rem beatum prædicat, matremque Loidein maximè laudat. Vt sunt autem tenera ingenia puerorum & eorum ætas imbecilla, ita rudi ora quædam diuinæ religionis exercitamenta doceri debent: vt signum Crucis pingere in fronte nouerint, vt sacris imaginibus poplite flexo, & capite aperto reuerentiam exhibeant: vt memoriter symbolum, orationem dominicam, salutationem angelicam, decalogum, ac cætera si qua sunt his similia, reddant: vt præces aliquas manè primò, tum antequam eant cubitum, fundant: vt cibum sumpturi, aliquid præcedant: vt Christi eiusque genitricis Mariæ nomen reuerentèr pronuntient. Denique ita imbuendi sunt, vt aucta grandes religionem & fidem Catholicam non didicisse vidætur, sed ex materno utero sumpsisse, aut certè cum matris lacte faxisse. Quam rem de se Basilius gloriosè commemorat, qui Macrinæ matri-

Cicero pro Plantio.

1. Timot. 4.

7. Religiose & Christiane educandi pueri.

Tob. 1.

1. Reg. 2.

Iob. 30.

2. Timot. 1.

De fil. in epist. 75. ad Neocæsarienses, & epist. 79.

ci vniuersam Theologiam suam acceptam refert. [Fidei vero nostræ (ait ille) quæ poterit esse euidentior probatio, quam quod à nutrice beata femina Macrina educati sumus?] Et idem in alia epistola. [Quam à puero de Deo sententiam à beata matre & nutrice mea Macrina accepi, illam iustis incrementis auctam in me ipso conseruaui.] Neque vero conuiendum est, aut vlllo modo assentiendum ijs, qui ineptam ad hæc seria & grauiam puerilem ætatem causantur, quippe cum in vtramque partem sit plurimum in prima illa tunc dura momenti. Contra istorum ineptam perniciosamque sententiam declamauit vel scripsit potius Diuus Ioannes Chrysostronus elegantissimam orationem quam in eis libris eruditi cum legerint, vehementer probabunt. Quid enim? Non ne puerum vel infantem potius quinquennem blasphemis assuetum è sinu patris abreptum, atque necatum à dæmonibus idoneus certe autor & testis Gregorius literis prodidit? Cuius instanti Patris verba quoque recitare iuuat, vt horribili documento parentes paruulorum etiam vitia extimescant. [Quidam vir cunctis in hac vrbe notissimus, ante triennium filium habuit annorum sicut arbitror, quinque, quem nimis carnaliter diligens remisse nutrebat, atque idem paruulus, quod dictu graue est, mox vt eius animo aliquid obstitisset, maiestatem Dei blasphemare cõsueuerat, qui in hac ante triennium mortalitate percussus venit ad mortem. Cumque eum suus pater in sinu teneret, malignos ad se venisse spiritus trementibus oculis puer aspiciens cepit clamare: obsta pater, obsta pater. Mauri homines venerunt, qui me tollere volunt. Qui cum hoc dixisset, maiestatis nomē protinus blasphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens Deus ostēderet pro quo reatu, talibus fuisset traditus executoribus, vnde viuentem pater suus noluit corrigere, hoc morientem permisit iterare: quatenus reatum suū pater agnosceret, qui paruuli filij animam negligens, non paruulum peccatorem gehennæ ignibus nutriflet.] Huc vsq; Gregorius: cui fidem non habere tam propinqua nar-

ep. 101

ep. 101

Chrysostr.

ep. 101

ep. 101

ep. 101

ep. 101

ep. 101

ep. 101

Greg. 4. did.

log. c. 18.

ep. 101

ep. 101

ep. 101

ep. 101

ep. 101

ranti, inuerecundum sit, non parere religiose ac sancte morienti, scelerati. Extrema iam orationis de recte educandis liberis habitæ Pauli autoritas sit, sic & parentes & liberos cohortantis: [Filij obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est: Honora patrem tuam & matrem tuam (quod est mandatum primum in promissione) vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram. Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.] Cuius rei documentum Christus, vt initio diximus, se præbuit optimum & maximum: quem propter eam agnum Dei vocitatum sentit Clemens Alexandrinus, quod pueros agnorum verbo scriptura significet. [De hoc, inquit, puello fert quoque testimonium Ioannes, qui est maior propheta inter natos mulierum, ecce agnus Dei. Quoniam enim scriptura pueros ac infantes agnos vocat, Deum, qui est verbum, qui propter nos homo factus est, qui nobis in omnibus assimilari volebat, vocauit agnum Dei, filium Dei, infantem Patris.] Quæ itaque qui filius erat Patris sempiterni, filius esse matris humilis non est dedignatus, vt obedientiam ac pietatem factis ipsis, non verbis tantum mortales doceret.

Ephef. 6.

Clem. Alex. and. lib. 1. pedagog. c. 5.

ep. 101

ep. 101

IN OCTAVA

EPIPHANIÆ,

Vidit Ioannes Iesum venientem ad se & ait. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ioan. 1.

1. Quid sit videre Christum ad se venientem.

DIVINAE declarationis illustrem diem Epiphaniæ verbo, à veteribus appellatum, non solum Magorum aduentu atque adoratione Ecclesia insignitū celebrat, sed etiam baptismo Christi ac miraculo aquæ in vinū mutatæ consecratum, quem admodum cum Patrum frequentes

conciones: tum ipsius Ecclesiæ voces eius diei testantur: quæ quanuis vno die tradantur diuinitus peracta, diuersis tamen annis accidisse constat. Cum igitur Magorum rebus commemorandis per hosce dies Matthæi Euangelium recitauerit, hodierno die Ioannis Euangelium adhibet Ecclesia, quo baptismi Christi gloria innotescat, quem Ioannes ille Baptista prædicat, & sanguinis sui effusione peccata delere, & baptismi à se instituti virtute & vi Spiritū sanctum hominibus conferre. Itaq; ait Ioannē Baptistam Christum ad se venientē vidisse, quando id contigerit, non admodū moror, quidam enim proximo post legationē Iudæorū susceptā die, alij lōgo post interuallo cōtigisse volunt. Vt ut sit, certe iam baptizauerat Christū Ioānes, cum hic ad se euntē spectauit. Atq; eā ob rē hic vir nō solū propheta, sed etiā plus quā propheta celebratur, quemadmodū hoc loco Cyrillus exposuit quod alij pleriq; prophetæ venturū quidē Christū viderint, hic & venientē vidit & alijs indicauit. Quid enim nō agnosce-

Cyrill. Alexand. in exposit. Enag.

agnosceret & proderet in illa ætate, qui vix perfecte formatus in vtero materno, venientem olim non modo cognouit, verū etiam saltū & pulsū, quia voce non poterat, matri demonstrauit? Idcirco enim se venisse profitetur, *Ioan. 1.* ut summi Regis Christi & præco esset & nūtius. Sed quæ hodie collata est Ioanni gratia, vidit enim Iesum venientem ad se, suoq; modo iustis confertur omnibus. Est autē grande quidem Dei beneficium, quod ad hominem venit, sed necessarium plane propterea quod nequit homo ad Deum venire, nisi ad se venientem primum exceperit Deum, quare à sapiente scriptum est: [Præoccupat eos qui se concupiscunt: quoniam dignos se ipsa circūit querens.] At non minoris beneficij loco numerandum, si datur homini venientem ad se Deum videre, hoc est Dei gratiam vt oportet, agnoscere, quod Ioanni cōtrigit, qui venientem Christum cognouit. Fit sæpenumero, vt ad aduentus Dei non innotescat homini, nisi putemus sanctum Iob falli ita dicentem, [si venerit ad me, non intelligam: & si abierit, non cognoscam.] aut Psalmistam nō verē pronuntiasse. [Semitæ tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscentur.] Nam & potentæ Dei mirabiles & inscrutabiles sunt progressus, & gratiæ occultæ subtilesque motiones. Itaque nouo beneficio ascribendum est, quod interdum ipsa Dei beneficia diuina homini patefunt, vt digne quoad potest vtatur, & gratiam habeat, quam referre non potest. Inspirationi cœlesti paret, consilia vitæ perfectionis suscipit: mortalibus antepōnit sempiterna. Quod Paulus monet [Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei.] quod Amos Propheta prædicat [Præparare in occursum Dei tui.] Sapiētum vox est, occasionem boni non esse sinendam ē manibus elabi. Id præstari rectē non potest nisi bonū pateat. Cum satis perspectum sit, tenendum fortiterque figendum [Inueni, inquit, quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.] Ioānes sane qui Christum videbat venire, & ipse tanto munere fruebatur, & alijs non inuidebat. Itaque clamabat, [Ecce agnus Dei.] Id enim proximū est, vt

Ioan. 1.

Sapient. 6.

Iob. 9.

Psal. 76.

Hebr. 12.

Amos 4.

Cant. 3.

Sapient. 7.

2 Quid Ag-
nus Dei in
Christo sig-
nificet.

Esai. 24.

Matth. 1. 2.

Clemens
Alexand.
lib. Peda-
gog. 1. 6. 5.
2. Reg. 25.Aug. tract.
7. in Ioan.Exod. 12.
Esa. 53.
Cyrill. hic
Theophil.
ibid.

vt qui Dei maiestatem sentit, quibus potest; annuntiet, quo liceat pluribus ijs opibus frui, quæ in multos distributæ, minime imminuuntur. [Quam sine fictione didici, aiebat Salomon, & sine inuidia communico: infinitus enim est thesaurus hominibus.] Quid enim non sit, qui Dei ipsa sapientia, ipsa gloria & felicitas sit?

[Ecce, inquit, agnus Dei.] Delicias mihi videtur ipsas Dei dicere: quod Christus proprie is sit, qui Deo charus, iucundus, ac gratus sit: sine quo nihil illi iucundū & gratum. [Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit sibi animæ meæ.] Sic Matthæus recitat Isaiaæ testimonium, partim Hebraicæ veritati partim septuaginta interpretum editioni consentiens. Tanquã ergo puerū Dei, vnicum filium eius Iesum Christū agnū Dei nominauit Ioannes, vt Clemēti placet Alexandrino. Appellatus quidem est Salomō, amabilis Domino at cū in tanta flagitiã prolapsus sit, significasse potius quã exhibuisse eū, qui vnice Deo charus sit facile intelligi potest. Vnus Christus verē amabilis Deo, quiq; omnes eius voluntates implet; solus per se Patri acceptus & gratus. Nam etsi sunt agni, alij sancti, tamen agnus Dei ille singularis, solus est Christus: quod Augustinus dicit his verbis: [Vtique singulariter iste agnus: nam & discipuli dicti sunt agni. Ecce ego mitto vos sicut agnos in medio luporū. Agnus singulariter, sine macula, sine peccato: non cuius maculæ abstersæ sunt, sed cuius macula nulla fuerit. Ipse Ioannes non erat Agnus? non erat vir sanctus? non erat amicus sponsi? Ergo singulariter ille, hic est agnus Dei, quia singulariter huius agni sanguine solo homines redimi potuerunt.] Ergo agni nomen præcipue Christo tributum, quod immolatus pro nobis sit: quem Moyses figurauit, quem Esaias prædixit: cuius agni desiderio homines tenebantur. Atq; vt Cyrillus & Theophilactus sentiunt, ideo agnus ille cum Emphasi & articulo Græco dicitur, vt intelligatur is esse agnus, quem lex & prophetæ denūtiarant. Itaq; propter sacrificium maxime Christus dictus est agnus Dei, vel Deo oblatus, vel etiam

etiam à Deo traditus propter nimiam charitatem suã quã dilexit nos, eodem Theophylacto autore. Sed mores nihilominus suauissimos, Deoque gratissimos in Christo agni verbū declarat. Ergo id vt exprimat Ioãnes, Agnū vocat Dei, quod soleant vulgo iucūda esse & amica, quæ simplicitatem quandam, ac mansuetudinem inter animalia præferunt; ita catellos, & passerculos, & auiculas, aut animalcula id genus placida atque facilia inter delicias haberi plerunque videmus. In quo genere excellit sane agni candor ac simplicitas quædam, valde delectas. Est enim præ cæteris animal mite, innoxium, tractabile, iniuriæ patiens, aculei omnis atque felis expers. Quæ plane omnia in hunc cælestem agnum mirifice conueniunt. Cuius innocentiam, mansuetudinem, iniuriarum tolerantiam Petrus explicat illis verbis: [Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui cū male diceretur, nō maledicebat, cū pateretur nō cōminabatur, tradebat autē iudicanti se iniuste.] Neq; Hieremias aliud declarat, cum Christi ex persona loquitur, [& ego quasi agnus māfuetus, qui portatur ad victimā.] Nos igitur si Deo grati esse cupiamus, hunc agnum quē nobis indicat Ioãnes, gestemus in manibus, Patri offeramus mun⁹ omnium lōge gratissimū. Idcirco in tēplo agnus offerebatur bis quotidie, mane & vespere, quod fidei nostræ & autor & cōsummator sit, vt loquitur Paulus, Christ⁹ Iesus. Hūc proinde Daniel in cōspectū altissimi obtulisse scribit gē tēs, ac nationes oēs. Per hūc nos habere accessum ad Deū Paulus prædicat: sine hoc nihil Deo acceptū, nihil potest esse iucūdū. Deniq; vt idē scribit, Colossensibus [Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principū, primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatū tenēs, quia in ipso cōplacuit omne plenitudinē inhabitare & per eum recōciliare omnia in ipsum.] Quapropter cum e baptismo emerisset Christus, colūbæ specie Spiritus sanctus in eū descendit, & patris æterni audita vox est. [Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacuit.] Agnum enim colūba aduolauit merito, quæ similia vt dixit Nazianzen⁹ bene

1. Pet. 2.

Hier. 11.

Exod. 29.

Num. 28.

Hebr. 12.

Dan. 7.

Ephes. 3.

Coloss. 1.

Nazian. in
orat. de ba-
ptismo Chrī
p̄.

bene sibi conueniant: præconiū vero Patris, vnice se huius puritate & sanctitate delectatum, declarauit: quod Ioannes bene edoctus, vno verbo vim immensam sensus sui exprompsit, aiens [Ecce agnus Dei.] quod non simpliciter sed cum emphasi dixit quod Græcus articulus magis declarat. Ecce, inquit, agnus ille Dei.

3. Quid per
Agnū Dei
homines con
sequantur.

Quamobrē aptissimē adiecit [Ecce qui tollit peccata mundi.] tametsi græca secundum ecce non habeant, sed illud præclare docuit, cum agnum qui esset Deo gratissimus, mundi scelera omnia sanguine suo eluere atque expiare. Quare quantum nobis in Christo salutis, fortunarum, opumque sit, vno item verbo expressit. Vt enim olim è seruitute Aegyptiaca filij Israel non sunt ante liberati quam agnus est legitimus immolatus, ita nos diaboli ac peccatorum nostrorū miserrimā seruitutem nō euadimus, nisi Christi sanctissima victima & sanguine.

Esai. 53.

[Omnes enim nos sicut oues errauimus, & posuit Dominus iniquitates omnium nostrum super eum. Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente obmutescet, & non aperiet os suum.] Quam suam per Christi sanguinem redemptionem cœlestes illi ciues & libenter agnoscunt, & singulari cum gaudio confitentur, in hæc verba canentes: [Dignus es Domine accipere librum & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu & lingua & populo & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes & regnabimus super terrā.] En quāta per Christi sanguinem adepti fuerimus: vt nō modo è misera peccati ac tartari sempiterni seruitute erepti, atque ad libertatem & patriam redierimus, verumetiam regni immortalis & sacerdotij præstātissimi munere decorati simus: vt simul regnemus c Christo. Quam in auditam Christi atque incredibilem erga mortales munificentiam, etiam Angelorum ordines perpetuo cantu ac laude dignissima profecuntur, ita exclamantes: [Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem, & sapiētiam,

Apoc. 5.

& for-

& fortitudinem, & honorem, & gloriam & benedictionem. Cœlestibus terrena consentiunt, excelsis illis ista infima, omnem enim creaturam terrenam & subterraneā concinuisse his vocibus refert Apocalypsis: [Sedenti in throno & agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorū.] Quo pacto peccata mūdi tollat hic agnus, venerabilis Beda luculentissimē docet his verbis [Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Non solum autē lauit nos in sanguine suo, quādo sanguinem suum dedit in cruce pro nobis, vel quādo vnusquisque nostrum mysterio passionis illius baptismo aquæ ablutus est, verumetiā quotidie tollit peccata mundi, lauatque nos à peccatis nostris in sanguine suo, cum eiusdem beatæ passionis ad altare memoria replicatur, cū panis & vini creatura in sacramentum carnis & sanguinis eius ineffabili spiritus sanctificatione transfertur, sicque corpus & sanguis illius non infidelium manibus ad perniciem ipsorum funditur, sed fidelium ore sumitur ad salutem. Cuius recte figuram agnus ille paschalis ostendit.] Hæc Beda cui Theophylactus consentit, sic dicens: [Nō dixit, Qui abstulit peccata, sed qui tollit in presenti peccata nostra. Quotidie enim tollit peccata nostra: & aliorum quidem per baptismum, aliorum autem per pœnitentiam.] Quæ cum ita sint, nulla erit venia dignus peccator, qui oblatam sibi salutem per Christum vel contempserit, vel etiā neglexerit. Nam infinito peccatorum pondere quantum obruatur, licet venire ad gratiam, fas est Deo reconciliari per agnum. [Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed & pro totius mundi.] Hic est ergo qui baptizat in Spiritu sancto: qui demergit culpas omnes nostras in mare: vt Aegyptij nos persequentes minime existant, baptismi tanquam maris rubri Christi, scilicet, cruore tincti fluctibus, penitus absumpti ac deuorati. Hic est ille Iesus qui lætissimum populum & diuinitus data victoria ouantem in terram promissionis inducit, in regna lacte & melle manantia: siquidem [Agnus qui in medio throni est,

Apoc. 5.

Beda in ex-
pos. Euang.

1. Ioan. 2.

Apoc. 7.

A a

reget

reget eos, (ait Ioannes Apostolus, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.)

4 Quales Huic igitur Agno, fratres, gratias sempiternas agamus, **nos exhibe-** quod nos in gregem suorum adnumeraverit, quod sanguine suo & carne pauerit, quod vellere mundissimo vestiret atque exornaret, quod munus se se nobis ipse præberet: quod quidem munus pro nobis, pro nostris, pro imperandis prosperis, & auertendis aduersis, Patri iuge semper offerre possimus. Quis enim tot ac tantis beneficijs Christi non dicam exfoluendis, non dicam etiam cõmemorandis, sed cogitandis saltem par esse queat? [Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?] At illud omnino retineamus & maneat, ne Agnum hunc cælestẽ ferinis moribus affligamus, ne lupos nos aut vulpes exhibeamus. Agnus est, agnorum societatem & gregem amat: delectatur synceris & candidis animis: mites atque mansuetos sibi asciscit, patientes & tolerantis iniuriarum cohonestat. Discere à se omnes iubet, qui sit mitis atque humilis corde. Cum agnis agnum ludere videmus ac festiue versari. De eo Esaias canit: [In brachio suo congregabit agnos: foetas ipse portabit] vt blandientẽ agnis teneroquẽ ac simplici gregi indulgentem perspiciẽtemquẽ intelligamus. Hieronymi cõmẽtarij id habent: [In brachio, inquit, suo congregabit agnos. Non tauros, & arietes, & hircos, & grandes oues, quibus per Ezechielẽ comminatur, quod lacte vescantur, & operiantur lanis, & infirmum cõterant gregem, sed agnos adhuc tenellos, & rudis in Christo infantia.] Ac fuit vetustus mos Ecclesiæ primæ: Christum inter agnos coronatos pingere, quod Romana nonnulla hodie quoque monumẽta ostendunt, præsertim in æde sancti Clementis: quo ex instituto illud præterea manauit, quod tempore Resurrectionis Ecclesia Romana canit: [Isti sunt agni nouelli qui annuntiauerunt: modo venerunt ad fontes: repleti sunt claritate: in conspectu agni amicti sunt stolis albis & palmæ in manibus eorum.] Quod carmen in Apostolos atque Apostolorum similes dici perspicuum est. Demus igitur operam

operã fratres, vt agni velleribus, idest, lenissimis nos moribus induamus, magisque Iacob similes, quam Esau esse velimus. Neque enim venatores astutos ac truculentos mitissimus agnus amat: fugit potius ac deuorat feroces, superbos, crudeles. Procul sint vespertini lupi de quibus loquuntur Habacuch, & Sophonias Prophetæ, nihil aliud quam prædam meditantis, atque sanguini innoxio inhiantes: recedant longe vulpes insidiosa ac fallaces, tene ro gregi minime parcentes. Rapinam, dolũ, cruoris sitim odit atque execratur ille agnus. Nulla rapacium volucrum, nulla aduncis vnguibus auis sacrificio Dei idonea habebatur lege. Mundus quidem istos leones admiratur, aquilas prædictas potẽtia tollit in cælum: at Christo cordi est pusillus grex, quem demulcet, ac bene sperare iubet. [Nolite timere, inquit, pusillus grex: quia cõplacuit Patri vestro dare vobis regnum.] De superbis autem & potentibus quid refert? quid? [Ibi, inquit, fuerunt gigantes nominati illi qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum. Non hos elegit Dominus.] Quare fastu omni atque ambitione deposita, rapacitate auaritiaque detracta, abiecta fallacia & dolo omni, simplicem, ac candidam mentem recipiamus, agno vitæ innocentia & mansuetudine congruamus, quo liceat agni beatissimi cõspectu sempiterno frui.

Habac. 1.
Sophon. 3.

Luc. 12.
Bar. 3.

A . . . I N

IN DOMINICA

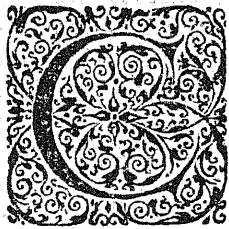
SECUNDA POST

EPIPHANIAM.

De Matrimonio.

Nuptia facta sunt in Chana Galilæa: Et erat mater Iesu ibi: vocatus est autem Et Iesus Et discipuli eius ad nuptias. Ioa. 2.

1 Matrimonium à Deo institutum, à Christo honoratum atque perfectum.

V M Euangelicæ legis Conditor Christus, perfectiorem sanctioremque vitæ gradû, continentia rerumque secularium contemptu, inducturus vel sermone vel exëplo suo esset, ne præstantioris boni electione inferiorem conditionem improbare ac repudiare videretur, summo cõ

filio legitimas necessariasque vitæ mortalium nuptias, non solum verbis confirmandas, sed sua quoque præsentia ac dignitate decorandas existimavit. Recte enim Cyrillus atq; Augustinus & utroque antiquior Gaudentius Brixienſis episcopus eius facti, hanc quam dixi rationem esse confirmant. Nã matrimonij iustû sanctumque fœdus & vinculum ipse Christus primum diuina autoritate instituit in ipsis humani generis primordijs: deinde prauis opinionibus abusuq; hominum deformatum Euangelicis præceptis reformauit: postremo passione sua ac sanguine eo vsque perduxit atq; ita perfecit, vt non modo naturalem honestatem contineret, sed diuinæ etiam gratiæ vim Christianis coniugibus, vtpote sacramentum verissimû more cæterorum adferret. Hęc dum paulo amplius expli co, attendite. Autorem igitur matrimonij primû ac summum fuisse Deum Christus ipse aperte declarat. Nam cû Adamus

Cyrill. in ex post. Euag. Aug. tract. 9. in Ioan. Gaudentius tractat. 1. in hoc Euang.

Adamus Euam ex costa sibi detracta aspexisset, qui omnibus ante animantibus perceptis, nullius eorum sibi confortium concupiuit, in mulierem intuens ac sociam sibi opportunam considerans, ita pronuntiauit: [Hoc nũc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suam & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna.] Illa autem, Hoc nũc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, approbantis ac sibi gratulantis verba sunt, quasi præ cæteris animantibus, quæ conspexerat, hoc vnum sibi esse cordi, declararet: cuius perpetuam societatem, & vitæ vsum communem satis sequentibus verbis indicauit. Quæ sanè Adæ primi nostri parentis verba Christus ita recitat, vt Deo propriè tribuat. Rogatus enim causam matrimonij atq; dimortij, ad hũc modũ respõdit: [Nõ legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculũ & foeminã fecit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erũt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus cõiunxit, homo non separet.] Adæ verba, verba Dei esse Christus dixit, ppter ea quod Adã diuino instinctu locutus est, magis diuinæ legis & iuris promulgator ipse quã Cõditor. Quemadmodũ Patres in Cõcilio Tridëtino sentiunt. Cũ ergo Deus nuptiarum autor sit, non potest esse dubiũ, quin vituperatores matrimonij Sataanæ ministri sint: ac diabolico instinctu loquantur, in quos Paulus: [Discedent, inquit, quidã à fide attendetes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorũ, prohibẽtiũ nubere.] Manichæos nimirũ & Tatianos & Encratistas hæreticos prædicēs, qui nuptias taquã rem turpem & prauã repudiabant, aut etiam sub lege Euangelica sublatas assererant, vt Hieracitæ hæretici. Pulchre autem Beatus Gaudentius hoc loco in Manichæos intuebitur: [Manichæis perditis matrimonij à Deo cõstitutũ displicet: qui ego ob immunitiã suã puto nõ vtiq; rein nuptialem displicere, sed legẽ quã nõ multas foeminas vni viro coniungit.] Quare Platonis alioqui eximij Philosophi, non modo improbanda, sed irridenda atq; explodenda est stultitia.

Gen. 2.

Matt. 19.

Conc. Trid.

Ieff. 24. c. 1.

1. Timot. 4.

Gaudentius

tract. 1. in

hoc Euang.

tractat.

8 in 7. rom.

bibli. 55.

Patrum.

Epiph. hæ-

res. 46. &

47. de Ta-

tianas &

Encratitis.

Idem hæresi

67. de Hie-

racitis.

Plato in dia

logo 5. de

Repub.

suma sententia, communes uxores, remque omnem coniugalem incertam introducētis, qui dum charitate ac beneuolentiam omnium erga omnes filios parētū augere, & Re-publicam arctius sibi cōstringere putat, nihil aliud agit, vt Aristoteles optime ostēdit, quā vt nullus sit amor paternus, nulla prouidentia in filios, quo nihil potest cogitari demētius. Quis enim parētis amorē curāq; prestat in eū, quem minime suū esse arbitretur? Plane res ea atq; Societatis siue Platonis tam turpis error in re tāta satis declarant, quā sint hominū eorū etiā qui sibi sapiētes vidētur, absurdæ sæpe sententiæ, cū humano tantū iudicio nituntur. Quorū debet esse tanto minor autoritas, quoties diuinis institutis, quæ fides Christiana habet, repugnant. Quoniam verò matrimoniū à Deo esse constat, recte beatus Augustinus cōsequens censet, vt sit diuortium à diabolo. Non enim eorū quos Deus coniunxit, separatio & diuisio alium habere impulsorem & autorem magis idoneum potest, quam diabolū, perpetuū diuinorū operum hostem atq; euerforem. Neque tamen causas qualdā interdum improbamus, quas Ecclesiā probat, legitimasque ducit, vt quoad thorum possint coniuges separari, reuocato semper vinculo matrimonij, vt alias nuptias inire non liceat. Sed hæc peculiare easq; raras habent causas: quibus demptis, tenendum est Apostoli sanctum præceptū: [Alligatus es uxori, noli quaerere solutionem.] Qui autē facile se cōiugibus distrahendis ministrōs autoresve præbent, quod humanæ miseræ vitium est perquam frequēs, sciant se Deo aduersari, diabolo opitulari: meminerintq; subinde cælesti oraculo pronuntiatum: [Quod Deus coniunxit, homo non separet.]

Sed quanuis diuina autoritate coniugium inductū sit, tamen culpa hominum diuino imperio violato, multas ac magnas difficultates habet, graues molestias ætānasq; vix tolerandas hominibus inuehit. Manifestum id sit sententia Dei in primos homines diuini fœderis violatores pronuntiata. Nam in Euam ita loquitur Deus: [Multiplacabo ærumnas tuas, & conceptus tuos in dolore paries filios:

*Arist. li. 2.
Polit. c. 2.*

*Aug. tract.
9. in Ioan.*

1. Cor. 7.

*2. Matrimoniū one-
ra.*

Gen. 3.

filios: & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.] Nihil matribus dulcius, amore filiorum. Nihil vtilius & potius, societate atque auxilio virorum. At ijs quæ sunt præcipua bona matrimonij, ijs ipsis poenam atq; asperitatem asperitatem peccati vindex Deus: vt nihil sit ac partus filiorum quod æquē cruciet, nihil sit gestatione vteri molestus. Viri quq; imperio & dominatū nihil acerbius, cuius libidini parēndum sit, & iniuria pro iure ferenda. [Matri longa decem tulerunt fastidia menses.] Et quæ appropinquat ad partū dolens clamat. [Et seruitutis tabulas, nuptiales tabulas sapienter Monica Augustini mater appellabat. Iā vir ipse vacuus vindictæ nō mansit: poena dicta est in eū, vt cuius esset munus victū quaerere, & alienæ familiæ oportuna subsidia parare, laboriosam sibi ac durā eam operā futuram audiret: [Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinæ & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo.] Quoniam ergo difficultates cōiugij homines multas ac magnas experti sunt, illius nexū & vinculū rūpere, ne inuiti diutius tenerētur, aggressi sunt. Atq; onus sibi impositū tanquā graue, ceruicibus excutiendum putauerūt. Quare & repudiū introduxerunt, vt fas esset alteram ducere, priorē reiecta: & pleriq; cōplures simul uxores nō dubitarūt ducere, vt libidini ampliorē capū offerret. Hebræi quidē quāuis diuinis oraculis eruditi, tanē matrimoniū primariam constitutionē valde laxauerunt. Nam licere cuique repudiata uxore, alteram ducere opinabantur, & plures simul uxores habere passim. Quominus mirandum est, si & posterius hoc Persis, & illud prius Romanis fas esse visum sit. Etenim Persas ac gentes nonnullas alias barbaras coniugium cum pluribus simul tenuisse cum prophana tum sacra litera produnt. De iure vero repudij uxorem apud Romanos, nemo in eorum literis vel tenuiter versatus dubitare poterit: vnde illud tanquam nō modo licitum, sed optime etiā consultum: [Uxorē hauri retine, si coeperit esse molesta.] Sed Christus matrimonij

*Virg. li. 6.
Eras. 26.
Aug. lib. 9.
conf. 1.9.*

Gen. 3.

*In libro
Ester.
Catonis
versus.*

leges eas esse ratas ac firmas sanxit, quæ sunt olim ab initio diuinitus institutæ. Itaque abusu correcto, multitudinè vxorū vetuit quanquā Sanctis Patriarchis, plures habuisse vxores nullo modo vitio vertendū est. Cū ad propagandū populū Dei pro eius seculi moribus diuinitus cōcessum fuerit, cū illa protulit; [Et erūt duo in carne vna.]

Genes. 2.

Matth. 19. Concil. Tri. det. sess. 24. cap. 1.

Quod Cōcilio Tridētinō his verbis explicatū est: [Hoc autē viaculo duos tantū modo copulari & coniungi Christus Dñs apertius docuit, cū postrema illa verba tāquā à Deo prolata referens dixit, Quod Deus cōiunxit, homo nō separet;] Quod plane Phariseos nō latuit, qui Moyses tanquā contrariū statim obiecerunt: [Quid ergo, inquit, Moyses mandauit dare libellū repudiij?] Quibus Dñs respondit, permissum id quidē fuisse à Moysē propter duritiam eorū, ne vxores si retinere cogerētur occiderēt; [Ab initio autē non fuit sic.] Itaq; reformās matrimonij, & ad primū statū reducens præcipit, [Dico autē vobis, quia quicumq; dimiserit vxorem suā nisi ob fornicationē, & alterā duxerit mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.] Hic exceptū esse voluit casum fornicationis, vt possit dimitti thorus vxoris, quem admodū Augustinus prudenter docet, nō vt aliā ea superflite ducere possit. Id enim mœchari intelligit. Quare matrimonij

Matth. 19.

August. de serm. Domini in monte lib. 1. c. 25.

Christus non institutor solū, sed etiam reformator ac restitutor firmum esse voluit duorum atq; indissolubile vinculū, quæ admodū ab initio masculus & foemina humani generis parentes primi diuinitus conditi sunt.

3 Felicianus esse cōiugio liberum age re, sed non concedi id omnibus.

Matth. 19.

Verū enim uero Apostoli quoq; ipsi arctas atq; cōstrictas matrimonij leges à Christo accipiētes, rē durā impōnē sibi arbitrati, iugū eiusmodi excedēdū potius quā subeundū sentiebāt. [Si sic est, inquit, causa hominis cū vxore, nō expedit nubere.] Illud volētes intelligi, difficillimū esse factū, vt cuiquā idonea ad totā vitā conuex legatur: quod si inepta vel etiā infesta cōtigerit, esse nihilominus perpetuo retinendā, id quidē esse durissimū. At Dñs in sententiā perflans, [Nō omnes, inquit, capiunt verbum istud, sed quibus datum est.] Quibus sane verbis duas res mirificè

mirificè cōplexus est. Primū non esse id quidem omnium. Sunt enim qui se cōtinere nō admodum queunt. Quibus Apostolus atq; in Apostolo Christus loquitur, [Si non se cōtinet, nubat, melius est enim nubere, quā vri.] Esse autē

1. Cor. 7.

continentiæ donū cæleste neq; omnibus passim datū, Salomon apertè declarat, [Et vt sciui quoniā aliter nō possem esse cōtinens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ,

Sapient. 8.

scire cuius esse hoc donū.] Augustinus vero idē sentiens Deū precatur: [Cōtinentiā iubes: da quod iubes, & iube, quod vis.] Sed continentiam ab vxore ducenda, cui liberū est eū statim capessere quem malit, Deus non imperauit. Idcirco neq; omnibus dat: quibus autē est necessaria, si peccatur vt debet, non negatur id donum. Multis autem diuinitus cōceditur se cōtinere. Ob id addidit secundū Christus. Quibus id datū sit, magno eos bono frui, magnis incommodis liberari, vxore non ducta. Onera matrimonij, curas, molestiasq; ingētes ac plurimas eleganter Hieronymus egregius cœlibatus assertor, describit pluribus locis. Legite illius librū aduersus Heluidium: epistolā quoq; ad Furiā viduā, tum ad Eustochiū virginē: copiose ac disertè qui sint nuptarū labores, ærumnæq; discetis, ex marito, ex filijs, ex familia, ex re ipsa familiarum. Paulus vero vno

August. li. 10. confess. c. 29.

verbo plurima cōprehendit: [Si acceperis vxorē, inquit, nō peccasti: & si nupserit virgo, nō peccauit: tribulationē tamē carnis habebūt huiusmodi.] Carnis tribulationem, cōiugatorum curas, & molestias, & mille fastidia cruciatusq; intelligi volens. Itaq; nō solū spiritus incommoda, sed etiam corporis miserias & labores inuehit necessario cōiugiū. Nā de spiritali incommodo, dixerat plane: [Quæ autē nupta est, cogitat quæ sunt mūdi, quomodo placeat viro, & diuisa est.] Sollicitudinē & angore, dicit nuptarū obtingentiū sæpe difficile virorū, ob rei familiaris varias curas, quibus est libera quæ nō nubit. [Mulier enim, ait,

Hieron.

1. Cor. 7.

innupta & virgo cogitat, quæ Dñi sunt, quomodo placeat Deo.] Qua re quid potest esse felicius? Imitatur enim quodammodo ac refert cælestē vitā illā ac beatam, quæ nullis curis distinguitur, nulla gestate premitur: in vno

1. Cor. 7.

in vno

vno Deo sibi cōcesso omnia simul bona nanciscitur. Nuptiā porro seruitutem quandā, honestam illam quidē, sed tamen perpetuā afferunt. Quamobrem, cui id datum sit, vt cōiugio liber sit, magnum sibi sciat donū diuinitus esse concessum. Præclarè enim Plato matrimonij vsum esse bonum dixit, perinde atq; medicinæ. Vt enim cui salus cōstat bene natura, medicina carens felicior est: at cui opus sit medicina, ea vti etiam debet, sed profecto medicamenti acerbitas aut molestia necessariò toleranda est: ita ceterè res etiam coniugiorum se habet. Etenim qui fluxionibus capitis laborat, rectè sibi brachij partem adurit, atq; eo euocat humorē redūdantē. Præstat enim id molestiæ perpeti: quā vel cæcū fieri, vel cerebro laborare. At quāto ille felicior, qui sanus & dolore caret, & molestia quotidianæ expurgationis? Quāobrè Apostolus eadē eō colligit vniuersam matrimonij in eūdē vel nō in eūdē causam: [Alligatus es vxori, noli quærere solutionē: solutus es ab vxore, noli quærere vxorē. Vnusquisq; donū habet ex Deo: Cæterum, beator, inquit, erit si sic permāserit.]

Plato.

ii. Argub.

1. Cor. 7.

4 *Christi munere matrimonio collatū, vt non honestū modo, sed etiam sanctum sit.*

Cyrillus in expos. huius Euangelij.

Ne vero cōiugati suā nimiū sortem dolerent, ac se miseris laboribusque multis expositos grauius ferrent, neve Christū cōquererentur matrimonij onera fecisse grauiora, legesq; duras admodum sanxisse, summa illa sapientia ita reformādum coniugiū putauit, vt quicquid difficultatis accederet, nouo gratiæ munere cōpensaretur ac molliretur. Itaq; quod erat antea officij quoddam naturæ honestū, id Christus effecit sacramentū gratiæ suæ: ac naturæ nexum diuina vi ac virtute muniuit. Iugo huic oleū inuexit spiritualis gratiæ tantum, vt in Christo non solū ferri possit, sed etiam meriti ac sanctitatis plurimū habeat. Quam rem egregie Cyrillus explanat his verbis: [Oportebat ceterè, quoniā totā naturā hominis ad melius restaurabat, nō solū natis iam hominibus benedicere, verū etiā nascituris gratiam præparare, & aditum illorum ad hanc vitam, autoritate miraculi & præsentia sua sanctū efficere. Præterea in doloribus parere filios ad mulierem propter peccatum dictum fuit. Quomodo ergo aliter hæc male-

maledictio depellenda erat, ne condemnata nuptiarum sanctimonia videretur quam Saluatoris præsentia? qui cum sit verum gaudium priscum nuptiarum mœrorē præsentia sui depulit. Noua enim omnis creatura in Christo est.] Hæc Cyrillus de sanctificatione matrimonio allata per Christum: Cui Patres Tridentini consentiunt, matrimonij sacramentum à Christo institutum confitētes. Concilij œcumenici verba recitabo: [Gratiam vero quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubile unitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret, ipse Christus venerabilium sacramentorum institutor atque perfectior, sua nobis passione promeruit, quod Paulus Apostolus innuit dicens, Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiā, & seipsum tradidit pro ea, mox subiungens, sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.] Hæc Patres Tridentini. Quapropter merito Christus Dñs nuptijs interesse hodiernis voluit, vt se demonstraret, sicuti initio dixi, nuptiarum non solum autorē, verum etiam perfectorem. Nā & instituit ipse matrimoniū naturæ officio, & cumulauit atque exornauit beneficio copioso gratiæ. Etenim in his Cana Galilææ nuptijs vinum quidem iam erat: at vinum non admodum sufficiens, neque ita præstans. Ipse vero quod deerat conuiuio, suppleuit & copia plurimum, & bonitate excellens. Tale planè est gratiæ munus; quod naturæ inopiam supplet. Habent vinum suum nuptiæ: suis voluptatibus fruuntur coniuges. Sed id quicquid est dulcedinis, nec diuturnum est, nec cupiditati sufficit hominum: & pro vno die iucundo, centum aguntur tristes & atri, vt prouerbio Gallico dici soleat, eum qui cupiat mensē vnum videre lætum, ducere vxorem, eum qui perpetuo lætus viuere velit, nullam ducere vxorē oportere. Quid enim in coniugio dulcius amore viri? At hic sæpenumero vertitur in læuum cruciatum, cum ingenio difficili & acerbato, aut nimia zelotypia, aut iracundia & superbia præceps fertur. Vt omittam rixas & contentiones de re familiari, vt præteream suspiciones amorum,

Concil. Tri-
dent. sess. 24.
c. 1.

Ephes. 6.

amorum, & zelotypiæ sauas faces: nimius ipse amor coniugis angit amantē & cruciat, si quid grauius amato acciderit, si absentia sit diuturnior, si vitæ discrimen incidat. Quanta curæ? quanta molestiæ, quam atroces timoris & cruciæ doloris aculei? De liberis quid dicā? Quibus distrahatur cogitationibus, quibus sollicitudinibus parētes lace-
 rētur? Si boni modestiq; sunt, cura ne quid desit: metus si quid noceat, paudr si quid periculi occurrerit. Quod si ingrati procacesq; existāt, nihil funestius miseris parētibus, nihil potest crudelius accidere. Rebecā olim sacræ li-
 tere narrāt filiorū, quos summis votis petierat, cōtētiōne intestina afflicta, miserā se exclamasse, neq; sibi optandū fuisse fieri matrē. [Collidebatur, inquit, infantes in vtero eius, & dicebat, si sic mihi futurū erat, quid necesse fuit mihi cōcipere?] Nōne qui in hāc intueatur, rectē dixerit, vinū istud nuptiarū iā defecisse? Nepe naturæ vires quæcun-
 que illæ sint, matrimonij oneribus ferendis aut vix aut nullo modo sufficiūt, si res eo modo geri debet, vt virtus nō libido dominetur. Quare Christi beneficio fit, vt gratia vires suppeditet matrimonio, quod proinde sacramentū inter Christianos coniuges esse sanxit. Vinū videlicet & copiosum & præclarum gratiæ deficienti naturæ largitus, vinū gustatu suauē, viribus præstās, copia abundans, quod in nuptiarū exitū duret. Est enim ea huius sacramēti vis, vt naturalē amorem coniugum perficiat, onera matrimonij sustentet, officia rectē omnia obeat, meritum ipsis coniugibus, Ecclesiæ fructum educatione filiorum idonea, reipublicæ domestica disciplina ornamentū afferat. Denique quod dixit Apostolus præstat, vt sit honorabile conuiuium in omnibus, & thorus immaculatus.

Heb. 13.

*5 Quales sunt autē partes matrimonij Christiani atq; officia pri-
 se Christiani mū in ipsos inter se coniuges, deinde in liberos, deinde in
 coniuges mu familiam. Quæ sunt à nobis nō sane tractanda (esset enim
 tua præstare lōgū opus) sed tamē breuiter perstringēda. Cōiugū prima
 debeant. laus, primaq; virtus, cōcordia cōsensusq; perpetuus. Id &
 optandum omnibus precibus, & summa cura enitēdū. De
 Plutarchus. qua re extant præcepta connubialia à Plutarcho Phi-
 losopho*

losopho perscripta. Probari Deo & hominibus Sapiens *Eccles. 25.*
 dixit virum & vxorem bene sibi cōsentientes. Alio loco *Eccles. 26.*
 ita pronuntiat: [Sicut iugum boum quod mouetur, ita &
 mulier nequam.] Nōtis à iugo coniugium esse dictū. Vt
 igitur si iugum altera ex parte non sit bene colligatum, al-
 terum boum laborare necesse est, cum à compare non iu-
 uetur, quin etiam impediatur, ita plane accidere Sapiens
 censet coniugi coniugem nactō repugnantem ac peruica-
 cem. Quamobrem Paulus præcipit vxori, timere virum, *Ephes. 5.*
 illi subesse ac parere quod caput sit ipsius. Petrus etiā do- *1. Pet. 3.*
 cumentum sanctæ Saræ affert, quæ Dominum appellabat
 virum. Contra viro præcipiunt idem Patres nostri, dili-
 gere vxorem, atq; omni honore accipere. Sic enim & fi-
 des & concordia, & quæ ex ijs oritur, felicitas sancta con-
 iugibus meriti. Aristoteles turpe admodum cēset vxores *Arist. lib. 2.*
 velle dominari, aut etiam curas Reipublicæ atq; externas *æconom. ca*
 attingere, neq; id minus absurdum, quam si vir foemineas *pit. 1.*
 culinæ aut furni partes obeat. Tria ergo præstare debent
 bene mōrata foeminæ in viros, primum vt amēt fidemq;
 feruent. Secundum vt obtemperent, tertium vt ferāt mo-
 destē ac sapienter, si quid ab ijs errati aut molestiæ acci-
 dat. Eadem & virorum præcepta sunt, exceptō secundo,
 quod non parere, sed prouidere virorum sit. Plutarchus *Plutarchus*
 sane dicit, vt lineas & superficies aiunt Mathematici non *in opusculo*
 moueri per se, sed ad motum corporū quibus insunt, fer- *de præceptis*
 ri, ita oportere vxores nullum proprium affectū habere, *connubiali-*
 sed studia, curas, risum, communia habere cum viro. Idem *bus.*
 inter coniuges voces illas vetat audiri, meum & nō meū:
 quia potius vt Medici dicunt sinistra plāgam ad dextrā
 sensum referre, sic vxorem viri, & virū vxoris sentire do-
 lorem magis conuenit. Quæ Augustinus cōmēmorat de *Aug. 9. con*
 Monica optima foemina matre sua, libenter referam, vt *fess. c. 9.*
 discant fideles vxores virorum tolerare iracūdiam, ac nō
 facile pacem rumpere. [Tradita, inquit, viro seruiuit ve-
 lut domino, & sat egit lucrari eum tibi, loquens illi mōri-
 bus suis, quibus eam pulchram faciebas. Ita autem tolera-
 uit cubilis iniurias, vt nullam de hac re cum marito habe-
 ret

ret vnquā similitatē. Erat verō ille sicut beneuolētia præcipuus, ita ira feruidus. Sed nouerat hæc nō resistere irato viro, nō tātū factō, sed ne verbo quidē. Iā vero refractō & quieto cū opportunū videret, rationē facti sui reddebat, si forte inconsideratius motus fuerat. Deniq; cū matronæ multæ, quorū viri māfuctiores erāt, plagarū vestigia etiā dehonestata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebāt maritorū vitā, hæc earū linguā.] Rarū & mirabile id institutum beatæ Monicæ: sed salutare in primis atq; omnibus vtile. At viri debēt & ipsi vxorū molestias ferre, ac se cohibere, ne desperatiorēs reddant, aut etiam fallaciorēs atque audaciorēs. Socratis illud philosophicum extat, in vxorem post conuitia cum aqua sordida fœdantem, sciebam Xantippem tonantem, aliquādo pluituram. Cæterū cōnubiorū certissimus finis est, perentio filiorū. Ea in re maximopere præstare decet Christianos cōiuges. Dixit præclare Aristoteles, feras coire tantū vt procreēt: animātia māfucta etiam vt nutriāt, vt columbas, vt oues, vt gallinas videmus. At hominū cōiugiū esse non vt procreēt filios solū, aut etiā nutriāt, sed etiā vt erudiant. Idē nutrire præcipue esse matris, erudire patris. Attamen Christiani matrimonij est, vt etiā matres filiorū in Christo magistræ sint, eosq; à primis annis Christiane erudiāt. Id officij tātū facit Apostolus, vt in eo salutē sempiternā matrū esse sitā doceat. [Saluabitur, inquit, mulier per filiorū generationē, si permāserint in fide & dilectione cū sobrietate & castitate.] Quare se toties gignere filios putare debēt, toties parere, quoties eos Christi fide & timore imbuūt, quod precibus & lachrymis, quod moribus & exemplo suo, quod etiam sermone præstare debent, quēadmodū matrē Monicā in se bis matrē prædicat Augustinus, Illud vero summopere cauere parentes debēt, in educatione liberorū, ne turpitudinis aut vitij cuiusuis ab ipsis exemplū capiant. Nihil enim perinde inficit teneros animos puerorū, atq; parentū spectata improbitas. Senatorem Cato Censor senatu mouit, quod vxorē corā filia osculatus esset. Qui cōcessa voluptate, filiaꝝ oculos offendi tan-

Diog. Laertius in vita Socratis.
6 *Quales in educatione liberorum.*
Arist. li. 1. econom. c. 4. p. 3.

1. *Tim. 5.*

di tātopere vetabat, quid faceret, si meretricios amōres & illecebras deprehēderet? Quāobrē recte prorsus Philosophus scriptū reliquit: [Educat recte filij à parentibus, per sanctos & iustos mores, boni merito euadent: cōtra vero si fiat, sentient detrimentū. Nisi enim parentes exemplū vitæ filijs præstent, euidenter excusationis causam erga se illis relinquent: ac timendum est, ne contempti à filijs, quasi non bene vixerint, in senectute deserantur.]

Iā quod ad familiā pertinet, cuius causā patres familias & matres familias appellātur, quod tanquā filijs debeant cōsulere sibi subditis, præcepta existūt cū œconomica tū Christiana que cōtemnere minime oportet. Atq; illud in primis manifestū, sic curas inter cōiuges esse diuisas, vt domestica & interna fere curare vxoris intersit: ad virū externa pertineāt, vt sumptus, merces, agriculturam, ciuilia tractare. Quāobrē bonas matres familias raro domo pedē efferre decet, idq; pbata causa. Idcirco Paulus dixit: [Domus curā habētes:] quod Græcè expressius est, domū custodiētes. Reprehēdit idem otiosas, verbosas, curiosas, domos circuire edoctas. Salomon matronæ eximie officia describēs: [Cōsiderauit, inquit, semitas domus suæ, panē otiosa nō comedit. Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus.] Hæc assiduitas domestica in foemina ab Aristotele laudatur plurimū. Plutarchus vero scribit Aegyptias foeminas more patrio nudis pedibus ingredi solitas, ne facile domo pedem efferre cuperent. Sinas quoque hodie ferunt teneris adhuc foemellis plantas inuertere aut enervare, vt vix ambulare queant, quo domi se contineant. Itaq; si quādo prodeundū sit, gestatoria sella portari, easque opertas. Denique matronæ Christianæ instituta si quis plenius velit cognoscere, Salomonis prouerbia legat, tū Pauli Apostoli ad Timotheū & Titum epistolās. Breuiter vero completitur omnia liber Tobia: [Apprehētes, inquit, parentes filiam suam, monētes eā honorare soceros, diligere maritū, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere.] At patres familias audiant tantisper Diuum Augustinum, vt

Plutarchus de præceptis connubial.

Arist. 2. œconom. c. 2.

7 *Quales in administranda familia cōiuges Christianos esse oporteat.*

1. *Tim. 5.*

Prover. 31.

Arist. 2. œconom. c. 1.

Plutarchus de præceptis connubial.

quid

August. 19. de ciuit. c. 16.

quid debeant præstar e, intelligant. Sic enim scribit in libris de ciuitate: [Qui veri patresfamilias sunt, omnibus in familia sua tanquam filijs ad colendum & promerendū Deum consulunt, desiderantes atque optantes venire ad cælestem domum. Si quis autem in domo per inobedientiam domesticæ paci aduersatur, corripitur seu verbo, seu verberere, seu alio quouis pœnæ genere iusto atque licito, quantum societas humana concedit pro eius qui corripitur utilitate: vt aut ipse qui plectitur corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo.] Idem in Psalmos.

Aug. in fine Psal. 50.

[Regite domos vestras, regite filios vestros, regite familias vestras. Quomodo ad nos pertinet in Ecclesia loqui vobis, sic ad vos pertinet in domibus vestris agere, vt bonam rationē reddatis de his qui vobis sunt subditi. Amat Deus disciplinam. Tu imple personam tuam: Deus de te & de illis exigit suam.] Itaque patrifamilias videndum, ac diligenter curandū, vt domestici omnes à vitijs & peccatis sibi caueant, à superbia, à detractiōe, ab ebrietate, à fornicatione, à luxuria, ab ira, à periurio, à cupiditate, quemadmodum est à quodam pio scriptore literis traditum. Neque hic sistere oportet, sed bonos efficere cōtendere debet primum exemplo ac vitæ integritate, deinde monendo. Præterea vt ea quæ sunt sancta curent: vt missas audiant diebus festis, confessiones tempestiue faciant, preces vel sero saltem dicant, conciones sacras interdum auscultent. Denique Christianam se familiā regere meminerint, Christi œconomos se se intelligant, cui sint bene maleve gestæ rei rationem aliquando reddituri.

In 4. tomo Aug. lib. de salutaribus documentis. cap. 29.

regere meminerint, Christi œconomos se se intelligant, cui sint bene maleve gestæ rei rationem aliquando

reddituris. **I**N

**I N E A D E M D O -
M I N I C A , C O N C I O
S E C V N D A .**

De Euangelica lectione.

Nuptie factæ sunt Chana in Galilea. Ioã. 2.

QUANTUM nuptijs se Christus conuiuium præbuit, quò nuptias cohonestaret, ac sibi gratas esse declararet: tamen illam quoque rationem quam Chrysostomus tradidit secutus sine dubio est, familiarem se hominibus quorum saluti consulebat, tractabilemque omnibus vt ostenderet: [Venit enim filius hominis manducans & bibens.] Neque tamen ipse se intrusit conuiuium, sed vocatus accessit, omni ex parte virtutem perfectam integritate tum humanitate mirabili ostēdens. Sunt enim conuiuia honesta: est secundum Deum, epulum sumere. Tale illud scriptura describit, quod in nuptijs Tobias iunioris & Saræ peractum est. [Et cum dixissent, inquit, Amen, accesserunt ad conuiuium, & cū timore Dei, nuptiarum conuiuium exercebant.] Quodnam igitur quæso, aut quale conuiuium erit, cui Christus Dominus interesse putandus sit? Primum mihi videntur ij ad suas epulas imitare Iesum, qui initio sacris precibus benedicti: qui finito prandio aut cæna, gratias Christianè agunt: qui denique inter vescendum aut legi aliquid aut tractari vile ac piū curant; quemadmodum Basilii mag-

1. Ad quas epulas Christianæ vocentur & veniat. Chryso. homil. 20. in Ioan.

Matth. 11.

Tob. 9.

Basil. epist. 1. ad Grego. Nazian.

nus monet semper esse faciendum. Neque dubito equidem, quin ita vocatus Iesus venire non renuat, ciboque tum corpori, tum animo salutare efficiat. Nam eū fuisse

B b Saluato-

Ioan. 6. Saluatoris morem Euangelia produnt, cum in illo quinq[ue] panum conuiuij gratias egisse oculis sublati in coelum, & in vltima caena scribunt hymnum de more dixisse. Paulus quoque ait, [Nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.] Quare Paganorum vel Barbarorum etiam scitote esse, quod multi agunt, vt nulla Christiana prece aut benedictione praecunte, nulla gratiarum actione sequuta, cibos capiat, prandia peragant. Quibus si deuotio non satis stimulos adiuuet, vel metus ille corporalis in commodi occurrat, cum legant a Gregorio Papa traditum, daemone lactucae insidentem, neq[ue] signo crucis fugatum, deuoranti moniali vehementer nocuisse. Praeterea vocatus Iesus intelligi debet conuiuia assidere, cum ea moderatione conuiuium exercetur, quae decet homines probos. Certum hoc ipsum Chana conuiuium tam erat parcum & sobrium, vt optima pars conuiuij vinum, tempore necessario deficeret. Neq[ue] vero improbamus Ianiores, lautioresq[ue] interdum epulas pro facultatibus conuiuarum, pro reru[m] occasionibus adhibitas. Nam praedictum bonum aliquando die festo a Tobia paratum scriptura cum laude commemorat. At quae nostra aetate passim praebentur epulae, adeo sunt immoderatae, vt insanire homines videantur, neq[ue] tam salato seruire, aut etiam latitiae indulgere, quam de operu[m] suaru[m] profusione contedere. Ipse veter mole tanta premiatur vel potius rumpitur, nec ferre potest tam diurnas edullioru[m] tanq[ue] varias pugnas. Eliaas quidem ita in clamat: [Vae qui mane surgitis ad ebrietatem sectanda, & potandu[m] vsq[ue] ad vesperu[m], vt vino astuetis. Cythara, & Lyra, & tympanum, & tibia in conuiujs uestris.] Alius quoq[ue] propheta cocinit: [Vae qui opulenti estis in Sion, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. qui canitis ad vocem Psalterijs: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici. Bibetes vini in phialis, & optimo vnguetu delibuti] Omnes corporis sensus explere volunt profusa istoru[m] illecebri: quae luxum ac profusionem vehementissime diuinae litera

litera, vt vidistis, exagitant. Postremo, vt Iesus vocatus ad vestras epulas videri possit, illud mihi credite vobis faciendu[m] erit, vt eis etiam impertiamini pauperes, famelicosq[ue] pascatis. Iesus cum discipulis suis ad has nuptias inuitatus est. Ita Christus ipse faciendu[m] consulit. Ita Tobias fecisse legitur. Iob beatus de se si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea. Nam illud praecipue Amos Propheta reprehendit quod in tanto luxu, egenoru[m] nihil misereretur illi opulenti. [Et nihil patiebantur, inquit, super contritione Ioseph. Quod si altius philosophari adhuc placet, adda illis epulis interesse verissime Iesum, quae non cupiditate, sed ratione sumitur, vt corporis vires reficiatur, non vt gulae libidini satisfiat. Itaq[ue] aiebat August. [Non ego immuditiā obsonij timeo, sed immunditiā cupiditatis meae. Jac de prisca monachis ita refert. [Corpus reficitur, quantum saluti & salubritati sates: coercente vnoquoq[ue] concupiscentiam, ne se profundat vel in ea ipsa quae praesto sunt, parca & vilissima. Quae ratio temperandi difficilis plane est, ac rariu[m] esse a Ba filio dictu[m], facilius esse diuturna habere ieiunia, quam delicatioribus cibis temperanter uti. Ea fuit propria Christi virtus, vt inter delicias ipsas nihil penitus afficeretur, nihil ferretur in cibis: quare Baptista abstinentiam laudem & meritum vicit. Ad vero per paucoru[m] est, nihil inuicioribus affici. nihil asperioribus commoueri: quu[m] se in vtraq[ue] praebere partem, profusus heroica res. Quis enim illud obseruet [Ita tuē cultu in gutture tuo?] Atq[ue] erat ea solū ratio vescēdi lautius, si quando cōtingeret, vt omnes faceret saluos. Hoc modo qui conuiujs possit adesse. Christum secum vocatu[m] certo sciat. At quis erit hic, vt laudemus eum? Sed de fecisse vnum, cum maxime opus esset, habet historia Euangelica. Sic plane vsu venit in rebus humanis Imperiorum, amicitiarum, honoru[m] voluptates tunc maxime facultatesq[ue] deficiunt, cum plurimu[m] expetunt. Quale enim Hymenei gaudium sine Baechis? Eam profecto humanu[m] voluptatum iniqua aetate Salomō proba bonu[m] solum edocuit, sed etia[m] ex pereus dicebat. Dixi

Luc. 14. 3
Tob 2.
Iob 31.
Amos 6.
Aug. li. 10. confes. c. 21.
Aug. lib. 1. de morib. Eccl. 3. 1.
Basil. in con. sicut. mona. sic. c. 5.
Prouer. 23.
2. Letitiam vini, id est bonum temporalium cito deficere.

Eccles. 2. ergo in corde meo, vadam & affluam delicijs, & fruam bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas: Risum reputavi errorem: & gaudio dixi; Quid frustra deciperis?]

Eccles. 2. Idem non inde longe. sic de se narrat: [Supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Hierusalem. Et omnia quæ desiderauerunt oculi mei, nõ negavi eis; nec prohibui cor meum, quin omni voluptate fruere tur, & oblectaret se in his quæ præparaueram. Cumque me conuertissem ad vniuersa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus frustra fundaueram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.] En quousque tandem tanti vini copia peruenerit, id est voluptatum deliciarumque magnitudo, ex quibus non inanem solum, sed etiam molestum & acerbum exitum vir sapientissimus deprehendit. Sapienter Hilarius Arelatensis concionatur; hunc locum Euangelicum versans, humani vini, & diuini discrimen esse per magnam: [Captiuos post se trahit sensus pestifera & inimica dulcedo: & sicut quado humore & scabie cutis corporis vitatur, inde corruptio exulcerat, hinc prurigo sollicitat, ita per oblectationem malorum, de negligetia proficit culpa, & de luxuria crescit illecebra, & pereuntem perditio plus delectat, quia voluptas transacta non fatiat; sed suo usu magis exercetur vitiorum cupiditas, quam finitur, ac solum se etatorem suum nunquam consumenda consumit. Interficit spiritum, dum oblectat affectum, & sicut dixit propheta ad tempus indulcat fauces, nouissime felle amarior inuenitur: modo delectat peccare, sed post modum non delectabit ardere.] Hæc Hilarius de carnalium voluptatum vino cum nihil animi explente, tum non exitiali mortalibus. Iam honorum & magistratum quæso quæ alia ratio? Quam cito Deus bonæ illæ gratulationes exhauriatur & exarescant? Quam plena, si qua est ea gloria, & inuidiarum, curarum, calumniarum, discriminum? Breui quæ adeptus es, exigua & angusta ducis; ampliora petis, altiora desideras, tua tibi vilescunt, aliena concupiscuntur. Sic nunquam quiescit animus:

animus: vinum cum maxime sapit, exhauritur. Quam alacres ad hæc veniunt homines tanquam ad optatas nuptias; amicos, cognatos, clientes tanquam conuiuas vocant. Sed citius dicto hilaritas tota in luctum mæroremque vertitur: aut enim decidunt gradu, aut experiuntur in festum odium, aut vita denique exuuntur. Quamobrem admonet sapienter Apostolus atque ait, [Tempus breue est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tanquam non habentes sint: & qui gaudent tanquam non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtatur: præterit enim figura huius mundi.] Recte etiã Esaias diuinitus edoctus clamabat, [Omnis caro scenu, & omnis gloria eius quasi flos sceni.] Magna est nostræ stultitiæ turpitudine, quod vel toties experti non sapimus neque cogitamus, quam cito vinum istud totum deficiat, quod habet nuptiæ Cana Galilææ. Etenim Galilæam interpretatur periti rem variabilem aut volubilem: Cana vero inuidiam & contentionem. Pulchre admodum. Talia enim sunt gaudia vitæ huius, tales fortunæ opesque mortalium: quibus nihil firmum, nihil est constans ac tutum: tum vero ea ipsa bona quæcunque sunt, inuidiæ sunt exposita, insidiisque rivalium. Videas frustum vnum aut os e mensa proiectum canum concertatione se se vicissim mordentium diripi. Ut primus rapiat, accurrunt omnes: qui id præripuerit, eum cæteri mordent, oblatrant, si de præda deicere nequeunt. Ea prorsus est istorum cõpetitorum species, ambitioforum, inuidorumque; artes eæ sunt propriæ. Qui curiam expertus sit vel Regiam vel Pontificiam, id se abunde ibi spectasse fatebitur. Caduca bona sunt mundi: vinum nuptiarum, cum suauius sapit, deficit. Quid vero sequitur.

Deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum, vinum non habent.] Hic quis non agnoscat Mariæ sanctissimæ officium quæ inopiæ nostræ succurrat, egentisque opportuno auxilio semper subleuet. Non enim is sumus, qui per nos possimus ad Deum digne accedere, ut impetremus quibus opus sit. Quare intercessionem flagitare debe-

Dionysius
epist. 8. ad
Demophi-
lum.

mus eorū, qui Deo sunt grati & amici, quo consilio vtēdū
monet ille qui dicit, [Voca si est, qui tibi respondeat: & ad
aliquem sanctorum conuertere.] Id munus sanctorū est,
vt Dionysius Areopagita docet [Nam si quisquā ad Deū,
inquit, per seipsum tentet accedere, sanctosq; despiciat,
is optata nunquam felicitate potietur.] At inter sanctos
omnes nemo certe ad intercedendum opportunior potē-
tiorque beatissima Virgine eademq; Deipara: cuius cha-
ritatem inflammata[m] videre potestis, quod defectus alio-
rum sic accipiat ac suos, neque opus sit eam officij admo-
nere, vel etiam quicquam postulare: ipsa spē interpel-
lat, & flagitat. Qua vero constantia? quo animi robore?
quæ responsio accepto in suavi ac seuro, nihil desistit,
nihil hæret, sed pergit, remque maturat. Prudentiā quis
non miretur, cum repulsa à filio, statim ministros doceat
quid factū opus sit, tāquam rerum omnium gnara? Quam
Mariæ prudentiam beatus Gaudentius considerans, Io-
quitur ad hunc modum: [Nunquam mandaret ministris,
quodcumque dixerit vobis facite, nisi Spiritu sancto post-
partū diuinum plena, non solum responsionis Christi
virtutem cognouisset, verum etiam futuri ab eo tunc ex
aqua vini vniuersum ordinem præuidisset. Quid enim la-
teret Sapientiæ matrem, capacem Dei, ædem dignissimā
tantæ virtutis?] Prorsus bene ac præclare de sapientia ac
prudentia Virginis beatissimæ sentit ille Pater. Deniq;
meritum dignitatemque videte tantæ matris, quæ impe-
trat tandem quicquid votorum est, ac simul Dei filio glo-
riam, simul amicis charis consolationem auxiliumq; opta-
tum comparat. O inclyta ac gloriosa domina, o singulare
decus ac lumen generis nostri, o perfugium vnicum leua-
menque nostrorum omnium laborum & calamitatum.

1. Reg. 25.

[Benedicta tu & benedictum eloquium tuum.] Longe
certe alia ratione quam Abigad illa Dauidis. Nam preces
tuæ profecto verius nos ab ira Dei morteque merita eri-
piunt, quam illius Abigailis Nabalem stultum gladio Da-
uidis exemerunt: multoque copiosius comæatum nobis
suppeditas extrema fame confectis, quam illa Abigail
seruis

seruis Dauidis tot asinis onustis inuexit. Quare fratres,
Mariam, mihi credite, vocate ad nuptias vestras: negotijs
vestris interesse rogate: si quid inuendi sit, cum Maria cō-
municate: partes illius ne defraudate. Non illa tam acce-
ptura obsequium quam largitura beneficium veniet voca-
ta. Nuptias sua præsentia ornet, Regina cæli ferat à deuō-
tis vel viris vel foeminis obsequium suum: Missam, ele-
mosynam, ieiunium, preces, & si quid aliud, nolite præ-
termittere matri Dei offerre: soluet cumulate liberalissi-
ma virgo, quicquid deuotioni suæ impensum viderit.

Iam vero Christi Dei nostri hinc morem discamus.
Responsum dedit matri roganti, quam difficile & alie-
num? vt plane videretur eius postulatis offensus. [Quid
mihi & tibi est mulier?] [Quid mihi & vobis filij Sar-
uiz?] dicebat Dauid subiratus suis. At Christo si ni-
hil erat commune cum matre, non erat certe filius ho-
minis. Videtur igitur vel indignantis vel reprehen-
dantis ea vox esse, vt nonnulli etiam patres interpre-
tati sunt. Sed re vera docentis potius fuit, & rei quam
postulabatur, rationem indicantis. Itaque adiunxit
causam: [Nondum venit hora mea.] Primum signifi-
cans nihil sibi esse cum illa foemina beatissima non so-
lum quoad diuinitatis naturam, cuius erat patrare mi-
racula quod Augustinus exponit, sed etiam quoad ip-
sam patranda[m] rationem & causam impultricem, quod
placet Chrysofomo, cum nullo carnis & sanguinis re-
spectu adduceretur, sed solā Dei Patris gloria quæren-
da. Sic enim olim etiam Seuerius respondit, [Quid
est quod me quærebatis? nesciebatis quia in ijs quæ pa-
tris mei sunt, oportet me esse?] Denique horam suam
nondum venisse pronuntians, voluit intelligi non
dum defectum vini omnibus innotuisse: se vero mira-
culum perfecturum, non supplendæ inopiæ studio po-
tissimum, neque pudori nouorum coniugum consu-
lendi adductum, quod mater spectare videbatur, sed
diuinæ potius gloriæ suæ declarandæ causa, iuxta Pa-
tris æterni præscriptum. Quam filij sanæ mentem diuinā
videretur.]

4 Christum
asperiore
vultu beni-
gnitate ma-
gnā celare.
2. Reg. 16.
Aug. tract.
8. in Ioan.
Chrysofo.

hom. 20. in
Ioannem.

Luc. 2.

Sic fere Car-
dinalis Tole-
tus in quem
sensum ipse
Irenæum.

Iansenius
Chrysofo
mū afferit.

Aug. serm.
41. de tēpo-
re, si rāmet
eius est, ait.

[De nuptia
li vno pars
aliqua forte
resederat.

Ideo nodum
erat hora Do-
mini plena
virtutum, ne

miscere ma-
gis elementa
quā mutare
videretur.]

virgo penitus, cognoscens, neq; se repulsam pati existimauit, neq; asperiore oratione vel offensa, vel ab instituto retardata est: quin potius negotium accelerandum rata, ministros intentos esse iussit, quicquid filius imperaret, sedulo executuros. Ergo, vt dicebam, ingenium Dei moremque discamus: cum enim difficiliorum alieniorēque præfert, tum maximè eius misericordia expectanda; tum celerius clementia sentienda sine dubio est. Cōmode hoc loco Cyrillus ait, [Gratiora sunt quæ petuntur, si aliquantulum differantur.] Differre igitur Deus beneficia solet, vt gratiora fiant. Hanc Dei morositatem ferre æquo animo debemus: [Sustine sustētationes Dei, inquit,] Et Dauid de se [Et te sustinui tota die.] Itaq; aliud præse ferre videtur, aliud agit. [Ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius.] Itemq; cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Quamobrem sanctus Iob Dei ingenium callēs aiebat, [Etiam si occiderit me, in hoc ego sperabo.] Secus profecto habent hominum mores. Iucunda præferunt, tristia meditantur, specie externa quam pulchra, quantam intus turpitudinem celant? Rifu quam sæpe gladium tegunt? Initia suauias, non suaues recessus atque exitus habent. Ita videlicet philosophatur Archiclinus, [Omnis homo primum vinum bonum ponit, deinde cum inebriati fuerunt, quod deterius est.] O mores mundi fallaces. Amnon plurimo vino ebrius ab Absalone iubetur interfici: Simeon à gemero Ptolomæo inter medias epulas iugulatur: à Pilato cum sacrificio sanguis ciuium commiscetur.

5. *Obediencia ministro rum & diuini muneris amplitudo.*

Nostræ vero quæ sint partes, meminerimus. Aquâ ministri in hydrias infundere iubentur: quorsum hoc? vino opus est, aquam curare quid præstat? Sed & obediendum Deo, & confidendum: id nostrum officium est: illius certè magnificè vincere. Aquâ imperat inferre, inferamus: aquam proferre, proferamus. Vinum ipse de aqua nostra suum, quando & quomodo præbiturus sit, optimè nouit. Viles nostras operas, diligentiam qualem præstare possumus, ne cōtemnamus: siue ad preces eundū sit, siue ad mi-

ministra charitatis: frigida nostra per ipsius imperium in vinum vertetur optimum: mirabimur & stupebimus, dicemusque oculis vix credentes: [Ego sterilis & nō pariens, & istos quis genuit mihi? ego captiuata & transmigrata: & istos quis enutriuit?] Orat proinde hoc loco beatus Eutymius, atque precatur hoc modo: [Vtinam & ego qui frigidus sum, laxus & effusus, nihil in hoc ab aqua differens, in calorem conuertar spiritualem, virtutis constrictiōem, ac morum firmitatem, vt ei alios lætificare possim.] Hoc fratres deprecemur & nos, vt mutationem dexteræ excelsi sentiamus, quod precabatur Eutymius. Neque prætereundum illud, quod gustandū primo præcipit Christus vinum deferri Archiclinō à ministris. [Haurite nunc & ferte Archiclinō.] Quamobrem? vult nempe, vt quæ diuinitus concessa dona sunt, ea Præpositis Ecclesiæ probanda offerantur: spiritum suum degustandum Magistro Rectorique commendat. Nōne ita cum ipso doctore gentium Paulo diuinitus actum ex ipso audiuit? nonne cum Petro Euangelium suum, & cum Ioanne, & Iacobo contulisse se docet? [Ascendi, inquit, Hierosolymam secundum reuelationem: & contuli cum illis Euangelium meum, quod prædico in gentibus, ne in vanum currerem aut cucurrissem.] Rectè igitur noua miracula Ecclesiæ præfectis probari, rectè noua religionum instituta summo Ecclesiæ præsidi deferri Sanctorum Canonum præscripta habent. Nouum spiritum atque inflammatum qui in se sentiat, debet is Archiclinum suum, id est patrem spiritualem adire: haustum spiritus sui liberum præbere. Quale autem vinum sit illud spiritus Dei, nisi quis gustet, discernere atque æstimare non potest. Nihil habet tale caro, & sanguis, nihil mundus æquale, nihil simile. [Viuenti, dabo manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit.] Archiclinus miratur: discipuli, cæteri; conuiuæ vt primum gustant, sibi inuicem gratulantur & gestiunt: Christi suauiatatem vimque mirabilem experti clamant, [Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondi-

Isai. 29.

Eutym. in expo. Enag.

Galat. 2.

Apocal. 2.

Sap. 12.

Hilar. Are.
Stat. in hoc
Euag. bo. 2.

Act. 2.

Zachar. 9.

Is. 55.

sti timentibus te: perfecisti eis qui sperant in te. [Quis enim haustum celestis huius vini vel semel sumpsit, qui non statim præ animi lætitia exclamarit, [O quam bonus & quā suavis est spiritus tuus Domine in omnibus.]

De huius vini præstantia Hilarius sic loquitur [Illo diuini amoris poculo inebriata præcordia per sapientiæ spiritualis viporem prægustant celestium suauitatem vt mereantur audire, gustate & videte quoniam suavis est Dominus. Quia amor Dei quantalibet fide quanto-libet ardore quæsitus reficere animum potest, sed magis ac magis fitim velut summis labijs degustatus inflamat. Iucunditate sui excitat appetitum, sed non facit de satietate fastidium.] Tale vinum est fratres, quod Dominus Iesus exhibet. Quominus mirandum, si discipuli eo signo confirmati crediderint libentius in Iesum, atq; ei fortius adhæserint. Nam cum essent Spiritu sancto in Pentecoste diuinitus impleti, vino nouo feruere atq; æstuarere hominibus videbantur: neque fallebat eos opinio, si verum illud mustum cogiteinus, quo redundabāt, atque ebrii penitus ferebantur. De quibus profecto vaticinatus est tanto ante Zacharias. [Bibentes inebriabuntur, quasi à vino, & replebuntur vt phialæ, & quasi cornua altarij.] Quibus verbis spiritus magnitudinem, atq; Apostolicæ gratiæ amplitudinem indicat, qui non vt Cyathi angusti, sed vt ampliæ patentis phialæ vinum exceperint diuinum, atq; vt anguli altaris in alios imbre plenissimo effuderint. Eius tam felicitis ebrietatis vtinā nos aliquando compotes simus. Desiderandum certè atque omnibus precibus à Christo Deo nostro petendum, vt nos quoq; vino hoc suo vel aliqua ex parte impertiat,

cuius plenum ac nunquam deficientem haustum conuiuio celesti, nuptijsq; Hierosolymæ supernæ referuat.

IN

IN DOMINICA

TERTIA POST EPI-
PHANIAM, CON-
CIO PRIMA.

*Ecce leprosus veniens adorabat eum dicēs;
Dñe si vis, potest me mundare. Matt. 8.*

QUOD est in humano corpore lepra, id esse in animo peccatum sancti Patres verissimè docēt. Neque enim ita inficit & commaculat labes illa, corporis membra, atq; peccati lues mentem contaminat: foedatque. Sanctitatem definit Dionysius Areopagita in hunc modum: [Sanctitas est omni scelere libera, perfecta que & penitus incoquinata munditia.] Cum igitur sanctitati peccatum contrarium sit, necesse est contrariam quoque rationem habeat, sitque macula quædam ac labes intimè inhærens in animo: cuius proinde symbolum sit lepra, quæ propriè immundum reddere hominem lege censetur. Nam vt Radolphus Flauiacensis asserit, [Leprosus nullus dicendus est, nisi ille qui postquam peccauit, pœnitentiam agere contemnit.] Neque enim tam fanari, quam mundari, quod etiam Augustinus animaduertit, dicuntur ij, qui malo eo liberantur. [Mundi sunt oculi tui, ait quidam Propheta, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.] Nichil enim Deo ita sordet, nihil æque est horrori, atque peccator. Quam ob rem quæ de lepra leprosisque hominibus Moïsis lex accuratissimè tradit, quoniam teste Paulo lex spiritualis est, ea nobis sunt diligentius consideranda. Merito enim Cyrillus ad cognitionem mendica-

1. Per lepram significari peccatum. Origen. ho. 5. in Matt. Radulp. Flauiacensis lib. 9. in Leuit. Chryso. ho. 26. in Mar. Ischius lib. 4. in Leuit. Remig. in catena S. Tho. Dionys. ea. 12. de diuinis nomini. Radul. li. 9. in Leuit. r. 1. Aug. lib. 2. Euag. quæst. cap. 40. Habac. 1. Rom. 7. Cyril. in Leuitic.

dicatiōemque peccati pertinere ea omnia interpretatur. Sed antequam recito verba legis, vt Euangelio feruere intelligatis, illud mementote, quotiescunque Dominus legitur leprofos mundasse, extra vrbes & oppida id perfecisse, in agro scilicet aut via aut seposito à ciuibus loco. Sic enim hodie leprosus descendenti de monte occurrit: sic ingredientem per Samariam decem leprosi longe possit interpellarūt. Deinde semper ad sacerdotes remittebatur, quod in nullo alio morbi genere curādo Dominū praecepisse accepimus. Postremo, quod iā dixi, nō tam leprosi curari sanari vè dicūtur, quam mūdari. Quae omnia apertè legis antiq̄e institutis cōgruūt, atq; in ijs mysterij quippiā vel potius plurimū subesse nō obscure declarāt. Quod si litera occidit, spiritus autem viuificat, omnino enitendū est, vt literā quidem sic afferamus, vt spiritum in ea latentem diuina gratia freti depromamus.

Luc. 17.

2. Cor. 3.

2. Opera in peccato mortali existens non valet ad meritum.

Leuit. 13.

Hierem. 2.

Thren. 4.

2. Paral. 26

Habent igitur ad hunc modum verba legis: [Quicumque maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contactum, contaminatum ac sordidum se clamabit: Omni tempore, quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra.] In primis maculam, quod ante iam dixi, vocat leprae morbum, propterea quod foedat, ac deturpat, visuque abominandum hominem reddit. Quod si eam nos spectare possemus foeditatem quam animae peccatum affert, nihil ea labe deformius, nihil esse immanius facile intelligeremus. Quid enim? quid praestat fucare corporis faciem, atque exornare, cum animus tam de formi monstro foedetur? [Si laueris te nitro, (Hieremiae verba sunt haec) & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus.] Nullis pigmentis tegi potest turpitudine peccati: nulla elui ea labe vel fortissima saponis aut nitri vi. Oculis Dei patent, quae clausa sunt nostris. [Denigrata est, ait alio loco facies eorum super carbones.] Oziam Regem lepra infectum non solum templo eiectum, sed etiam palatio exclusum,

exclusum, solitudinem tenuisse tanquam exilio damnatum, scriptura refert, cum primum lepra deformatus est deprehensus. Naaman quoque fortis & diues sed leprosus, conspectum sancti Elisaei non impetrat nec meretur, donec lepra exutus purus à Iordane reuertitur. Nimirū potentia, opes, imperium nihil diuinum spiritum iuuat, si peccatorum maculis ea bona contaminantur. Quanta vero sit peccati labe, quam foeda, quam horrenda, illud vnum abunde demonstrat, quod ex pulcherrimo ac praestantissimo Angelo, subito effecerit foedissimum atque immanissimum daemone. Quis ad hunc aspectum non expauescat? quis huius labis vel umbram non pertimescat? sed qui lepra maculatus sit, eum lex iubet vestimenta habere dissuta. Quid hoc rationis habet? imo vero vel non esse vestitum praestaret, quam vestimenta nullo vsu gestare. Dissutae enim vestes neque defendunt à frigore, neque hominem ornant: quos in duos vsus comparatur. Quod si dissuas ac soluas tibi, vel togam, vel tunicam, vel quicquid indumenti geris, nonne & vtilitatis ad pellendum iniurias temporis nihil reperias, & turpis ac ridiculus oculis caeterorum futurus sis, quae oportuerat tegere aperta proferens? Verum Hieroglyphicum quidam peccati in eo praeepto legis agnoscite. Vestimentis scriptura suo more opera nostra significat. Vt enim veste hominum calorem vitae necessarium conseruat, tum corpus ornat, vt decens cultusque incedat, sic officijs virtutumque actibus & vita interna seruetur, & mens condecoratur, cohonestaturque, quo Dei & Angelorum aspectibus gratior sit. Quare Esaias vituperans praua facta dixit: [Neque operientur operibus suis, opera eorum: opera inutilia non erunt apta in vestimentum.] Apertius vero & ad rem qua de agimus accommodatius Ioanes in Apocalypsi: [Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & appareat turpitudine eius.] Videte igitur miserum peccatoris statum, qui iubetur vestimenta habere dissuta, vt perspicuum fiat, opera quidem bona etiam à peccatore fieri posse, id enim est habere vestimenta, sed ea

4. Reg. 5.

Esai. 59.

Apo. 16.

sed ea tamen esse dissuta, hoc est, nullo charitatis vinculo accommodata, neque ad meritum valere, neque ornatum animæ afferre. Tanquam soluta & proinde inutilia & inepta, neque calorem spiritui, neque decus aliquod conferentia. Eleganter id Isichius interpretatus est: [Quia leprosum, inquit, legislator intellexit eum qui secundum prædicta peccata immundus est, necessario eius dissolui vestimenta præcepit, ut per hoc cognosci possit quia dissolutas habeat virtutes, atque vires animæ; quæ eam ab æstu atque gelu peccati poterant custodire.] Prorsus bene & apte Isichius presbyter Hierosolymitanus hæc dixit. Nam perfectionis vinculum charitatem Paulus appellat: ac proinde sine charitate siue ieiunes, siue eleemosynas tribuas, siue corpus maceres, siue diuinæ preces hymnosque decantes, opera sunt quidem bona, sed ad gratiæ meritum prorsus inepta, tanquam vestimenta dissuta, neque ad vitæ usum neque ad decorem comparata. Quanta vero sit ea calamitas, quæ iactura, ut tot laboribus, tot operibus bonis & sanctis, qui in peccato mortali versatur (de hoc enim nobis est sermo) nihil sibi gloriæ, nihil gratiæ apud Deum comparet, si quis attentius consideret, miserimum & infelicissimum peccatoris statum deplorat ac lamentetur necesse est. Quæquam bona opera ad id valent in peccatore, ne peccato amplius indueretur, tum alios quosdam usus non reiiciendos habet: sed decoris interni, meriti inquam gratiæ ac gloriæ nihil penitus habent.

3. Peccata mortali spe debilitari, fidem effici mortuam.

Sequitur illud. [Caput nudum.] Quæquam est simile hoc superiori, cum sint rationis eisdem & ad tuendum corpus & ad decorem quendam, habere caput opertum, ut vestes confusas & concinnatas, tamen est aliquid peculiare. Nam qui nudatū gerit caput, non solum expolitus est frigoris & caloris iniurijs, umbris ac solis, sed etiā periculo obiectus, si quis ferire ac vulnerare voluerit aut caput quouis telo appetere. Itaque quem nudum gestare iubet lex caput, eundem securitate carere docet, atque omni periculo exponi. Est enim peccati gravis eoditio, quæ

quæ diuino præsidio peccatorem nudat, atque infanitis incōmodis periculisque obuium exponit. Paulus, quidem spem vocat galeam salutis, quod protegat caput hominis. Itaque quia gratia Dei deseritur, eū galeam salutis exuisse existimate, nec dubitate mille calamitatibus, mille periculis obiectum, Suffragatur sententiæ nostræ Isichius his verbis vtens: [Habere autem eum & caput nudatū præcepit, ut potest salutis galeam non habentem, quam Paulus inter intelligibilia arma sumi præcepit.] Inermen ergo & iniuriæ expositam relinquit animam peccatum: quam ex scelere suo miseriam agnoscens Cain ille parricida conquerebatur, hoc modo: [Ecce eiecis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar: & ero vagus, & profugus in terra. Omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.] Quanta sit securitas diuinæ gratiæ, quam tutum per fugium bonæ conscientiæ, potestis facile cogitare. [Sæper enim præsumit sæuæ, ut sapiens dixit, vt perturbata conscientia.] [Os veste contectum] Omnia contrario modo. Nam caput quod debet regi, nudum: os, quod solet apertum geri, tectum esse iubetur. Nihil in homine dignius ore, nihil quod personam æque demonstraret ac facies: quam esse voluit natura omnium animantis partium maxime honestam ac decoram. Ergo lepra peccati infectus tegere os iubetur, ut ignotum se Deo caloque ipsi abominandum intelligat. Nam qui gratia Dei excidit, eum à Deo ignorari scriptura docet. [Discedite, inquit, à me operarij iniquitatis, quia nescio vos.] & Paulus, [Cum cognoueritis Deum, imo cogniti sitis à Deo] sic enim habet etiam sermo vulgaris, ut notos alicui dicamus, quos habet sibi coniunctos ac familiares. Quare peccator ignotus Deo iure censetur. Habet ille quidem os, sed tamen veste tectum: ac proinde ignotus. Habet, inquam fidem: neque enim necesse est interire simul fidem cum charitate, sed habet fidem mortuam. Idem enim valet facies operta, quod fides mortua. Facie enim fidem designari Gregorius est auctor. Itaque si penitus consideretis, inuenietis miserimum statum

Ephes. 6.

Isichius lib. 4. in Leuit.

Genes. 4.

Sapient. 17.

Leuit. 13.

Math. 7. Galat. 4.

Greg. hom. 3. in Exech.

statum peccatoris illis tribus rebus notari, quo ad tres omnium præcipuas virtutes, quas theologicas diuinasque merito vocamus, Fidem, Spem, Charitatem: vestibus diffusis charitatem à missam, capite nudato spem debilitatam, ore cooperto, fidem vita carentem accipite. Quibus in commodis quid potest grauius aut acerbius cogitari.

4. *Contagio nem peccati fugiendam.*

Radulp. Flavianus li. 9. in Leuit. ca. 2. & 8.

Rom. 1.

Num. 16.

2. Cor. 6.

Quarto iam loco [Contaminatum ac sordidum se clamabit.] Omnem alium sermonem lex eripit, solū quod se prodeat infectum, clamorem leproso relinquit. Est enim lepra lues ea, quæ facile contagione contaminat: quare nullum esse commercium, nullam congressionem oportet aliorum, qui possint ignari inquinari. Ita interpretatur eum locum leuitici Radulphus Flavianus: [Separabit eum, id est à cætu fidelium segregabit. Timendū est enim, ne virus quod in animo portat, familiaritatis contubernio etiam alijs infundat.] Et idem: [quādiu leprosi sunt & mundi, soli habitent extra castra, & adimpleatur in eis, quod principi reproborum omnium per Isaiam pronuntiatur: Quasi cadaver putridum non habebis consortium, ut dum ab vniuersis eorum societas detestabilis iudicatur, soli pereāt, qui ad salutem redire detrectāt.] Ea nimirū est natura peccati, ut manet & fluat, in alios, qui cōmunicant peccatori. Cōmunicant, in quā vel cōsensu, vel cōsilio vel opera. [Digni enim sunt morte nō solū qui faciunt, sed etiā qui consentitū facienti.] ait Apostolus. Et [Recedite à tabernaculis hominum impiorum neque inuoluamini in peccatis eorum.] [Et immundum ne tetigeritis sed recedite.] Quæ omnia collusionem peccati esse fugiendam manifestè ostendunt. Quid? An ex primo peccato Angeli, nō sunt cæteri Apostata Angeli corrupti? Maxima enim lepra superbix, ut etiam Bernardus censet. Quid? num progenitores nō frōs primos videmus? an non ex muliere in virum, ex parentibus in totam progeniem peccati labem permansisse conspicimus? satis ergo leproso sit, quod ipse pestifera habeat, nolit alios attrahere in eandē pestem: proinde

inde sordidum se ac pestilentem inclinet. Itaque [Omni tempore quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra.] Seruatam esse diligenter legem ea parte historix sacre perhibent. Nam Maria Moyse soror lepra percussa diuinitus, secedere extra castra coacta est. Ozias Rex extra urbē constructo domicilio toto vitæ tempore ex quo tactus est lepra commoratus est. Leprosi illi quatuor qui in spolia Syrorum primi inciderunt exulasse Samaria perhibentur. Habet vero id rationem politicam, & humanam, ne cæteri inficiantur eo malo, quod natura serpit, queadmodum nunc cernimus esse domicilia quædam separata ab urbibus quæ solent vocare Lazareta, quo homines vel infecti vel certè suspecti se recipiant vsque dum contagione purgentur. Sed habet causam lex cum sit spiritalis, altiorem: insinuat plane eum qui corruptus est scelerate peccati, Sanctorum consortio priuari. [Estis, ait Paulus, ciues Sanctorum, & domestici Dei.] Atque alio loco, [Accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cælestem, & millium Angelorum frequentiam, & cætera.] Magna sunt diuinæ gratiæ præsidia, præclara emolumenta, ex tot tantorumque ciuium amicitia, ac foedere: iure eodem ciuitatis cælestis gaudent omnes iusti: mirabili inter se vinculo constricti. His caret omnibus, qui Dei gratia excidit: procul ab ea societate recedit. Ob id Maria secedere iussa est extra castra, ut quæ Deum habebat infensum, etiam fratrum ciuiumque suorum ope amicitiaque se spoliata sciret. Ea autem relegatio atque exclusio duobus modis intelligi potest. Vno quidem, cum interno habitu charitatis abiecto, iustorum societatem internam amittit. Atque id est sane commune omnibus, qui mortali tenentur crimine. Altero vero, cum etiam externa societate priuatur fidelium, quod per Ecclesiæ censuram efficitur, cum rebelles excommunicantur. Quod genus exilij supplicijque grauisissimi omnino est extimescendum, quod pri-

Num. 12.

2. Paralip.

26.

4. Reg. 7.

Ephes. 2.

Heb. 12.

Num. 12.

uet suffragijs orationibusque Ecclesiæ, quarum contem-
platione multi è mortuis reuocantur ad vitam. Sunt
enim excommunicati tanquam igni aquaque interditi,
quæ erat Romanis extrema pœna, ac pene capitali par.
Itaque leprosi inter feras agere, non cum hominibus
versari debent: magisque iustra latibulaque ferarum,
quam hominum tecta ac domicilia subire. Vt intelli-
gant demum peccatores se humanam exuisse vitam, bel-
luinam ferarumque propriam miserima conditione age-
re. Quæ cum ita sint peccatum nos fugere, fratres, di-
ligentissimè oportet, ac lepra quavis & peste fune-
stius malum existimare. Quod si per vitæ incuriam in-
ciderimus, sciamus vnus Christi voce & congrega-
tu liberari eo malo posse. Id quo pacto asse-
quamur, quoniam hodie non va-
cat, alias opportune
dicemus.

(?)

I N

I N E A D E M D O -
M I N I C A , C O N C I O
S E C V N D A .

*Cum descendisset Iesus de monte, sequuta
sunt eum turba multa. Matth. 8.*

VM in monte sempiternæ maie-
statis Deus confisteret, non multos
habuit, qui se sequerentur. Quin po-
tius is princeps qui ad illum ascen-
dere conatus est, sedemque sibi in
monte testamenti parauit, in lateri-
bus Aquilonis, gradu decidit, ac mi-
sero casu in profundum præceps est
datus. At cum primum Deus ille è monte descendit, seq;
hominibus lenitate mirabili æqualem præbuit, tunc sci-
licet innumerabiles habuit sectatores, omnes enim qui
laborarent & premerentur malis, ad se iussit accedere,
quos leuaret omni miseria. Sic locum hunc Euangeli-
cum disserit Haymo, cuius ea verba sunt: [Secundum spi-
ritualem intelligentiam per montem designatur cælum,
descendente Domino de monte, id est, de cælo veniente
in mundum per incarnationis mysteriū, sequutæ sunt eū
turba multa generis humani per fidē. Nisi enim ille de-
scendisset, nemo hominū in cælos ascendisset. Postquam
Dominus incarnatus apparuit, & Euangelium mundo
prædicauit, multa turba ex omnibus gentibus sequutæ
sunt eum, credendo, diligendo, & præcepta eius imple-
ndo. Sequuntur etiam quotidie, & sequentur vsque ad
finem seculi.] Sic Haymo Christi descensum ex monte
interpretatur. Cuius descensus Dei ex mōte æternitatis in

*Christi al-
titudine par-
cos, humili-
tatem sequu-
tos plurimos.*

*Haymo in
expos. Euāg.*

in eis sunt, qui Spiritu sancto,] & reliqua, quæ ad confessionem adorationemq; numinis pertinent, quibus statim attexunt, quæ ad preces ac vota sua faciebant: [Et nunc Domine respice in minas eorum.] cætera potestis relegere. Quæ cælesti ut ita loquar, rhetorica Ecclesiam sacrosanctam fere cum precatur, uti facile quivis potest animadvertere. Nam initia propemodum omnia eiusmodi sunt, Deus qui hoc aut illud fecisti, aut voluisti, vel etiam, omnipotens sempiternus Deus qui dedisti famulis tuis, & cætera. Mox id quod optat, precatur & postulat: concede quæsumus, da, te supplices exoramus, cæteraque similia. Neque præcepta hæc negligenda sunt priuatis in precibus, sed non tam memoriter verbisque præstanda sunt, quam spiritu & veritate, ut creatura Conditoris primum maiestatem agnoscat & veneretur, deinde sua postulata deprecatur.

3 Perfecta oratio leprosi, ex cognitione diuina potentia & propria misericordia profecta. Orig. hom. 5. in divers. loc. Matth.

[Domine si vis, potes me mundare.] Brevis sane oratio, ac plena sapientia. Quæ fidem fiduciamq; insignem declarat: qua simul summam Dei potentiam, simul extremam suam miseriam leprosus hic cõfitemur. Si vis, inquit, potes. Vim huius orationis Origenes eleganter explicat his verbis. [Voluntate tua opus est, quia & opera voluntati tuæ obediunt. Ideoque si vis potes me mundare. Non dubitans fallor: scio quia omnia potes: idcirco non potentiam peto, nec fortitudinẽ quæro. Homines enim scio deficientes: sed tantum voluntatem tuam deprecor, & sequens virtus statim hanc gratiam adimplebit. Domine, si vis potes me mundare: mihi ad beneficium, tibi ad gloriam, videntibus ad miraculum & proficiendi doctrinam.] Igitur magnitudinem diuinæ potentia cognoscens voluntatẽ deprecabatur. Magnum fratres spei nostræ præsidium, summæ opes, nosse nihil Deo impossibile, nihil difficile: Subest enim tibi cum voluerit posse,] dixit Sapiens. Nũquam scilicet exauritur copia illius potentia: integræ semper opes permanent, quicquid expensum sit, nihil imminuitur ille thesaurus. Post innumera patrata miracula, restat eadem multo plura patranda vis. Quis hanc tam

tam potentiam non admiretur? quis non iucundè canat, quod celebrant illi immortales ciues, [Omnipotens nomen eius.] Infirmæ sunt humanæ opes: inanis & falsa potentia Regum. Quam enim multa volunt, nec possunt? Ea vero quæ possunt, quam angustè, quam difficiliter? ut huic conferant, ab alio tollunt. Quæ expendunt, non amplius habent. Quo plura posse videntur, pluribus verissime egent, eoq; se plura requirere ac desiderare fateantur necesse est, quo ampliori dominatu præditi sunt. Itaq; potentia humana nihil est aliud quam opulenta inopia, vel inops, si maui opulencia. Præclare igitur illud ab Apostolo dictum de Deo. [Beatus & solus potens, Rex regũ, & Dominus dominantium.] Atq; in peccati miseria leuanda maxime elucet Dei potentia. Nullus enim est alius leprosi istius medicus & sanator: [Ego ego sum ait ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me.] Opportune igitur, [Domine si vis potes me mundare.] Quæ oratione nobis vtendum plurimum, cum vel ad altare accedimus, vel ad preces nocturnas diurnasve stamus, vel etiam exomologesim facere volumus. Etenim, fratres, quis est qui se respiciat, si non est oculis captus, qui nõ maculis se & sordibus & labe plurima non solum respersum, sed infectum plane ac peruasum totum inueniat? siue internas sordes cogitemus, quas ex vtero contraximus, siue quæ ipsi addidimus vitæ impurissimæ probra, siue quotidianas humanæ naturæ maculas conspiciamus, omnino dementes sumus, nisi nos cænum ipsum & labem ducimus. Quid enim præstat stemma antiquum? quid generis iactantia clarissimi? quidquid homo est, putre quiddam & sanie redudans vlcus est. Nisi nos puriores sanctioresq; sanctissimo Propheta putamus, qui de se quoque ita sentit, [Facti sumus, ut immundus, omnes nos: & sicut pannus menstruata, omnes iustitiæ nostræ.] Si ipsas iustitias nostras, si purissima ac speciosissima quæque, tamen foedissimam ac cruentam pluuiem puerperarum, quæ vix oculis ferri queat, Esaias appellandam censet, quid erit de ijs, quas nos ipsi erubescimus, impuritatibus, flagitijs, corruptelis? O nos infam

Exod. 15.

1. Tim. 6.

Esai. 64.

nos, si aliter sapimus: stultissimos, si tales eum simus, oportunitatem salutis nobis oblatam non suscipimus. En Christus adest: huic preces & vota cur non ardentem facimus? Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu qui solus es? Sic Iob ille beatus: sic hodiernus peccator: [Domine si vis, potes me mundare.]

Iob 14. [Et extendens Iesus manum tetigit eum dicens, volo: Mundare.] Dei plane voluntas est actio, manum extendit cum vult. Fidei nostræ inopiæ ascribendum est, si Dei manus contracta cernitur. [Non poterat, ait Euangelista, virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos curauit, & mirabatur propter incredulitatem eorum.] Infidèle & ingratum cor ligat quodam modo Deo manus, ne uti possit magnificentia sua. Sed est manus extenta Dei, quæ ad seueritatem vindictamque pertinet. Eam Esaias sæpe repetit, ob malitiam scelerumque nostrorum multam improbitatem nimirum extētam, quam nulla vis propulsare mortalium queat. Est contra manus extenta misericordiæ, quam impetrat humilis cognitio nostræ miseræ, & simplex ac vera confessio. Habet autē illa maiestas opes omnes suas ad manum; ita ut aperire cum libeat, nihil amplius requirat. [In manibus suis abscondit lucem, & præcipit ei, ut rursus oriatur.] Sic sane scriptum est: [Et annuntiat de ea amico suo, quod possessio eius sit.]

Esai. 5. 9. Nec secus Dauid, [Aperis tu manum tuam, & imple omne animal benedictione.] Quod si manus Christi non solum apertas consideremus, sed etiam cruci affixas, ita ut claudi non possint; ita ruptas ac perfossas, ut sanguis copiosissimus effluat, nequaquam de Regis nostri liberalitate & munificentia dubitare possumus. Quid enim potest deesse ad causam, quid requiri a nos miseris ille misericors est. Natura habet, ut & bonus sit, & benefacere amet. Ergo si vis, potes, & quia potes, vis. Neque enim punire supplicio tam tibi iucundum, quam ignoscere culpæ. Si quis dubitat, ipsum audiat: [Nūquid voluntatis meæ est mors impij: ac non magis ut conuertatur & viuat?] Itaque cum vindicat, dolenter id se

facere

facere declarat, prius enim ingemiscit, & dicit: [Heu con solabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.] Mallet parcere, ignoscere plane cuperet: sed nostra perfidia non sinit. Id scilicet dolet. At cum bene faciendum est, promptè alacriterque; & dicit & agit: [Volo, mundare.] Breui & fidei oratione, ut bene scribit Ambrosius, æquè brevis & cita concessio: Si vis, volo. Potes me mundare. Ergo: mundare. Nempe [volens misericordiam est,] quod Propheta dixit, & res ostendit. Id cum nos bene cognoscemus, cum summa fiducia quidquid vsui sit à tam potente voluntate petemus, à tam misericordi bonitate impetrabimus.

Vide, nemini dixeris. Fuisse multos coram historia prædit: id factum celari non posse, Dominus probe nouerat. Neque vero aut ingratum aut negligentem cupiebat salutis sibi allatæ denuntiatorē. Quid ergo vetat dicere, quod neque celari, neque vero posse cognoscit? Nos videlicet erudit, ne laudes affectemus humanas, idque valet vetuisse dicere, quod se alienū ab omni laudis studio ostēdisse. Ita hoc loco Chrysostomus: [Nulli hoc eum iussit fateri, docens quam esset alienus ab aura gloriæ pompaque iactantiæ. Et certe nouerat, quia non esset ille taciturnus, sed passim tam grande beneficium prædicaturus: & tamen quantum in ipso est, fugit ostentare quod fecerat.] Humilitatem Christi etiam Hieronymus cōmendat hoc loco. Quæ sane virtus permagna est atque admodum rara, ut cum præclare te habéas, resque gesseris magnas, aliorum notitiam existimationemque defugias. Paulus de se id profitetur: [Non quærentes, inquit, laudem neque à vobis, neque ab alijs.] Hieremias item. [Et diem hominis non desideravi.] Ne ergo gloriam humanam quæramus, si diuinæ seruire volumus. Valde enim periculosum, flammam lucernæ vento exponere: auræ flatus, exiguum cito lumen extinguit, & vertit in fumum. Id nobis incautis sæpe in bonorū operū prædicatione hominū accidit. Quare Christus præcepit, ne sinistra cognosceret, quid boni dextera perficeret. Sic etiam cū sanasset aliquando

surdum

Esai. 1.

Ambros. super c. 1. Luc. Mich. 7.

5 Laudes hominū defugiendæ.

Chrysost. homilia 26. in Matth.

1. Theff. 2.

Hierem. 17.

Marc. 7. furdum & mutum, præcepit Dominus ijs, qui ad se hominem attulerant, ne cui rem perfectam à se proderent. Et tamen illi Dei gloriæ studentes, non destiterunt eius admiranda opera prædicare. Quanquam potest hoc loco isensus verborum Christi non inepte accipi, quem autor quidam antiquus sequitur: vt nemini munditiam sibi restitutam leprosus ante perhiberet quam sacerdoti, cuius id erat munus, rem cognoscendam exponeret. Itaque coniungenda erunt illa verba, Vide nemini dixeris: sed vade ostende te sacerdoti, tanquam dicat, nemini te prius quàm sacerdoti exhibeas. Quod & ad sacerdotis dignitatem commendandam, & ad veram miraculi fidem probandam pertinere videtur. Vt in nuptijs etiam Chana Galilææ vinum à se factum primum Architiclino propinandum probandumque imperauit.

6 Sacerdotum cognitioni se debet summiserere, quicumque diuinus sanari volunt. Sed ostende te, inquit, sacerdoti sistere se leprosum Dominus, & hunc & illos decem quos Lucas refert, multas ob res præcepit. Primum, vt legi Mosaicæ obtemperarent, cuius se non euerforem sed perfectorem Christus habere voluit. Deinde quod animaduertit Ambrosius, ipsa ostensione lepræ curatæ, cum modum necessario essent auditori, sacerdotibus innotescere oportuit autorem eius munditiæ, quam vel tactu vel voce effecisset, lege esse superiorem, atque altiori potentia facultateque præditum. Accedit, quod sacerdotum dignitati optime semper consultum voluit, neque inducere in animum passus est quos diuinis beneficijs affecisset, vt humanos idcirco gradus ordinesque contemnerent. Nam & Saulum tantum militiæ Christianæ ducem futurum, cum per se Christus mutasset, tamen discipulo Ananiæ initiandum inaugurandumque commisit. Et Centurionem Italicum Angelus, vt Simonem sibi magistrum accerferet, monuit. Postremo Evangelici sacerdotij, vt Augustinus Gregoriusque optime philosophantur, cum dignitatem, tum munus atque functionem eo facto designandam existimauit. Neque enim qui lepram peccatorum gerunt, & diuinitus tacti mundantur, id est compunctione & contritione cordis verissima Dei

offensas dolent, quanuis sint in Dei gratiam recepti, poenitentiae sacramentum contemnere debent, neque confessionem sacerdoti Christi faciendam vlllo modo præmittere. Primum quod an mundati sint, nesciant, idque sacerdotis ex lege proprium iudicium est. Deinde per sæpe nisi sacerdotali sententia, non datur remissio culpæ. Deinde mutuas sibi vices præbent Deus ac minister Dei, eandemque sanitatem animæ reddunt, ille vt autor & Dominus, hic vt executor & seruus. Ille interna motione, hic externo sacramento. Ad hunc sane modum Patres confessionis sacramentalis necessitatem ex hoc Christi documento eliciunt. Inter quos non exiguæ autoritas Haymo sic scribit. [Leprosus id est peccator necesse est, vt accedat ad sacerdotem, & ostendat lepram, id est, confiteatur ei peccata sua, & per iudicium sacerdotum debet se abstinere ab introitu Ecclesiæ donec mundetur per poenitentiae lamentum. Expleta vero digna poenitentia, iterum per iudicium sacerdotum recipiatur intra castra, id est societatem Ecclesiæ, & reconcilietur altari, & communicetur corpore & sanguine Domini.] Ita quidem ille ex veteri traditione perpetuoque vsu Ecclesiæ. Quem sane Ecclesiasticum vsu poenitentiae beatus quoque Augustinus commendat his verbis: [Iudicet seipsum homo, & mores conuertat in melius. Et cū in se protulerit seuerissimæ medicinæ sententiã, veniat ad antistites, per quos illi in Ecclesia claus ministratur, & à prepositis sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum.] Atque in eodem opere ad finem: [Certiores sunt claus Ecclesiæ, quã corda Regia. Quibus clauibus quodcumque in terra soluitur, etiam in caelo solutum esse promittitur.]

*Leuit. 13.**Haymo in expof. Euan gel.**August. homil. 50. cap. 11. & 16. de poenit. d. 1. c. iudices. In 4. sent. d. 7. capit. sed quid.*

I N

IN EADEM DO-

MINICA, CONCIO

TERTIA.

Offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illius. Matth. 8.

i Per duos passeres in sacrificio leprosi oblatos, significari duas naturas in Christo.

Hebr. 9.

Leuit. 14.

ON dubium est quin lex vniuersa Mosaica plena mysteriorum sit, magnasque habeat Euangelicæ perfectæque legis significationes, atque ea præsertim quæ de expiandis sceleribus deque procuranda lepra, copiose atque accuratè perscripta sunt. Quod Paulus satis insinuat, cum

sacrificia vetusta & totum illum apparatus victimarum ad Christi verè purificatorium sanguinem, victimamque perfectam indicandam referri debere ostendit. Quare ut munus leproso offerendum à Christo imperatum, quo spectet, intelligatur, necessario legis erunt verbarum recitanda, & quid ea sibi vellent, explicandum. Habet igitur ad hunc modum lex: [Hic est ritus leprosi, quando mundatus est. Adducetur ad sacerdotem, qui egressus de castris cum inuenerit lepram esse mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum: & vnum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino & cocco & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo asperget illum qui mundandus est, septies, vt iure purgetur: & dimittet passerem viuum, vt in agrum auolet.] Hæc sane sunt quæ ad munus offerendum, sacrificiumque; expiatorium pertinet: quæ sunt

sunt nobis attentius consideranda, ac cum diuina ope diligentius enucleanda. In primis quod nostri codices habent passeres, Græci Patres vt Cyrillus & Origenes, gallinas legunt. Ex quo intelligi potest ad eum significandum illa pertinere, qui se gallinæ similem fecit. Vesci ea aue vsitatum est ac salutare, & lex siue passeres siue gallinas accipias, eas volucres vult offerri, quibus vesci licitum fit. Ita enim Christus sacrificium sui corporis obtulit, vt esset etiam in cibum suauem ac salutarem, eadem re & sacrificium & sacramentum instituens quemadmodum Theologi perhibent. Neque enim quicquam sacrificari mandatur, quod sit ineptum vescendo. Duos autè passeres propterea numerat, quod in vno Christo naturæ sint prorsus duæ, admodumque distinctæ, diuina & humana, illa ex patre, ex matre hæc accepta. Quamobrem non vterque passer iubetur occidi, sed alter tantum, altero viuo permanente atque in agrum liberè euolante. Quauis enim Christus Deus pateretur atque occumberet morti, tamè diuina illius natura neque pati neque mori vlla ratione poterat: quæ proinde & viua & liberè euolans describitur, cum sit ipse hac præcipue ratione vt habet Psalmus, solus inter mortuos liber. Habet enim potestatem ponendi animam suam, & iterum sumendi eam. Quod Deus esset, qui solus habet immortalitatem. Duorum passerum expositionem idoneam esse quam diximus, fidem facere potest Isychius Hierosolymitanus presbyter doctè admodum scribens: [Habuit Christus diuinitatem & humanitatem, quos duos passeres quibus vesci licitum est, lex intelligit.] Et mox, [De passeribus ergo quos diximus esse Christum, hunc præcipit immolari: vel occidi, id est id quod erat passibile. Vnigenitus enim secundum carnem occiditur super aquas viuas, id est, baptismatis. Mors quippe eius nostrum figurat baptismum: quod ostendit Apostolus.] At illud mirifice expressum est, quanquàm vnum passerem è duobus viuum manere oporteret, tamè in sanguine alterius immolati etiam hunc viuum mergi debere, vt fieret aspersio atque expiatio legitima. Hoc quid

Matth. 23.

Psal. 87.

Ioan. 10.

1. Tim. 6.

*Isychius in
Leuit. li. 4.*

*Ifychius
ibidem.*

quid est aliud, quam diuinam quidem naturam non interijisse, sed tamen naturæ humanæ patientis ac mortuæ sanguini, vim efficaciamque præbuisse? neque enim fuit passio aut mors hominis puri, sed Dei etiam veri. Quam rem idem etiam adnotauit Ifychius: [Viuens passer, inquit, quem in Vnigeniti diuinitate necessario accipimus, in sanguine occisi passeris, & aqua tingitur, idest in gratia baptismatis, quia non in hominis passione, sed Dei & hominis baptizamur.] Itaque passionis Christi meritum & satisfactio & pretium illius sanguinis nequaquam ex humanæ tantum naturæ virtute, sed etiam ex diuinæ maiestatis dignitate perpenditur: cum fuerit vtriusque naturæ vna eademque persona. Quæ res ad Christianæ salutis opes amplificandas plurimum valet.

2 Quid Cedrus, coccū, hyssopus, vas fictile, aqua viuens significet in asperione leprosi.

Greg. in 4. Psal. panis.

Iam vero quæ immolationi passeris & sanguinis asperioni adhiberi lex iubet, non obscure passionis Christi rationem virtutemque declarant. Assumitur enim cedri lignum, quo crucem Christi significari, quod eidem Ifychio placet, etiam vox ipsa monet, cum non modo in ligno passum, sed lignum id fuisse cedrum vetustissima traditio teneat. Ecclesia certè in carmine, cedri nomine appellat crucem: [Inter omnia ligna cedrorum tu, inquit, sola excelsior.] Nam quæ alioqui, quanuis pulchra ac generosa cedrus, vel odore mirabili vel incorrupto vigore, crucis illius fragrantiam, roburque immortale æquare possit? Hyssopum etiam commemorat lex, herbam sane exiguam ac minutam, eandemque vt Physiici perhibent, expurgatoriam pulmonum: qua Christi humilitas mirabilis, vt etiam Gregorius docet, plena salutis ad noxios superbix corruptosque humores purgandos, perspicue declaratur. Sed coccus maxime adhibetur, vt cedro hyssopus, coaptetur ac colligetur, vbi charitatem Christi tum igneo colore tum colligendi astringendiq; vsu mihi intueri videor, quod charitatis ea vis fuerit, quæ Christi patientiam atq; humilitatem ad crucem vsq; perduxerit, cui cruci tam illum fortiter astrinxerit, vt diu illi nullo modo potuerit, vsque dum sanguine immolati sacrificij & lignum cedri

*Eusebius
Emissen. in
expof. Euā-
gel.*

1. Ioan. 5.

2. Cor. 4.

*Ifychius 4.
lib. in Lenit.*

cedri & hyssopus ipsa perfusa longe lateq; manarit. Charitatem cocco notari scribit Eusebius Emissenus vel quisquis is autor est: [His, inquit, superaddat & coccū, vt charitatis igne succensus, Deum diligat & proximum. Coccus enim ignei coloris est.] Superest dicere quid sit quod super aquas viuentes immolari passer sit iussus, cur vase fictili sanguis reciperetur. Equidem aquas viuas ideo commemorari existimo, quod in Christi passione magno sacramento, aqua simul & sanguis de Christi latere fluxerit. Atque sunt ex aquæ viuæ, quæ verè homines abluunt, atque omnibus sordibus liberant. Ita enim Ioannes loquitur: [Iesus Christus venit in aqua & sanguine non in aqua tantum, sed in aqua & sanguine.] Vas autem suppositum sanguini continendo, atque asperioni inde perficiendæ idoneum, ob id fictile fuisse existimo, non aureū aut argenteum, vt non vasi sed rei quam vas cōtineret, purificatio ascriberetur. Itaque sacramenta ijs fictilibus vasculis insinuata existimare potestis: quorum sane est egregius vsus & vis mirifica, sed tamen non ex natura rerum ipsarum quæ subsunt sacramentis (quid enim vilius aqua vulgari, oleo, pane, cæterisque eiusmodi?) sed ex diuina potius virtute Christi sanguine quem in se continent, abunde communicata. Quare non ineptum aut intempestiuum arbitror huc illud Apostoli inflectere. [Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.] Nam & homines ipsi: quibus Deus credidit tam alta mysteria, & actiones hominum, quæ propriè sunt sacramenta materia formaque constantia, quis vasa esse fictilia, ac per se vulgaria viliaque neget? quis vero tantum illum thesaurum gratiæ cælestis talibus vasis creditum non admiraretur? Non admodum ab ea interpretatione abhorret Ifychius ita scribens: [Id quod erat passibile & quod poterat occidipræcipitur occidi in vase fictili super aquas viuentes baptismatis. Siquidem nos sumus vas fictile deluto videlicet facti.]

Igitur his omnibus quæ commemoravi rite paratis atq; perfectis, leprosus is qui mundus futurus erat aspergi iubebatur

pties in sanguine passis perfecta significauerit gratiam remissionis per Christi sanguinem conferri.
Esai. 11. Radulfus in expositi. Leuitici. 4. Reg. 5.
 iubeatur sanguine illo immolati passeris, & quidem septies. Numero septenario vt voluit maiores nostri, perfectio quædam designatur, tum gratia Spiritus sancti, qui septemplex, si verbo eo vtendum sit, in Scriptura exprimitur. Radulphus Flauiacensis ita scribit: [præcipitur vt sanguine passeris ille qui immundus est, septies aspergatur. Septenarius numerus Spiritui sancto consecratus est propter septiformem eius gratiam, cui etiam remissio peccatorum ascribitur. Homo igitur qui immundus fuerit sanguine passeris immolati septies aspergitur, quia quisquis lepra spirituali fuerit obsessus, sine Christi sanguine nec veniam consequi, nec à peccatis suis poterit purificari.] Itaque septenario numero gratiam Spiritus sancti notari certum est. Quare Naaman etiam leprosus septies lauari in Iordane à Propheta est iussus. Neque enim peccati lepra abstergi potest, nisi Spiritus sancti numine & gratia, siue ea baptismo quem Iordanes significat abludat sit, siue sacerdotum inspectione, & procuratione purganda, id est, poenitentiae sacramento. Nam remissio culpæ, nisi Dei gratia & charitate quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, obtineri nequaquam potest. Neque vero fieri, vt imperfecta ac dimidiata condonatio detur, parte peccatorum mortaliū dimissa, parte non dimissa, cum sit impiū dimidiā à Deo sperare veniam, sicuti Patres docent, & qui sanatur Deus, totum hominem sanatur. Recte itaque septies aspergitur leprosus, qui & Spiritus sancti gratia sanandus, & perfecte id est omni crimine liberandus est. At vero leprosus quacunq; ratione salutis restitutus videretur, erat tamen immolati sanguinis asperzione imbuendus, nec fas erat alioqui vel ciuium consortio reddi, vel ad templi adiuturum recipi: manifeste eo ritu Moyse ostendente, neminem posse Dei sanctorumq; amicitiae reddi, quem non asperferit atque imbuerit Christi Iesu sanguis sanctissimus. Fide enim Christi semper fuit opus ad salutem, si Paulo credendum est ita scribenti: [Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit

In Concil. Trid. sessio. 14. c. 5.

Rom. 3.

proposuit propitiationem per fidem in sanguine ipsius.] Quamobrem Petrus fideles alloquens atque electos, vnde id boni consecuti sunt, docet ijs verbis: [Secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem spiritus, in obedientiam & asperionem sanguinis Iesu Christi.] Volens nimirum intelligi electionem fidelium ex Dei prædefinitione venire, qua illis gratiam Spiritus sancti per Christi sanguinem fide & sacramento communicauit. Hanc præclaram Christi sanguinis asperionem, qua leprosi mundantur & maculæ omnium criminum expurgantur vaticinio prænuntians Dauid dicebat. [Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealabor.] Tenebat certè animo, quod Paulus asserit, [Neque enim sanguis hircorum aut vitulorum inquinatos sanctificat, sed sanguis Iesu Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum.] Hoc sanguine aspergitur, qui fide & sacramento passionis Christi vim meritumque communicat. [Hoc sanguine atque hyssopo aspergitur, ait Gregorius, ille solummodò, qui vias Dominicæ passionis imitatur.

1. Petr. 1.

Psal. 50.

Hebr. 9.

Gregor. in Psal. 50.

Satis vt opinor, quodam fuerit munus quod leprosus offerre iubetur, exposuit: tum quæ esset utilitas, quis ritus seruandus: quanta denique extiterit Christi passionis efficacia ad maculas omnes nostras abluendas, eamque nobis diuinitus institutis sacramentis baptismo & poenitentia communicari. Restat illud vnum, vt quam esse grati ac memores diuini beneficii debeamus, attentius cogitemus. Non enim Christo fuit satis, etsi erat id maximum & plurimum, lepram nostram suo cruore diluere, nisi nostram ipse lepram in se etiam transtulisset. Itaque qui omnes leprosos mundat, atque est sole ipso purior, vel potius ipsa mundities, effectus pro nobis est immundus atque leprosus. Siquidem diuina in nos charitate ardens Pater maculas omnes nostras, omnia scelera, placula omnia in Filium coniecit: [Eumque qui peccatum non nouerat, vt magnus loquitur Paulus, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.] quod etiā

4. Christum pro nobis factum esse leprosum.

2. Cor. 5.

*Esai. 53.**Esai. 53.*

Esaias cecinit. [Et posuit iniquitates nostras super eū.] Quod si leprosi ignominiam & dedecus per horrescitis, & à tanto Domino alienissimam ducitis, videte quid idē propheta nostram omnium personam gerens testetur: [Et nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum: & liuore eius sanati sumus.] Quid ad hanc Christi in nos charitatem, quid ad summam benignitatem par cogitari potest? si nos ipsos æterna seruitute Christe noster, tradamus tibi, nihil omnino præstabis quod beneficijs in nos tuis respondeat. Narrat sane Beatus Papa Gregorius Christum aliquando in specie leprosi monacho cuidam Martyrio nomine apparuisse, ab eodem vero susceptum, & in humeros sublatum peracta via, deposita leprosi specie se ostendisse, quis esset. Adiungit vero Sanctus Pontifex verba præclara: [Tanto quisque maiorem mercedem recipit, quanto nec eum despicit, qui amplius despiciendus videtur. Quid enim in humana carne sublimius carne Christi, quæ est super angelos exaltata? Et quid in humana carne abiectius carne leprosi, quæ tumescentibus vulneribus scinditur, & exhalantibus foetoribus impletur? sed ecce in specie leprosi apparuit: & is qui est reuerendus super omnia, videri despectus infra omnia dedignatus non est.] Nos igitur grati tantis Christi beneficijs sumus, neque enim minus per fidem Christum leprosum in cruce cernimus, quam oculis corporis Martyrius ille in via iacentem aspexit. Quare suscipere Dominum in infirmis non dedignemur, & pro beneficijs eius quia impares omni ex parte sumus, gratias quas possumus sempiternas immortalesque agamus illudque precemur obnixè, ne tantus laborum Christi, in his quos sibi redemit seruis, fructus depereat,

(•••)

IN

IN DOMINICA

QUARTA POST EPI-
PHANIAM, CON-
CIO PRIMA.

Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius. Matt. 8.

QVOD Matthæus Euāgelista mare appellat in hac sua narratione, Lucas in sua stagnum dicit, idque magis ex vsu & sermone hominū, qui lacus & stagna à mari diuerso nomine censent. Nam re vera stagnum illud amplum erat, neque ab ijs qui Geographica scribunt, ut Plinius, Egesiphus, Iosephus, aliter nūcupatur. Erat enim, eodem Iosepho teste, stadia centum non amplius porrectum in longum, latum quadraginta, medium vero inter fluebat Iordanes, aqua potabili, aspectu iucundo. Verum Matthæus Hebraico more mare appellandum duxit, quoniam aquarum congregationes maria appellata scriptura perhibet: & ad mylticam eius rei significationem maris vocabulum maximè accommodatur. Etenim navigatione hac Christi, eius inter mortales decursum significatum, omnium patrum sententia est vna. Vbi quid mare, quid nauicula sit, quid fluctus cæteraque necessario exponenda veniunt. Ac mare esse hunc mundum Ambrosius dixit, in quo sine Christi societate tuto navigare non possumus. Itaque maris notæ conditionesque afferendæ erunt, si cur hæc vita mare vocetur, velimus cognoscere. Mare igitur aqua falsa redundat, ad vsus vitæ sitimque sedandam minimè idonea: inconstans valde est ac variabile, nunc his

Dd 2 nunc

Grego. hom. 39. in Euāgelia.

i. Mare esse simile huic mūdo falsu- gine, procel- lis, piscinum grandiorum voracitate.

Iosep. lib. 3. de bel. Iudæo, cap. 17.

Genes. 1.

Ambro. lib. 6. in Lucā, cap. 8.

nunc illis ventis intumescens & scæuens: ordine vero & lege nulla continetur, cum ea sola sit ratio piscium generi vitæ sustentandæ, minores à maioribus Vorari. Eæ in mundum res omnes egregie conueniunt. Omnia hæc

Augu. sup. Psalm. 76. prope finem. Augustinus breuiter perspicueque complexus est dicēs: [Gentes omnes maris nomine nuncupantur, quod vita humana amara est: & procellis ac tempestatibus subdita. Iam illud si attendas, quod homines se tanquam pisces deuorant, cum maior minorem absorbet.] Hæc ergo singula explicemus. Primum enim voluptates vitæ fortunæque omnes, quanuis affluere ac redundare videantur, tamen desiderium hominum tâquam falsæ excitant potius & inflammant, quam satiant, ac si quid in hauriendo cupiditatis est, mox haustum mirifice sentitur amarum & funestum. Salomonem audi: [Vanitas vanitatū, & omnia vanitas. Non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu.] atque alias. [Inueni amariorem morte mulierē] & [vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.] Abi nunc & ista aqua vëtre[m] impleto, quæ sitim decies accendat & cruciet. [Mundus transit & concupiscentia eius:] ait Ioannes. Iam quæ vitæ mortalis inconstantia? qui fluctus? quæ vicissitudines rerum? quæ bella pugnæque ventorum? quæ tempestates? quam subitæ sæpè, quam turbulentæ? quam scæuæ & periculosæ? ex tranquillo repente procellosum & ferox mare: hinc Borea, inde Austro impetitur: fremere sæpè & in ipsum coelum inuadere, terram mox cunctam deuorare velle videtur. Boetius quidem hæc animo perturbato cupiditatibus & doloribus accidere optimè sentit, cum canit ad hunc modum: [Si mare voluens Turbidus Auster, Misceat vndam, Vitrea dudum, parque serenis Vnde diebus, mox resoluta Turbida coeno visibus obstat. Tu quoque si vis lumine puro, Cernere verum, pelle timorem, gaudia pelle, nec dolor addit, spem quoque pone: nubila mens est vinetaq; frænis hæc vbi regnât.] Ac quemadmodum ventos esse præcipuos quatuor ex quatuor orbis plagis flantes aiunt, quorum latera alios

Augu. sup. Psalm. 76. prope finem.

Eccles. 1.

Eccles. 7.

Eccles. 2.

1. Ioan. 3.

Boeti. lib. 1.

de consolat.

Philosop.

metro. 7.

atque

atque alios efficiunt ventos ac sunt pene innumerabiles tametsi nauæ vel sexdecim vel etiam triginta duos numerent, ita profecto passiones, quæ nos perturbant; primariæ sunt quatuor inter se aduersæ, quas Poeta memorat: Hinc metuunt, cupiuntque dolent gaudentque; id est cupiditas, & timor, gaudiū, & dolor: ex quibus tamē multæ aliæ exoriuntur, vt spes, vt ira, vt inuidia, vt cætera, quibus infelix miseraque hominū conditio exagitur torqueturque. Horū ventorum impulsu & vi scæuæ tēpestates excitantur, naufragia fiunt miserabilia, colliduntur implacabili sæpe furore ipsimet fluctus: quorū cum sit tumor tantus, & minæ tantæ, pariunt plerumque nihil aliud cum perducuntur ad finem, quam spumas, ac marinas quasdam fœces vilissimas, quod intuens Apostolus Iudas, superbos atque elatos homines vocat [Fluctus feri maris, despumantes suam confusionem.] Quo enim euadant concilia istorum potentum, ac superbæ machinationes, pudor sit dicere, vanitate, aut libidine, aut vindictæ ineptæ cogitatione elatæ. Esaias planè horum instabilem perturbationemque plenum statum cōsiderans ait: [Impij autē quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. Non est pax impijs, dicit Dominus meus.] Neque vero alia hominibus viuendi ratio quam piscibus, neque apud mūdi ciues lex & ius amplius, quam potestas & robur valent. Itaque ipsorum vox est: [Sit ergo lex in iustitiæ fortitudo nostra, quod enim infirmum est, inutile inuenitur.] Quare potentiores imbecillioribus dominantur, crassiores glutunt ac deuorant minutiores, more piscium prorsus, quod Abacuch Propheta non solum sentit, sed grauius etiam indignatur, hoc modo cum Deo ex postulans: [Quare respicis contemptores, & taces conculcantes impio iustiores se? Et facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem? Et factum est iudicium, & contradictio potētior, quia impius præualet aduersus iustum.] Quæ propterea à Propheta dicuntur, quod vsu atque exercitatione rerum qui pollent, aut

Virgil. 6. Aeneid.

Iuda. 1.

Esai. 57.

Sap. 2.

Abacuch. 1.

Dd 3

potent-

potentia opibusque nituntur, imbecillium fortunas prædam cogitant suam, in quos illud maledictum verum fit, *Psa. 13. 52.* [Qui deuorant plebem meam sicut escam panis.] Nam carniū quidem aliquæ partes ac penæ cæterorum eduliorum relinquuntur, vt ossa, putamina, nucleus: panis vero nihil est quod non edatur. Itaque summam auaritiā declarat eo simili escæ panis, quæ vniuersas miserix plebis facultates deuoret. Sed vt sunt pisces. minuti præda maioribus, ita hi vicissim à maximis cetis glutuntur. Quam rem Salomon scite dixit: [Qui calumniatur, inquit, pauperem, vt augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori & egebit.] Quotidie res ea cernitur, cum Magistratus provinciæ que deponuntur: & quæ amisit Christus, rapit fiscus. Ergo cum natura maris huius ea sit quam diximus. varia, procellosa, insuauis, ac plena furoris cuiusdam, nihil esse mirum debet, si noui atque imperiti veteres cum primum nauigare incipiunt, vehementi nauifera afficiantur. Nam qui ex simplici synceroque vitæ genere ad illum tumultuosum, dolis, ac varietatibus plenum ingrediuntur, non possunt ij tanta rerum absurditate non vehementer commoueri. Atque vtinam nõ veteraceret istos marinos fluctus tractandi consuetudo, quæ facit certè, vt miserum vitæ genus, quod nautis accidit vsu maris duratis, non modo non displiceat, verum etiam delectet ac teneat.

2. *Nauium esse Ecclesiam præsertim Romanam.*

En mare quod Christus inuit: in quo omnes versamur mortales. At qua ope, quibus præsidijs ad ea pericula muniri oportet? Naui se Christus commisit: naui nos superare pelagus istud debemus. Quæ porro sit ea naui dicemus, si primum ligni naturam & vim exponamus, cuius ope ac præsidio audent homines tam ferox, tam magnum, tam terribile pelagus aggredi, & cum summis procellis tempestatibusque cõfligere. Celebrat sapiens quidam & iure celebrat eam diuinæ prouidentix partem, quæ ligno fragili vim in aquas, hominibus ligni gubernandi artem tribuit, quo navigationis longissimæ opus perficeretur. [Dedisti inquit, Deum enim alloquitur] & in mari

Sapient. 14.

in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimã, ostendens quoniam potens es, ex omnibus sanare, etiã si sine rate aliquis adeat mare. Sed vt non essent vacua sapiëntix tuæ opera, propter hoc etiam exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt. Quibus verbis potētiam quidem Dei celebrat, quod sine vllõ nauigio iter per mare præbere tutissimū queat, quod iam fecit cum filii Israel mare Erythreum penetrarunt: sed sapiëntiam diuinam admiratur, quæ docuerit homines exiguo ligno & tuto credere vitam, & mare tam vastum nauigatione superare. Igitur nauim quam Christus subit, quæque sola vasto ac procelloso sæculo salutem continet, Ecclesiam esse Catholicã vt hoc loco Origenes scribit, notissimum est, quam depictã Romæ in vaticano est est cernere antiquissimo opere, quam solam seruari in hoc mari scribit Ambrosius. Idcirco Sapiens nauigationis mentione facta, ad primum generis humani nauigium se confert ita scribens: [Sed & ab initio comperirent superbi Gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata. Benedictum enim est lignum per quod fit iustitia.] Diluuij nimirum tempora & Noe arcam memorat, quam habuisse dicit Deum gubernatorem atque nauclerum, cui ligno diuinitus instituto & fabricato bene vult, quod iustos seruaerit, impijs interemptis. Itaque sola Christi Ecclesia seruat: quisquis extra Ecclesiam est, naufragio pereat necesse est, diluuioque communi. Sed quanquam Ecclesia vniuersa, arca intelligatur illa Noe, nauisque hæc qua Christus vehitur, tamen peculiari propriaque ratione, censetur nauicula Petri, Ecclesia Romana. Quæ quidem nauis natura similis est cæterarum, ligno fragili constans, sed priuilegio ac præsentia Christi, vna omnes superat dignitate, sapiëntia, firmitate. Et eam nauis huius materia non ebeno, aut ebore, aut alio genere, si quod est præclarior compacta est: robore aut abiete sicut cætera constat. Non sunt inquam Romani

Aug. ho. 17. Naui illa Ecclesiam figurabat. Origen. hom. 6. in diuers. locos Matt. Ambr. li. 6. in Luc. c. 8. Sapient. 14. Genes. 6.

Pontifices ceterique huius Ecclesie ordines aliud quam homines, qui falli natura suapte possunt, qui sapientie & integritatis laude possunt etiam aliarum Ecclesiarum magistris esse inferiores. Verum hanc nauim, quoniam esse eam pratoriam siue Regiam Deus voluit, reliquarumque omnium ducem ac magistram, Christus ipse ita gubernat, huic vni ita semper praeest, vt errare illam, aut fluctibus dehiscere, aut impingere ad scopulos nullo modo sinat. Ita quaecunque hanc sequuntur, tuto nauigant. Huc enim pertinet illa tam splendida tam diuina promissio:

Matth. 16.

Marc. 14.

[Portae inferi non praeualebunt aduersus eam.] Quare pulchre admodum cum Matthaeus vnius nauiculae tantum mentionem faciat, Marcus alias quoque nauiculas refert cum ea fuisse, quarum etiam nauarum & vectores beneficio accepto tempestate illam foedam quae incidit, euaserint, ac Christi praesentiam potentiamque admirati, eius laudes libenter praedicarint. Quibus rebus Ecclesiarum omnium Romanam ducem pratoriamque sequentium & felicitas ostenditur, & confessio concorsque in hanc vnam obedientia declaratur. Itaque vna Ecclesia Romana Catholicae nomen obtinet, non quod caeterae non sint Catholicae, sed quod eo usque illis id nomen meritumque permaneat, quoad coniunctio cum hac communitioque sequendi atque in caelestem patriam pergendi statu Spiritus sancti aspirante perduret.

3. *Etiā crucem Christi, nauim intellegi posse.*
Amb. serm. 55. qui est de cruce Christi.

Nauim esse tum Ecclesiam cunctam, tum illam Petri Romanam fati exposui, iam in hac naui arborem esse crucem Ambrosius philosophatur. Commemorata is fabula Ulyssis, qui ad malum religatus Circes periculosa carmina saluus euaserit, ita ait. [Cruce enim arbor non solum religatum sibi hominem patriae representat, sed etiam socios circa se positos virtutis suae umbra custodit.] ac post pauca [Arbor enim quaedam in naui est crux in Ecclesia, quae inter totius saeculi blanda & periculosa naufragia, incolumis sola seruatur. In hac ergo naui quisquis arbori crucis se religauerit, dulcem procellam luxuriae non timebit.] Verum vt crucis laudes clariores fiant, placet

placet etiam nauulae nomine crucem intelligi. Neque mirari aut refutare debetis quod eadem nauiculam & Christi Ecclesiam vniuersam, & Petri peculiarem Romanam Ecclesiam dixerimus. Idemque modo eandem nauiculam crucem Christi esse dicamus. Sunt enim haec mystica eiusmodi, vt late pateant, atque diuersas res accommodata minime dissident, cum praesertim res ipsae inter se cohaereant ac coaptentur. Nam Ecclesia vniuersa in vna Petri Ecclesia est: & ipsa Ecclesia Petri tota in cruce Christi nititur, inde salutem, dignitatem, firmitudinemque omnem sibi concilians. Itaque Beatus Pater Ambrosius qui arcam Noe & nauiculam Petri Ecclesiam esse docuit, idem alio loco crucis Christi figuram ac signum vtrumque facit. Rabanus quoque eandem allegoriam sequitur ita scribens: Mare est istus saeculi. Nauicula quae Christus ascendit intelligitur arbor crucis, cuius auxilio fideles transactis mundi fluctibus perueniunt ad caelestem patriam, quasi ad litus securum. In qua naui crucis Christus cum suis ascendit vnde ait, qui vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Igitur in nauicula Christi sola, salus nostra sita est: in cruce Dominica mare hoc sauum ac periculosum tuto traicimus, si illi haeremus, securi sumus, si inde dilabimur, fluctibus saeculi exitalibus mergimur. Quanta vero fuerit tempestatas, qua procellae, quis turbo violentus, cum Dominus Iesus in hanc est ingressus nauiculam, ipse de cruce pendens optime docet. [Veni, inquit, in altitudinem maris, & tempestatas demersit me.] Item alio in Psalmo: [Super me transferunt irae tuae, & omnes fluctus tuos induxisti super me.] Sed cum tot fluctus pertulisset, tandem virtute ac vi crucis tempestatem omnem Saluator superauit, nobisque salutem & tranquillitatem sempiternam reddidit. Itaque illud sapientiae huc refert Beatus Ambrosius [Benedictum est enim lignum per quod fit iustitia.] Hoc ad patibulum, inquit ille, retulit Dominus quia iustitia est crucis, in qua peccata donauit. Quare lignum crucis suo etiam modo arca illa Noe

Rabanus in Cathena S. Thom.

Psal. 68.

Psal. 87.

Sapient. 14. Amb. serm. 3. in Psal. 115.

D d s praefigu

praefigurat, in qua diluuii aquas mortalium genus euasit. Exiguum quidem hoc lignum scriptura merito vocat, tanta familiae continendae, tam vasto pelago trajiciendo, tantis tempestatibus superandis: sed tamen fidele lignum est, & Dei potentia inuictum. Huic exiguo ligno credunt homines animas suas, sane tuto; & transeunt istius saeculi mare per hanc ratem liberati sunt. Quid ait Paulus? Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est, ijs autem qui salui fiunt, id est nobis, Dei virtus est. Quare si quis cupiat saluus esse, si quis huius turbulentissimi maris difficultatibus omnibus superatis portam aeternae ciuitatis tenere, in hanc se nauiculam Christo, Iesu, comitem adiungat: Christum dormientem in hac nauicula crucis inter infanos, fluctus non deferat: perueniet sine dubio ad optatum portum, tenebit patriae caelestis fidissimum litus, Patiendo, sustinendo, tolerando, salutem, victoriam, regnum assequetur. Paulum Apostolum nos ardentem adhortantem audiamus, navigationis istius socii studij, at certaminis amulum: Per patientiam, inquit, curramus ad propositum: nobis certamen, aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi alibi ob huiusmodi gaudium sustinuit crucem confusio-

I. Cor. I.

Hebr. 12.

ne contempta. **I**N

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECUNDA.

Ecce motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus.

Matth. 8.

T. S. I. in vniuerso terrarum orbe nomen illud caeleste, quod omnia continet ac regit, perspicue dominari cognoscitur, tamen nescio quo pacto illius & potestas, & prouidentia nauigantibus mare longe maxime elucet. Qui descendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis, ipsi vident opera Domini, mirabilia eius in profundo. Id quam vere Psalmus canat, ij optime noscunt, qui periculum fecerunt. Nam vt dixit Sapiens: Qui nauigant mare, enarrant pericula eius: & audientes auribus nostris admirabimur. Ac mihi quidem videtur id esse spectaculum quoddam praeclarum diuinae magnitudinis, diuinae potentiae, diuinae demum misericordiae. In illo enim vastissimo elemento dominatur singulari quadam ratione caelestis Rex neque est Neptunus aliquis, neque Aeolus alius, neque vero princeps cui obediatur a nullo alio tribunali, a nullo magistratu leges expectat, imperio nullius pareat nisi conditoris. Duxes, Dynastae, Reges, Imperatores continet omnes. Tepestates ac procellas, vel excitat vel deponit, solo aeterni Regis imperio, sicut Psalmus habet, Spiritus procellarum, qui faciunt verbum eius. Itaque vt lauiunt iubente Deo maris

I. Pericula nauigantium diuina misericordia euadunt.

Psal. 106.

Eccles. 43.

Psal. 148.

Psal. 88.

Psal. 64. Virgil.

Actor. 27.

etiam in
de Virgilio
et in Actoribus

et in Actoribus

et in Actoribus

Psal. 106.

et in Actoribus

maris procella, sic etiam eiusdem nutuplacantur & con-
 quiescunt: Davidis testimonio si credimus. [Tu domi-
 naris potestati maris; motum autem fluctuum eius tu mi-
 tigas.] Quam rem multo melius periculo edocti, quam vlla
 doctrina, qui nauigant, eam sibi solam spem superesse, id
 praesidij relinquimodo cernentes, nume coeleste votis pre-
 cibuscq; fatigant, cum iracundo aduersario cum conflistan-
 tur. [Spes quidem omnium finium terrae, ait, & in mari lon-
 ge.] Vbi coelum vndiq; & vndiq; pontus.] quando [in fe-
 quitur clamorq; virum clangorq; rudentium:] quando, [Tur-
 bine terribili puppis disiecta per vndas exspectat miseræ
 iam iam discrimina getis vltima.] Naufragium Pauli Apo-
 stoli cum in Italiã peteret, Lucas eleganter scribit: [Va-
 lide autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum
 fecerunt, & tertia die suis manibus armamenta nauis pro-
 iccerunt. Neq; autem sole, neque sideribus apparentibus
 per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam
 ablata erat spes omnis salutis nostræ.] En quo perueniat
 furorac peruitacia insani maris, cum diuino imperio si-
 nitur suo more fremere & sequi. Sed à nemine pulchrius
 exprimi mihi videtur, quamuis poetæ atque historici in
 ea narratione accurate versentur, quam est ab egregio
 vate Dauide de cantata ferox illa maris irati potestas, at-
 que omnis nautarum vel sedulitas vel desperatio rebus
 extremis, ac demum profusa lætitia cum numine inuo-
 cato extrema mala in certam salutem vertuntur. Ita-
 que canit ad hunc modum: post illa, quæ ante recita-
 ui: [Qui descendunt mare in nauibus facientes operationem
 in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, mirabilia
 eius in profundo.] Quæ nam ea sunt mirabilia, aggreditur
 dicere: [Dixit & stetit spiritus procellæ] vt verbo Dei
 parere vetos intelligamus, [& exaltati sunt fluctus eius.
 Ascendunt vsq; ad coelos & descendunt vsq; ad abyssos.]
 Satis exaggerata res à coelis ad abyssos fluctus ferri ac
 referri, quid interim miseri nautæ? [Anima, inquit,
 eorum in malis tabescebat. Turbati sunt & moti sunt,
 sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est.]
 Non

Non potuit elegantiori simili vti ad describendam per-
 turbationem nautarum, & concursationem illam insta-
 bilem, quod nauigio huc illuc concitato pedes ponere
 firmiter non liceat, vnde necesse fit huc illuc errare & la-
 bi more ebriorum. Denique vbi omnis industria nautarum
 vi tempestatis vincitur, quid superest miseris praesi-
 fidij? sequitur, [Clamauerunt ad Dominum cum tribu-
 larentur: & de necessitibus eorum eduxit eos.] Vota
 precesque pereuntium misericordia conditoris non pati-
 tur esse irritas. [Et statuit procellam eius in auram, &
 filuerunt fluctus eius & lætati sunt quia filuerunt, &
 deduxit eos in portum voluntatis eorum. Confiteantur
 Domino misericordiae eius, & mirabilia eius filiis ho-
 minum.] Vento furente in auram benignam commutato,
 atque omni procellosi maris tumore subsidente, lac-
 chrymae in cantica mutantur, neque est facile inuenire
 vberioris lætitiæ speciem, quam tempestate sedata, por-
 tum concupitum secundo vento subeuntium. Quare Dei
 misericordiae & mirabili potestati non esse ingratos oportet
 homines, sed salute iam lætos eius in se beneficia sum-
 mis laudibus commemorare. Eam igitur rem Christus
 Deus docere nos volens facto suo, procellam excitari sæ-
 uam in nauim qua ipse vna veheretur, sinti: quo discipu-
 los periculo territos ad Dominum confugere videns, ac
 demum salute parta lætissimos illius maiestatem confi-
 teri ac venerari, cui etiam venti & mare dicto obediant.
 Itaque sacrauit Christus mare nauigando, vt terram sa-
 crauerat ambulando: pericula nauigationis suscepit, quo
 in eiusmodi euentu, quid esset consilij capiendum, quo
 confugiendum, homines scirent. Neque exiguum eam
 fuisse procellam, amplius quam Matthæus, Marcus ex-
 pressit: [Facta est, inquit, procella magna venti, & flu-
 ctus mittebat in nauim, ita vt completeretur nauis.]

Quoniam vero nauim in qua Christus veheretur, Eccle-
 siam esse perulgatum est, facile meminisse possunt, qui
 superiorum temporum historias Ecclesiasticas legerunt,
 quantis turbibus impetita, quibus fluctibus iactata, perpeffa sit,
 quibus

2. Quas tem-
 pestates Ec-
 clesia Dei
 perpeffa sit,
 quibus

Orig. ho. 6.
in diuers. lo-
cos Matth.

Matth. 16.

Matth. 7.

quibus sit nauicula Christi sæpè fœdata tempestatibus atq; cõuulsa. Nūquam tamen vel superata est, vel cursum suum tenere destitit, auxilio Christi subleuata, cum maximè iam peritura videretur. Notat id Origenes hoc loco ita scribens: [Sæpius concilia infidelium cõmota sunt aduersus veram & firmã Ecclesiam, aliquoties Paganorum, aliquoties hæreticorum, sæpius sicut maris fluctus irruerant cõminantes & conterentes huiusmodi principes, per omnia se perdere Ecclesiæ filios arbitrâtes. Sed surgens Dominus increpauit dæmonum ventos, & omnes euanescere fecit aduersarios fidei, magnâq; pacem & tranquillitatē dedit Ecclesiæ suæ. [Ita quidem Origenes. Ac re vera Christianæ fidei veritatē ipse vsus rerum eximie confirmat, quod non minus aperte prestitum cognoscimus, quã fuit illud magnificè promissum Petro Petriq; sedi, [super hanc petram ædificabo Ecclesiã meã, & portæ inferni non præualebunt aduersus eã.] & illud, [Omnis qui audit verba mea hæc & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domũ suam super petram: & descēdit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat supra petrã.] Vultis tempestatũ vim atq; impetum in Ecclesiam Christi furentium intueri? cogitate tyrãnos illos immanes Nerones, Domitianos, Decios, Seueros, Maximinianos, Diocletianos, Licinios: quorum eo vsq; violentus turbo processit, vt Ecclesia Christi latibulis se continere cogeretur ad cryptas, speluncas, subterranea atq; nocturna domicilia perfugere, tanquam nauicula vndarũ mole oppressa ac fluctibus cooperta ex oculis sublata in imo pelago conderetur. At quis tandē exitus diuturnæ atrocisq; tēpestatis? omnia repente naufragia in latissimam ac felicissimã auram concessere. Exortus est de improniso Constantinus Imperator, Christi crucem adorans, Christi Ecclesiam non defendēs nãdo, sed etiã summis honoribus muneribusq; exornans. Ipse in Romam caput orbis terrarum piscatoris Petri pedibus subdit. S. P. Q. R. aquilas, Petri clauibus

bus summittit: nauicula toto pelago dominatur. Sed ea tempestate tyrannorum superata, irruit ex hæresi tanquam ex alia ventorum plaga, non minus periculosa ac turbulenta tempestat. Arianismus ita in hanc nauim incubuit, potentia Imperatorum Constantij valentisq; nitens, vt vi tempestatis propè modũ tota obruta sit. Concilio Ariminensi vsq; eo fides Catholica oppressa est, vt Hieronymus dicat totam orbem Arianum se factum esse miratum. Sed aspirauit diuina bonitas opportunè: Theodosium imperio extulit, qui de Ariana hæresi triumpharet aduētoribus Damaso, atque Ambrosio: pax & tranquillitas Ecclesijs reddita, Neque alio pacto cætera monstra superata & extincta: Macedonius, Eunomius, Dioscorus, Eutyches, cæteri innumerabiles. Fuit aliud procellæ genus superioribus nihilo remissius, schismate tanquam borea truculentissimo Ecclesiam deuastante, qui huius nauiculæ compages ita soluit atque dissecit, vt nulla fere esset salutis spes, nulla gubernatoris, quæ tanto malo mederetur, industria. Quid enim cum tres se gubernatores profiterentur, atque contrarijs modis nauium quam tueri oportebat, diruerent? Neque vnus diei aut mēsis vel etiam anni, sed multorũ annorum ea calamitas extitit, luctuosissima ac funestissima omniũ quæcunq; Ecclesia Dei pertulit, cum discrimē ab ijs sustineret, qui salutis autores esse debebant. At hic quoq; Christi benignitas tandē affuit; & rebus afflictis opitulata est, Martino Quinto creato Pontifice, Sigismundo Imperatore immortalis gloria celebrãdo Cõstantia se Pontifici exhibente calonē, atq; equũ illius imperatoria dextra deducente, lōge profecto gloriosius quã Iulio Casare triumphali curru Roman inuecto. Itaque [statuit procellã eius in auram:] & nauis Petri ex omni tēpestate integra euadens, læta cantat, & Dei celebrans laudes ait, [Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.] Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & cõuersus viuificasti me: & de abyssis terræ iterum reduxisti me:]

Hierony. in
dialog. cont.
Luciferian.

Psal. 105.
Psal. 70.

Quod

3. *Vnicuique;* Quod de Ecclesia vniuersa diximus, id ad se referre suam nõ de- esse tẽpesta- rem aliquã- dõ.

2. *Timot. 3.* vnulquisque & potest & debet. Nam quæ ratio est to- tius ciuitatis, eadem suo modo ciuium sit oportet. Neq; est quisquam hominum, qui Christum turbulento mari nauigantem diu sequatur, cui non incumbat aliquando tempestas, ex qua nisi inuocato diuino auxilio emerge- re nequeat. [Omnes enim ait Paulus, qui pie volunt vi- uere in Christo, persecutionem patiantur.] Nec diuersa sapiens qui ita consulit: [Fili accedēs ad seruitutem Dei sta in timore: & præpara animam tuam ad tentationem.]

Eccles. 2. Quam vero sit interdum sæua tempestas, quam illud ve- rum quod præstantissimus Poeta cecinit [Præsentemq; viris intētant omnia mortē.] multò melius verbis Pauli quam meis discetis: qui, vt Chrysofomus hoc loco etiã scribit, quandam suam procellam ex ijs, quas plurimas pertulit, narrans ait: [Non enim volumus vos ignorare fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed ipsi in nobis metipsis responsum mortis habuimus (id est mortem instare certam nobis, peruasimus) vt non simus fidentes in nobis, sed in eo qui suscitatur mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit.] En quo perducta est procellæ vis, vt salutem desperare fortissimus miles atque industrius maxime nauta cogere- tur. Itaque in medijs periculis cum omnia defunt, cum fluctus magis ac magis intumescunt, cū nauicula iam dehiscit, cum ij qui sapientia præditi videntur, omni industria superata sua, desperant, tunc inuocandus Christus est vehementius, ac multo clamore excitandus. Ipse quippe sic de se pollicitus est: [In tribulatione inuocasti me, & liberaui te: exaudiui te in abscondito tempestatis.] Pulchre absconditum tempestatis id tempus vocat, quo ex imo mari procellæ in nos turbulenti-ssimæ excitatę videntur.

Virgil.
Chryso. ho.
29. in Mat.

2. *Corin. 1.* Enim vero illud tempestate ipsa grauius accidit, quod Dominus in tantis periculis nostris nequaquam vigilare, sed dormire potius videtur, tãquam neque curet neq; sciat,

Psal. 30.

4. *Deum in afflictionibus suorum*

sciat, quid in nos, quid de nobis agatur. [Ipse vero, inquit, dormiebat.] Ac plane historia ipsa Euangelica non parum habet & voluptatis & vtilitatis. Nanque vt Chrysofomus animaduertit id fecit Christus [vt & humilitatem suam patefaceret, & præstantis philosophiæ præceptis nos instrueret.] Declarat enim id Christi factũ, ita rebus gerendis fatigatum, vt somnum carpere cogere- tur nauigans, cuius eã extitissent vigiliæ, ij labores, vt molesta quoque iactatione nauiculæ somnus minime ruperetur. Quæ res docet, & quam sibi parum indulerit, qui cervicali tantũ capiti supposito in naui conuiesceret, & quantum temporis salutis hominum procurandæ impenderet, qui suæ tantillum idque adeo importunũ arriperet. Quis huic suauitati benevolentiaque tantæ in homines agere gratias possit? Cæterum historię huius fructus spiritualis ac mysticus, & altior & vberior est. Etenim Apostolis summopere periclitantibus. tũ maxime dormire se Christus ostendit: quod ita suos probet atque exerceat, cum & laborare eos sentit, & se sentire dissimulat. Hæ scilicet sunt querelæ, ij gemitus mississimi sanctorum: [Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem: quare faciem tuam auertis: obliuisceris inopie nostræ, & tribulationis nostræ.] Quid Iob graui dolore inflammat? [Sto & non respicis me, clamo ad te, & non audis me: mutatus es mihi in crudelem.] Quid potest tristius & flebilius dici? Quin etiam ipse Christus, ne cæteri tanquam meriti diuinam obliuionem neglecti viderentur, eiusdem afflictionis in se. documentum manifestum præbuit, ideo clamat in cruce pendens: [Deus meus, Deus meus quare me dereliquisti?] Et [Deus meus clama- bo per diem, & non exaudies, & nocte & non ad insipientiam, mihi:] videri enim poterat insipientis cum die pulsans non admitteretur, noctu etiam pulsando perseverare. Igitur quia & cum summis sanctis, & cum ipso Sanctorum sanctissimo ita est actum, scire debe- mus fratres, eas esse præclarissimas opes crucis Christi, cum thesaurũ pretiosissimũ, cū fideles fideliter certantes,

E c deferi

deseri videntur à Deo, sustinentque dolorem non solum à creatura impugnante, sed etiam à creatore veluti negli gente. Nam cum diuino fauore arridente patiuntur, cum Deo se pro illis ostentante ac veluti patrocinate, dimi cant, non est id magnum atque præclarum, plusq; volu ptatis ac gloriæ habet ea pugna, quam sudoris & sangui nis. At vbi Deus ipse fauere aduersario videtur, & te tuos que labores contemnere, cum illius causa dimices, id de mum perfectæ cuiusdam patientiæ est, atque immensæ fiducia. Tunc audacter prorumpendum est in illas vo ces: [Domine, non ad te pertinet, quia perimus?]

5 Opportu ne succurre re Deum in afflictionib⁹ & periculis. Psal. 120. Psal. 90. Psal. 49. Esai. 38. Esai. 56. 2. Tim. 2.

Sed cum maxime dormire videtur, vigilat amantissi mus Pater, neque vel minimum patitur adijci ad id pon dus, quod nos ferre posse cognouit. Itaque respondet sua uiter vultu iucundo: [Non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel.] Respondet, [cum ipse sum in tribula tione.] Respondet, [Eruam te & honorificabis me.] [Ad vocem clamoris tui statim vt audierit respondebit tibi.] Imo vero quod aliàs dicit: [Antequam clament, exau diam.] Quanta dulcissimi Patris cura, quis amor, quam attempta prouidentia. Nempe quod ait Paulus, [Fidelis est, negare seipsum non potest.] Sæpe mater infantulum tan tis perdeserit, vt eiulanti & se querenti iucundior appa reat, itaque ad se properantem antertit, sinu excipit, amplexatur, ocellis lachrymas abstergit, oscula repetit, lac concupitum suauissime instillat. Tales parentis mo res, tale ingenium. Ne igitur amittere velimus, quod mo net Paulus, confidentiam nostram, quæ magnam habet remunerationem. Si tamen gustauimus Petri dictum, quo nam dulcis est Dominus: [Bonus enim Dominus animæ querenti illum.] Augustinus exponens illum verbum, si dicebamus motus est pes meus, misericordia tua Domine adiutabat me: adducit Petrum in mari fluctuantem, & Dominum Petro manum porrigentem, atque ait: [Mirum est quomodo probat Deus homines ipsa pericula nostra dilectionem nobis faciunt liberantem: dulcis illi vtique fa ctus est Dominus: exipiens eum à periculis, & ideo expo

Heb. 10. 1. Pet. 1. Aug. super Psal. 93.

nens ipsam dulcedinem Domini, exclamat dicens, Domi ne secundum multitudinem dolorum in corde meo exhor tationes tuæ (sic legit Augustinus, nos consolationes legi mus) iucundauerunt animam meam. Multi dolores, sed multæ consolationes, amara vulnera, sed suauia medica menta.] Certè accommodatè hæc Augustinus ad historiã hodiernam. Natiq; vbi periculum maxime incubuit, tunc Christus exurgit, & imperat ventis & mari: [Et facta est, inquit, tranquillitas magna.] [Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos: mundus autem gau debit. Sed tristitia vestra vertetur in gaudium: Iterum vi debo vos: & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.] Et facta est tranquillitas magna: & omnes mirati sunt homines, dicebantq; inter se: [Quis est hic, quia mare & venti obediunt ei?] Nempe: [Omnia ossa mea dicent, quis similis tui?] Quid quod non solum imperio tempestatem sedauit, sed etiam iactari se in mare voluit, vt iratum mare capitis sui periculo nobis placaret. Nonne hic est verissimus Ionas, qui iussit se mitti in mare, vt tempestas conuiesceret? Nonne ipse se Ionæ si milem proposuit? Nonne canit ipse, [Veni in altitudine maris & tempestas demersit me?] O Christe ama tor hominum: tibi certè fit gloria & imperium, & laudes immortales pro colla tis in nos tantis beneficijs. **E**cce enim **I**n

Thren. 3. Ioan. 16. Psal. 30. Matth. 12. Psal. 68.

IN DOMINICA

QVINTA POST EPI-

PHANIAM, CON-

CIO PRIMA.

Simile est regnum calorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autē dormirēt homines, &c. Matt. 13.

x *Scopus
huius para-
bolæ.*

I quis est, qui huius parabolæ à Salvatore propositæ seriē penitus perspexerit, intelliget plane eò spectare vniuersam, vt quādiu vita mortalis hæc manet, bonis malos doceat necessario permixtos esse. Itaque oportere tolerari, si nequeant sine bonorum perniciē separari, quousque supremo iudicio, pro meritis, quod decet vnicuique reddatur. Quas quidem tres res nosse ac probe tenere, ad omnem Christianæ vitæ rationē magnopere refert. Sed nos modo primam illam tractabimus, bonis, inquam, malos esse admixtos, tum quā ob causam id Deus fieri sinat, qui demum sint mali maxime perniciosi, bonorū scilicet speciem mentientes. Atque hanc quidem parabolam non modo Christus attulit, sed etiam explicuit: docuitq; quid singulæ eius partes declararent. Itaq; legem qui cōdidit, idem est etiam interpretatus. Quo officio functus est ali quando Dominus, neq; tamen omnes aut plurimas parabolæ suas enucleādas sibi putauit: illud sane præstitit imperitiæ nostræ, vt ipsius ductu disceremus cæterarū etiā rerum similitudines inuestigare quemadmodum si notas aliquot occultas magister aperiat, cætera arcana discipulo, exem-

lo, exemplo suo enodanda relinquat. Nam & intelligere nos certè quæ diceret, voluit: & difficultate nonnulla magis ad scrutandum excitari, quod accidant longe iucūdiora penitusq; hæteant, quæ nostra exercitatione & labore sumus assecuti. Quare partim facilia, partim etiā difficilia Scripturā diuinā continet, magna nostra vtilitate, quod sapienter Augustinus animaduertit. [Sunt, inquit, in Scripturis sanctis profunda mysteria, quæ ad hoc absconduntur, ne vilescant, ad hoc quæruntur, vt exerceant, ad hoc aperiuntur, vt pascant.] Et idem: [Obscure quædam dicta in Scripturis densissimam caliginem obducunt. Quod totum prouisum diuinitus esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio reuocandū, cui facile inuestigata plerunq; vilescunt. Magnifice igitur & salubriter Spiritus sanctus ita Scripturas sanctas modificauit, vt locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiat.]

Primum igitur monitos nos Christus vult, frustra hoc statu mortalium bonum purum perfectumque quæri, cū sint vbiq; malorum segete fruges bonæ refertæ. Neq; id culpa Conditoris, qui bona omnia condidit: nulla negligentia agricolæ, qui granum optimum seuerit: sed aduersarij potius inuidia, qui agrum bene satum, praua semente corrupērit. Atq; huius rei tenendā est valde ratio, ne vel bonos improborū societate vituperemus, vel improbos bonorum specie prætextuq; probemus. Augustinus sane vbi de erudiendis ijs agit, qui ad fidem catholicam cōuertuntur, inter aliā illud summopere edocendos cōfert, per multos esse in Ecclesia non bonos, qui perditè viuant, flagitijs ac sceleribus Christianum nomen dehonestent: ne legem nostram sanctam & integram de impuris quorundam Christianorū moribus iudicent, atque contemnat: neve eam cum susceperint, scādalizentur & ad praua multorum exempla, cum occurrent, periculosissimè impingant. Nam & legem ipsam ita tradere, cum sit vera & iu-

*August. in
Psal. 140.
initio.*

*Idem lib. 2.
de doctrina
Christi. c. 6.*

*Malos
bonis passim
esse permix-
tos.*

*Aug. de ca-
techiz. rudibus.*

sta & sancta, multos ea indigne uti, quos in presentia tolleret, aliquando supplicij dignis puniat. Quod de Ecclesia catholica dixi, eadem ratione de collegijs, ac societatibus religiosis & pijs debet intelligi, siue clericorū, siue monachorum, siue quorumuis aliorum Dei seruorum domicilia consideres: nihil esse ita purū, ita seclum, in quo non lateat aut etiam pateat admixtio aliqua impuritatis & sordium. Malos ubiq; bonos constat esse permixtos. Quid enim aliud illæ aliæ Saluatoris parabolæ sibi volunt? An non id apertè indicat rete illud à piscatoribus tractum ad litus, piscibus & quæ malis bonisque refertum? An non in area illa Euangelica, granum paleæ copulatū, quod sit venti labro aliquando purgandum? Atque est quidem palea utilis in area, qua interdum ab imbre frumentum defenditur: in horreo nō est utilis. Ergo in agro Domini mirari minime debemus, quod zizania tritico permixta cernantur. Ficus bonas, bonas valde Hieremias Propheta inuenit, malas vero, malas valde, sed utrasque pro foribus templi. [Et vos, ait Christus, mundi estis sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset, qui traderet eū.] Quod si inter duodecim à Deo electos Apostolos Iudas proditor repertus est, frinter diaconos septem ab Apostolis cælesti operi præpositos, Nicolaus sceleratus, quid miramur congregationibus monachorum & clericorum etiam suas fæces inesse? Quam sapienter, quam pie Augustinus ubi probri quippiam domui suæ accidisse vidit, ijs se documentis & consolatur & munit. [Quantumlibet, inquit, vigilet disciplina domus meæ, homo sum & inter homines uiuo, nec mihi arrogare audeo ut domus mea melior sit quam arca Noe, ubi tamen inter octo homines, reprobis inuentus est vnus.] Et idem repetit de domo Abrahamæ, de domo Isaac, de domo Iacob, de domo Dauid, de cohabitatione Pauli Apostoli: ac tandem ita concludit: [Aut melior sit quam cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua vndecim boni perfidum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior sit postremo quam cælum, vnde Angeli ceciderunt.] Sapienter plane ac religiose.

Matth. 13.

Marc. 3.

Hier. 24.

Ioan. 13.

Aug. epist.
137. ad plebem
Hippone-
nensem.

giose. Nec diuersa Cyprianus: [Et Iudam, inquit, inter Apostolos Dominus elegit, & tamen Dominum Iudas postmodum prodidit. Non tamen idcirco Apostolorum fides & firmitas cecidit, quia proditor Iudas ab eorum societate defecit: sic & hic non statim confessorum sanctitas & dignitas comminuta est, quia quorundam fides fracta est.] Itaq; consolari se debent boni, cum dissimiles improborum mores vident, quod eorum societate nihil sibi de virtute & laude deperat: nihil eorum vitij fedetur. [Anima quæ peccauerit, inquit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris.] Item alio loco: [Si fuerint tres viri iusti in medio eius Noe, Daniel, & Iob, viuo ego dicit Dominus, quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi in iustitia sua soli liberabuntur.] Valet sane ea cogitatio ad comprimendam refutandamque stultam quorundam arrogantiam, qui se ideo sanctos haberi volūt, quod in sanctorum virosum familia numerētur. Quāuis enim vel Augustinus vel Hieronymus, vel etiam Fraciscus aut Dominicus tibi parens sit, si ab eorum, quibus autoribus gloriaris, virtute & integritate absis, nihil ea laude proficies. [Si filij Abrahamæ estis, opera Abrahamæ facite] dicebat Christus, qui genus Abrahamæ iactabat. Nec dissimile Ioannis Baptistæ illud: [Nolite gloriari dicentes, quia patrem habemus Abrahamā: amen dico vobis potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ.] Quo sermone præclare docebat neq; nobilibus prodesse maiorum virtutes, si ipsi degenerent vitæ instituto, neq; ignobiles ab eorum, quorū imitentur facta, claritudine generis repelli. Quod de genere & familia dixi, id de societate & cōtubernio debet intelligi. Nō enim aut bono nocet malus contubernalis, quem non imitatur, aut malum iuuat boni societas si sunt facta contraria. De se Iob ita confitetur. [Frater sui draconum & socius struthionum.] Quare nullus te improborum & nequam hominū cōiectus lædet, quorū facta non imitere. Dauid quidē vir per quā religiosus & frugi, liberos habuit improbos ac petulantes: fratres nō admodū sanctos atq; innocētes. Quare sibi quisq; caueat,

Cyprian. in
tract. de vnitate
Eccle-
sia.

Ezech. 18.

Ezech. 14.

Ioan. 8.

Matth. 3.

Iob 30.

Galat. 6.

atque uti Paulus monet, probet opus suum, & non aliena vel laude gloriatur, vel vitio nocereat: [Onus enim suum, ait, portabit unusquisque.]

3 *Multas & magnas utilitates capi ex permutatione bonorum ac malorum.* At quamobrem bonus Paterfamilias agrum suum passus est insidijs inimici violari: cur zizanijs fruges defocdari sinit? An non poterat agro custodes dare, ne inimico aditus esset? Num fraudes eius & peruersa studia ignorabat? Nouerat plane inimici ingenium, atque eius fraudes poterat facile, si vellet, auertere. Permisit tamen: atque optima ratione permisit, quod fraudes aduersarij ad ampliorum bonorum fructum tandem profecturas sua misericordia statuebat. Augustini nota sententia est, [Nec enim Deus omnipotens, cum summe bonus sit, villo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens & bonus, ut beneficeret etiam de malo.] Quod alijs verbis dixit idem, [Melius iudicauit de malis benefacere, quam mala nulla esse permittere.] Recte sanctus Cyprianus: [Obesse mali bonis non debent, sed magis mali a bonis adiuuari.] Itaque quod mali homines sint, id in bonorum cedit utilitatem. [Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,] Quisnam igitur bonis usus malorum? Primum qui est maximus, usus exercitatioque patientie, sine qua cuiusvis virtutis quamvis preclaræ, exiguæ sane laudes sunt. A bonis vero bonos iniurias & damna sustinere non facile contingit. Pravorum autem non facta modo iniqua atque improba, sed sermo etiam aut superbus aut petulans, vel etiam ipsa studia deprauata & absurda mirum in modum bonos vexant, affligunt, cruciant. [Cōtristatus sum, inquit, in exercitatione mea, & conturbatus a voce inimici & a tribulatione peccatoris.] Ne putetis, ait eo loco Augustinus, frustra esse malos. Et malorum impugnationem esse suam exercitationem dixit. Vidi stis saepe numero argenteas lances cinere perfricari vel vitreos etiam cyathos surfuribus aut mordacibus alijs ramentis vgeri: quæ sane vasa, cum ita perfricantur, videntur amplius fordescere, verum peracta tota illa perfricatione, simul ex ijs acerbis diluuntur, & longe amplius pul-

August. in Enchirid. c. 11.

Cypria. lib. 1. epist. 2.

Psal. 54.

chriusque

chriusque nitent ac splendent. Sic profecto se habet purgatio iustorum quadam veluti confricatione ex societate improborum. Accedit cum humilitatis non parua ratio, cum eorum quibuscum versamur, turpitudine cogimur erubescere: tum charitatis seges per ampla in ijs adiuuandis, corripiendis, quo ad licet, precibus quoque pro iniquorum emendatione, assiduis Deo offerendis, quod Christus & docuit & prestitit. Præterea illud diuina sapientia prouidit, quoniam opposita ex dialecticorum præceptis, iuxta se posita, magis elucescunt, ampliore futuram & iustorum claritatem, & Dei gloriam, cum in medio nationis prauæ & peruersæ quod dixit Paulus, filij Dei tanquam luminaria quædam cælestia copiosius lucent. Quare Cyprianus [ampliore ait hoc ipso consecutos bonos fidei suæ laudem, quod a malorum perfidia segregati a contagio criminis recesserunt.] Et Augustinus, quæstiones Euangelicas tractans, sic scribit: [Patientissimos & tranquillissimos reddit: quia boni dum adhuc infirmi sunt, opus habent in quibusdam malorum cōmixtionibus, siue ut per eos exerceantur, siue ut eorum comparatione, magna illis exhortatio fiat, & inuitentur ad melius.] Et idem: [Bonis mali etiam inuiti utiles sunt.] Denique virtutes vacare plurimas atque otiosas esse oporteret, quarum officium proprie in malis cernitur, nisi mali essent, in quo velut campo se exercerent, atque excurrerent. Quanam enim esset misericordia, si miseri nulli existerent? quæ laus iustitiæ vindicatiæ? quis zelus Dei, si nihil quod vel zelaret vel vindicaret, haberet? Nam de tolerantia & patientia, & longanimitate superuacaneum est disputare, cum vel vocibus ipsis in malorum se segete versari declararet. Postremo prudentiæ ac sapientiæ præcipuæ partes otiosæ in obscuro relinquerentur, quippe cuius præstantissima laudes sint, malis occurrere, malorum conatus in melius vertere, malo denique bene uti: in quo diuina illa sapientia singulari atque eximia ratione resplendet. Quam philosophandi rationem Scripturæ sacra nos docet, cum ita habet: [Contra honori malum est, & contra mortem vitam,

Philip. 2. Cyprian. de unitate Eccl. c. 15.

August.

Eccli. 33.

Ecl. 33.

lic & contra virum iustum peccator. Et sic intueri in omnia opera Altissimi. Duo contra duo, & vnum contra vnum.] Hanc igitur quam Philosophi oppositionem vocant, intueri licet, siue naturæ opera spectemus, elementis compacta qualitatibusque contrarijs, siue gratiæ munera consideremus, vbiuis distinctione fulgentia fidelium & infidelium, bonorum ac malorum. Et cum sit idem auctor naturæ, gratiæque largitor, mirabilem ex res sapientiæ providentiæque diuinæ speciem, atque eximiam quoddam decus ostendunt. Itaque primi omnium fratres Cain & Abel, hic pius, ille impius & parricida: in eodem ventre Rebecæ Esau & Iacob pugnant, nondum editi in lucem, iam certaminis æmuli. Eadem Abrahamæ domus fratres habet Ismael & Isaac corrixantes, confligentesque ludicro tunc spectaculo, sed quid natu grandiores agant perspicuo documento. Quare malos bonis, bonos malis permisceri dum hæc ducitur vita, & ad diuinæ sapientiæ laudem, & ad hominum etiam vtilitatem pertinere non dubium est.

4 *Malos* Sed quantum sapientia Dei recto consilio malorum for-
specie bono- des intermisceri bonorum frugibus permiserit, tamen
rum quos zi- fideles serui præsentia damnâ cernentes non possunt
zania siq nisi- non commoueri & rei indignitatem deprecari. Itaque
cant, maxi- occurrunt conquerentes: [Domine nonne bonum semine
me esse per- seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizania?] Nam
niciosos. re verâ dolore digna calamitas ea est, quod bonorû pul-
 chritudinem & decus impuri & scelerati obscurent at-
 que deforment. Atque auget illud maxime cum non me-
 diocrem dolorem, tum vero iustissimam iracundiâ, quod
 improbi cum sint, tamen bonorum & speciem & habi-
 tum præ se ferunt, vt vix queant discerni: qua perni-
 cie nihil esse potest grauius. Id est enim proprie ziza-
 nium. Id adnotauit Chrysostomus: [Illud profecto,
 inquit, diaboli artibus astute fieri scire debemus, vt ve-
 ritati semper errores connexi atque inserti per simili-
 tudinem facile decipiant leuiores. Propterea non alia
 semina, sed zizania immixta dixit, quæ tritico simil-
 lina

Chrysost. bo-
 mil. 47. in
 Matth.

lina sunt.] Neque vero inimicus immisisse dicitur spi-
 nas, & tribulos, aut filicem aut lappas, quæ statim omnia
 quam sint à tritico aliena, ostendunt: sed seuisse zizania,
 quæ sunt sane primo exortu, tritico persimilia,
 ac non nisi à peritis agricolis dignosci possunt. Quod
 enim Græci zizanion id Latini lolium vocitant, specie,
 vt dixi, & forma triticum mentiens, de quo Poëta:
 [Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.] Inter
 frugum pestes lolium id Plinius numerat. Quocirca
 maxima est ea calamitas bonorum, summus dolor vir-
 tute præstantium virorum, esse plurimos improbos &
 nequam specie pietatis fallentes, quos dignoscere vulgo
 non liceat, ea falsa virtutis imagine veræ virtuti per-
 niciem plurimam afferentes. Nam lolium imprimis id
 habet, vt terram maxime occupet atque exugat, frugibus
 præripiens alimentum, id quod in aluearibus fuci inu-
 tiles faciunt, vt apum labores defraudent, qui cum comodi
 conferant nihil, fauos tamen ab alijs elaboratos vorant:
 & tamen agmini apum, quasi grege de eodem sint, impu-
 denter se adiungunt. Quantæ vero miseræ sit, hæc
 perturbatio rerum, bonorum malorumque commixtio,
 atque externa specie factorum simili dissimillima studia,
 deplorat Salomon his verbis: [Sunt iusti, quibus mala
 la proueniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt im-
 pii, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant.]
 Atque in eodem libro postea: [Hoc est pepsinum, quod
 eadem cunctis eueniunt: unde & corda fideliorum hominum
 implentur malitia & contemptu in vita sua.] Zizania
 ergo illa periculosa sunt, quæ sub nomine Christiano
 doctrinam ab Ecclesia catholica alienam afferunt:
 qui sacras literas profitentur, & illarum autoritate ad
 peruersa atque impia dogmata sua abutuntur. Plus
 longe ea zizania hæreticorum religioni nocent, quam
 aperta spinæ paganorum. Zizania etiam habenda sunt
 ij, qui religionem pietatemque præ se ferunt, cum
 ventri seruiant, & cupiditates expleant suas, qui liber-
 tatem carnis spiritus nomine inducunt, qui zelum
 mentian-

Virgilinus.
 Plinius lib.
 18. c. 17.

Eccles. 8.

Eccles. 9.

mentiantur, præpositis apud subditos detrahentes, qui de virtutibus prolixè disputant, honores potius meditantur. Hos pseudo Apostolos, Paulus notat, [qui per dulces sermones seducunt corda innocentium,] & [habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.]

Rom. 16.
2. Tim. 3.
2. Cor. 11.
Apoc. 2.

Hos falsos fratres nominat, à quibus sæpe circumuentos Christi fideles dolet. Hos Ioannes etiam falsos Iudeos & falsos Apostolos tentari deprehendique vult. Nā in laudo Ephesi Episcopi non mediocri ponit: [Et quia non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt Apostolos esse & non sunt, & inuenisti eos mendaces.] De Smyrno vero dicit. [Blasphemauis ab ijs qui se dicunt Iudeos & non sunt, sed sunt synagoga Satanæ.] De eo genere Ezechiel quoque vaticinatur: [Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui erant Israel.] Quod egregie simulare innocentiam nouerint, sanctitatem ac spiritum mentiantur, cum nihil ijs cordi sit, nisi rapina & ingluuius. Quare merito profecto serui fideles & amantes heri patrem familias aduocant, & cum dolore commemorant: [Nonne bonum semen seminasti in agro tuo? vnde ergo habet zizania?] orandus enim est Deus quod Apostolus sentit, vt liberemur à malis & importunis hominibus: & ne relinquatur virgam peccatorum super sortem iustorum, quod Propheta postulat, ne extendant iuramenta ad iniuitatem malorum. [Et nonne bonus sitis.]

Apoc. 2.
Ezech. 13.
2. Theff. 3.
Psal. 124.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECUNDA.

Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Matth. 13.

ROGATUS Paterfamilias illæ cælestis, vnde in agrum eius irrepissent zizania & pestes cæ quas cernebāt, cum sementem ipse fecisset optimā, respondit, inimici opera id factum: docere volens nihil à se mali conditum: foris esse malitiam immixtam omnem: quod apud Prophetam ita

Malum à diabolo.

declarat: [Ego te plantavi vineam electam: omne semen verum. Quomodo conuersa es in vineam alienam?] Mirari ipsemet videtur rei nouitatem, & absurditatem querit. Verum satisfacit quæstioni Deus illo responso, [Inimicus homo hoc fecit.] Veterem disputationem de maiorigine verbo vno terminatam videmus. Vnde malum? Deus omnia fecit bona, & bona valde. Vnde igitur malum? Quid rursus malum, si nihil est quod non fecerit Deus, & quod fecit, id omne bonum esse necesse est? Procul Manichæorum fabulæ sunt: vanissima somnia de substantia mali, & Deo malo, & gente tenebrarum procul. Pura ac sincera veritas vno verbo continetur: [Inimicus fecit.] A diabolo omne malum, peccatum omne à diabolo. Ille fecit in se primo, deinde in homine, ipso etiam homine consentiente. Hinc vniuersa maiorum feques, quæ nihil habet substantiæ, nihil rationis aliud, quam bono priuare. Bene Petrus Chrysológus disputans de hodierna parabola: [Inimicus super seminauit zizania:

Hierem. 2.

Chrysológus serm. 96.

non

non seminavit sed superseminavit. Præcedunt creatoris bona, mala diaboli post sequuntur, ut malum quod est ex diabolo, sit accidens non natura.] Et idem. [Postquam est ipse in dæmonem conuersus ex Angelo, nequa creatura in suo statu consisteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit.] Et illud etiam idem, [Deus omnia fecit bona, bona valde. Nam quem Deus faciens vocauit mundum, inficiens reddidit inimicus immundum: & hominem; quem Deus in paradiso delitiosum collocauit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum quem Deus carni inferuit per naturam, inimicus in parri cidium per inuidiam commutauit.] Nempe inimicus ille sponte sua de amico factus est inimicus. Bonus à Deo conditus, voluntate sua redditus malus, mox malitiam suam deriuans in alios Angelos atque homines. [Ille, inquit, in veritate non stetit, ille homicida est ab initio: ille mendax & mendacij pater.] Quare mendaces ac mali prauiq; homines: huius fatoris fruges sunt. [Filij sunt nequam iulius, inquam, nequam & scelerati parentis, à quo originē ducunt, quem imitantur, cui placent atque obsequuntur.]

Ioan. 8. Offensi igitur boni serui inuidia nequitiaque diaboli fruges Dei infestantis, studia prompta operamque diligentem Domino offerunt, tanto malo procurado. [Vis, inquit, & colligimus ea?] Zelum sane probauit, sed operam repudiavit sapiens Paterfamilias: [Nequaquam, inquit, ne forte colligentes zizania, eradicetis eum eis simul & triticum.] Quia in re primum consideranda ac bene ponderanda est Dei patientia & longanimitas, quā tantopere Scriptura celebrat, quod tandiu sustineat impios. Mirari se Petrus apud Clementem aiebat profundam Dei patientiam quæ Simonem Magum tanta peccātem diuturna dissimulatione ferret. Atque huius diuinæ patientiæ duplex est ratio: partim enim ipsorum impiorum salutem tribuitur, si forte eos mali poeniteat, quemadmodum Paulus admonet: [An diuitias, inquit, bonitatis eius: & patientiæ & longanimitatis contempnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?]

partim

Ioan. 8.

2 Malum non semper vindicādū, interdū dissimulādū.

Clemens in Recognitionibus.

Rom. 2.

partim autem electorum bono conceditur, propterea quod exercitatione improborum, ut est à nobis alias explicatum, magnas vtilitates consequuntur, tum vero ne impiorum segete euellenda, damnum ipsi quoque non leue sustineant, quod hic docet Paterfamilias. Nam tolerandis impijs quid fructus accedat ad iustos, Salomō declarat, [Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam sustentatur; ego cognoui quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem eius.]

Iam vero ex ea quam diximus Dei patientia ac tolerantia, ij qui Rempublicam administrant, aut populo præfunt, aut collegij cuiusque vel etiam familiæ curam gerunt discere opportune possunt ac debent, nō esse semper mala omnia vindicanda, neque peruersos semper tollendos. Itaque Cyprianus scribit: [Tum deinde quantus arrogantia tumor est, quanta humilitatis & lenitatis obliuio, arrogantia suæ quanta iactatio, ut quis aut audeat aut facere se posse credat, quod nec Apostolis concessit Dominus, ut zizania à frumento putet se posse discernere: aut quasi ipsi paleam ferre, & aream purgare concessum sit; paleas conetur à tritico separare?] Quibus tamen verbis Cyprianus nequaquam Ecclesiæ præfules censuit potestate idonea priuatos ad hæreticos coercendos dignisq; poenis prout res postulauerit afficiendos. Maxima prudentiæ pars, scire quæ puniendæ, quæve dissimulanda sint mala: quibus occurrere statim incommōdis, quibus oportet tantisper cedere. Est enim imperitorum omnia velle corrigere: nihil vitij, nihil criminis ferre posse. Non est autem mediocris artis, cum medicus morbum finit agere sua, ut medicamentum tempestiue ad motum vim pestiferam sedare potius, quam excitare amplius videatur. Sunt vero impatientes ineptique ægroti, qui confestim omnibus deprauatæ valetudinis incommōdis pharmaco occurrunt. Corripere qui opportune cupiāt, debet interdū peccantis facta non pauca dissimulare. Fit enim nō raro, ut reprehensus deterior fiat, vel cum maiori aliorū damno curetur. Nauim qui gubernat, solet aliquando cōtra-

rijs.

Eccles. 8.

Cypria. lib. 4. epist. 2.

rijs fluctibus ferri finire, ne si gubernaculo tenacius op-
posito vim procellæ superare non possit, cogatur obrue-
re. Quæ autem sint peccata toleranda, quæ vindicanda:
quouique dissimulandum, quando seuerè & vigilanter
animaduertendum in improbos, res sane est perdifficilis
definire. Neque potest quisquam suo vel ingenio vel do-
ctrinæ satis fidere, cum sit humanum etiam sapientes hac
parte sæpe labi & errare. Itaque diuinæ sapientiæ lux im-
ploranda erit, & studio accenso precandum: [Doce me fa-
cere voluntatem tuam.] Videmus sanctum Dauidem ne-
faria ac crudelia facta Ioab dissimulasse dum viueret, illa
se ratione excusantem, [Ego autem sum delicatus & vn-
ctus Rex.] Vires sibi nimirum deesse idoneas causabatur,
vt militiæ suæ principem pro meritis seuerè acciperet.
A quo tamen iam moriens pœnas reposcere iustissimas,
Salomoni filio iussit. At illum qui Saulem à se interfectū
nuntiabat, ne momento quidem passus est viuere, sed à sa-
tellite iugulari è vestigio imperauit. Idem ipse Dauid aie-
bat, [In matutino interficiebam omnes peccatores ter-
ræ.] Ostendens quam sibi esset curæ, quòd reipublicæ
præesset, eniti vt in sceleratos ac pestilentes omnes regna
vindicta vigilaret. Ex quo illud eiusdem: [Vidi præuari-
cantes & tabescebam.] At non esse aliquando gladium
stringendum in impios, sed expectandum & conuiuen-
dum, apud eundem reperies, ita canentem: [Deus osten-
dit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, nequando
obliuiscantur populi mei. Disperge illos in virtute tua.]
Occidi vetat, sed exulare iubet, quo fideles populi pœ-
næ eorum consideratione proficiant. Quod de Iudæis in-
telligit Augustinus.

3 *Tunc in* Sed quæ sit in differenda pœna & toleranda peruersi-
malos ani- tate ratio tenenda, demonstrat satis sermo ipse Euange-
maduertendæ licus Patri familias. Cum enim serui promptam operam
cum boni ni obtulissent euellendis zizanijs, dixissentque: [Vis imus
bul inde dæ- & colligimus ea?] Respondit ille, [Non: ne forte colli-
ni patia tur. gentes zizania eradicetis cum eis simul & triticū.] Qui-
bus verbis ostendit, cum mali puniri non possunt, siue
grauiore

grauiore damno bonorum, potius tolerandos esse. Ex-
pectandum idoneum tempus, interim illud habere locū.
[Qui iustus est, iustificetur adhuc: & qui in fordibus est, Apoc. 22.
fordescat adhuc.] Itaque si innoxiam seruiendum est, sa-
tius est etiam noxio parcere, quam pari clade imparem
causam persequi. Titum Romanum imperatorem Iose-
phus historicus narrat, cum Giscala ciuitas illius imperio
infestissima fideles nonnullos vna cum hostibus conti-
neret, eadem ac populationem militi interdixisse, ne ad
immeritos supplicij acerbitas perueniret: [Meliusque, Iosep. de bel-
inquit, noxium relinquere metu suspensum, quam imme- lo Iudaic. li.
ritum quenquam cum eo perdere existimabat. Sine cau- 4. cap. 4.
sa enim morientium pœnas, corrigi nullo modo posse.]
At vero cum noxij, plecti sine Innocentiū damno queūt,
vel potius ad bonorum vtilitatem pertinet vindicta
malorum, nullo modo prohiberi sunt serui intelligendi
purgare agrum herilem. Si enim zizania colligere licet,
nullo eradicato tritico, non dubium est, quin Pater fami-
lias gratam eam seruorum operam ac diligentiam sit ha-
biturus. Hæc igitur tota ratio est puniendi hæreticos: qui
se hac parabola Euangelica falso tuentur. Lutherus qui-
dem atque Calvinus ac cæteri horum similes, contra hoc
præceptum Euangelicum facere Ecclesiam contendunt,
cum in hæreticos animaduertit honoribus, fortunis, vi-
ta quoque interdum priuando. Interim iidem ipsi crimi-
natores Ecclesiæ Catholicæ, egregie in eos animaduert-
runt, qui suis dogmatibus contradicunt. Videas Luthe-
ranos furere in Calvinianos: hos quoque vsque ad flam-
mas persequi Puritanos. Verū misis istis stolidis Eccle-
siæ accusatoribus, quid in causa sit ipsa, videamus. Diuus
quidem Augustinus ad Vincentiū Rogatianum hereticū
scribens, fatetur se aliquando in ea fuisse sententia, cum
hæreticis ratione & disputatione agendum, à vi & vin-
dicta temperandum, vt sit eorum conuersio voluntaria,
non inuita. Cæterum legum imperialium mirabile vti-
litem expertum, quæ bonis ad libertate hæreticos spo-
liarent, celsisse veritati, ipsoque vsu copiose edoctū, pa-
rum

Ad Bonifacium comitem
epist. 50.

rum proficere disputationes, supplicia multū apud hæreticos. Ad Bonifacium vero comitem scribit his verbis: [Quis autem vestrum velit non solū aliquem hæreticorum perire, verū etiam aliquid perdere? sed aliter nō meruit habere pacē domus Dauid, nisi Absalon filius eius in bello, quod contra patrē gerebat, fuisset extinctus: quāuis magna cura mandauerit suis, vt eum quātum possent viuū saluumq; seruarēt, & esset cui pœnitenti paternus affectus ignosceret. Quid autē ei restitit nisi perditū ferre, & sui regni pace acquisita suam mæstitiā cōsolari? sic ergo Catholica mater Ecclesia, si aliquorum perditione tam multos cæteros colligit, dolorē materni cordis lenit & sanat tantorum liberatione populorū.] Quam Augustini vsu & exercitatione cōparatam sententiā nō modo modo S. Thomas vniuersaq; Theologorū schola sequitur, sed etiā Catholica Ecclesiæ autoritas diuturna cōsuetudine cumulatisimè probat. Tantū enim abest vt hæreticorum punitio cum piorū & Catholicorū detrimento fiat, nihil vt sit ad retinendū in officio & pietate populū Christianū vtilius & salutaris. Quā ob rem si qui sunt Sæcti Patres, qui aut hæreticos puniēdos non censuerūt, aut parabolam hāc ad eos tolerandos accōmodauerunt, intelligendi proculdubio sunt, cū ea tēpora vigeant, cū sine multo piorū detrimēto impij tolli de agro domineo euelliq; non poterant. Alioqui quā sit Deo gratus zelus; quam ea probata opera, quæ infideles & impios impune abire non patitur, aperte declarat scriptura diuina, eū in Apocalypsi Ephesum Episcopum eo nomine valde eōmendat & laudat: [Scio inquit, opera tua, & laborem, & patiētiam tuā: & quia nō potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt, & inuenisti eos mēdaces.] Contra, Episcopū Pargamēnū acriter arguit cēsura coelestis, quod impiā doctrinā sectatores in suo grege agere passus sit. [Habeo, inquit, aduersus te pauca, quia habes illic tenētes doctrinā Balaam, qui docebat Balac mittere sacādalum corā filijs Israel, edere & fornicari; ita habes & tu tenētes doctrinā Nicolaitarū.]
Paulus

Apor. 2.

Apor. 3.

Paulus vero præterea docet, quā sit noxium fidelibus & pijs cōsortium infidelium atq; impiorum. [Nescitis, inquit, quoniam modicum fermentum totam massam corrumpit? [Auferte malum ex vobis ipsis,] hoc est impurū ac nefarium hominem segregate è coetu vestro, ne alios inquinet & contamine. Quare non solum hæretici puniendi sunt, & ex Catholicorum conuentu ex terminandi, quod vbicunq; viribus præstat, Ecclesia facit, verum etiam flagitiosi ac scelerati homines, qui cæteros corrumpere morum impuritate atque licentia possunt, diligenter inquirendi, dignaq; pœna coercēdi sunt, quod faciebat Dauid, quod Iosias diligentissimè præstitit, & Asa ille qui effeminatos de terra exterminasse cū magna laude commemoratur. Totum autem hunc locum Euangelicum Aurelius Augustinus egregie explicat & confert in pauca scribēs aduersus Parmenianum hæreticū. Verba recitabo. [Satis ostendit cū metus iste non subest, vt cum zizanijs eradicetur simul & triticū, sed omnino de frumenti stabilitate certa securitas manet, id est quando ita cuiusque crimen notum est, & omnibus execrabile apparet vt vel nullos profus vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat seueritas disciplinæ, in qua tanto est efficacior emendatio prauitatis, quanto diligentior fuerit obseruatio charitatis. Cum vero idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis restat, nisi dolor & gemitus, sic igitur misericorditer corripiat homo quod potest: quod autem non potest, patienter ferat. Turba autem iniquorum cū facultas est, generali obiurgatione ferienda est, & cum facultas datur, vtiliter corripiatur in multitudine multitudo. Nam sicut separata sæuire, sic in ipsa cōgregatione obiurgata, gemere consuevit.] Hæc Augustinus omnia omnino excelenter atque diuinè.

In tempore messis dicā messoribus, colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad cōburendū. Habēt suū diem iudicij, quæ nūc videntur sine iudicio præteriri. Qui nūc diu dissimulat, aliquando tandē collecta tāta malorum

3. Reg. 15.

Aug. lib. 3.
contra epist.
Parmenianū
cap. 2. refert
23. d. 9. 4. c.
cum quisque
& cap. Non
potest.

4. In supremo
iudicij
die in improbos
acriter
vindicanđū.

malorum multitudine, erumpet in furorem. Nam si alia esset nulla, certè hæc vna fatis esse deberet, vitæ futuræ demonstratio, quod nunc tam ampla improborum seges vt velit agat, neque supplicio digno accipiat, quæ res à diuina prouidentia & iustitia alienissimam sit. Ergo tempus aderit messis. [Mesis, inquit, consummatio sæculi est: messores autem Angeli sunt.] Quam ampla, quam terribilis messis illa. Primus ipse Dei filius hominū & Angelorum Dominus Iesus Christus falcem capiet, vt signū det messoribus rei gerendæ, cum sit opportunum. Ad eum modum describit Ioannes: [Et vidi & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius Angelus exiuit de templo clamans voce magna, ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora, vt metatur, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem falcem suam in terram, & de messis est terra.] Manipulos autem ea messe collectos in aream comportandos scriptura item docet, cum in vallem Iosaphat Iael Propheta prædicit in iudicium gentes cunctas coituras. [Confurgant, inquit, & ascendant gentes in vallem Iosaphat: quia ibi sedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces quia maturauit messis.] Hæc Iael. Iubet autem Dominus manipulos colligi, vt qui sunt generis eiusdem simul colligentur: ne permixti alijs alij fortuito ferantur, vt nunc fit. Itaque & sceleratos à sanctis disiungi necesse erit: & inter ipsos impios diuersas etiam esse strues & fascis, vt sunt causæ diuersæ. Impletur illud Esaiæ: [Et congregabuntur in congregatione vnus fascis in lacum & claudentur ibi in carcere.] Erit flagitiosorum cohors, erit superborum & crudelium: ibi cum Iuda proditore auari, cum Simone Mago sacrilegi, cum Zambri Cozbi impuri scortatores copulabuntur. Habebunt pænarum socios, quos scelerum duces sunt sequuti. Inflamabit manipulos hosce infelices æternum incendium: ardebunt nefarii diuini iuris viola-

Apoc. 14.

Ioel. 3.

Esai. 24.

violatores, nullo sempiternis supplicij expectato exitu. Pira illa gehennæ remittet de immensa vi nihil: cruciari atque vrere cessabit nunquam: quid enim cesset cum status Domini sicut torrens sulfuris succendat eam, testimonio si est credendum Isaïæ Prophetæ? Quapropter fratres, cum datur & tempestiuum est, se nostrum vnusquisque discutiat, reprehendat, iudicet plectat: quidequid est vitij resecat, puras fruges ac fecundas virtutum Christo paret. Ne cum in nos negligentem ipsi censuram exercuerimus, cogamus summum iudicem duram atque acerbam pronuntiare sententiam. [Si nos metiplos diiudicemus, Paulus ait, non utique iudicemur.] Quod si ea conceditur permutatio, vt iudices ipsi in nostra causa esse possimus, certè amentix erit extremæ, seuerissimum potius iudicium illius diei magno nostro malo expectare malle.

Esai. 30.

1. Cor. 11.

Ff 3

IN

IN DOMINICA

SEXTA POST EPI-
PHANIAM, CON-
CICIO PRIMA.*Simile est regnum cælorum grano sinapis.*
Matth. 13.*1. Euange-
licum regnū
ex parvis ini-
tijs incrementū
capisse
maxima.**Chryso. in
exposit. Euā-
g. l.**Luc. 12.**Act. 4.**Psal. 18.*

VANGELICVM regnū idcirco grano sinapis Dñs simile esse perhibuit, quod ex angustiis tenuibusq; ingētes progressus susceperit. Nā legis Mosaicæ status initia habuit ampla & præclara, incrementa nō itē. Magnis enim in AEGypto editis signis, exercitu Pharaonis mari rubro demerito filij Israel ingēti manu simul ingressi sunt iter in Palestinā. Legem terribili fragore & incredibili maiestatis significatione acceperunt. Cōtra Evangelica exordia parua, despicabilia, vulgaria: homines scilicet pauci numero, opibus nullis, opinione sapiētiae vacui, metu Iudæorū latitantes. At his inijs tam angustiis regnū Christi in quantā magnitudinē co se sustulit? Breui orbē terrarū videmus esse cōplex. Vt enim dicit Chryso. in expost. Euāg. l. Luc. 12. potestis cognoscere ita suos alloquēte Christo: [Nolite timere pusillus grex.] & quidē ouīū imbelliū vel agnorū grex: nō leonū inuicta acies. Itaq; hos esse contemptos à Phariseis & scribis cōstat, doctis videlicet & religionis opinione præstātibus. [Cōperto, ait scriptura, quod homines idiotæ essent & abiq; literis.] Talia fuere primordia, sed qui progressus? [In omnē terrā exiit sonus eorū, & in

& in fines orbis terræ verba eorū.] Paulū audite magnifice verbi Dei gloriosum cursū prædicantem: [In verbis veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat & crescit.] En granum sinapis exiguum toto orbe propagatū atq; dilatatū. Fuit nimirum diuinæ illius sapientiæ cōsilium, quod idē Apostolus cōmendat. [Videte vocationē vestrā fratres, quæ ignobilia, inquit, sunt mūdi & cōtēptibilia elegit Deus.] Quo cōsilio? [Vt non gloriatur omnis caro corā Deo.] Ita enim maximē Dei fuisse opus propriū, nō hominū perspiciue intellectū est. Hic enim est ille fonticulus perexiguus, quē vidit Mardochæus creuisse in fluuiū, & in aquas plurimas redundasse. Hic ille lapis, quem est intuitus Daniel prodigiosam statuam Nabuchodonosoris cōminuentem, & in montē euadentē, qui terram sua magnitudine impleuerit. [Lapis, inquit, qui percusserat statuā, factus est mons magnus & impleuit vniuersam terrā.] Rei eius interpretationē ex ipso Daniele petere licet ad hūc modū visā exponenti: [In diebus regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnū, quod nō dissipabitur in æternum, & regnū eius alteri populo nō tradetur: cōminuet autē, & consumet vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternū.] Ac reliqua sane regna initia habuerūt magnifica, exitus miseros: Christi regnū paruo principio, fines obtinuit immēsos, stabilitate sempiternū, magnitudine mundo par, vi & potētia cetera omnia subigens sibi. Monarchiā Assyriorū Nabuchodonosor alio nomine Belus fundasse perhibetur: Cyrus alterā Perfarū ac Medorū: tertiā Græcorū Alexander Magnus: supremam & maximā Romanorū Imperatorū Iulius Cæsar, quo nemo vel sapius pugnavit, vel felicius vicit. Hi omnes duces ac Reges quāto cum strepitu, quā spectāda pōpa inuecti? Christus vero noster silētio, patiētia, humilitate vicit. Nō aquilas nō leones, nō chimæras præfert insignibus: sed vermiculū potius ligno irrepentē, insignia sua esse voluit. Crucem non dedignatur, quam subiit, inde hostes omnes profligaturus. Sic enim diuinis literis de Christo sub Dauidis nomine

*Rom. 10.
Colos. 1.**1. Corin. 15.**Esther. 134**DAN. 2.*

8. *2. Reg. 23.* nomine consignatum legimus: [David sedens in cathedra ipse est quasi vermiculus ligni tenerrimus: & interfecit octingentos impetu vno.] Aquilæ certe illæ felices Romani Imperij nequaquam eo vique terrarum euolant, quo crux Christi progressa est. Num immerito vobis videtur sinapis grano quod tenui semine in amplam arborem crescat, regnum Euangelicum adaptatum? Nam quod aues cæli nidificare dicit in ramis eius, significat plane, elata etiam ac præclara ingenia philosophorū atque sapientium, tum opes superbas regum, Principum præpotentium, in Ecclesiæ Christianæ gremio cōquiescere, atq; ex ea sibi doctrinæ salutaris victum quærere. Etenim licet pauperes & plebeios, vilesq; potius elegerit, tamen voluit sapientes quoq; ac nobiles, diuitesque, Euangelio cedere, victasq; manus dare, quo Dei verbi victoria esset illustrior Itaq; videmus Paulū Sergiū Procōfulem virū prudētem & grauem, videmus Dionys. Areopagitā. Athenis sapiētix laude præstantē Euāgelio subactum, Gamalielē legis Mosaicæ multa peritia & canitie venerabilē, Nicodemū. Synagogæ principē videmus Euāgelicæ simplicitati literarū suarū fasces vltro submittere. Nōne volucres dicas has in sinapis ramos concessisse? Quid innumeros alios proferā viros immortalī gloria dignos? quid Iustinū philosophū, eundē mox martyrem Christi? quid naturæ miraculū Aureliū Augustinum, ex acerrimo Ecclesiæ hoste summū Ecclesiæ Christi propugnatōrē & ducē? Quid Cōstantinū magnū, quid cæteros loquar Imperatores Romanos crucis Christi insigne gestantes? Nonne volucres cæli hæc sunt alto & pernici volatu prædicæ, quæ tamen salutari consilio alas demittāt, ac se in tuta arbusculæ nostræ opaca recipiant? Præclara certæ sinapis incrementa videtis, quæ tot aibus nidificandi facultatem præbeant.

2. *Quod Ecclesiæ con-* Quod si rē attētius cōsideretis, perspicietis profecto, *tingit, vt ex-* quā rationē iniuit Ecclesiæ suæ fundandæ, eandē in singulis Ecclesiæ partibus instituendis tenuisse Christū. Religionū initia fere exigua angustaq; fuere, progressus illi *tenui initio* *stres &*

stres & magni. Franciscus olim mercator secularis, quo perduxit ordinem minorū nomine, re magnorū? Dominicus Canonicus regularis toto orbe familiā prædicatorū amplificauit. Benedictus diu testus & latēs quot Pōtificates Ecclesiæ dedit? quot doctores mundo? quot martyres, quot cōfessores cælo? Et noster Ignatius militari potius quam literario aut religioso cultu institutus, & doctrinæ & religioni nō ineptā Societate peperit. Nuper in nostra Hispania fœmina virorū magistra & dux diuinitus effecta, Tereisia inquā illa, quæ ex calciatorū domicilia monachorū, non modo ex calciatarū virginū collegia excitauit. Quāta hæc Dei nostri gloria? quam aperte magnitudinē conditoris exigua isthæc in summū perducta prædicat? [Qui vocat ea, quæ nō sunt, tanquā ea quæ sunt.] Cui sit perinde facile & expeditū paucis vincere ac multis. [Quis Deus similis tui?] Propheta quidā exclamat. Addo præterea in se etiā ipso posse quenquā nostrū eandē Dei magnificentiā perspicere: ex tenui initio quāta seges? Cōuersio enim ad vitā Deo dignā facilimo fere initio cōstitit. Vno verbo cōcionatoris es ictus: pupugit te vocula nescio quæ libri quæ legebas: molestiæ quippiā mundana vanitas artulit: cepisti tedio affici vitæ secularis. Audisti fociū cœnobiticū habitū induisse, parē te illi fore venit in mētē. Granū, pfecto sinapis agnoscas, si primos tuę salutis exortus memoria repetas: arborē nō exiguā ex tenui semine propagatam cōfitearis, cū quantū inde utilitatis accreuerit, prudēter expēdas. Itaq; dū est semē exiguū, caue negligas, caue vilipēdas. Præces faciebat Elias pluuię impetrāde: puer speculabatur cœlestē faciē. Quid intueris puer? quid tandē, edito. Post moræ paululū. En, inquit, [nubecula parua ascēdit de mari, quasi vestigium hominis.] Rē nullius pretij opinabatur, quid Elias? [Sonus, inquit, magnæ pluuiæ est.] Nubecula videlicet paulatim extēdi & cœlū tegere visa est, quo tantū imbris est datū terræ, vt Rex currū accelerare coactus sit, ne magnitudine pluuiæ obrueretur. Talia sane sunt Dei opera, tales ex paruo initio processus. Quāobrem si quis diuinæ

ad tantā magnitudinem surgeres, id accidere partibus, imō singulis filiis Ecclesiæ.

Rom. 4.

1. Reg. 14. Mich. 7.

3. Reg. 18.

vocationis femina acceperit, videat, ne quavis tenuia & angusta contēnat: foueat potius diligenter, & feruet, futurum certo sciat, vt in magnam molem diuinæ sinapis granū se breui attollat, cuius si ductum sequatur, ad magnos ac mirabiles prouentus certo perueniet.

3. Sinapis acrimonia in agitatione diuini verbi sentiri. Quamquā ea quā exposui, præcipua ratio est, cur grano sinapis Christus Euāgelium cōpararit, & tamen alia etiā valde cōueniens, quod nimirū granū sinapis mole minima, minuta admodū cū res sit, vim tamen & acrimoniam cōtinet maximā. Ambrosius sanē rem eā tractās ita disputat: Granū sinapis magnū est, ad cuius similitudinē fidem habere cōpellimur. Magnū autē dixerim, non specie sed virtute, & fidei qualitate non oleri cōparandum, sed vigore acrimonie cōsequādum.] Et post pauca: [Vt mirum sit in tā friuolis granis tātum ignē fuisse conclusum.] Idē scribēs in Lucā. [Granum sinapis res est vilis & simplex: si teri cæperit, vim suā fundit: Fides quoque primo simplex videtur, sed si teratur aduersis, gratiā suā virtutis effundit.] Magnæ virtutes sunt, quas inesse sinapi physici scribunt. Pythagoras quidem asseruit, nullum esse semen, cui tantum igneæ naturæ virtutis sit. Plinius & multa & mira de sinapi prædicat. Veneno esse contrarium, capiti mirifice prodesse, tum pectori tum stomacho egregium: frigiditatibus magnopere mederi, fluxiones noxias curare, vnguentis aptum, oleo idoneum, condimento præstans, cibo salutare atq; appetēdum. Ex quibus quidē omnibus per multa poterat disputatio texti, quod in verbū Dei eæ omnes virtutes cōueniant: cū verbo Dei omnes morbi pellātur scriptura testāte: [Etenim neq; herba neque malagma sanauit eos, sed tuus Dñe sermo, qui sanat omnes.] Cōfirmat etiā mirificē, atq; accēdit animū, omnia frigora timoris humani depellēs: [Omnis sermo Domini, inquit, ignitus: clypeus est sperantibus in eū.] Habet etiā iucunditatem & condimentū suū, quo difficilia etiā facta suauia fiunt. [Vt det gratiā, inquit, audientibus.] sed illud præcipue cōsiderandum, nihil eorum quæ diximus multa ac præclara præstare, nisi tritū atq; cōtūsum.

Ambrosius serm. 1.

1.

Ambrosius lib. 7. in Lucam.

Plinius lib. 19. cap. 8. & lib. 20. cap. 22.

20. cap. 22.

Sapientia 16.

Prophetia 30.

Colos.

Quo

Quo vero teritur vehemētius, eo amplius ignescit & vrget. Pulchre Chrysologus: [sicut in integritate grani sinapis, sinapis virtus habetur occulta, apparet vero virtus eius vehemētissimē, si teratur: ita Christus corpore teri voluit, qui suā noluit latere virtutē.] Ambrosius copiose atq; ornate: [Granū sinapis vbi teri cæperit, statim odore suū acrimonia exhibet, cibū flammei saporis exhalat, & tāto feruoris calore succēditur & cetera.] Quas autē vires habeat tritū declarat, fidei cōparans: [Fides Christiana vbi diuersis tērationibus teri cæperit, statim vigorem suū pdit, acrimoniam inducit, tāto diuini ignis ardore iactatur, vt & ipsa ferueat, & participantē sibi ardere cōpellat. Ergo granū sinapis mēbrorum viscera calefacit: fidei vigor cordiū peccata cōburit, sinapis iniquos humores decoquit corporū; fides autē libidinū fluentia consumit. Et per illud capiti medicina procuratur: per fidem autē spirituale caput nostrū sæpius refouetur. Sed & fidei iuxta cōparationem sinapis, sancto odore perfruimur.] Hilarius etiā Christo assignans sinapis granū sic scribit: [Granum sinapis, inquit, se Dominus cōparauit, acri maximē, & omnium seminū minimo: cuius virtus ac potestas tribulationibus & pressuris accēditur.] Exēplo Christi nos quoq; teramus granū sinapis, quod quo vehemētius teritur, eo amplius pficit. Itaq; fratres quāuis saccū sinapi plenū habeamus, si non terimus, nihil inde vtilitatis accipimus. Quid sit autē terere atq; cōtundere sinapim, dicā. Cum verba diuina meditamus, cōsideramus, mēte agitamus, tūc certē salutarē ac viuīdam sinapim terimus, Ac tūc plane fit, vt odor eius nares subeat, ad oculos peruadat, ad imos animi recessus penetret, lachrymas deniq; excitet, & ignē quendā feruorē accēdat. Itaq; dicebat Dauid expertus rem. [In meditatione mea exardescet ignis.] Itēq; [Et meditatatus sum nocte cū corde meo & exercitabor & scōpebā spiritū meū.] Eā vim verbi Dei sentiens visceribus inclusā Hieremias quoq; aiebat: [Et factus est in corde meo quasi ignis exarsuans claususq; in visceribus meis: & defeci ferre nō sustinens.] Quid enim causæ esse putatis, quod non-

Chrysostomus serm. 10. 98.

Ambrosius serm. 10. 10.

Hilarius in expositio. Enā. 8.

Psal. 38.

Psal. 76.

Hieremias 20.

nōnulli audita cōcione pōnitentiā agunt, sacculi vanitates deserūt, vitā monachi institutū, cum per multi eadē audiētes nihil moueātur, nihil de pristina impuritate remittāt. Alij nimirū cogitāt & versant apud se, quæ audierunt. Itaq; grana sinapis terūt: alij integra vt acceperunt, obliuioni reddūt. Cur Frāciscus Euāgelio audito, cur Antonius statim seculari omni abiecta pōpa in deserta con-
 cesserūt, vitā Angelicā ingressi sunt? Nēpe vim verbi intus agitati senserūt, acrimonia illa saluari perfunsi sunt. O mirabilē certē diuini verbi potentiā, vtinā Euāgelica grana in nostrā intelligētīā veluti pila cōtūderemus, iterū atq; iterū mediatione subigeremus diuina mysteria, excitarēt pfecto mirabilē feruorē, vim illā suā igneā exhalārēt. Videas plerosq; Theologos, cathedris præfectos scripturæ, Ecclesiasticas præbēdas magistrales obtinētes, videas clericos & regulares passim de ijs cœlestibus rebus multa ac præclara disserere: eosdē ita frigidos sentias, vt nihil eorū oratione cōmouearis, nihil actibus perspectis incalescas. Quid hoc rei est, vel mōstri potius, cū ignem agitent, sic algere? sed sinapim videlicet multā habēt congestam, saccos plenos, sinapim eandē non terunt, nō contundūt. Itaq; nihil illius calore afflātur, nihil acrimoniæ sentiunt. Spiritū non redolent, Dei ignem nō habent, de mortificatione, de oratione, de Christi imitatione nihil ad eos. Ergo libri tot, comentarij, scripta quibus sciant: facti sunt sinapi pleni, sed terere piget. Vēdere malunt alijs quā ipsi vti, quod faciūt Pharmacopoliæ. Hosce Paulus coarguit. [Qui alium doces, te ipsum non doces, qui gloriaris in lege, per legis præuaricationem Deū in-honoras.] Attamen fratres, [nō auditores legis neq; doctores, sed factores legis iustificātur apud Deū.] Quare mihi credite, verbi diuini quod accepistis, vim & potētīā pspicietis, si vsu & exercitatione eius periculū feceritis. Nūc ad ea quæ de sinapi attulimus, illud adiciam quod est cōsideratione dignissimū, ita esse sinapim vtilē ac salutarē, ita etiā iucundam & cibo expetēdam, vt mordeat tamen & pungat, vsq; eo, vt sæpe lachrymari compellat.

Rom. 2.

4. Verba Dei
 sic esse salu-
 tare vt t. smē
 merdeat, mo-
 re sinapis.

Rem

Rem dico nemini ignotā, quam sæpe estis experti. Hieronymus vel ob id maxime vult doctrinam Euāgelicam sinapis grano collatā. Quid Ambrosius? Præclare admou-
 dum philosophatur ea de re [Nam sicut cum sinapis, inquit, succum sumimus, vultu contristamur, fronte cōtrahimur, ad lachrymas promouemur, & ipsam salubritatē corporis nostri cum quodā fletu austeritatis accipimus, & tunc magis sani effici-mur, cum amplius deploramus. Ita ergo cum fidei Christianæ mandata percipimus, con-
 tristamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas promouemur, & ipsam salutem nostram cum quodam fletu ac mœrore consequitur.] Sapiencia igitur huius sæculi dulce potius quoddam, sed flaccidū & inutile sapit: quod poetica, quod historia, quod oratoria, quod philosophia deniq; humana continet mellitis magis granis simile est, sed quod ad salutem nihil conferat, quod acrimoniæ nihil habeat, siue Tullium, siue Virgilium legas, siue Platonem aut Xenophōtem, nihil quod spiritum accēdat, reperies. [Doctrina Philosophorum, ait Hieronymus, nihil mordax, nihil viuudum, nihil vitale demonstrat, sed totum flaccidum marcidumque & mollitum ebullit in olera & in herbas, quæ cito arescunt & corruunt.] Itaque compungere animum, salutare ciere lachrymas, desiderium virtutis accendere, id planē proprium est Christianæ doctrinæ: diuina sinapis id modo efficit. [Simile est regum cœlorum grano sinapis.] sic plane Ioannes Baptista prædicabat: [Pœnitētiam agite:] Sic ipse Christus, sic Christi imitator Paulus. [Prædicās, inquit, in Deum pœnitentiā.] Ezechiel Propheta volumem sibi diuinitus oblatum cum vorasset, illius vim & acrimoniā intus sensit. [Amaricatus, inquit, est venter meus.] Nec dissimilia Ioannes de se perhibet. Ea demum est sinapis cœlestis ratio, vt pugnat, vt mordeat, vt viscera penetret, lachrymas excitet. At nunc sinapim quidem amant homines, de multo melle imbutam vel dilutam potius, aut multo tantopere infertam, vt nihil pene habeat vigoris sui. Nullos, inquam, aculeos, cupiunt prædicatorum, nullos

Hierony. in
 Matth.
 Ambr. serm.
 2.

Hierony. in
 exposis. Euā
 gelij.

A. Cor. 20.
 Ezech. 3.
 Apoc. 10.

confes-

confessorum, nullos consiliariorum: sed eos sequuntur & captant, qui suauiores facilioresque se exhibent: qui omnia concedunt, omnia condonant, omnia licere patiuntur. Austeros obiurgatores oderunt, vera dicentes, nisi fucata ac minimè pungentia nō ferunt. Hi iudices hi magistratus: quibus crumenæ explendæ, potius quam Reipublicæ purgandæ cura sit. [Argentū tuum, inquit Propheta, versum est in scoriam: vinum tuum mixtum est aqua. Principes tui focij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributionem.] Id scilicet mel est quod sinapim debilitat, ac propè modum extinguit, quæstus, cōmodi, compendij ratio. Eo respectu tanquam vinū aqua permixtū roboris habet nihil. Tales esse Principes conqueritur Propheta, quos munera captare intelligit, eos facile fures aut furum socios pronuntiat. Nam de ministris Euangelij dolendū seruo, quod applausum humanū quæraat, quod gloria vulgari capiantur, quod se totos palato hominum potentium accommodent, de quibus sermo propheticus habet: [Filiij mendaces, filij nolentes audire legem Dei: qui dicunt videntibus, nolite videre: & aspicientibus nolite aspiciere nobis quæ recta sunt: loqui mini nobis placentia, videte nobis errores.] Næ isti non sinapim, sed sapam quæruunt. At non talis Paulus, sed meram austeramque sinapim, vinum nequaquam dilutum sed meracum afferre se profitetur. [Non sumus, inquit, sicut plurimi cauponantes siue adulterantes, verbū Dei: sed ex synceritate coram Deo in Christo loquimur.] Tales verbi ministri compunctionem & lachrymas cient, qui non laudes auditorum, sed emendationem amant, nō præconijs eloquentiæ, sed vitæ melioris mutatione delectantur, quibus illud denique Hieronymi, sedet animo. [Lachrymæ auditorum, laudes tuæ sint.

Esai. 1.

Esai. 30.

2. Corint. 2.

Hierony. ad Nepotianū.

IN

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECUNDA.

Simile est regnū cælorū fermento, quod acceptū mulier abscondit in farina satis tribus, donec formēt atū est totū. Matt. 13.

A CRAE scripturam os est, quem- 1. Eadem re
modū Augustinus rectè scripsit, vt dmerja in
res eadē, verbūq; idē sape varia imò scriptura si-
cōtraria significet, quod ex oratio- gnificans.
nis cursu ac proposito intuentū est: Aug. lib. 3.
nō enim semper ovis rem bonā, nō de doctrina
semper serpens & leo rem malā no- Cbrist. c. 25.
tat. Sunt oves positæ in inferno: est
contra serpens, cuius aspectu salus recuperatur. Id alias
sape vsitatum, in præsentī Euangelica parabola cerni-
mus maximè. Cum enim fermentum quod Augustinus
animaduertit eodem loco, plerūque malum quid & fu-
giendum sonet, hoc loco bonum atque expetendum
perspicue declarat, cum fermento simile regnum cælo-
rum æquiparatur. Prauum illud sane fermētum est quod
Dominus suos vitare iussit. [Cauete, inquit, à fermento
Pharisæorū, quod est hypocrisis] hypocrisim Pharisaicā
atq; doctrinam illam fallacem atq; fuccatam, ideò fer-
mentum vocat, quod sensum attraheret ad se sensus mo-
resque hominum. Facile enim discitur fucus atque men-
daciū, & imbuatur homo arte fallendi, vt videri pro-
bus quam esse malit. Inde gloriam aucupās, hinc liberē
deingens. Paulus quoque de peruerso morum fermento
loquebatur, cum Corinthios admoneret: [Non epule- 1. Corint. 5.
mur in fermento malitiæ & nequitæ, sed in azymis
sinceris

Matt. 16.

sinceritatis & veritatis] fermento nequitiam ac malitiam eadem ratione qua Christus appellans, illum simulationis habitum, speciem honesti habentem, virtutis penitus vacuum quod summopere inficit & contaminat, ut dolo ac fraude plena sunt omnia. Quae peste redundant palatia, curiae, comitatus Principum. Vtinam non in claustra etiam religiosa & collegia sanctitatis irrepserit. Unde autem petenda sit vocis cuiusque significatio, tradunt Patres. Neque enim natura rei inspicienda est, sed is ad quem accommodatur usus. Ita leo Christum aliquando, diabolum contra aliquando notat: in illo fortitudinem, in hoc crudelitatem indicans. Sol iustitiae Christus: Sol exurens Sata, carnis cupiditas. Aues caeli superna petentes vel Angeli, vel viri spirituales: aues etiam caeli femina rapientes, daemones. Quae ratio interpretandi scripturas usque eo probata est, ut res interdum historia foedae ac turpes, mysterio contineant res sanctissimas atque pulcherrimas, quemadmodum Gregorius Papa animaduertit, qui in amore Dauidis in Bethabee alienam coniugem, Christi in Ecclesiam gentium gratiam adumbratam interpretatur. Quare mirandum minimè erit, si fermentum, quod impurum quippiam & prauum plerumque, notat hodie mirificis laudibus prosequamur, tanquam rem expectandam praecellamque significans.

Gregor.

2. Fermento notari mirabile Euangelij incrementum.

Ambros. lib. 7. in Lucam cap. 13.

Est autem parabola huius ratio ac sententia eadem fere, quae proximè à Christo allata de grano sinapis. Ut enim sinapi cum sit granum minutum ac per exiguum, satum tamen surgit in arborem spectabilem, ita fermentum modicum, magnam breui messam farinae immixtam efficit. Quibus verbis ostenditur, Euangelium tenui initio in maxima breui incrementa venisse. Rectè autem fermento comparatam Euangelicam doctrinam Ambrosius docet: [Bene, inquit, fermentum doctrina dicitur Christi, quia panis est Christus: & Apostolus ait, quia vnus panis, vnum corpus multi sumus in Christo.] Itaque Christum veluti incorporatum Ecclesiae Ambrosius sentit, ac de multis in vnum coaluisse ac coagmentatum esse regnum

num caeleste: cuius propagationem fecunditate mirabili Ecclesiae, Esaias eleganter describit his verbis: [Leua in circuitu oculos tuos, omnes isti congregati sunt. venerunt tibi, viuo ego dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis eos tibi quasi sponsa. Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuae; Angustus est mihi locus, fac spatium mihi, vbi habitem. Et dicet in corde tuo: quis genuit mihi istos? ergo sterilis & non pariens, transmigrata & captiua, & istos quis enutriuit? Ego destituta & sola, & isti vbi hic erant?] Quorum verborum illa est sententia, quod fideles ipsi vix oculis suis crederent, cum à paucis hominibus iisque abiectis & rudibus, totum pene orbem terrarum breui peruersum, mutatum, fidei Christianae subiectum intuerentur. [Donec fermentatum, inquit, est totum.] Etenim: [In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrae verba eorum.] Quod praedixerat Christus: [Eritis mihi testes usque ad vltimum terrae.] [Et praedicabitur hoc Euangelium in vniuerso mundo.]

Quoniam ergo fermentum patet esse Euangelicam doctrinam, fermenti naturam inuestigemus, atque illius propria in Dei ministro quaeramus. Primum fermenti instar quicquid farinae contigerit, ad se attrahere, in se vertere Dei feruum oportet, ut omnibus impertiat vim ac vigorem suum. Est enim ea praecipua natura fermenti. Quare si Christi minister is sit, quem esse oportet, vicens fide & charitate, sapientia praestans, ad habitum confirmare suum ceteros debet. Quid enim Paulus aliud sibi volebat, cum scriberet? [Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu: & odorem notitiae tuae manifestat per nos in omni loco; quia Christi bonus odor sumus, alijs quidem odor vitae in vitam, alijs autem odor mortis in mortem. Et ad haec quis tam idoneus?] Quocumque se vertat minister Christi, debet Christi odorem offerre, Christi gustum in derae ijs, cum quibus versari contigerit. Pene trahat ac peruatit subito circumuicina loca excellens aliquod odoratumque ynguentum: domum totam illius Euangelicam

Rom. 10.
Psal. 18.
Act. 1.
Matth. 24.

3 Magnam viuendamque esse vim doctrinae Evangelicae.

2. Cor. 2.

G g gelicæ

Marc. 14. gelicæ mulieris nardo per flatam narrat historia sacra. Talem se præbere conuenit Christi ministrum, vt omnes Christiana sua sapientia imbuat, omnes afficiat.

Rom. 15. Vnus Paulus repleffe se memorat noticia Christi ab Hierusalem per circuitum vsque ad Illyricum. Vni Thomæ Apostolo India celsit, vni Andree Achaia, Iacobo vni Hispania. Ibericam Ciliciæ prouinciam maximam vnius ancillulæ Christianæ opera, Christi religionem suscepisse scribunt Sozomenus atque Nicephorus

Sozomenus lib. 2. c. 6. Ecclesiastici historici. Habet præterea fermentum vim in se mirabilem, vt rem animatam ac viuam credere possis, cum bullire, ac se se commouere videatur. Feruet enim suapte natura, & attollitur, ac veluti grauidatur & parturit. Talis nempe est doctrina cælestis, talis Euangelica forma, quæ vitam quandam præ se ferat, atque alijs impertiri cupiat. [Viuus est enim ait Paulus, sermo Dei & efficax.] Qui penetret afficiatque animos, non aures tantum sono inter mortuo pulset.

Ezech. 1. Quocirca animalia illa sacra quæ vidit Ezechiel Propheta, & ipsa ardébant, & viuas igneasque scintillas vndique vibrabant. Quanto vero ardore corripiat animum diuini vis verbi, quemadmodum ferueat intus nec continere se possit, ostendunt illi discipuli Amaon & Cleophas vt etiam Ambrosius memorat, inter se loquentes,

Luc. 24. [Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via, & aperiret Scripturas?] Nihil profecto simile inuenias, si humanam eloquentiam requiras: nihil Poetica, nihil Rhetorica, nihil Philosophia ita validum, vigen, inuictumque præstat: pictura tantum inani, & virtutis vacuo tumore delectat, & patet. Postremo quicquid farinæ, fermento aspergitur, sursum tollitur. Quam rem diuini esse fermenti propriam, minime me dicere est opus. Acepto etiam cælestis doctrinæ fermento statim animus in cælum tollitur, cælestia querit: ac tanquam grauidatus superno semine, superna etiam parturit. Superna amat, istis infimis teneri non patitur. Hoc scilicet illud est, [Quæ sursum sunt sapite,

sapite, non quæ super terram, quæ sursum sunt querite, *Coloss. 3.* vbi Christus est vita vestra.] Caducis periturisque bonis contemptis, immortalia sempiternaque mens diuinitus tacta suspirat.

Quod nimirum fermentum: [Mulier, inquit, accipiens ⁴ Quæ sit abscondit in farina satis tribus.] Tres mensuras proculdubio intelligit, tametsi quales quantæve extiterint, ^{mulier, quæ mēsure tres farina.} quoniam vox est Syriaca illud satis, difficile cognitu sit: sed tamē ad rem haud magnopere necessariū. Porro quæ nam ea mulier intelligatur, quæ itē illæ mensuræ tres, varias varij scriptores disputationes offerunt, pias quidem omnes & Christianæ charitati consentaneas. Bernardus ^{Bernar. lib. 5. de cōsider.} Beatissimam Mariam eam mulierem interpretatur, quæ tres naturas, id est, Deum, animam, corpus tanquam mensuras tres optima pistrinx commiscuerit, vnde panē vitālē proferret. [Felix, ait Bernardus, benedicta in mulieribus, in cuius castis visceribus superueniente igne Spiritus sancti coctus est panis iste. Felix, inquam, mulier quæ in hæc tria fata immisit fidei suæ fermentum. Nec mireris quod fide eius mediante, vnitum dixerim verbum carni, quandoquidem & carnem ipsam de eius carne suscepit.] Nec secus Petrus Chrysologus sic scribens: ^{Chrysologus serm. 99.} [Maria huius fermenti implet typum, similitudinem præfert, consignat figuram, dum de supernis suscipit fermentum Verbi, & humanam in aluo Virginis, imo in aluo Virginis, ælestem totā consperfit in massam.] Sic beatus ille ludit. Ambrosius rem eandem ^{Ambros. lib. 7. in Luc. in c. 13.} pro grauitate sua sic explicat: [Bonis autoribus acquiescimus, vt dicamus quia Ecclesia renatum hominem, qui est in corpore, & anima, & spiritu, fermento sanctificat spirituali. Cuius sententiæ assertorem habemus Paulum Apostolum dicentem: Ipse autem Dominus sanctificet vos per omnia, vt integer spiritus vester, & anima & Theophyl. in corpore sine querela in die Dñi nostri Iesu Christi seruetur.] Ambrosij interpretationē etiam sequuntur Hieronymus & Theophylactus, nisi quod Ecclesiæ Ambrosius, ^{Aug. lib. 1. de quæst. Euang. c. 12.} animæ cuiusq; fidelis officium hi mulieris tribuunt. Sed

mensuras eadem agnoscunt tres, quas Paulus memora-
uit, spiritum, animam, corpus. At Augustinus mulierem
vult diuinam esse sapientiam: tres autem mensuras tria ge-
nera hominum in Daniele, Noe, & Iob notata propheti-
cis literis. Alij tres mensuras accipiunt, tres orbis partes,
Europam, Asiam, Africam, quibus Euangelicum fermentum
immissum massam vniuersi traxit ad se. Piæ sane in-
terpretationes, vt ante iam dixi, omnes hæ: quibus vt
quemque iuuerit, vti licebit.

5 Quod nisi
caute custo-
diatur ferme-
ntum, facile
euanescat.

Sed illud interim queri libet ac deplorare, quod cum
officio fermenti fungamur tam multi præcones Euange-
lici, omnino parum, vixque promoueamus. Exiguum pla-
ne fermentum multam massam afficit: nos vero cū simus
permulti, vix exiguum aliquid perficimus. Quid rei esse
putatis? An euauit iam vis illa ac natura fermenti? Ver-
bi, inquam, diuini potentia num debilitata iam extinctaq;
est? Sed natura quidem fermenti eadem est, ac conditio pi-
ctorum & industria nunc longe alia. Vult profecto fer-
mentū maxime, conferuari: ab externis aeris iniurijs sum-
mopere oportet esse tectum atque munitum. Sin minus
vigor ille omnis natiuus paulatim debilitatur, ac denique
euanescit. Nos vero facile ad externa & vana diffiuimus:
nequaquam cordis secreta seruamus, vbi Dei spiritus sit
munitus & tectus. Itaque non modo farinam non attrahi-
mus & feruescere cogimus vi ac virtute nostra, sed etiam
ipsi quod dolendum vehementer est, fermenti naturam
exuimus, in farinam vilem ac dissolutam facile vertimur.

Psal. 105.

Quemadmodum antiquos Israelitas deplorat Psalmus.
[Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorū,
& facti est illis in scandalum.] Quos oporteret de secula-
ribus, auditores nostros facere religiosos; contra nos de
religiosis fieri seculares cernimur. Quamobrem Paulus
de se: [Castigo, inquit, corpus meum & in seruitutem redi-
go: ne cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar.] Om-
nino qui disciplinam in se minime cōseruat, cum tamen si
alijs prodesse curet, deteriore reddi necesse est. Itaque
Timotheum idem Apostolus serio admonet: [Attende
tibi

1. Cor. 9.

tibi & doctrine: insta in illis: hoc enim faciens, & te ipsum
saluum facies, & eos qui te audiunt.] 1. Tim. 4.

Enimvero in omni congregatione & cætu hominum,
licet reperire vtrumque fermentum, & bonum inquam,
& prauum. Sunt qui studio virtutis eluceant, sunt qui vi-
tiji tepeantur. Sunt prorsus quidam consuetudine sua at-
que ipso victu cæteros inquinantes, qui superbiam, qui
audaciam, qui turpitudinē, qui furorem aspergiant. Vnus
istorum integrum collegium corrumpere & contamina-
re queat. Quare si in eiusmodi quæquam incideritis, auer-
tite, vitate, fugite, tanquam labem ac pestem. Neque ob
id bonorum societas deserenda, quod improbi intermix-
ti sint: sed improbi ipsi euitandi, si sanari non posse vi-
deantur. De qua re Basilium magnum audire iuuat ita
præcipientem: [Si quis improbos quosdam reperiri in-
ter fratres dicat, qui honestatem ac disciplinam negli-
gant, ac propterea huiuscemodi hominum societatem
relinqui oportere, nequaquam is idoneam recedendi cau-
sam commentus est. Siquidem neque Petrus neque An-
dreas neque Ioannes propter Iudæ improbitatem à reli-
quorum Apostolorum choro se submouerunt. Neque
vlla in re vitiji illius quisquam Apostolorum retarda-
tus est, sed relicta potius illius peruersitate, dominicæ
disciplinæ virtutem magno studio sectabantur.] Ergo
non corpore sed imitatione deserendus est improbus,
quem habes contubernalem. Quod si facultas sit expel-
lendi pestiferum, præpositi pluribus consulat, vno subla-
to. In eo genere Paulus admonet: [Nescitis quoniam mo-
dicum fermentum totam massam corrumpit? auferte
malum ex vobis ipsis.] Quod si liberos nacti estis, libe-
rorum salutem consulite: sodalitia improborum depellite:
scortatores, aleatores, maledicos, scurras, helluones, pro-
cul iubete abire. Puros & innoxios mores facile perdent
eius modi pestes. Bene Sapiens consulit, [Attende
tibi à pestifero.] A scintilla vna, inquit, augetur
ignis.] Et Salomon, [Homines pestilentes dissipant
civitatem.] Denique: [Amicus stultorum, ait idem,
similis

Basilii in
monasticis
constit. cap.
22.

1. Cor. 5.

Ezech. 11.
Prouer. 29.

Prouer. 13.

similis eis efficietur. Et qui cum sapientibus graditur sapiens erit.]

IN DOMINICA IN SEPTVAGESIMA, CONCIO PRIMA.

Simile est regnum calorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam. Matth. 20.

¶ Parabolas Euangelicas & multis paucas, & paucis multis complecti.

Orig. homil. 10. in diversos locos Matth.

INTER omnes parabolas, quibus Saluator noster vsus est plurimis, ea qua ex Mattheo hodie audiimus, maxime insignis est, sanctorum Patrum commentationibus illustrata plurimum, tum Ecclesiae autoritate celeberrimo tempore Septuagesimae, tanquam in primo aditu ipsiq; foribus poenitentiae ac sanctitatis proposita. De qua parabola sic scriptum reliquit Origenes: [Scire autem debemus quod si parabola Iesu, in quo thesauri sapientiae & scientiae absconditi sunt, discussa fuerit, tanta dogmata in mysterio abscondita inueniuntur ab his, qui possunt talia inuenire, vt maxime de ista parabola dicat Saluator. Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio, & eructabo abscondita a constitutione mundi.] Sed quo praestantior vberiorque parabola est de operarijs in vineam missis, eo plane & ad intelligendum obscurior, & ad explicandum difficilior. Itaque vix alias aut plures aut magis inter se discrepantes interpretandi rationes inuenias: ac quo tandem pertineat parabola, a grege omnibus expensis constituas. Igitur illud in primis tenendum est,

est, parabolas Euangelicas, & multis pauca, & paucis sole re multa complecti: quod videtur quidem esse repugnans, & est tamen certum & constans. Nam si primarius ac praecipuus scopus attendatur, in quem tendit parabola, sine dubio est vna quaedam sententia quae totius parabolae tamquam conclusio est. Quale est pronuntiatum illud, [Qui se exultat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.] Quod ex Pharisei & Publicani oratione concluditur.

[Sic & Pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.] Quod serui denarios paucos a collega dure ac crudeliter exigentis supplicio demonstratur. Atque ad eundem modum in caeteris oportet institutum Domini cognoscere, cui demonstrando parabolam inducat. Caetera vero quae in narratione parabolae inferuntur, non admodum opus est cuncta rimari, dummodo scopus teneatur, vt in parabola decem virginum egredientium obuiam sponso, summa est illa, oportere nos esse paratos, quod nesciamus diem neque horam. Eo omnia pertinent, quae de somno & excitatione in tempestiua virginum afferuntur. Cur vero decem dicantur, cur pares fatuis prudentes numero, cur media nocte aduentus sponsi, quoniam pergant fatuae vt comparent oleum, caeteraque similia disquirere, non facit ad parabolae propriam intelligentiam, quam propterea dixi multis pauca complecti. Sunt enim pleraque narrationis gratia inducta. Eam regulam parabolis explicandis Basilius statuit his verbis: [Sane quae afferuntur similitudines, nequaquam cae omnino singulis earum rerum, ad quas allatae sunt, partibus respondent. Sed illud agunt, vt mentem ad id, de quo agitur, argumentum dirigant.] Quod sane Basilij praecipuum Chrysostomus non semel parabolis explicandis commendat. [In parabolis, inquit, non oportet nimia in singulis verbis cura perangi. Sed cum quid per parabolam intendat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vltius anxio est conatu inuestigandum.] At est etiam alius diuinarum parabolarum vsus, vt non solum vna illa sen-

Luc. 18.

Matth. 18.

Matth. 25.

Basil. in regulis breuioribus responsione 254.

Chrysost. homil. 65. in Matth. Idem docet homil. 48. in Mattheum non esse singula verba parabolarum exponenda.

tentia intelligatur, quam præcipue intendit parabola, sed obiter parabolæ partes enucleâtes inueniamus, quas res quibus vocibus significare voluerit parabolæ narrator Christus. Neque enim dubium esse potest, quin diuina illa sapientia simul rem præcipuam quam vult, efficiat, simul intelligentias multas atque præclaras parabolârû suarum sinibus intimisque recessibus includat: quas latebras perferuari & sanctis Patribus vîsitatum est, & ad innumerabiles intelligentiæ commoditates idoneum. Ideo dixi ac merito dixi, parabolâs folere paucis multa complecti, Patet enim amplissimus campus intelligentiæ mirabilis, vocum propemodum singularum significationibus enucleandis. Quæ fuit non extrema ratio, quare Christus tam frequens docendi parabolis fuerit. Id vero & magni esse laboris & singularis Dei gratiæ Augustinus docet his verbis. [Quis audeat velut manifestas legendo percurrere parabolâs & propositiones, quæ nominibus suis indicant altius perferuari oportere? In parabolis enim quæ dicuntur, rerum similitudines rebus de quibus agitur comparantur. Quis non his auditis vigilantiam mentis intendat, vt ad eorum fructum intelligendo perueniat?] Et in eodem Psalmo: [Vtinam qui dixit, aperiam in parabolis os meum, etiam intellectum nostrum, in eas aperire dignetur. Si enim aperiret ipsas parabolâs nõ hîc æstuarerimus. Nunc vero ita obteçta & clausa sunt omnia, vt etiam si ad aliquid ipso adiuuante, vnde salubriter, proficamur, peruenire possimus, in sudore tamen vultus nostri edamus panem, & pœnam diffinitionis antiquæ non corporis tantum, sed & cordis labore pœdamus.] Vsq; adeo Augustinus difficilem operam sentit singulas partes parabolârû explicandi: sed tamen fructuosam & Dei munere concessam censet. Atq; esse hunc legitimum minimeq; superuacaneum parabolâs tractandi exponendiq; vsum, non modo Patrum omnium sententia documentoq; perspicitur, sed etiam ipsius Christi optimi suarû parabolârû interpretis exemplo liquet. Cum enim parabolâs quasdâ suas rogatus Apostolis explicauerit, nõ est cõtentus summam

Aug. super
Psal. 77.

mam rei indicare, sed etiam parabolæ partes, ac singulas pene voces quid sibi vellent, exposuit. Etenim de zizaniorum parabola interrogatus, minutè atq; enucleatè dixit, quid esset semen bonum, quis ager, quid zizania, quis inimicus homo, quæ messis, qui messores. Atque in alia parabola eius qui exiit feminare semen suum, poterat satisfacere summam eam docendo, quod plurimi auditores fructum ex diuino verbo non referrent, pauci tandem ad cumulum peruenirent: tamen singulas partes perferuat maluit demonstrare, quid semen esset, quæ aues rapientes semen, quæ terra petrosa ac tenuis, quæ impedimenta veprium ac spinarum. Ex quarum rerum notionibus magnas ac mirabiles sapientiæ cælestis opes eruere licet. Ergo quod initio dixi, verissimum est, atque Euangelica maiestate dignissimum, Christi parabolâs non minus paucis multa docere, quam multis pauca tradere.

Hæc generatim disputata, deinceps ad rem de qua nunc agimus perducenda sunt. Præcipuum hodiernæ parabolæ institutum illud est, vt diuinæ gratiæ maiestas intelligatur. Prædicatur enim summi Patris benignitas ac liberalitas magna in quosdam electos, sine vlla iniustitia in cæteros. Itaque cum omnibus iustus sit, non omnibus tantum est æque munificus, sed nonnullos muneribus gratiæ præ alijs extollit, eos præsertim, qui de suis meritis præsumunt, quosque opinio hominum inferiores putat. Itaque parabola hæc, meâ quidem sententia, præcipue textitur de ijs qui ad regnû cæleste vocati sunt, & tamen diuino munere non æque potiuntur. Nam cum de ijs qui Euangelicæ perfectionis sublimiorem gradum tenent differuisset, subiicit: [Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.] Cui sententiæ mirabili demonstrandæ inducta est statim parabola hodierna. [Si mile enim est regnum cælorum homini patrifamilias:] & cætera. Cui initio respondet exitus idem. [Sic erunt nouissimi primi & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati pauci vero electi.] Tanquam dicat, Quemadmodum audistis Patrem familias omnibus quidem iustam merce-

Matth. 23.
Luc. 8.

2 Parabo-
le scopum
esse, Dei gra-
tiam osten-
dere, quæ in
feriores, ijs
qui de suis
meritis præ-
sumunt, an-
teponuntur.

Matth. 19.

dem reddidisse operarijs: sed tamen liberalitate sua eos prætulisse qui videbantur extremi, quibus & prius datū est, & amplius quam ipsi sperabant præmium, ita profecto inter ipsos fideles gratia in quibusdam præ alijs elucebit, qui & exultatione sua & opinione hominū abiectiones erant, cum nemini tamen Deus faciat iniuriam. Sunt enim multi vocati ad communem salutem, pauci vero ad peculiarem atque insigniorem gradum gratiæ electi. Quæ sane doctrina Evangelica mirificè valet, primū ad illustrandam Dei gratiam, & illam munificentiam extollendam. Hoc enim est quod Paterfamilias prædicat: [An non licet mihi quod volo facere? volo huic nouissimo dare sicut & tibi.] Valet præterea ad humilitatē commendandam, & spem fiduciamque omnem, nō tam in nostris laboribus ac meritis, quam in Dei benignitate ac misericordia collocandam. Ita enim videmus vltimos esse prælatos, qui de se scilicet demisse sentiebant. Qui erant opinione hominum inferiores. Hi nihil pacti sunt de pretio, sed vocati in vineam ierunt, quacunque mercede contenti. Quod potuerunt laborauerunt: sed neq; laboris præmium petierunt, neque quicquam oblocuti sunt. Quorum voces nullæ, opera qualis contigit, præmium humilitate & silentio & obedientia amplissimum retulerunt. Quæ omnia sapiēter expendit sanctus Gregorius Theologus ita hanc parabolā tractās: [Tamen si quantum ad laboris modum plus cōtenderint, qui in vinea priores ingressi sunt, non tamē ad animi liberaeque voluntatis modū. Illi enim nō prius crediderūt, & ingressi sunt, quā ipsis esset merces conuentione constituta: hi nulla condita mercede ad laborem accesserunt, quod quidem maioris fidei argumentū est. Ad hæc illi queruli, inuidi, ac murmuratores inuēti sunt: his nihil tale obijciunt. Tum etiam illis mercedis rationē habebat, quod donabatur his gratia.] Valet igitur etiam parabolā intelligentia ad contundendam hominū vanam de se fiduciam, superbiamq; frangendam eorū, qui & merita sua extollunt, & alios contemnunt præ se, & cū Deo ipso disputare aut ceptareque audent. Quibus dicitur:

*Greg. Naz.
in oratione
in sanctum
baptisma.*

tur: [Amice non facio tibi iniuriam, an oculus tuus nequā est?] ex superbia enim inuidia oritur. [Deus vero superbis resistit: humilibus autē dat gratiā.] Atq; huius quidem parabolæ argumentum versare mihi videtur Apostolus, cum gloriationem Iudæorum refellit, & superbam aduersus gentes contentionem vituperat, quod factis suis niterentur ac fiderent, plus quam gratiæ Dei. Cum enim de vocatione gentium ex diuinis literis disputasset, atque ostendisset non solum ad eiusdem Dei cognitionem & obsequium vna cum Iudæis fuisse aggregatas, verum etiā Dei singulari & eximio beneficio ipsidem ipsis Iudæis prælatas, causas huius admirandi consilij pergit querere, atq; ita pronuntiat: [Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem quæ ex fide est. Israel vero sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus.] Videtis plane eo summam rei perductam, vt electionis Gentilis populi præ Iudæico earatio demum assignetur à Paulo, quod Iudæi factis & obseruationibus legis nimium fiderent, gentes beneficium Dei, nullius boni sibi consciæ, bonitati ac misericordiæ totum tribuerent? Quamobrem Hilarius ac Hieronymus parabolam maxime de inuidia Iudæorum in gentium populum interpretantur: [Vnde Saluator, ait Hieronymus, concludens parabolam. Erunt, inquit, nouissimi primi, & primi nouissimi. Quod Iudæi de capite vertantur in caudam, & nos de cauda mutemur in caput.] Hæc igitur querela erat Iudæorum aduersus gentes: [Hi nouissimi vna hora laborauerunt: & pares illos nobis fecisti: qui portauimus pondus diei & æstus?] Responso vero Patrisfamilias an non æquitatis plena vobis videtur? [Amice non facio tibi iniuriam, tolle quod tuum est & vade. An non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequā est, quia ego bonus sum?] Quæ verba satis declarāt inuidiā Iudæorum iniquam, quod Dei gratia in gentes manasset nequaquam inferior. Itaq; cernere est pactū cū populo Iudæico, qui

Iacobi 4.

Roman. 9.

*Hilarius in
expof. Euā-
gel.*

qui prior vocatus est, ad obsequium Dei, initum nec violatum, quod Christus in salute ipsorum venturus esset: qui veluti denarius & merces promissa vniuersi laboris legalis, persolutus est etiam Iudæis. Sed tamen gentes quæ sunt posteriores vocatæ, neq; vlllo pacto interposito, Euāgelicæ gratiæ confortes sunt factæ, prius denarium accipiunt, quod bonis Euāgelicis & Christi salute prius fruuntur. Cæcitas ex parte cõtigit in Israel, donec plenitudo gētium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret, ait Scriptura. Cæterum parabola nõ his finibus cõcluditur, disceptationis Iudæorum & gentium, sed latius patet, atq; inter ipsos fideles populi Iudaici intelligi vult, eos diuino beneficio priores partes ferre, qui sunt opinione hominum posteriores. Qui enim de sua iustitia præsumunt, quales Pharisei & Scribæ, illis posthabetur diuino cõsilio atque electione, qui se, peccatores agnoscentes, totos ad diuinæ misericordiae præsidia cõferunt: quales fuisse cõstat multos. Publicanos & meretrices, qui Christi sunt clementia cõseruati.

Matth. 21. Quã obrem superbiam Phariseorum Christus cõprimere volens aiebat: [Amèn dico vobis, quia Publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei.] Neq; inter Iudæorum & gentium populum modo, aut etiam inter Iudæos ipsos parabola ostendit de posterioribus priores fieri, &

Deut. 28. quod Scriptura habet, caudam in caput verti, caput in caudam, sed illud ipsum accidere posse monet inter ipsos Ecclesiæ Christi operarios, atq; eos præsertim, qui Euāgelicam perfectionem instituto sanctiori profitentur, de quibus

Basilius in regulis brevioribus interrog. 256. parabolam declarat magnus Basilius, nempe de ijs quibus centuplum pro rebus dimissis in hoc seculo, & vita æterna promissa est. Idcirco enim vbi eorum præmia dixisset, qui omnia pro Christo sequendo relinquunt, quibus vicissim promittit centuplum nunc, mox vitam æternam adiungit è vestigio apud Matthæum, [Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.] Quam sententiam liquet cum superioribus esse contextam atque ad idem pertinere. Cui quidem sententiæ declarandæ ac

Matth. 19. probandæ inducta est continuo parabola, eandem tanq̃ colligens

colligens atque definiens. Quare futurum sine dubio est, (quod nos attendere magnopere oportet) vt pleriq; eorum, qui in Ecclesia videntur potiores partes tenere, quique rerum, gestarum magnitudine ac multitudine præstant, inferiores diuino iudicio relinquendi sint ijs, quos nequaquam splendoris aut sanctitatis opinione excellentes cernimus. Quam rem sapienter expendens beatus ille Christi pauper Franciscus dicere solebat, in die iudicij illud mirabile euenturum, vt magni Pastores ac prædicatores idiotis & otiosis & abiectis cedere cogerentur, ad hunc modum interpretans illum versum, [Donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios infirmata est.] Neque ea est Francisci modo, sed etiam Christi sententia: [Multi, inquit, dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, Quia nunquã noui vos: discedite à me qui operamini iniquitatem.] Quem Domini sermonem Lucas ex alia occasione commemoras, etiã hodiernæ parabolæ clausulam intulit, ita scribens. [Cum autem intrauerit Paterfamilias & clauerit ostium, & incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes Domine aperi nobis: & respondens dicet vobis, Nescio vos vnde sitis: Tunc incipietis dicere, Manducauimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti, Et dicet vobis, Nescio vos vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium: cum videritis Abrahã, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et veniet ab Oriente & Occidete & Aquilone & Austro: & accubent in regno Dei. Et ecce sunt nouissimi, qui erunt primi: & sunt primi qui erunt nouissimi.] Quæ sane sententia Saluatoris, quãtũ series ipsa orationis docet, generalis est: ad Iudæos quidẽ peculiari ratione pertinet, quod Christũ nõ sint secuti, sed fideles tamen omnes admonens præferendos eos esse, qui nõ sunt speciosa Christi familiaritate contenti, sed fidele obsequium obedientia atque humilitate præstiterunt.

Igitur

1. Reg. 2.

Matth. 7.

Luc. 13.

3 Non nostris meritis, Igitur qui parabola celeberrimæ fructum capere vberimum velit, attendat oportet, vt omnem à se sui fiduciam excludat, meritorum suorum nequaquam laude capiatur, laborem, industriam, operam suam omnem pro nihilo ducat. Nihil enim humana omnia esse constat, si diuinæ gratiæ ope destituantur. Quamobrem egregius

1. Cor. 15. Christi vineæ operarius Paulus dicebat: [Nouissime omnium tanquam abortiuo visus est & mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum, id quod sum: & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui: nõ ego autem sed gratia Dei mecum.] Hic iam cernitis quam distet tantus hic operarius ab illis operarijs, qui aduersus Patrem familias conqueruntur, qui labores suos magnificiunt, qui præferri sibi vel potius æquari cæteros operarios, grauitè ac molestè ferunt. Noster tamen tametsi se amplius præ omnibus laborasse non negat, tamen id non sibi sed gratiæ Dei tribuit. Itaque & laudem non ad se sed ad Christi gratiam vult pertinere, & cæteros adeo non dolet sibi æquari, vt se etiam omnium minimum sentiat, se abortiuum, se indignum Apostolico nomine, se denique appellet Dei Ecclesiæ persecutorem. Dicit non potest quam sit Deo humilitas chara, quam amet ac completatur animum omni fiducia & existimatione sui vacuū: quam sit illi contra grauis stulta superbia hominum, quā stomachum moueat stolidi factorum rerumque gestarum iactatio. Augustini est præclara sententia. [Sic odit Deus superbos, vt ei magis placeat humilitas in malis factis, quam superbia in bonis factis.] Itaque operarius Christi debet non sibi sed Deo ascribere quicquid laudis, quicquid gloriæ existit. Quod si vocatus sit prior alijs, id ipsum debet reddere gratiorem. Est enim vocatio Dei gratia, quare maturata vocatio, amplior gratia. Præclare id animaduertit Gregorius Nazianzenus operariorum superbam querelam sic retundens: [Hoc ipsum impèsius laborare in vinea Christi, vberioris mercedis loco habendum

Aug. super
Psal. 93.

habendum esset, his quidem certè, qui animo sunt non omnino illiberali & sordido.] Ne diuinæ igitur gratiæ ingratus, de cælesti munere superbiat, quod antiquior in Dei familia sit, ob id enim & fidelior & gratior sit necesse est. Iam vero si multam suam operam attendit, si diuturnos labores, si æstum diei toleratum, si molestias, inquam, in excolenda Christi vinea magnas ac multas deuoratas, consideret porro, quam Deus illius operæ ac laborum omnium nihil indigeat. [Deus enim meus es tu, inquit, & bonorum meorum non egēs.] Quin potius id ipsum præclarum est Dei donum pro Dei causa perpeti iniuriam. [Vobis ait Paulus, donatum est pro Christo non solum vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini.] Denique exiguum munus mentis humilis, Deus pluris facit, quam amplissimum arrogantis. Itaque impletur Haic vaticinium, vt Libanus conuertatur in Charmel, & Charmel in saltum reputetur, siue quod apertius dicit aliàs: [Et erit desertum in Charmel: & Charmel in saltum reputabitur.] Quod ideo Propheta prædicit, quod pauperes sint Christi gratia in diuites euasuri, diuites contra pauperibus concessuri. Veræ enim diuitiæ ex Dei gratia, non ex nostro labore proueniunt. Humikes igitur in regno Dei primas ferent.

Verū enimvero nõ ea esse debet humilitas, quæ faciat otiosum, neq; fides operibus vacua. Tenenda est via regia neq; in dexterā declinādū neq; in sinistrā. Neq; cū Pelagio de proprijs meritis præsumēdū, neq; cū Luthero inani fiducia nitendum, sola fide sine operibus Deo placendi. Etenim operarios nouissimos etiā laborasse cõstat. Neq; desidia se dedisse benignitate Patrisfamilias fretos. Sed illud est omni ex parte absolutū atq; perfectū, quod Christus nos cohortatur. [Cū feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus: quod debuimus facere fecimus.] Quæ verba Euangelica sic enarrat Ambrosius: [Sequitur vt nemo in operibus gloriatur. Sicut enim tu non solum non dicis seruo tuo Recumbe, sed exigis ab eo aliud ministerium, & gratias ei non agis, ita nec in te patitur

Greg. Naz.
in oratio. in
sanctum ba-
ptisimum.

Psal. 15.

Philip. 1.

Esai. 29.

Esai. 32.

4 Præca-
tu diuina
gratiæ non
esse de labore
cessandum.

Luc. 17.

Ambros. lib.
8. in Lucā.
cap. 17.

patitur Dominus vnus esse vsus operis & laboris, quia dum viuimus debemus semper operari. Non te proferas, quia filius Dei diceris: agnoscenda gratia, sed non ignoranda natura. Neque te iactes si bene seruisti, quod facere debuisti. Vas gentium electus à Domino, Non sum dignus, inquit, vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei.] Itaque laborandum quidem est, ac strenue in opus incumbendum, nihilque remittendum de conatu summo, quo Dei vinea excolatur, & Christiana res crescat, sed tamen laboris & operæ magnitudo nõ tanti fieri apud Deum intelligenda est, quanti cordis deuotio atque humilitas. Neque tam proprii laboris, quam benignitatis diuinæ merces putanda. [Qui coronat, inquit, te in misericordia & miseratione.] Quæ cum ita sint, parabolæ utilitas illa potissima censenda est, vt uocationis diuinæ affecti beneficio, fideles nos Christo præbeamus operarios, neq; nostro tamen labore industriaque nitamur, sed illius potius benignitate, ac magnitudine, qui potest de infimis facere summos. [Qui suscitatur de terra inopem, & de stercore erigit pauperem, vt collocet eum cum principibus.] Neque enim sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia omnis ex Deo est, qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Cui sit honor & gloria nunc & in diem æternitatis, Amen.

Psal. 102.

Psal. 118.
2. Cor. 3.

I N

I N E A D E M D O -
M I N I C A , C O N C I O

S E C V N D A

Simile est regnum cælorum homini patri familias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam. Matt. 20.

V L T AE sunt res, ob quas vineæ similitudinẽ sacræ literæ regno cælorum accommodent: atq; illa quidem perspicua est, quod accurate excoli vinea amet: quæ si bene culta sit, perutilis ac fructuosa maxime possessio merito habeatur: sin neglecta incultaq; iacere sinatur, nihil sit ea possessione inutiles æternisq;. Ceteræ possessiones agrorum obliuionis aut negligentia non nihil pati possunt: si pascua, si nemora, si vel oliueta etiã sint: redunt certe si non adeo vberes, nonnullos certe domino fructus: at vinea si conuenienti opera destituatur, nullq; prorsus emolumento est: ne foco quidem materiam suppeditat. Postulat vineæ conditio non solum operam, sed sollicitam ac multam operam: qua in re oliuetum dissimile est, quod exiguo labore continetur. Atque id vtriusq; rei discrimen Poeta eximius eleganter expressit illis versibus. [Bis vitibus ingruit umbra. Bis legere mædens obducunt sentibus herbe. Durus vterque labor.] Et paucis interiectis, [Sollicitanda tamen tellus, ptilusque mouendus. Et iam maturis metuendus Iupiter vuis. Contra non vlla est oleis cultura, neque illa. Procurram expectant falcem, rastrosque tenaces, cum semel haerent aruis, aurisque tulerunt. Ipsa fatis tellus.] Scriptura etiam sacra

1. Culturam vineæ. Evangelicam magnam diligentiam deponere.

Virgil. 2.
Georg. 6.

H h attesta-

*Prouer. 24.**Tullius lib. 2. Tuscul. quaestio 11.**Ambros. lib. 3. Exam. ca. 12.**Iudic. 9. Ezech. 15.**Esai. 5.*

attestatur negligentiam in vinea colenda maxime vitu-
perandam. Quamobrem Salomon in negligetem agri vi-
neaq; cultorē merito inuehitur: [Per agrum, inquit ho-
minis pigri transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totū
repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spi-
næ, & maceria lapidum destructa erat.] Nam quod Cice-
ro dixit. [Ager quauis fertilis, sine cultura fructuosus
esse non potest.] est quidē in omni agricultura verū, sed
nusquā perinde cernitur atq; in vinea. Atq; id quod de vi-
nea dixi, ex vitis quoque natura perspicui manifeste po-
test. Quid enim vitis fructu pretiosius? quid dulcius? Vi-
no nempe & Deū, & homines exhilarari n male aliuf-
quis dixit. Vuam vero gustādo omnes probant: neq; ho-
mines modo hāc appetunt, sed aues quoque plurimæ, &
bestiæ: turdi, canes, vulpeculæ his fructibus insidiantur,
quod dulces gustatu experiātur. Quā multa ex vna vite
cōmoda proueniant, haud facile numeres. Cuius amplas
etiam laudes persequitur Diuus Ambrosius, quæ vitis si
neglecta exarescat, nullus propè modū vñus fit. Soli igni
materiam non diurnam præbeat. Id apud Ezechielem
diserte scriptū legimus: [Fili hominis, quid fiet de ligno
vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna
sylvarum? Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus,
aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat ab eo,
quodcunq; vas? Ecce igni datum est in etiam.] Quæ cū
ita sint, rectē animarum cultura spiritualis vineæ nomi-
ne demonstratur, quod anima hominis virtute ex culta
nihil præstantius, nihil cogitari possit vberius. Mens
enim sapiētia & iustitia prædita, res est ipso Deo dignis-
sima, Angelis par, cæteris rebus cōditis certē superior
omnibus. Cuius fructus suauissimus, atq; omni vino pre-
ciosior summoperè gratus superis, Deum lætitia afficere
iure censetur. Talis est nimirum spiritus iustorum perfe-
ctorum, de quo Propheticum illud: [Et vir Iuda germen
eius delectabile. Quod si mens hominis negligentia tor-
pet, si syluescere vitij ac tanquam vepribus horrida ia-
cere permittatur, nihil eius mentis fructibus, id est stu-

dij

dijis atque actibus vel insulsius vel etiam acerbis. [En
Fructus, inquit, illorum inutiles & acerbi ad manducan-
dum & ad nihilum apti.] Tales esse syluestres vuas no-
stis, quæ dentes ipsos exacerbant, ac pessime offendunt.
Vuam ergo acerbam scriptura vocat iniquam hominis
mentē. Vt enim iustus Angelis par rebus omnibus ma-
ior, ita impius ipsis feris deterior, diabolo comes, odio
plurimo est Deo. [Odio, inquā est Deo impius, & impie-
tas eius.] Quare cum in vtrāque partē tanta sit vel damni
vel emolumentum magnitudo, qui in excolēda vinea spiri-
tualis laborat, nō segnetur, nō remisse labor et, necesse est.
Cuius ardētis studij, sollicitudinis industriæq; pleni egre-
giū documentū proponitur à Christo Domino is pater-
familias, qui vineæ excolēdæ studio accēsus, ipse primo
mane surrexerit, ipse forū petierit, operarios cōduxerit,
neq; semel id sed bis & ter, ac sapius, deniq; quoties fuit
opportunū, negotiū gesserit. Qua diligētia quid potest
depingi præclarius? quid ea cura vehemētius? Nepe qua-
les se præbere debeāt coloni, discere abunde possunt, si
officio velint satisfactū suo. Episcopi, inquā, presbyteri,
cæteri; Ecclesiæ Christi ministri quā sedulitatē afferre
debeāt, iam cognoscāt: atq; optimū operariū Augustinū
grauiter ea de re differentē audiant: [Ante omnia peto,
vt cogitet religiosa prudētia tua nihil esse in hac vita ma-
ximè hoc tēpore facilius & lætius, & hominibus acce-
ptabilius, Episcopi, aut presbyteri aut diaconi officio; si
perfunctorie atque adulatorie res agatur: sed nihil esse
apud Deū miserius & tristius & dānabilius. Itē nihil esse
in hac vita & maximè hoc tēpore difficilius, laboriosius,
periculosius, Episcopi, aut presbyteri aut diaconi offi-
cio, sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur,
quo noster imperator iubet.] Hæc Augustinus scripsit
Valerio Episcopo, cum adhuc presbyteri tantum officio
funderetur, otium sibi nonnullum flagitans, quo mētem
lectione scripturarum ac meditatione excoleret atque
instrueret. [Legendo ait ipse plangendo, & orādo:] quo
muneri suo satisfacere melius possit.

*Sapient. 4.**Sapient. 14.**August. ad
Valerium. epis-
tola 148.*

Hh 2

Cum

2. In eos qui vineam Christi, non Christi, sed sui gratia, ambiunt.

2. Timot. 2.

1. Cor. 4.

1. Timot. 6.

Sapient. 15.

Rom. 16.

Bernard. li. 4. de considerat. ad Eugenium Papam.

Cuius igitur Deus vineam tam charam habeat, & cultura magna opere indigentem, gnauos quærit ac strenuos colonos, operarios requirit diligentes non loquaces parasitos aut scuras. Forum circulatoribus, theatrum mimis, orchestra saltatoribus datur: at vineam non verbosos artifices, sed laboriosos ac robustos operarios exigit. Talem instituebat Paulus Timotheum: [Solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractatam verbum veritatis.] Opera igitur opus est: manus parat operarius, non linguam necesse est. Etenim [Regnum Dei, ait ille idem, non est in sermone, sed in virtute.] At quanti greges eorum, qui expectant, qui conduci in vineam concupiscunt? Videas Romanam curiam feruere, atria pene omnia impleri frequentia candidatorum, qui præfulatum, qui dignitatem Ecclesiasticam, præbendam, beneficium, ambiunt: qui vacare primum quiduis horum acceperint, accurrunt, petunt, flagitant, omnibus modis, quibus licet, & quibus etiam non licet forsatis, extorquent. Quid collegia literaria quam plurima? quid academia? quid ipsa curia principum. Non ne beatam putas Christi vineam, quæ a tot tamque sedulis operariis expectatur? Effet certe beata, si laborem & operam isti cogitarent: at pastum suum, imò delicias magis cogitant: in vineam Christi non quem illa sit fructum ex ipsorum operare relatura, sed quæ ipsi potius emolumenta percepturi inde, meditantur, de quibus dictum est illud: [Existimantes questum esse pietatem,] Nec non illud, Existimauerunt conversationem vitam compositam ad lucrum. [Vtinam plerique non ij sint, quibus illa vituperatio conueniat [Huiusmodi Christo Domino nostro non feruiunt, sed suo ventri.] Quod si quis excedere se opinatur, audiatur Bernardum liberrime ambiciosorum mores notantem: [Hi sunt qui subesse non sustinet, præesse non norunt, superioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inuerecundi ad petendum, ad negandum frontosi. Hi importuni ut accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati ubi acceperunt. Docuerunt linguam suam grandia loqui,

qui, cum operetur exigua. Largissimi promissores, & parcissimi exhibitores. Blandissimi adultores & mordacissimidetractores. Simplicissimi dissimulatores & malignissimi proditores.] Et idem ad eundem Papam Eugenium: [Hoc tibi persuade, qui admittendi sunt, difficile in curia posse probari: & ideo si fieri potest viros probatos oportere deligi non probandos. Curia bonos facilius recipere, magis quam facere consuevit. Quod si plures in ea defecisse bonos, quam malos profecisse probauimus, querendi sane, quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, ut pote iam perfectis.] Hæc omnia Bernardus de ijs qui in curijs dignitates Ecclesiasticas ambiunt. Quos oportet scire ad laborem operarios quæri, non ad imperium. Non mittit Christus in vineam suam, qui epulas & conuiuia adornent, qui choreas ducant, qui genio indulgeant, sed qui operentur, qui laborent, qui sudore suam terram imbuant, ac fertilem reddant. Quod quidem officium qui non præstat, impedimento magis est quam auxilio, damno, non emolumento rem afficit. Atque eo inferior infelicioresque vinea Christi, quo gregibus talium abundat, neque enim iniuria prophetica voce Dominus queritur. [Pastores multi demoliti sunt vineam meam.]

Sed quoniam operarij mittuntur in vineam, operandi gratia, quid operentur conuenit scire. Operarij plane in vinea opus est fodere. Non mediocre malum minæ prophetica portendunt: [Et ponam vineam meam desertam: non putabitur, & non fodietur, & ascendent vepres & spinæ.] Contra magnum se beneficium collaturum ficulneæ cultor vineæ ille Euangelicus existimauit, qui conseruatam volens, ita est depactus, [Dñe, dimitte illam & hoc anno, vsq; dum fodiam circa illam, & mittam stercora.] Ergo hæc præcipua opera, hic labor, industria, fatigatio, hoc pene vniuersum opus. Sed quam ob rem vineæ excelentæ terra de foditur? Nequaquam enim vacare consideratione digna, res ea putanda est, ut philosophari nos pigeat. Ergo sicut ij tradunt, qui rem rusticam optime norunt, tres ob res terra foditur. Primum, inutilis vel potius

3. Quid sit fodere in vinea Domini Esai. 5.

Luc. 13.

Virgil. 2.
Georg.

noxia herba perimitur. Deinde terra ipsa aperitur, ac mollescit, imbri subeundo retinendoque aptior. Ad hæc illud accedit, quod vitis ipsius radices, gleba fossione aggerata à nimio vel frigore vel æstu defenduntur: fossione item aperiuntur: ne iniuriâ tēporis pereat fructus illius. Talia in suis Georgicis Maronis præcepta agnoscet, qui attente legerit, atque inter alia illud: [Est etiam ille labor curandis vitibus alter. Cui nunquam exhausti fatis est. Nanque omne quotannis terque quaterque solū scindendum, glebaque versis æternum frangenda videntibus.] Et illud [Primus humum fodito, bis vitibus ingruit umbra. Bis segetem densis obducant sentibus herbæ.] Itaque fratres si vultis veros vineæ Christi operarios cognoscere, in opus respicite: quem mentibus vestris vsum afferant, cogitate. Si verbo Dei tanquam ligone alte iactato vititur, atque intimas animi fibras penetrat, scitote esse legitimum ac probatum operarium. Tale enim est Dei verbum, ut conterat, ut penetret, ut evertat, neque glebam solum frangat quod Poeta dixit, sed ipsas petras etiam discindat & soluat; quod Hieremias ait. [Nonne verba mea sicut malleus conterens petras? Tunc autem terra nostra foditur diuino ligone, cum sursum deorsum cor vertitur, id est quæ infra iacebant eriguntur, quæ erant elata, subruuntur: studia vanitatis transeunt in studia veritatis. Id propriè fit compūctione cordis, quæ ex diuini verbi auditione ac meditatione excitatur. Ita

Ambro. lib. 3. Exam. ca. 12.

Beatus Ambrosius fossionem interpretatur. [Circumfodit, inquit, Deus vineam, quando exoneravit terrenarum mole curarum. Nihil enim magis mentem onerat, quam istius mundi sollicitudo, & cupiditas vel pecuniæ vel potentia.] Egregium operarium Petrum in opus incumben-
tem aspiciat: cuius oratione audita dura antea pectora concussa discissaque sunt: [His auditis, inquit, compuncti sunt corde.] Vultis parem huic alterum verbo Dei laborantem videre, sed in terræ sorte aspera & saxosa? quid Lucas de disputationibus Pauli cum iudice suo Felice narrat? [Disputante, inquit, illo de iustitia & castitate &

Astor. 2.

Astor. 23.

te & de iudicio futuro, tremefactus Felix.] Vim Pauline disputationis sustinere non potuit: celsit inuitus, sed infelix Felix, quia cultorem à se ablegauit, fructū tulit nullum. Denique diuinitus Hieremias Propheta munus id suum edocetur. [Misi te, ut euellas, & plantes, ut dissipes & ædifices.] Quare robustū esse oportet Dei operariū, atque ipsum ferramentum suum, quod debet terram fodere, id est diuinum verbū, bene paratum ex cultumque; afferre hoc est ut lectione diuinorum librorum probe ac non ad speciem tantū instructus sit. Tum illa sine dubio præstabit mentibus, quæ ligonis operator terræ. Nam euellet profecto inutiles ac perniciosas herbas vitiorū, prophético oraculo edoctus, [Annuntia populo meo scelus eorū, & domui Iacob peccata eorū.] Id vero faciet ligone doctrinæ iuxta Paulinæ præcepta. [Argue, obtepera, increpa, in omni patiētia & doctrina.] & rursus [Cū modestia corripiētem eos, qui resistunt veritati.] Neque enim cum iracundia & furore, aut cum libidine & superbia id præstandum, sed in omni patiētia & doctrina. Iam terra ipsa quæ foditur, mollescit etiam & cor hominis diuinis præceptis & sermonibus non solum conteritur & concutitur, sed etiam lenitur & suauius fit, consolationem laboribus, miseris remedium inueniēs. Itaque redditur idonea mens auditoris celestibus imbribus accipiendis, beneficijs plane auxilijsque; supernis etiā continendis, ne effluat: Sed quod Paulus ait, [Terra sæpe veniētem imbrem bibens, ferat opportuna his quibus colitur.] Postremo nihil est quod à tentationibus ita defendat ac muniat animum, ac verbum Dei multa cogitatione congestum: quoradices virtutum sustentantur, atque ab iniurijs vel frigoris vel æstus importuni, quæ sunt huius vitæ res secundæ & aduersæ, fortiter vindicentur. Talem ego operariū rectè cum Paulo dixero inconfutibilem, rectè tractantē verbum veritatis.

Quapropter cognoscere oportet dignos suo nomine operarios: neque existimare omnes, qui vineam Dni tractant, esse tales. Sunt enim nugaces & inertes operarii,

H h 4 qui

Hierem. 1.

Esaï. 58.

2. Timot. 4.

2. Timot. 2.

Hebr. 10.

4. In falsos
& inutiles
operarios.

qui diem fabulis narrandis ducunt, qui rixas & contentiones ferunt, sunt qui humum non alte defodiunt, sed ad speciem tantum scalpunt, qui operari videntur, cum nihil suo labore proficiant. Sunt qui ad prandia & pocula celeriter occurrunt, ad operam pigri & desides. Dicitur non potest vel quanti sint fallacium operariorum in Christi vinea greges, & quantum ab istis Christiana respublica detrimentum capiat. Paulus velut de specula clamitat.

Philip. 3.

[Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.] quod de ijs loquitur scilicet, qui lites & iurgia in Ecclesia ferunt, & in comilitones suos arma vertunt, que sunt in Christi hostes comparata. Illos idem detestatur.

Rom. 16.

qui suo ventri seruiunt potius quam Christo, qui per dulces sermones seducunt corda innocentium. eos vero ferre non potest, qui loquaces cum sint, ad verborum pompam omnia referunt, quorum se minatur operam non sermonem cogniturum, quos alius Apostolus dicit: in auaritia fictis verbis de hominibus fidelibus negotiari. Verum cum tot existant operariorum vitia, illi tamen prae omnibus odiosi habentur, dominosque rei rusticæ ignaros maxime offendunt, qui superficiem tantum scalpentem, non alte defosso ligone, labori fucum faciunt. Videntur enim aliquid agere, cum nihil agant: qua fraude culturæ, detrimenti plurimum afferunt. Hos Paulus Apostolus operarios sub dolo siue dolosos, falsosque Apostolos appellat. Itaque

2. Cor. 4.

pede collato cum istis dimicat, ac de se ita profitetur: [Et in omnibus sine onere me vobis seruavi & seruabo. Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringitur in me in regionibus Achaicæ. Quod autem facio & faciam, ut a seipsum occasionem eorum, ut in quo gloriantur inueniantur sicut & nos.] His de se commemoratis, statim gladium stringit in aduersarios atque ita percutit.

2. Petr. 2.

[Nam huiusmodi pseudo Apostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.] Qui sermo Apostolicus tametsi in hæreticos præcipue conueniat, qui volunt magistri veritatis haberi, cum sint ministri mendacij, tamen suo etiam modo ad eos pertinere putandus.

2. Cor. 11.

pede collato cum istis dimicat, ac de se ita profitetur: [Et in omnibus sine onere me vobis seruavi & seruabo. Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringitur in me in regionibus Achaicæ. Quod autem facio & faciam, ut a seipsum occasionem eorum, ut in quo gloriantur inueniantur sicut & nos.] His de se commemoratis, statim gladium stringit in aduersarios atque ita percutit. [Nam huiusmodi pseudo Apostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.] Qui sermo Apostolicus tametsi in hæreticos præcipue conueniat, qui volunt magistri veritatis haberi, cum sint ministri mendacij, tamen suo etiam modo ad eos pertinere putandus.

tandus est, qui lucrum crumenæ pluris faciunt, quam salutem animarum. In hos Bernardus mordacius inuehitur, atque hos irridet his verbis: [optimi videlicet æstimatorum rerum, qui magnam de minimis, paruum aut nullam de maximis curam gerant.] Sed ut liquido datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam quam nostram. Quotidianas expensas quotidiano recipimus scrutinio: & continua dominici gregis detrimenta nescimus. De precio escarum & numero panum cum ministris quotidiana discussio est, rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, & est qui subleuet eam: perit anima, & nemo qui reputet. Tales plane subdolos operarios merito dixeris, qui non tam animarum salutem, quam rei familiaris accessionem cogitant: ad speciem proinde & fucum rem Christianam tractantes. Hi adulantur potius principibus, quam ab errore auertunt, & plausum hominum gratiamque plus amant, quam vitæ perditæ correctionem. Siue confessiones peccatorum audiant, facile conuident, siue consilijs rempublicam gerant, placere, quam vera dicere malunt. Siue pastores præfidesque Ecclesiæ sint, nihil de seria ac seuera in perditos mores ac profligatos censura cogitant. Visitationes diocæseos instituunt bellissimas: altari, & baptisterio ac sacristia visitatis cõcione vna memoriter vbiuis dicta, satis se munere suo functos putant. Interim concubinatus feruent, vsuræ, alexæ, petulantia summa clericorum: profanis omnia licent, pauperum cura nulla. Vineæ Christi egregij videlicet operarii quid non tam accurata opera perficiant? ô nos infelices qui tales sumus nacti plerisque operarios. Et verè, siquidem operarii pauci, pastores qui semetiplos pascant per quam multi. Reprehendit Hieronymus Episcopos qui indignos ordinant clericos, ex quorum ignorantia & vitijs omne damnum manare Ecclesiæ sentit. Sed verba Hieronymi melius est ponere. [Non est enim peccatum leue mittere margaritas ante porcos, & dare sanctum canibus, & ordinatione clericatus nequaquam sanctis, & in lege Dei doctissimis,

Bernard. li.
4. de Consi-
derat. ad En-
genium.

Hierony. li.
16. in Esai.
cap. 58.

sed a seclis suis tribuere, & vilium officiorum ministris, quodque his dedecorosius est, muliercularum precibus. In quo considerata loquētis in Paulo Christi Apostoli sapientia: qui vt ordinationis periculum demonstraret, iunxit tormenta peccatorum: Neq; cōmunicaueris peccatis alienis. Sicut in ordinationibus malorum particeps est peccatorum qui tales cōstituit, sic in ordinatione sanctorū, particeps est iustitiae, qui bonos elegit.] Eiusmodi igitur inepti ministri non sunt operarij vocati à Christo in vineam. Itaque in eos vt pote fallaces fucatosque operarios Propheta inuehitur: [Eo quod deceperint populū meum dicentes pax, pax, & non est pax, & ipse aedificabat parietem: illi autem linebant eum luto absq; paleis. Dic ad eos, qui liniunt absq; temperatura, quod casurus sit paries, erit enim imber inundans.] Quicquid sit luto paries, si opus non hæret male materiatur, necesse est cadat. Ipsaque ruina fallaciam artificis testetur. Igitur quæ non solida veritate nituntur, tametsi speciosa sint, & fictione delectent, longe grauius mentibus damnum dēt oportet, quod alio loco amplius declarat idē Ezechiel. [Prophetæ linebant eos absque temperamento vidētes vana, diuinātes mendacium.] [Væ, inquit, prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, & nihil vidēt. Quasi vulpes in desertis prophetæ tui Israēl. Non ascenditis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israēl, vt staretis in prælio in die Domini.] Qui laborem defugit, qui periculum auertit, haud quaquam operarius ac minuter idoneus haberi debet.

5. Quis operario Christi agendum. Quare qui vineæ Domini vtilem operam impendere cupit, quo se vocatum diuinitus gratulatur, conditiones diligētis peritiq; operarij maximè obseruet. Primū vestimenta proluxa deponat, vt impedimentis solutus liberius in opus incumbat. Quæ sint vestimenta ponēda scriptura docet: [Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, vt ei placeat qui se probauit.] Itē illud. Vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me.] Abiecit à se David grauiora arma Saulis: [Nō

2. Timot. 2. *Matth. 19.* possū,

possū, inquit, sic inducere.] Mundi curas, carnisque illecebras relinquat oportet, qui velit expeditus, vt par est opus Domini aggredi. Deinde operarius noster lignonem suum bene concinnatum atq; expolitum curet, sine doctrina idonea opus Dñi non decet assumere. [Oportet enim Episcopum esse doctorem.] & Angelum præ se ferre sacerdotē, à quo legis scientiam populus petat. Ne si scientiam ipse repulerit, repellatur vicissim ex prophetica voce, ne Dei sacerdotio fungatur. Tum illud videndum, vt ferramentum manibus admoueat operi faciūdo, & quidem valide defigēdum, si proficere cupiat. Iuxta illud poeticum [Cum bene iactati pulsarunt arua lignones.] Et quod alius melior poeta dixit: [Et labefacta mouens robustus iugera fossor.] Non ostentandi lignonis humero, sed manu vtraque iactandi gloria cordi sit. Rebus, inquam, & factis perficiat doctor Christianus, quæ alijs præcepit, exemplo plusquam sermone nitatur: audiat Christū. [Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur.] audiat & Paulum. [Nihil enim audeo loqui eorum quæ per me non efficit Christus:] Eundem quoque Tito præcipientem: [Exemplum præbe te ipsum bonorum operum.] Augustinum audiat bonus operarius & diligens & patiens sic monentem: [In vinea operaris: fac opus tuū, & accipies mercedem tuam. Et ista tolerantia ad opus tuum pertinet, & hoc ad mercedem pertinet. Minus vis facere in vinea, qui non vis tolerare, quia & ipsa tolerantia ad ipsam operationem pertinet, vt inuenias mercedem.] Qui ijs conditionibus vineam Christi excoluerit, & fructum operæ suæ plurimum con-

sequetur, & laudem officij à Domino no. eximiam feret.

1. Reg. 17.

1. Tim. 13.

Osee. 4.

Ouid. & Virgilius.

Matth. 5.

Tit. 2.

Augustin. in Psal. 93.

IN EADEM DO-
MINICA, CONCIO
TERTIA.

*Simile est regnum cælorum homini patri fa-
milias, qui exijt primo mane conducere
operarios in vineam suam. Matt. 20.*

*I. Prouiden-
tiã Dei om-
nia curare
etiam mini-
ma.*

MULTA quidem præclaraq; con-
sideranda parabola hodierna nobis
offert: atque in primis Dei prouiden-
tiã declarat erga res à se cõditas
admirabilem. Inducit enim Patrẽ-
familias quendam admodum dili-
gentem, industrium, sedulum, nun-
quam à negotio gerendo cessantẽ.

Iustum quoque eundem, ac fidelem, denique liberalem
& splendidum narrat. Quæ in Deũ omnia conuenire ap-
prime, nemo dubitaret. Ac solet alias describi Deus sumi-
lis regi aut homini diuiti, quo magnitudo potentia atq;
opum diuinarum melius intelligatur: nunc vero Patrem
familias simpliciter appellare maluit, curam prouiden-
tiamque in res suas præcipuẽ ostendere volens. Nam vel
à familia vel à re familiari curanda Paterfamilias dictus
esse videtur. Id certè intelligunt omnes, cum Patrem fami-
lias cogitant, sedulum ac solertem prouidumque es-
se oportere. Atque Aristoteles sane summus Philoso-
phus Dei prouidentiam etiam Patrisfamilias similitudi-
ne exponendam duxit in metaphysicis suis, id quidem re-
ctè: sed illud falso & ineptè, quod diuinam prouidentiam
intra limites per angustos includendã putauit, quod iure
in eo philosopho reprehendunt Clemens Alexandrinus
& Theodoretus Cyrensis. Vt enim Patremfamilias non
decere

*Aristo. 12.
Metaphysic.
cap. 10.*

decere res per exiguas & vilissimas, quæ domi geruntur
cognoscere omnes, quas vel mancipia vel bestia agunt,
sed filiorum omnia, ac familia præcipua scire est satis, sic
Deum sentit is philosophus nequaquam minutiora natu-
ræ scire opus esse, alienumq; ab illa maiestate parua hæc
& abiecta curare, Itaque ausus est dicere. [Quædam me-
lius esse non videre, quam videre. Pari profecto errore
atque eorum quos scriptura commemorat, ita de Deo sen-
tiens: [Circa cardines cæli perambulatur, nec nostra confi-
derat.] Qui error absurdissimus inde manauit, quod scien-
tiam ac prouidentiam Dei more nostro accepit, quasi mul-
titudine rerum obruitur, atque diducta cogitatione in
plura, minus queat singula perspicere: quod fecit omni-
nõ est. Tanta enim illius mentis diuina altitudo est, ut
neque maximis vrgeatur, neque minima aspernetur: quã
Dei præclaram nostri sapientes naturam cognoscentes,
longe de illa sapientia ac prouidentia magnificentius pro-
nuntiarunt. Dionysius quidem Areopagita sic [Et pro-
cedit ad omnia tota intrinsicè manens:] Aurelius vero
Augustinus sic [O tu bone omnipotès, qui sic curas vnũ
queque nostrum, tanquam solam cures, & sic omnes
tanquam singulos.] Nempe diuina litera eam tradunt
summi Patris prouidentiam in res etiã minutissimas acer-
rimam, quam nihil omnino prætereat, quæ omnibus ad-
sit, quæ sine suo præscripto ne passerem quidem perire
patiatur. [Nonne, inquit, duo passerès alle uenunt; &
vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro?
Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.]
Quam seruatoris nostri sententiam Tertullianus refert
his verbis [Sine Domini voluntate nec folium de arbo-
re labitur, nec passer alis vnus ad terram cadit.] Atque
alius illo uetustior auctor sic scribit: [Cuius prouidentia
non tantum modo frillatim per singulos homines ecur-
rit aut currit sed etiam per totum orbem. Et ne quis non
etiam ad minima quæcunque Deo putaret istam infatiga-
bilem prouidentiam peruenire. Ex duobus, inquit De-
minus, passeribus, vnus non cadet sine patris voluntate.

Sed

*Aristo. 12.
Metaph. 9.
Iob. 22.*

*Dionys. de
diuinis no-
minib. c. 11.
Aug. lib. 3.
confes. c. 11.*

Matt. 10.

*Tertullia. in
lib. de exhor-
tatione casti-
tatis.*

Sed & capilli capitis numerati sunt. Quid hæc Christiana philosophia præclarior? quid Euangelica veritate sublimior: quæ non modo humanam tenuitatem cõsolatur atq; erigit Dei erga se beneuolentia cura; incredibili cognita, verum etiã diuinam maiestatem illustrat & decorat quæ capere totãtaq; nulla inanimata sentiendi vi queat: [Et cū sit vna, ait sapiēs noster, omnia potest; & in se permanēs, omnia inuocat.] Nihil igitur de sua quiete statuit; diuino declinat, quod res curet humanas omnes illa mēs summa, quæ minutos etiã passerculos cibo, vita, ope omni necessaria minimè præterit, vsque eo vt. præter eius decretum ne vnus quidem turdus cadere possit.

2. Deū præuenire nos ad salutem nostram. Hæc vero tanta nostri Patrisfamilias vel cura vel diligentia proditur inditijs plurimis: quod summo mane euigilant ac prodierit quærēdis operarijs: quod toties exierit, nullū idoneū tēpus prætermittēs: quod seros etiã atq; exiguę opere laboratores minimè neglexerit. Ea vero omnia quo studio obijt? vel mercede pposita, vel negotio cõmendato, vel etiã cõuenienti reprehensione otij adhibita. Quas huiuscę puidētice cœlestis partes exequi ac percurrere sermone cõuenit, quo melius diuinã in nos beneuolentiã prouidentiãq; intelligamus. [Exijt primo mane.] Illud est primū. Vbi nō abs re sit vigilandi curã laudare, quę maximè decet Patresfamilias, quos Aristoteles vult in suis AEconomicis vltimos debere ire cubitū primos ante omnē familiã lecto surgere. Cõtra quã mos habet prope omniū qui eo se dominos ceteris superiores opinantur, si somno præ omnibus indulgeant. Est autem surgēdi somno mane, vt optimè monet ille philosophus utilitas plurima, tū ad sanitatē corporis, tū ad negotiorū familiarium expeditionē; & quod caput est, ad philosophicam mētis studia Aristotelis verba sunt hæc. [Expergisci decet prius Dominū, quam seruū, & cubitū ire posterius; neq; vnquã incustoditã esse domū quẽadmodum nec vrbe, cū opus est neq; die, neq; noctu. Et ante lucē surgere, quod & ad sanitatē & ad curã rei familiaris, & ad studiū philosophiæ prodest quamplurimum.] Nulla enim dies

pars

pars aptior optimis cogitationibus consilijsque subeundis. Vespasianum Imperatorem historici perhibent solitum summo mane experrectum plerasque Reipublicæ grauiores causas definire: magno compendio ad res omnes opportunè ac tranquille constituendas. Sed morale fit hoc illud mysticum ac parabolæ proprium: Deum primū ad hominēs venire, gressus eius ad nos vocandos omnē nostrã operam antecedere: [Præoccupat enim, vt ait scriptura, qui se concupiscunt diuina sapientia, vt illis teprior ostendat: qui mane vigilauerint ad illam, nō laborabit: absidentem enim foribus suis inueniet sapientiam.] Quicquid nos vigilemus, priores certe partes in beneficio sunt semper illius: quod Ioannes & agnoscit & prædicat: [Non quasi nos dilexerimus Deū: sed quoniam ipse prior dilexit nos.] Nã quæ ad naturam bona pertinent, ea sine vllō quisq; merito suo nactus est, vt fit, vt viuat, sentiat, intelligentia vigeat, corpore integro, sano, robusto, mente acris, perspicaci, prouida præditus. Quis enim vt hæc sibi cõtingerent laborauit? [Quoniã ipse, ait Psalms, fecit nos, & non ipsi nos. Quæ vero ad gratiã Christianam beneficia spectant, in ijs non minus cernitur Dei prouidentia omnem nostrum actum, omne meritum anteuertens. Gratis enim iustificat Deus hominem, nullis meritis præcedentibus, primusque gradus ad iustitiam Dei motione ponitur. Itaque gratia ipsa iustificans à sacris autoribus creatio quædam nominatur, tanquam ex nihilo nostro, illud diuinum fiat in nobis. Sic Paulus non semel nouam creaturam vocat. Sic Iacobus initium creaturæ eius. Atque idem Paulus rem totam explicat verbis præclaris: [Gratia salui facti estis per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis gloriatur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu, in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.] Videtis quemadmodum primas ac præcipuas partes sanctificationis nostræ Apostolus gratia hæc dono Dei tribuat, vt ipsa etiam bona opera nostrã afferat diuinitus fuisse præparata & confi-

Suetonius
in vita Vespasiani. ca.
21.

Sapient. 6.
1. Ioan. 4.

Psal. 99.

2. Cor. 5.
Galat. 6.
Iacob. 1.
Ephes. 2.

benignitati, sed etiam impios in illam maiestatem. Pater quidem familias instat: vrget negotium, non defatigatur, eūdo & redeūdo, omni hora adest, sępius vocat: & quod iure mireris, ne extremam quidem dici particulā officio vacuam iure patitur. Quis nostrum si hominem videret extrema hora operarios conducentem, non rideret? At Deus ne illud quidem exiguum spatium benignitatis suę expers prętermittit. Itaque vel serum & tardū operariū non abiicit, non dedignatur. Quid dico non dedignari? vltro vocat, inuitat, allicit, atque extimulat ad opus paruo vel nullo potius emolumēto suo, summō illius cōpendio. Hoc illę voces amatorię significant: [Ergo saltem à modo voca me Pater meus:] Vel sero tandem vel post innumerabiles errores tuos ad me redi. [Reuertere ad me, & ego suscipiā te.] Cui nā tandē hęc tam dulcia, tam blanda, tā amatorія cognoscite quęso. Nēpe cui erat dictū. [Tu fornicata es cum amatoribus multis.] Et rursus: [Frons meretricis facta est tibi, & noluisti erubescere.] [Erubescāt hęretici, inquit Hieronmy. qui nolūt ad meliora cōuerti, nec regredi ad patrē creatorē suū: & audiāt: saltē à modo voca me Pater meus, dux virginitatis meę es tu. Ipse despondit animam vestram amplexibus suis, & docet quomodo orare debeat & agere pœnitentiā. Quāto autem ille clementior, qui salutis post fornicationem ostendit viam, tanto miserior meretrix, quę nō vult post vulnera recipere sanitatem.] Ergo si Dei minus reuerentia tangimur, si pudore non ducimur, certe patiamur Dei perseuerantia & contentione nos vinci. Toties exit, toties vocat: tandem aliquando sequamur. Atque illud sane mirabile accidit Patrifamilias nihil de suo perire si renuas, tibi damnum parari maximum. [Si peccaueris, quid ei nocebis? Si iuste egeris quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?] At tamen ita nos Pater ille sollicitat, ita allicit, tanquam summopere eius interfit. Deniq; & operarij & vinea, & merces ad nostram rationem pertinent omnia. Beneficium accipimus ipso obsequio: excolimus vineam, quę nostra mens est: & redditur merces pro accepto

Hierem. 3.

Hieron. in
Hierem.

Iob 35.

accepto beneficio: nostram rem agimus, & Deum debitorem tenemus. Omnibus modis eximia in nos Dei nostri benignitas declaratur.

Quoniam de patrifamilias diligentia ac sedulitate dictum est: de operariorum otio deinceps dicendum erit. Ex foro omnes in vineam acciti operarij sunt. Vineam esse aliquando diximus Ecclesiam, iustorum cætum, Euāgelicam denique professionem, quam vel in alijs vel etiā in se ipso vnusquisque excolit. Forum vero ex quo in eā vineam itur, in quo foro resident homines, quidnam esse putemus? Bene forū Hilarius interpretatur in hunc mundum. [Forum, inquit, accipi pro seculo, res ipsa admonet, æquabiliter turbis hominū calumniarū iniuriarumq; contentionibus, & diuersorū negotiorū semper tumultuosus.] Igitur & mihi mundus iste amplum quoddā forum esse videtur: in quo tot rerū species videas, turbam hominū tantam, tumultu ac strepitu omnia plena, congregiēdi, colloquendi, ambulandi facultatem amplam. Atq; hęc omnia interdū feruent: simul atque nox incubuerit, vacua omnia, se domum cuncti recipiunt. Forum vel lutulentum, vel puluerulentum sibi relinquitur. Num secus habere tibi mundus videtur? [Pręterit, inquit, figura huius mūdi:] [Et mundus transit & concupiscentia eius.] Vel ipsi mundi amatores fraudem sed sero deplorant: [Transferunt omnia illa.] Qui igitur domicilium sibi aut hospitium nocturno tempore non parauerit, quam cum putatis ineptū sola fori istius amplitudine captum? Veniet nox fratres: qui in illa vita domicilium nō munierit sibi, videat quo pacto ingruentē noctis obscurissimę tēpetastē tranfigat. Igitur in forum istud cateruis hominum referunt, vbi fraudes, vbi insidię, vbi contentiones vigent, sapientia quoque diuina ingreditur, & ex pernitiōsa amplitudine, ad strictam sed securam semitam vitę vocat, cōacionatur, & clamat. An non de illa scriptum est? [Sapientia foris prędicat, & in plateis

4 Forū esse
seculum &
contra otio-
sos.Hilarius in
expos. Mat. 10.

1. Cor. 7.

1. Ioan. 3.

Sapient. 5.

Proo. 1.

sunt noxia, cupiunt? Cōuertimini ad correptionem meā: en præferam vobis spiritum meum.] Vultis cognoscere sapientiæ diuinæ correptionem? Patrem familias audite operarios otiosos coarguentem. [Quid hîc statis tote die otiosi?] Ac vere sane otiositas reprehenditur: quod boni nihil pariat, malorum vero segetem amplam ferat: Seneca sapienter de otio illud: [Paulatim effœminatur animus: & in similitudinem otij sui, & pigritiæ, in qua iacet, soluitur. Otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura.] Noster vero sapiens, & summus ornate, multo tamen robustius in otium inuehitur. [Multam, inquit, malitiam docuit otiositas.] Illud probè Diuus Hieronymus: [In desiderijs est omnis anima otiosi, quod videlicet semper aliquid agendum sit, ne ager pectoris nostri cessante manum, malarum cogitationum sentibus occupetur.] Verū est illud Chrysofomi dictū, [Omnium vitiorū quasi matri- gistra quædam & origo est otiositas.] Nam vitiorum omnium femina in otio inuenias. Inde garrendi, mentiendi, detrahendi, ludendi, furandi, peierandi, concupiscendi, mœchandi, humanas leges ac diuinas denique violandi origo atque materia. Ager otio torpens vepribus & filice impletur: equus in stabulo diu à labore cessans, inutilis redditur: ipsum ferrum nisi exerceatur, rubigine hebescit. [Desideria occidunt pigrum,] ait Salomon. Quare Paulus grauius otiosos obiurgat atque admonet. [Rogamus, inquit, vos fratres, vt vestrum negotiū agatis, & operemini manibus vestris.] Mulieres etiā durius accipit, [Quæ discunt circuire domos otiosæ: non solū autē otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ.] Cōtra beatū prædicat Scriptura virū labore victū parantem: [Labores manum tuarū quia manducabis, beatus es & bene tibi erit.] Fœminā quoq; principem laudat, quod. [Panem otiosa non comedit.] Ac primum homini Deus excolendū hortū voluptatis tradidit, vt custodiret & operaretur, tūc negotiū prout decebat iniungēs: mox vero etiā peccati poenā simul atq; medicamētū esse laborem voluit. [In sudore, inquit, vultus tui vesceris pane tuo.] Atq; otiosi quidē culpa nō vacat: at otiosi totā diem,

Seneca in
epist. 83.

Eccli. 33.
Hieron. lib.
5. in Ezech.
in c. 16.

Chrysof. bo
mil. 36. in
Matth.

Prout. 21.

2. Theff. 4.
2. Tim. 5.

Psal. 127.
Prout. 31.

Gen. 3.

diem, magno reprehensionis aculeo dignum: [Quid hîc statis, inquit, tota die otiosi?] Nihil distat otiosus à stipte: quod est ingenij atque industriæ probrum summum.

At si se ita res habet, dicetis credo, præclare se tabelliones gerere iustiores, nundinatores, litigatoresq; , quorū est tanta opera & assidua cura, tam feruens huc illuc diligentia, vt festos etiam dies negotiētur, ac negotiorū multitudine se pares esse non posse querantur. Hos Dñs nequaquam arguere possit, ac dicere. [Quid statis tota die otiosi?] quibus ad cibū & somnū necessario capiendū vix otij satis sit. Sed enimvero quantū equidem sentio, hosce negotiatores libentius Pater noster familias reprehendit, otiososq; cœsuerit: Neq; enim qui in foro nugantur, eos quippiā agere dixeris, tametsi horas totas fabulando, iocando, ridendo consumere videas. Quin potius eo istorū otii turpius ac vituperatione dignius sit, quo plus in rebus inutilibus & nihili teneantur. [Socrates quidē vt scribit Xenophon grauis autor, censebat eos esse otiosos, qui dimissis inutilibus, meliora agere negligenter. Nā & qui taxillis, & qui risui excitando vacant, aliquid agunt: nihilominus otiosi sunt, quod liceat istis ommissis meliora agere.] Et recte hæc Socrates. Quid enim otiosum, quid vanum & inane dixeris, nisi quod nullius fructus, nullius sit emolumentū? Num eos nō censeamus otiosos, qui ludicra tractant, puerilibus occupantur, cū seria instent, cum de capite & fortunis agatur? Iubet te Deus quærendæ æternæ vitæ operam dare, salutem tuam consulere, tu vero re tanta neglecta, ludis, nugaris, saltas? Quid enim nisi nugæ sunt meræ, occupationes istæ honorum, quæstum, contentionum, sempiterna salute contempta? Cælum tibi comparare potes, & tu vilissimas merces & scrupula quædam inania pluris facis? Neque amittis solum tantum commodi, sed exitium tibi verissimum comparas? Audi propheticas voces in istam stultitiam plane missas: [Con- fidunt in nihili, ait Esaias, & loquuntur vanitates: conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. Oua aspidum ruperunt, & telas araneorum texuerunt, Qui comederit

5 Maxime
otiosos esse,
qui varijs se-
culi negotijs
teneantur.

Xenophon
lib. 3. de di-
ctis & se-
ctis Socra-
tis.

Esai. 59.

mederit ex ovis eorum morietur, & quod confotum est erumpet in regulum. Telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis. Opera eorū opera inutilia: & opus iniquitatis in manibus eorū.] Mirā hominum fiduciam sui, incredibilem iactantiam ac vanitatem arguit Propheta: eosque docet multum quidē laborare, multum sudare, vt sceleris tandē prouentū faciāt. Quorū fraudes & tecnæ sint ovis aspidū similes, inuenta & labores telis araneorū, quibus texti vestis non queat. Qui denique cū nihil vtile & opportunum gerant, sunt tamen & sibi & alijs summopere perniciosi. Aduersus hos negotiorū inutiliū vel potius pernitiolorum architectos, beatus Chrysofostomus scitē disputat in hūc modum. [Nolo mihi respondeas nō nihil te quotidie facere: sed illud mihi ostēde, si earum rerum aliquid tractas ac facis, quæ necessariæ sunt. Sin verō pecuniarū quæstus, quasi diligentissimus caupo, & iugem quam de accumulandis opibus habes, curam mihi proponis: non verebor ipse tibi respondere, nō esse opera hæc. Quippe cum illa, mea sententia & quidē certa, magna opera sint, misericordia erga pauperes, oratio iugis, eorumque protectio, qui iniuria maioris alicuius vexantur. Quæ omnia apud nos nullum habent locū: sed in maxima desidia otioq; viuimus semper.] Hæc idcirco Chrysofostomus dicit, quod occupationes omnes & labores censeat inanes & vanos, nisi Dei mandata seruētur. [Vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas. Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo quo laborat sub Sole?] Nonne recte ad meliorem frugem Scriptura nos vocat? nonne vberiores laborum fructus pollicetur, si Dei mandata seruamus, si illi nos operarios qui nos conducit in suam vineam, præbemus? [Quid hic statis tota die otiosi?] Vel potius. [Quare appenditis argentum & non in panibus? laborem vestrum & non in futuritate?] Sapientiam diuinā, fratres, potius audiamus, illius præceptis pareamus, in illius opere libenter verfemur. Fidelem experiemur, quæ ita promittit: [In opere meo exiguū laborabis: & cito edes de fructibus meis.]

Chrysof. ho
mil. 36. in
Matth.

Eccles. 1.

Esai. 55.

Eccles. 6.

IN

IN EADEM DO-
MINICA, CONCIO
Q V A R T A.

Simile est regnum calorū homini patrifamilias, &c. Matth. 20.

I diligenter parabolæ propositæ in Iustitiâ narrationem attēdimus, inueniemus Dei gratia certē Patremfamilias non modo diligentem, sed etiam æquum & iuniorum in nos, esse coniunctam. Ita enim rei suæ familiari consulendum putat, vt eam curantibus commodus sit. Tria igitur considerare debemus, pactū quod inter Patremfamilias atque operarios intercedit: laborem ab operarijs exhibitum: mercedem à Patrefamilias redditam. Pactum quidem eiusmodi est, [ex denario diurno conventionione facta.] Ac mox, [ite & vos in vineam meā, & quod iustum fuerit dabo vobis.] Itaque præmium pollicetur, vt ad laborem inducat. Quocirca gratiam Dei præcedere & primas partes agere, nullo modo dubitare fas est. Idcirco perhibetur primum exire Paterfamilias & vocare de foro quos vult. Id nemo potest meritis suis tribuere, neque se quæfisse Patremfamilias dicere, priusquam ab illo quæ situs vocatusq; sit. Itaque vocatio Dei gratuita omnino est. At supposita iam gratia prima vocatis, sequitur iustitia pollicentis, reddentisq; mercedem. Ex parte quidem liberi arbitrij, diuina adiuuante gratia, est assensio, & acceptio promissi, tum labor & opera præstita, cui merces est promissa. Integrum enim operarijs fuit ire, ac manere: accipere conditionem vel repudiare. Neque eos coactos legimus à prætore, sed à Patrefamilias conductos.

Li 4

Quare

Quare & operatur homo & meretur promissam mercedē. At Dei benignitatē simul cū iustitia cōiunctā pariter videmus. Neq; enim tribuit mercedem nisi laborāti. Quē vt alliciat, promissis incitat, fidelis & iustus in exoluen- do. Quare vita æterna, & gratia dicitur rectē, & merces rectē. [Stipēdia peccati mors: gratia autem Dei vita æterna.] Ita Paulus, qui alio loco sic loquitur: [Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.] Rogo te Paule, quomodo gratia, si est corona iustitiæ? sed prima gratia considerata, qua Deus vocat & conuentionem cum homine facit, nullis eius meritis præeuntibus, iam vita æterna merces iustitiæ est. Egregium gratiæ prædicatorem ac defensorem Augustinum audiamus sic differentem: [Quomodo est gratia vita æterna, quæ ex operibus sumitur? Ista quæstio nullo modo videtur mihi posse dissolui, nisi intelligamus & ipsa bona opera nostra, quibus æterna redditur vita, ad Dei gratiam pertinere propter illud quod dicit, sine me nihil potestis facere. Itaque charissimi vita bona nostra nihil aliud est quam Dei gratia, sine dubio & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia est: & ipsa enim gratis datur, quia gratis data est illa cui datur. Sed illa cui datur tantummodo gratia est. Hæc autem quæ illi datur, quoniā præmiū eius est, gratia est pro gratia, tāquā merces pro iustitia, vt verū sit, quoniā verum est, quia reddet vnicuiq; Deus secundum opera eius. Ex eius plenitudine accepimus, vt bene viuamus: & insuper accipiemus gratiā pro gratia, quando nobis vita æterna reddetur.] Hæc Augustinus, de cuius sententiā imo Pauli ipsius merces vitæ æternæ simul est gratia, & quidē maxima: & iustitia item verissima, vsq; eo vt idē Apostolus asserat iniustū Deū futurū fuisse, si laboris nostri rationem non haberet. [Non enim iniustus Deus, inquit, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.] Magnū gratiæ beneficium, quod te Deus vocauit operarium, cum posset in foro relinquere: quod conduxit in vineā, æternæ vitæ mercedem consecuturum. Cui Dei gratiæ

Roman. 6.
2. Tim. 4.

Aug. de gratia & libero arbitrio, c. 8. & 9.

Heb. 6.

tiæ non ingratus Apostolus dicebat: [Gratias ago Deo meo qui me fidelem existimauit, ponens in ministerio.]

Sed hac iam accepta gratia videat Christi operarius ne abutatur. Oportet enim fideliter laborare. Neque proderit pactum iniisse, si conditionem tuam non serues. Non accipies mercedem nisi labores. Hoc enim erat in tribus illis secundum. Summa vel stultitia vel impudentia sit, vitoriam velle sine certamine, brauium sine cursu, mercedē sine labore. [Qui operatur ait Salomon, terram suam, satiabitur panibus.] Et rursus: [Egestatem operata est manus remissa.] Videat vnusquisque quid faciat, quam diligenter, quam gnauiter operam suam præstet, recepturus sine dubio mercedem pro ratione laboris & operæ. Ita ille prædicat vineæ Dominus, voce præclara: [Ecce venio cito, & merces mea mecū est, reddere vnicuiq; secundum opera sua.] Cui Paulus assentiēs, vnusquisque, inquit, secundum laborē suū propriā mercedē accipiet.] Debet autē labor operarij esse tum obediēs, tum impiger, tum denique cōcors alijs. Obediēs quidē sit oportet, vt Patrisfamilias voluntati obsequatur. Nec enim eligere eius est qui operā præstat, sed eius cui præstat. [Ego vos elegi, inquit, vt eatis.] Ne si curramus nō miseri, querelā Dei audiamus, nō gratiā. Quare in qua quisque vocatione vocatus est in ea maneat. Vnusquisque prout accepit gratiam illā admīnistret. Ibi operarius fodiat, vbi Paterfamilias iusserit. Neq; sibi placere, sed Dño qui seruit, velle debet. Deinde impiger sit labor, nō ad speciem & fucum, ne subterfugiat opus, strenue gnauiterque se gerat: illa diligentissime curet, quæ cum Deus curare volet. [Maledictus enim habetur, iuxta prophetam, qui facit opus Domini fraudulenter.] Dolosum operarium Augustinus & desidem reprehendit his verbis: [Quod si dolosus es, vide ne non solum accipias mercedem, sed & pœnam inuenias, quia voluisti esse operarius dolosus. Et quidē operarius dolosus, vt incipiat non benefacere, oculos patrisfamilias attēdit, ad illum aspicit, qui conduxit ad vineam, vt cum ille auerterit oculos, cesset & non bene operetur: cum autem

1. Tim. 1.
2. Quales operarios Deus probet.

Prou. 12.
Prou. 10.

Apoc. 22.

1. Cor. 3.

Ioan. 15.

1. Cor. 7.

1. Pet. 4.

Hiere. 48.

Aug. in ex-
pos. Psalm.

93.

ille aduerterit oculos, bene operetur. Deus autem, qui te conduxit, non auertit oculos, non tibi licet dolose operari. Super te sunt semper oculi Patrisfamilias: quere ubi illum fallas, & si potes cessa.] Ergo fratres, diligenter atque impigre in opus Domini incumbendum nobis est. Nam qui parce & maligne Deo operam suam nauat, facile respuitur opera eius, atque contemnitur Aggæo sic attestante: [Intulistis in domum, & exufflaui illud: quã ob causam, dicit Dominus exercituum. quia domus mea deserta est, & vos festinastis vnusquisque in domum suam.] Exufflasse atque respuisse dicit quæ erant illata in templum, propterea quod præcipuã operã rei suæ familiari quisq; adhiberet, templo autem ædificando, non nisi cum essent curis domesticis perfuncti, vacarent. Ergo veros, fideles, strenuosq; operarios quales amat Paterfamilias, paucos esse videmus. Præterea ipsos bene inter se conuenire operarios oportet. Vt opus crescat atque proficiat. Si enim dissideãt, & tumultuentur, ligonesque ad mutuã cædem vertant, actum erit de opere æquẽ atq; operarijs. Qui lites & iurgia amant, qui laceffunt socios, qui verbo Dei & facultate abutuntur ad inuidiã & contumeliã faciendã fratribus, eos potius euerfores operis Dei quã fabricatores Spiritus sanctus ostẽdit. In hos illud Apostolicũ proprie est dictũ: [Videte canes (se nimirum mutuo mordẽtes,) videte malos operarios, videte concisionem.] Quare admonẽdi sunt eiusmodi iracũdi & bellicosi operarij, quod idẽ Apostolus scribit: [Quod si inuicẽ mordetis, & inuicẽ comeditis, videte, ne ab inuicẽ cõsumamini.] Ac fere fit, vt optime cõstituta respublica, discordia ciuũ maxime dissipetur, atq; illud cernere est, quod de Philisthæis Scriptura cõmemorat, [Versum fuisse gladiũ cuiusq; in proximũ, ac se mutua cæde truncasse.] Quapropter quod in vineis fodiendis vsus habet, vt fossiores vno aguine cateruatim fodiant, atq; ita & se mutuo excitent, & opus ipsum cõmodius persequatur, id in spiritali operatione, qua Ecclesiæ ager excolitur, multo diligẽtius seruandũ est. Valet enim mirificẽ cõcordia atq; ordo ille rei gerendæ

Agg. 1.

Philip. 3.

Galat. 5.

1. Reg. 14.

gerendæ accõmodatur, quo labor minus molestus sit, & lãge amplius promoueat. Solet vero interdum ipse etiã vineæ procurator sumpto ligone tanquã dux cõmilitõnes ad se sequendũ cohortari, atq; liberali quadam vi ad opus vehementius vrgere, cũ pudori sit præeuntẽ deferere. Quæ res in Christo tanquã duce laboris & comite pro sua humanitate nos eximio documento adhortante, illustrissimũ ac iucundissimum spectaculum præbet Ecclesię vniuersæ. Nam cruce tanquã ligone quodam ac præcipuo operis instrumento in humeros sublato, nos omnes ad sequendum se hortatur, & tollere suam quemq; crucem iubet. Quem tantũ tamq; præclarũ ducem pudoris sit summi deferere, gloriæ singularis sequi, cuius studio Paulus accensus socios item extimulat: [Exeamus igitur ad eum extra castra, improprium Christi portantes.] Et item: [Aspicientes in autorẽ freri & cõsummatorẽ Iesum per patientiam ad propositum nobis certamen curramus.]

De conuentione, & labore dixi: de mercede restat, vt dicam. Non displicet Deo desiderium præmij: mercedem ideo promittit, vt eius cupiditate homo excitetur ad laborandum, laborisq; molestias fructus cogitatione sustinet. [Quoniã est, inquit, merces operi tuo.] Quare apud Iob legimus. [Sicut præstolatur mercenarius finẽ operis sui, sic ego menses vacuos enumeravi mihi.] Præsentem penuriam futura compensatione opulentia se tolerasse dicit. Est autem merces ea tanta, vt quãuis operã, quosuis sudores, eius respectu homines non modo æquo animo, sed grato etiã ac libenti ferre debeant. Denarium diurnũ Scriptura vocat. Si consuetudinem hominum spectes, vile admodum pretium putes: sin rem eo verbo mysticẽ dictam perpendas, nihil optare præstabilius possis. Etenim denarium Patres interpretantur vitam æternam, felicitatem nunquam finiendam. [Salutis, ait Origenes, nomen arbitror esse denarium.] Diui Augustini verba sunt etiã hæc: [Denarius ille vita æterna est: & in vita æterna omnes æquales erunt. Quauis enim meritorum diuersitate fulgebunt, alius maius, alius minus, quod tamen ad vi-

Heb. 13.

Heb. 12.

3. Mercedẽ denario signi-
ficatam esse
vitam æternam.Hierem. 31.
Iob 7.Orig. homil.
10. in Mat-
thæum.Aug. de ver-
bis Domini
serm. 59.

tanti

tam æternam pertinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longior, alteri breuior: quod pariter sempiternum est, quod non habebit finem.] Bene diurnus denarius dicitur. Quæ est enim tota vita mortalium ad illam æternitatem comparata, nisi dies vnus & sane breuis. Sic philosophatur Origenes: [Vide, inquit, si possumus totū hoc seculum præsens dicere vnum diem: magnum quidē quantum ad nos, modicum autem & exiguum temporis quantum ad Dei patris & Christi & Spiritus sancti vitā.] Diurnum vero etiam accipere potestis, qui ad victū diei vnus sufficiat: sed diem intelligite illum quē Petrus vocat æternitatis. Quare denario nihil opus est amplius: satis vnus est ad vitam perpetuo ducendam, in ea ciuitate, quæ diei succedentem noctem nunquam vidit. Est autem denarius ille regium plane numisma, in quo non Cæsaris imago & nomen inest, sed Dei cælestium ciuium Regis sempiterni. Vultis ne scire quenam merces sit vobis oblata: qui expectandus denarius? ipsum audite Dominum cū fidei seruo Abraham stipulantem. Cum enim is secum de suorum laborum fructu cogitaret, antequam in illam vocem erumperet: [Domine Deus, quid dabis mihi?] An teuertit sermo diuinus, & ait: [Noli timere Abraham, ego sum merces tua magna nimis.] An vobis non videtur ea merces magna, qua maius esse nihil potest? quæ ipsum Deū æquet. [Ecce Saluator, ait Propheta, & merces eius cum eo:] Ita plane, cum ipso Deo merces ostenditur, cum sit qui dat, id ipsum quod datur. Satis proinde Petri desiderio est factum sciscitantis quid sibi & socijs premij sperandum esset, qui omnia reliquissent, Christum sequuti, cum possessuros vitam æternam confirmauit. Nam quid sit illud bonum quo beati fruuntur, nullo potest modo melius explicari, quam si dicas, omne esse bonum in vno bono consistens. Numus plane idcirco mihi nominari videtur vita illa beata quod sicut in numo sunt omnia, est cibus, est vestis, domus, equus, seruus, res denique omnes ad vitā opportunè agendā quæ numo cōparatur: sic in illo bono sunt omnia bona, diuitiæ, gloria, maiestas, voluptas, salus

Orig. homil.
10. in diuersos
locos
Matthæi.

2. Pet. 3.

Genes. 15.

Esai. 62.

Matth. 19.

salus sempiterna, cunctæ denique res, quæ beatum facere possunt. [Erit enim Deus omnia in omnibus.]

Cum ea igitur merces reddatur omnibus: tamen non omnes æque beantur. Alij alijs præferuntur sine vlla cuiusquam iniuria, magna certè magnificentiæ diuinæ laude. Id quemadmodum fiat, attendite. [Cum fero, inquit, factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios & redde illis mercedem suam incipiens à nouissimis.] Procuratorem intelligimus Christum, qui tamen Dominus vineæ æque sit, tamen se procuratorem præbere etiam voluit homo factus, mediator Dei & hominum Christus Iesus: cui pater [omne iudicium dedit quia filius hominis est: non enim pater iudicat quenquā.] Vt Evangelicus sermo tradit. [Dominus Iesus Christus, ait Remigius, ipse est Paterfamilias & vineæ procurator, sicut & ipse est ostium & ostiarius.] Horam vero seram illam cum labore finito, de mercede capienda cogitandum est, finem esse seculi accipite vel vitæ cuiusque finem, eodem enim redit: siquidem vt Augustinus dixit, tunc vnicuique mundi finis existit, cum vitæ huius finis aduenierit. Felix sane hora atque omnibus votis exoptanda ijs, qui fidelem operam posuerunt. Quanta cum voluptate operarius accedit, ligonem ponens, manum mercedi apertens. Sed interest plurimum. Apud mortales, laboris tollerantia diuturna, pecuniæ solutio breuis: duodecim pene horas qui sudauit, celeri acceptione mercedis compensatur. Apud superos longe secus. Vix horam vnā laboraueris, præmium capies sempiternum. Quam rem altè cōtemplans Paulus sit se excitabat: [Id enim quod in præsentem est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia sunt: quæ autem non videntur æterna sunt.] Quam obrem alias idem dicebat: [Existimo quod non sunt condignæ paffiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.] Itaque qui se intuetur pro Christi

1. Cor. 15.
4. Quam fe-
lix hora sit
accipiendæ
mercedis.

Ioan. 5.
Remig. in
catena San-
cti Thomæ.

Aug. epist.
80. ad Hesy-
chium.

2. Cor. 4.

Rom. 8.

sto

sto fideliter laborasse, iniurias pertulisse plurimas, nihil nisi Domini opus curasse, merito is iucundissimam illam vocem habebit; [Voca operarios] dicitque ex animo: *Apo. 22.* [Veni Domine Iesu: & qui sitit, dicat: Veni; & accipiat aquam vitæ gratis.] Hoc æternæ retributionis desiderium electorum Gregorius explicat illis beati Iob verbis contineri: [Sicut seruus desiderat umbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.] [Umbram, ait Gregorius, seruum desiderare, est post tentationis æstum, sudoremque operis, æterni refrigerij requiem quærere. Hanc umbram comprehendere Paulus anhelabat, desiderium habens dissolui & esse cum Christo. Ad hanc umbram ex desiderij iam perfectione perueniant, qui dicebant: Nos qui portauimus pondus diei & æstus. Mercenarius etiam, quod graue perpendit ex opere, leue existimat ex remuneratione. Sic electi cum mētis oculū ad æternæ patriæ considerationē tendunt, ex comparatione præmij, quam sit leue quod patiūtur, inueniūt. Hinc est quod Paulus labores suos enumerat & contumelias, & pericula, & ita se grauātū dicit, vt tæderet iā viuere. Sed quomodo remunerationis linteo sudores tanti laboris tergat, ipse denūtiat dicens: Nō sunt cōdignę passionēs huius temporis ad futurā gloriā quæ reuelabitur in nobis. Finē itaq; laboris quali mercenarius præstolatur, qui dum profectum remunerationis considerat vile æstimat, quod pene deficiens laborat.] Hastenus Beatus Gregorius.

5 *Deum cū sit iustus in omnes, in quosdam amplius se præbere mansuetum.* Verum quid illud est, quod à nouissimis inchoare procurator iubetur in reddenda mercede? Nempe cum sit in omnes iustus & fidelis, Deus est præterea in nonnullos liberalior, eosque sæpenumero præfert, qui nouissimi sunt opinione hominum atque externorum operum meritis. Quo liqueat cunctis in hos ostendi munificū, propterea quod neque ipsi sibi, neque alij illis tribuere possunt præstantiora munera. Eam enim rationem attulit facti sui: [An non licet mihi quod volo facere? volo au-

tem

tem huic nouissimo dare sicut & tibi.] Est nimirum donorum suorum Dominus: facit, quod vult; neque alia est causa requirenda, quam illius magnificentia & maiestas, quæ eo pacto maxime declaratur. Qui otiosi totam diem nihil agendo consumpserant, hi vna hora laborantes, cæteris præferuntur. [Nam tametsi quantum ad laboris modum, quemadmodum dicit Nazianzenus, plus contulerint qui priores ingressi sunt vineam, non tamen quantum ad animi liberatq; voluntatis modum.] Dei vero longe diuersum est iudicium ab humano. Nos externos labores consideramus: ille fidei & dilectionis in eternæ modum plus facit. Itaque qui diu fuere otiosi, exiguo tempore laborantes, diu laborantibus non immerito anteponuntur: vt patris familias liberalitas amplius luceat, & Dei gratia fiat illustrior. [Semper enim libentius damus aliquid illis, quibus gratis donamus, quia pro solo nostro honore donamus.] Quemadmodum hoc loco autor non ignobilis dixit. Equidem etsi videtur audacius dictum, addam non solum in otiosos fuisse liberaliorem, sed sæpe etiam in pernitiosos; in sceleratos; in blasphemos & impios. Nonne Saulus spirans mundum & cædis in discipulos Dñi in ipsa furoris festinatione, diuinitus prostermitur, & illuminatur: & fit electionis præclarissimum vas? Nonne Matthæus de telonio transfertur in Apostolatam? de tabulis focnerarijs ad Euangelicas tabulas conscribendas traducitur? Quid illa peccatrix, quæ meruit audire, sibi esse remissa peccata multa; eoq; maiori gratia donatam, quo peccatorum grauior fuisset sarcina? Cur hæc tam admiranda? Dauid certè canit egregie; [Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra; suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem, vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.] Ergo ea res ad declarandam diuinæ potentie magnitudinem pertinet, vt est vsitatum summi terræ monarchis amicis infimæ sortis ascitos ad fastigium imperij extollere. Assuerum quidem Persarum Medorumque regem potentissimum

literæ

Nazianz. in orat. in sanctū baptisma.

Autor imperfecti in Matth. hom. mil. 34.

Act. 9.

Matth. 9.

Luc. 7.

Psal. 128.

IN DOMINICA

IN SEXAGESIMA,

CONCIO PRIMA.

Exijt qui semināt, seminare semen suum.

Luc. 8.

*3. Quāvis fuerit con-
cursus Chri-
stum audire
cupientium.*

HIVS præstantissimæ parabolæ nar-
rator Christus, voluit etiā interpret esse
& expositor, quod eius intelligentiam
probe tenere magnopere nostra interes-
se sciret. Est autem parabolæ scopus is-

potissimus; verbi diuini auditores plerosque non eā uti-
litatem capere quam oporteret, idque varijs ex causis ac-
cidere: eos vero qui vt par est, acciperent ac contine-
rent verbum Dei, mirabiles fructus inde referre. Quam
fane parabolam ea occasione Christus induxit, quod fre-
quentissimè vndique auditores confluxissent, vsque eo
vt nauiculum sistere necesse fuerit, vt turbā litore irrucen-
tem à se paulisper arceret. Nam cōscensæ nauiculæ Mat-
thæus & Marcus meminerunt: causam autem fuisse mul-
titudinem auditorum satis Lucas exposuit cum dixit:
[Cum autem turbæ plurimæ conueniret & de ciuitatibus
properarent ad eum, dixit per similitudinem, Exijt qui
seminat.] Matthæus quoque satis expressit necessitatē
subeundæ nauiculæ ad docendum multitudinem audito-
rum attulisse: ait enim [Exiens Iesus de domo sedebat
secus mare. Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita
vt in nauiculam ascendens federet: & omnis turbæ sta-
bat in litore.] Quo circa videre est prophetiam Michæ
atque Esaiæ completam, qui de Euangelicæ gratiæ fortu-
natis temporibus vno spiritu atque verbis ipsdē sic pro-
nuntiarunt: [Erit mōs domus domini præparatus in ver-
tice

Matth. 13.

*Esai. 2.
Michæ. 4.*

rice montium & eleuabitur super tolles (quod de celsi-
tudine doctrinæ doctoresque Euangelici dicit) & de-
fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ, p̄t
dicent, venite ascendamus ad montem Domini, & ad
domum Dei Iacob, & docebit nos de vijs suis, & tibi-
mus in semitis eius. Quæ quidem omnis oratio quan-
uis ad Ecclesiæ primitiæ amplitudinem declarandam
pertineat, quod satis indicant, illa quæ sequuntur,
[Quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de
Hierusalem] quemadmodum Eusebius & Iustinus acci-
piunt, tamen negari non potest, quin etiam ad ipsum
Euangelij autorem Iesum, quod Hieronymo etiam pla-
cet, referenda sit. Sed tantæ multitudini Christus osten-
dere volens non pares futuros esse Euangelicæ doctri-
næ prouentus, similitudinem oportune narrauit eius
qui cum multum sementis fecisset, plurimam partem
excidere sibi ac perire conspexerit. Inde alteram ei-
dem Esaiæ prophetiam non minus veram demonstrans,
[Multiplicasti gentem: non magnificasti lætitiā.]
Nam pro multitudine credentium, non ea est copia iu-
storum, quam desideres: neque sementi largissima æqua-
lata atque vberes respondent sægetes. Id nos probe in-
telligere multum refert, nō vel audiendi studia, con-
tenti simus, vel Christiano nomine gloriemur, facta mi-
nimè Christiano digna exhibentes. Ergo egregium
concionatorem Christum attente ac studiose ausiamus,
ipsam Dei sapientiā ad nos ea verba facere existimemus.
[Audite quoniam de rebus magnis locutura sum.] Huic
præclaro concionatori suggestum ad dicendum idoneū
est visum, puppis exiguæ nauiculæ, qui loens et si videtur
piscatorem potius quam satorem decere, tamen ex eo se-
men coeleste terræ mandatur, vel quod amplius mire-
re, arenæ: quod ea sit potentia verbi Dei, vt possit
etiam ex arena frugem referre: ac nouo genere ex na-
uicula piscatur in terra, & sementem facit in aqua.
Siquidem aquæ multæ, gentes multæ. Pulchre Victor
Antiochenus: [Sedēs in naui, eos per verbum te piscatur,

*Euseb. li. 8.
demost. Euz.
gel. ca p. 13.
Iustin. in. 2.
Apolog. &
in colloq.
Trophim.
Hierony. in
2. Esai. & in
4. Michæ.*

Esai. 9.

Proverb. 8.

*V. flor An-
tochenus in
4. c. Marc.*

oculos videntes, & aures quæ possunt audire.]

3. *Euangelii* [Exijt qui feminat] Quod verbum Dei sæpenumero
ei agricola nequaquam vberes fructus referat, neque in semente ef-
magnam ef- se, neque in fatore vitium, sed culpa eius agrum in quem ia-
se oportere citur, accidere pulchra similitudine Christus ostendit:
cupiditatem quæ eo etiam pertinet, vt qua parte fruges tandem coa-
indefesit su- lescent, reliquum damnum omne compensent. Non po-
dium saltem test nempe agricola laborare, arare, serere, nisi spes futu-
hominum, ræ frugis affulgeat, cuius enim amentiarum esset frustra vel-
Pauli & le sementem facere corpus sine vilo commodo fatigare?
Christi in- [Quoniam debet, ait Apostolus, in spe qui arat, arare, &
fructus ex p̄lo. qui triturat in spe fructus percipiendi.] Ea videlicet spes
1. Corin. 9. laborem leuat, impensas tolerat, moras diuturnas solatur.
 Sic se habet res, quemadmodum Iacobus Apostolus di-
Iacob. 5. xit: [Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ do-
 nec accipiat temporaneum & serotinum.] Quare qui coc-
 lestem agriculturam exercent, debent se confirmare at-
 que erigere spe vera pretiosi fructus, salutis inquam ani-
 marum, quam tanti Deus fecit, vt sanguinem pro ea ad-
 piscenda fundere, atque extremam perpeti non recusauerit.
 Verum pro hac sancta cupiditate fructus cælestis, cum sæ-
 pe contingat frugem opinioni minimè respondere, ve-
 rendum est sane, ne Euangelici coloni animus debilitetur,
 & vigor ille summopere necessarius paulatim remittatur
 & concidat. sterilis malignusq; proventus quanuis cupi-
 dum & strenuum agricolam frangit. Summis enim labo-
 ribus nihil emolumentum consequi, infelicitatis, si prouidi-
 deri non potuit, dementia si potuit, extremam esse videa-
 tur. Eam ergo inualetudinem vel morbum potius, qui fre-
 quens solet accidere Euangelici verbi ministris, vt tadio
 inutilis laboris, & quadam præduritia auditorum despe-
 ratione fragatur, curare fatagit hodierna parabola magi-
 ster optimus, se etiam ipsum documentum rei eius ido-
 neum proponens. Etenim solent agricolæ diuersas agri
 partes serere, neq; ex omnibus fructum semper referunt,
 sed alijs atq; alijs feminibus amissis, alia rectè posita fru-
 ctificant, & damnum repensant. Itaq; nullo pacto cessare
 debet

debet agricola Euangelicus sed sapientis obedire præce-
 ptis: [Mane semina semine tuum, & vespere ne cesset manus
 tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud: & si vtrum
 que simul, melius erit.] Quid futurum planè sit, noscitur mi-
 nimè possumus; sed tamè accidere certè videmus, vt inde
 maior interdum seges surgat, vnde vel nullam vel perexi-
 guam expectabamus. Contraq; quæ videntur lætiora ha-
 bere principia, crebro sterilescunt, & opinione nostram
 fallunt. Ergo incumbendum est operi, & nulli parcendum
 labori, neq; vel tenui frugis spe alluente, fraudandus di-
 uino sermone auditor. Præclarum est illud Esaiæ præco-
 niū: [Beati qui seminatis super omnes aquas, immitten-
 tes pedem bouis & asini.] Quem locum tractans Grego-
 rius scribit: [Seminare super omnes aquas est cunctis po-
 pulis fructuosa vitæ verba prædicare: pedem vero bouis
 & asini immittere est viam Israelitici & Gentilis popu-
 li per præceptorum cælestium vincula religare.] Quam in-
 terpretandi rationem inuenies apud priscos, atq; in ijs Cle-
 mentem Alexandrinum. Super omnes igitur aquas seminare
 ceterendus est, qui in humectis & siccis pariter locis semen-
 tem facit, aceliuia, æquæ & humilia non prætermittit, se-
 ro perinde atq; cito prouenientia loca semine impertit.
 Bouem autem asino iungere lege vetusta prohibitum quidem
 erat: at noua & Evangelica concessum atq; laudatum. Vbi
 tanta est cupido rei gerendæ rusticæ, vt cum defunt paria
 bouis atq; asini ferendo, asinus pro boue boui copuletur, quod
 quidem exquisitum quoddam studium demonstrat operis effi-
 ciendi. Mystice vero vt dixi iuxta patres Iudæo popu-
 lo Gentilium copulandum Apostolicis temporibus indicatum.
 Itaq; is vere beatus diuinis literis prædicatur, qui oppor-
 tunitate præterit nullam gerendam negotio Evangelico, saluti
 hominum procurandam, verbo deniq; Dei quaqua versum di-
 spergendo. Quo studio teneri se Paulus declarat, cum scri-
 bit, [Græcis & Barbaris, sapientibus & insipientibus debi-
 tor sum. Ita, quod in me, proptum est, & volis qui Romæ
 estis, Euangelizare, non enim erubescō Euangelium vobis ei in
 Dei est ad salutem omni credenti, Iudæo prius & Græco.]
 Kk 4 Eum

*Eccl. 11.**Esai. 32.**Greg. li. 35.**moral. c. 11.**Clem. Alex.**str. 6.**Deutero. 2.**Non arabis**in boue si-**mul & asi-**no.**1. Corin. 9.**1. Corin. 9.*

Eum Pauli rei gerendæ Euangelicæ infatigabilem ardo-
 rein, qui imitari gloriose debet elabi finire vllam salutis
 animarum quærendæ occasionem. Et si enim plurimæ vo-
 tis non succedent, tamen aliæ tandem fructui desiderato
 non deerunt. Cuius rei exēplum nullum potest illustrius
 peti, atq; ipse Christus Deus noster, qui suos ita cōfirmat
 & munit. [Si sermonem meum seruauerunt, & vestrū ser-
 uabūt.] [Non est seruus maior domino suo.] At qui vide-
 mus plane, quanquam copiosissimos Christus habuerit
 cœtus auditorum, paucissimos tamen sectatores sibi ad-
 inxisse: plerofq; etiā doctrina eius audita nihilominus
 suis hæsisse cupiditatibus, ne dicam sermonem diuinum
 non paucos vituperasse. Quam mortalium dūritiē sum-
 mamque in se ingratitude cognoscens apud Patrem
 amanter quæratur his prophetis verbis: [Et ego dixi,
 in vacuum laboraui, sine causa & vanē fortitudinem meā
 consumpsi.] Nam pro amplitudine & præstantia docto-
 ris, pro summa eius in docendo diligentia & opera, mun-
 dus omnis ad eum se conferret, necesse erat: quod omni-
 no accidit secus, plurimi enim neglexerunt, non pauci
 etiam oppugnaverunt: rari de tot sequuti sunt, ob id ad-
 iungit: [Ergo iudicium meum cum Domino, & opus meū
 cum Deo meo.] Quibus verbis illud sibi vult, se hominū
 indignitate & iniqua conditione minimè commotum, sa-
 lutem eorum comparare pergere, diuinæ voluntatis re-
 spectu, vt Patri in opere sibi de mandato placeat. Quæ
 quidē debet esse Christiani doctoris cogitatio, qui Chri-
 stum sibi propositum tanquam insigne documentum in-
 tuens, fidelem operam ac diligentem præbeat, atq; in re
 Euangelica procurāda dies & noctes minimè cesset. Et si
 enim plurima non prouenient, at nonnulla certè succe-
 dent, quibus cætera compēscentur. Electos habiturus est
 fructus, quorum centenariō prouentu, perditorum dama-
 na instaurētur. Quo spectans Apostolus dicebat: [omnia
 sustineo propter electos, vt & ipsi salutē consequātur.]
 1. Cor. 3. Quamquam ne illud quidem mercede caret operæ, quod
 frustra infumi putatur. [Vnusquisq; enim propriā merce-

dem

Ioan. 15.

Esai. 49.
 Hunc Esaiæ
 locum si vo-
 les apprimè
 explicatum
 videre, lege
 librū de pro-
 curanda sa-
 lute Indorū
 primum, ca.
 3.

2. Timot. 2.

1. Cor. 3.

dē accipiet, nō secundū fructū, inquit, sed secundū suū la-
 borē.] Quare in perditos & pfligatos homines clamare
 nō desistat, vt ij nō illius, sed sua solūmodo culpa pereāt.
 [Christi, ait idē, bonus odor sumus Deo & in ijs qui salui
 sūt & in ijs qui pereūt, alijs quidē odor mortis in mortē,
 alijs vero odor vitæ in vitā, & ad hæc quis tam idoneus?]
 Nō est autem prætereundum, quod exiisse dicit Salua-
 tor eum qui semina mādaret humo: Satis enim videri po-
 terat, si agricolam seuisse dixisset, sed maluit id etiā adde-
 re quod necessario alioquī intelligendum erat, & solet
 scriptura id non superfluo facere, sed indicandi mysterij
 alicuius gratia. [Exijt, inquit, qui seminat.] Nequē enim
 sementem feceris, si domi te continueris, si larem fo-
 cumq; seruaueris, si lautis epulis diem totum induleris.
 Amat agricolam tempus pluuium sementi, domo pedem
 effert libenter, cum humectat terra, lutulenta vestigia vix
 dimouere queat, quod tempestiuum sementi id maximè
 sciat. Id si tēpori deest, quoad licet arte cōsequitur, quod
 Poeta in Georgicis dixit [Quid dicam iactō qui semine
 comminus arua insequitur, cumulosque ruit male pin-
 guis arenæ, Deinde satis fluuium inducit, riuosq; seque-
 tes.] Itaque egrediendum & cum incommodo suo res
 commode agenda. Abrahā quidem in patriā vertere exi-
 lio iussus, promissa obtinuit amplissima, vt in semine il-
 lius omnium gentium felicitas sita sit. Quem imitari de-
 bere omnes qui benedictionis cœlestis participes futuri
 sunt, illis verbis significatum scribit Cyrillus: [Benedi-
 centur in te omnes gentes.] Iacob peregrinatus in Meso-
 potamiam, domum & fortunis & liberis magnopere au-
 ctus redijt. Ioseph venditus in Aegypto, Daniel ad Ba-
 bylonios relegatus, hic Persici imperij, ille Pharaonis,
 primas vterque partes adeptus est. Paulus ad nationes
 longinquas, quarum ne nomen quidem audierat, missus
 Euangelicam frugem fecit amplissimam: Quare qui di-
 uinæ sementi daturus est operam, intelligat plane, secū-
 que penitus statuat, sibi esse exeūdum ē domicilio: cōm-
 moditatis suæ nullam aut per exiguam habendam esse

2. Corin. 2.

4. Quid sit
 exire ad se-
 minandum.

Virgil. 1.
 Georgie.

Cyri. de a-
 dorat. in spe-
 ritu lib. 2.

Kk 5

rationem,

rationem, dignitatis certe studium in opere Evangelicō ex fide tractando solummodo ponendum: voluptati locū relinqui nullum, nisi ex re Christianā benegerenda. Nā qui inter Evangelica ministeria, honores, fortunas, vel quod est turpius, delicias & quæstum cogitat, nā is non magis in semente Evangelica proficiet quam qui inter focum & mensam opiparam agrum sibi ferendum esse, constituat. Exire igitur atque ire porro debet agricola, si prodesse operam suam cupit: quod Christus Dominus suos voluit admonitos: [Ego, inquit, posui vos, ut eatis & fructum afferatis.] Neque alienum ab his præceptis, quod Psalmus gloriose prædicat: Euntes ibant & flebāt mittentes semina sua. Venientes autem venient cū exultatione portantes manipulos suos. Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.] Bernardum audite id commonentem: [Fructificate, inquit, & vos charissimi quoniam in hoc positi estis ut eatis, & fructum afferatis: unde eatis? Vtiq; à vobis ipsis: sicut scriptum est, A voluptatibus tuis auertere. Nā & de Domino legimus: Quiā exit seminare semen suum. Ecce hic habemus semen suū, sicut & prius fructum suum: Imitemur hunc fratres, quoniam ad hoc venit, ut formam nobis traderet, & viā demonstraret.] Ita Bernardus. Igitur quia seipsum Christus sine dubio intellexit esse eum qui seminauerit, recte illum etiam exisse ut sereret, intelligimus. Exijt enim verē à Patre procedens æterno illo egressu, quem Michas perhibet, dicens: [Et egressus eius à diebus æternitatis,] quod ipse de se confirmat, [Exiui à Patre & veni in mundum.] ut quid rogo vos? ipse potius declaret. [Ego, inquit, ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.] Recte Beda: [Satorum filium Dei intelligimus, qui de sinu patris quo creaturæ non erat accessus, egrediens, ad hoc venit in mundum, ut testimonium perhibeat veritati.] Neque vero optimi satoris officium facturus, habitum moremque rusticorum reuertit, seruili forma indutus, qui se apud quendam prophetam agricolam profiteretur, quem-

Joan. 15.
Psal. 125.

Bernard. in
sermo. de S.
Bened. Ab-
bas.

Miche. 5.
Joan. 16.
Joan. 18.

Beda in Lu-
cam.

que alius Propheta miratur, atque alloquitur, [Quare ut colonus futurus es in terra?] Nacti igitur, fratres, tam præclarum terræ nostræ colonum, gratias eius benignitati immortales agamus, atque ut agrum hunc nostrum vel suum potius excolere ac diuino semine implere non cesset, omnibus precibus deuoti flagitemus.

Zachar. 12.
Hierem. 18.

IN EADEM DO- MINICA, CONCIO SECUNDA.

Exijt qui seminat, seminare semen suum.

Luc. 8.

VERBUM Dei seminis esse simile, ipse Christus exposuit. [Semen, ait, est verbum Dei.] In primis illud intelligi voluit, cæteras omnes disciplinas, quāuis virere aut floccere videantur, si cum Dei verbo conferantur, paleas potius vel stipulam, vel foenum exultimari oportere. Itaque eum cuius interfit agrum dominum serere, earum rerum omnium non magno opere sarcinam curare debere, sed studium omne certe præcipuum ad granum diuini verbi colligendum, aliisque impertiendum potius conferre. Quid enim Poetica, quid Rhetorica, quid deniq; ipsa Philosophia sit, si cum diuini verbi facultate comparetur? Illud plane interfit inter humana illa omnia & diuinum hoc necesse est, quod inter paleas & grana. Hieremias idoneus autor sit, qui cōmentitios falsosq; Prophetas à veris diuinisq; sic

1. Verbum
Dei esse gra-
num huma-
nam eloquē-
tiam palcas.

Hier. 23.

Psal. 103.

Psal. 71.

sic discernit, ut fucatum ac compositum istorum sermonem paleis asimilet, simplicem & solidum horum, grano plenissimo. Quid paleis ad triticum dicit Dominus. Nunquid non verba mea sunt sicut ignis, & sicut malleus conterens petras? Triticum quidem granum vim habet mirabilem, neque est quicquam æquæ efficax ad adolendum, ad confirmandum, ad augendum cordis robur. [Et panis, ait Psalmus, cor hominis confirmat,] & idem, [Erit firmamentum in terrâ, in summis montium extolletur super libanum fructus eius. Quod nostri codices habent firmamentum, inuenies in alijs frumentum, idque ad Hebraicum sermonem proprius est enim re vera firmamentum hominis frumentum. Atque humana eloquentia potest quidem tanquam siliqua plus sonare, potest inflare ventrem: alere, nutrire, corroborare æquæ non potest. Quæ cum ita sint, illorum quæso concionatorum stultitiam immensam cognoscite, qui ad Ecclesiastica pulpita præcipuan supellectilem, secularis profanasque periodos afferunt, qui velut cantilenam quandam mulcendis auribus orationem accommodant suam, quorum cura omnis & opera in eo ponitur, ut benedixisse videantur, neque ab inimico ludo, aut à scena & theatro spectatorum otio comparato, Evangelica hæc tam graua loca, tam diuina, discernunt. Quale enim per Deum rogo futurum putatis, si agricolam sementem modo facturum, faccum palea vndique refertum gestare in agrum conspiciemini? Qui risus? quæ probra? quis pudor ineptissimi operatoris? At nunc saccos stipula inani plurimi inferciunt, vix inter palcarum acervos granum vnum aut alterum videas. Poeticis, mimicis, Hieroglyphicis scatent plurimi. Scientia scripturæ vix flocci faciunt, spiritum ne pili quidem Hieronymus eiusmodi carpit concionatores his verbis: [Quæcumque videris in Ecclesia declamatorum, & cum quodam lenocinio ac venustate verborum excitare plausus ac risus excutere, scito signum esse insipientiæ, tam eius qui loquitur quam eorum qui audiunt.] Neque Hieronymi est modo ea reprehensio istorum, sed Pauli etiam Apostoli, qui tales notat cum ait: [Non sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei: sed

Hierony. in
Ecclesiast. c.
9.

2. Cor. 2.

sed in sinceritate coram Deo in Christo loquimur.] Adulteratum hoc est fucatum, ostentationi laudique seruientem sermonem Paulus refutat, auersatur, explodit. Neque tamen de mari vetat benedicendo sententias Evangelicas quin potius Augustinus & Paulum fuisse eloquentem vehementer contēdit, & elocutionem in Ecclesiastico oratore valde probat. [Nam cum per artem Rhetoricam, inquit, & vera tuadeatur & falsa, quis audeat dicere aduersus me adacium in defensoribus suis inermem debere consistere veritati?] Cyrillus etiam id confirmat ex eo quod Israelite sacrificari iussit Deo hostias Aegyptiorum. [Nonne hoc faciunt, inquit, qui mundana sapientia ad mimulis, sacris divinisque nostris dogmatibus opitulantur, cum diuinitatis splendorem, & scientiæ acumen sectantes, cultumque rationalem Deo persoluentes?] Sed quæ ornamenti causa comparantur, non debet eorum esse vel sola præcipua cura, sed salutis ac vitæ studiū reliquis imponere atque excellere omnibus decet. Humanam vero eloquentiam & externa ornamenta ita adhibere verbo Dei fas est, ut seruiant, non dominantur.

Cum sit autem verbum Dei semen præstantissimum, quid est quod tam peritus agricola tantam eius grani copiam perdere vult? quis enim petris & saxis pretiosum semen committat? quis trito viarum solo, vbi conculcari necesse sit? Nonne insipientis sit, nullo proventu tantum optimæ seminatæ prodigere? Num sapientis illud negligendum est? [Vbi auditus non est, non effundas sermonem.] An vero ipse Christus non ita nos admonet? [Nolite sanctum celum canibus, necque mittatis margaritas vestras ante porcos.] Vt quid igitur nobilissimum semen ita dissipatum vix, petris, vasisque creditum? Excella videlicet Dei sapientia, consilio utitur pleno prudentiæ, quod discere nos oportet. Ac Chrysostomus quidem illa rationem affert: [Increpandus, inquit, esset agricola, qui super sensibiles spinas & petram, & viam seminaret. Non enim est possibile petram terram fieri, nec viam non esse viam, nec spinas, non esse spinas. In rationalibus autem

Aug. 4. lib.
de doctrina
Christiana. c.
2. & c. 6. &
7.

Cyrrill. li. 1.
de adorat. in
spirit.

2 Studiosum
Euangelij a-
gricolam æ-
quo & ini-
quo loco de-
bere serere.
Eccles. 3. 2.
Matth. 7.

Chryso. in
catena Sen-
cti Thomæ.

secus

fecus est. Possibile est enim petram conuerti in terrā pinguen, & viam non conculcari, & spinas dissipari. Sed quoniam peritus, etiam agricola conditione ipsa, cogitur sæpe magnam sementis iacturam facere, celestis sapientię consilium altius perspiciendum est. Permixta nimirum sunt variæ terræ sortes, atque inter se, quę conditione plurimum distant, loco proximè sæpè numero herent. Itaque iniquo etiam loco serendum, vt idoneus semen accipiat: neque parcendum grano, dum affulget spes prouentus. Pulchre Augustinus: [Exijt seminans seminare, impiger. Quid enim pertimuit, quod aliud cecidit in via aliud in petrosa loca, aliud inter spinas? Si istas difficiles terras timeret, ad terram bonam non perueniret.] Rectè profus. Huc accedit quod natura sterilis aut male luxuriantis agri non se statim prodit, ac nisi vsu, dignosci sæpè non potest. Quamobrem periti ac diligētis agricolæ est, omnibus locis sementem iacere, quo sit certius frugem vel hinc vel inde colligere. Quocirca docemur primū, malis etiam esse benefaciendum propter bonos, siquidē seiungi, vitæ huius ratio nō patitur: Deinde cum de cōditione non liquet, vtrū bonus quispiā an prauus existat, beneficiū nullo pacto negandū: sterilis an fertilis ager obtigerit, dū plane ignoras, agri partes dubias excolere oēs debes. Sic consulit Salomō vbiq; semperq; serendū, quod nescias quid potius proueniat. Paulus omnibus se debitorē agnoscit, sapientibus atq; insipientibus, Iudæis & Græcis, Barbaris & Scythis. Cū omnibus sane de regno Dei disputabat: lucrū animarū vñdecunq; cupidus negotiator quærebat. Probandi ij doctores minimè sunt, qui nisi frequēti ac lectissimā cōcione docere nō inducūt in animū. Curias, Academijs, ciuiuates præclaras pleriq; amat cōcionatores. Oppida angustiora, vicos, pagosq; contēnunt. Cū eruditis, cū nobilibus agere iuuat: rusticanos, plebeios, docere tædet. At noster agricola cōpofan sementē facit, neq; incultra & horrida dedignatur. Idcirco Augustinus vel quisquis autor is sit, bene adhortatur agricolas Euāgelicos: [Nō ergo nos dilectissimi

Augu. serm.
1. de Apo-
stolis.

Eccles. 11.

Rom. 1.

In q. 20. Au-
g. in tra-
ct. 1. de qua-
ta Fersa.

aut

aut timor spinarum, aut saxa petrarum, aut durissima via perterreat, dum tamen seminantes verbum Dei ad terram bonam aliquando peruenire possimus. Accipe verbum Dei omnis ager, omnis homo siue sterilis siue fecundus. Ego spargam: tu vide quomodo accipias, ego erogem, tu vide quales fructus reddas. Melius est enim, vt de accepto tu pro te rationem reddas, quam nobis non erogantibus Dominus irascatur. Et Victor Antiochen. [Christus Dominus discipulos instruit, ne cōsternentur animo, si plures interdū ex ijs, qui Euāgelij doctrinā exceperant, perire, quam ad salutis portū appellere intelligant. Nam hæc sementis sterilitas ipsi quoque Domino vsu venerat.] Laborandū est igitur impigre, & Deo relinquentis euentus: neque contemnenda & mediocria aut exigua emolumenta verbi Dei. Sæpe nimirum hamum iactat piscator, vt aliquando piscemprehendat, & quanquam optimū malet, non cōtemnit tamē vel mediocrē vel etiam tenuē hamo hærentē. Quæ quidē cupiditas frugis faciendæ diligentiaq; indefessa in bonorum etiam actū ratione quibus vita æterna paratur, intelligenda est, vt sementem facere quauis occasione non cesset discipulus Christi, cuius auribus Pauli illud insonuit: [Quæcurq; seminauerit homo, hæc & metet. Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes: Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.] Mirabiles vtilitates affert ea bene agendi sedulitas, atque illa est egregia, vt si multa de benefactis nostris exciderint, quod necesse est in tanta confusione vitæ mortalium, tamen restent plurimā, quibus fruamur. Neque enim opera nostra, etiā quæ firma putamus, māsura omnia esse Apostolus aperte prædicit, ac verendū sane, quod Aggæus vaticinatus est illis, ne nobis quoq; cōtingat [Seminastis multū, & intulistis parum.] Multa respectus hominum, multa vanitas perdit: quid solidū, quid integrū fructuosūq; sit, vix in tantis ignorantia huius tenebris, iudicare licet. Atque vtinam ne illud eiusdem prophetæ

Victor in ex
post. Euang.

2. Corint. 3.

Galat. 6.
Agg. 1.

aliquando

aliquando appareat, [Et qui in crederes congragavit, misit eas in sacculum portulum.] Equidem periculum diruptumque sacculum interpretor mentis nostrae intentionem, quae veluti fundum quoddam est actuum humanorum: quam intentionem saepe dissipatam humana laude aut invidia aut proprio conuicio velut perfossam, necesse est meritorum plurimam facere iacturam. Se ergo vnusquisque interroget: & de vniuersa semente, quam se fecisse diligenter, gaudet, inueniet fortasse vix quartam partem esse saluam: ceteras omnes, alijs alias causis, interiisse.

3. *Maximã partẽ eorũ, qui verbum Dei participã suã culã pãperire.*

Iam verò quanquam est inuidiã plenum quod dicturus sum, dicam tamen, illud etiam, Evangelica hac parabola insinuari, ex ipso fidelium agro, partem multo maximam non peruenire ad optatum exitum, idque accidere nulla negligentia optimi agricolã, nullo iacti seminis vitio. Videtis enim de quatuor agri Evangelici portionibus, tres omnino amissas, quod hoc loco ponderat Victor antiquus & grauis autor: [Ita ex toto semine, quarta duntaxat pars seruatur.] Neque enim de multis syluis, aut in ijs montibus loquitur Euangelium, quibus illatũ nunquam est semen Dei. Loquitur plane de fundo suo, de hæreditate, de ipso agro, aratro cœlesti proficisso, atque Evangelica semente consperso. Huius, inquam, agri sui partes omnino tres fruge frustratas dicit, vel nullam fecisse frugem, vel eam ad cumulum non peruenisse, palam confirmat. Ergo barbaros modo reliquamus: idolorum cultores, Paganos prætereamus: Sarracenos ac Turcas, ceterosque infideles quibus lex Evangelica non est annuntiata, missos faciamus: illi, illi ipsi fideles qui Ecclesiã frequentant, qui Dei verbum audiunt, non sunt salui omnes: de ijs quibus verba diuina fiunt, tres partes nequaquam dignos retulisse fructus parabola docet. Quid est hoc? quid audimus, fratres? quis hic nostrum non expauescat? Nam copiosam fieri sementem, negare minime potestis. Tot cœlestes conciones: tot scripturã diuinã annuntiata: vbi horum fructus? quis agit penitentiam?

quo-

quotus quisque ex tanto auditorum coetu vitã in melius mutat: quos mihi ostendas, desertis inanibus mundi illecebris, Dei regnum digno studio atque opera querere? Præclare equidem vobiscũ agi putarem, si vel quarta pars hominum qui nos audiunt, diuini seminis fructum aliquẽ ferret. Paulus quidem ita nos adhortatur: [Sic currite vt comprehendatis.] Dixerat vero. [Omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium.] Cuius sententiã documẽta statim permagna subdit: [Nolumus enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes in mari & in Moyse baptizati sunt: & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt.] Et reliqua, quæ tandem eo exitu terminat, [sed non in pluribus eorum beneplacitum fuit Deo.] Id plane volens intelligi etiam cœlestium sacramentorum, baptismi inquam atque Eucharistiã ac ceterorum participes, regno Dei priuari plerosque, quemadmodum ex illis antiquis Patribus plurimi tantis ac talibus beneficijs, quibus hæc nostra significabantur, affecti, nihilominus duri & ingrati à Deo repulsi alienati que sunt. Quem Pauli locum explicans Diuus Anselmus scribit: [exemplum de priori populo idẽo proponit vt in Christianorum populo nullus in eo solo confidens, quod baptizatus est, & escam ac potũ corporis & sanguinis Domini percepit, putet sibi Deum parcere si peccauerit: sed tunc omnia hæc cognoscat sibi profutura, si Deo humiliter obedire perseuerauerit.] Et post totum locum explicatum concludit: [Non ergo solis sacramentis confidamus, quia his solis ad regnum cœlestẽ non perueniemus, si bona operari neglexerimus.] Fuisse verò mentem Apostoli Pauli docere, electorum esse exiguum numerum præ multitudine vocatorum, etiam beatus Thomas confirmat, breui compendio complexus his verbis: [In primo notatur conditio viatorum, nempe in illo, qui in studio currunt, in secundo multitudine vocatorum, scilicet in illo, omnes quidem currunt, in tertio paucitas electorum, videlicet in illo vnus accipit brauium, quia multi sunt vocati pauci vero electi.] Ita

Ll quidem

1. Cor. 9.

1. Cor. 10.

Anselm. in
expof. 1. Co
rin. 10.

S. Thom. 1.
Cor. c. 9. le-
ctio. 5.

Philip. 2. quidem Thomas & vere. Quapropter nos idem monet Apostolus, cum metu ac tremore salutem nostrā operari. Ne falso nobis de diuinis muneribus blandiamur, quæ sunt certe semina fructum expectantia idoneum, quæ quo ampliora sunt, eo magis damnatione ingratos atque inuiles iustissima vindicabunt. Conueniat suam quisq; conscientiam: videat etiam atq; etiam quos fructus tulerit sermo Dei toties acceptus, timeat ne in perniciosam vertatur culpa sua, quod erat diuinitus in salutem prouisum. [*Qui spernit me, ait Christus, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum: sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die.*] Et nos ergo iudicem aliquando nostrum futurum: scientes sermonem Dei, ita cum benignus ad nos accedit, accipiamus hospitio, vt gratum ac beneuolum dimittamus. Dimitemus certe, si optimis eius consilijs libenter paruerimus.

4. Quod audientes Christi sum non intelligunt, ipsorum vitio accidisse. Dicit aliquis, Tu Dei benignitatem laudibus extollis, quod salutis hominum tam sit auidus, vt omni loco etiam iniquo & sterili semen verbi sui inspergat: neque iacturā magni æstimet trium sementis partium, dum modo vel quartā proueniat. At huic benignitati Dei & charitati in homines quā prædicas, valde repugnat quod ipse Christus testatur. Nā in parabolis se loqui maxime respondet, quod ita fiat, vt turbæ minime intelligant. Hæc Christi ratio est atq; vox ad discipulos parabolæ sensum interrogantes. [*Vobis datū est nosse mysteriū regni Dei: ceteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.*] Quid prodest loqui, si ita loquaris, vt is quo cū loqueris, nō te capiat? [*Si nesciero, ait Apostolus, virtutē vocis, ero cui loquor, barbarus: & ille erit mihi barbarus.*] Ista quidē certe ratione qua Christus turbas se alloqui dicit, eo tendere videtur, vt auditores damnationē potius quā salutem ex eius sermone sibi cōparent. Ita quidē disputare aliquis possit. Nos vero primū sic satisfaciendū iudicamus, vt cū de immensa Dei clemētia & benignitate sentire præclarissime debeamus (est enim omni nostro sensu, omni cogitatione superior,) tamē esse diuinis

diuinis iudicijs locū intelligamus, modumq; iustissimum illū quidē, sed quo iustiorē, eo occultiorē, atq; à nostra intelligentia lōge remotiorē. Nostram enim cōditionem cogitare debemus: atq; illud opportunē in mentem reuocare: [*Nunquid dicit figulo lutum, quare me finxisti sic?*] Et illud prolixius ex sapiētia: [*Quis enim dicet tibi, quid fecisti? aut quis stabit cōtra iudiciū tuū? aut quis in cōspetu tuo veniet vindex iniquorū hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes quas tu fecisti? Non enim est alius Deus, quam tu, cui cura est de omnibus: vt ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium. Neque Rex, neque tyrannus inquirent de ijs quos perdidisti. Cum ergo sis iustus, iuste omnia disposis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute.*] Sic enim lectio correctior Pontificia autoritate probata habet: quibus copiose Sapiens demonstrat, Dei iustitiam vbique esse perfectam: neque tamen posse ab hominibus sæpenumero comprehendī. Quare silentio & obedientia venerandam potius esse, quam disputatione acri indagandam. De qua quæstione Augustinū differenter placet audire, hunc Euangelicum locū ita tractātem: [*Hinc est quod Dñs cum eis loqueretur, qui carnales aures apertas haberent, dicebat tamen, Qui habet aures audiendi, audiat: quas nō omnes habere proculdubio nouerat. A quo autem habeāt, quicumq; habent ipse Dñs ostēdit, vbi ait, Dabo eis cor cognoscendi me, & aures audiētes. Cur autē illi habeāt aures audiēdi, illi nō habeāt, quis cognouit sensum Dñi, aut quis consiliarius eius fuit? Aut tu quis es homo qui respondes Deo? Nunquid ideo negādū est, quod apertū est, quia cōprehendi nō potest, quod occultū est? Nūquid, inquā, ppter ea dicturi sumus, quod ita esse perspicimus, nō ita esse, quoniā cur ita sit, nō possumus inuenire?*] Ergo de sentētia Augustini & veritatis in humilitate perstandū, potius quā Dei occulta iudicia discutiēda. Sed illud est etiā perspicuū (vt ad rē proprius accedamus) istorū cæcitatē absurditatemq; grauissimam, ipsorum meritis ac peruersæ voluntati factisq; sceleratis

*Rom. 11.
Sap. 12.*

*Aug. lib. de
bono perse-
uerantia. c.
14.*

tributam; neq; quominus diuina caperent, atq; intelligerent, intelligentesq; salui fierent, per Christū stetit: qui omnes quantū in ipso erat, & vocabat, & alliciebat, & verissime saluare cupiebat. Neque enim saluum esse potest aut fraude testū, quod veritas perspicue dicit: [Venite ad me omnes qui laboratis.] Et [Omnes vult saluos esse & ad veritatis agnitionem venire.] Quin ipsos pertinaciter studio salutis suae restitisse, valde dolēter queritur: [Quoties volui cōgregare filios tuos, vt gallina pullos sub alas, & noluiisti?] Nā quod Lucas obscurius dicit, [Ideo in parabolis loquor eis, vt videntes nō videāt, & audientes nō intelligāt:] quasi eo fine & instituto, parabolicē & obscure loquatur, ne intelligatur, quod videtur inuidiæ potius esse quā beneuolentiæ officium, sane Matthæus quomodo sit accipiendū magis declarat, ita ponēs: [Ideo in parabolis loquor eis, quia vidētes nō vidēt, & audientes nō audiūt neq; intelligūt.] Vbi satis liquet Christū ostēdere, culpā esse auditorū, nō suā, quod non videant, neq; intelligāt. Neq; se obscura ideo loqui, quod non vidēt, sed quod auditores ita cōparatos nouit, vt nollēt intelligere. Itaque ea quæ parabolis edidit, si aperto sermone proferret, nequaquā essent accepturi propter prauū mētis affectū, à veritate sequenda alienissimum. Id Theophylactus animaduertit sic scribēs: [His autē qui indigni sūt. tātis mysterijs, obscure dicūtur. Videre enim se putāt, nō vidēt autē: & audiūt quidē sed nō intelligunt. Huius ergo gratia hoc eis Christus abscondit, ne maius eis præiudiciū generetur, si postquam nouerint Christi mysteria contempserint. Qui enim intelligit & postea spernit, grauius punietur.] Theophylacto Beda cōsentit, dicēs: [Rectē in parabolis audiūt, quādo clausis sensibus cordis non curant cognoscere veritatē.] Itaq; culpa erat illorū, qui nō idoneū audiendi studiū afferebant. Quibus discipuli erant profecto dissimiles, sincero animo veritati studētes. Hoc Ioānes amplius declarat, cum scribit: [Cū tanta signa fecisset Iesus coram eis, non credebant in eum.] Vt sermo Esaiæ impletur quē dixit, Dñe quis credidit auditui nostro? & brachium

Matth. 11.
2. Tim. 2.

Matth. 23.

Matth. 13.

Theophyl. in
expof. Euā-
gelij.

Beda in ex-
pos. Euang.

Ioan. 12.
Esai. 53.

& brachiū Dñi cui reuelatū est.] Et adiūgit Ioānes. [Propterea non poterāt credere, quia iterū dixit Esaiās, Excæcauit oculos eorū, & indurauit cor eorū: vt nō videāt oculis, & nō intelligāt corde, & conuertantur & sanem eos.] Nō posse credere dicit, quod fidei resistat prauus affectus & pernicax, quo perdurante credere impossibile fit, sed permanēdi; malitia causa est, non necessitas. Nam quod Deum excæcasse istos & obdurasse ponit, vt recidere in Deū causa videatur, notū est Theologicis literis, quemadmodum Deus excæcare & obdurare dicatur, nequaquam efficiendū aut iuuandū aut impellendū in peccatum, sed iusto iudicio volūtariū hominis malū permanere sinēdo. Postremo quod parabolis Christus vteretur crebrō cū plebē agēs, erat beneficietæ, erat sapiētæ, erat etiā cū iudā, quod negare non possumus, iustæ seueritatis. Quæ omnia cōsiderare plurimū refert. Habet enim id apprimē parabola, vt amplissime doceat, vt breuibus plurima cōplectatur. Habet nihilominus, vt inuolutā veritatē ita dicat, inuolucra ipsa, vt nō penetrāti, nihil dicat. Itavno eodēq; sermone alij intelligētes docētur plurima, alij refigurificata: in seij, nihil omnino percipiunt. Recte D. Ambrosius: Dñs Iudæis in parabola loquebatur, vt imperiti nō intelligerēt, intelligerēt sapiētes, vt intelligebāt Apostoli; & in quo mouebatur, interrogabāt Dñm. Iudæi autē nec intelligebant, nec iterū discere nō intellecta cupiebāt. Itaq; ad nostræ intelligētæ modū, est sane perquam accommodatus vsus parabolarū, cū cognitio omnis inuestra naturaliter à sensibilibus ad intelligibilia procedat; ex notis ignota rimetur. Quod non modo auctores & nostri, & externi confirmant; Aristoteles, & Dionysius Areopagita, sed etiam vsus ipse quotidianus planū facit. Fuit igitur beneficietæ, rude vulgus sermone ad nostrum intelligendi modum accommodato parabolis alloqui, & eorū qui audiebant sciēdi studium ex rebus sensibilibus & visibilibus excitare, atq; ad cælestia transferre. Nā vt Victor ait Antiochenus: [Parabola sermonem illustriorē reddit, & auditorum memoriæ altius imprimi-

Esai. 6.
5 Mirus
parabolarū
Euangelicarū
vsus.
Ambros. in
expof. Psal.
43.
Arist. 3. de
Anima.
Dionys. ca.
7. de diuinis
nominibus.
Victor. in
Marc. 6. 4.

res per similitudines sensibus quodammodo subiiciens.] Quod si hi auditores forent, quos oportebat, quod fecerunt discipuli, facerent, ut interrogarent, ut obscure illucere sibi deposcerent. Impertisset sane bonus magister studiosos auditores veritatis clara intelligentia. Sed illi & audiebant, & non audiebant, aura externa sensus aderant, mentis studio aberant. Quare Dei sapientia par pari referens, & loquebatur, & non loquebatur. Et veritatem annuntiabat, & in regum mentis similitudinum occultabat. Quod erat sapientia, ne margaritæ canibus darentur, & ijs quibus veritas innotescerebat, parabolis ipsis longe locupletior & luculentior cognitio offerebatur. Ob eam rem Psalmus canit: [Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio mundi.] Quod Matthæus referens, addit: [Eruclabo abscondita a constitutione mundi.] Quare sapientiæ diuinæ opes in Euangelicis parabolis elucet maxime, quæ paucis simplicibusque verbis sensus habent reconditos & plurimos & præstantissimos. Tandem seueritatis non mediocris etiam erat per parabolas alloqui auditores indignos, & ineptos nudæ veritati perspicenda. Nam qui non id studij afferunt ad audiendum Dei verbum quod decet, non reuerenter, non cupide, non diligenter auscultant, eos tanquam agri partem inutilem & alienam semen præterit sine vilo aut exiguo fructu. Qui vero ut opus est, accedunt religiose ac deuote, lucrum faciunt vberimum. Quare sermo nos Apostolus cohortatur his verbis: [Propterea abundantius oportet obseruare nos ea quæ audiimus: ne forte peresfluamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaticatio & inobedientia, accipit iustam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem?] Hæc quidem Paulus, quibus nos Christianos vehementer terret, ne beneficium Dei summum per nostram ignauiam in extremam nobis perniciem vertamus. Quare attendite, fratres, quemadmodum sacras conciones audiatis, quemadmodum diuina mysteria frequentetis, quemadmodum

ad exomologesim & ad synaxim cælestem accedatis. Ne vobis forte eueniat, quod dictum à Christo est. [Habenti dabitur: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.] Videtis fidem etiam apud quosdam excisam atque euersam, cur? quod solo Christiano nomine gloriarentur, facta nequaquam fidei paria curarent. Itaque quod videbantur habere, id etiam ablatum iure est, ut fidem quam gerebant mortuam, nullam omnino iam habeant. Graue atque horrendum vindictæ genus. Quod si, qua potissimum mente audire de beatis atque ad Deum accedere, scire cupitis, scripturam potius audite, quam me: [Fili à iuuentute excipite doctrinam, & vsque ad canos sapientiam. Quasi is qui arat, & qui seminat, accede ad illam, & sustine bonos fructus illius.] Aratro proscindi terram pectoris oportet, ut verbi Dei semina conuenienter excipiat: acceptam vero sementem diligenter conseruare, vsque dum in frugem optatam surgat, & ad messem maturam perueniat, quod diuturna patientia fit.

LI. 4. I N

IN EADEM DO- MINICA, CONCIO TERTIA.

Et dum seminat, aliud cecidit secus viam,
& cetera. Lucæ 8.

■ *Quadru-
plex condi-
tio eorū qui
Dei verbū
audiunt.*

QREDO vos animaduertisse fra-
tres, omnem diuini verbi auditorū
frequentiam in quatuor à Christo
Domino partes esse distributam.
Cū enim semen declarasset esse ver-
bum Dei, tres eius partes periisse do-
cuit diuersa quidem, sed iniqua con-
ditione accipientiū. Quartā frugife-
rā & bene cōparatā fructus tulisse vberri-
mos. Quare nisi nos fallit Dei sermo, omnes quicumque hic adestis qui ad
audiendum diuinum verbum conuenistis, in aliqua certē
illarum quatuor sorte vos consistere, cogitetis necesse
est. Quæ quidem cogitatio quam sit utilis, quam saluta-
ris, non potest fatis dici. Nam vel in eorum numero sit
quisque vestrum oportet, quibus semen est illatum sine
fructu, quod tribus modis accidere posse Saluator decla-
rat, vel ad agri partem fertilem ac beatam pertinebit,
quæ cumulati sementi diuinæ satisfecit. Atque vt rem
primis inijs ductam sub oculos ponam, illud primum
explicandum arbitror, varium atque multiplicem esse
statum frugum: sed quatuor habere tanquam gradus præ-
cipuos, quibus ex imo itur ad summum. Primus seminis
est nudi, cum granum terræ mandatur. Secundus cum iam
à terra conceptum semen radices agit, & germinat her-
bæ quippiam. Huic succedit tertius cum surgit in cul-
mum & spicam proferre incipit. Summus demum is est,
cum

cum spica impletur ac maturefcit, quæ nihil aliud iam re-
quit; quam falcem. Itaque considerare licet granum, her-
bam, culmum spicam. Similibus sane gradibus verbū Dei
mentibus commissum nostris ex tenui principio ad exi-
tum felicissimum peruenit, paulatimque conualescit, vs-
que dum quod opus est proficiat, votisque respondeat.
Neque meum hoc inuētum cogitationemque existimate,
sed ipsius Domini potius sententiam cognoscite, cuius
apud Marcum verba sic habet: [Sic est verbū Dei, quem-
admodum si homo iaciat fementem in terrā, & dormiat,
& exurgat nocte & die, & semen germinet & increscat,
dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat primum her-
bam, deinde spicam, deinde plenum frumētum in spica.]
Hæc Marcus vel potius Christus. Itaque potestis depre-
hendere multiplicem virtutis statum, vt herbæ similis
primum, mox culmo spicam parturienti, tandem frumen-
to pleno maturoque. Tunc scilicet gaudium est integrū:
vsq; eo inter spem ac metū versatur agricola: multa que
possunt acciderē incommoda, quæ frugem exoptatam
interimant. Sapienter hæc eadē Gregorius Papa demon-
strat memoratum Euangelij locū tractans: [Ecce, inquit, *Greg. li. 2. 2.*
veritatis voce per qualitates frugū distincta sunt incremē-
ta meritorū. Ait enim primū herbam, deinde spicam, dein- *moral. c. 20.*
de plenū frumentum in spica. An non adhuc herba tunc *et in Ezech.*
fuerat Petrus; cum ab ancillæ ore subito vnus flatu ser-
monis inflexus est: iam quidem per deuotionem viridis,
sed adhuc per infirmitatem tener? Plenum vero frumen-
tum in spica inuentus est quando in tritura persecutionis
tot verbera pertulit, & tamen nequaquam palearum mo-
re immutatus est: sed granū integrum mansit. Paulisper
quippe in vnaqua; anima, vt ita dicam, internæ gratiæ
humor exuberat, vt herba in frugem transeat.] Sunt igitur
gradus quidam Euangelicæ frugis. Ac sunt propria cu-
iusque horum status pericula, quibus fit, vt fructus impe-
diatur: quæ quidem præclare præfens parabola enarrat.
Estque scitu dignissima, quā proinde Dñs nō solū propo-
nere, sed exponere etiam voluit. Nostra vero plurimum
refert

refert hosce singulos status cognoscere, & quæ cuiq; impedimenta contingant, probe nosse, tum quibus ex causis ea damna veniant, accuratissime discere: Omnia hæc doctrina Evangelica copiose præstat.

2 Primum genus auditorum, qui- bus nihil cõ- fere verbum Dei. Ergo, inquit, [Dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud.] Hoc genus detrimenti Christus explicans ait: [Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant.]

Primum detrimentum accipit semen, cum adhuc purum semen est, quod granum integrum perditur, in via vel conculcatum à viatoribus, vel creptum ab auibus. Significat autem eos auditores, qui nihil percipiunt, nihil intelligunt, heque ijs quæ dicuntur attendunt. Matthæus aper- tius dixit de his: [Omnis qui audit verbum regni & non intelligit, venit malus & rapit, quod seminatū est in corde eius. Hic est qui secus viam seminatus est.] Istius generis auditores ego esse plurimos puto: qui nihil pene aliud ad concionem afferunt, quam aures & oculos: mentem atque animum minime afferunt, sed in re familiari, aut in negotio, vel etiam in meris nugis defixum reliquerunt. Atque utinam vel aures interdum afferrent, quas fabellis inusitantium etiam in Ecclesiâ sæpe accommodant. Utinam oculos saltim orationi præberent, quos deflectunt crebro formis foeminarum contuendis. Isti æque in sacrâ concionem atque in comœdiam se conferunt: pari obseruatione quadragesimâ frequentant, ac bacchanalia agunt. Nihil in ecclesiâ nisi quod delectet & voluptate teneat, requirunt. Concionem ad aurium dulcedinem perinde quasi mimicum quippiam auscultant. In istos Deus apud Ezechielem verba facit, quorum studium inane describit in hunc modum: [Filij populi tui qui loquuntur de te iuxta muros, & in ostijs domorum, & dicunt unus ad alterum: vir ad proximum suum loquentes: Venite & audiamus, quis sit sermo egrediens à Domino. Et veniunt ad te quasi ingrediatur populus & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in can- ticum

Ezech. 33.

ticum oris sui vertunt illos, & auaritiam suam sequitur cor eorum. Et est eis quasi carmen musicum, quod suavi dulciq; sono canitur: & audiunt verba tua & non faciunt ea.] En auditorum genus plus satis vsitatum: en qua mente & cogitatione plerique ad sacras conciones veniant, quibus iucundum benedicientem audire oratorem, tanquam cytharæ dum aliquem animi causa dulce modulantem, quid interim ille canat, nihil ad se pertinere putantes. [Audiunt, inquit sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & auaritiam sequitur cor eorum.] Concionantem quidem attentive audiunt, applauduntque bene & disertè dicenti, disputant etiam libenter, quam illud vel illud acutè, quam eleganter, quâ eruditè sit dictum. Cæterum quid ipsis inde agere conueniat, mentio nulla, sequitur nimirum auaritiaui cor eorum. Negotijs suis & quæstui & ambitioni æque audita concione vacant, ac cum è spectaculis theatri domū redeunt. Ezechielis memotatum testimonium Hieronymus tra- ctans hæc loquitur: [Qui Propheta verba audire de siderant non ad animæ salutem sed ad aurium voluptatem. Et nolunt facere quod audiunt: Istiusmodi mihi videntur similes, qui theatralibus luduntur carminibus, & vel tragœdos audiunt vel comœdos, & ibi cum voluptate palpantur: ita ut cum egressi fuerint ad te replicent ea & decantent, & dulci sono se decipiant. Et audient, inquit, verba tua, & non faciunt ea. Tales sunt vsque hodie multi in Ecclesijs, qui aiunt, Venite audiamus illum & illum; mirâ eloquentia prædicationis suæ verba voluentem, plaususque commouent, & iactant manus.] Hæc Hieronymus. Hoc genus hominum facile, leue, specie tenus Christianum, Christus notat egregie vocabulo viæ. [Cecidit, inquit, secus viam.] Omnibus æque via patet, & bonis, & malis, sapientium & stultorum discrimen nullum, nulla ratio quis honeste ingrediatur, quis turpiter: omnium enim est via. Eam stultam turpemque facilitatem se se cuius libidini dantium Propheta meretricis in bivio posite similitudine, reprehendit: [Ad omne, inquit, caput

Hieron. lib. 19. in Ezechiele. c. 33.

Ezech. 16. via

Victor. in Marc. e. 4. vix diuisisti pedes tuas omni transcuranti. Recte à Victore Antiocheno hoc genus hominum sic vix equiparatur. Anima, inquit, quæ instat vix publicæ ab omnis generis vitij & flagitij calcatur & præteritur, & cætera. Quid igitur miramur granum hic nullum fecisse fructum, simul enim atque iniectum est, pedibus viatorum calcatur, aures quoque vt diripiunt, confestim aduolant. Hos auditores fidei expertes Christus censet, non quod infideles esse necesse sit, sed quod perinde fidem accommodant dictis, quasi nullam haberent fidem. Denique ludicrum quippiam & inane putant Dei verbum audire: quibus audire nihil prodest. [Neque enim profuit, ait Paulus, sermo auditus, non ad mixtus fidei.] O vos qui hæc auditis, miseris, si eorum de grege estis. [Qui habet aures audiendi audiat.] Videat se qui loquitur penitus, vtrum ne sermo diuinus aliquid frugis in animo subproferat, an iaceat sine vlla vi, nihil excitans, nihil moliens.

Hebr. 4. De isto toto genere pronuntiauit Dominus, volucres cæli comedisse illud. Quæ sint hæc volucres, dæmones facti me interpretatur Magister. Vnde est à Gregorio dictum & commode, nisi Christus ipse explicuisset, non facile nos assensuros eiusmodi interpretationi. Quis enim volucres cæli non præclarum aliquid & nobile accipiat, magis certe vel Angelos vel viros sapientia præstantes videntur significare, vt apud Iob eius verbi sensus est, cum dicit, [Volucres quoque cæli latet.] quocirca abis Cherubim & cæteris que spiritibus Scripturæ appingit, eosque volare refert. At Scripturæ consuetudo tenenda est probe, quæ sæpè numero eandem rem diuersis significatio nibus vel etiam contrarijs accommodat. Sicut nobis accidit, isdè notis & caracteribus ad res scribendas valde repugnantes vti. Itaque peritus diuinarum literarum facile videt leonem iam Christo, iam diabolo accommodari, quem sapiissime iustum mansuetumque dici, aliquando etiam impium supplicio datum. Ignem Spiritus sancti symbolum esse constat: igni nihilominus libido turpissima exprimitur. Solem ad Dei claritudinem frequentissime, eundem

dem in hodierna parabola ad æstum persecutionis referri perspicuum est. Quibus exemplis, vt in illa faciam innumera alia, docemur significationes rerum in Scriptura sacra, non ex primo sono verborum captandas, neque speciem solam intuendam; sed ex occultis potius proprietatibus, quatenus proposito inferuiunt, eruendas: vt earum rerum signa fiat, quas conditione vel bona vel mala propositæ sententiæ accommodare ratio penitus inspecta persuadet. Igitur volucres cæli dæmones recte intelliguntur, propterea quod illorum regio in qua maxime veriantur, aeris istius est domicilium, siquidem Petrus Lombardo Magistro, Theologisque præstantibus fides habenda est, vel potius Paulo ipsi ita scribenti: [Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores, tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cælestibus.] Illa quidè verba: [tenebrarum harum, & spiritualia nequitia in cælestibus,] satis insinuant habitationem dæmonum esse, aerem caliginosum, (quæ cæli vocabulo sæpe appellamus), quæ admodum commentatur Anselmus, atque etiã sentit Ambrosius sic interpretas eum locum Pauli: [Spiritus nequissimi qui degunt in cælestibus in firmamento mundi.] Antonium Athanasius scribit spiritus istos improbos in aere volitantes magno agrum aliquando spectasse. Vocantur præterea dæmones volucres, quod tanquam aues rapto viuentes, agant, ac celeritate incredibili ad prædam aduolent, quem pernicem celeremque volatū Satanas declarat, cum dicit, [Circuui terram & perambulaui eam.] Neque vero vulguris alieuius existit vel odoratus tam vehemens, de longinquo, neque accursus tam citus ad diripiendū cadaver, quam est dæmonum celeritas incredibilis, singularisque vigilantia, vt perniciem quæ licet hominibus afferat. Itaque istos edaces impurosque; vultures fœde lacerates miseros homines Scriptura commemorat cum narrat Angelū voce magna clamasse dicentem: [Omnibus aibus quæ volabāt per medium cælum, Venite & congregamini, vt manducetis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium.] Denique rem absolutam

Magist. sentent. 2. d. 7.

S. Thom. in epist. ad Ephes. cap. 6.

le. 3. ubi

cōfirmat dæmones habi

tare in aere caliginoso

hoc testimonio quod vo

lucres cæli

vocantur.

Ansel. in ex

pos. epist. ad Ephesios.

Ambros. in epist. ad Ephesios.

Ambros. in epist. ad Ephesios.

Athanas. in vita Anto

nij. Iob 1.

absoluit his verbis: [Et omnes aues saturatæ sunt carni-
bus eorum,] Vim illam diabolicam cupidinemque nocē-
di, expleri significat infinita clade miserorum.

4. *Civ dia-
bolo tribua-
tur iactura
primæ semē-
tis cadentis
in viam.*

Nunc merito quaeritur, quid sit quod Christus primā
feminis iacturam & damnū dæmonibus tribuat. Num
in alijs quoque duabus partibus sementis amissæ vel pe-
trofi soli sterilitate, vel veprium & spinarum exorien-
tium importunitate, diabolus partes suas non agit? Num
illuc nocere quantum potest cessat? Ecquid igitur causæ
est, quod prima viæ perniciēs; diabolo assignatur? Magna
quidem ratione prima illa detrimenta dæmonis opera
accidere dicuntur; quod hominum nimirum eorum le-
nium ac stultorum, quos viæ vocabulum notat, diabolus
tantam dominationem sit consecutus, vt eos nullo nego-
tio quoquo libuerit vertat, a bono citissime abducatur, vir-
tutis vt semen radices nullas agere sinat. Præuis cogita-
tionibus facile istos implet, & a salutaribus monitis auo-
cat. Quare neque conuersa audita quicquam in istorū
mente consistit, neque casus atrox ad poenitentiam fle-
ctit, neque præclara exempla virtute præstantium ali-
quid mouent. Cito hæc omnia quæ alios excitare solent,
præterehuntur: nihil sanum, nihil dignum laude eos te-
net. [Venit diabolus, inquit, & tollit de corde eorum, ne-
credentes salui fiant.] Eum miserum & calamitosum sta-
tum quorundam, qui in diaboli potestate penitus sunt,
Apostolus Paulus ostendit mirifice cum scribit: [Quod
si Euangelium nostrum est opertum; in ijs qui pereunt
est opertum, in quibus Deus huius seculi excæcauit men-
tes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio. Euange-
lij pacis.] Deum huius seculi, tametsi propter hæreticos
Deum malum inducentes id recuset sanctus Irenæus, ta-
men à Paulo vocari diabolum recte Hieronymus Augus-
tinusque sentiunt: quem huius seculi Deum pro am-
plissima sua potestate in homines impios ac sceleratos,
lumen omne detrahere, & tenebras multas effunderet,
ne splendidissimum Dei verbum oculis affulgeat, quod
hic Saluator ait, rapaces aues semen auferre. Istorum
quam

2. *Cor. 4.*

Irenæus.

Aug. lib.

21. contra

Faustū. c. 9.

circa mediū.

Hierony. in

2. Cor. 4.

quam sit infelix status, quam difficilis salus, quam certa
& immensa perniciēs, quid me attinet dicere? vos diligen-
tius cogitate.

Iam secundum genus est eorum qui bona agere inci-
piunt, sed facile ab incepto reuocantur: in quibus semen
quidem diuinum desideria vitæ melioris parturit, & ni-
hil proficit: sed infirmas radices agit, soli conditione ma-
cri impeditum. Itaque exorta difficultate, & iniuria gra-
uiori obiecta, marcescit quidquid herbæ erat productū,
& cito cōcidit. Quem hominum statum virtutis exiguas
radices ponentium describere mihi videtur illi apud Iob
versus: [Humectus videtur, antequam veniat Soli: & in or-
tu suo germen illius egredietur super aeruum petrarum
radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.]
Istos igitur qui ad superficiem virtuti vacant, qui nõbul-
lam speciem frugis bonæ præferunt, sed non penitus hæ-
rent incepto, petrosæ terræ similes perhibet Euangeliū,
quod Dei motionem tantisper recipiāt, sed duri fax osiq;
aut natura aut consuetudine, se totos diuinæ actioni mini-
me tradant. Itaque vt primum honoris existimationisq;
iactura subeunda est aliqua, aut contradicentium obtre-
dantiumque maledictis lacessi se vident, aut asperiora
quam putarant, virtutis exercitamenta sentiunt; statim
cedunt, omnisque illa tanquam virtutis herba flaccescit,
exarescit, intercudit: [Filij Ephraim intendentes & mitten-
tes arcū cōuersi sunt in die belli.] Nequaquam eiusmodi
milites probat Deus, delicatos, meticulosos, imbecilles:
sed robustos atq; constantes, qui regno cælorum cætera
cuncta post habeant. [Regnum enim cælorū vim patitur,
& violenti rapiunt illud.] Et [Nemo mittens manum ad
aratum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.] Cuius
est rei locuples testis illa vxor Loth retro in Sodomam
spectans, & in falsis statuam illico conuersa. Masculos oc-
cidi Pharaō iubeat, fœminas reseruari: Deus contra ad
militiæ suæ gloriā mares solos recenseri volebat: quod
vtrumque interpretatur Cyrillus, virili robore opus esse
ad virtutem, molles & inconstantes nihil curare diabolū.

[Parum,

5. *Secundū
genus audi-
torum, qui
cito cōceptū
virtutis a-
morem de-
ponunt.*

Iob 8.

Psal. 77.

Math. 11.

Matth. 9.

Cyrl. lib. 4.

*de adoratio-
ne. in spiri-
tu.*

[Parum, inquit Cyrillus, de muliebri sexu Pharaeo, id est, Satanas laborat. Mulier enim res est aliena à bello neque apta scientiæ. Masculum vero affligit ut sapientem & bellicosum.] Et post nonnulla: [Nos vero in flagranti fortitudinis amore magna animi constantia resistimus, non ignorantes id quod iniustum diabolo est Deo esse acceptam. Magni enim facit Deus suaque cura dignatur eos, qui à mollitie sunt alieni.] Ita Cyrillus. Quare non est prætereundum illud, aut negligenter audiendum, quod solis æstum Christus dicit in causa esse, cur pereat ea portio sementis, quæ in debilem terram cadit. Nam tentationis, persecutionisque vim soli feruenti assimilare Scriptura solet. Sic Petrus Apostolus: [Charissimi nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit:] quod statim quo sensu dicat, exponit: [quasi non aliquid vobis contingat, sed communicantes Christi passionibus gaudete.] Vetat peregrinari, id est de via recedere ob persecutionis molestiam, tanquam res importuna sit, cum potius Christi seruo debeat esse iuncta: quæ Christi similem reddit, Sanctorumque omnium confortem atque ut loquar hoc modo, tunc loquar: Ab huius æstus molestia liberat sumus. Pater cui canitur: [Factus est fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes à turbine, umbraculum ab æstu.] Quo æstu extabuisse improbos tradit Apocalypsis: quæ etiam æstum patria illa cælestis minimè sentit, de cuius ciuibus legimus: [Neque cadet super illos Sol aut Venus æstus.] Nam persecutione & tribulatione marcescere spiritum atque exiccari viroremque illum pietatis aboleri solere, utque eo verum est, ut David de se confiteatur, [Factus sum sicut vter in pruina:] Quid enim dici potest aridius: vter pruina multa durato? At mirum videri queat, quod tribulationi & persecutioni Christus tribuat eam feminis diuini calamitatem atque perniciem. Nam labore & ærumna virtus proficit. Et scriptum est, [Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei.] Et sic vera sic est. Neque potest semen pullulare & crescere, & ad

1. Pet. 4.

Esai. 25.

Apoc. 16.

Apoc. 7.

Psal. 118.

Agor. 14.

& crescere & ad idoneam segetem perducere nisi multo solis feruore, eamque ob rem Iacobus nos exhortatur. Omne gaudium existimare cura in tentationes varias incenderimus [scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habeat,] sed interest plurimum quando, cui, quantæ tribulationes eueniant. Nam si viribus infirmis grauiore ærumna sint subeunda, actum erit: qui radices adhuc egit infirmas, qui solum germinis primi virorem præfert, non potest is æstum grauiorem diuturnioremque pati sine magno danno, sunt multi virtute perexigua, de quibus dictum accipias. [Sicut foenum testorum quod prius quam euellatur, exaruit. Id autem dispensare pertinet sane ad diuinæ sapientiæ prouidentiam, quæ quid cuique ferendum sit, summa æquitate constituit, neque permittit tentari quenquam supra id quod potest. Verum superbia hominum de se maiora iusto sentientium, tentationes maiores prouocat in se, ut ipsa ruina, quam fragili stare gradu cognoscant. Est etiam stultitia hominum ea, ut se in maiora coniiciat pericula, quam pro viribus suis. Quare, [Metiri se quæque suo modulo ac pede verum est,] ut dixit quidam poeta: tentet prius, [quid valeant humeri, quid ferre recusent.] [Qui enim amat periculum, in eo peribit.] Postulet quotidie humili confessione [Ne nos inducas in tentationem.] Eodem sane solis æstu & altis radicibus posita stirps crescit, maturescit, perficitur, & herba imbecilla exarescit, aboletur, extinguitur. Neque est in Dei prouidentiam culpa conicienda, quasi grauiora quam pro viribus offerat discrimina, sed hominibus est negligentia & molities accusanda, quæ neque acceptis viribus, ut potest, vitur, neque ampliores cum liceat impetrare admodum flagitat. Interim documento nobis Apostoli sint, qui cum essent teneri & imbecilles Iudæorum impetum non tulerunt: Sed deserto Christo sese in effusam fugam dederunt. Idem mox dura pro Christo verbera non patienter modo, sed etiam libenter iucundeque tulerunt. Quapropter Christus

Iacob. 1.

Psal. 128.

Horatius.

Eccles. 3.

M n stus

Luc. 24.

stus eos vetuit ad certamen proflire, vsque dum fortiori diuinitus armatura corroborati vim hostiū sustinere profligareq; possent. [Vos autē, inquit, sedete in ciuitate, donec iaduamini virtute ex alto.] Parcant ergo tyrones sibi, & acriorabella fuscipere nolint, quam eos deceant. Ne de illorum numero simus prouidendū est, [qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedūt.]

2. Timor. 3.

Omnes enim qui in Christo pie viuere volunt, si Paulo credendum est, persecutionem patientur. Præclare vero est à magno Gregorio dictum: [Nemo quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit; cū enim assunt prospera, cerni virtutū documenta non possunt.] Atq; hæc nunc duas semētis diuinæ partes persecuti scimus: reliquæ sunt etiā duæ: sed hora est tarda, neq; breui oratione quæ opus est dicere, coarctanda arbitror. Quæ igitur diximus, menti operæq; mandemus: quæ restant, sequenti concione Deo annuente commodius explicabimus.

Gregor. lib. 23. moralium cap. 27.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO QUARTA.

Aliud cecidit inter spinas, & simul exorta spina suffocauerunt illud. Lucae 8.

v. Tertiū genus sementis quod spinarum & herbae noxiae in iuria interit.

tristius ac miserius, quo fecunditas glebæ vberioris in perni-

perniciem frumento exoptato vertitur. Addæ quidem propter delictum ea pœna inflicta est, vt cum operatus esset terram, tamen spinas & vepres reperturus esset pro fruge quam caperet redditas: [Maledicta, inquit, terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: spinas & tribulos germinabit tibi.] Humanæ naturæ scilicet ea est miseria, vt sponte in vitia ac peccata feratur: quæ quidem est pœna primi peccati. Ita Beatus interpretatur Ambrosius: [Istæ inquit, sunt spinæ corporis nostri, quæ præfocant animam de quibus ait Scriptura, spinas & tribulos tibi germinabit terra. Germinat enim mihi terra mea spinas, si me corporalis libidinis titillatione compungit. Generat mihi tribulos, cū me diuitiarum sæculariū cupiditate discruciat: spina enim Christiano auaritiæ suæ radix est, spina viro bono honoris ambitio est. Videntur enim specie apud suos grata esse, sed lædunt.] Hæc igitur spinas internasci & opprimere bonam frugem & in nobis sentimus, & in alijs geminus. Nam plerofque qui ingenio abundant, & iudicio valent, qui veritatis vim sentiunt, virtutisq; pulchritudinē probant, hos diuini verbi sementem non solum suscipere videas, sed etiam studijs, votisque omnibus in salutaria instituta incubere, vt magnos iam virtutis prouentus polliceantur. Sed ecce spinarum, & veprium & herbae noxiæ vis celeriter ex eadem terra prodiens circumstat atque obsidet bonam frugem, ac pene maturam nequitia superans sua, extinguit atque abolet. Est enim corrupta natura vitij mater, nouerca virtutibus: vidisti compunctum pœnitentiæ incumbentem, res præclaras amantem, confessionibus & synaxi frequenter operam dantem, preces, elemosynas, ieiunia obseruantem. Quanta virtutis & quam accurata meditatio? in diuos hominem propè modum referendum iam iam existimares. Quid igitur? quid noui hoc? subito voluptates pristinas captare, ad congressiones dissolutas redire, ioco ludoq; vacare: Vestem pretiosam indui, fœminas forma præstantes celebrare, epulis capi, duplo quam olim in omni-

Genes. 3.

Ambrosii sermon. 36. de Quadrages.

turpitudine hærere? Quo illa incitamenta virtutū? quo illi honesti amores abiere? quo feruor tantus excessit? Nempe herbas inutiles ac noxias non expurgauit: occisiones non amputauit vitiorum, prauos in sese affectus haud quaquā mortificauit. Ergo occasiones & pericula omnia vitate, has pessimas terræ proles, spinas passionū diligēter eruite: purgate, purgate pectoris vestri arēā, & sarculo mortificationis vrgete, si frugem ferre bonā optatis. Apertē Hieremias præmonet: [Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas,] Neque obscurius Oseas. [Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordiæ, innouate vobis nouale.] Id est iustitiæ & misericordiæ fruges abunde spargitæ, vt copiose metatis. Rei sane rusticæ præceptum primarium est, non esse terram serendam, nisi prius purgata sit, noualia enim rectè semen accipiunt, syluescentia perdunt. Tum vero cū purgata & fata nihilominus herbas vitiosas profert, sarculo rursus persequēda. Virgiliānum enim illud verum est: [Intereunt segetes: subit aspera sylua, lappæque tribulique.] Et illud [Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris, Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum.] Sed in agricultura spirituali non est segnius laborandum. Nouale equidem interpretor ex Hieronymo pœnitentiam, qua ager mentis nostræ prius proficinditur, sarculum spiritualem conscientie examinandæ ac purgandæ continuum studium. Vere enim ab Elia dictum est illud, [Omnes montes qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum & veprium.] Ea igitur parandæ virtuti & confirmandæ ac muniendæ vna ratio est, affectus contrarios euellere ex animo, occasiones voluptatum & negotiorum, & honorum quam maximè liceat auertere. [Si conuerteris, ait Deus, Israel ad me conuertere, si abstuleris offendicula tua, à facie mea, non commoueberis.] Neque enim Deus Israel, confortitia Dagonis æquo animo fert, aut Dagonem cadere, truncatumque comminui necesse est, aut arcam testamenti in suos fines remitti.

Hierem. 4.

Ose. 10.

Virg. 1.

Georg.

Hieronymi
 sententiare-
 fertur de ver-
 bor signif. c.
 1. & c. quid
 per nouale.
 Esai. 7.

Hierem. 4.

1. Reg. 5.

Iam

Tam consideratione dignum est, quod spinas Christus ceteras curas, diuitias, voluptates. Sic enim ait: [Quod autē in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus & diuitijs, & voluptatibus vitæ, eūtes suffocantur, & non referunt fructum.] Spinarum quidem est pungere, lacere, cruētare atq; id sane curis & sollicitudinibus sat bene conuenit: pungunt enim & angunt & cruciāt curæ, quocirca à Poeta est dictum. [Et curæ in somnes.] At diuitias & voluptates spinas censere, ineptū videtur. Mulcent enim & mollūt potius voluptates opesq; quas proinde melius flores & rosas dixeris, quæ spinas & vepres. Ac mundus iste sic plane iudicat: sed seruatoris nostri Christi est longe alia sentētia, errareq; eos putādum est; qui secus opinantur, quorum sensum deceptum scriptura iudicat [Esse, inquit, sub sentibus delicias computabant. Quod si rem penitus perspiciamus, ita se habere sine dubio inueniemus.] Solet rerum abundantia, ait Gregorius, tantò magis à diuino timore mentē soluere, quanto magis hanc exigit diuersa cogitare. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Quod veritas dixit de semine, quod spinis est suffocatum.] Neque enim diuitiæ vacuæ curis esse possunt: diuitiæ labore quæruntur, metu conseruantur, dolore amittuntur. Iam quæ inuidiæ? iracundiæ? furores? suspitiones, lites? iurgia? qui casus. quæ pericula, fraudes rapinæ, quæ omnium denique malorum seges amplissima? Rectè Paulus. [Qui volunt diuites fieri, incidunt in desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines interitum.] Rectè etiā Boetius canit: Quauis fluente diues auri gurgite, Non expleturas cogat avarus opes. Nec cura modax deserit superstitem, Defunctumque leues non comitatur opes.] Nam quod ad voluptatem istam corporalem pertinet, quæ est belluis hominibusque communis, plus illa quidē habet acerbitalis quam dulcedinis. Salomoni fides habenda est experto: [Inueni, inquit, amariorem morte mulierem, & idem.] Extrema eius amara tanquam absinthium] & alias etiam [Ingređitur blande; & ad finē mortis.]

2. Diuitias
 & volupta-
 tes vere esse
 spinas cruen-
 tas.

Virgil. 6.
 Eneid.

Iob. 30.

Greg. lib. 1.
 Moral. 1.

Boet. lib. 3.
 de cōsol. Phi-
 losoph. me-
 tro. 3.

Eccles. 7.
 Prouerb. 5.
 Prouer. 23.

M m 3

debit

debit vt coluber, & vt regulus venena diffundet. Itaque spinas ac sentes plane pungentes ac lacerantes istas vestras libidinis ac gulæ voluptates si sapitis, nimirum conciditis. Quare ille ipse Boetius etiã de voluptate cantat: [Habet hoc voluptas omnis, stimulis agit fruētes, Apūq; parvolantū, vbi grata mella fudit, Fugit ac nimis tenaciferit ista corda morfu.] Circē fabulæ celebrāt carmine viros in iumenta vertere solitam: Dalilā adamatam à Sampsonē non fabulæ sed diuinæ literæ tradunt amatori suo, & oculos & libertatem eripuisse, & vita deniq; ipsa multasse. Iam ne videtis, vtrum flores ac lilia censere debeatis, an crudelissimas spinas & aculeos funestissimos istarum rerum effectrices voluptates?

3 *Ad delicias & negotijs recedendum.* Quantum vero virtuti resistent ea quæ mūdus in pretio habet, diuitiæ, potentia, delitiæ, fatis inde perspicere potestis, quod spinæ & loligo à saluatore vocentur, quæ terræ humorem ebibunt, frumento alimentum necessarium præripiunt. Vltro enim in ea sorte terra luxuriat, & tanquã natiua germina libenter alit. Itaque virtuti & sapientię hanc nostram corruptã vitiatamq; naturam tanquam nouercam existimare debemus: cupiditatibus vitijque facilem indulgentemq; parentem. Quare qui inter delicias & curas seculi virtuti operam dare parat, nihil aliud agit, quam qui flammaram incendio frugem nutriendam committat. Ille in Euangelio adolescēs testis

Matth. 19. locuples est, cui cum fuisset à Domino imperatum [si vis perfectus esse, vade vende omnia quę possides, & da pauperibus: & veni sequere me:] abiit tristis, propterea quod multas haberet possessiones. Quid Saulem bonū & electum virum perdidit, nisi regnum? quid Salomoni sensum mentemque omnem eripuit, tanto alioqui sapientię munere decorato? quid vsque in idolatriæ infandum scelus impegit? non ne foeminarum amor atque blanditiæ? Ipsum Petrum Ecclesiæ petram firmissimam quid tandem perfregit, quid euertit? Palatij Iudaici certè confortium. Aurelius nos Augustinus adhortatur hoc modo: [spinæ non sint cupiditates seculi, sollicitudines vi-

tæ vi-

tæ vitiosa. Quid enim peius solitudine vitæ, quæ peruenire non permittit ad vitam? Quid miserius quam curando vitam, amittere vitã? Quid infelicius, quã timendo mortem, cadere in mortem? Extirpentur spinæ, paretur ager, suscipiantur semina, perueniatur ad messem.] Ita quidem Augustinus & merito. Neq; enim potest esse frugibus locus, nisi spinæ & lappæ vellantur. Quapropter nos propheta sæcularia fugere monet. [Recedite, inquit, recedite, exite inde, pollutū nolite tangere: exite de medio eius.] Fugam seculi meditetur, qui vult Deo seruire. [Nemo militās Deo, ait Paulus, implicat se negotijs sæcularibus.] Scitum illud fuit beatissimi Francisci dictum, qui cum à Cardinalibus rogaretur precari Deum pro ipsis, eos potius pro Francisco precari oportere, respōdit: dictū mirantibus, causamq; sciscitantibus, cōmodo adiunxit, siquidē vos, inquit, ampliori fiducia erga Deum præditi estis: ego enim in hac pauperiē vix saluus esse confido: vos pleni opibus, & voluptatibus redundantes, certam vobis salutem promittis. Magna plane sæcularium hominum insipientia, qui cælestem vitam ad tantam negotiorum, curarum, cupiditatum, ineptiarum omnium segetem accersere velint. Quin potius igni & ferro sylua hæc omnis excindēda, exterminandaque, vt seementis Euangelica tutò mandetur. Id facit qui mundo renuntiat, & Christi iugum suscipit & armatur nouus regni cœlorum miles. Quod si id multum sit, quod non liceat omnibus monachū agere, saltem sarculo continentię ac mortificationis, diligēter herbas istas perniciosas eruit, & quoad licet, agrū Christi etiã atq; etiã repurgate.

Et aliud cecidit in terrā bonā: & ortū fecit fructū cęptulū. Quāuis improborū sit maxima multitudo, & semētis paterfamilias iacturā plurimā fecerit, tamē electorū fructu abūdē ea omnis pernicies cōpēlatur. Neq; enim reuertetur Dei verbū vacuū, vt ait Esaias, sed prosperabitur: horrea cęlestia future iustorū segeti amplissima parata sunt. [Dilata, inquit, tētoria tua: & adhuc dices angustus est mihi locus] & super arenā multiplicabūtur. Ea ergo

Mm 4 debet

Boetius lib.
3. de conso-
lat. Philo-
soph. metro
7.

3 *Ad delicias
& negotijs
recedendum.*

Matth. 19.

*Aug. serm.
1. de Apo-
sto-
lis.*

Esai. 52.

2. Timot. 2.

*4 Multiplex
fructus bono-
rum.*

debet se cōsolari cogitatione Euāgelicus agricola, quod bonorum fructus vberissimi sint, ac pro ijs qui nec semen-tem ipsam rediderunt, alij multiplicatum in centum foenus afferant. Ac Lucas quidem centesimi tantum meminit, quod est perfectum: omnes enim aliquando perfecti resurgent, cum erunt æquales Angelis Dei, & filij resurrectionis: at Matthæus & Marcus præter centesimū, etiā sexagesimum & trigésimum cōmemorat, vt intelligi possit iultorum non esse omnium merita paria, sed alios alij

1. Cor. 15. virtute præstare. [Stella enim à stella, ait Paulus, differt in claritate, & alia claritas solis, alia lunæ, alia stellarum, vnusquisq; in ordine suo.] Nemo vero inuidebit potiori, quod sit Deus omnia in omnibus. Desinat autē Euāgelicus sermo, vt pleriq; sancti Patres sentiūt, gradus Ecclesiæ varios. Matrimonio tricesimus, virginitati sexagesimus, martyriō & Apostolatu respondet ceteris. Sic Cyprianus Martyr ad scribit: [Primus enim centena

Aug. in lib. de sancta virginitate. 45. 46. Hierony. in Apolog. ad Pammachin. Cyprian. li. de disciplina & habitu virgin. prope fin.

Esai. 9.

rius martyrium fructus est: secundus sexagenarius vester est (scribebat ad virginem scilicet) vt apud Martyras non est carnis & sæculi cogitatio, nec parua & leuis & delicata congressio, sic & in vobis, quarum ad gloriam merces secunda est, sit & virtus ad tolerantiam proxima.] Cyprianus, Augustinus, Hieronymusq; sequuntur, sed ita vt ceterisimū etiam virginitati assignari malint, sexagesimū viduitati, tricesimū matrimonio. Refert parum, dummodò differentias esse graduum & charismatum constet. AEmulemur igitur charismata meliora. Sed charitatem esse omnium cexcellentissimam scitote, qua charitate qui emineat, is diuinis in rebus superior sit, est necesse. Hæc autē complectitur Dei verbum, accurate conseruat, quicquid contrarium se offerat, resistit, fructum iustitiæ plenissimo frumento, non inani timore declarat. [Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe.] videtur esse contrarium ei rei, quā proximè dixerat, [Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiā:] Sed re vera nihil inter se hæc repugnant, ac bene sibi cohærent. Multiplicata quidem est gens Christiana, ac non tamen magnifi-

magnificata est lætitia cum pro multitudine credentium non multi sint, qui in Dei dilectione perdurent. At eorū qui se tales præstant, quales Deus amat, tanta est præstantia, tanta vis, vt merito huiuscæ sacræ segetis messorum lætentur ac triumphant, tam felices laborum suorum prouentus sibi gratulantes.

Illud vero attentè considerandum est quod Christus exponit, terram bonam & optimam, fructum attulisse in patientia. Bona atq; optima terra est plane cor nostrum: cupiditatibus expurgatum facile ac libenter amplectitur cœlestem sementem. [Anima mea desiderauit te,] ait quidam. Et item alius [Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram?] Præclaro coniugio copulantur anima & verbum Dei. Sed videte fratres: fructum afferri in patientia. Non dubium est agricolam terram fodere, arare, parare: nulli tamen vel labori vel beneficio fructus ascribitur, nisi patientiæ. Cur ita? Nempe omnis Euāgelicus progressus, magis in mala patiendo, quā in bona agendo consistit. Recte Marcus Cœnobita scripsit, Neminem debere bona agere aggredi, qui non sit idem mala pati paratus. Patientiæ laudes Cyprianus plurimas & maximas scripsit: ego particulam breuem proposito conuenientem recitabo: [Apostolus iustos & operantes, & diuini fœnoris incremento cœlestes thesauros sibi reconducentes, vt patientes quoq; sint, instruit, & docet dicens: Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes. Admonet ne quis impatientes in operatione deficiat, nequis tētationibus aut auocatus aut victus, in medio laudis & gloriæ itinere desistat, & pereant præterita, dum quæ caperant, desinunt esse perfecta. Patientia autem, fratres dilectissimi, non tantū bona custodit, sed & repellit aduersa. Contra facta carnis & corporis, quibus anima expugnatur & capitur, virtutum suarum propugnaculo reluctatur. Charitas fraternitatis vinculum est, fundamētum pacis, tenacitas ac firmitas vnitatis, & quæ & spe, & fide est maior: quæ & opera & martyria præcedit: quæ nobiscū æterna apud Deū in regnis

5. Fructū afferrī patientia.

Esai. 26.
Psal. 72.

Cyprian. in lib. de bono patientia ad medium.

coelestibus permanebit. Tolle illi patientiam, & desolata non durat. Tolle sustinendi tolerandique substantiam, & nullis radicibus & viribus perseverat? Apostolus charitati tolerantiam & patientiam vinxit. [Hactenus Cyprianus: quibus patientiæ laudibus quid accedere possit, ignoro. Nam per patientiam fit, vt contraria efficiantur vtilia. Ea nimirum quæ frugibus maximè videntur officere gelu, pruina venti, imbres, æstus, ea inquã tolerata fortiter, summopere possunt, & frugem ad maturitatem culmenq; perducunt. [Itaq; diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum] Quare [patientia nobis opus est, vt reportemus promissiones Dei: iustus autè ex fide viuuit, quod si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.] Aurum igne probatur: miles certando ad coronam peruenit, sementis diuina multa, in digna tolerans preciosas segetes erat. [Nisi granum, inquit, frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.] Hoc de se Christus, quid ergo nos cogitare opus est, qui cum mala fecerimus plurima, mala pati volumus nulla? Nos vero alloquitur Paulus, ac documentum Christi prædicans ita exhortatur: [Deponentes omne pondus & circumstantes nos peccatum, per patientiã curramus ad propositum nobis certamen: aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.] Quod si ab illo diuino grano procreati sumus, multa ipsius tolerantia & afflictione, nequaquam putare debemus, alia nos lege posse frugem afferre, nisi illa ipsa patientiæ. Neq; enim granum potest aliter procreare, quam sit ipsum ab alio procreatum. Quare cum Christi simus germen egregium, Christi etiam vt facta patientiamq; imitemur, etiam atque etiam operam demus.

Rom. 8.
Hebr. 10.

Ioan. 12.

Hebr. 12.

IN

IN DOMINICA
IN QVINQVAGESIMA,
CONCIO PRIMA.

Assumpsit Iesus duodecim, & ait illis. Ecce ascēdimus Hierosolymã & cōsummabuntur omnia quæ scripta sunt. Luc. 18.

EMO est qui nesciat appropinquare iam quadragesimam quo tempore passionis Christi ac mortis memoria religiosius innouatur, & imitatione quadã consortioq; eruditione quadã consuetudineq; Christiana plebs castigationem sibi corporis ieiunijs prolixioribus atque abdicatione fluxæ voluptatis indicit. Quo spectans sancta mater Ecclesia ijs verbis fideles populos præmonendos hodie sibi arbitratur, quibus Christus iturus iam in pugnam milites suos præcipuos excitandos præmuniendosq; duxit. Solent nimirum pro foribus palatia ceteraq; ampla ædificia insignia ea ornamentaq; præferre, quibus introituri facile doceatur cuius edes ea sint, quidve rerum intus geratur, sint ne diuorum templum, an musarum domicilia, an causis tractandis prætoria constituta. Ergo appetente iam quadragesima, nunc in ipsis foribus quid Christianus sperare debeat, quid cogitare tanquam inscriptione appõsita breui admonetur, cum audit Christum sic differentem: [Ecce ascendimus Hierosolymã, & cõsummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur.] Sed quanuis hæc aperta ac conspicua nobis ponantur, tamen quæ nostra est ignorantia & cæcitas, videre certe

1. Introdu-
tio in Euā-
gelium sem-
peri quadra-
gesima op-
portunum.

certè non possumus nisi mentis oculi diuino lumine illu-
strentur. Ob eam rem cæcus quoq; Euangelica lectiõne:
proponitur, qui Christi beneficio lucem accepit, ac se cu-
rantem Dominum ac præeuntem, & intueri potuit & se-
qui. Duplex quippe donum ac beneficiũ est, quo diuini-
tus efficitur: vt & mysteria nobis cœlestia proponantur,
& ijs præcipiendis atq; persuadendis animo, lux & vigor
diuinus accedat. Non satis est magistros habere veritatis
idoneos, nisi intus numinis magisterio imbuaris. Idcirco
Paulus Dei donũ fidem esse cõfirmat. Cuius verbis vt at-
tenderet, assensumq; præberet Lydia illa purpuraria, diui-
nitas ei cor apertũ fuisse scriptura testatur. Quare qui ad
sacras conciones proximè acceditis, quãuis bonos ac di-
fertos oratores nacti sitis, tamen contendere illud votis
precibusq; debetis, vt intus menti hæreat, quod foris au-
ribus sonat. Neq; enim picturã quauis egregiã detege-
re sit satis, nisi lux contuendæ idonea suppetat. Debetis
igitur & pro dicente precari & pro vobis audientibus.

*August. sup.
Psal. 66. in
fin.*

*2. Mysteriũ
crucis ceta-
tum, ne da-
mones impe-
dirent.
Auctor im-
perfecti ho-
mil. 35. in
Matth.*

Augustinus quid de re hac sentiat, ipsius ostendit oratio.
[Sæpe, inquit, diximus charitati vestræ, prædicare veri-
tatẽ nihil est, si cor à lingua dissentiat. Et audire veritatẽ
nihil est, si nõ auditionem fructus sequatur. De isto loco
quasi sublimiore loquimur ad vos: quã simus autẽ timore
sub pedibus vestris, Deus nouerit, qui propitius sit humi-
libus, quia nõ nos tã delectat voces laudantiũ, quã deuo-
tio cõfitentium, & facta rectorũ, & quã non delectemur
nisi profectibus vestris.] Hic animus, hæc mens eorũ de-
bet esse qui dicunt: hæc preces & vota eorũ plane q̄ audiunt.
Assumpsisse igitur duodecim Christum scribit Lu-
cas: Matthæus etiam seorsum ac secreto assumptos di-
cit. Atqui passio Christi & mors publicè patranda
erat: cuius cognitio non illis modo duodecim, sed om-
nibus plane mortalibus necessaria fuit ad salutem. Quid
igitur res ad vniversum mundum pertinens, his tan-
tummodò paucis communicatur? Quid secreto docetur,
quod palam prædicari omnium interest? Rectè proin-
de Chrysostomus vel eius nomine auctor antiquus hic:
[Omnis

[Omnis gloria Dei & omnis salus hominum in Christi
morte posita est. Nulla enim res est quæ amplius ad salu-
tem hominum pertineat, neque est aliud propter quod
magis gratias Deo agere debeamus, quam propter mor-
tem ipsius. Idèò cum multa turba fidelium sequeretur eũ
in via, duodecim Apostolos solos tulit secreto: vt quia
pretiosior thesaurus semper in vasis melioribus includi-
tur.] Sed ais, Cur non omnibus patefactum est mysteriũ
mortis Christi? Magno profecto consilio hæc gesta res
est. Primum enim arcanum Dei consilium nusquam ma-
gis cernere liceat quam hic, nullum de diuinis factis ad-
mirabilibus atque ab omni mortalium opinione remo-
tius. Mortalium dixi? quin potius ipsorum immortalium
spirituum captu & cogitatione longe altius. Nam dæmo-
nes effugisse mysterium crucis Paulus his verbis pronun-
tiat: [Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ absco-
dita est, quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriã
nostram, quam nemo principum huius sæculi cognouit.
Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ cruci-
fixissent.] Principes huius sæculi maiores nostri dæmo-
nes accipiunt, quos alibi idem rectores mundi appellat.
Neque mirandum est, diabolo occultatum esse mysteriũ
crucis, ipsos beatos Angelos quodammodò latuisse vidẽ-
tur idem Paulus asserere cũ scribit. [Vt innotescat prin-
cipibus & potestatibus multiformis gratia Dei per Ec-
clesiam.] Itaq; quoniam opus erat Dei consilium cæleri-
inimicis, ne impedirent euentum, crux Christi secreto
denuntianda fuit discipulis, vt ijs esset nota quibus erat
saluti futura, illos lateret, quos erat debellatura. [Si enim
cognouissent nunquã Dominum gloriæ crucifixissent.]
Quantopere autem Christus passionis negotium cura-
uerit, declarat illud, quod amantissimum sui Petrum ad-
uersarium atque satanam iudicauerit, cum moriendi cau-
sam indignam refutasset. [Vade, inquit, post me satana:
quia non sapis ea quæ Dei sunt. Fuit vero prudentiæ cu-
iusdam diuinæ, vt quousque Christus occumberet ac re-
surgeret, passio eius & mors innotesceret quidem amicis

1. Corin. 3.

*Sic Ambro-
sius asserens
principes sæ-
culi intelli-
gi demones.
Chrysosto-
mus magis
principes Lu-
deorum in-
terpretatur.
Anselm. &
Thom. vitã
que exposi-
tionem verã
esse confir-
mant.
Ephes. 6.
Ephes. 3.
Matth. 16.*

Dei,

Dei, sed tanquam res magnopere arcana, & summo silentio tegenda. Nam prophetæ quidem atque præstites Dei serui mysterium crucis expresse sibi traditum continebant, alijs autem integumentis quibus oportebat, velatum communicabant. Etsi enim omnes per fidem Christi sanguinis salui fiebant, quod Apostolus docet, cum dicit: [Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius] tamen eam fidem non fuisse omnibus apertam & explicitam, sed plerisque velatam & tectam, idem declarat ijs verbis: [Sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ reuelata erat.] Quæ cum ita sint, non immerito Christus arcanam esse eam rem voluit, vsquequo perpetrata foret, ac proinde amicorum tantum notitiæ impertiendam existimauit, quæ cum gesta esset, ad omnium cogitationem perueniret, necesse erat, quod omnium salutis impensa fuisset.

Rom. 3. Illa præterea ratio Christo fuit discipulos secreto ac separatim alloquendi, quo attentiores redderet, & tanquam rem auditores magnam, paratores. Alio enim pacto, quæ vulgo iactantur audis, alio longe cum à principe viro remotis arbitris cum grauitate dicuntur, auscultas. Est sapientium turbas vitare, paucis ijsque lectissimis negotia præcipua committere. [Verba sapientium, ait Salomon, audiuntur in silentio plusquam clamor Principis inter stultos.] Quare cui cordi sit salutis suæ sempiternæque vitæ negotia ex Deo audire, & quæ ille gessit tanta pro nobis, & quæ pertulit indigna, cognoscere ac perspicere, à turba secedat is necesse est, & quietem solitudinemque quærat. Fugiat, inquam, cupiditatum, ambitionumque tumultum: amet tranquillam & sæculariū rerum expertem vitam, illumque Psalmi versum recolat, [Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine.] Illic nimirum fidelibus mentibus sua Deus arcana communicat, illic futura quæ impendeant, docet: & crucis contumelia & dolore immortalem gloriosamque vitam parari demonstrat. Sic se agere, cum amat audiri, voce Osæ Deus declarat: [Propter hoc, inquit, ecce ego lactabo

lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.] Turrim Babylonis, id est confusionis ædificantes, nec Dei voces nec suas ipsorum percipiunt. Rumoribus vanis & strepitu sæcularium negotiorum qui tenentur, Dei verba audire non possunt, nec cœlestia arcana cognoscere. Neque enim in commotione Dominus, sed in sibilo auræ tenuis, cui percipiendo silentio ac quiete opus est plurima. Merito Basilius magnus excellentes solitudinis laudes decantans loquitur ad hunc modum. [Solitaria vita cœlestis doctrinæ schola est, ac diuinarum artium disciplina. Illic Deus est totum quod discitur, via qua tenditur, totum per quod ad summæ varietatis notitiam peruenitur. Eremus nempe est paradus deliciarū, vbi tanquam redolentium species pigmentorum, vel rutilantes flores aromatū. Sic flagrantia spirant odoramenta virtutum.] Multa & alia: sed hæc sint satis, vt si minus actu, desiderio tamen vitam beatam prosequamur. [Ecce, inquit, ascendimus Hierosolymam. Ea est vniuersæ Christianæ viæ ratio, id institutum vt Hierosolymam ascendat, non istam sane terrenam, quæ occidit prophetas & excruciauit, atque ipsum salutis autorem vitam multauit: sed cœlestem potius Hierosolymam, quæ libera est, mater nostra, cuius vbera plena suauitatis & gaudij nobis præparata sunt: de qua Hierusalem Propheta Esaias canit: [Lætamini cum Hierusalem, & exultate in ea, omnes qui diligitis eam gaudete cum ea gaudio vniuersi, qui lugetis super eam, vt fugatis & repleamini ab vberibus consolationis eius, vt mulgeatis, & delitijs affluatis ab omnimoda gloria eius.] Hanc Ioannes vidit [ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo, adeo paratam sicut sponsam ornatam viro suo.] Cuius ciuitatis cœlestis descriptio illa beata Apocalypsi continetur. Hanc Hierosolymam non manu humana sed diuina fundatam, cuius conditor, & architectus Deus, vehementer suspirabat Dauid, & huius recordatione exilium triste, terrenas Babylonicasque omnes delicias ducebat. [Si oblitus fuero tui Hierusalem, ait ille, adhæ-

[Osæ. 2.]

3. Reg. 19.

Basilius in initio tractatus de laude vitæ solitariae.

4. Quid sit ascendere Hierosolymam cœlestem.

Esai. 66.

Apoca. 21.

Heb. 12.

Psal. 136.

adhareat lingua mea faucibus meis. Super flumina Babylois illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.] Hanc igitur se petere Hierosolymam Christus denuntiat. [Ecce, inquit, ascendimus Hierosolymam.] Neque enim sine Christo duce in eam regiam urbem ire possumus: neque ille solus in eam se recipere vult, sed comites potius amat & vocat, ac cœlestis ciuitatis iure donatos secum ad triumphum assumit. At patria illa cœlestis in alto posita, arduum habet ascensum. Homini enim in Hiericho, id est mutabilem istam fluxamque regionem commeanți latrones occurrerunt, qui spoliarunt ac vulnerarunt, ac seminecem reliquerunt. Ascendere vero atq; in superna contendere, magni laboris est; sudare fatigarique eum oportet, qui in ardua illa fastigia peruadere cupiat. Illuc enim illuc ascenderunt tribus Domini. Eū versum Psalmi exponens Casiodorus [significat: inquit, ciuitatem Hierusalem, cuius participatio est in id ipsum, id est cœlestem: ad quam beati semper ascendunt, quoniam iugi exercitatione proficiunt.] Ingenti conatu patriæ desiderium declarantes. [Neque enim ad magna præmia vt Gregorius ait, perueniri potest nisi per maghos labores.] Itaq; via omnis in cœlum ascensus est, naturā vincat oportet, qui carne præditus illa sublimia mediantur; grauis est terrena hæc cogitatio, deprimit vehementer humarum rerum sensus & consuetudo. Sed contendere opus est, atque vrgere viam quamuis arduam & infestam, vt aliquando euadamus ad diuina illa & præclara fastigia, quod agebat Paulus egregie, quem audire iuuat ita de se loquentem: [Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim: sequor autem si quomodo comprehendam, in quo & comprehensus sum à Christo Iesu: Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Vnum autem, quæ retro sunt, obliuiscens ad ea vero quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad detestinatū persequor ad brauiū supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.] Non potest plane festini viatoris imò cursoris celerissimi vis ac conatus maior ostendi, vt gradum semper ad superiora faciat, nullo

Luc. 10.

Psal. 121.

Casiodoro. in

Psal. 121.

Grego. hom. in Euang.

Philip. 3.

nullo impedimento retardatus, nullis difficultatibus cedens. Ac certè digna est illa ciuitas, illa, inquam, cœlestis Hierosolyma, quæ tanto desiderio petatur, tantis laboribus sudoribusque obtineatur. Ad gloriam resurrectionis Christus vt perueniret, illusus, excruciat, cæsus, interfectusque est. [Illudetur, inquit, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellauerint, occident eum, & tertia die resurget.] Nequaquam palma hæc ante concessa, quam cruento illo certamine egregie dimicauit.

Ea vero omnia quæ perpeffus est, prædicta à Prophetis Christus fuisse dicit. [Et consummabuntur, inquit, omnia quæ prædicta sunt de filio hominis per Prophetas.] Omnino admiranda est Scripturæ sacræ altitudo, quæ quicquid ab Euangelistis de Christi passione & nece narratum est, à Prophetis longe ante denuntiatum apertissime & copiosissime ostendit. Imo vero longe & plura & ampliora de Christi contumelijs & cruciatibus dicta à Prophetis, quam sint commemorata ab Euangelistis, non difficile erit cernere si quis in ijs Scripturis diligenter attenteque versetur. Atque vt innumerabiles præteream locos, illi certe in promptu sunt omnibus: quid Esaias capite quinquagesimo & quinquagesimo tertio scribat, quid Dauid Psalmo vigesimoprimo, & sexagesimo octauo, quid Daniel nono: Sapientie liber capite secundo: Hieremias vndecimo: Iob decimo sexto. Itaque Petrus Apostolus: [De qua gratia, inquit, locuti sunt Prophetae scrutantes in quod vel quale tempus prænuntiaret in eis spiritus Christi, annuntians eas, quæ in Christo sunt, passiones & posteriores glorias.] Idem etiam: [Huic omnes Prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum: accipere per nomen eius.] Et ipse Christus de se: [Oportuit impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & Psalmis, & Prophetis de me.] Est sane fidei Christianæ inuictum id argumentum, quod ea omnia quæ nouum testamentum Christum fecisse ac tolerasse narrat, vetus testamentum facturum toleraturumque & tanto antea & non

5 Mirabilis consonantia vtriusq; testamenti.

1. Pet. 1.

Acto. 10.

Luc. 24.

N n minus

minus perspicuè denuntiet. Quamobrem autores præclari id operæ suscepere, vt vtriusque Scripturæ nouæ ac veteris mirabilem omni ex parte consonantiam demonstrarent. Qua in re laudem non exiguam consecuti sunt, Iustinus Martyr & Philosophus in suo cum Triphone colloquio: Eusebius Cæsariensis in demonstrationibus Euangelicis: Cyprianus in libris editis ad Quirinum contra Iudæos: Tertullianus in tertio libro aduersus Marcionem: Augustinus in libris præsertim decimosexto & decimosextimo de ciuitate Dei: Prosper Aquitanus in opere de diuinis prædictionibus. Alij quoque cum vetustissimi tum etiam recentiores non sine gloria in eo argumento versati sunt. Quibus ex rebus omnibus, & fides Christiana vehementer confirmatur, & diuinæ laudis amore animus inflammatur, qui salutis nostræ tot ac tanta præsidia constituerit.

6 Verbum crucis Apostolis, quia displicebat non inno-
uisse.

Beda in ex-
pos. Euang.

Sed incredibile dictum est, quod Euangelista post Christi sermonem tam apertum tam expressum adiungit, discipulos nihil horum intellexisse. [Et ipsi, inquit nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis.] Repetita sententiæ implane incredibilem Lucas asserendam censuit, neque immerito. Quis enim tales auditores crederet à tanto præceptore edoctos de re tanta tam plane tam aperte, quam rem prophetæ omnes annuntiabant, ipse Christus testimonio prophetarum & assertione sua toties confirmarat, tamē neque intellexisse neque cogitasse, quod ad rē pertinet quicquam? Quæ nam absurditas ea fuit? quæ mentis hebetudo? quæ sensus caligo tanta incidit? [Nihil horum, inquit, intellexerunt.] Res planè admiranda: Quæ Beda proponit his verbis: [Quid est quod discipuli toties sibi replicatū Dominicæ passionis arcanū intelligere nequeunt: & Iudæi ad vnum verbū, & tā obscure positū, vt hoc expositione dignū. Euangelista ducat: Hoc autē dicebat, inquit, significans qua morte esset moriturus, mox quia Crucis exaltatio significetur, intelligunt, nisi quia discipuli cuius vitam maximè videre desiderabant, eius mortem audire non poterant. Et quia per

parabolas

parabolas sæpe cum loquentē audire consueuerant, quoties aliquid de sua passione dicebat, hoc non ita vt sonabat intelligendum, sed amore dictante an aliud quid allegoricè referendum esse credebant.] Recte omnino Beda. Nam prouerbio dici etiam nostis, neminem esse surdiorem, quam qui audire non vult. Nempe crucis apud discipulorum animos erat tunc sermo odiosus: & quod maxime oderant, capere id mente miuime poterant. Recte à Salomone illud dictum: [Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi dixeris ei quæ versantur in corde eius.] Nondū erant spirituales Apostoli: adhuc carnalia ac terrena sapiebant: honores, & gloriam cogitabant. Inducant id satis duo ex præcipuis, qui teste Matthæo ab eo sermone continuo regni sedes matre internuntia ambierunt, dextram sibi, sinistramque postulant. Nam fuisse Christi crucem tanquam sudem in oculis, & graue scandalum, ipsis quoque discipulis Christus ostendit, cum dixit: [Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me.] Et alio loco: [Hoc vos scandalizat: quid erit cum videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius?] Si de pane, inquit, verba faciens, tanto scandalo vobis sum, quid futurum putatis, cum ligno affixum me contuebimini? Sic planè se habet res: cum de cruce Christi audimus, vel non capimus vel etiam respicimus quæ salutariter dicuntur. Non satis accommodatur sensus affectusque iste humanus passionis, & mortis subeundæ consilij. Petrus quidem ita nos admonet: [Nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit, quasi noui aliquid vobis contingat.] Paulus etiam stultitiam dicit fuisse mundo verbum crucis. At via nulla est alia, alius aditus nullus ad regnum. [Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conuersus viuificasti me.]

Enimvero quod Apostolis accidisse Euangelista scribit, vt cum Dominus de passione & cæde sua funestissima verba faceret, nihil illi ea de re cogitarent, nihil

Prouer. 18.

Matth. 20.

Matth. 11.

Ioan. 6.

1. Pet. 4.

1. Cor. 1.

Psal. 70.

7 Idē vsq̄

venire nūc

nobis quod

tunc Apo-

stolis: quod

crucis ser-

monē auer-

sauerunt.

animaduertent, idem profecto usu venire hoc tempore nobis, si quis attendat, verissime iudicabit. Etenim Ecclesia quidem hoc tempore Quadragesimam instare admonet, dies pœnitentiæ & luctus adesse indicat, Evangelium proponit quod audistis: [Ecce ascendimus Hierosolimam, & consummabuntur omnia quæ dicta sunt de filio hominis per Prophetas. Tradetur enim gentibus & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellauerint, occident eum.] Hæc sane proponit Ecclesia, in his versatur, hæc nobis cogitanda ac mente penitus tractanda denuntiat. Nos vero quid agimus? quò nam modo his vocibus, huic Ecclesiæ matris studio obtemperamus? Crucem Christi hoc maxime tempore auersamur, ventri & luxui indulgemus, epulas profuse paramus: bacchanalia agitamus, lasciuia operam damus, ludos ac choræas turpitudine plenas frequentamus, omnibus vitijs fræna laxamus. Vbi illud: [Ecce ascendimus Hierosolimam?] Imo vero in sacrilegâ Hiericho descendimus. Non alta atque ardua virtutum petimus, sed per decliua vitiorum volumus. Hoccine est illud? [Illudetur, flagellabitur, conspuetur, occidetur?] Atque vtinam nostris flagitijs & sceleribus non innouemus Christi contumelias & dolores. Vtinam diuinam clementiam benigne salutaria monentem tanta nostra stultitia in grauem furorem non conuertamus. Audite, audite, quid Deo plenus Propheta denuntiet: [Vocauit, inquit, Dominus ad luctum & ad planctum, & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos, iugulare arietes, comedere carnes, bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.] Atque hæc quidem vberius in nostris bacchanalibus cernimus, quam in diuino codice legimus. Quid sequatur, quid deinceps minetur attendite: [Et reuelata est in auribus meis vox Domini exercituum, si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini.] O verba terribilis iracundiæ plena, o minas diuinæ seueritatis contremiscendas. Ac Basilius quidem in eos inuehitur qui temulentia se dedunt, cum ieiunij

*Esai. 22.**Basil. hom. 2. de ieiun.*

ieiunij diem expectant: atque ita loquitur: [Quemadmodum qui longinquam profectioem adornant, componunt sarcinas, & comæatum parant, ita nonnulli vecordes hodie aduersus quinque dierum ieiunium vino indulgent. Quod confortium temulentia cum ieiunio? Quæ societas vinolentia cum abstinentia? Quis consensus templo Dei cum idolis? Hodiernus dies vestibulum est ieiunij, quo profecto, qui in vestibulo profanatur, indignus qui ad sanctum introeat. Nullus seruus cupiens hero suo reconciliari, hostem illius patronum ac reconciliatorem adhibet. Ebrietas inimica est Deo, ieiunium pœnitentiæ initium est. Itaque si cupis per confessionem reuerti ad Deum, fugito temulentiam ne magis etiã abs te Deum alienet.] Sic quidem diuinus Basilius Bacchanalium furorem infestatur: cuius nos paternis & salutaribus præceptis parere æquum est, atque Ecclesiæ voluntati & Christi orationi nos potius accommodare, vt relictis istis friuolis nugis, serio tandem de æterna salute cogitemus.

N n 3

I N

IN EADEM DO.

MINICA, CONCIO
S E C V N D A.

Fili David miserere mei. Luc. 18.

1 Cæcitate ac mendicitatem simul pati seculi amatores.

QUONIAM Apostolos scribit Euangelista sermonem Christi minime intellexisse, cum de morte sua ac resurrectione loqueretur, commode, vt Gregorius etiam animaduertit, cæcus deinceps inducitur, qui diuino imperio & virtute amissum lumen recuperauit, & cælesti luce

perfusum Christum ipsum salutis suæ autorem & ducem lætus & alacer sequutus est. Id quidem Apostolis contigit, quibus Christus aperuit sensum, vt intelligerent diuinas Scripturas, & vestigijs crucem portantis insisterent pleni gaudio quod digni habiti essent pro nomine Iesu cõtumeliã pati. Nobis quoq; diuini beneficij nõ negatur amplitudo, si videre, si sapere volumus, quo caligine ignoratiã pristinã depulsa, Christũ Hierosolymam petentem sequamur, & crucis communicata patientia, resurrectionis vna gloria potiamur. Sed quid cæcus iste egerit, qua ex miseria ad quam felicitatem venerit, consideremus. [Factum est, inquit, cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans.] Recte in Hiericho cæcus versabatur, neque in Hierosolymam ante cõtendere cœpit, quam Christus huc ex illo viam carperet. Lunam periti Hiericho interpretantur, cui similis est vita mortalium, mutabilis & inconstans: cui accedit etiam cæleste maledictum, quo peccatis hominum reddita est iracundia diuina, & iussa ciuitas Hiericho anathema haberi. Vitæ autẽ humanæ & inopia & labor pulchrè ostensa sunt.

Luc. 24.

Actor. 5.

Iosue 6.

sa sunt. Cum cæcus & mendicus secus viam sedere describitur. [Cæcum quippe est genus humanũ, ait Gregorius, quod in parente primo à paradisi gaudijs exclusum, charitatem supernæ lucis ignorans, damnationis suæ tenebras patitur.] Satis quidem misera est per se cæcitas, quæ iucundissimo lucis aspectu priuata est, quod Tobias expertus dicebat. [Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumẽ cæli non video?] Sed cum ad cæcitatẽ accedit mendicitas, magnum sane miseriæ cumulum efficit. Quid enim est aliud mendicare, nisi ad hominum misericordiam venire, vt Augustinus dixit. Cogitur enim mendicus vitæ sustentandę subsidia quærere, quibus cæcitas omnibus impedimento est. Itaque necessario fit, vt precario viuat, atque alienam opem perpetuo imploret. Ac mēdicus quidem petit, orat, obsecrat, sed cæcus cum sit, quẽ oret, ignorat, quid accipiat, nescit. Eunt & redeunt homines: ille in via sedet. Sæpe nullo transeunte, precatur & poscit: sæpe bellua transit, quam alloquitur, quod hominem putet. Cum vero nox incubuerit, & à stipe petēda cæcus cessauerit, quid collegerit nõ videt: aliud pro alio crebro opinatur. Nonne miseriæ nostræ expressa hæc effigies est? Quid enim homines aliud agunt? quid nisi mendicant in via positi, & à creaturis transeuntibus subsidium sibi opemq; efflagitant? Et quidem [non ad creaturam iubemur tendere, quemadmodum Augustinus scribit, vt efficiamur beati, sed ad ipsum creatorem. Præsentia vero, quantum ad creaturam pertinet, in corporis & animi mobilitate & mutabilitate quasi transeuntia sentiuntur.] Recte prorsus id Augustinus. Transeunt enim omnia, neque miseriã hominis inopiamque implent. Voluptates, fortunas, honores, omnes homines ambiunt: à cibo, à pecunia, à spectaculo, ab agro, ab ædibus, à veste, à tecto, à cæteris vitæ instrumentis subsidium petunt. A præside, à iudice, à principe opem deposcit iniuria affectus. Ipse Princeps & Rex, & Imperator & Pontifex summus, mendicat plane quotidie, quanuis sibi copiosus & abundans esse videatur,

Greg. homil. 2. in Euang.

Tob. 5.

Aug. in exposit. 2. in Psal. 108.

Aug. 3. lib. de libero arbit. c. 21.

ab ipsis seruis, à subditis, à satellitio mendicat salutis vitæque custodiam. Omnes sitiunt, alienæ opis omnes indigent. Nulla est dies, nullum horæ momentum, quo non mendicet à creaturis transeuntibus miserimus homo. Et cum tantopere egeat, quid tandem accipiat, infelix idem non sentit: quippe qui non modo mendicus, sed cæcus etiam sit. Pulchre Beda: [Et si habere cæcus quodlibet potest, sine luce non potest videre quod habet.] Quæ magna munera putat, vilissima læpe sunt: & vnde capere multum credidit, vacuum remanere contingit. Cumque nox venerit, vitæ præsentis die peracta, quid secum bonorum gerat, ignorat, æs an aurum argentumve sit, quod habet, discernere visu non potest. Stipis quantum collectum multo clamore, prolixisq; votis est, totum fortasse teruntij vix sit. O miseram vitam nostram, ô conditionem mortalium cum laboriosam & grauem, tum fallacem & ludibrio plenam. Quam bene Salomon concionatur: [Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo quo laborat sub Sole? Non satiatur oculus visu, neque auris impletur auditu. Vidi in omnibus vanitatem & afflictionem spiritus & nihil permanere sub Sole.] Quæ quidem cæci mendici paræmia eos præcipue tangit, qui in curijs ac palatij Regum, Pontificum, Principum, honores atque officia ambiunt, quorum ratio omnis est, vt semper postulent, semper clamitent, semper inopiam suam egestatq; decantent. Qui infimos & abiectos homines sæpe venerari coguntur, calones, pedisequos, scurras colere, vt istorum etiam ope apud principes subleuentur. At illud omnium miserimum, quod eas tenebras infelices patiuntur vt quid accipiant, non videant. Aegyptios tenebris densissimis oppressos Scriptura commemorat, ita vt pedem mouere non possint. Solis Dei filij Israelitis maxima ac iucundissima lux erat.

Beda in 10.
cap. Marci
in catena S.
Thoma.

Eccles. 1.
Eccles. 2.

Sapient. 16.
17.

2 Multæ
virtutes in
vno cæci factæ
elucet.

Cæcus igitur sedebat secus viam mendicans: omnes præteribant, lucem nemo tribuebat. Neque enim transeuntium creaturarum aliqua cæco homini oculos aperire potest. Solius est Christi id præstare, qui est lux vera & illuminat

illuminat omnem hominem. [Dominus illuminat cæcos.] Ioan. 1.
Propterea huic mundo illuxit, vt cæcas mortalium mentes suo splendore illustraret: quod officium à Patre commendatum Esaias vel Deus ipse Esaiæ voce testificatur. Esai. 42.
[Et dedi te in foedus populi, in lucem gentium: vt aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vincitum, de domo carceris sedentes in tenebris.] Quare quidquid rerum occurrat, nihilo homo magis miseria sua subleuabitur, vsque dum Iesus adsit, cuius ope solius cæcitas generis humani potest depelli. Id diuinitus edoctus cæcus hodiernus Bartimæus occasionem salutis suæ sibi oblatam elabi de manibus minime passus est. [Et cum audisset quod Iesus transiret, clamauit, Iesu fili David miserere mei.] Filium Davidis appellans, ipso nomine & suæ fidei testimonium profert quod Messiam de stirpe Davidis promissum certissime crederet, & ipsum Iesum officij admonuit, quod filium Davidis misericordia & clementia maxime deceret, quæ fuit Davidis præcipua laus, Messia vero munus esset oculos cæcorum aperire, vt erat sacris Prophetarum vocibus iam prædictum. [Iesu fili David miserere mei.] Magna mea miseria magnam tuam misericordiam implorat, quantoque ego vilior, tanto benignitas tua amplior erit. Sapienter plane se habuit cæcus hic, qui beneficij accipiendi occasionem statim vt cognouit, arripuit. Est prudentiæ singularis non differre salutem, remedium oblatum continuo capere, occasione non deesse rei bene gerendæ. Iesum prætereuntem vocare eum scitote, qui diuinam inspirationem inopinato oblatam præterlabi non finit, sed ductum illius sequitur. [Contemplantes, ait Paulus, nequis desit gratiæ Dei.] Non est in nostra potestate situm, vt Iesus veniat: at cum ille sponte se offert, nostri officij est, non deesse copiam sui præbenti. [Ait enim tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te.] Deinde non remisse negotium suum gessit hic cæcus. Neque voce mediocri contentus fuit. Clamore vsus est ac vociferatione: feruorem ostendens, ac desiderij sui magnitudinem.

Ioan. 1.
Psal. 145.

Esai. 42.

Esai. 35.

Heb. 12.

2. Cor. 6.

Psal. 90.

dinem. Summopere Deo placet is spiritus feruor: frigiditas ac remissas preces non probat. [Clamabit, inquit, ad me, & ego exaudiam.] Clamore opus est valido, ei qui cæcitatē diurnā dispellere cupiat. Hieronymus sic plane censet: [Ingravescente bello, ait ille, manus ad lapidē adiutorij hoc est Iesum Nazarenum cum clamore leuandæ sunt.] Iam constantiam cæci huius egregiam considerate, multæ in vno factō virtutes elucet. Neq; enim satis fuit cum prompta tum vehemens oratio, sed perseverans, & incepto persistens repulsam pati non potuit. Non cessit repugnantibus, contradicentes contētōnis magnitudine vicit. [Et qui præibant, ait Lucas, increpabant eū, vt taceret. Ipse vero multo magis clamabat, Fili David miserere mei.] Sola perseverantia coronatur. Et est is certe beatus, qui Dei obsequium & salutem suam eo vehemētius prolixiusque procurat, quo mundus impensus ab incepto cum auertere conatur. Recte à Philosopho quodam dictum, esse animi robusti & inuicti, aduersantium telis amplius tanquā calcaribus excitari. Neq; præterijt cæci huius constantia Chrysostomum hæc loquentem: [Sed per inhibitiones huiusmodi non impediabatur eius audacia. Nouit enim fides omnibus repugnare, & in omnia triumphare. Vtile est enim pro Dei cultu pudorē deponere.]

Chrysost. in catena Sancti Thomæ.

Ita Chrysostomus. Illud vero mihi iucundum animaduertere accidit, homines quidem illos prætereuntes officiū honestum putasse cæci clamores cohibere, tanquam importunē Iesum vocaret, molestiamq; ingredienti afferret vociferando: cæcū vero nihil istorum reprehensiones curasse, rem suam eo pertinacius egisse: at Christū disceptatorem huiusce contentionis atque arbitrum, obsequium illorum refutasse, qui dignitatis ipsius rationem habere viderentur. hominis desiderium curamque salutis suæ indefessam magis probasse. Nam vt Victor Antiochenus literis tradidit, [Demonstratur hoc loco quanto in honore & reuerentia Christus fuerit multitudini. Neque enim cæco permittit vt libere vociferetur aut obturbet, nec citra comminationem silentium ei imperatur. Nempe

Victor Antioch. in 10. cap. Marci.

dabat

dabat operam, vt omnia vbique essent quieta & pacata, veluti dum Rex quispiam pertransit.] Ergo pro Christi reuerentia & honore salutē cæci impedire illi pergebant. Quod faciunt hodie permulti, vt diuini obsequij respectu homines à salutaribus & spiritualibus studijs auocēt. Sunt enim qui diuini honoris prætextu salutare saepe actiones reprehendant. Ne secularis cum sis, tam frequenter ad Eucharistiam accedas, est id sacerdotum, non laicorum. Ne tantopere meditationibus atque spiritualibus exercitijs vaces: monachos & eremitas hæc potius decēt, quam coniugatos. Ne te maceres ieiunijs, & cilicio, & vigilijs: corpus delicatum isthæc frangunt, animum à diuinis obsequijs morbo inducto auocant. Ne monachatum & cucullum induito, quod vtilis sis reipublicæ, & Dei causam inter tuos melius agas. Tales sunt mundi voces, talia consilia: quibus dum Dei respectus obtenditur, illud agitur, vt salutis tuæ te potius pigeat. At tu si sapias Christiane, cæcum Evangelicum præclare sibi videntem & consulentem sequere: quanto illi magis increpabant, tanto hic magis clamabat, Iesu miserere mei. Dauidem imitare dicentem, [Ego autem cum mihi molesti essent, induebam me cilicio.] Ipsum denique Iesum aspice qui Petrum à cruce subeunda auocantem acerrime repressit, & se potius sequi iussit, [Vade post me Satana.] Constantia opus est maxima, & prudentia spirituali, ne prudentia carnis exitium afferat, dum bene sibi consulere videtur. Consilia carnis Bernardus optime refellit atq; irridet: [Quid hic, inquit, vos dicitis obseruatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates & sequaces eius docent animas saluas facere in hoc mundo: Christus & eius discipuli perdere. Quemnam vos è duobus sequi magistrū eligitis? At manifestum se facit, qui sic disputat, hoc oculis, hoc capiti, & illud pectori vel stomacho nocet. Est enim carnis hæc sapientia, quæ inimica est Deo. Num Hippocratis seu Galeni sententiam aut certe deschola Epicuri debui proponere vobis? Christi sum discipulus: Christi

Psal. 34.

Matth. 16.

Bern. serm. 30. in Cant.

Christi discipulis loquor. Epicurus atque Hippocrates corporis alter voluptatem, alter bonam habitudinē præfert: meus magister vtriusque rei contemptum prædicat.] Hæc Bernardus in eos qui curā carnis curā spiritus præferunt acriter disputat & vere.

3 *Alacritas & concupiscentia in invocando Iesu.* [Stans autem Iesus iussit illum vocari ad se.] Non est omittendum, quod Marcus hoc loco memorat: [Et vocant, inquit, cæcum dicentes, animæ quior esto, surge, vocat te.] Paulo ante dixerat, homines cæco esse comminatos vt taceret. Idem sine dubio, vt viderunt Iesum consistere, & cæcum ad se vocari iubere, mutata sententia, eū adhortantur, quem ante inhibebant. Perseuerantiæ nimirum certissimus fructus est, vt qui aduersabantur virtuti, virtutem iuuent, qui vituperabant, idem maxime laudent. Ita Scriptura habet: [Cum placuerint Deo viæ hominis, inimicos eius conuertet ad pacem.] Dauid in Hebron septem annos regnavit: mox Israel vniuersus & Benjamin domus quæ erat infestissima, in Regem sibi depoposcit, & regnum libentissimè obtulit. Est ab Esaia prædictum. [Venient ad te, qui detrahebant tibi, lingent puluerem pedum tuorum.] Quod vaticinium Ecclesiæ sanctæ quidem congruit, quæ gentes tolerauit infestas, habuit mox obedientes & subditas, ac de tyrannis factos sibi propugnatores Cæsares vidit. Sed suo quoque modo quiuis Dei seruus experiri etiam potest, perseuerantia boni malū non modo superari, sed etiam in auxilium verti. Addit præterea Marcus, [Proiecto vestimento suo exiliens venit ad eum.] Mira hominis alacritas: qui cum ingredi vix posset nisi ductu alterius, nunc exiliat & volitet. Et qui exiguam antea stipem toto die obsecrādo colligebat, nunc etiam vestimentum projiciat, ac nihili pendat. Notat id Victor his verbis: [A Domino vocatus cum omni alacritate exiliens ad illum accurrit: vestemque qua indutus erat, quo ad cursum expeditior esset, abiecit: tantū non veterē hominē se se exuere, totūq; Christo dedere symbolo hoc testatū faciens.] Tobias quidem senior audito filij Tobix aduētū obuīa cœpit ire pedibus

Prov. 16.

Esa. 44.

*Victor An-
tiochensis in
10. c. Mar-
ci.*

Tob. 11.

offendens.

offendens. Et cum Iesus adest, cum expectat, cum vocat, nihil moræ faciendum est, confestim exiliendum & currendum eo est. Sis licet cæcus, prope, curre: si quid impegeris, boni consulas, peruenies ad illum tandem. Neque te morentur impedimenta: abijce statim omnia, etiam vestimenta quæ videntur vsui esse. Nam qui & sarcinas suas amant, & gestari ab alijs expectant, raro vel potius nunquam peruenient ad Iesum. Paulum mihi paulisper attendite, quid ea de re sentiat: [Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta: Verum tamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quæ omnia detrimentum feci, & arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciam.] O animum verè quid Christus sit æstimate, atque ipso rerum omnium contemptu præ illo, Christi consecutione dignissimum.

Quid vis vt faciam tibi? Domine vt videam.] Nihil his votis maius, nihil Dei aspectu præstantius. Quod optauit, consecutus est: aperti sunt cæco oculi, cæleste lumen accepit, vidit, & Dei filium primum aspexit & vidit: faciem illam coram intuitus, in quam desiderant Angeli prospicere, cuius visione beati sunt, quicunq; beati sunt. Bene hic à Beda hoc loco cæcum imitari admonemur: [Imitemur, inquit, & nos eum, non diuitias, non terrena bona, non honores à Domino, sed lucem quæramus, quæ videre cum solis Angelis possumus.] Dici nō potest, quale illud spectaculum sit, cum primum mens hominis corporeis integumentis exoluta, & diuina luce perfusa in ipsam sempiternæ deitatis faciem intuetur. Hæc omnis felicitas, hæc Patris cælestis amplissima promissa: ad hanc omnis Sanctorum in terra peregrinantium cogitatio & affectus suspirat & anhelat. [Quando veniam, inquit, & apparebo ante faciem Dei?] Et idem: [Satiabor cum apparuerit gloria tua.] Item alius: [Audemus autem & voluntatem habemus bonam, magis peregrinari à corpore, & præsentem esse ad Dominum.] Quid illud? [Cupio dissolui & esse cum Christo.] Nec secus ille alius Sanctorum:

Philip. 3.

4 *Felicem esse, cui oculi aperiuntur, vt videat Deum. 1. Pet. 1. Beda in ex-
pos. Euang.*

*Psal. 41.
Psal. 16.*

*2. Cor. 5.
Philip. 2.*

[Charissimi

1. Ioan. 3. [Charissime nōdū filij Dei famus, & nōdū apparuit, quid erimus: scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, & videbimus eum secuti est.] Quam igitur sapiens & perfecta petitio. [Domine vt videam.] Atque Elifæus quidem puero formidanti & perturbato petijt, vt aperirentur diuinitus oculi. Itaq; apexit militum celestiuū numerosum exercitum & firmum. At noster hic cæcus ipsum ducem militiae coelestis vt primum oculos aperuit, intuitus est, Dominum exercituum vidit. O illud felicissimum & iucundissimum auditu Dei verbum, cum desideranti se animæ, & vitam videre concupiscenti, dicitur, Respice. [Regem in decore suo videbunt,] ait Scriptura. Quicumq; tāto mungere affectus fuerit, vt videre patrem luminum possit, nihil aliud quarat, nihil agat, nisi vt Iesum semper & perspiciat & sequatur, & laudet, quod cæcus hic Euangelicus fecit. Cætera omnia vana putet, ad Deum se totum conferat, Christum obnixè precetur, [Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.] Ita gratia Dei aperiat, in præsentia oculos mentis, vt Christum intuens & sequens gloriæ splendore illuminata, ad lucem illam inaccessibilem peruenire possit.

Esa. 33.

Psal. 118.

Concio secunda. 577
IN EADEM DOMINICA, CONCIO
TERTIA.

Assumpsit Iesus duodecim, &c. Luc. 18.

ST. amicitia vel præcipuum munus consilia cogitationesque intimas amico communicare: quæ res fiduciam maxime declarat, cum amico perinde ac tibi ipsi confidas, tuo pectore in illum exposito atque transfuso. Itaque qui secretum suum alteri impertit, claresse credidisse non arcis cuiuspiam, sed existimationis, honoris, vitæ, capitis oportet intelligat. Quamobrem paucos eosque selectos esse conuenit, quibus secreta credantur, quod admonet Sapiens: [Causam tuam tracta cū amico tuo: & secretum tuum extraneo ne reueles.] Esaias etiam adiungit: [Secretum meum mihi, secretum meum mihi.] Neque enim culpa vacat secreta vel diuina vel etiam humana temere effundere. Ambrosium audi: [Pecat Deo, qui cōmissa sibi secreta mysteria putauerit indignis esse vulganda. Periculum itaque est non solum falsa dicere, sed etiam vera, si quis ea insinuet quibus non oportet. Plerique dum sine præiudicio loquuntur, verbū emittunt, quod reuocare non possunt.] Ergo deligendi sunt si di amici quibus secreta credantur. Verus autem amicus, merito alter ipse censetur. Duabus autem de causis solēt secreta amicis communicari. Primum vt vel consilio iuuent, vel etiam auxilio si opus sit, quo in genere scriptura refert Ammonis cum Ionadab de animi sui ægritudine & filia regis amore colloquium. Alterum genus est cū secreta cōmunicatur, nō quod ipse alterius cōsilio opere indigeas,

Amicitia esse secreta cōmunicare amicis.

Prov. 25.

Esa. 24.
Ambros. in
Psal. 118.
serm. 2.
2. Reg. 13.
Gen. 27.

digeas, sed ut amico potius gratificeris, aut etiam subuenias; quale fuisse constat Rebecæ erga filium Iacob officium amoris plenissimum. Inter homines quidem ita se ratio amicitie habet. At Deus omnipotens rerum omnium arbiter, quam habeat rationem communicandi hominibus secreta consilia sua? Nam amicitie sane leges amicum vel parem inuenire vel facere iubent. Quamobrem Aristoteles censuit Dei & hominis amicitiam posse esse nullam, siquidem summo Imperatori cum sordidissimo lixa qui amicitiam contrahi dicat, ridiculus sit. [Amicitia esse dicimus, ait Aristoteles, ubi amor reciprocus est. At erga Deum amicitia ne utiquam reciprocum est, & ne amare quidem suscipit. Alienum quippe fuerit, si quis sua dixerit se Iouem amare. Ideo non erga Deum quarimus amicitiam.] Hæc Aristoteles. Verum nos aliter diuinæ literæ docent, Deumque testantur amicitia sua homines dignari, idque præclarum & se dignum ducere, ac legibus amicitie & se dimittere ad hominem, & ad se attollere hunc, amicis que suis consilia sua res que maxime secretas libenter committere. Nam magnum patrem credentium Abraham Scriptura perhibet amicum Dei esse appellatum. Quæ ratio extitit, ut secum Deus ita loqueretur: [Nunquid celare potero Abraham, quæ gesturus sum?] Ac Elifæus se diuina amicitia decoratum sentiens, amice querebatur, casum Sunnamitidis celasse se Deum. Non est enim amicitia celare amicos, quid agas. Prophetas & amicos Dei constitutos sapientia commemorat: quorum numero vnus sic asserit: [Nō faciet Dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos Prophetas.] Atque Euangelica lege iam inchoante, amicitie suæ Deus maxima atque apertissima signa præbuit, Apostolos præstantissimos amicorum sibi asciscens, cum ijs penitus occulta consilia cogitationesque communicans, quemadmodum ipse professus est apud eos: [Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à Patre meo nota feci vobis. Non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius.] Inter omnia vero diuina my-

steria

steria illud altissimè eminet, quod de redimendo homine diuino sanguine, atque iniurijs crucis toleratis suscepit: quod mysterium magnificè Paulus Apostolus extollit his verbis: [Secundum reuelationem mihi notum factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui, pro ut legentes potestis intelligere prudentiam meam in mysterio Christi: quod alijs generationibus non est agnitum filijs hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & prophetis in spiritu.]

Hoc igitur mysterium tam reconditum cum discipulis sibi charissimis Christus hodie communicat & secretum illud admirandum fidissimis amicis aperit, idque separatim ac secreto, ut res tanta poscebat. Neque consilij, auxilij ve petendi gratia id facit, cum sit ille ipse, de quo Esaias loquitur: [Quis adiuuit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Cum quo inijt consilium, & instruxit eum?] Etenim qui de condendo mundo cum ageret, nullius consilio est usus, nullius opera adiutus: cum de eodem perdito reparando ac redimendo cogitaret, neque consilij, neque auxilij hominum eguit. Quid enim sententia mortalium rogarentur, cum collegij Apostolici princeps facta eius rei mentione in illa verba proruperit? [Absit à te Domine, nō erit tibi hoc.] Ergo secreti communicati ratio omnis, amicitia est, amicos cupere rei summæ, & quæ illorum summopere interfit participes facere. Quam rem tunc euulgari minime oportebat, ne arcana consilia si in notitiam venirent hostium, impedirentur: sed celata potius & occultata inimicas manus rerum quas patrascent ignaras, haberent adiutrices: [quæ, ut scite Leo Papa dixit, dum proprio incumbunt scelere famulatae sunt redemptori.] Sed quod in aure audierunt Apostoli, postea prædicare iussi sunt super testata: [Omni enim rei tempus est, & oportunitas: tempus tacendi, tempus loquendi.] Fuit ad hæc charitatis Christi, Ecclesie suæ firmamenta Apostolos munire horribili tempestate impendente, ne quem probris omnibus affectum videret, ac nece crudelissima appetitum,

O o Dei

Arist. lib. 2.
magnorū mo
raliū. c. 11.

Iacobi 2.

Gen. 18.

4. Reg. 14.

Sapient. 7.

Amos 3.

Ioan. 15.

Ephes. 3.

2. Cur se-
creto crucis
mysteriū tra-
dat Christus

Esai. 40.

Matt. 16.

Leo serm.

Marc. 10.

Eccles. 3.

Grego. hom. 2. in Euāg. Chrysoſt. in expoſ. Euāgel.
 Dei filium negarent, ac mūdo salutem offerre poſſe diſ-
 fiderent. Id enim conſilij diuini fuit, ſicut Gregorius
 Chryſoſtomusque demonſtrant, vt præſentia rerum
 futurarum Chriſtus diſcipulos admoneret, nihil ſibi in-
 opinatum; nihil niſi decreto ſuo præſcriptum accidiffe.
 Valide enim concuſſa eſt diſcipulorum fides; ac tãquam
 ariete fortiffimo cruce diſiecta. Itaque eorum quidam non
 infirmi aiebant [Nos ſperabamus quod ipſe eſſet redem-
 pturus Iſrael.]

Luc. 24.
 3. *Fide in- corrupta ſe- creta amico- rum conſer- uanda.*
 Eccli. 6.

Id quod ſolos duodecim ſecreto adhibuerit Chriſtus
 cum habuerit plurimos ſectatores, docet ſane non omni-
 bus imperticada arcana, quanuis videantur beneuoli &
 ſtudioſi rerum noſtrarum. [Amici, inquit, ſunt tibi multi;
 conſiliarius autem vnus de mille.] ſecretum ſeruare non
 omnes queunt. Sunt qui tanquam onere grauentar, ſic
 agre ſe continent, vique dum deponant. Parturire ſulti
 videntur ſecreta amicorum, quaſi doloribus excrucien-
 tur, niſi foetum effundant. Atque omnia quidem metalla
 rupta; ignis opera ſolidari & coaleſcere poſſunt; pectus
 autem ſecreti tenendi impotens, nullius rei præſidio ſig-
 mare poſſis, nec rimulas eius hac illae effluentes occu-
 dere. Lyſimacho Regi roganti cuiusnam rei ſe velleſt par-
 ticipem ab eo fieri, reſpondiſſe Philippi dem poetam re-
 fert Plutarchus cuiusuis velleſt, dum modo ne ſecretorū.

Plutarch. in Apothegm.
 Prudenter videlicet ſibi cauens, ne ſecreto regio violato
 poenas adiret extremas. Nihil eſt enim quod tantopere
 lædat amicitiam: nihil quod veniam minus vel mereatur
 vel imperet. Scriptura diuina ſic cenſet: [Dilige, inquit,
 proximum, & coiungere fide cum illo. Quod ſi denūda-
 ueris abſconſa illius, ne perſequaris poſt eum.] Quæ ver-
 ba eam habent ſententiam, fruſtra niti ad amicitiam reci-
 perandam, qui amicitiam ſecreto patefaciendo violauerit.
 Cuius rei ſimilia quardã poſit valde opportuna: [Si-
 cut, inquit, qui dimittit auem de manu ſua, ſic dereliqui-
 ſti proximum tuum; & non eum capies.] Vt enim auis ſu-
 pedicæ, ſic ſecreta amicorū, quibus mūna fides aſſignat-
 tur: Itaque adiungit [effugit enim quaſi caprea de la-
 queo.]

Eccli. 27.

queo, quoniam vulnerata eſt anima eius.] Non minus
 amicum læſum denudato arcano ab amici ſocietate
 autem dicit, quam captam venatoris laqueo expedi-
 tam. Denique cauſam tanti doloris exponit. [Maledi-
 cti eſt concordatio, denudare autem amici myſteria, de-
 ſperatio eſt animæ infelicis.] Id eſt quanuis graui male-
 dicto amicus offenſus, reconciliari tamen poteſt, læſus
 autem violata fide ſecreti, redire in gratiam nullo mo-
 do poteſt. Neque enim bene vnquam de eo ſperare li-
 cet, qui fidem proditione arcani violauit. Magna eſt
 plane commiſſi ſecreti vis inuolabile ius. Beatus pater
 Ambroſius fratrem ſuum ſatyrum adeo ſui ſimilem
 fuiſſe refert, vt plerunque homines alterutrum non
 diſcernerent, ac pro vno alium alloquerentur. Illud
 vero inter vtrunque diſcriminis fuiſſe, quod alter ne-
 ſciret quæ alteri eſſent ab amicis commiſſa ſecreta.

Nam licet in cæteris rebus omnibus non modo fra-
 tres eſſent, ſed etiam eadem anima duobus corpori-
 bus indita, tamen res ſibi ab amicis creditas nequa-
 quam putabat vnquam Ambroſius fratri ſatyro com-
 municandas. Sed ipſius verba melius eſt ponere ple-
 na pietatis, plena dulcedinis: [Neſcio, inquit, qua ex-
 preſſione mentis, qua corporis ſimilitudine alter in al-
 tero videbatur. Quis te aſpexit, qui nõ me viſum puta-
 ret? Quoties aliquos ſalutavi, qui quoniam te prius
 conſuluerant, ſed à me iam dicerent ſalutatos? Quanti
 tibi dixerunt aliquid, qui ſe mihi dixiſſe memora-
 rent? Quæ mihi hinc gaudia, quanta frequenter ob-
 orta lætitiæ?] & poſt pauca: [ſi vehementius con-
 tenderent, quod ſe aliquid mihi inſinuaſſe memora-
 rent, reſpondebam ridens & gaudens, videte ne fra-
 tra dixeritis. Nam cum nobis eſſent omnia noſtra
 communia, indiuiduus ſpiritus, indiuiduus affectus,
 ſolum tamen commune non erat ſecretum amico-
 rum: nõ quo conferendi periculum vereremur, ſed
 tenendi ſeruariemus fidem. Sane ſi conſilio penden-
 da reſiſtunt, inſerunt ſemper commune conſilium, non
 queo.]

Ambroſ in orat. de ebri- tu fratris ad medium.

semper commune secretum. Nam etsi amici ita alteri nostrum dicerent, ut dicta sua ad alterutrum peruenirent, tamen scio plerumque complacitum, ita fidem secreti esse seruatum, ut nec fratri committeretur. Hæc ut recitauit omnia, scribit Ambrosius. Quo loco illius celebris præclarique dicti, Amicorum omnia communia, eam exceptionem sapienter videtur afferre: Præter arcana amicorum. Equidem secretum meum amico credere possum, at amici secretum, alteri amico credere nullo modo possum. Rara igitur fides: diu probandus, cui tuum transfundere animum possis.

4. Benignitas erga egenos & miserios.

Christus autem sicut committenda secreta paucis iisque lectissimis iudicauit, ita beneficia conferenda in multos imò quoscumque ea optare animaduertit, existimauit. Ecce enim cæcus iisque sordidus & mendicus clamans non exauditur modo, sed etiam expectatur, atque immensus ille comitatus consistere cogitur, Christo stante, & cæptum iter sistente, usque dum cæcus accedat. [Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se.] Mirabile dictu est, & iucundum admodum cogitatu, qualis ea extiterit saluatoris in homines inopes exiguosque benignitas. Matthæum diuitem telonio insidentem ut vocet, non stat, sed præteriens vocat: cæcum Bartimæum ut sanet, stat, & dum veniat cæcus, expectat. Illustre plane documentum Regibus, præfectis, iudicibus, cæteris qui dominantur & præfunt: quo pauperum preces audiant, ad miserorum postulata se præbeant benignos: fastu omni deposito in plano consistant: inuident & ad se alliciant afflictos: egentibus subueniant: nec maiora negotia prætexant istorum causis audiendis, nec imperia obstant, quæ subleuandis imbecillibus maxime amplificantur. Humanitatem principi erga subditos, inopes præsertim atque deiectos, maxime Dei more præbendam, hoc Christi factum egregie declarat, id scilicet Deo dignissimum est. Præclare certè Plutarchus scripsit ad hunc modum: [Verè quis dixerit Principes ministros esse Dei ad curam ac salutem hominum,

vti

Plutar. in li bello, Requiri in Principum doctrinâ.

ti bona quæ Deus illis largitur partim distribuunt, partim seruent.] & mox, [Itaque iustitia quidè legis est finis, lex autem principis opus, princeps vero Dei simulatum administrantis vniuersa, nihil egens Phidia statuaio neq; Policeto, neq; Mirone: sed ipse seipsum per virtutem simile Deo reddit, ac fabricatur statuâ omnium visu iucundissimam ac magnificentissimâ.] Præclare, ut dixi, hæc à Plutarcho dicta, & Christianæ doctrinæ consentaneæ. Quam ob rē in Principes fertur illa grauis ac iusta Dei querela, [Pupillo nō iudicant, & causa viduæ nō in-reditur ad illos.] Ita quidè apud Esaiam, neq; apud Hieremiam fecus: [causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt: & iudiciū pauperū non iudicauerunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus: aut super gentem huiusmodi nō visitetur anima mea?] Grauer Deū prouocat durities principū, in pauperes iniurijs autem etiā immeritos afficere, & calūniari miserios, ut crescat res, furorem etiam accendit. Decet primarios viros, decet maxime principes, humanos se præbere in opibus & infirmis, liberales, æquos, benignos. Nulla est & laus ea laude præclarior, neq; habet quicquā præstantius imperia, quam ut liceat miseris benigne facere.

Quid tibi vis: faciam Dñe ut videam. [Nihil opus erat: interrogare in re manifesta ei præsertim qui etiam abdita & occulta cognoscit. Sed amat Deus confessionem nostram, & ut inopes nos & infirmos esse nouerimus: misericordiâ impertit ei, qui suâ minime agnoscit miseriam. Nā qui ægrotat, & valere se existimat, frustra ei medicamentum adhibeas. Comode Ambrosius: [Interrogauit cæcū, ut crederemus nisi confitentem nō posse saluari.] Rectè etiā sanctus Papa Gregorius: [Ad hoc autē requirit quid velit, ut cor ad orationem exeat. Peti enim hoc vult, quod & nos petere & se cōcedere prænoscit. Importunamq; ad orationē nos admonet, & tamē dicit, scit namq; Pater vester cælestis quid opus sit vobis antequā petatis eū.] Ergo & miseriam nostrā agnoscamus necesse est, & diuinū beneficiū expetamus. Nulla est enim grauior &

Esai. 1.
Hierem. 5.

5. Agnoscam
da: cecitas
nostra, &
lux: celestis
ex petenda.

Ambros. in
exposit. Euāg.
gel.
Grego. hom.
2. in Euāg.

O 3. & despē-

desperatio, cecitas, quā cum videre sibi homines egregie videntur, in quibus errat. Horū de grege plurimos reperias, qui cōsilia sapientum minime requirūt, cum ea tractēt, quæ neq; vsu didicerūt, neq; ratione & iudicio assecuti sunt: quorū superbia & cōtumacia Respublica extrema plerunq; dāna accipit. In quēdā sane Episcopū admodū sibi placentem, alioqui inepitū & insipientē ita diuinus sermo loquitur: [Dicitis, Quod diues sum & luculentatus, & nullius egeor: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper & cecus, & nudus.] Tanto quippe miserior quicq; est, quanto se minus esse miserū putat: & eo magis cecus, quo acutior sibi esse videtur. Sic inanē Pharisæorū iactantiam, qui sibi sapientes & acuti videbātur, Christus fregit & retudit, cū eorū natū curasset: [In iuō] Inquit, ego veni in mundū, vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiat. Et audierūt quidā ex Pharisæis qui cum ipso erāt, & dixerūt ei. Nūquid & nos cæci sumus? Quibus ille respondit, si cæci essetis, nō haberetis peccatum: nunc vero dicitis, qui videmus, Peccatū vestrū manet. Mere peccatores, si veniam non assequuntur, qui peccata sua vel celant, vel quod est deterius, defendunt. [Dic tu, inquit, peccata tua prior, vt iustificeris.] & alio loco [Qui abscondit scelera sua, nō dirigitur.] Quod si nostrā cecitātē agnouerimus, & quibus bonis fruendis priuati simus, perdoauerimus, visus recuperādi spes maxima offertur. Neq; enim alias facere expensas iubemur, diuino medico, quā toto animo velle ab ipso curari. [Quid vis, inquit, vt faciam tibi?] Nō querit quid des, non iciscitatur, quid habeas, nulla de pretio interrogatio: volūtate in sola exigit, sed eā verā atq; integrā. Quid vis vt faciam tibi? Tuū est velle, meū est facere, quicquid tu velle potes boni, ego amplius facere possum. [Dne vt videā.] Nihil breuius, nihil vberius. Visio est tota merces. Cū Eucharistia adoras & suscipis, dic profecto, Dne vt videam. Quid illic thesaurilateat si videas, beatus esles: amplius nihil requireres. Cum cælū suspicis & pulchram solis atropiumq; ipse nō pectas, intellige, velim tibi obtendi gloriæ

Apo. 3.

Ioan. 9.

Esa. 42.
iuxta 70.

Proner. 28.

gloriæ cælestis, interna si appareant, tunc vere videre tibi cælum videberis, dic igitur, Domine vt videam. Si diuina mysteria proposita cernis, nec eorum maiestātē, & amplitudinem, cognoscere vales, obsecra cōditorē tuum, Domine, vt videā. O nos felices & fortunatos, si quæ ante oculos iacent, mysteria christiana, penitus intueri liceret. Paulus quidem Apostolus plenus sapiētia & pietate ita ad Ephesios scribit. [Non cesso gratias agens pro vobis, memoriā vestri faciens in orationibus meis: vt Deus, Domini nostri Iesu Christi Pater, gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes vocatio nis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis.] Et nos igitur illuminatos oculos petamus à Christo, vt opes gloriæ illius immensas diuino beneficio affecti, ac sempiterna illa luce perfusi, intueri capereq; possimus. Quā illa pmissio, [Et ostendā illi salutāre meū.] Augustinus quidē eū locū sic tractat: [Hoc dixit, ostendā illi ipsum Christū. Quare? Non est visus in terra? quid magnū habet nobis ostēdere? sed non est visus tali visu, quali videbimus, quando videbimus eū facie ad faciē, quod dicit Apostolus, quod nobis pmittit Deus in magno pæmio omniū laborū nostrorū. Quidquid laboras ad hoc laboras vt videas. Nescio qd magnū est quod visuri sumus, quādo tota merces nostra visio est, & ipsum magnum vitium, hoc est Dns noster Iesus Christus. Recte igitur cæcus illuminatus mēte, petit & orat, [Domine vt videā.] Nihil aliud petendū, nihil desiderandū, nisi vt Deū videamus. Nam eodē Augustino autore. [Illa visio Dei tantæ pulchritudinis visio est, & tāto amore dignissima, vt sine hac quibuslibet alijs bonis præditū atq; abundantē nō dubitet Plotinus infalissimū dicere.] Quæ cū ita sint demus operā fratres, vt cæcū Euangelicū imitati, clamemus dū Christus audit, curramus ad illū dum vocat, atq; vt videamus Christi os, ac summa felicitate perfruamur, dū quod volumus, præstat, votis omnibus ardentem expetamus.

Ephes. 3.

August. in
Psalm. 90.
concio. 2. m
fine.August. lib.
10. de t. m.
cat. c. 16.

FINIS.

Faint, illegible text in the left margin, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

SALMANTICÆ.

Apud Joannem, & Andream

Renant fratres.

1597.

Faint, illegible text in the left margin, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTURÆ QUI
in hoc opere, vel tractantur, vel aliqua
ex parte explicantur.

EX GENESI.

Cap. 1.	V IDIT Deus quod esset bonum.	Pagina 45.
	In principio creavit Deus calum, & terram.	277.
2	Vidit ergo Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona,	45.
Ibid.	Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea,	183.
	Ut videret quod vocaret ea,	273
Ibid.	Quam ob rem relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt unus in carne una,	373-376.
3	Eritis sicuti Dij scientes bonum, & malum,	1e8.
Ibid.	Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite tue,	375-549.
4	Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus, & profugus in terra, omnis igitur qui inuenerit me occidet me,	401.
5	Iste cõsolabitur nos ab operibus manuum nostrarum in terra cui maledixit Dominus,	188.
6	Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est,	164.
12	In te benedicentur vniversa cognationes terræ,	267.
15	Domine Deus quid dabis mihi? noli timere Abraham ego sum merces tua, magna nimis,	510.
17	Hoc est pactum meum quod obseruabitis inter me, & vos, & semen tuum post te: circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis inter me, & vos, infans octo dierum circumcidetur in vobis, masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit	265. 270.
35	Cum parturiret Rachel ob difficultatem partus periclitari cepit.	

Index locorum

- Egrediente autem anima pro dolore & imminente iam morte, vocavit nomen filij sui. Benoni, id est, filius doloris mei. Pater vero appellavit eum, Benjamin, id est, filius dextra. 263
48. Eū ego morior, & erit Dominus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum, do tibi partem unam extra fratres tuos, quam nulli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo. 207
49. Salutare tuum expectabo. 149

¶ Ex Exodo.

- Ca. 3. Non videbit me homo, & viuet. 167
4. Obsecro Domine, mitte quem missurus tu es. 149.
- ibid. Sponsus sanguinum mihi tu es. 261
12. Mensis iste vocabis principium mensium, primus erit in mensibus anni. pag. 254
- ibid. Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi de bobus quoque, & ovibus similiter facies, septem diebus sit cum matre sua, octava die reddes illum mihi. 261

¶ Ex Leuitico.

- Ca. 13. Quicumque maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissoluta, caput nudum, os veste contectum contaminatum, ac sordidum se clamabit omni tempore quo leprosus est, & immundus solus habitabit extra castra. 398
19. Ne declinetis ad magos. 297
20. Anima que declinauerit ad magos, & auiolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam, pagina. 297
22. Septem diebus erunt sub vberibus matris sue, octavo autem, & deinceps offerri poterunt Domino. 261
26. Pauet sanctuarium Domini. 245

¶ Ex Numeris.

- Ca. 11. Prohibe illos Domine mi Moyses, quid amularis pro me? quis tribuet ut omnis populus propheteret, & det eis Dominus spiritum suum? pagina. 87
12. Si fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei, vel per somnum loquar ad illum. 228
16. Recedite a tabernaculis hominum impiorum, neque inuoluamini peccatis eorum. 402

Dixit

Sacra scriptura.

24. Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obcuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei qui nouit doctrinam altissimi, & visiones omnipotentis videt, qui cadens a peris habet oculos: videbo enim sed non modo, intrabor illum sed non prope, orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel, & percurret duces Moab, vastabitque omnes filios Seseb, &c. infra dicit. Hen quis victurus est quando ista faciet Deus? Venient in trueribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebraeos, & ad extremum etiam ipsi peribunt, pag. 307

¶ Ex Deuteronomio.

- Ca. 13. Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnum vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi eamus, & sequamur Deos alienos, non audies verba Propheta illius, &c. 229
18. Non inueniatur in te qui obseruet somnia. 226
- ibid. Quod si tacita cogitatione responderis quomodo possum intelligere verbum quod Dominus non est locutus? hoc habebis signum quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non enenerit, hoc Dominus non est locutus. 229
32. Expandit alas suas, & portauit eos. 204
33. Qui appropinquant pedibus eius, suscipient de doctrina eius. 91
- ibid. Qui dixit patri suo, & matri sue, Nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, iudicia tua, o Jacob, & legem tuam, o Israel ponent thymiana in furore tuo, & holocaustum in altari tuo, benedic Domine fortitudini eius, & opera manum eius suscipe. pa. 219 & 347.

¶ Ex libro Iudicum.

- Ca. 7. Gladius Dei, & Gedeonis. 76
8. Cum reuersus fuero victor in pace conteram carnes vestras cum spinis, tribulisque deserti, & destruam turrem hanc. 141

¶ Ex 1. Regum.

- Ca. 2. Donec sterillis peperit plurimos, & que multos habebat filios infirmata est. 479
16. Nec iusta intuitum hominis ego iudico, homo enim videt ea que parent, Dominus autem intuetur cor. 106
22. Mane mecum, mecumque seruaberis. 241

Index locorum

25. Tunc ait David pueris suis, accingatur unusquisque gladio suo, & accincti sunt singuli gladijs suis, accinctusque est David ense suo, 74.

Ibi. Et ait David, vere frustra seruavi omnia quae huius erant in deserto, & non perijt, quicquam, de cunctis quae ad ipsum pertinebant, & reddidit mihi malum pro bono, eadem.

Ibi. Dilucula cum digessisset vinum Nabal indicauit ei uxor sua uerba haec & embroium est cor eius intrinsecus, 75.

¶ Ex 2. Regum.

Ca. 2. Ego autem sum delicatus, & uictus rex, 450.

17. Expandit uelamen super os putei quasi siccatu peisanas, & sic lauit res, 288.

23. O si quis daret mihi potum aquae de cisterna quae est in Bethleem iuxta portum, 162.

Ibi. David sedens in Cathedra ipse est, quasi vermiculus ligni tencrimus, & interfecit octingentos impetu suo, 458.

¶ Ex 3. Regum.

Ca. 10. Magnificatus est ergo Rex Salomon super omnes reges terrae diuitijs, & sapientia, & uniuersa terra desiderabat uultum Salomonis, ut audiret sapientiam eius quam dederat Deus in corde eius, 151.

11. Copulatus mulieribus Salomon ardentissimo amore, 158.

18. Nubecula parua ascendit de mare quasi uestigium hominis, sonus magna pluuia est, 459.

¶ Ex 2. Paralippom.

Ca. 30. Perrexerunt cursores cum epistolis ex regis imperio praedi antes filij Israel reuerentini ad Dominum Deum: pius enim & clemens est Dominus. Deus uester, &c. Igitur cursores pergebant de ciuitate in ciuitatem illis subsanantibus, & irridentibus eos, attamen quidam uiri acquiescentes consilio uenerant in Hierusalem, 201.

¶ Ex 1. Esdræ.

Ca. 1. Omnia regna terrae dedit mihi Dominus Deus caeli, 171.

¶ Ex libro Tobiae.

Ca. 5. Quale gaudium erit mihi qui in tenebris sedeo, & lumen caeli non uideo, 569.

9. Et cum dixissent, Amen, accesserunt ad conuiuium, & cum timore Dei nuptiarum conuiuium exercebant, 387.

12. Bona est cleemhyrna magis quam thesauros auri recondere. pagina, 339.

Ex

Sacra scriptura.

¶ Ex libro Iob.

Ca. 4. Columnae caeli contremiscunt, & pauent ad nutum eius, 70.

ibid. Et in Angelis suis reperit prauitatem, 70.

5. Per diem incurrent tenebras, & in meridie palpabunt quasi in nocte pagina, 102.

ibid. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat, & abominatio est Domino omnis illuffor, & cum simplicibus sermocinatio eius, 145.

ibid. Sultum interficit iracundia, paruulum occidit inuidia, 514.

7. Quare me posuisti contrarium tibi? & factus sum mihi metipso grauis. pagina, 279.

ibid. Sicut praestolatur mercenarius finem operis sui, sic ego menses uacuos enumeravi mihi, 509. & 512.

9. Verebar omnia opera mea sciens quod non parces delinquenti, 73.

ibid. Si uenerit ad me non uidebo eum, & si abierit non cognoscam, 365.

12. Qui immutat cor principum populi terrae, & decipit eos ut frustra incedant per inuim, palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare faciet eos quasi ebrios, 103.

13. Ostende mihi quantas habeo iniquitates, 70.

14. Nemo mundus a sorde neque infans unius diei super terram, 262.

ibid. Quis mihi hac tribuat ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus, 66.

15. Ecce caeli non sunt mundi in conspectu eius, 70.

19. Scio enim quod redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circundabor pelle mea, &c. reposta est haec spes mea in sinu meo, 44.

ibid. Fugite a facie gladij, quia ultor iniquitatis gladius est, & scitote esse iudicium, 60.

26. Et caeli innoluit sunt, & plicati coram eo sicut liber, 70.

28. Abscondita est scientia ab oculis omnium uidentium, volucres quoque caeli latet, 287. & 542.

30. Frater sui Draconum, & socius struthionum, 441.

31. Semper quasi tumentes fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui, 57.

36. In manibus suis abscondit lucem, & praecipit ei ut rursus oriatur. pagina, 410.

42. Ipse me reprehendo, & ego poenitentiam in fauilla, & cinere, 59.

Index locorum

¶ Ex Psalterio.

Psal. 2.	Exultate ei enim tremore.	40
2	Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.	172
8	Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra, &c. Quid est homo, quod memor es eius? aut filius hominis quoniam visitas eum? minuisi eum paulo minus ab Angelis.	155
8	Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum, lunam, & stellas, quæ tu fundasti.	312
9	Cognoscetur Dominus iudicia faciens.	41. & 46
9	In laqueo isto quem absconderunt comprehensus est pes eorum, cognoscetur dominus iudicia faciens cõprehenduntur impij in vijs suis.	235
13	Qui deborant plebem meam sicut escam carniuum.	424
16	Sub vmbra alarum tuarum protege me.	204
17	Ascendit super pennas ventorum, & posuit tenebras latibulum suum.	pagina. 165. & 187
18	Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.	312
18	In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.	467
18	Exultauit vt gigas ad curendam viam.	140
20	Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.	198
21	Adorabunt in conspectu eius vniuersa familie gentium.	172
24	Sustine sustentationes Dei.	394
29	Et te sustinui tota die.	394
33	Accedite ad eum, & illuminamini.	91. & 167
48	Homõ cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis & similis factus est illis.	288
50	Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.	199
50	Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super cinerem dealabor.	419
52	Dominus dissipabit ossa eorum qui hominibus placuerunt.	97
54	Conturbatus sum in exercitatione mea, & conturbatus à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.	442
59	Dedisti timentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus.	pagina. 59
68	Extranus factus fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.	181

Veni

Sacra scriptura.

68	Veni in altitudinem maris & tempestas demersit me.	417
71	Iudicabit pauperes populi, & filios pauperum saluos faciet. pagina.	95
71	Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.	172
71	Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.	173
71	Et erit firmamentum in terra in summis montium: superextoletur super Libanum fructus eius.	196. & 526
71	Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei.	294
75	Factus est in pace locus eius.	173
76	Semite tuæ in aquis multis, & vestigia tua non cognoscuntur.	365
77	Edificauit sibi sicut vnicornium sanctificium in terra.	344
77	Filij Ephraim intendentes arcum conuersi sunt in die belli.	1545
80	In tribulatione inuocasti me, & liberaui te exaudiuit in abscondito tempestatis.	434
87	Super me transferunt iræ tuæ, & omnes fluctus tuos induxisti super me.	427
88	Tuum brachium cum potentia, firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua.	264
88	Reges Tharsis, & insul maneræ offerent, reges Arabum dona adducent. pagina.	294
90	Et ostendam illi salutare meum.	585
97	Flumina plaudent manu simul montes exultabunt.	46
97	Notum fecit Dominus salutare suum, viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.	189
97	Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri, iubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & psalite, psalite Domino, &c. pagina.	150
100	Misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine.	40
100	In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.	450
102	Potens virtute ad faciendum verbum eius.	54
103	Valles abundant frumento.	144
103	Domine Deus meus magnificatus es vehementer extendens cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius.	154
103	Et paxis cor hominis confirmat.	526
104	Humiliauerunt in cõpedibus animam eius donec veniret verbum eius eloquium Domini inflammauit eum misit rex & soluit eum.	79

P p 4

Quis

Index locorum

105	Quis loquetur potentias Domini auditas faciet laudes eius.	154
105	Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & factus est illis in scandalum.	470
109	Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum, ex-ntero ante luciferum genui te.	192. & 193
112	Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in celo, & in terra.	144
118	Factus sicut vter in pruina.	546
118	Vidi præuaricantes, & tabescebam.	450
118	Lucerna pedibus meis verbum meum.	167
118	Confige timore tuo carnes meas à iudicijs enim tuis timui.	58
131	Ecce audiuius eam in Ephrata.	162
131	Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo.	104
142	Non ineres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.	66
144	Aperisti manum tuam, & imple omne animal benedictione.	410
145	Exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum, &c. vsque ad verba. vt faciat in eis iudicium conscriptum.	46
¶ Ex libro Prouerb.		
Ca. 1.	Fili mi ne ambules cū eis prohibe pedem tuū à semitis eorum, pedes enim malorum ad malum currunt, & festinant, vt effundant sanguinem, &c.	33
1	Sapientiam foris prædicat, & in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamat vsquequo paruuli diligetis infantiam, &c. conuertimini ad correctionem meam.	503
5	Extrema eius amara tanquam absinthium.	551
7	Farcula, & vasa.	346
8	Quando præparabat celos aderam, quando certa lege & gyro valabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, &c. delicia meæ esse, &c. pagina.	156
10	Egestatem operata est manus remissa.	507
11	Simplicitas iustorum dirigit eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos.	235
12	Qui operatur terram suam, satiabitur panibus.	507
14	Extrema gaudij lactus occupat.	81
16	Spirituum ponderator est Dominus.	106
	Vir	

Sacra Scriptura.

21	Vir obediens loquetur victorias.	178
21	Sicut diuisiones aquarum sic cor regis in manu Domini.	327
22	Adolescens iuxta viam suam, etiã cum senuerit non recedet ab ea.	352
23	Ingreditur blande, & ad finem mordebit, vt coluber, & vt regulus venena diffundet.	551
28	Qui abscondit scelera sua non dirigitur.	584
30	Quod nomen Dei, aut quod nomen filij eius si nosti?	273
20	Oculum, qui substat patrem, & qui despicit partum matris suæ effodiant eum corni de torrentibus, & comedant eum filij aquila.	360
31	Laudent eam in portis opera eius.	94
31	Considerauit semitas domus suæ, panem otiosa non comedit omnes domesticæ eius vestita sunt duplicitibus.	384
32	Cur quæris nomen meum?	274
¶ Ex Canticis.		
2.	Sicut malus inter ligna siluarū, sic dilectus meus inter filios hominū.	92
2	Sub vmbra illius, quem desiderabam sedi.	205
3	Num quæ d. luxit anima mea vidisti, quæ fuit, quem diligit anima mea quæ fuit illum & non inueni surgam & circuibociuiatem, &c.	349
3	Inueni quem diligit anima mea, tenui eum nec dimittā.	350. & 335
4	Vadam ad montem Myrrhae, & ad collem thuris.	339
5	Guttur illius suauissimū, & totus desiderabilis talis est dilectus meus. Et ipse est amicus meus filie Hierusalem.	168
8	Si dederit homo vniuersam substantiam pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.	213
8	Pone me, vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium iuum.	248
8	Fuge dilecte mi, a similitudine capræ, hinculoque cernorum.	233. & 350
¶ Ex Ecclesiaste.		
Ca. 1.	Vanitas vanitatum, & omnia vanitas dixit Ecclesiastes.	551
2	Risum reputavi errorem, & gaudio dixi quid frustra deciperis?	81
2	Dixi ego in corde meo vadam, & affluam delicijs, & fruor bonis, & vidi quod hoc quoque esset vanitas. &c.	390
5	Vbi multa somnia ibi plurimæ sunt vanitates.	226
5	Multa: curas sequuntur somnia.	227
7	Inueni amariorẽ mortẽ mulierem.	422. & 551
9	Verba sapientium audiuntur in silentio.	132
10	Adolescentia, & voluptas vana sunt.	81

Index locorum

- 12 Finem loquendi omnes pariter audiamus, Deum time, & mandata eius observa hoc est enim omnis homo, & c. pag. 2. Cuncta quæ sunt adduce Deum in iudicium. 2
- 12 Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas non mihi placeant, antequam tenebrescat Sol, & luna, & c. 65

¶ Ex libro Sapientiæ.

- Ca. 1. Sentite de Deo in bonitate, & simplicitate cordis, querite illum quia inuenitur ab ijs qui non tentant eum, apparet autem ijs qui fidem habent in illum. 145
- 2 Inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis præcepta legis, gravis nobis ad videndum, quoniam dissimilis alijs vita illius, & immutata sunt via eius. 101
- 2 Sit ergo lex in iustitiæ fortitudo nostra, quod non infirmum est inutile inuenitur. 423
- 4 Venient in cogitationes peccatorum suorum timidi, & traducent ex aduerso iniquitates ipsorum. 46
- 5 Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt. 46
- 5 Amabit creaturam in vltionem inimicorum, & pugnat cum illo orbis terrarum contra insensatos. 51
- 5 Accipiet armaturam zelus illius inducet pro ihorace iustitiam, & c. 52
- 5 Scandescent in illos aqua maris, & flumina concurrant duriter contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos. pagina 55. Plura huius capituli, vide 56
- 6 Præoccupat eos, qui se concupiscunt, quoniam dignos seipsa circue querens. 365
- 7 Si quidē ego mortalis homo, similis omnibus ex genere terreno. 194
- 7 Cum sit vna omnia potest, & in se permanens omnia innovat & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei, & Prophetas constituit. 316
- 8 Et vt sciui quoniam aliter non possem esse continens nisi Deus dicit hoc ipsum erat sapientiæ scire, cuius esset hoc donum. 377
- 13 Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei neq; operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex, sed ignem aut spiritum, aut signum stellarum, aut solem, aut lunam rectores orbis terrarum

Sacra Scriptura.

- rum deos putauerunt. 313
- 14 Delisti & in mari vii, & inter fluctus semitam firmissimam, es tendens, quoniam potens es ex omnibus sanare etiam si sine rate aliquis adeat mare. 425
- 14 Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia. 427
- 17 Semper enim præsumit se uia perturbata conscientia. 401

¶ Ex lib. Ecclesiastici.

- Ca. 1. Fons vite verbum Dei in excelsis. 163
- 2 In igne probatur aurum, & viri receptibilis probant in camino humiliationis. 251
- 3 Cor enim durum habebit male in nouissimo. 75
- 7 In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternū non peccabis. 2
- 7 Filij tibi sunt, erudi illos, & curua illos à pueritia illorum. 336
- 8 Possides amicum in tentatione posside illum. 77. & 251
- 19 Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. 114
- 24 Ego ex ore altissimi pro diui primogenita ante omnem creaturā. 193
- 26 Sicut iugum bouum quod mouetur ita, & mulier nequam. 381
- 27 Dilige proximum, & coniungere fide cum illo, quod si denudaueris absconsa illius ne persequaris post eum. 580
- 28 Secundum virtutem hominis sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. 236
- 30 Doce filium tuum, & operare in illo ne in turpitudine illius offendas. pagina. 336
- 34 Quasi qui apprehendit vmbra, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad iussa mendacia. 227
- 44 Enoch placuit Deo, & translatus est in cælum, vt det senibus patientiam. 28

¶ Ex Isaia.

- Ca. 1. Principes tui socij furum. 117
- ibid. Tūc cōsolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. 411
- 2 Indicabit gentes & arguet populos multos & constabunt gladios in vomeres, & lanceas in falces, & non leuabit gens contra gentem gladium, neque exercebuntur vltra ad prælium: domus Iacob veniet & ambulemus in lumine Domini. 137
- 5 Et viri Iuda germen eius delectabile. 484

Excā-

Index locorum

6	Excaecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum ut non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanentur eos.	535
8	Et erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus, Israel in laqueum, & in ruinam habebitis tantibus Hierusalem.	247
ibid.	Concepit prophetissa, & peperit filium, & dixit Dominus ad me voca nomen eius accelera spolia detrahere, festina praedari quia antequam sciat puer vocare patrem, & matrem suam auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariae coram rege Assyriorum.	338
9	Sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian.	176
9	Princeps pacis multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis.	173
ibid.	Circumcidimini Domino, & auferite praepicia cordium vestrorum.	272
ibid.	Multiplicasti gentem, non magnificasti latitiam.	517
11	Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in caeuerna reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet.	169
ibid.	Non secundum visionem oculorum indicabit, neque secundum auditum auris audiet, sed iudicabit in iustitia.	106
ibid.	Qui stat in signum populorum ipsum gentes deprecabuntur.	248
12	Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris.	164
ibid.	Notas facite populis ad inuentiones Dei.	154
13	Dominus exercituum praecipit militia belli venientibus de terra procul, & leuate signum exaltate vocem, leuate manum, ingrediantur portas duces.	52
ibid.	Quonia stella caeli, & splendor earum non expandent lumen suum.	54
ibid.	Flulate quia prope est dies Domini, & sicut vastas a Domino veniet, &c.	60
ibid.	Facies combustae vultus eorum.	61
14	Pascuntur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent.	95
ibid.	Prope est ut veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur miserebitur Dominus Iacob, & Israel saluabitur.	175
ibid.	In caelum conscendam super astra Dei exaltabo solium meum sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo.	108
ibid.	Fundauit Dominus Sion, & in ipso sperabunt pauperes populi.	93
	pagina.	
	Et mit-	

Sacra scriptura.

19	Et mittet eis saluatorem qui liberet eos.	279. & 189.
ibid.	Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum & commouebuntur simulacra Aegypti a facie eius.	232
24	Et congregabuntur in congregatione vnus fascis in lacum.	454.
25	Et praecipitabit Dominus in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes praecipitabit mortem in sempiternum.	33.
28	Ut faciat opus suum peregrinum est opus eius ab eo.	176.
ibid.	Resicite lassum haec est enim requies mea, & hoc meum refrigerium.	
	pagina.	146.
29	Ego sterilis & non pariens, & illos qui genuit mihi: ego captiuata & transmigrata, & ait os quis enutriti.	295.
32	Et erit desertum in Carmel, & Carmel in saltum reputabitur.	481.
33	Regem in decore suo videbunt.	576.
35	Tunc saliet sicut ceruus claudus & aperta erit lingua mutorum.	95.
ibid.	Lacrabitur deserta & inuata & gloria Libani data est ei decore Carmeli & Saron ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.	134.
40	Ego vox clamantis in deserto.	133.
ibid.	Omnis caro fenum.	160. & 391.
ibid.	Videbit omnis caro salutare Dei.	287.
ibid.	In brachio suo congregabit agnos, factas ipse portabit.	370.
41	Quis sulcavit ab Oriente iustum? vocavit eum et sequeretur se.	305.
42	Et dedit e in fadus populi in lucem gentium, ut aperires oculos caecorum & deduceres de confusione vinculum.	571.
43	Ego sum, ego ipse sum, qui deleo iniquitates tuas propter me.	277.
44	Venient ad te qui detrahabant tibi lingent puluerem pedum inorum.	574
45	Reverent enim es tu Deus absconditus.	121.
46	Audite me qui portamini a meo vtero qui gestamini a mea vulua usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo, &c.	89.
ibid.	Tu enim Pater noster & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos.	92.
52	Ecce nunc quid mihi est hic dicit Dominus quoniam ablati sunt populus meus gratis dominatores eius inique agunt, & ingiter tota die nomen meum blasphematur, & quia ego ipse qui loquebar ecce ad sum.	128.
		Consur.

Index locorum

- ibid.* *Consurge, consurge, & inuene fortitudinem brachium Domini.* 264
ibid. *Propter hoc sciet populus meus nomen meum in illa die, quia ego ipse qui loquebar ecce ad sum.* 275
ibid. *Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere.* 553
 53 *Domine quis credit audi tui nostro, & brachium Domini cui renelatum est.* 245. & 264
ibid. *Pro eo quod laborauit anima eius videbit & saturabitur in scientia sua, iustificabit ipse iustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.* 271
ibid. *Omnes enim sicut oves errauimus, & posuit Dominus iniquitates omnium nostrum super eum, oblatu, est quia ipse voluit.* 368
ibid. *Et nos putauimus eum quasi leprosum & percussum a Deo & humiliatum.* 420
 55 *Ducem ac praeceptorem dedi eum,* 351
 57 *Pacem ei qui longe, & pacem ei qui prope dicit Dominus.* 302
ibid. *Impij autem quasi mare feruens quod quiescere non potest & redundant fluctus eius in conculcationem, & in lutum.* 423
 59 *Neque operientur operibus suis opera eorum, opera inuilia non erunt apta in vestimentum.* 399
ibid. *Confidunt in nihilo locuntur vanitates coeperunt laborem, & pepererunt iniquitatem onia aspidum ruperunt, & telas araneatum texuerunt qui comederit ex ouis morietur, & quod confotum est erumpet in regulum, tela eorum non erunt in vestimentum.* 403
 61 *Vt mederer contritis corde, & predicarem captiuis indulgentiam & clausis apertionem ut predicarem annum placabilem Domino, & die ultionis Deo nostro.* 258
 62 *Ecce saluator & merces eius cum eo.* 510
 63 *Vtinam dirumperes calos, & descenderes a facie tua, montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent aquae arderent igne.* 150. & 406
 64 *Facti sumus ut immundus omnes nos & sicut panus menstruata omnes in iustitia nostra.* 409
 66 *Et ponam in eis signum & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes.* 249
ibid. *Lacramini cum Hierusalem omnes qui diligitis eam gaudete, cum ea gaudio vniueri qui lugetis super eam ut iugatis & repleamini ab vberibus consolationis eius.* 561
 Misi

Sacra scriptura.

¶ Ex Hieremia.

- Ca. 1. *Misi te ut enellas, & plantes, ut dissipes, & aedifices.* 489
 2 *Si laueris te nitro & multiplicaueris tibi berbam bori maculata es in iniquitate tua coram me dicit Dominus.* 398
ibid. *Ego te plantavi vineam electam omne semen verum quomodo conuersa es in vineam alienam?* 447
 3 *Reuertere ad me, & ego suscipiam te.* 500
ibid. *Frons meretricis facta est tibi & nolisti erubescere.* 500
 4 *Nonate vobis nonale & nolite serere super spinas.* 550
ibid. *Si conuerteris Israel ad me conuertere si abstuleris offendicula tua a facie mea non commoueberis.* 550
 10 *Corripe me Domine veruntamen non in furore ne ad nihilum redigas me.* 69
 11 *Et ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam.* 367
 14 *Expectatio Israel saluator eius in tempore tribulationis, quare ut colonus futurus es in terra? & ut viator declinans ad manendum, & ut vir vagus & fortis qui non potest saluare.* 181
 15 *Si enim separaueris pretiosum a vili quasi os meum erit.* 348
 17 *Et diem hominis non desideravi.* 411
 20 *Et factus est in corde meo quasi ignis exarsitans claususque in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens.* 461
 31 *Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis, quia est merces operi tuo ait Dominus & reuertentur de terra inimici, & est spes nonisimis tuis ait Dominus, & reuertentur filij ad terminos suos.* 240
ibid. *Quia creauit Dominus nonum super terram, foemina circumdabit virum.* 142
 32 *Incomprehensibilis cogitatu.* 273. & 287

¶ Ex Threnis.

- Ca. 1. *Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius inuolutae sunt, & impusitae collo meo, infirmata est virtus mea dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.* 203
ibid. *Videte si est dolor sicut dolor meus quia vindemiauit me Dominus sicut locutus est in die furoris sui, posuit me desolatam tota die marore confectam.* 250
ibid. *Ego plorans & oculus meus deducens aquas, quia longe factus est a me consolatus conuertens animam meam factus est perditus filius meus, & c.* 349
 Posuit

Index locorum.

- 3 Posuit me sibi quasi signum ad sagittam misit in renibus meis filias pharetrae suae. 247.
- 4 Denigrata est facies eorum super carbones. 398.
- ¶ Ex Daniele.
- Ca. 2. Nonne tres viros misimus in ignem compeditos? ecce ego video quatuor viros solutos, & species quarti similis filio Dei. pag. 80.
- ibid. Et ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis dentes ferreos habebat magnos comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculeans, &c. 171.
- ibid. Lapis qui percusserat statuam factus est mons magnus, & implevit universam terram. 457.
- 7 Et tradentur sancti in manu eius usque ad tempus, & tempora & dimidium temporis. 25.
- ibid. Bestia quarta regnum quartum erit; quod maius erit omnibus regnis. 22.
- ibid. Aspiciebam propter vocem sermonum grandinum quos cornu illud loquebatur. 26.
- ibid. Fluvius igneus, rapidusque a facie eius egrediebatur. 56.
- ibid. Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, &c. 66.
- 8 Et dirigitur dolus in manu eius, & cor suum magnificabit, & in abundantia rerum omnium occidet plurimos, & contra principem principum consurget. 18. 33.
- ibid. Rex impudens facie & intelligens propositiones. 26.
- ibid. Et stupebant ad visionem. 245.
- 9 In diebus regnorum illorum suscitabit Deus caeli regnum quod in aeternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur consumet autem, & comminuet omnia regna haec & ipsum stabit in aeternum. 171.
- 11 Et facit iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur aduersus omnes Deum, & Deum moaxim in loco suo venerabitur. 24. 18. & supra pag. 18.
- ibid. Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius. pagina 18. 21.
- ibid. Post regnum eorum cum creuerint iniquitates consurget rex impudens. 21.
- ibid. Et dabit eis potestatem in multis, & multiplicabit gloriam, & terram diuidet gratuito. 26.
- Figet

Sacra scriptura.

- ibid. Figet tabernaculum suum a Padno inter maria super montem inclysum, &c. Et in tempore illo consurget Michael princeps Magnus, & nemo auxiliabitur ei, &c. 33
- 12 Veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse coeperunt. 5
- ibid. Tu autem Daniel claudes sermones, & signa librum, usque ad tempus statutum plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia. 6
- ibid. Cum eleuasset dexteram & sinistram suam, &c. quia in tempus & tempora, & dimidium temporis. 14. & 25
- ibid. Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem dies mille ducenti nonaginta. 25. & 31
- ¶ Ex Baruc.
- Ca. 2. Adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. 150
- 3 Post haec in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. 287
- ibid. Fuerunt Gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt statura magna scientes bellum, non hose legit Dominus. 371
- ¶ Ex Ezechiele.
- Ca. 1. Facta est manus Domini super me. 130
- 3 Et tu fili hominis ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum, quia domus exasperans est. 78
- ibid. Fili hominis speculatorem domus Israel dedi te, & audies ex me sermonem, & annuntiabis eis. 120
- ibid. Amaricatus est venter meus. 463
- 4 Finis venit super quatuor plagas terrae, & ponam contra te, omnes abominationes tuas, & parcet oculus meus super te. 47
- 9 Signa thau super frontes virorum dolentium & gementium. 248
- 13 Quasi vulpes in desertis Prophetæ tui erant Israel. 446
- 14 Si fuerint tres viri iusti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob, viuo ego dicit Dominus, quia filium & filiam non liberabunt, sed ipsi in iustitia sua soli liberabuntur. 441
- 15 Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum? quae sunt inter ligna siluarum nunquid tollitur de ea lignum, vt fiat opus aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat ab eo quodcunque vas ecce datum est igni in escam. 484
- 16 Ad omne caput viae dimisisti pedes tuos omni transeunti. 541
- 28 Dedisti cor tuum quasi cor Dei. 108
- 32 Operia cum extinctus fueris, caelum & nigrescere facia stellis &c. 54
- 33 Fili populi tui qui loquuntur de te iuxta muros, & in iustis domuum, & di-

Index locorum

dicunt vnus ad alterum vir ad proximum suum loquentes venite,
& audiamus quis sit sermo egrediens à Domino, & audiant sermo-
nes tuos, & non faciunt eos, quia in canticum oris sui vertunt illos,
& auaritiā suam sequitur cor eorum, & est quasi carmen musicum,
quod suauiter dulciq̄ue sono canitur. 541

¶ Ex Abdia.

Ca. 1. Et ascendent saluatores in montem Sion iudicare montem Esau &
erit Domino regnum. 283

¶ Ex Osea.

Ca. 1. Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in Domino Deo suo. 189
ibid. Et nō saluabo eos in gladio & arcu, & in bello, & in equis, & in equi-
tibus. 189

2 Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam ad solitudinem, & lo-
quar ad cor eius. 131

ibid. Auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio vbe-
rum suorum ne forte spoliem eam nudam, & statuam eam secundū
diem natiuitatis suæ. 47

ibid. Ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multipli-
cavi, & aurum, quod fecerunt Baal. 88

4 Et erit sicut populus sic & sacerdos: peccata populi mei comedent, &
ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum. 117

9 Non libabūt Domino vinū, & non placebunt ei sacrificia eorū qua-
si panis lugentium omnes qui comedent eum, & c. 138

10 Montes cadite super nos, & colles cooperite nos. 41

ibid. Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordiæ in nouate vo-
bis nouale. 550

11 In funiculis Addam traham eos, & in vinculis charitatis, & ero eis
quasi exaltans in eum super maxillas eorum, & declinavi ad eum vt
vesceretur. 160

¶ Ex Ioel.

2 Quia venit dies Dñi quia p̄pe est dies tenebrarū, dies nobis & turbinis. 61

3 A facie eius contremuit terra moti sunt celi sol & luna obtenebrati sunt
& stella retraxerunt splendorem suum, & Dominus dedit vocem suā
ante faciem exercitus sui, & c. Magnus enim dies Domini, & terribi-
lis valde, & quis sustinebit eum. 51. & 54

ibid. Cōiurgant & ascendūt gētes in vallem Iosaphat quia ibi sedebo, vt
in iudicem omnes in circuitu, mittite falces quia maturauit messis. 454

Ex

Index locorum.

Ex Amos.

Ca. 2. Suscitauit de filiis vestris in Prophetas, & de iuuenibus vestris Na-
zareos nunquid non ita est filij Israel? & propinabitis Nazareis vi-
nū & Prophetis mandabitis dicentes ne Prophetetis, eice ego stridebo
subter vos sicut stridet planstrum enustum seno. 357

4 Preparare in occursum Dei tui Israel. 180. & 139

5 Vt desiderantibus diem Domini ad quid eam vobis? dies Domi-
ni ista tenebræ, & non lux quomodō si fugiat vir à facie leonis, &
occurrat ei vesus. 61. 66. & 67

6 Vt qui opulenti estis in Sion optimates, capita populorum, & c. tra-
sire in Chalanne, & Emach, magnam, & in Getb, & ad optima
quaquē regna horum si latior terminus eorum termino vestro est. 187

ibid. Et nihil patiebantur super contritionem Ioseph. ibidem.

ibid. Quasi stantia putauerunt, & non quasi fugientia. ibidem.

¶ Ex Michea.

Ca. 5. Et tu Betbleem terra Iuda paruulus es in millibus Iuda: ex te egre-
dietur mihi qui sit dux populi mei, & egressus eius à diebus aterni-
tatis. pagina. 178

6 Et nunc quid Dominus requiret à te nisi. facere iudicium, & miseri-
cordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. 291

¶ Ex Abacuch.

Ca. 1. Mundi sunt oculi tui ne videas malum, & respicere ad iniquitatem
non poteris. 397

ibid. Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustitorem
se? & facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptilia non habenti-
a ducem. 423

2 Quia lapis de pariete clamabit, & lignum quod inter iūcturas aedifi-
ciorum est respondebit. 147

ibid. Explana eum super tabulas vt percurrat qui legerit eum quia adhuc
visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. si moram fe-
cerit expecta eum, & c. iustus autem in fide sua vivit. 166. & 180

3 Domine considera opera tua, & expandi, in medio duorum animalium
cognosceris. 180

ibid. Deus ab Anstro veniet & sanctus de monte Pharam. ibidem.

¶ Ex Sophonia.

Ca. 1. Tribulabitur ibi fortis.

52. & 62. fusi

Q 1 2

Es

Index locorum

ibid. Et erit in die hostia Domini, visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina. 98

¶ Ex Aggæo.

Ca. 1. Intulistis in domum, & exsufflaui illud: quam ob causam dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, & vos festinastis vnus quisque in domum suam. 508

ibid. Seminastis multum, & intulistis parum. 524

2. Adhuc vnum modicum est, & ego mouebo eolum, & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus. 150. & 180

¶ Ex Zacharia.

Ca. 6. Ecce vir oriens nomen eius. 104. & 304

9. Tu autem in sanguine testamenti emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. 84. & 257

ibid. Bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur vt pbia, & quasi cornu altaris. 396

11. O pastor & idolum derelinquent gregem gladium super brachium eius, & super oculum dextrum eius: brachium ariditate siccatbitur & oculus eius dexter tenebeseens obscurabitur. 192

12. Quare vt colonus futurus es in terra. 525

13. Homo agricola sum Adam exemplum ab adolescentia mea. 181

¶ Ex Malachia.

Ca. 3. Et ascendam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis, &c. 64

4. Et sanitas in pennis eius. 204

ibid. Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. 110

¶ Ex Matthæo.

Ca. 1. Et vocatum est nomen eius Iesus. 276

3. Nolite gloriari dicentes, quia patrem habemus Abraham: amen dico vobis potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. 441

7. Omnis qui audivit verba mea hæc, & facit ea, assimilatur viro sapienti qui edificauit domum suam super petram, &c. 432

9. Mitte paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos. 238

Nemo

Sacra scriptura.

9. Nemo mittent manum ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei. 545

10. Quæ in aure audistis predicare super tecta, & quæ in tenebris acceptistis dicite in lumine. 132

11. A diebus Ioannis Baptistæ vsque nunc regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud omnes enim Propheta, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt. 125. & 545

ibid. Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, venit filius hominis manducans & bibens. 105

ibid. Qui exiit in desertum videre. ibidem.

ibid. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. 565

13. Habenti dubium, & abundabit ei autem qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo. 514. & 537

ibid. Eructabo abscondita à constitutione mundi. 536

16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non preualebunt aduersus eam. 432

ibid. Si quis vult venire post me, &c. 214

ibid. Cauete à fermento Phariseorum, quod est hypochrismus. 465

ibid. Ecce nos reliquimus omnia. 215

17. Et interrogauerunt eum discipuli dicentes quid ergo scribæ dicunt, quod etiam oportet primum venire? at ille respondens ait Elias quidem venturus, & restituet omnia: dico autem vobis, quod Elias iam venit, &c. pagina 110

18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum: quicunq; ergo humiliauerit se sicut paruulus iste hic maior erit in regno cælorum. 243

19. Sunt Eunuchi qui propter regnum cælorum se castrauerunt. 268

ibid. Non legistis quia qui fecit hominem ab initio masculum, & feminam fecit eos, & dixit propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro, quos ergo Deus coniunxit homo non separet. 173

ibid. Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem machatur, & qui dimissam duxerit machatur. 376

20. Calicem quidem meum bibetis. 223

22. Vt ipsi vnum sint sicut ego, & pater vnum sumus. 220

24. Erat nunc tribulatio magna quali non fuit ab initio neq; fiet. pagina 8

ibid.	Cum videritis hæc fieri scitote quoniam prope est in ianuis.	37
ibid.	Mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna.	53
ibid.	Et tunc parebit signum filij hominis in celo, & tunc plangent omnes tribus terre.	ibidem.
ibid.	Virtutes cælorum commovebuntur. pag. 54. obscurabitur luna, sel non dabit lumen suum.	ibidem.
¶ Ex Marco.		
Ca. 1.	Initium Evangelij Iesu Christi Dei sicut scriptum est in Esaiâ Propheta, ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam ante te, vox clamantis in deserto parate viam Domini, rectas facite semitas eius, sicut Ioannes in deserto baptizans & predicans. 126	
3	Exierunt sui tenere eum, quia in furorem versus esset.	519
4	Sic est verbum Dei quemadmodum si homo iaceat semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & crescat dum nescit ille, vltro enim fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.	539
6	Nonne hic est faber & fabri filius.	353
¶ Ex Luca.		
Ca. 1.	Et tu puer Propheta altissimi vocaueris, præabis enim antefaciē Domini parare vias eius, ad dandam sciam salutis plebis eius. in quibus visitavit nos oriens ex alto.	104. 133. 139. & 304
ibid.	Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Elie, ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam instorum.	110
2	Videamus hoc verbum quod fecit Deus, & ostendit nobis.	128
ibid.	Ecce pater tuus, & ego dolentes querebamus te.	244
ibid.	Iesus proficiebat ætate, sapientia, & gratia apud Deum & homines.	342
3	Qui habet duas tunicas det non habenti, & qui habet escas similiter faciat. pagina:	146
ibid.	Erat ut putabatur filius Ioseph.	244
8	Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.	77
9	Qui mittit manum ad aratrum, & respicit retro non est aptus regno cælorum.	217
10	Spoliauerunt eum plagis impositis semi vivo relicto.	279
12	Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec proficiatur.	259
ibid.	Mementote vxoris Loth.	217
13	Domine dimitte illam, & hoc anno vsque dum fodiam circa illam &	& mit

	& mittam stercore.	1487
21	His autē fieri incipientibus respicite & leuate capita vestra.	37. & 41
22	Vigilate omni tempore orantes ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt.	7
24	Vos autem sedete in civitate donec induamini virtute ex alto.	548
¶ Ex Ioanne.		
Ca. 1.	Vt manifestetur in Israel propterea veni in aqua baptizans.	83
ibid.	Verbum erat apud eum. Verbum caro factum est.	166
ibid.	In principio erat Verbum, & Verbum erat apud eum, & Deus erat Verbum.	139. & 148
ibid.	Lex quidē per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christū.	269
3	Post hæc venit Iesus in Iudæam terrā, & illis demorabatur cum eis, & baptizabat. Erat autem Ioannes baptizans in Enon iuxta salē, & c. 85.	
ibid.	Facta autem est questio ex discipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione, & venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei Rabbi qui erant tecum trans Iordanem, cui testimonium perhibuisti cur hic baptizat, & omnes veniunt ad eum?	ibidem
5	Ego testimonium habeo maius Ioāne, opera quæ dedisti mihi pater ut faciam hæc testimonium perhibent de me.	36
ibid.	Vos misistis ad Ioannē & testimonium perhibuit veritati, ego autē non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico ut vos salvi sitis, ille erat lucerna ardēs & lucēs, & vos voluistis exultare ad horā in luce eius.	102
ibid.	Omne iudicium dedit quia filius hominis est.	511
ibid.	Qui spernit me, & nō accipit verba mea, habet qui iudicet eum, sermo quem locutus sum ille iudicabit eum in novissimo die.	532
6	Hoc vos scandalizat? quid erit cum videritis filium hominis ascenden- tem vbi erat prius.	565
7	Si quis sitit veniat ad me.	163
ibid.	Moyses dedit vobis circumcisionem, non quia ex Moysē, sed ex patribus: & in Sabbato circumciditis hominem.	264
ibid.	Nūquid aliquis ex principibus credidit in eum, sed turba hæc quæ ignorat legem.	406
8	Vultis me interficere quia sermo meus non capit in vobis.	78
ibid.	Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiimus unquam.	195
10	Ego sum pastor bonus, bonus pastor animā suā dat pro ouibus suis.	214
ibid.	Ioannes quidem signum fecit nullum, omnia autem quæ de hoc dixit vera sunt.	92
	Q 1 4	ibid. Ego

Index locorum

- ibid.* Ego sum ostium. 256
- 12 Qui mihi ministrat me sequatur, & ubi ego sum illic. & minister meus erit. 79
- ibid.* Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. 198. & 556.
- 13 Erat erga recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus; innuit ergo huic Simon, Petrus, & dicit ei: Quis est de quo dicit? Itaque cum recubisset ille suprapectus, Iesu dicit ei, Domine quis est? 209
- 15 Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam. 11
- ibid.* Spiritus veritatis qui a patre procedit. 148
- 16 Ille de meo accipiet. *ibidem.*
- 19 Cum vidisset Iesus matrem, & discipulum stantem quem diligebat, dixit matri suae, mulier ecce filius tuus: deinde dicit discipulo, ecce mater tua, & ex illa hora accepit eam discipulus in suam. 207
- ¶ Ex Actis Apostolorum.
- Ca. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in in sua potestate. 13. & 220.
- 10 Surge, & ego homo sum similis tui. 109
- 14 Viri quid haec facitis, & nos mortales sumus similes vobis homines. *ibidem.*
- 15 Visum est spiritui Sancto, & nobis. 329
- 20 Vt abducant discipulos post se. 88
- 26 In modico suades me Christianum esse: opto & in modico, & in magno omnes, qui audiunt fieri tales, & c. exceptis vinculis. *ibid.* 88
- ¶ Ex Epistola ad Romanos.
- Ca. 1. Euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens eorum, dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. 286
- ibid.* Digni enim sunt morte non solum qui talia agunt, sed etiam qui consentiunt facienti. 402
- 2 Non enim qui in manifesto Iudeus est, neque quae in manifesto est circumcisio, sed qui in abscondito Iudeus est, & circumcisio cordis in spiritu non littera cuius laus non ex omnibus, sed ex Deo est. 267
- 3 Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt in eum, non enim est distinctio, omnes enim peccauerunt & egerunt gloria Dei iustificati gratis per gratiam ipsius, & c. 83. & 259
- ibid.* Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius. 506
- 4 Et

Sacra scriptura.

- 4 Ex signum accepit circumcisionis signaculum iustitiae fidei quae est in praepitio, ut sit pater omnium credentium per praepitium. 265. & 266
- ibid.* Credidit Abraham Deo. 267
- 5 Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, & c. 80
- 6 Stipendia peccati mors, gratia autem Dei vita aeterna. 506
- 9 Verbum enim abbreviatum, & consummans fecit Deus super terram. 166
- ibid.* Quid ergo dicemus? quod gentes quae non sectabantur iustitiam apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quae ex fide est. Israel autem sectando legem iustitiae in legem iustitiae non peruenit, quare? quia non ex fide, offenderunt enim in lapidem offensionis. 310. & 477
- 10 In verbis veritatis Evangelij quod peruenit ad vos fuit, & in vniverso mundo est, & fructificat, & crescit. 457
- ibid.* Donec fermentatum est totum. 467
- 12 Siue prophetiam secundum rationem fidei. 320
- 13 Et carnis curam ne feceritis in desiderijs. 290
- 15 Quae unquam scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam scripturarum spem habeamus. 234
- ibid.* Deus autem patientiae & solatij, det vobis id ipsum sapere. *ibid.*
- ¶ Ex prima ad Corinthios.
- Ca. 1. Ihs autem qui salui sumus Dei virtus est, & Dei sapientia. 81. & 94
- ibid.* Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Dei, placuit Deo per stultitiam praedicationis saluos facere credentes. 288
- ibid.* Quod enim stultum est Dei, sapientius est hominibus, & quod in firmis est Dei, fortius est hominibus. 337
- ibid.* Non alta sapientes sed humilibus consentientes. 406
- 3 Si quis inter vos videtur esse sapiens stultus fiat ut sit sapiens. 299
- ibid.* Loquimur Dei sapientiam in mysterio quae abscondita est quam praedestinavit Deus ante saecula in gloriam nostram, quam nemo principum huius saeculi cognouit si enim cognouissent nunquam Dominum gloriae crucifixissent. 559
- 4 Nihil mihi conscius sum, sed in hoc non iustificatus sum, quia qui iudicat me Dominus est. 70
- ibid.* Veniam & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem. 94
- ibid.* Sine vobis regnatis & vram regnetis. 325
- ibid.* Regnum Dei non est in sermone, sed in virtute. 486
- 5 Non epulemur in fermento malitiae & nequiciae, sed in azymis sinceritatis
- Q 1 5

Index locorum.

	<i>tatis & veritatis.</i>	465
ibid.	<i>Nescitis quoniam modicum fermentum totam massam corrumpit.</i>	481
6	<i>Es immundam ne tetigeritis sed recedite.</i>	402
7	<i>Vnusquisque proprium donum habet ex Deo, & vnus quidem sic & alius vero sic.</i>	222
ibid.	<i>Tempus breue est, reliquum est, vt qui habent uxores tanquam non habente sint, & qui gaudent tanquam non gaudentes.</i>	391
9	<i>Omnes quidem currunt, sed vnus accipit primum, sic currite vt comprehendatis.</i>	531
10	<i>Nolumus enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes in mari, & in Moysi baptizati sunt, &c. sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo.</i>	ibidem.
11	<i>Si nos metipsos diudicaremus non vti que iudicaremur.</i>	59
12	<i>Et sic na quidem infidelibus data sunt scripturae fidelibus.</i>	6
14	<i>Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.</i>	200
ibid.	<i>Si nesciero virtutem vocis, ero cui loquor barbarus, & ille erit mihi barbarus.</i>	532
15	<i>In nouissima tuba canet enim tuba.</i>	53
ibid.	<i>Stella enim ab stella differt in claritate, & alia claritas solis alia lunae alia stellarum vnusquisque in ordine suo.</i>	554
	¶ Ex 2. ad Corinthios.	
Ca. 1.	<i>Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.</i>	234
2	<i>Alijs quidem odor mortis in mortem alijs, odor vite in vitam.</i>	283
3	<i>Quaecumque seminauerit homo, haec & metet, bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus, non deficientes ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.</i>	524
4	<i>Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.</i>	417
ibid.	<i>Quod si Euangelium nostrum est opertum, in ijs qui pereunt est opertum, in quibus Deus huius seculi excatauit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij pacis.</i>	544
5	<i>Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit siue bonum, siue malum.</i>	44
ibid.	<i>Et si cognouimus secundum carnem Christum, sed nuc iam non nouimus.</i>	124
ibid.	<i>Pro Christo legationem fungimur tanquam Deo exhortate per nos.</i>	100
6	<i>Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te.</i>	571
8	<i>Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quia cum diues esset, egenus pronobis factus est, vt vos inopia ipsius diuites effectis.</i>	159
	11 Nam	

Sacra scriptura.

11	<i>Nam huiusmodi pseudo Apostoli sunt, operarij subdoli transfigurates se in Apostolos Christi.</i>	490. & 467
12	<i>Eo libentissime impendam, & super impendam ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens minus diligar a vobis.</i>	205
	¶ Ex Epistola ad Galatas.	
Ca. 1.	<i>Licet Angelus de caelo Euangelizet vobis praeter id quod accepistis anathema sit.</i>	5
ibid.	<i>Cum placuit ei qui me segregauit ex vtero matris meae, & vocauit per gratiam suam vt annuntialem filium eius in gentibus continuo, non acqueui carni & sanguini.</i>	217. & 347
ibid.	<i>Neque enim ego ab hominibus accepi neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi.</i>	131
3	<i>Sub lege custodiebamur conelusi in eam fidem que reuelata erat.</i>	560
4	<i>Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum.</i>	129
ibid.	<i>Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.</i>	269
ibid.	<i>Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.</i>	331
5	<i>Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs suis.</i>	267
ibid.	<i>Per charitatem spiritus seruire inuicem.</i>	281
ibid.	<i>Quod si inuicem morderis, & inuicem comedatis, videte ne inuicem consumamini.</i>	508
6	<i>Nos autem gloriari oportet in cruce Domini nostri Iesu Christi.</i>	81
	¶ Ex Epistola ad Ephesios.	
Ca. 2.	<i>Ipse enim est pax nostra, qui & pacificauit siue quae in terris, siue quae in caelis sunt.</i>	173
2	<i>Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi.</i>	302
3	<i>Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec Euangelizare in gentibus inuestigabiles diuitias Christi.</i>	92
3	<i>Super eminentem scientiae charitatem Christi.</i>	168
4	<i>Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas alios vero Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consumptionem sanctorum in opus ministerij.</i>	199
4	<i>Vnicuique nostrum data est scientia secundum mensuram donationis Christi.</i>	222
4	<i>Vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis cum omni humiliare.</i>	114
4	<i>Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram aetatis</i>	

Index locorum

	etatis plenitudinis Christi.	347
6	Viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea sacramentum hoc magnum est ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.	379
	¶ Ex Epistola ad Philippenses.	
Ca. 1.	Scire autem vos volo, quoniam quæ circa me sunt magis ad profectum venerunt Euangelij, ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni pratorio, & in cæteris omnibus.	79
5	Quintus Christi Iesu.	ibidem
1	Quidam quidem, & propter contentionem Christum prædicant quidam autem & propter bonam voluntatem, quidam ex charitate scientes quoniam in defensionem Euangelij positus sum, quidam autem, &c. quid enim? dum omnimodo Christus annuncietur. siue per veritatem, siue per occasionem in hoc gaudeo, sed & gaudebo.	87
2	Mihi vivere Christus est.	220
ibid.	In humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes.	114
3	Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.	490
ibid.	Non quod iam acceperim aut iam perfectus sim, sequor autem si quomodo comprehendam in quo & comprehensus sum à Christo Iesu.	562
	¶ Ex Epistola ad Colossenses.	
Ca. 1.	Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum.	278
ibid.	Adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi.	283
ibid.	Ipsè est caput corporis Ecclesiæ qui est principium primogenitum ex mortuis ut sit omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso cõplacuit omni plenitudinem habitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum.	367
2	In quo & circūcisi & is circūcisiõne nã manu facta in expoliatiõne corporis carnis, in circūcisiõne Christi cõsepulti ei in baptismo, in quo & resurrexitis per fidẽ operatiõnis Dei, qui suscitauit illũ a mortuis.	270
3	Mortificate membra vestra quæ sunt super terram.	289
	¶ Ad Thessalonicenses. 1.	
Ca. 2.	Facti sumus in medio vestri tanquam si nutrix foueat filios suos.	89
4	Quoniam ipse Dominus in tuba, & voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de celo.	53
5	Omnia probate, quod bonum est tenete, ab omni specie mali abstinete vos.	229
	Ad	

Sacra scriptura.

Ad Thessalonicenses. 2.

Ca. 2.	Et quid detineat scitis ut reueletur in tempore suo nam mysterium iam operatur iniquitatis tantum ut qui tenet nunc, teneat, &c.	10
ibid.	Et non cito moueamini, quasi instet dies Domini.	13
ibid.	Cuius est aduentus secundum operationem satanæ in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis.	27
16	Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum.	33
ibid.	Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati.	37
	¶ Ex 1. ad Timotheum.	
Ca. 1.	Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Dominus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, sed iteõ misericordiã consentus sum, ut in me primo ostenderet Christus Iesus omnem potentiam ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam.	113
ibid.	Gratias ago Deo meo qui me fidelem existimauit ponens in ministerio, pagina.	107
2	Pro regibus & pro ijs qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.	327
5	Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, cum sobrietate, & castitate.	382
ibid.	Domus curam habentes.	383
6	Lacem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed neque videre potest.	167. & 287
ibidem.	Existimantes quæstum esse pietatem.	486
	Ex 2. Timotheum.	
Ca. 2.	Omnia sustineo propter electos ut & ipsi salutem consequantur.	283
ibid.	Regnum Dei non est in sermone, sed in virtute.	486
ibid.	Cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati.	489
ibid.	Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus.	513
3	In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines se ipsos amantes.	9
ibid.	Habentes quidem speciem pietatis, sed virtutem eius abnegantes, pagina.	17
4	Bonum certamen, certauit cursum consummaui, &c. in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ: non solum autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius.	67. & 506.
	Ex	

Index locorum

Ex Epistola ad Hebræos.

- Ca. 1. Cum introducit primogenitum in orbem terræ ad Angelos quidē dicit, & adorent eum omnes Angeli eius. 149. & 182.
- 2 Debit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret. 157
- 5 Et quidem cum esset filius Dei didicit ex his quæ passus est obedientiam. 177
- 6 Non enim iniustus Deus ut obliuiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius. 506
- 9 Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem est iudicium. 43
- ibid. Neque enim sanguis Hircorum aut vitulorum inquinatos sanctificat, sed sanguis Iesu Christi. 419
- 10 Impossibile est sanguine Taurorum aut Hircorum auferri peccata, idē ingrediens mundum dicit, hostiam & oblationem noluisse, corpus autem adaptasti mihi, holocaustata & pro peccato non tibi placuerit, tunc dixi ecce venio. 259
- ibid. Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei, in qua voluntate sanctificati nos sumus. 260
- ibid. Patientia nobis opus est ut reportemus promissiones Dei. 556
- 11 Confitentur quia peregrini & aduenæ sunt super terram. 186
- ibid. Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem, & exiit nesciens quo iret. 318
- 12 Qui talem sustinuit à peccatoribus contradictionem aduersus semetipsum pagina. 248
- ibid. Contemplantæ nequis desit gratiæ Dei. 318. & 571
- ibid. Aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum per patientiã ad propositum nobis certamen curramus. 509
- ibid. Deponentes omne pondus, & circumstantes nos peccatum per patientiam curramus ad propositum nobis certamen. 556
- 13 Exeamus igitur ad eum extra castra improprium Christi portantes. pagina. 509
- ibid. Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus. pagina. 380

Ex Epistola B. Iacobi.

- Ca. 2. Nonne Deus pauperes elegit diuites in fide heredes regni. 406
- 3 In multis offendimus omnes. 70
- 4 Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. 144
- ibid. Si-

Sacra scriptura.

- ibid. Scienti bonum facere, & non facienti peccatum est. 332
- 5 Ecce iudex ante Ianuam assistit. 64
- ¶ Ex 1. Petri.
- Cap. 1. Secundum præscientiam Dei Patris in sanctificationem Spiritus in obedientiam & asperisionem sanguinis Iesu Christi. 419
- 2 Obsecro vobiscum tanquam aduenas & peregrinos. 186
- ibid. Vobis igitur honor credentibus non credentibus autem lapis quem reprobauerunt & edificantes: hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali ijs qui offendunt verbo nec credunt in quo & positi sunt. 247
- ibid. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia eius, qui cum malediceretur non maledicebat, pagina. 215
- 3 Venient in nouissimis diebus in deceptionem illusores iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes vbi est promissio eius, &c. non tardat Dominus promissionem suam sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reuerti. 4. & 63
- ibid. Sed si quid patimini propter iustitiam beati. 77
- 4 Tempus est ut incipiat iudicium à domo Dei: quod si iustus vix saluabitur impius, & peccator vbi parebunt? 69
- ibid. Qui patimur secundum Dei voluntatem fideli creatori commendent animas suas. 216
- 5 Seniores ergo qui in vobis sunt obsecro consenior, & testis Christi passionum, &c. pascite qui in vobis est gregem Dei providentes non coactè, sed spontaneè. 216
- ¶ Ex 2. Petri.
- Ca. 1. Dabo operam & post obitum meum frequenter habere vos. 216
- ibid. Qui vocauit nos propria gloria, & virtute per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donauit, ut per hæc efficiamini diuina cõsortes nature fugientes eius, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem. 305
- ibid. Bene facitis attendentes tãquam lucernæ lucenti in caliginoso loco donec dies illucescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris. 317
- ibid. Habemus firmiorem propheticum sermonem cui bene facitis attendentes. 5
- 3 Latet

Index locorum

- 3 Latet enim eos hoc volentes, quod cœli erant prius, & terra de aqua & per aquam consistens Dei verbo, per qua ille tunc mundus aqua inundatus perijt: cœli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt igni. 63
- 3 Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales vos esse oportet in sanctis conuersationibus, & pietatibus expectantes, & properantes in aduentu Dei Domini. 67
- ibid. Adueniet autem dies Domini sicut fur, in quo cœli magno impetu transiunt elementa vero calore soluentur: terra autem, & qua in ipsa sunt opera exurentur. 54. & 56.

¶ Ex 1. Ioannis.

- Ca. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. 70
- 2 Filii nouissima hora est, & sicut audistis quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt, unde scimus quia nouissima hora est. 8
- 3 Et omnis qui habet hanc spem in eo sanctificat se sicut ille sanctus est. pagina. 45
- ibid. Omnis qui odit fratrem suum homicida est, & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. 174
- 5 Iesus Christus venit in aqua, & sanguine non in aqua solum, sed in aqua, & sanguine. 417

¶ Ex Epistola Iudæ Apostoli.

- Prophetauit autem de his septimus ab Adam Enoch. ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes. 43
- Et hos quidem arguite iudicatos, illos vero saluate de igne rapientes. pagina. 283
- Fluctus feri maris despumantes suas confusiones. 423

¶ Ex Apocalypsi.

- Ca. 2. Qui habet Romphea[m] vtraque parte acutam. 74
- ibid. Vincenti dabo manna absconditum. 395
- ibid. Et quia non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt, & inuenisti eos mendaces blasphemari ab eis qui se dicunt Iudæos, & non sunt, sed sunt synagoga Satanae. pagina. 446. & 452
- 3 Qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit. 256
- 5 Dignus est agnus, qui occisus est accipere virtutem, & sapientiam, & fortitudinem, diuinitatem & honorem, & benedictionem & gloriam.

Sacra scriptura.

- gloriam. 123
- ibid. Redemisti nos Domine in sanguine tuo ex omni Tribu & natione, & lingua, & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, & regnabimus super terram. 257. & 281
- ibid. Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, &c. 368
- ibid. Sedenti in throno & azno benedictio & honor, & potestas in sacula saculorum. 369
- 7 Agnus qui in medio throni est reget eos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum. 369
- ibid. Neque cadet super illos sol, aut vllus æstus. 546
- 8 Væ, væ, væ, habitantibus in terra. 38
- ibid. Et data sunt illi incensa multa, quæ sunt orationes sanctorum. 339
- 10 Angelus quem vidi stantem super mare, & super terram leuauit manum suam ad cælum & iurauit per viuentem in sacula saculorum, quia tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi Angeli cum ceperit tuba canere consumabitur mysterium Dei. 53
- 11 Civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus, & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta annis, & cum finierint testimonium suum bestia quæ ascēdit de abyssos faciet auersus eos bellum, & veniet & occidet eos, & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Egyptus, vbi Dominus eorum crucifixus est. pagina. 29. & 31
- ibid. Væ secundum abijt & ecce væ tertium veniet cito. 38
- ibid. Et septimus Angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes factum est regnum huius mundi Domini nostri, & Christi eius. 53
- 12 Vbi habebat locum paratum à Deo, vteam pascat diebus mille ducentis sexaginta. 15
- 13 Qui habet intellectum computet numerum bestia, numerus enim est hominis, & numerus eius sexcentis sexaginta sex. 16
- ibid. Et admirata est vniuersa terra post bestiam, & adorauerunt Draconem, qui dedit potestatem bestia, & adorauerunt bestiam dicentes, quis similis bestiae? & quis poterit pugnare cum bestia, & datum est ei ut loquens magna, &c. 25. 26. & 27.
- ibid. Et fecit signa magna, vt etiam ignem de cælo faceret descendere in

Index locorum Sacrae scripturae.

terram in conspectu hominum, & seduxit habitantes in terra propter signa.	25. 26. 27
ibid. Hic patientia & Fides sanctorum est.	30
ibid. Et data est ei potestas facere menses quadraginta duos.	31
14. Timete Dominum quia venit hora Iudicij eius.	60
ibid. Hi sequuntur agnum quocunq; ierit viri in es enim sunt. 208. & 239	
ibid. Et vidi & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua facem acutam, &c.	454
15. Magna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens.	39
16. Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, & exiit vox magna de templo a throno dicens factum est, & facta sunt fulgura, &c. pagina.	56
ibid. Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & appareat turpitudine eius.	399
19. Audiui quasi vocem tubarum multarum in caelo dicentium Alleluia & virtus Deo nostro est, quia vera & iusta iudicia sunt eius. Regnavit Dominus Deus noster omnipotens exultemus, & demus gloriam ei. pag.	35
ibid. Et de ore eius procedit gladius, viraque parte acutus.	74
21. Vidi civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de caelo a Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo.	561
22. Et spiritus & sponsa dicunt veni, & qui audit dicat veni, &c. veni cito. pagina.	67. & 512
Et lucerna eius est agnus.	167
ibid. Vide ne feceris conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum. Deum adora.	109
ibid. Ego sum radix & genus David stella splendida & matutina.	317
ibid. Ecce venio cito, & merces mea mecum est reddere uniuersis secundum opera sua. pagina.	507

FINIS,

INDEX

INDEX RERVM,

QVÆ IN HOC OPE- RE CONTINENTVR.

Litera D. Dominicam. C. Concionem. P. Partem.

Pag. Paginam indicat.

A.
A. Negatio seculi a Christo discenda. In Circumcisione Dom. C. 4. p. 4. pag. 289.
Adoratus prius Deus, mox oratus. D. 3. post Epip. C. 2. p. 2. pag. 407
Aduentus Christi primus & secundus cur vno tempore ab ecclesia, proponatur D. 1. Aduent. C. 1. p. 2. pag. 39
Aduentus primus Christi quomodo expectatus. D. 4. Aduent. C. 2. p. 3. pag. 137. & C. 3. p. 1. pa. 142
Aduentus Christi ad nos quibus vijs fiat, quibusq; nos ad Christum futurum. D. 4. C. 2. part. 4. pag. 239
Cum Christus ad nos venit pessima fuisse tempora Iudaeorum D. 4. Aduent. C. 1. p. 2. pag. 126
Aduentum Christi quo affectu S. Patres desiderauerint. D. 4. Aduent. C. 3. p. 6. pag. 149
Agnus Dei quare Christus appellatur. in octau. Epiphan. p. 2. p. 366
Quid per Agnum Dei consecuti sumus. in octa. Epiph. p. 3. pag. 368
Ambitio & regnandi cupiditas impotens est vitium. in Epiphan. C. 4. p. 1. pag. 322
Ambitio parit incredulitatem, inuidiam, & metum. ibid.
Ambitio Herodis. ibidem.
Amicitiae esse secreta amicis communicare. D. in Sexag. C. 3. p. 1. pa. 577

Amicitiae leges amicū vel parem inuenire, vel facere iubent. D. in Sexag. C. 3. p. 1. pag. 578
Amicitia Deus homines dignatur sua D. in Sexag. C. 3. p. 1. pa. 578
Amor Dei reuerentiā parit. D. 3. Aduent. C. 3. p. 4. pag. 121
Amor Christi in nos gallinae in pullos amori comparatur. in fest. S. Stephani. p. 5. pag. 203
Nihil felicius quam amari a Deo. in fest. S. Ioā. Euāg. C. 1. p. 4. pa. 212
Amore maius nihil tribui potest. in fest. S. Ioā. Euāg. C. 1. p. 4. pa. 212
Anni primus mēsis cur fuerit Martius a Iudaeis, & a Romulo constitutus. in Circūc. Do. C. 1. p. 1. pa. 283
Anni primus mēsis Ianuarius a Romanis habitus, ibidem.
Angelorum in homines benevolentia. in Natiu. Dñi. C. 5. p. 2. pag. 189
Aduersus Antichristi furorē magnū praesidiū est, nouisse periculum a Domino praedictum. D. 24. post Pentecost. p. 3. pag. 5
Antichristi Aduentus futuri praedictio salutarē hominibus incutit timorem D. 24. post Pentecost. C. 1. p. 4. pag. 6
Ad deuotas preces fundendas adducit. ibidem. pag. 7
De Antichristi Aduentu qui scripserint. D. 24. post Pentecost. C. 2. part. 1. pag. 11

R. 1

De

- De Antichristi Aduentus tempore nihil certum definiri potest, *ibid.* p. 2. pag. 12
- Antichristi imperium non vltra tres annos, & dimidium duraturū, D. 24. post Pentec. C. 2. p. 2. pag. 14
- Antichristum falso aliqui Dæmonē futurum, alij ex Dæmone & homine vnā personam existimant, *ibid.* p. 3. pag. 15
- Verus homo vt ceteri futurus, *ibid.*
- Ex fornicatione oritur, *ibid.*
- Antichristi patria Babylon, *ibid.* pag. 16
- Obscuris nascetur parentibus, *ibid.* & C. 3. p. 1. pag. 20.
- Antichristus quotquot fuere principes imperio superabit, *ibid.* & C. 3. p. 1. pag. 21. & 22
- Ocultē nutriendus, *ibid.*
- Antichristi nomen latet adhuc, *ibid.*
- Antichristus maxima & fœdissima vitia hypochristi celabit, *ibid.* p. 4. pag. 17.
- Templa sibi facrabit, in quibus tanquam Deus se adorari iubebit, *ibid.* pag. 18.
- Valde erit superbus, & luxuriæ, & idololatriæ maximē deditus, *ibid.*
- Vniuersum orbem subiugabit armis, D. 24. post Pentec. C. 3. p. 1. pag. 22.
- Antichristus Romanorum imperiū deuastabit, *ibid.*
- Eucharistiæ vsum interdicit, *ibid.* pag. 23. & p. 2
- Aduersus Christi Ecclesiam impia arma conuertet, *ibid.* p. 2. pag. 23
- Pugnabit aduersus Ecclesiā eloquentia, diuitijs, tormentis, & miraculis apparentibus, *ibid.* p. 3. pagina 26. & 27.
- Eodem tempore quo Antichristi furor maximē exarserit, Enoch & Eliam prædicaturos, *ibid.* p. 4. pag. 28
- Antichristus Enoch & Eliam tandē occidet, *ibid.* pag. 29
- De fidei, patientiæque excellentia fidelium tēpore Antichristi, *ibid.* pag. 30
- Antichristus paulō post obitū Eliæ & Enoch periturum in monte oliuarum, D. 24. post Pentecost. C. 4. p. 1. pag. 33
- Antichristus diuinitus à Christo coram omni populo interimetur, *ibid.* p. 2. pag. 33.
- Ab Antichristi interitu ad diem vsq; extremum vnus tantum mensis cum dimidio restabit, Do. 24. post Pentec. C. 4. p. 3. pag. 36
- Austeritas & constantia Dei ministros maximē decet, D. 2. Aduer. C. 3. p. 5. p. 23
- B.**
- B**enignitas Christi erga egenos D. in Sexages. C. 3. p. 4. pagina. 582
- Bona temporalia cito deficere, D. 2. post Epiphā. p. 2. pag. 389
- Bona cuiusque opera sibi, non aliena prodesse, D. 5. post Epiphā. C. 1. p. 2. pag. 439
- Bonos ex malis multas utilitates capere, *ibid.* p. 3. pag. 442
- Bonorum multiplex fructus, D. in Sexages. C. 4. p. 4. pag. 553
- C.**
- C**hristus verē fidelium mater nuncupatur, D. 2. Aduer. C. 2. p. 4. pag. 89
- De Christo plus ab ipso, quā ab alijs cognosci magistris, D. 2. Aduer. C. 3. p. 1. pag. 91
- Quantæ nobis opes in Christo sint, *ibid.*

- ibid.* p. 2. pag. 91
- Verbum Dei carnem factum, id est, Christum omnibus se præbere, D. 4. Aduer. C. 3. p. 5. p. 147
- Christus amore eximio nobis similis factus, in Nati. C. 1. p. 3. pa. 157
- Verbū incarnatū lucē esse incorporatā, vt possit videri ab hominibus. in Nati. C. 1. p. 3. pag. 166
- Lucernæ in omnibus aptissimē cōparatur. in Nati. C. 2. p. 3. pag. 166
- Verbū quē nouimus fide incarnatū, spe. & charitate nobis amplectendū, in Nati. C. 2. p. 4. pag. 168
- Christi regnū imperio Romanorum præcellere. in Nat. C. 3. p. 1. pa. 170
- Christus ideo natus, vt homines à Dæmonis tyrannidē liberaret. in Natiuit. C. 3. p. 3. pag. 172
- Christi diuinus amor in nos gallinæ in pullos amori comparatur. in festo S. Stephani. p. 5. pag. 203
- Christus petra salutaris pijs, impijs offensionis petra. D. infra octauas Natiuit. C. 1. p. 3. pag. 246
- In Christo maximē apparere Dei benignitatem. in Circuncif. C. 4. p. 3. pag. 287
- Christū in sacra scriptura stellā appellari. in Epiph. C. 3. p. 4. pa. 317
- Christus puerilem etatem cur susceperunt. D. infr. octa. Epiphā. C. 1. p. 1. pag. 341
- Christus adhuc puer signū dedit sapientiæ. *ibid.* p. 2. pag. 343
- Christi facta pei petuæ virtutis exempla. D. infr. octa. Epiph. C. 1. p. 1. pag. 351
- Christus quare agn⁹ Dei appelletur. in octa. Epiphā. p. 2. pag. 366
- Per Christū Dei agnū quid cōsequuti simus. *ibid.* p. 3. pag. 368
- Christum querentes in triplici genere sunt. in Epiphā. C. 5. p. 1. 2. & 3. a. pag. 330
- Christus asperiori vultu benignitatem solet celare D. 2. post Epiphā. C. 2. p. 4. pag. 393
- Christus nostras in se maculas pro nobis suscipit. D. 3. post Epiphā. C. 2. p. 6. pag. 413
- Circuncifioni & sanguini Christi initium annūciatur in Circuncif. C. 1. p. 3. pag. 257
- Ob Circuncifionē Christi k'endas Iannuarias nobis esse in honore, gentilibus verō ob alias causas. *ibid.* p. 2. pag. 255
- Circuncifionis tempus quod nā fuerit. *ibid.* pag. 253
- Christi sanguis primo annūciatus, sicut & agni Paschalis olim, effunditur. *ibid.* p. 3. pag. 257
- In circuncifione, Christi quātus amor in nos eluceat. *ibid.* p. 4. pag. 258
- Christus Deo Patri octauo die offeratur, vt antiqua lege cauebatur. *ibid.* p. 5. pag. 261
- Circuncifus Christus à matre doloris, à Patre dexteræ filius, vt Beniamin appellatur. *ibid.* C. 2. p. 1. pag. 263
- Circuncifio præcipuū legis veteris sacramentū. *ibid.* C. 2. p. 2. pa. 264.
- Circuncifionis causæ. *ibid.* p. 3. pa. 266
- Circuncifidi quare Christus voluerit *ibid.* p. 4. pag. 268.
- Circuncifio spiritalis. *ibid.* p. 4. pag. 269. & p. 6. pag. 262, & C. 4. p. 4. pag. 90
- Circuncifionē octauo die fieri, quid significet. *ibid.* C. 1. p. 5. pa. 270
- Circuncifioe opus est ad omne salutis cōparandū. *ibid.* C. 2. p. 6. pa. 271
- Cælestes orbis maximē Dei maiestatem declarant Epiph. C. 3. p. 1. pa. 312

- Celi astrorum abusus. *ibid.*
 Calibatus matrimonij statui præstat. *D. 2. post Epiph. C. 1. part. 3. pag. 377.*
 Calibatus felicitas. *ibid.*
 Concionantes vera male accipi. *D. 2. Aduent. C. 1. p. 3. pag. 78.*
 Concionatores fidelium nutrices merito appellantur, mater autem Christus. *D. 2. Aduent. C. 2. p. 4. pa. 89.*
 Concinator pauperibus æquæ ac diuitibus operam nauare debet. *D. 2. Aduent. C. 3. p. 4. pag. 95.*
 Concionatores diuini verbi præcones sunt. *D. 3. Aduent. C. 3. part. 3. pag. 119.*
 Concinator discat in solitudine quæ in publico doceat. *D. 4. Aduent. C. 1. pag. 4. p. 132.*
 Concinator penitentiam prædicare debet. *D. 4. Aduent. C. 2. part. 2. pag. 135.*
 Concionatores, quales hodie placeant. *D. 6. post Epiph. C. 1. p. 4. pa. 463.*
 Concinator quomodo verbo Dei sit vsurus. *D. in Septuag. Con. 2. p. 3. pa. 488.*
 Concinator renunciare debet omnibus cupiditatibus, vt Dei verbum rectè disseminet. *D. in Sexages. C. 1. p. 4. pag. 523.*
 In Concionatores qui eloquentes tantum videri volunt. *ibid. C. 2. part. 1. pag. 525.*
 In eos qui audiendi, non proficiendi studio, conciones frequerant, *ibid. C. 3. p. 1. pa. 540.*
 In eos qui concione audita conceptum virtutis amorem cito deponunt. *ibid. C. 3. p. 1. pa. 545.*
 In Concinatore magna debet esse cupiditas conuersionis animorum in Sexages. *C. 1. p. 3. pa. 520.*
- Cognitio Dei magna felicitas; in Quinquag. *C. 2. p. 4. pag. 579. & C. 3. p. 5. pa. 584.*
 Cognitio nostræ miseræ prodest ad Dei misericordiam consequendam. *ibid. C. 3. p. 5. pag. 583.*
 Confessio integra, & perfecta peccatorum oritur ex iudicij extremi memoria. *D. 1. Aduent. C. 1. p. 5. pag. 48.*
 Confessione sanari lepram peccatorum. *D. 3. post Epiph. C. 2. par. 6. pag. 413.*
 Confidentia in Deum nullis tribulationibus amittenda. *D. 4. post Epiph. C. 2. p. 5. pag. 436.*
 Coniuges quales inter se esse debeant. *D. post Epiph. p. 5. pag. 380. Quales item in educandis liberis, ibid. p. 6. pag. 384.*
 Constantia Dei ministros maximè decet. *D. 2. Aduent. C. 3. p. 5. pag. 97.*
 Conuiuium quale, vt Christus assistat. *D. 2. post Epiph. C. 2. part. 1. pag. 387.*
 Crux Christi multis scandalum. *D. 2. Aduent. C. 3. p. 2. pag. 93.*
 Crux Christi lapis est Lidius, quo verum aurum agnoscitur. *ibid.*
 Crux Christi naui comparatur. *D. 4. post Epiph. C. 1. p. 3. pagina. 426.*
 Crucis mysterium quare Dominus aliquando celauerit. *D. in Quinquag. C. 1. p. 2. pag. 558. & C. 3. part. 2. pag. 579.*
 Crucis verbum quia displicebat Apostolis, illis non innotuit. *ibid. p. 6. pag. 564.*
 Curiositas vana vitanda. in fest. S. Ioâ. Euang. *C. 2. p. 4. pag. 220.*

Deus

- D**eus ubique præsens. *D. 3. Aduent. C. 2. p. 4. pag. 121.*
 In Dei cognitione felicitate consistere. *ibid. C. 4. p. 1. pag. 285.*
 Dei notitia natura difficilem effectam. *ibid. p. 2. pag. 286.*
 Deus se cuiusque creaturæ captui accommodat. in Epiph. *C. 3. p. 3. pa. 316.*
 Deus quomodo querendus. *D. infr. oct. Epiph. C. 1. p. 5. pag. 348.*
 Dei aduentus in animam. in octau. Epiph. *p. 1. pag. 364.*
 Deus vel minima quæque prouidet. *D. in Septuag. C. 3. p. 1. pag. 494.*
 Deus homines sua amicitia dignatur. *D. in Quinquag. C. 3. par. 1. pag. 578.*
 Demones cur volucres appellantur. *D. in Sexages. C. 3. p. 3. pag. 542.*
 Demon mali auctor. *D. 5. post Epiph. C. 2. p. 1. pag. 447.*
 Diuitia spinæ cruentæ. in Sexages. *C. 4. p. 2. pag. 551.*
 Ecclesiæ ministrum animarum Saluatores. in Circuncis. *C. 3. p. 6. pag. 283.*
 Ecclesia Christi ex Iudeis & gentibus copulata. in Epiph. *C. 2. p. 1. pa. 302.*
 Ecclesia Christi vineæ comparatur. in Septuag. *C. 2. p. 1. p. 483.*
 Educatio puerorum, quibus virtutibus excolenda. *D. infr. oct. Epiph. C. 2. p. 2. pag. 353.*
 Educari rectè pueros, quanto opere referat. *ibid. p. 3. pag. 355.*
 Educari debet pueri ita vt avoracitate auertatur. *ibid. p. 4. pa. 357. & ab impurius ac inedicibus sermonibus coerceatur. ibid. p. 5. p. 358.*
 Educandi pueri in parentum & maiorum obseruantia. *ibid. p. 6. pag. 360.*

- Educandi ite religiose & Christianè. *ibid. p. 7. pag. 361.*
 Eleemofina pauperum gratissima Deo munus est. *D. 1. Aduent. C. 4. p. 4. pag. 75.*
 Eleemofina gratissima Christo. *D. 4. Aduent. C. 3. p. 4. pag. 145.*
 Elias & Enoch tempore Antichristi Christum prædicabunt. *D. 24. post Pentecost. C. 3. p. 4. pag. 28.*
 Eiam Iudæis, Enoch gentibus prædicaturos. *ibid.*
 Elias & Enoch occiduntur ab Antichristo. *ibid. pag. 29.*
 Elias & Enoch tertio die postquam occiduntur suscitabuntur, & celos ascendent. *ibid.*
 Enoch, vide verbo Elias.
 Eloquentiam paleas, verbum autem Dei granum esse. in Sexages. *C. 2. p. 1. pag. 225.*
 Euangelij regnum ex paruis inijs incrementa maxima cepisse. *D. 6. post Epiph. C. 1. p. 1. pag. 456.*
 In Eucharistia Christus absconditur sicut in præsepi panis inuoluebatur. in Nati. *C. 5. p. 5. pag. 195.*
 Eucharistia vsum interdicit Antichristus. *D. 24. post Pentecost. C. 3. p. 1. pag. 23. & p. 2.*
- F**ides operibus vacua. *D. in Septuag. C. 1. p. 4. pag. 481.*
 Felicitas magna Deum apertis oculis cognoscere. in Quinquages. *C. 2. p. 4. pag. 575.*
- G**ratia diuersa diuersis datæ. in festo Sancti Stephani. *p. 2. pag. 199.*
 Gratia vocatio sequenda. in Epiph. *C. 3. p. 4. pa. 317. & D. infr. oct. Epiph. C. 1. p. 4. pag. 347.*

R r 4

Gratia

Gratiæ diuinæ nõ meritis nostris nitendum. D. in Septuages. C. 1. p. 3. pag. 480.

Gratiã & iustitiam Dei coniungi. in Septuages. C. 4. p. 1. pag. 505.

Herodes diaboli typus. in fest. Innoc. C. 2. p. 2. pag. 237.

Herodis ambitio. in Epipha. C. 4. p. 1. pag. 322.

Herodis crudelitas. ibid.

Herodis in quæredo Christo astutia delusa. in Epiph. C. 5. p. 1. pa. 330.

Heretici antichristi merito nũcupantur. D. 2. 4. post Pentecost. C. 1. p. 4. pag. 9.

Heretici zizania diuini agri. D. 5. post Epipha. C. 1. p. 4. pag. 445.

Heretici exterminandi & acriter puniendi sunt. ibid. C. 2. p. 3. pa. 450.

Hypocritæ zizania domini agri. D. 5. post Epip. C. 1. p. 4. pag. 444.

Humilitatis tres sunt gradus, & qui D. 3. Aduent. C. 2. p. 1. 2. & 3. pagina. 108.

Humilitas nõ est sine veritate. ibid. p. 3. pag. 111.

Humilitas falsa quæ tantum est in uocibus. ibid. p. 3. pag. 114.

Humilis ex tollitur à Deo. D. 3. Aduent. C. 2. p. 4. pa. 114.

Humilibus se Deus communicat, fugit superbos. D. 4. Aduent. C. 3. p. 2. pag. 143.

Humilitatẽ colanda egregia opera. D. 3. post Epiph. C. 3. p. 5. pa. 411.

Humilitas nõ otiosa Christo amabilis. in Septuag. C. 1. p. 4. pag. 481.

Iesu nomen, id est, saluatoris esse præclarissimum, in Circuncis. C. 3. p. 2. pag. 275.

Ierusalem celestẽ ascendere quid sit.

D. in Quinquag. C. 1. p. 4. pagina. 561.

Incaruatio diuini Verbi inter omnia Dei opera fuit magnificentissimum. in Natiuit. Domini. C. 1. p. 2. pag. 152.

Innocentes curbiennes iusi sint occidi. in fest. Innoc. C. 2. p. 2. pa. 237.

Innocentium cædes quã fuerit Christo gloriosa. ibid. p. 3. pa. 238. quã ipsis utilis. p. 4. pag. 240. quã ignominiosa Herodi. ibid. p. 5. pagina. 242.

Infantibus debere nos esse similes. ibidem.

Inspirationẽ diuinã Ecclesiæ doctrina iuuari. D. in Epipha. C. 3. p. 5. pagina. 319.

Inspirationẽ diuinã esse sequendam. ibid. p. 4. pag. 317. & D. infr. octa. Epiph. C. 1. p. 4. pag. 347.

Inuidia pessima suaderi cõsilia. D. 3. Aduent. C. 1. p. 3. pag. 102.

Ioannis Baptistæ fides & amor in Christũ. D. 2. Adu. C. 1. p. 1. p. 76.

Ioãnes Baptistæ propter iustitiã patiebatur. ibid. p. 1. pag. 77.

Ioãnes cur ad Christũ discipulos miserit. D. 2. Aduent. C. 2. p. 1. pa. 82.

Ioannes à Christo laudatus. ibid. C. 3. p. 5. pag. 96.

Ioannes lacerna ardens. D. 3. Adde. C. 1. p. 4. pag. 104.

Ioannem falsã de se opinionẽ obtinisse. ibidem.

Ioannis, & Christi uirã differre. ibid. p. 5. pag. 203.

Ioannis humilitas maxima. ibid. C. 2. p. 1. pagina. 107.

Ioannes præco diuini Verbi. ibidem. C. 3. p. 3. pag. 119.

Ioannis amor & reuerẽtia erga Christum. ibid. p. 5. pag. 122.

Ioannes.

Ioãnes utriusq; testamenti limes interiectus. D. 4. Adu. C. 1. p. 1. pagina. 126.

Ioannes Propheta. ibid. p. 3. pa. 130.

Ioannis officium sæpe à Deo prædictum. ibid. C. 2. p. 1. pag. 133.

Ioannes Euangelista corpore & animo beatitudine potitur iam excitatus à mortuis in fest. ipsius. C. 2. p. 6. pag. 222.

Ioannes Euangelista à Christo præceteris amatus. in eius festo. C. 1. p. 1. pag. 205. & p. 4. pag. 212.

Ioãnes Euang. excellentissimus diuina sapientiæ prædicator. ibid. p. 9. pag. 206.

Ioãni Christi matrem cõmendatam esse illustre testimonium amoris. ibid. p. 2. pag. 207.

Ioannes aureola uirginitatis ornatus. ibid. pag. 208.

Ioãnes secretorũ Iesu maxime conscius. ibid. p. 3. pag. 209.

Ioseph Christi pater nõ solũ opinione, sed quodam modo uerẽ appellatus. D. infr. octa. Natiuit. C. 1. p. 1. pag. 244.

Iracundiã aliorũ cedendum. in fest. sanctorũ Innoc. C. 1. p. 4. pag. 232.

Iracundiã parit superbia. ibid. C. 2. p. 1. p. 235.

Iudicij extremi memoria initiũ est, & finis Ecclesiastici tẽporis. D. 24 post Pentec. C. 1. p. 1. pag. 1.

Iudicij memoria ardet homines à peccatis. ibid. p. 2. & D. 1. Aduent. C. 3. p. 1. pag. 58.

Iudicij extremi signũ potissimũ prædicatio Eangelij in toto orbe. D. 24 post Pentec. C. 2. p. 2. pag. 14.

Iudicij extremi diem signa præcedent post interitum Antichristi. ibid. C. 4. p. 4. pag. 37.

De iudicij die multa & antiquissima exterorũ testimonia suere. D. 1. Aduent. C. 1. p. 2. pag. 42.

Iudiciã varijs parabolis & similitudinibus in scriptura declarari. ibid. C. 2. p. 1. pag. 50.

Iudiciũ acerrimo bello rectẽ comparatur. ibid. p. 1. 2. 3. & 4. a pag. 50.

Iudicium vltimum qua ratione timuerint viri sanctissimi. ibid. C. 4. p. 2. pag. 69.

In iudicio Christum, qui nũc benignus & misericors est, ingrati seuerissimũ sentient. ibid. p. 4. pag. 75.

A iudicij meditatione penitẽtia incipienda. D. 4. Aduent. C. 2. p. 3. pag. 137.

Iudiciũ particulare vnicuiq; instare. D. 1. Adu. C. 3. p. 3. pag. 73.

Iudicium tunc alicui aduenit, mundusq; finietur quando ipse finitur mundo. ibid. pag. 65.

Iudicium extremum quare moretur. ibidem. pag. 64.

Iudicare nõ debemus ex apparentia. D. 3. Aduent. C. 1. p. 5. pag. 106.

Iudicare non debemus ante interrogationem. ibid. C. 3. p. 1. pag. 116.

Iustitiam, & gratiam Dei coniungi. D. in Septuag. C. 4. p. 1. pag. 505.

Laboris laus. D. in Septuages. C. 3. p. 4. pag. 504.

Laborum oblectamenta vana non quærenda. D. 2. Aduent. C. 1. p. 6. pag. 81.

Laudandi absentes, animaduertendi præsentis. ibid. C. 3. p. 5. pag. 96.

Maria uirgo quã fortiter iuxta crucẽ perseuerauerit. D. infr. oct. Nat. C. 1. p. 6. pag. 250.

Rr 5

Maria.

Maria quantum dolorē ex Christi passione conceperit. *ibid.* p. 5. pagina. 249

Maria raro se dabat in publicum. *D. infra oct. Epiph. C. 1. p. 3. pa. 344*

Mariæ dolor de amisso filio. *ibid.* p. 5. pag. 348

Mariæ benignitas in egenos. *D. 2. post Epiph. C. 2. p. 3. pag. 391*

Mariam esse illam quæ abscondit fermentum in farinae satis tribus *D. 6. post Epiph. C. 2. p. 4. pag. 469*

Magorū adoratione significari gentilitatem Christo copulandam. in *Epiph. C. 1. p. 1. pag. 293*

Magi qui nā fuerint. *ibid.* p. 2. p. 297

Magia duplex. *ibidem.*

Magos in magno honore habitos apud Perfas & alios. *ibidem.*

Magos diuino dono sapiētes fuisse. *ibid.* p. 3. pag. 299

Magi vnde venerint. *ibid.* C. 2. p. 2. pag. 303

Magi quo pacto stella viſa Regem in Iudæa natū cognouerint. *ibidem.* p. 3. pag. 306

Magos non fuisse ductos vsque ad Hierusalem, & ibi desertos ab stella. *ibidem.* p. 4. pag. 309

Magi cur Ierosolymam id adierint. *ibidem.*

Magorū stella cuius conditionis fuerit. *ibem.*

Magorum munera à nobis Deo offerenda. *ibid.*

Magorum in Christo quærendo simplicitas & felicitas. *ibid.* C. 5. p. 3. pag. 333

Magorum fides in Christo Deo adorando. *ibidem.* p. 5. pag. 336

Malos specie bonorum maxime perniciosos. *D. 5. post Epiph. C. 1. p. 4. pag. 444*

Mali author Dæmon. *ibid.* C. 2. p. 177 pagina. 447

Mali interdum dissimulandi. *ibid.* p. 2. pag. 448

Mali non sunt puniendi cum detrimento bonorum. *ibidem.* p. 3. pagina. 450

Mali acriter puniendi in die iudicij. *ibidem.* p. 4. pag. 453

Maritus qualis esse debeat in vxorem. *D. 2. post Epiph. C. 1. p. 5. pag. 480*

Maritus qualis esse debeat erga familiam. *ibidem.* p. 7. pag. 383

Matrimonium à Deo constitutum, à Christo honoratum. *ibidem.* p. 1. pag. 372

Matrimonij onera. *ibid.* p. 2. pag. 374 & p. 4. pag. 379

Matrimonium Christi munere sanctum. *ibidem.* p. 4. pag. 378

In matrimonio debet esse concordia. *ibid.* p. 5. pag. 380

Matrimonij finis procreatio liberorum. *ibidem.* p. 6. pag. 382

Mendacium detestabile vitium. *D. 3. Aduent. C. 3. p. 2. pag. 118*

Miracula cur plurima in Ecclesia primitiua fierent, in nostra tempestate non item. *D. 24. post Pentecost. C. 1. p. 3. pag. 6*

Misericordia Christi in bene faciendo. *D. 3. post Epiph. C. 2. p. 4. pag. 410*

Mundus proceloso mari comparatur. *D. 4. post Epiph. C. 1. p. 1. pag. 421*

Mundus foro comparatur. *D. in Septuages. C. 3. p. 4. pag. 501*

Natiuitas Christi quæ nos docet. in *Natiuit. C. 1. p. 4. pag. 152*

Natus

Natus Christus aquis Bethlemiticis, quas David ex petebat, comparatur. *ibidem.* C. 2. p. 1. pag. 162

Nascitur Christus vt nos à Dæmone liberaret. *ibid.* C. 3. p. 3. pag. 174

In Natiuitate Christi obedientia nimis eluxit. *ibidem.* & p. 4

Natiuitas Christi à deo humilis Angelis, Prophetis, & hominibus admiranda. *ibidem.* C. 4. p. 1. & 2. pag. 179

Natiuitas Christi ideò humilis, vt suum amorem erga nos ostenderet. *ibidem.* p. 2. pag. 182

In Natiuitate Christi quæ fuerint gaudia Virginis matris. *ibidem.* p. 3. pag. 183

Natiuitas Christi an in diuersorio, in specu, vel tugurio contigerit. *ibid.* p. 4. pag. 186

Natus Christus in loco humili presentium rerum contemptum docet. *ibid.* pag. 185

Natiuitas Christi cur pastoribus prius annuntietur. *ibidem.* C. 5. p. 3. pag. 191

Natus Christus Deus est æternus, & infans vnus Diei. *ibidem.* par. 4. pag. 192

Natus Christus & pannis inuolutus in præsepio sibi ipsi in Eucharistia abscondito comparandus est. *ibidem.* p. 5. pag. 195

Obedientiam docet nos Christus. in *Natiuit. C. 3. p. 4. pag. 176*

Obedientiam diuina munera sequuntur. *D. 2. post Epiph. C. 2. p. 5. pag. 394*

Opera cuiusque quis ille sit ostendunt. *D. 2. Aduent. C. 3. p. 5. pag. 24*

Operarius vineæ Euangelicæ qualis esse debeat. *D. in Septuages. C. 2. p. 2. pag. 486. & p. 3. pag. 487 & p. 5. pag. 497. & C. 5. p. 2. pagina. 507*

In operarios Euangelicos qui Christi vineam superbe ambiunt. *D. in Septuages. C. 2. p. 2. pag. 486*

Operarios subdolos quos vocauerit Paulus. *ibid.* p. 4. pag. 490

Oratio perfecta ex cognitione diuinæ potentia, & propriae miseriae oritur. *D. 3. post Epiph. C. 2. p. 3. pag. 408*

Orandus Deus, & prius adorandus. *ibidem.* pag. 407

Orationis optimæ conditiones quæ. *D. in Quinquages. C. 2. p. 2. pagina. 570*

Ortum nihil boni, mali multum parit. *D. in Septuag. C. 3. p. 4. pa. 504*

Otiosos esse qui seculi negotijs implicantur. *ibid.* p. 5. pag. 503

Pastores Ecclesie vigilare debent. in *Natiuit. C. 5. p. 3. pag. 191*

Pastores Ecclesie præ cæteris Christum sequi tenentur. in festo *S. Ioan. C. 2. p. 1. pag. 215*

Pastores Ecclesie quales esse debeant in gregem. *ibid.*

Pastoribus Ecclesie & Prælati carni & sanguini renuntiandū. *ibid.* p. 2. pag. 216

Pastores Ecclesie nulla causa cessare debent ab officio. *ibidem.* p. 5. pagina. 221

Pastoribus Ecclesie, & Prælati obediendum, & ab illis responsa petenda. in festo *Innocent. C. 1. p. 3. pag. 228*

Ad pa,

Ad pastores Ecclesie diuina dona vt
probenur ferri debent. D. 2. post
Epiphan. C. 1. p. 5. pag. 395

Parentes honorandi. D. infra octau.
Epipha. C. 2. p. 6. pag. 360

Parentes quomodo liberos educare
debeant. vide educatio.

Parabolas Euangelicas & paucis mul-
ta, & multis pauca complecti. D. in
Septuag. C. 1. p. 1. pag. 472

Parabolas quare Christus vsus. ibid.
pag. 474

Parabolarum mirabilis vsus in Euan-
gelio. D. in Sexages. C. 2. p. 4. pa-
gina. 535

Parabolarum vsus beneficentia Chri-
sti fuit. ibid. fuit & Sapietia. ibid.
pag. 536. fuit & seueritatis. ibid.

Patientia fructus. D. in Sexages. C.
4. p. 5. pag. 555

Pauperibus æque, ac diuitibus opera
inuenire debet concionator. D. 2.
Aduent. C. 3. p. 4. pag. 95

Pauperibus æque, ac diuitibus ver-
bum Dei communicandum. ibid.

Pacem Octauiani signum fuisse pa-
cis Euangelicæ. in Natiuit. C. 3. p.
3. pag. 172

Peccati ideo remedium non quæri-
mus, quia eius damna non senti-
mus. in Circunc. C. 3. p. 4. pa. 279

Peccatum animi lepra. D. 3. post Epi-
phan. C. 1. p. 1. pag. 397

In peccato mortali opera facta non
esse meritoria. ibid. p. 2. pag. 398

Peccato mortali spem debilitari, sic
effici mortuam. ibid. p. 3. pa. 400

Peccatum contagione serpit. ibid. in.
p. 4. pag. 403

Peccati contagionem fugiendâ. ibi-
dem. pag. 402

Peccati comparatus à consortio san-
ctorum. ibid. pag. 403

Peccati lepram confessione sanari. D.
3. post Epiph. C. 2. p. 6. pag. 411

Pati pro Christo quâ sit gloriosum.
D. 2. Aduent. C. 1. p. 7. pag. 77

Persecutiones non à quibus, sed pro-
pter quem patimur inspicendum
est. ibidem.

Persecutione iustorum causam pro-
ficere. ibid. p. 4. pag. 79

Persequuto pro Christo confidētus
agendum. ibid. p. 5. pag. 79

Perleuerantia malum non modo sui-
peratur, sed plerumq; in auxilium
vertitur. D. in Quinquages. C. 2.
p. 3. pag. 574

Pœnitentiæ prædicanda. D. 4. Adu.
C. 2. p. 2. pag. 135

Principum moribus mores popula-
rium assimilari. in Epiphan. C. 4.
p. 2. pag. 325

Princeps quibus bonus contigit, fel-
lices, quibus malus, in felicissimi.
ibidem. pag. 326

Princeps pro meritis populi bonos,
aut malos contingere. ibid. pagi-
na. 327

Proidentia Dei vel ad minima se
extendere. D. in Septuages. C. 3.
p. 1. pag. 494

Prophetæ quo pacto diuinitus do-
cèntur. D. 4. Adu. C. 1. p. 3. pa. 130

Prophetas Dei esse amicos. Dom. in
Quinquag. C. 3. p. 1. pag. 578

R.

Religiosi ita Christum sequi de-
bent, vt nunquã oculos in car-
nem & sanguinẽ deficiant.
in fest. S. Ioan. C. 2. p. 2. pag. 116

Repudij abusus in multis nationi-
bus. D. 2. post Epiphan. C. 1. p. 2.
pag. 375

Repudium à Christo prohiberetur.
ibidem.

Sacer:

S.

Sacerdotibus quanta reueren-
tia exhibenda. D. infra octaua
Nati. C. 1. p. 1. pag. 245

Sacerdotes de diuinis rebus consu-
lendi. in Epiph. C. 4. p. 3. pag. 328

Ad salutem animæ Dei gratia præue-
nimur. D. in Septuag. C. 3. par. 2.
pag. 496

Saluatoris nomen sanguine partum.
In Circunc. C. 3. p. 6. pag. 282

Saluatoris, id est Iesu nomen inuo-
candum. ibidem. p. 7. pa. 284

Saluare homines maius & præstan-
tius fuisse quam creare. ibidem. p.
3. pag. 276

In scriptura Sacra diuersa, imò con-
traria eadem re significari. D. 6.
post Epiph. C. 2. p. 1. pag. 465. &
D. in Sexages. C. 3. p. 3. pag. 542.

Vide verbum Dei.

In solitudine discat concionator quod
in publico doceat. D. 4. Aduent.
C. 1. p. 4. pag. 132

In solitudine communicatur Deus.
ibidem.

In solitudine auditur Deus. Dom. in
Quinquages. C. 1. p. 3. p. 560

Somniorum multiplex genus, &
quibus sit fidendum. in fest. In-
nocen. C. 1. p. 3. pag. 219

Secretum qui alteri credit, clauis suæ
existimationis ac vitæ creditur.
D. in Quinquages. C. 3. p. 1. pa-
gina. 577

Secretra paucis credenda. ibidem.

Secretra amicorum fide incorrupta
seruanda. ibidem. p. 3. pag. 508

Seculi amatores cæci, & mendici. D.
in Quinquages. C. 2. part. 1. pa-
gina. 568

Simplicitatem, & veritatem placere
Christo. D. 4. Aduent. Concio. 3.

part. 3. pag. 144

Stephani Prothomartyris præroga-
tiua. in eius festo, p. 1. pag. 197

Stephanus virginitate decoratus, ibi-
dem.

Superbia parit iracundiam. in fest.
Innocent. C. 2. p. 1. pag. 235

T.

Templum vnicum in veteri le-
ge quid significet. D. infr.
octau. Epiphan. C. 1. part.

3. pag. 344

Temperantiam anime & corpori
prodesse. D. infra octau. Epiphan.
C. 2. part. 4. pag. 357

Tentatio solis ardori comparatur.
D. in Sexages. C. 3. p. 5. pag. 546

Tentatione quare multi non profi-
ciant. ibidem. pag. 547

Testamenti vtriusque mira conso-
nantia. D. in Quinquages. C. 1.
pag. 563.

Timor Dei à peccatis auellit. D. 24.
post Pentecost. p. 4. pag. 7. & D.
1. Aduent. C. 3. p. 1. pag. 58.

Tribulatio nulli deesse potest. D. 4.
post Epiphan. C. 3. p. 3. pag. 434

In tribulationibus Dei opportunum
auxilium adest. ibidem. part. 5.
pag. 436.

V.

Verbi diuini vis miracula su-
perat. D. 24. post Pentec.
C. 1. p. 3. pag. 5

Verbum Dei pulchrè sinapis grano
comparatur. D. 6. post Epiphan.
C. 1. part. 3. pag. 460.

Verbi diuini magna vis. ibid. par. 4.
pag. 462. & C. 2. p. 3. pag. 467

Verbum Dei fermento comparatur.
ibid. C. 2. part. 3. pag. 467

Verbum Dei cautè custodiendum.
ibidem. p. 5. pag. 470.

Verbum

Index rerum.

- Verbum Dei esse granum frumenti, humanam eloquentiam paleas. in Sexages. C. 2. p. 1. pag. 525
- Verbum Dei: à quo, & in quo loco ferendum. ibid. p. 2. pag. 527
- Verbum Dei in paucis ad fructum vsque peruenit. ibid. p. 3. pag. 530
- Verbum Dei audientium quadruplex conditio. ibidem. C. 3. p. 1. pag. 538
- Ex operibus magis quam ex verbis quisque cognoscitur. D. 2. Aduent. C. 3. p. 5. pag. 94
- Veritas male accipitur. ibidem. C. 1. p. 3. pag. 78
- Veritatis studium & laus. D. 3. Aduent. C. 3. p. 2. pag. 118
- Viduae honesta mores. D. infra octa. Natiuit. p. 7. pag. 251
- Vigiliarum laus. D. in Septuag. C. 3. p. 2. pag. 496
- Vindicta Dei quo tardior, eò grauior. in fest. S. Stephani. part. 4. pag. 201
- Virgines impudicum prodire recurre debent. D. infra octau. Epiphani. C. 1. p. 3. pag. 544
- Vita aeterna & gratia, & iustitia est. D. in Septuag. C. 4. p. 1. pag. 505
- Vita aeterna praemium & merces bonorum operum. ibidem. C. 5. p. 3. pag. 509
- Vitia spinis comparantur. D. in Sexages. C. 4. p. 1. pag. 548
- Vocationi diuinae qua celeritate respondendum. D. in Quinquages. C. 2. p. 3. pag. 574
- Voluptates corporis esse spinas cruentas. D. in Sexages. C. 4. p. 2. pag. 551
- Vxor qualis esse debeat in virum. D. 2. post Epiphani. p. 5. pag. 380
- Vxor qualis esse debeat erga familiam. ibidem. p. 7. pag. 383. qualis erga liberos. ibid. p. 6. pag. 382. vide educatio.

FINIS.

SALMANTICÆ.

Apud Ioannem, & Andream Renau fratres.

1597.

Esta tassado este libro a tres maravedis el pliego.